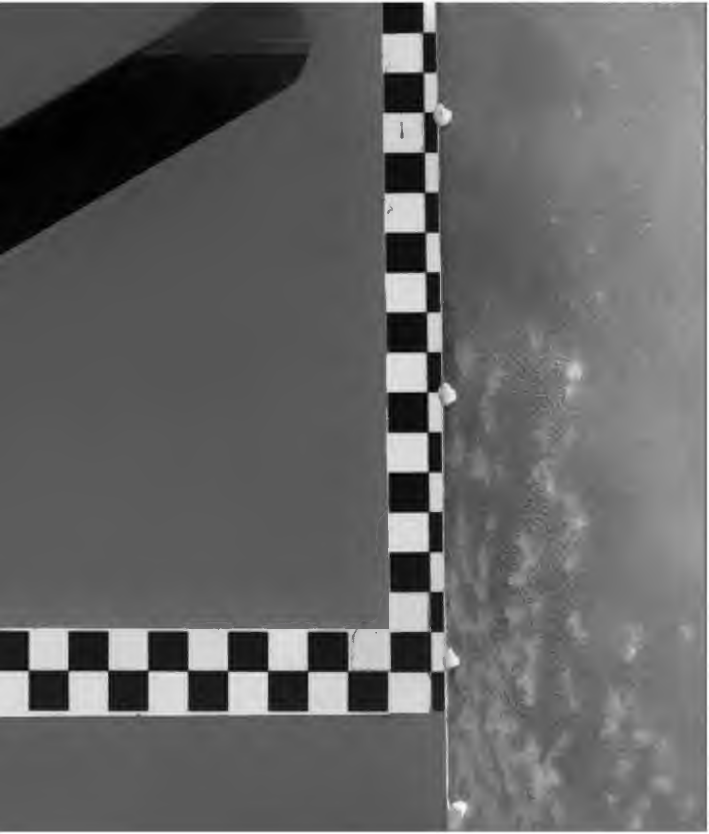
LUCÆ TOZZI OPERA PHYSICO-MEDICA IN 4. TOMOS DISTRIBUTA: LUCÆ TOZZI ... IN...

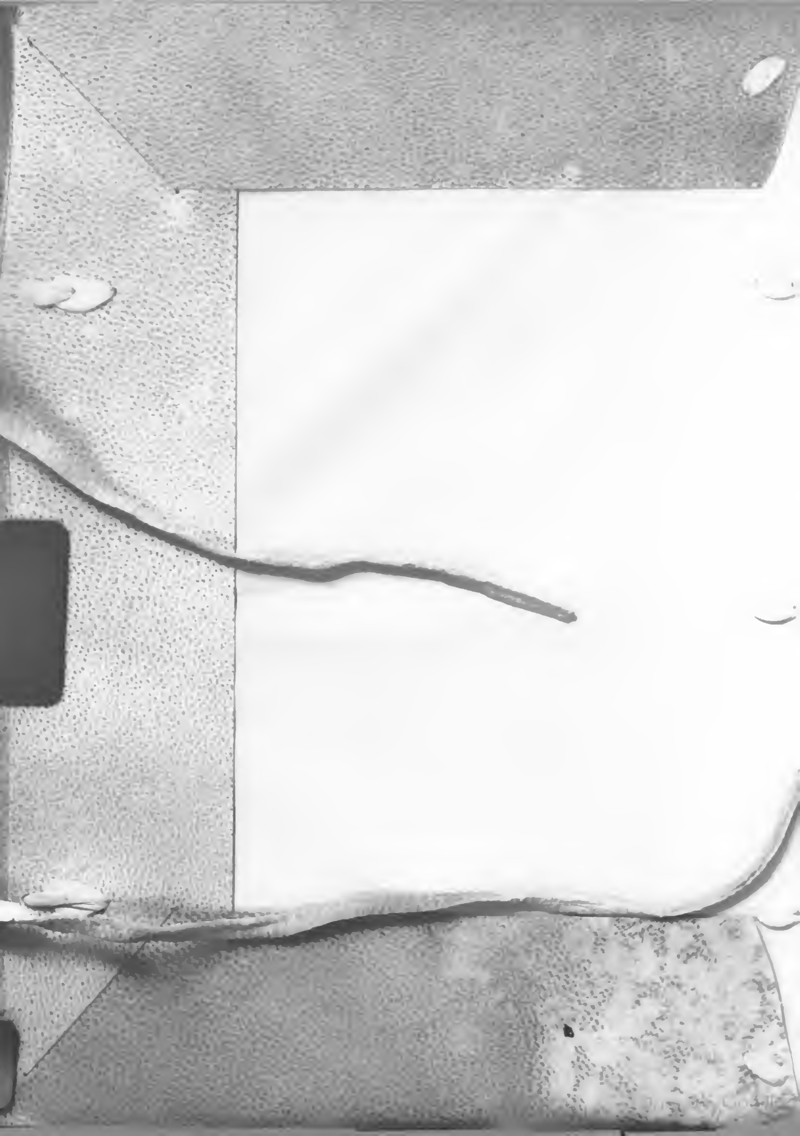
Luca Tozzi

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1. 7. 329

Digitized by Google

1.7.384

Digitized by Google

Digitized by Google

LUCAE TOZZI

Digitized by Google

Digitized by Google

LUCÆ TOZZI NEAPOLITANI

IN RELIQUOS HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIA.

U B I

Univerſæ Medicinæ, tum Theoreticæ, tum Practicæ, celebriores Quæſtiones perpenduntur, atque nedum Recentiorum inventis, ſed & genuinæ ejuſdem Hippocratis menti congruentes, quàm dilucidè explicantur.

TOMUS IV.

Nunc primùm in lucem editus.

Cui acceſſit Appendix ad Commentarium Aphoriſmi III. Libri I.

N E A P O L I M.DCCIII.
Ex Typographia Caroli Porpora, & Nicolai Abri.

SUPERIOR. PERMISSU, AC PRIVIL.

Digitized by Google

Digitized by Google

TYPOGRAPHUS LECTORI SALUTEM.

IN lucem tandem omnium votis expetitum, & jam diù deſideratum incomparabilis ingenii Viri D. Lucæ Tozzi Operis Complementum proferimus, quo fidem ſuam liberans Author, reliquos tres Aphoriſmorum Hippocratis libros publici juris facit, eâque majori quâ potuit ſolertiâ, ac perſpicuitate inter tot temporis anguſtias, & corporis ægrimonias, quibus afflictatur, doctiſſimis, luculentiſſimiſq; commentariis illuſtratos. Protractum huçuſque opus, qui Authoris laborioſiſſimas occupationes agnoverit, facillimè excuſabit, quibus diſtentus præſentem excuſſionem adornare, ſummamq; illi manum imponere non valuit: Poſt quatuor enim priorum librorum editionem, à Summo Ponti-

Digitized by Google

ſice INNOCENTIO XII. *initio anni MDCXCV. Neapoli Romam accerſitus, ut ſibi eſſet à Cubiculo Medicus, tantæq; vitæ curam adhiberet, bujus negotii abſolvendi facultas ipſi nulla fuit: dum enim illum ſenectute confectum, vebementer crebròq; ægrotantem, diligentiâ exactiſſimâ ſuſtentat (ſiniſtro namq; latere debilis factus fuerat ob gravem caſum femoriſq; luxationem vſq; è primis ſui Pontificatûs temporibus) atq; aſſiduis chiragricis, podagriciſq; fluxionibus obnoxium, & labentem vitam ut diù produceret inſudat, hæc animo verſandi, nedum perficiendi, non fuit ipſi datum. Sed cùm fine Septembris anni MDCC. poſt diuturnum alvi profluvium, & purulentas ſedes, ſtomacho prorsùs reſolutus, ciborum, & cujusvis liquoris faſtidio affectus, tandē exacto octuaginta ſeptem annorum curriculo ille ſupremum diem obiverit, vix ab boc negotio expeditus, extemplò Madritum proficiſci, vocatus à recolendæ memoriæ Catbolico Rege* CAROLO II. *Hiſpaniarū Monarcba ſuo Domino (recuſato, quod à Sacro Cardinalium Collegio ipſi fuerat oblatum, Primarii Medici Conclavis munere) obſtrictus eſt; cujus nutibus obtemperans, nullâ interpoſitâ morâ, omniaq; poſtponens, illicò, commutatis ad celeritatem equis uſus, alacriter ſe in viam dedit. At verò cùm Mediolanum perveniſſet, accepto infauſto mortis ejuſdem Regis nuncio, Romam, unde profectus erat, regredi coactus eſt; Ibique aliquo temporis ſpatio immoratus,*

tus,

Digitized by Google

tus, præſertim ut Sanctiſſimi Patris noſtri CLEMENTIS XI. *tunc noviter ad Summi Pontificatûs apicem evecti, qui ſemper illum ſingulari humanitate, cùm adhuc Cardinalis eſſet, ſummâq; beneficientiâ fuerat proſecutus, pedes exoſcularetur, ejuſdem humaniſſimis invitationibus, ut Romæ permaneret, quàm modeſtiſſimè recuſatis, minimum aut nihil curans primariæ Medicinæ Cathedræ, quam in Inclyta Urbis Univerſitate (Sapientiam vocant) obtinuerat, jacturam facere, & vela vertere, Neapolimq; repetere voluit, ut tandem poſt tot exantlatos labores requieſceret, & procul negotiis, omnibuſq; curis ſolutus, ſibi paterno ſub lare poſſet vivere, & in amatiſſimæ patriæ, ſuorumq; gremio conſeneſcere. Sed nec otio, quod illi Deus fecerat, omninò uti, aut ſtudiis, & Minervæ vacare licuit, turbatâ perditiſſimorũ quorũdã hominũ facinore jam patriâ, & ſceleratiſſimis commotionibus concuſsâ, cùm jam toto fureret Mars impius orbe, & tremebundam diſſidiis ac furoribus vexaret Italiam. Hoc tamen intereà temporis Protomedici Generalis Regni munus obiens, quam ei dignitatem memorati Catholici Regis* CAROLI II. *munificentia adjunxerat, nihil pro Rei Medicæ incremento, & quo ſaluti utilitatiq; publicæ proſpiceretur, intentatum reliquit, omnia, quæ ad Medicam praxim faciendam pertinent, ſuo ordine componens, & in numerum digerens, nova atq; efficaciora medicamenta loco antiquorum ſubſtituens, atq; ideò Petitorium, quod vocant, ac*

Anti-

Antidotarium medicamentorum, juxtà Recentiorum uſum, confectioni apprimè neceſſarium, promulgans, redegit ad regulam, normamq; Pharmacopolarum. Itaque ejus diligentiâ, atq; vigilantiâ factum eſt, ut horum Officinæ hac in Urbe tam perbellè ac magnificè ornatæ, omnibus, quibus humanæ vitæ ſuccurritur, affluentes conſpiciantur, & nullo medicaminum genere tam ſimplicium, quàm compoſitorum, careant: ut facilè animadverti poſſit, quo ſtudio atq; induſtriâ ſemper Author animum attenderit, ut magis magiſq; hîc Ars Medica excelleret, & noſtra Neapolis tã ob illius peritiam, quàm ob remediorum compoſituram, inter alias Urbes caput exereret, atq; extolleret. Hæc te monitum volebam, ut cauſam ſcires protractæ hucuſq; horum Commentariorum impreſſionis, ad quos componendos, inter tot maximas curas, vix furtim otia captans Author animum advertere potuit: in quorum, aut ipſius Authoris commendationem, ut multa aut pauca dicam ne expectes; etenim nec meum eſt illum laudibus ornare, cùm ſatis Sol luce ſe prodat ſuâ, nec hi alienis indigent encomiis, quibus emptores alliciantur. Noſtris intereà Tu laboribus fruere, fave, & vale. Neapoli VII. Kalendas Decembris MDCCIII.

EMI-

Digitized by Google

EMINENTISSIMO SIGNORE.

DOmenico-Antonio Parrino ſupplicando eſpone à V.E. come deſidera riſtampare un libro del Dottor Fiſico Signor Luca Tozzi intitolato: *Theorica, & Praxis, to.1. & in Aphoriſm. Hippocratis tom.2.3. &* 4. Per tanto ſupplica l'E.V. darli la ſolita licenza di poter reimprimere detto libro, che l'haverà à gratia, ut Deus, &c.

De Mandato Eminentiſſimi

Reu. Pater D. Nicolaus Borgia Clericus Regularis revideat, & referat. Neap. 9. Decembris 1702.

JO: ANDREAS SILIQUINUS VIC. GEN.
D. Petrus Marcus Giptius Can. Deput.

EMINENTISSIME PRINCEPS.

L*Ibrum, cui titulus:* Medicinæ Theorica, & Praxis &c. *Auctore Viro Clariſſimo Luca Tozzio avidiſſimè percurri, nihil in eo offendens, quod orthodoxæ Fidei, bonisque moribus adverſetur; quinimmò opus ſuſpexi ſtyli in primis perſpicuitate, nitore, & copiâ, acerrimâ dein Judicii vi, ſententiarum delectu, quæſitiſſimiſque obſervationibus ita inſtructum, atque refertum, ut non modò Rei Medicæ, ſed etiam Literariæ univerſæ optimè conſultum iri judicaverim, ſi quantocyùs recens iſta, quæ paratur Editio, matureſcat. Ita cenſui.* Ex Domo noſtra SS. Apoſtolorum.

Eminentiæ Tuæ.

Devinctiſſimus, atque Obſequentiſſimus
D. Nicolaus Borgia Cl. Reg.

Attenta ſupraſcripta Relatione R. P. Reviſoris, quod poteſt Reimprimi, Reimprimatur. Neap. 20. Decembris 1702.

JANUARIUS DE AURIA VIC. CAPIT.
D. Petrus Marcus Giptius Can. Deput.

Digitized by Google

ECCELLENTISSIMO SIGNORE.

DOmenico-Antonio Parrino ſupplicando eſpone à V.E. come deſidera riſtampare un libro del Dottor Fiſico Signor Luca Tozzi intitolato: *Theorica, & Praxis, to.1. & in Aphoriſm. Hippocratis tom. 2. 3.* & 4. Per tanto ſupplica l'E.V. darli la ſolita licenza di poter reimprimere detto libro, che l'haverà à gratia, ut Deus, &c.

Magn. Doct. Agnellus de Neapoli videat, & in ſcriptis referat.

GASCON Reg. GUERRERO Reg.
MERCADO Reg. BISCARDUS Reg.

Cæteri non interfuerunt.

Proviſum per S.E. 28. Februarii 1703.

Maſtellonus.

EXCELLENTISSIME DOMINE.

J*Amdiu legeram, denuò, Te jubente, legi & pervolutavi librũ, qui inſcribitur:* Theorica, & Praxis Medica, & in Hippocratis Aphoriſmos Commentaria &c. Lucæ Tozzi, *Clariſſimi quidem Viri, omni doctrina eruditi, & Medicorum noſtra tempeſtate facilè Principis: atque in eo nihil ſanè inveni Regiæ Juriſdictioni, aut bonis moribus diſſonum, imò nonnulla jucunda ſimul & utilia ità perſpicuè, eleganterque deſcripta, ut nedum Medicam artem profitentibus, ſed etiam iis, qui politiores literas excolunt, prodeſſe exiſtimem: ibi enim multa ſanæ Philoſophiæ recondita, omniaque ferè Medicinæ artis involucra aperiuntur atque enodantur. Iccircò imprimi poſſe cenſeo, ſi ita videbitur Excellentiæ Tuæ. Bene, imo optimè vale Hiſpaniarum decus, literarum ornamentum, & præſidium noſtrum. Neapoli 7. Martii* MDCCIII.

Excellentiæ Tuæ

Addictiſſimus Servus
Anellus à Neapoli.

Attenta ſupradicta Relatione, Reimprimatur. Verũ in publicatione ſervetur Regia Pragmatica.

GASCON Reg. GUERRERO Reg.
MERCADO Reg. BISCARDUS Reg.

Cæteri impediti.

Maſtellonus.

Digitized by Google

LUCÆ TOZZI
In Quintum Librum Aphoriſmorum
HIPPOCRATIS COMMENTARIA.

APHORISMUS PRIMUS.

Convulſio ex elleboro lethalis eſt.

ALibi, *Aphoriſmo* XVI. *Quarti*, dixerat Hippocrates, elleborum facere convulſionem: Nunc convulſionem ex ipſo inductam lethalem eſſe pronunciat.

An autem de albo, vel de nigro intelligat, dubitari primùm hoc loco poteſt. At ſi in memoriam revocentur ea, quæ ab eodem pluribus Aphoriſmis ſcripta ſunt *eodem lib.* 4. ſanè aſſerere non dubitabimus de albo elleboro eſſe intelligendum, quemadmodùm fatetur etiàm Gal. *in comm*; tùm quia ejus uſus

Digitized by Google

præ cæteris apud Veteres erat frequentiſſimus; tùm quia de eo expreſsè meminit cit. *lib.4. Aphor. tex.* 13. 14. 15. & 16. ubi, cum de elleboro ad vomitum inferendum verba fecerit, non niſi album intellexit; quippè albus ſursùm movet, deorsùm niger: tùm etiàm quia convulſio quæ hic ab uſu ellebori notatur, faciliùs ex albo difficiliùs ex nigro contingere ſolet.

Affert autèm convulſionem elleborus albus, non tàm evacuatione per vomitum excitatâ, quàm irritatione, punctioneque nervis per ſtomachum diſperſis, inductâ, ob illius acritatem nervorum fibris infenſiſſimam. At ſi prætereà hypercatharſim promoveat, quia tunc præter evacuationem humorum in ventriculi cavum derivantium, etiàm exſolutionem roridæ ſubſtantiæ, & liquoris nervorum, non ſine eorundem moleſtia inferet, convulſionem longè faciliùs ſuccedentem excitabit.

Sed an reverà convulſio, quæ retractio eſt nervorum & muſculorum ad propria capita, an potiùs motus convulſivus, ex elleboro immoderatam evacuationem promovente, ſubſequatur, adhuc ſubdubitare eſt. Et licèt ferè communiter ab expoſitoribus de convulſione propriè dicta aphoriſmus exponatur, cum in Græco Codice σπασμὸς ſcriptus ſit; videtur tamèn dicendum, incipere primùm motum convulſivum, ſeù convulſionis prodromum, ſubſequi vero convulſionem. Etenìm inveriſimile videtur poſſe tam ſubitò convulſionem exoriri ex vomitionibus ab uſu ellebori, cùm non ſtatìm nervi & muſculi contrahantur, & contracti remaneant, niſi poſtquàm iteratis motibus convulſivis fuerint irritati, concuſſi, ac tandèm obrigefacti. Crediderim ea proptèr ab uſu ellebori motus convulſivos, ſeù inæquales, irregulareſque contractiones primùm inferri, mox verò, niſi oppor-

Digitized by Google

opportunis remediis occurratur , aut compunctio nervorum ſedetur, exoriri convulſionem ; quemadmodùm aliquandò memini me obſervaſſe ab hypercatharſi virulenti cujuſdam medicamenti purgantis ; & aliàs ab importuno uſu pulveris Algorethici , ſeù mercurii vitæ dicti , ex quibus primùm motus convulſivi, poſtmodùm reipſa convulſiones ſubortæ ſunt . Id ipſum etiàm expertum non ſemel eſt in his , qui venenum aſſumpſerunt , præſertim Mercurium ſublimatum , aut Arſenicum ; nàm cùm præ irritamento vomitus foret excitatus , motus convulſivi , non vera convulſio inducta eſt . Hoc idem obſervare eſt in ſingultu, qui ad motus quoque convulſivos refertur : quin & ſingultus ſæpeſæpiùs fit à re ſtomachum vellicante, undè non convulſio , ſed motus convulſivus inſequitur. Verumtamèn cum diutius iſti perduraverint , in veram denique convulſionem deſinere ſolent, quemadmodùm in epilepſia, quæ non rarò tranſit in apoplexiam , vel commutatur in convulſionem ; undè tandèm exitium.

Sed quod Hippocrates de elleboro ſcribit,an dici quoque poſſit de cæteris catharticis tùm per ſuperiora, tùm per inferiora plus juſto moventibus, in controverſiam revocari poteſt : & dicendum Hippocratem ellebori , loco exempli , meminiſſe , adeoque idipſum referri quoque poſſe ad cætera pharmaca , ſi modum exceſſerint , & hypercatharſim promoverint . Nam quæcumque poſſunt roridam nervorum ſubſtantiam extenuare, & eorundem fibras laceſſere , irritare , & extorquere , poterunt quoque motus convulſivos , & convulſiones ipſas parere . Quin & humores ipſi præter naturam affecti,ac maligni,deleteriique redditi idipſum poſſunt excitare, quemadmodùm Gal. *in comm.* refert de eo, qui humorem æruginoſum evomens , to-

to corpore convulſus eſt; illo autèm excreto, & penitùs educto, à convulſione liber evaſit. Itaque etſi Hippocrates convulſionem ex elleboro lethalem dixerit, non tamèn ex cęteris catharticis inductam exemptam ab hoc eodem periculo putavit, ut idem habet 7. *aphor. tex.* 25. cętera cùm paria eſſe poſſint; potiſſimùm autèm cùm ob ſui acritatem, ac vehementiam, præter dejectionem, vomitum etiàm excitaverint, quippè per vomitum plurimùm ſtomachus laceſſitur, ubi nervi plurimi in conſenſum quoque ſpinam, & cerebrum contrahunt.

Cur autèm omninò lethalis dicatur ex elleboro convulſio, non æquè apud omnes convenit. Galenus & cæteri Expoſitores ad ſiccitatem in nervis inductam ex immodica inanitione cauſam retulêre. Nam cùm convulſio ab eodem Hippocrate dicatur vel inanitione, vel repletione fieri, curabilem fore illam exiſtimarunt, quæ ex repletione eſt, incurabilem verò, & penitùs mortalem, quæ ab inanitione. Attamèn cùm non adeò facilè ſit tantam ſiccitatem in nervis excitari, quanta ſatis ſit ad vitam deſtruendam, cùm alioqui toto corpore tabefacti, & maraſmo affecti, licèt ſummoperè extenuati, non tamèn in convulſionem incidant. Hinc probabilius creditum, eam, quæ ex repletione fit, convulſionem, facilius ſanari, quia nervorum fibræ ab humore quodammodò craſſeſcunt, & tumefiunt; quæ verò ex inanitione fieri dicitur, cùm ab acritate, & virulentia ſuccorum, nervorum fibræ contorqueantur, & obrigeſcant, nec tàm facilè in priſtinum ſtatum reſtitui poſſunt, ſed læſione cerebri meditullio communicatâ, talis noxa inducitur, quæ à compage & naturali conſtitutione cerebrum ipſum deturbet, proindè fieri ut illa inſanabilis evadat; cùm & difficillimum ſit diſſolutum nerveum liquo-

Digitized by Google

liquorem reſtituere, & fibras convulſione diſtortas, ac retractas denuò mollificare, atque in naturalem ſtatum reſtituere. Verùm, quoniam uſus ellebori albi apud nos jàm exolevit, & cathartica quæcumque tàm benè ope chymica corriguntur, ut omne virulentum exuant, imò & iſta rarentèr ducantur in uſum, ejuſmodi incommoda nulla fiunt, nec ullatenùs formidanda. Cæterùm ſi unquàm id accideret, remediis oppugnandum foret ſiſtentibus hypercatharſim, humefacientibus, & retundentibus acritatem, atque poſtremò vomitum ſedantibus, & ſtomachi irritamentum compeſcentibus, de qua re actum à nobis eſt in expoſitione Aphoriſmi 16. *libri*. IV.

APHORISMUS II.

Convulſio ex vulnere lethalis eſt.

QUod de convulſione ab aſſumpto elleboro præcedenti aphoriſmo dixerat, nunc de eâdem ex vulnere ſubjungit. Et quidem pari ratione, ac anteà eſt animadverſum, dicendum hic etiàm, ex vulnere eam non raro ſubſequi poſt iteratos motus convulſivos. Contingit autèm ſæpenumerò convulſio ex vulnere, vel ob vulneratam partem nervis plurimis contextam, quemadmodùm in ſpina, in membranis, in muſculis, & tendinibus eorundem; vel ob ingentem inflammationem vulneratæ parti ſupervenientem; vel ob indebitam acrium, & irritantium medicamētorum applicationem, quemadmodùm aliquando memini me obſervaſſe ex importuna trochiſcorum de minio in partem vulneratam immiſſione.

Sed

Sed & ſæpiſſimè quoque accidit ſinè ulla evidenti cauſa vulneratam partem ſubire convulſionem, imò & alias quoque partes in conſenſum trahere, ob ſolam nervi punctionem: ea enim eſt nervorum conditio, ut cæſi, atque omninò reſecti minus periculi afferant, puncti verò ſæpiſſimè exitium inferant irreparabile: quod & notatum à Galeno *lib. Artis medicæ*; ſiquidem cæſi, & reſecti nervi æqualiter in ſuis fibris coafficiuntur, & commodè per convenientia medicamenta conglutinantur; at verò punctis non æquè fibras affici contingit, undè fit ut illarum aliquæ retrahantur, aliæ reſolvantur, ideòque inæqualitèr in ſe ipſis contorqueantur. Hinc conſueverunt peritiores Chirurgi ad inhibendam ejuſmodi inęqualem nervearum fibrarum commotionem, punctum nervum penitùs reſcindere, ac reſecare.

Quoniàm verò convulſio ex vulnere orta arguit ingentem nervorum læſionem, ob quam etiàm cerebri meditullium coafficiatur, idcircò fit ut lethalis evadat: Cerebri enìm læſiones potiſſimùm in meditullium, atque in nervorum originem inflictæ periculoſæ perpetuò ſunt, & ſæpiſſimè in mortem deſinunt, diſſipatis ſubindè ſpiritibus, & roridâ nervorum ſubſtantiâ, vel corruptâ, vel exſolutâ: atqui etiàm conſtat Anatome, cor paritèr ejuſcemodi ſpiritibus egere, ut ſuum motum, & vitam tueatur: deficiente autèm cordis motu, vita ipſa deſinit.

At quæri hìc poteſt, num etiàm ex ulcere convulſio lethalis ſit. Et dicendum ſæpiſſimè quoque fuiſſe obſervatam exitialem, an quia inflammatio ibidem ſuborta eſt, & non raro cum gangræna, & ſphacelo; an etiàm quià ſanies ex ulcere prodiens tantam aliquando acquirit pravitatèm, ut ſivè halitibus, ſivè continuatâ per partes virulentiâ, cerebrum, cerebrique

ſun-

Digitized by Google

functiones deturpet, undè poſtmodùm animales, & vitales operationis læſæ conſequantur. Verum tamèn eſt, quòd non ſemper convulſiones ex ulcere inductæ lethum afferunt, potiſſimùm cùm ejuſmodi ſunt,ut à ſorditie ulceris proficiſcantur; etenim abſterſis ſordibus, & ulcere mundificato, facilè ſolet convulſio deſinere. Expertum quoque eſt convulſionem ex punctura nervorum deſiiſſe, admotis medicamentis motum illum fibrarum inæqualem ſedantibus; quemadmodùm ab uſu olei terebinthinæ. Id ipſum dicendum in convulſione ex ictu,contuſione, hæmorrhagia, aliiſque,quoniàm admotis remediis, quæ contuſioni, aut hæmorrhagiæ opitulantur, ſolet ſtatim convulſio deſinere,nisì tamèn talem illa fecerit in nervis & cerebro impreſſionem, ut non tàm facilè ſit emendabilis. Sic quoque pro partium vulneratarum varietate,varius quoque eſſe ſolet eventus,cum aliquæ faciliùs, aliæ difficiliùs reſtituantur. Quandoque etiàm loco convulſionis accidit reſolutio,quæ comparata ad convulſionem, minoris ſolet eſſe periculi. Cæterùm quæ his conferunt,petenda erunt à Chirurgis,qui fusè nimis de his agunt.

APHORISMUS. III.

Ubi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus, aut convulſio ſuperveniens, malum.

UBi anteà lethale dixit, hìc malum dumtaxàt pronunciat Hippocrates. Neque verò malum cum lethale confundit, quemadmodùm exiſtimat Gal. *in comm*:nàm non adeò funeſtus eſt exitus ex convul-

vulſione aut ſingultu ab hæmorrhagia, uti ex convul-ſione ab elleboro,& vulnere. Viſum enim pluries iis ab his ægrotantes convaluiſſe, ab illis verò rarentèr admodum,vel nunquàm. Attamèn levis momenti negotium putandum eſt, cùm non ſolùm ob convulſionem,& ſingultum,vitæ periculum involvat, ſed,quod gravius,ab immoderato ſanguinis fluxu, cum hic vitæ theſaurus ſit, quo exhauſto vita ipſa deficit.

Quoniàm verò Hippocrates indefinitè dixit, ubi ſanguis immodicè fluxerit, neque locum exitus ſanguinei determinaverit, proculdubiò intelligendus ille erit de ſanguinis evacuatione undecumque contingat. Quare ſive ex ore, naribus, & partibus ſupernis, ſive ex alvo, viis urinæ,aliiſque partibus infernis prodeat, ſemper ac ſingultus,aut convulſio ſuccedat, vitæ periculum minabitur:quamquàm cohærentèr Aphoriſmo præcedenti, manans ſolùm ex vulnere à quibuſdam exponi ſoleat.

At qua de cauſa periclitentur ægrotantes ex ſingultu, aùt convulſione poſt immodicam ſanguinis profuſionem; & undè contingat ſingultum, aut convulſionem oriri ex immoderato ſanguinis fluxu,gravis eſt hujus loci difficultas. Omnes Interpretes cum Galeno utriuſque cauſam referunt ad immodicam ipſam ſanguinis èvacuationem, per quam nervi & muſculi inaniti, & exiccati contrahantur. Verùm qui convulſionem non niſi à cauſa irritante progenitam admittunt, non benè his conveniunt, neque ad ſolam cauſam inanitionis illam referunt, & eo magis quia præter convulſionem,ſingultum quoquè hìc memoravit Hippocrates: modò cùm ſingultus ventriculi læſionem arguat, & hic non tàm facilè ab ejuſmodi inanitione afficiatur, propterea fit ut ad aliam cauſam confugere ſit neceſſe, ut ratio ſcilicet utriuſque pro-

babi-

Digitized by Google

babilior eluceat. Crediderim eapropter convulſionem, & ſingultum, non propriè oriri ex ipſa ſanguinis evacuatione, ſed conſequi antecedentem illam cauſam, quæ talem ac tantam evacuationem promoverit. Cùm enim ſanguis è ſuis vaſis non proſiliat, niſi poſt contractam acritatem, venenatamque conditionem valentem erodere, & reſerare vaſa, ſanè quæ in cauſa eſt, ut ſanguis prodeat, erit quoque, ut nervorum fibræ proritentur, & convellantur, atque in ventriculo ſingultus concitetur: poſtquàm enim ſanguinem infecerit, etiam nervos, & nervorum liquorem depravat, undè poſtmodùm convulſio, aut ſingultus. Vitium autem ſanguini illatum acorem plerumque refert, qualis in aqua ſtygia: at verò ab acidis facilè nerv[illegible]oritantur, & convelluntur, atque eo magis, magiſque, quo per hæmorrhagiam citatior fit ſanguinis motus, & acidum oberrans impetuoſiùs furit, & quoquoversùm irruit. Non eſt autem neceſſe ut junctim convulſio, & ſingultus immoderatam ſanguinis evacuationem conſequantur; ſed ſatis eſt, ſi alteruter contingat; etenim pro majori, vel minori hujus vel alterius partis affectione, modò una, modò altera convellitur; atqui convulſio ventriculo contingens, ſingultum parit: Quin apud pleroſque controverti ſolet, nùm ſingultus ad ventriculum, an verò ad ſeptum tranſverſum potiùs referri debeat, ob fibrarum communem utriuſque texturam; quamobrèm ſi ventriculi revera affectio ſit, difficultatem omnem elidet, ut propterea convulſio, quæ muſculorum ægritudo eſt, ad ventriculum referri non poſſit per ſingultum, cum ventriculus muſculoſa pars non ſit. Verùm etſi ventriculus propriè ad muſculos non referatur, fibris tamèn carneis eſt intertextus, quemadmodùm pleriſque Anatomicis eſt animadverſum.

Digitized by Google

Sed quamvis ad ſanguinis acritatem, convulſionem, ac ſingultum ex immodica ſanguinis evacuatione provenientem retulerimus, ſubeſt nihilominùs alia cauſa, ob quam nervorum principium ab iſtiuſmodi evacuatione coafficiatur: quippè ubi ſanguis plurimus profuſus eſt, nervorum liquor ſatiſcit, & rorida illa ſubſtantia, quâ eorundem fibræ irrorantur in ſtatu ſano, ex non ſuggeſta materia à ſanguinis glutine dependente, facillimè contorquentur; & eo magis quo partes ſanguinis acriores redditæ ſint, ut dictum.

APHORISMUS IV.

Ex nimia purgatione, convulſio, aut ſingultus ſuperveniens, malum.

HOc alio Aphoriſmo Hippocrates generaliori ſententia, quod de evacuationibus ab uno, vel alio medicamenti genere promotis retulerat, ex quacumque evacuatione immoderata edocet, ut propterea videatur præcedentium aphoriſmorum ratio, & cauſarum inferentium convulſionem epilogus, & corollarium. Quoties enim ex nimia purgatione convulſio aut ſingultus accidit, ſemper arguitur interna aliqua cauſa nervos & nervorum principium afficiens, ità ut quæ nimiam evacuationem promoverit, eadem convulſionem, & ſingultum afferat, & ſive evacuatio ſponte naturæ ſuborta ſit, ſive à cathartico vehementi ſit excitata. Quoniam verò dixit ex nimia purgatione, indicare videtur non quamcumque evacuationem, ex quibuſvis ductibus corporis habitam, ſed tantummodò per alvum & inteſtina; etenim uſus eſt vo-

ce

Digitized by Google

ce greca, καθάρσει, quæ propriè alvi dejectionem ſignificat. Attamen viſum aliquandò eſt ex mictu ſanguineo à cantharidibus excitato, motus convulſivos prodiiſſe. Verùm faciliùs, frequentiùſque contingunt convulſiones ex ſuperpurgatione, quàm ex alia quacumque evacuatione; imò ſingultus, qui ad ventriculum pertinet, non niſi ab immodica evacuatione per alvum oriri poteſt, ob communem nervorum, & membranarum texturam. Sed & non rarò ſanguis ipſe ex hypercatharſi funditur, & eliquatur; undè poſtmodùm, præter virium jacturam, fit quædam acritas in omnibus humoribus à ſanguine procedentibus, quæ convulſionis cauſa eſt, ut anteà dictum. At verò ex cunctis partibus corporis magis afficitur ventriculus, & cerebrum; Ventriculus quidem ab acri cathartico, ejuſque immoderata evacuatione: Cerebrum verò ob peculiarem ſui imbecillitatem, & ſucci nervicei exhauſtionem, undè poſtmodùm ſingultus ex uno, convulſio ex altero oriatur.

APHORISMUS V.

Si ebrius quiſpiam repentè obmutuerit, convulſus moritur, niſi febre corripiatur: aut ubi ad horam pervenerit, qua ſolvuntur crapulæ, vocem recuperet.

INter cæteras cauſas convulſionem inferre valentes, recenſet ſpeciatim hoc loco Hippocrates ebrietatem, per quam cerebrum, & nervi proximè affecti ſoporantur, cùm omnibus notum ſit exindè cerebrum vacillare, & corpus univerſum in ſenſu, motuque

Digitized by Google

animali vehementèr offendi.

Quamvis autem ebrios hîc memoret, non tamèn explicat undè ebrietas ipſa contingat, nam licèt plerumque ex immodico uſu vini illa oriatur, paſſim tamen eandem fieri experimur ab aliis liquoribus in fermentationem adactis, quemadmodùm de cerevifia ſatis notum eſt, itemque de ſuccis fructuum præſertim Dactylorum, Fragorum, Pomorum, facilè fermenteſcentium. Aliquandò etiàm obſervatum, ab immodico uſu lactis, potiſſimùm aceſcentis, inductum fuiſſe ſoporem; quin & non aliundè fit, cur pueri lactentes facilè in ſomnum delabantur. Quamobrem crediderim Hippocratem conſultò tacuiſſe liquoris potionem, ſed indefinitè ebrietatem undecumque provenientem, referre voluiſſe, modò talis ſit ut aphoniam, ac deindè convulſionem pariat. Sed nedùm ex aſſumptis liquoribus, verùm etiam ex pleriſque vaporibus, halitibus, benè, vel malè olentibus, ebriorum ad inſtar, ſomnum induci poſſe compertum eſt; ſic plerique memorantur ex moſcho, ambra, croco; alii ex peto, carbonibus; alii aquâ ardente, ſimilique ſpiritu ſoporati. Id ipſum ex cellis vinariis, ex mephitibus, fodinis, crypta Anguiana propè Puteolos, aliiſque, ut cunctis notum, obſervatur. Quare quæcumque poſſunt nimiâ, ac ſubitâ evaporatione cerebrum gravare, aut excurſiones ſpirituum, & roridæ cerebri ſubſtantiæ irrigationem intercipere, poterunt quoque ſoporem, & aphoniam inferre. At quamvis hæc ità ſint, ſpecialiùs videtur hîc intelligendus Hippocrates de ebrietate ab epotis liquoribus inducta, potiſſimùm autèm à vino, eoque meraco, cujus uſu bibaces Græci ſæpeſæpiùs nedùm ebrii, ſed etiàm convulſi ſupremum diem obire conſueverant; undè deductum videtur verbum illud *græcari, & pergræcari*.

ri, hoc eſt Græcorum more bibere. Cùm igitur ex ejuſmodi ebrietate repentina contingit aphonia, edocet Hippocrates futuram paulò poſt convulſionem, ut proindè ebrius aphonus, non apoplecticus, ſed convulſus moriatur.

At qua de cauſa convulſio ebrietatem ſubſequatur, ſi illa aphoniam attulerit, non eſt levis momenti difficultas, & quamvis veteres omnes Interpretes cum Galeno ad vim vini, conditionemque retulerint, quippè illud cerebro infenſum dicitur, non tamen benè evinci poteſt, quamobrem ſoporem, & aphoniam inferat, attentâ præſertim vini naturâ, quæ calida à Galeno, cæteriſque ponitur. Quò fortaſsè reſpiciens idem Galenus 2.*de cauſis morborum*, ut hanc difficultatem ſolveret, ſcripſit, vinum moderatè ſumptum naturalem calorem augere poſſe, immoderatiùs verò potatum, frigidos morbos excitare. Et 3.*de Temperam. cap.*3. ſubdit, non ſemper illud calefacere, ſed ubi plus fuerit epotum, quàm evinci poſſit à calore naturali, frigidos morbos gignere, puta apoplexiam, carum, convulſionem, & tetanum. Verumtamèn neque his ſatisfacit difficultati propoſitæ; nam ſi moderatè ſumptum calefacit, certè à fortiori magis calefaciet immodicè potatum. Sunt etiàm qui ſolo ejuſdem odore inebrientur: ſunt & alii, qui ex ejuſdem uſu immoderato vigilent, febricitent, ac delirent, ut propterea non perpetuò verum ſit vinum refrigerare, atque adeò ſoporem inferre. Sed etſi vinum immoderatiùs epotum ſopores afferat, maleficio vaporum cerebrum occupantium, & gravantium, cur eſt quòd convulſionem etiàm afferat, & motus convulſivos, qui non ſine acritate, & vellicatione contingunt; quin & plerique per ebrietatem fiunt phreneticis ſimiles, ac delirantes, quouſque vinum edormierint, quemadmodùm

dùm teſtatur de ſuis popularibus Hollerius hìc.

Probabilius eaproptèr dicendum vinum, cæteroſque liquores ad caput facilè effumantes, fermentatione indebitâ in ventriculo promotâ, acorem talem, ac tantum contrahere ſulfureo-narcoticum, ut halitus, ac vapores illuc pertingentes, non ſolum cerebrum, ejuſque roridam ſubſtantiam infarciant, & obtundant, verùm etiàm figant, hebetent, ac ſtupefaciant, undè primùm aphonia; ſiquidèm rectè Seneca *Epiſt.* 83. vinum opio, elleboro, & veneno comparat, quòd nimirùm mortiferum, ſomniferumque ſit. Et Lucretius *lib.* 3. *de Natura rerum.*

Vide etiam Pl. lib. 14. cap. 5.

. . . . . Cum vini vis penetravit
Acris, et in venas diſceſſit diditus ardor:
Conſequitur gravitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, tardeſcit lingua, madet mens,
Nant oculi, clamor, ſingultus, jurgia gliſcunt.

Et quoniàm per ejuſmodi acorem fibræ nervorum vellicantur, & compunguntur, proptereà fit, ut poſt aphoniam convulſio ſubſequatur, quâ nervi ad ſuum principium retrahuntur, idque ſpeciatim factâ tranſpoſitione in nervos, & muſculos ſubjectos, potiſſimùm cervicis, & ſpinæ, vel etiam labiorum, & mandibularum, ut in ſpaſmo Cynico. Teſtatur autèm Cicero eos, qui reliquis potionibus inebriandi vim habentibus replentur, in omnem partem, & in dextram, & in ſiniſtram, & pronos, & ſupinos cadere, qui verò ſunt vino inebriati, retrorſum ſolùm, atque ſupinos decumbere: nervis ſcilicet per cerebellum præcipuè ad cervicem, & ſpinam pertinentibus affectis. Accidit itaque aphonia, ſeù vocis privatio, quoniàm nervi potiſſimùm vocales afficiuntur,

4. tuſc.

Digitized by Google

tur, qui per guttur, & fauces, aliaſque partes circumjacentes diffunduntur, undè etiam lingua in ſuis muſculis & nervis offenditur. Et quamvis aphonia proximè accedat ad apoplexiam, non tamen omninò cum illa confundi debet; etenim per apoplexiam reſpiratio graviter læditur; at verò per aphoniam illæſa illa remanet, offenſis dumtaxat muſculis & nervis vocalibus: Sed & apoplexia deſinere ſolet in paralyſim; aphonia verò potiùs in convulſionem. Adnotat autem Hippocrates in tex. repentinam obmuteſcentiã, ſiquidẽ iſta omninò morboſa eſt, & convulſionis prodroma: nam ſi fortaſsè ſenſim ebrius obmuteſceret per ſoporem, qui ex ebrietate plerumque contingit, certè in convulſionem non deſineret. At verò cùm repentè obmuteſcit, convulſus moritur: ſignificatur etenim vitium tale ex ebrietate cerebro, cerebrique meditullio fuiſſe illatum, ut ſpiritus animales, & roridam nervorum ſubſtantiam violenter admodum figat, atque coarctet, ut propterea fibræ nervorum poſtmodùm contrahantur, & convulſione fatiſcant ab acore eorundem vaporum: quippè partes vini acriores in nervorum ſubſtantiam repunt, & contorquendo fibras convellunt. Aceſcere autem in his vinum oſtendunt ructus, & vomitus plerumque ab ebrietate evenientes; ex acore verò nervorum membranarumque fibris inducto caput vacillat, trepidant artus, oculi rubent, & coarctantur, pupilla conſtringitur, lingua contrahitur & titubat. Sed & ſpiritus ipſe è vino elicitus ope deſtillationis, acidas in ſe continet particulas, quibus corrugandi, atque roborandi vi pollet; undè vulneratis partibus admotus nedùm ſanguinem ſiſtit, ſed & fibras diſciſſas conglutinat, ſuppurationem prohibet, ac tandèm vulnera ad certam, tutamque cicatricem perducit.

Hanc

Hanc autem lethalem ex ebrietate convulſionem ſola febris prævertere poteſt : quippè per eam facillimè , atque citiſſimè diſſolvitur quidquid in nervis, ac muſculis coagulatione concretum eſt. Hinc idem Hippocrates pluries etiam advertit, tùm in Aphoriſmis, tùm in Coacis prænotionibus, convulſionem ſuperveniente febre deſinere, ut & nos aliàs adnotavimus. Debet autem febris ſuperveniens non omninò levis eſſe, ſed aliquam præſeferre magnitudinem, quâ poſſit compactam in nervis materiam acore vitioſam diſſolvere, imò etiam per ſudorem, aut urinam expellere. Verùm non dixit Hippocrates omninò per febrem convulſum ex ebrietate convaleſcere, ſed dumtaxàt non ex convulſione perire: fieri enim poteſt, ut adhuc per febrim intereat nulla adhuc convulſione detentus; ſiquidem ſi febris talis ſit, quæ cauſam convellendi deprimat, neque vitium aliud in cæteris humoribus præſupponat, proculdubiò & convulſionem tollet, & ebrium in priſtinum ſalutis ſtatum revocabit. Si verò febris ſuperveniens ex malo fortaſsè corporis apparatu alios humores inficiat, & alia inſuper pariat ſymptomata, etſi convulſionem auferat, poterit ex alio capite mortem inferre, cùm acidi vitioſique ſucci convulſionem afferentes, in alias partes delati, benè poſſint febrem mali moris excitare. Itaque conferet febris ſuperveniens convulſioni, ſed nihilominùs poterit ex alio capite nocere. Et quidèm plurimùm verendum, ſi febris, quæ ſupervenerit, intrà triduum, vel quariduum ad ſummum non contulerit, nec intrà idem tempus deſierit, quemadmodùm idem Hippocrates admonuit in *Coacis prænotionibus*.

Adjecit Hippocrates in aphoriſmo poſſe convulſionem ex ebrietate inductam amoveri ex ſpontanea ebrie-

ebrietatis ſolutione ; undè inquit : *aut ubi ad horam perveneri, quâ crapulæ ſolvuntur, vocem recuperet.* Quamobrem etſi febris nulla ſuperveniat, ſi tamen per id temporis, quo crapulæ ſolvi ſolent, loquela reſtituatur, convulſus ex ebrietate convaleſcet. Hinc notare eſt convulſionem non ſtatim ſupervenire aphoniæ ex ebrietate, ſed poſt aliquot horas, aut etiam dies integros : nam tunc affectio in nervis & cerebro firmiter hærens deſignatur, quam nullatenùs potuerit Natura vincere, & debellare. Quantum autem temporis videatur poſſe exigi ad ebrietatis ſolutionem, dubium eſſe poteſt hoc loco. Et quamvis Galenus *in comm.* pro vini conditione, & corporum affectorum habitudine, aliquos dicat poſtridiè, alios ſequenti die, alios etiam tertio ex ebrietate reſipuiſſe; id tamen fortaſsè verum in vino potentiori, craſſiorique, quod fortaſsè ſuâ tempeſtate erat in uſu ; at verò ex uſu adhuc immoderato noſtratium vinorum nunquàm non ante unum diem crapula ſoluta viſa eſt, fortè quia noſtratia vina non tàm craſſiora ſunt, neque tàm difficilis diſſolutionis : quamquàm non his aſſueta corpora graviùs ſubindè afficiantur, quemadmodùm experimur in Teutonicis, cæteriſque Septentrionalibus. Conducit in hoc idem varia corporis textura : nam pueri, fœminæ, debile caput habentes, & quicumque ſunt texturæ mollioris, rarioriſque, facillimè ebrietatem incurrunt, etiam ex uſu vini levioris, cùm contrà, texturam nacti duriorem, exercitati, aſſueti, merum etſi biberint, difficiliùs inebrientur.

Quâ autem ratione his ſuccurrendum ſit, ne in convulſionem incidant, & ex ebrietate liberati vocem recuperent, ſcitè quidem edocet Hippocrates 2. *de morb.* ubi hanc eandem ſententiam repetens, ſic inquit : *Si quis ex ebrietate voce privetur, & ſtatim ſanè*

ipſum febris corripiat, ſanus fit, ſi verò non corripuerit, die tertia moritur. Si itaque in ſic affectum incideris, multâ calidâ lavato, & ſpongias calidâ aquâ madefactas capiti apponito, & cæpas decorticatas in nares indito. Siquidem ſi apertis oculis loquatur, et ad ſe redeat, nec deliret, hac die ſopore preſſus jacet, poſtridie ſanus exurget; ſi verò ſurgens bilem vomuerit, inſanit, et moritur, maximè in quinque diebus, ſi non dormierit. Huic igitur hæc facere oportet, multâ calidâ lavato, donec ad ſe redeat: deindè copioſo oleo illitum mollibus in ſtragulis repone, ac contege cum ſilentio, et in tenebris, ut plurimum enim ex balneo dormit, et ſi dormierit ſanus evadet. Poſtquàm autem redierit, primis tribus, aut quatuor diebus milium tenue, aut ptiſanæ ſuccum ſorbeat, & vinum mellis ſpeciem referens bibat. Deindè cibis utatur molliſſimis, ac paucis primùm, Et iterùm lib. 3. ſubdit. *His validas ſternutationes excitare convenit, et clyſterem bilem ducentem, et ipſum validum injicere. Quodſi ſenſum æger receperit, thapſiæ ſuccum in multa aqua calida dato, quo quàm citiſſimè revomat. Poſteà attenuato, et à cibo abſtineto uſque ad ſeptem dies: Detrahendus eſt et à lingua ſanguis, ſi venam comprehendere poſſis.* Verùm nos pluries vidimus ſedatas ejuſmodi ebrietates iteratis lotionibus pudendorum ex aqua gelida: mirum enim quàm iſtæ partes cum cerebro conſentiant, & madorem, frigefactionemque eidem communicent. Sunt & alii qui à fumo tabaci idipſum aſſequuntur, & alii ſternutationem moventibus. Sed præſtaret vomitum incitare ſtatim ac immodicè vinum fuerit epotum, & antequàm temulentia ſit confirmata: Quod & ab Athenæo memoratum inveni *lib.* 11. *cap.* x. *in fine*. Cæterùm ebrietatem præcavere referuntur allium, & amygdalæ amaræ, ſi anteà ſumantur. Et quidem de allio extat auctori-

tas

Digitized by Google

tas Hippocratis 4. *de ratione victus in acutis*, dum inquit: *optimum eſt ipſo* (ideſt allio) *veſci ei*, *qui crapulæ ſe daturus eſt*, & *futurus ebrius*. De amygdalis verò amaris præter graves alios Auctores, teſtatur Plutarchus *lib.1. ſympoſiacorum quæſt.6.* ubi Medicum memorat in comitatu Druſi Tiberii Cæſaris filii, qui cum quinque, vel ſex amygdalas amaras ante compotationem ediſſet, omnes bibendo ſuperabat: ſed deprehensâ fraude, prohibitus ne id faceret, facillimè à vino devictus fuit. Undè autem id fiat, curiosè à pleriſque quæritur. Novi & Ego alium, qui ſeipſum ab ebrietate frigidæ aquæ hauſtu paulò ante comeſſationes præmuniebat, & quidem feliciſſimo ſucceſſu. Apud Athenæum *lib.1.cap.30.* Braſſica, ejuſque ſemina commendantur, quòd præcomeſta potatores ebrios fieri non patiantur, quin & in qua vinea naſcuntur braſſicæ, vinum progigni debilius dicitur. Multa alia ad ebrietatem arcendam recenſet Zacutus Luſitanus *l.3. Prax.admir.obſ.123.* Mercurialis *variar. lect. lib.4.c.6.* & Joannes Langius *Epiſtol. lib.1.Epiſt.30.* præter alios. *Vide Wecker. lib.5. Secr.*

Pro coronide tandem advertere non pigebit, cautos, attentoſque oportere eſſe Medicos in ebriis internoſcendis, & judicandis, ne illos cum apoplecticis confundant, & uti apoplecticos tractent, magno cum ſalutis ęgrorum detrimento, & non ſine ſui ipſorum honoris infamia. Memini ebrium quendam ab ignaro quodam Medico, qui illum apoplecticum exiſtimaverat, adeò perperàm tractatum frictionibus, cucurbitulis, veſicantibus, immò ad verticem capitis ignito ferro cauteriatum, ut poſtquam experrectus ſe tàm afflictum, tortumque vidiſſet, Medicum ipſum, niſi fugam arripuiſſet, veluti ſui tortorem, ac hoſtem peremiſſet. Idipſum non ità pridem mihi retulit digniſſimus quidam Prælatus eveniſſe Romæ cuidam ſuo famulo, & nonniſi magno cum Medici deriſu. Equidem apople-

Digitized by Google

ctici præter ſoporem, reſpirationem habent graviter læſam, pulſum inæqualem, pallentem vultum, vel plus juſto rubentem, & tumidum: Ebrii verò ſomnum ſuavem dormiunt, in cunctis benè ſe habent, & ſi convelluntur, ab ipſis motibus nonnumquam excitati, ſtatim exſolvuntur, & valent.

APHORISMUS VI.

Quicumque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt.

DAt in hoc Aphoriſmo Hippocrates exemplum Tetani, ut indè terminum convulſionis in interitum deſinentis conjiciamus. Refertur quippè Tetanus ad convulſionem, velut ſpecies ad genus, ſiquidem Tetanus eſt nervorum tenſio æqualiter in toto corpore facta, per quam illud rigidum, & immobile remanet, cùm partes anteriores æquè ac poſteriores contrahantur; undè Galenus *in comm.* inquit, illum eſſe affectum compoſitum ex Emproſthotono, id eſt, tenſione ad anteriora, & Opiſthotono, ideſt tenſione ad poſteriora.

Cum ergò contingit aliquem Tetano corripi, ideſt æqualem pati ad anteriora, & poſteriora contractionem, facile eſt, ut intrà terminum acutiſſimorum morborum, qui eſt quartus dies, intereat. Arguitur enim ex æquali, & vehementi nervorum per partes anteriores & poſteriores excurrentium affectione, plurimùm gravari Naturam, & multam potentemque eſſe cauſam, quæ potuerit cunctos utriuſque partis ner-

Digitized by Google

nervos afficere, undè poſtmodùm omnes ferè operationes, & potiſſimùm vitales offendantur. Si verò terminus quatuor dierum tranſigatur, quia ſenſim morboſam cauſam cedere indicio eſt, ac pedetentim concoctione diſſolutam ſenſibiliter, aut inſenſibiliter expurgari, proindè ſi hunc terminum ægrotantes evaſerint, nullo negotio revaleſcent.

Verùm animadverſione dignum eſt, non dixiſſe Hippocratem quarto die Tetano affectos interire, ſed inf à hoc tempus poſſe periclitari; undè, & primâ, & ſecundâ, & tertiâ die etiam obire poterunt: quamquàm & pleroſque novi etiam ad ſeptimum periiſſe, qui nimirùm viribus & ætate præpotentes, violentiam morbi diutiùs ſuſtinere potuerunt.

Veriſimile autem eſt ex majori, vel minori vitioſi humoris aciditate, ejuſcemodi varietatem Tetano affectis evenire: ubi enim aciditas pontica nervos affecerit, & præter contorſionem, ac rigiditatem, ſtuporem attulerit, certè mors citiùs accidet, atq; inevitabiliter; ubi verò potiùs corpulentiâ, quàm acore ſummo nervi fuerint divexati; non ſolùm in longius tempus Tetanus protrahetur, verùm etiam paulatim remittetur, & in ſalutem deſinet.

Etſi inſuper Hippocrates dicat poſt quartum diem Tetano correptos ſanos fieri, non tamen credendum eſt ſtatim, & abſque ullo auxilio medico illos ſanari, cùm nervi & muſculi affecti non ſubitò in pristinum ſalutis ſtatum remitti poſſint, abſque eo quòd humores per illos diffuſi ſenſim diſſolvantur, & evaneſcant. Quare exponendus aphoriſmus eſt, ut licèt poſt quartum diem Tetano correpti mortem evadant, poſt longius tempus tamen in priſtinam ſalutem reſtituantur. Sed & neque perpetuò verum eſt, quòd poſt quartum diem mortis periculum effugian-

gian-

Digitized by Google

mum quintum, non puberes, ſed adoleſcentes eſſe appellandos, attamen pubertas hîc, & adoleſcentia ſimul una confunduntur. Itaque ſi contingat puberes intrà hoc tempus, & ante vigeſimum quintum annum corripi morbo Comitiali, in ætatem vegetiorem, puta juvenilem progreſſi, mutationem in melius ſubibunt.

Sed qua de cauſa id accidat, non benè convenit inter Interpretes. Major autem illorum pars cum Galeno exiſtimat id illis benè ſuccedere, quia pueritia & pubertas propter humiditatem, & cruditates, in ea ætate faciles, obnoxia eſt Epilepſiæ, ut propterea Puerilis morbus ſit etiam appellatus; factâ autem mutatione in juventutem, humida illa temperies in ſiccam, magiſque calidam transmutatur, indeque fieri ut mutationem in melius ſubeat. Verùm crediderim id potiùs evenire ex ſolidiori, conſiſtentiorique fibrarum nervearum textura, quippè quæ, per ætatum mutationem, magis magiſque confirmantur, & exolutâ illa acri ſanguinis ſeroſitate, non tàm facilè deinceps nervi proritantur, nec aliunde vitium in reliquis humoribus inductum, adeò contumax, & pertinax erit, ut per ejuſmodi ætatis mutationem nullatenùs infringi, ac tandem ſubigi poſſit: verumtamen neque dixit Hippocrates reverà poſt pubertatem Epilepſiam ſanari, ſed in melius ſolum abire: fieri enim poteſt ut epileptici inſultus adhuc poſt pubertatem repetant, non ſint tamen adeò infenſi, ut violenter adhuc extorqueant, & convellant; quinimò & rariùs, & per longiora intervalla moleſtent, quemadmodùm pluries à nobis eſt obſervatum. Jure ergo ſcriptum eſt, tùm hîc, tùm *aphoriſ 45. ſecundi*, mutationem ſolum accipere. Sed & aliquandò contigit mutationem hanc epilepticos ſubiiſſe in aliam egritu-

dinem

dinem aliquantò degenerem. Novi quemdam, qui cùm epilepticus in pubertate fuiſſet, poſt vigeſimum quintum annum non ampliùs epilepſia, ſed palpitatione, & cordis oppreſſione laboravit, citrà ſenſibilem mentis læſionem; ſed & plerique ſtatûs mutatione, uti puellæ ab erumpentibus menſtruis, aut inito connubio, promptè admodum convaluere.

Advertere tamen eſt quòd ejuſmodi mutationes in melius, faciliùs contingent ſervatâ ſimul exactâ victûs ratione, unde ſi fortaſsè puber epilepticus errata in victûs genere perpetìm committeret, proculdubio etiam poſt vigeſimum quintum annum eundem comitialem morbum eſſet perpeſſurus. Hìnc qui mutationem in melius etiam ſub ſpe recuperandæ ſalutis ſunt oppérituri, exactam victûs rationẽ ſervent oportet, & cum illa ſalubrioris quoque aëris incolatum, quemadmodùm ex *cit. aphor. 45. ſecundi* colligere eſt.

Quoniam verò poſt vigeſimum quintum annum epilepticos interire ſcribit Hippocrates, dubitari proinde poteſt, num de illis intelligat, qui in pubertate epilepſiam contraxerunt, an verò, qui poſt vigeſimum quintum annũ epilepticos fieri contigerit, ac propterea his recuperandæ ſalutis ſpes omnis abſit. Et ad primum, putaverim eos intelligi interituros, vel ſaltem cum epilepſia commorituros, qui licèt ad ſenium perducti, poſt vigeſimum quintum annum in epilepſiam inciderint; ſecus verò qui ex pubertate affecti beneficium mutationis poſt vigeſimum quintum annũ non ſunt ſortiti: etenim hi plerũq; cõſeneſcunt, & ſenſim, ac pedetentim mutatione aliarum ætatum in melius ſemper abeunt; Qui verò poſt vigeſimum quintum annum, morbum comitialem incurrunt, duplici ex capite videntur difficulter convalituri, uno quidem, quia in juventute corripiuntur, unde

mum quintum, non puberes, ſed adoleſcentes eſſe appellandos, attamen pubertas hîc, & adoleſcentia ſimul una confunduntur. Itaque ſi contingat puberes intrà hoc tempus, & ante vigeſimum quintum annum corripi morbo Comitiali, in ætatem vegetiorem, puta juvenilem progreſſi, mutationem in melius ſubibunt.

Sed qua de cauſa id accidat, non benè convenit inter Interpretes. Major autem illorum pars cum Galeno exiſtimat id illis benè ſuccedere, quia pueritia & pubertas propter humiditatem, & cruditates, in ea ætate faciles, obnoxia eſt Epilepſiæ, ut proptereà Puerilis morbus ſit etiam appellatus; factâ autem mutatione in juventutem, humida illa temperies in ſiccam, magiſque calidam transmutatur, indeque fieri ut mutationem in melius ſubeat. Verùm crediderim id potiùs evenire ex ſolidiori, conſiſtentiorique fibrarum nervearum textura, quippè quæ, per ætatum mutationem, magis magiſque confirmantur, & exolutâ illa acri ſanguinis ſeroſitate, non tàm facilè deinceps nervi proritantur, nec aliunde vitium in reliquis humoribus inductum, adeò contumax, & pertinax erit, ut per ejuſmodi ætatis mutationem nullatenus infringi, ac tandem ſubigi poſſit: verumtamen neque dixit Hippocrates reverà poſt pubertatem Epilepſiam ſanari, ſed in melius ſolum abire: fieri enim poteſt ut epileptici inſultus adhuc poſt pubertatem repetant, non ſint tamen adeò infenſi, ut violenter adhuc extorqueant, & convellant; quinimò & rariùs, & per longiora intervalla moleſtent, quemadmodùm pluries à nobis eſt obſervatum. Jure ergo ſcriptum eſt, tùm hîc, tùm *aphoriſ 45. ſecundi*, mutationem ſolum accipere. Sed & aliquandò contigit mutationem hanc epilepticos ſubiiſſe in aliam egritudinem

Digitized by Google

dinem aliquantò degenerem . Novi quemdam, qui cùm epilepticus in pubertate fuiſſet, poſt vigeſimum quintum annum non ampliùs epilepſia, ſed palpitatione, & cordis oppreſſione laboravit, citrà ſenſibilem mentis læſionem; ſed & plerique ſtatûs mutatione, uti puellæ ab erumpentibus menſtruis, aut inito connubio, promptè admodum convaluere.

Advertere tamen eſt quòd ejuſmodi mutationes in melius, faciliùs contingent ſervatâ ſimul exactâ victûs ratione; unde ſi fortaſsè puber epilepticus errata in victûs genere perpetìm committeret, proculdubio etiam poſt vigeſimum quintum annum eundem comitialem morbum eſſet perpeſſurus. Hìnc qui mutationem in meliusetiam ſub ſpe recuperandæ ſalutis ſunt opperituri, exactam victûs rationē ſervent oportet, & cum illa ſalubrioris quoque aëris incolatum, quemadmodùm ex *cit. aphor. 45. ſecundi* colligere eſt.

Quoniam verò poſt vigeſimum quintum annum epilepticos interire ſcribit Hippocrates, dubitari proinde poteſt, num de illis intelligat, qui in pubertate epilepſiam contraxerunt, an verò, qui poſt vigeſimum quintum annū epilepticos fieri contigerit, ac propterea his recuperandæ ſalutis ſpes omnis abſit. Et ad primum, putaverim eos intelligi interituros, vel ſaltem cum epilepſia commorituros, qui licèt ad ſenium perducti, poſt vigeſimum quintum annum in epilepſiam inciderint; ſecus verò qui ex pubertate affecti beneficium mutationis poſt vigeſimum quintum annū non ſunt ſortiti: etenim hi plerūq; cōſeneſcunt, & ſenſim, ac pedetentim mutatione aliarum ætatum in melius ſemper abeunt; Qui verò poſt vigeſimum quintum annum, morbum comitialem incurrunt, duplici ex capite videntur difficulter convalituri, uno quidem, quia in juventute corripiuntur, unde

Digitized by Google

mum quintum, non puberes, ſed adoleſcentes eſſe appellandos, attamen pubertas hîc, & adoleſcentia ſimul una confunduntur. Itaque ſi contingat puberes intrà hoc tempus, & ante vigeſimum quintum annum corripi morbo Comitiali, in ætatem vegetiorem, puta juvenilem progreſſi, mutationem in melius ſubibunt.

Sed qua de cauſa id accidat, non benè convenit inter Interpretes. Major autem illorum pars cum Galeno exiſtimat id illis benè ſuccedere, quia pueritia & pubertas propter humiditatem, & cruditates, in ea ætate faciles, obnoxia eſt Epilepſiæ, ut propterea Puerilis morbus ſit etiam appellatus; factâ autem mutatione in juventutem, humida illa temperies in ſiccam, magiſque calidam transmutatur, indeque fieri ut mutationem in melius ſubeat. Verùm crediderim id potiùs evenire ex ſolidiori, conſiſtentiorique fibrarum nervearum textura, quippè quæ, per ætatum mutationem, magis magiſque confirmantur, & exolutâ illa acri ſanguinis ſeroſitate, non tàm facilè deinceps nervi proritantur, nec aliunde vitium in reliquis humoribus inductum, adeò contumax, & pertinax erit, ut per ejuſmodi ætatis mutationem nullatenùs infringi, ac tandem ſubigi poſſit: verùmtamen neque dixit Hippocrates reverà poſt pubertatem Epilepſiam ſanari, ſed in melius ſolum abire: fieri enim poteſt ut epileptici inſultus adhuc poſt pubertatem repetant, non ſint tamen adeò infenſi, ut violenter adhuc extorqueant, & convellant; quinimò & rariùs, & per longiora intervalla moleſtent, quemadmodùm pluries à nobis eſt obſervatum. Jure ergo ſcriptum eſt, tùm hîc, tùm *aphoriſ 45. ſecundi*, mutationem ſolum accipere. Sed & aliquandò contigit mutationem hanc epilepticos ſubiiſſe in aliam ęgritudinem

dinem aliquantò degenerem . Novi quemdam, qui cùm epilepticus in pubertate fuiſſet, poſt vigeſimum quintum annum non ampliùs epilepſia, ſed palpitatione, & cordis oppreſſione laboravit, citrà ſenſibilem mentis læſionem; ſed & plerique ſtatûs mutatione, uti puellæ ab erumpentibus menſtruis, aut inito connubio, promptè admodum convaluere.

Advertere tamen eſt quòd ejuſmodi mutationes in melius, faciliùs contingent ſervatâ ſimul exactâ victûs ratione, unde ſi fortaſsè puber epilepticus errata in victûs genere perpetim committeret, proculdubio etiam poſt vigeſimum quintum annum eundem comitialem morbum eſſet perpeſſurus. Hinc qui mutationem in melius etiam ſub ſpe recuperandæ ſalutis ſunt opperituri, exactam victûs rationē ſervent oportet, & cum illa ſalubrioris quoque aëris incolatum, quemadmodùm ex *cit. aphor. 45. ſecundi* colligere eſt.

Quoniam verò poſt vigeſimum quintum annum epilepticos interire ſcribit Hippocrates, dubitari proinde poteſt, num de illis intelligat, qui in pubertate epilepſiam contraxerunt, an verò, qui poſt vigeſimum quintum annū epilepticos fieri contigerit, ac propterea his recuperandæ ſalutis ſpes omnis abſit. Et ad primum, putaverim eos intelligi interituros, vel ſaltem cum epilepſia commorituros, qui licèt ad ſenium perducti, poſt vigeſimum quintum annum in epilepſiam inciderint; ſecus verò qui ex pubertate affecti beneficium mutationis poſt vigeſimum quintum annū non ſunt ſortiti: etenim hi plerūq; cōſeneſcunt, & ſenſim, ac pedetentim mutatione aliarum ætatum in melius ſemper abeunt; Qui verò poſt vigeſimum quintum annum, morbum comitialem incurrunt, duplici ex capite videntur difficulter convalituri, uno quidem, quia in juventute corripiuntur, unde

D is

ipſum febris corripiat, ſanus fit, ſi verò non corripuerit, die tertia moritur. Si itaque in ſic affectum incideris, multâ calidâ lavato, & ſpongias calidâ aquâ madefactas capiti apponito, & cæpas decorticatas in nares indito. Siquidem ſi apertis oculis loquatur, et ad ſe redeat, nec deliret, hac die ſopore preſſus jacet, poſtridie ſanus exurget; ſi verò ſurgens bilem vomuerit, inſanit, et moritur, maximè in quinque diebus, ſi non dormierit. Huic igitur hæc facere oportet, multâ calidâ lavato, donec ad ſe redeat: deindè copioſo oleo illitum mollibus in ſtragulis repone, ac contege cum ſilentio, et in tenebris, ut plurimum enim ex balneo dormit, et ſi dormierit ſanus evadet. Poſtquàm autem redierit, primis tribus, aut quatuor diebus milium tenue, aut ptiſanæ ſuccum ſorbeat, & vinum mellis ſpeciem referens bibat. Deindè cibis utatur molliſſimis, ac paucis primùm. Et iterùm lib3. ſubdit. *His validas ſternutationes excitare convenit, et clyſterem bilem ducentem, et ipſum validum injicere. Quodſi ſenſum æger receperit, thapſiæ ſuccum in multa aqua calida dato, quo quàm citiſſimè revomat. Poſteà attenuato, et à cibo abſtineto uſque ad ſeptem dies: Detrahendus eſt et à lingua ſanguis, ſi venam comprehendere poſſis*. Verùm nos pluries vidimus ſedatas ejuſmodi ebrietates iteratis lotionibus pudendorum ex aqua gelida: mirum enim quàm iſtæ partes cum cerebro conſentiant, & madorem, frigefactionemque eidem communicent. Sunt & alii qui à fumo tabaci idipſum aſſequuntur, & alii ſternutationem moventibus. Sed præſtaret vomitum incitare ſtatim ac immodicè vinum fuerit epotum, & antequàm temulentia ſit confirmata: Quod & ab Athenæo memoratum inveni *lib. 11. cap. x. in fine*. Cæterùm ebrietatem præcavere referuntur allium, & amygdalæ amaræ, ſi anteà ſumantur. Et quidem de allio extat auctori-

tas

Digitized by Google

tas Hippocratis 4. *de ratione victus in acutis*, dum inquit: *optimum eſt ipſo* (ideſt allio) *veſci ei*, *qui crapulæ ſe daturus eſt*, *& futurus ebrius*. De amygdalis verò amaris præter graves alios Auctores, teſtatur Plutarchus *lib.* 1. *ſympoſiacorum quæſt.* 6. ubi Medicum memorat in comitatu Druſi Tiberii Cæſaris filii, qui cum quinque, vel ſex amygdalas amaras ante compotationem ediſſet, omnes bibendo ſuperabat: ſed deprehensâ fraude, prohibitus ne id faceret, facillimè à vino devictus fuit. Undè autem id fiat, curiosè à pleriſque quæritur. Novi & Ego alium, qui ſeipſum ab ebrietate frigidæ aquæ hauſtu paulò ante comeſſationes præmuniebat, & quidem feliciſſimo ſucceſſu. Apud Athenæum *lib.* 1. *cap.* 30. Braſſica, ejuſque ſemina commendantur, quòd præcomeſta potatores ebrios fieri non patiantur, quin & in qua vinea naſcuntur braſſicæ, vinum progigni debilius dicitur. Multa alia ad ebrietatem arcendam recenſet Zacutus Luſitanus *l.* 3. *Prax. admir. obſ.* 123. Mercurialis *variar. lect. lib.* 4. *c.* 6. & Joannes Langius *Epiſtol. lib.* 1. *Epiſt.* 30. præter alios.

Vide WecKer. lib. 5. *Secr.*

Pro coronide tandem advertere non pigebit, cautos, attentoſque oportere eſſe Medicos in ebriis internoſcendis, & judicandis, ne illos cum apoplecticis confundant, & uti apoplecticos tractent, magno cum ſalutis ęgrorum detrimento, & non ſine ſui ipſorum honoris infamia. Memini ebrium quendam ab ignaro quodam Medico, qui illum apoplecticum exiſtimaverat, adeò perperàm tractatum frictionibus, cucurbitulis, veſicantibus, immò ad verticem capitis ignito ferro cauteriatum, ut poſtquam experrectus ſe tàm afflictum, tortumque vidiſſet, Medicum ipſum, niſi fugam arripuiſſet, veluti ſui tortorem, ac hoſtem peremiſſet. Idipſum non ità pridem mihi retulit digniſſimus quidam Prælatus eveniſſe Romæ cuidam ſuo famulo, & nonniſi magno cum Medici deriſu. Equidem apople-

ćtici præter ſoporem, reſpirationem habent graviter læſam, pulſum inæqualem, pallentem vultum, vel plus juſto rubentem,& tumidum: Ebrii verò ſomnum ſuavem dormiunt, in cunctis benè ſe habent,& ſi convelluntur,ab ipſis motibus nonnumquam excitati, ſtatim exſolvuntur, & valent.

APHORISMUS VI.

Quicumque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt.

DAt in hoc Aphoriſmo Hippocrates exemplum Tetani, ut indè terminum convulſionis in interitum deſinentis conjiciamus. Refertur quippè Tetanus ad convulſionem, velut ſpecies ad genus, ſiquidem Tetanus eſt nervorum tenſio æqualiter in toto corpore facta, per quam illud rigidum, & immobile remanet, cùm partes anteriores æquè ac poſteriores contrahantur; undè Galenus *in comm.* inquit, illum eſſe affectum compoſitum ex Emproſthotono, id eſt, tenſione ad anteriora, & Opiſthotono, ideſt tenſione ad poſteriora.

Cum ergò contingit aliquem Tetano corripi, ideſt æqualem pati ad anteriora, & poſteriora contractionem, facile eſt, ut intrà terminum acutiſſimorum morborum, qui eſt quartus dies, intereat. Arguitur enim ex æquali, & vehementi nervorum per partes anteriores & poſteriores excurrentium affectione, plurimùm gravari Naturam, & multam potentemque eſſe cauſam, quæ potuerit cunctos utriuſque partis

ner-

Digitized by Google

nervos afficere, undè poſtmodùm omnes ferè operationes, & potiſſimùm vitales offendantur. Si verò terminus quatuor dierum tranſigatur, quia ſenſim morboſam cauſam cedere indicio eſt, ac pedetentim concoctione diſſolutam ſenſibiliter, aut inſenſibiliter expurgari, proindè ſi hunc terminum ægrotantes evaſerint, nullo negotio revaleſcent.

Verùm animadverſione dignum eſt, non dixiſſe Hippocratem quarto die Tetano affectos interire, ſed inſ à hoc tempus poſſe periclitari; undè, & primâ, & ſecundâ, & tertiâ die etiam obire poterunt: quamquàm & pleroſque novi etiam ad ſeptimum periiſſe, qui nimirùm viribus & ætate præpotentes, violentiam morbi diutiùs ſuſtinere potuerunt.

Veriſimile autem eſt ex majori, vel minori vitioſi humoris aciditate, ejuſcemodi varietatem Tetano affectis evenire: ubi enim aciditas pontica nervos affecerit, & præter contorſionem, ac rigiditatem, ſtuporem attulerit, certè mors citiùs accidet, atq; inevitabiliter; ubi verò potiùs corpulentiâ, quàm acore ſummo nervi fuerint divexati; non ſolùm in longius tempus Tetanus protrahetur, verùm etiam paulatim remittetur, & in ſalutem deſinet.

Etſi inſuper Hippocrates dicat poſt quartum diem Tetano correptos ſanos fieri, non tamen credendum eſt ſtatim, & abſque ullo auxilio medico illos ſanari, cùm nervi & muſculi affecti non ſubitò in priſtinum ſalutis ſtatum remitti poſſint, abſque eo quòd humores per illos diffuſi ſenſim diſſolvantur, & evaneſcant. Quare exponendus aphoriſmus eſt, ut licèt poſt quartum diem Tetano correpti mortem evadant, poſt longius tempus tamen in priſtinam ſalutem reſtituantur. Sed & neque perpetuò verum eſt, quòd poſt quartum diem mortis periculum effugian-

giant, cùm aliquandò obſervatum ſit, etiam in ſeptimo, atque etiam poſt ſeptimum illos eſſe periclitatos. Fortè autem, tempore Hippocratis citiùs ſanabantur, ſive ob ſalubriorem incolatûs conſtitutionem, ſive ob fortiores corporum temperaturas, ſive etiam ob temperatiorem victûs rationem.

Quo denique pacto iſti juvari poſſint, ut ſaltem poſt quartum diem mortem effugiant, & in ſalutem revocentur, inquiſitione dignum. Et quoniam muſculorum, & nervorum affectus dependentes ab humoribus, vel ſudore copioſo, vel abundantiori urina ſolvi conſueverunt; proindè opportunum erit utroque hoc præſidiorum genere in illis uti. Verumtamen vitanda erunt ea, quæ acriorem conditionem nacta ſunt, & volanti alkali prædita, ne ſcilicet ex his nervi & muſculi proritentur, & convulſione impenſiùs afficiantur. Conferunt eapropter, quæ molliter laxando, blandè admodùm humores alliciant, & educant, undè decocta, ſeù potiones quidem humefacientes, ex medicamentis tamen diſſolventibus, & roborantibus paratæ, proficuæ erunt; itemque ſudores proliciantur ex balneis vaporoſis, quibus, & pori cutis leniter laxentur, & humores in muſculis & nervis impacti molliantur, ut ſine noxa fluitent. In eundem uſum ſępiùs contulêre unctiones ex oleis, & linimentis emollientibus ſimul, & roborantibus: quod ſanè perpetuò obſervandum in omnibus affectionibus nervorum.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS VII.

Quibuſcumque morbi comitiales fiunt antè pubertatem mutationem accipiunt, quibuſcumque autem vigeſimoquinto, ferè commoriuntur.

DIxerat *Aphoriſ.* 45. *Secundi* Hippocrates, juvenes morbo comitiali correptos, mutatione maximè ætatum liberari; ubi pro juvenibus, juniores expoſuimus; nunc eandem ſententiam clariùs explicans, inquit, ante pubertatem mutationem illos accipere, poſt vigeſimum quintum annum verò, ferè ſemper commori ſolere.

Comitialis morbus idem eſt ac Epilepſia, quaſi ſupra captio; quoniam Epileptici veluti à ſuperis, ſeu divinitùs capti, ac fulmine icti videntur, vel quòd ſupernis partibus id eſt cerebro afficiantur; cùmque publicè, & in comitiis plerumque corriperentur, perterritis adſtantibus, iiſque mox etiam abſcedentibus, comitia finiebantur; Comitialis morbus appellatus eſt. Hinc Quintus Serenus cecinit:

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt,
Quod fieri nobis ſuffragia juſta recuſat.
Sæpè etenim membris atro languore caducis
Concilium populi labes horrenda diremit.

Is ergo ſi ante pubertatem accidat, mutationem, & quandoque etiam ſanationem facilè ſortietur; ineunte nimirùm ætate juvenili. Eſt autem pubertas, ætas illa, quæ à decimo quarto ad vigeſimum primum, vel vigeſimum quintum annum extenditur; & quamquàm pleriſq; viſum ſit à decimo octavo anno ad vigeſi-

mum

dinem aliquantò degenerem. Novi quemdam, qui cùm epilepticus in pubertate fuiſſet, poſt vigeſimum quintum annum non ampliùs epilepſia, ſed palpitatione, & cordis oppreſſione laboravit, citrà ſenſibilem mentis læſionem; ſed & plerique ſtatûs mutatione, uti puellæ ab erumpentibus menſtruis, aut inito connubio, promptè admodum convaluere.

Advertere tamen eſt quòd ejuſmodi mutationes in melius, faciliùs contingent ſervatâ ſimul exactâ victûs ratione; unde ſi fortaſsè puber epilepticus errata in victûs genere perpetim committeret, proculdubio etiam poſt vigeſimum quintum annum eundem comitialem morbum eſſet perpeſſurus. Hìnc qui mutationem in melius etiam ſub ſpe recuperandæ ſalutis ſunt opperituri, exactam victûs rationẽ ſervent oportet, & cum illa ſalubrioris quoque aëris incolatum, quemadmodùm ex *cit. aphor. 45. ſecundi* colligere eſt.

Quoniam verò poſt vigeſimum quintum annum epilepticos interire ſcribit Hippocrates, dubitari proinde poteſt, num de illis intelligat, qui in pubertate epilepſiam contraxerunt, an verò, qui poſt vigeſimum quintum annũ epilepticos fieri contigerit, ac proptereà his recuperandæ ſalutis ſpes omnis abſit. Et ad primum, putaverim eos intelligi interituros, vel ſaltem cum epilepſia commorituros, qui licèt ad ſenium perducti, poſt vigeſimum quintum annum in epilepſiam inciderint; ſecus verò qui ex pubertate affecti beneficium mutationis poſt vigeſimum quintum annũ non ſunt ſortiti: etenim hi plerũq; cõſeneſcunt, & ſenſim, ac pedetentim mutatione aliarum ætatum in melius ſemper abeunt; Qui verò poſt vigeſimum quintum annum, morbum comitialem incurrunt, duplici ex capite videntur difficulter convalituri, uno quidem, quia in juventute corripiuntur, unde

Digitized by Google

is cauſā proculdubio præpotētē arguit, cui ætas juvenilis obſiſtere nō potuit:altero,quòd nullam in melius mutationem ſint in cæteris ſuccedentibus ætatibus ſperaturi, quippè per has ſemper in pejus ruunt, fatiſcente naturâ per ſanguinē cæteroſq; liquores,qui sēper,ſemperque hebetiores,acidioreſq; evadūt: Quanquam, ſi fortaſsè ex malè ante actâ vitâ morbus comitialis acciderit,poſſit uſu medicamentorum, & ſalubriori regimine inſtituto,in meliorem etiam ſtatum ille revocari. Verùm Hippocrátes de ea epilepſia videtur hîc loquutus, quæ ab his,quæ ſpontè per ætates homini accidunt,provenire ſolet, nullâ propemodùm externâ causâ perſpectâ.

Sed an revera ſimulunà illâ affecti commoriantur, ulteriùs ex textu addubitare licet. Verùm cùm Hippocrates ſcripſerit illos *ferè commori*, ideſt ſimul unà conſeneſcere, & ad interitum perduci, propterea probabilius eſt dicere, non omninò & infallibiliter ad mortem uſque patientes comitari, ſed utplurimùm ſolùm. Quo pacto non ſemel vidimus etiam in ætate conſiſtenti, & in prima ſenectute,epilepſiam deſiiſſe,ſuperſtite adhuc patientis vita. At verò non inde deducendum eſt,eos qui vltrà vigeſimum quintum annum ſunt hoc morbo correpti, eſſe in ſenio commorituros, nam ineunte virilitate, plerumque viſi ſunt periiſſe, commutatâ præſertim Epilepſiâ in Apoplexiam. Quare verbum illud *commori*, non debet referri ad ætatem ſenilem patientis, quaſi verò ad ultimam ætatem morbus ipſe protrahatur,& tandem deſinente vitâ, deſinat; ſed debet referri ad ipſum morbum comitialem, qui cùm non ampliùs patientem deſerat, eò illum deducit, ut tandem interficiat, adeoque ſimul cum ejuſdem interitu deſinat, ut propterea videatur quodammodo dici poſſe commo-

mo-

Digitized by Google

mori morbum cum interitu ægrotantis.

Quibus denique præſidiis ejuſcemodi ægritudini, tàm ante, quàm poſt pubertatem, occurrendum ſit, latè à nobis enarratum *in parte Medicinæ practica.*

APHORISMUS VIII.

Quicumque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ii ad ſuppurationem vertuntur.

DE pleuritidis progreſſu, & eventu agit hoc aphoriſmo Hippocrates, illamque intrà quatuordecim dies non repurgatam, in ſuppurationem tendere docet. Verùm ad exactam aphoriſmi intelligentiam, oportebit plura primùm examinare.

Et primò, cùm de pleuriticis agat, qui intrà quatuordecim dies non repurgantur, in dubium verti poteſt, an computus iſtorum dierum fieri debeat ab initiante, & cruda pleuritide, an verò à pleuritide ad maturationem, declinationemque perductâ. Pro cujus difficultatis ſolutione meminiſſe decet, pleuritidem eſſe ſpeciem inflammationis factam à ſanguine alicubi in vaſis ſanguiferis pleuræ, vel etiam pulmonis (quâ parte præſertim pulmo ſuperiori pectori alligatur) hærente. Non enim videtur hîc Hippocrates de pleuritide, quam ſpuriam vocant, ſermonem feciſſe, quippè cùm is ſubdat, ad ſuppurationem verti, & nonniſi quæ exquiſita dicitur utpotè à ſanguine facta, in ſuppurationem verti poſſit, proculdubio quæ exquiſita eſt, videtur hic ſpecialiter adnotata. Cùm ergo inflammatio à ſanguine facta egeri nequeat,

Digitized by Google

queat, priuſquam maturitati ſubjecta fuerit, id quod circà ſtatum accidit, proinde probabilius videtur dicendum de pleuriticis ſermonem habuiſſe, qui jam ad declinationem morbi pervenêre; quamobrem computus dierum quatuordecim repurgationis, à fine ſtatus, vel ab initio declinationis deſumendus eſt; atque adeò illi pleuritici in ſuppurationem deducentur, qui poſt ſtatum, & maturitatem pleuritidis per dies quatuordecim in poſterum non repurgabuntur. Et quidem inflammatione jam edomitâ, & concoctâ ejuſdem materiâ, illam dirumpi neceſſe eſt, & paulatìm per ſputum expurgari; cùm verò contingit ejuſmodi expurgationem intercipi, aut impediri, fortè ex imbecillitate naturæ expellere nequeuntis per tuſſim, vel ob multitudinem peccantis humoris, vel ob craſſitiem ejuſdem, vel ob viarum anguſtiam, vel ob loci diſtantiam, vel ob thoracis, aut pulmonis impotentiam, vel ob aliam ſimilem cauſam, profectò detenta materia ſuppurabitur, indeq; commutabitur pleuritis in empyema; unde & ſi prior morbus deſinat, novus & quidem pejor ſuperveniet; id quod ab Hippocrate tùm hìc, tùm clariùs infra maniteſtiſſimè declaratur. Itaq; cũ pleuritis ad declinationẽ perducta, & ſanguis illã faciens jam fuerit maturatione ſubactus, ſi per ſuccedẽtes quatuordecim dies nõ fuerit integrè repurgatus, ac per anacatharſim excretus, certè cõmutabitur in pus, & morbus in empyema degenerabit.

Dubitari præterea poteſt, cur Hippocrates terminum ejuſcemodi repurgationis dies quatuordecim conſtituerit, cum cætetoqui Anaxion pleuriticus relatus ab eodem 3. *epidem.* nonniſi à die, quâ cœpit expuere, nempè à decima ſeptima uſque ad trigeſimam quartam, quâ judicatus eſt, fuerit repurgatus. Et dicendum quatuordecim dierum

ter-

Digitized by Google

terminum fuiſſe hîc ab Hippocrate conſtitutum,
quia ex eodem *lib.2. aphor. tex.23.* omnes acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur, facto tamen initio à die, quâ revera acuti evaſerũt; hinc non abs re in hoc aphoriſmo dixit, *in quatuordecim diebus non repurgantur*. Anaxion verò pleuriticus memoratus in Epidemiis, cœpit decima ſeptima die pauca dumtaxàt expuere, & deinceps abundantiùs: Quinimò niſi ſudore fuiſſet judicatus, proculdubio in longiùs tempus ægrotaſſet. Quare ſupputatione factâ à ſputo abundantiori, verè intrà quatuordecim dies fuit repurgatus, ac poſtremò etiam ſudore judicatus; Atquì ſi hunc terminum tranſegiſſet, in aliam planè ægritudinem lapſus eſſet.

Ulteriùs dubitari poteſt, num revera de pleuritide mens Hippocratis ſit exponenda. Nam in vulgata latina verſione ſcribitur, *quicumque morbo laterali*: morbus autem lateralis latiori ſignificatione aliam pectoris ægritudinem referre poteſt. Verùm dicendum in græco Codice ſcribi pleuriticos, qui propriè pleuritide, ſeù membranæ ſuccingẽtis coſtas inflammatione correpti ſunt; in quam ſanè expoſitionem reliqui omnes Interpretes conveniunt. Neque enim, ſi de morbo laterali, qui coſtis & muſculis intercoſtalibus externis accidit, ſermo foret, poſſet indè anacatharſis, & repurgatio per ſputum expectari, quæ hîc ab Hippocrate memoratur: modò ſputum, & anacatharſis ſperari poteſt dumtaxàt in morbis pectoris, partes internas, non externas afficientibus.

Adnotat etiam, & rectè Heurnius materiam debere eſſe expectorabilem, nam ſi fortaſsè præ ſui craſſitie, & viſcoſitate, non facilè concoqueretur, & longius tempus exquireret ad ſubeundam maturationem, profectò tempus hoc loco aſſignatum ab Hip-

po-

Digitized by Google

pocrate dierum quatuordecim ſufficiens non eſſet peragendæ repurgationi. Verumtamen cum de pleuritide loquatur Hippocrates, & hæc plerumque, cùm præſertim exquiſita eſt, à ſanguine concreto fiat, facile ſuppurabili, idcircò non abſque ratione terminus dierum quatuordecim eſt adjectus, quo planè ſpatio veriſimile eſt poſſe materiam jàm concoctã expurgari: humor autẽ craſſus, & viſcoſus nõniſi in pleuritide ſpuria obſervari ſolet, qui lõgius tẽpus expoſtulat.

Denique, ut ejuſmodi incommodo futuræ ſuppurationis, & imminentis empyematis occurramus, juvabit toto hoc ſpatio dierũ quatuordecim, ea adhibere medicamenta, quæ anacatharſim promoveant, & facilitent, cujuſmodi ſunt, quæ ex hyſſopo, hyperico, hedera terreſtri, tuſſilagine, & ſimilibus parantur, aquæ, ſyrupi, extracta, tincturæ. Confert etiam in idem balſamum Peruvianum, ſperma ceti, elixir proprietatis Helmontii, balſamum ſulphuris, præſertìm terebinthinatum, & his ſimilia.

Si hæc repurgatio fortaſsè deficiat, conſueverunt practici in opem diuretica ſufficere, quoniam non rarò expertum, materiam in pectore collectam, aut in pulmonibus hærentem, fuiſſe per vias urinarias eductam; quamvis hoc non tam facile ſit, nec dum benè conſtet apud Anatomicos per quos ductus eò ferri poſſit. De qua re alibi.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS IX.

Tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimo octavo uſque ad trigeſimum quintum.

QUoniam à pleuritide ſuppuratâ, nec deinceps ſufficienter repurgatâ empyema fit, cui poſtmodùm Tabes adjungitur, idcircò referens Hippocrates damna ex non repurgata in pleuriticis materiâ, ſubdit in hoc aphoriſmo, Tabem, ſeù græcè Phthiſim, exoriri,eamque potiſſimùm à decimo octavo anno ad trigeſimum quintum.

Et quidem quotieſcumque materia,quæ pleuritidem faciebat, ad ſuppurationem perducta eſt, nec deinde intrà ſpatium quatuordecim dierum repurgetur, in thoracis cavo colligitur,& mox tum pravo halitu, tum corpulentiâ pulmonē, indeque circumgyrantem ſanguinem inficit. Quoniam verò ab infecto pulmone, imò etiam à præſentia puris exulcerato, ſimulque unà vitiato ſanguine, accidit febris, quæ hæcticæ naturæ eſt, proindè fit ut tabes oriatur,ſeu univerſalis corporis conſumptio. Cùm enim ſanguis pure infectus ſalinam acritatem nanciſcatur, indeque plus juſto diſſolvatur, & glutine privetur, quo ſcilicet partes cunctæ corporis nutriuntur, fit propterea, ut ſenſim illæ macreſcant: quippè pus ſanguini communicatū, tam potentèr illum vitiat, ut partibus accedens, loco nutrimenti, acre venenum evadat.

Sed cur ſcriptum ſit in hoc aphoriſmo id potiſſimùm evenire à decimo octavo ad trigeſimum quintum annum? Neque ſolùm in caſu pleuritidis non

re-

Digitized by Google

repurgatæ, ſed etiam ſi ex quacumque alia cauſa tabes oriatur, ut propterea videatur indiſcriminatim locutus Hippocrates de facili hujus ætatis contabeſcētia ad trigeſimū quintū annū uſque, reliquis ætatibus exceptis. Immò, ut ex græca voce Phthiſis deducitur, ſpeciatim videtur voluiſſe deſignare illam ſpeciem tabis, quæ ex ulcerato, vel alitèr affecto pulmone contingit. *Fuchſius in comm. iſtius aphor.* rationem deducit ex Galeno, qui *in comm. 29 lib. 3.* exponens ægritudines juvenilis ætatis ibidem ab Hippocrate enarratas, (ubi præ cæteris ſputa ſanguinis, & tabes referuntur) non ad ætatis rationem, ſed ex accidenti, adoleſcentiæ, & juventuti tabem evenire interpretatur, quia adoleſcentes, & juvenes plerūque ſaliūt, currunt, clamant, digladiantur, belligerant, venationem, aliudve genus laboris, vel exercitii immodici exercent. At cauſæ iſtæ, ut alibi quoque à nobis eſt dictum, communes eſſe poſſunt reliquis ætatibus. Sed & neque Hippocrates eorum, quæ ex accidenti eveniunt, hic habuit in animo meminiſſe, ſed dumtaxàt quæ ratione ætatis contingunt, etenim limitavit tempus à decimo octavo ad trigeſimum quintum: quod ſanè non feciſſet, ſi id ex accidenti tantùm evenire putaſſet. Crediderim eapropter Ego id potiſſimùm eâ ætate contingere, quia ſanguis tunc etiam in ſua conſtitutione permutatur: cùm enim in præcedenti ætate puerili pars ejuſdē glutinoſa, & auctifica prævaluerit, ſenſim poſtmodùm incipit pars vivifica virtute præcellere, & acrior tenuiorque fieri, quæ propterea orgaſmum in arteriis, & venis efficit, ut facilè oſcilla vaſorum aperire queat; hinc ſanguinis ſputa, & partium ſpiritalium eroſiones accidunt, potiſſimùm verò pulmonis ſuâ naturâ laxioris. Sed & propter ipſius acritatem, nutricationes non tam benè fiunt,

quem-

Digitized by Google

quemadmodùm in ætate præcedenti; unde etiam fit, quamobrem per ætatem juvenilem cõtingant faciliùs febres ardentes, vulgò ex bile fieri putatæ, ſive potius ex ſanguine acriori, ſummoperè ad fermenteſcendum idoneo.

At verò neque dixit Hippocrates tantummodò in hac ætate tabem accidere, ſed *præcipuè* ſolùm; nam poſſunt quoque tabes in aliis ætatibus evenire, & non ſolùm ex prænarrata cauſa, verùm etiam ex aliis innumeris, potiſſimùm ex deſtillatione ſerina, ex tuſſi vehementi, ex pleuritide ſuppurata, ex angina, aliiſque, quæ ſanè ſunt præſenti aphoriſmo comprehenſa ex ejuſmodi ætatis adoleſcentis, & juvenilis conſtitutione. Nontamen hinc negaverim ſpecialius tabem notare voluiſſe, quæ ex pleuritide ſuppurata, nec deinde repurgata procedit, de qua præcedenti aphoriſmo mentio facta eſt, ut antea pariter animadverſum.

APHORISMUS X.

Quicumque ab Angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; Si verò hos effugerint ſuppurantur.

NOn facilè quis huic aphoriſticæ ſententiæ aſſentietur, ſi ſuperficie-tenùs ſolùm, & ut verba textûs ſonant, illam accipiat; etenim quî fieri poteſt, ut ab angina liberatus incidat in pulmoniam, & deinde in empyema; ſi ab angina liberati, penitùs ſanati dicendi ſunt: ſi ergo omninò ſanati, proculdubio nequibũt ex præcedẽti morbo in aliũ delabi, qui cauſam

Digitized by Google

& originem à priori mutuetur. Verùm huic difficultati facilè fiet ſatis attentâ Hippocratis elocutione, is ſiquidem dixit: *qui ab angina liberantur*, ideſt vim, violentiamque illius effugiunt, ob quam periculum ſuffocationis incurriſſent, eoquòd muſculi laryngis inflammati intercipiunt aëris ingreſſũ, egreſſumque, remanente intereà causâ materiali inflammationis. Hinc genuinus Hippocratis ſenſus erit, quòd illi, qui ex angina videntur liberati, ſed citrà inflammationis maturationem, aut reſolutionem, & ſine ulla manifeſta materiæ expurgatione, cùm humor ille inflammationem faciens aliò transferatur, & in pulmonem promptiſſimè decumbat, ſequitur, ut ex una ægritudine, nempè ex angina, incidant in peripneumoniam, ſeu pulmonis inflammationem: ſunt enim partes iſtæ perquàm inter ſe contiguę, & tum per muſculos, aſperam arteriam circumtegentes, tum etiam per arterias, alioſque inconſpicuos ductus mutuò conſentientes, unde promptè admodum humor inflammationem in gutture faciens, ſponte ſuâ poteſt in pulmonem decumbere; quamobrem ex illius translatione deſinit inflammatio in muſculis gutturis, & conſequenter deſinit angina, ſed ſupervenit pulmonis inflammatio, ac peripneumonia. Appoſitè igitur Heurnius aphoriſmum hunc ità legit: *Qui ex anginoſis fiunt peripneumonici*: quandoquidem non ſemper ex angina contingit peripneumonia; ſed ſi fortaſsè qui anginoſi erant, videantur ab angina evadere citrà ſuppurationem, & purulenti humoris evacuationem, cùm non poſſint tam repente, & ſalubriter ab illa ſanari, niſi humor, qui inflammationem faciebat, aliò transferatur, benè proinde ſcriptum eſt, in peripneumoniam illos delabi. Ex tranſitu autem iſto, & ſi patientes ab angina, ſeu ab inflammatione gutturis, & faucium liberentur,

Digitized by Google

tur, non tamen vitæ periculum effugi unt, quippè peripneumonici facti, intra ſeptem dies, adhuc periclitabuntur : etenim non minoris acutiei,& malitiæ eſt peripneumonia, quàm ſit angina, cùm ob maximam reſpirandi difficultatem, febrem acutam, ac continuam, contractâ in laxa pulmonis ſubſtantia inflammatione, facillimè ægrotantes mortem incurrant. Id quod clariùs expreſſit Celſus *lib.2.cap.7.Si angina ſubitò finita eſt, in pulmonem id malum tranſit, idque ſæpè intra ſeptimum diem occidit.*

Statuitur autem ab Hippocrate iſtius exitii terminus ſeptima dies, non quòd propriè ad ſeptimum diem peripneumonia protrahi debeat, ut interitum afferat, ſed quòd intrà hoc temporis ſpatium mors contingere poſſit; unde non dixit ſeptimo die pereunt, ſed in ſeptem diebus, ſive ut clariùs explicat Fuchſius, Celſum in hac parte ſecutus, intrà ſeptem dies, cùm & ante ſeptimum, quarto ſcilicet, quinto, aut ſexto die, peripneumonia interimere poſſit.

Sed quamvis facillimè interire poſſint ægrotantes ex humore in pulmonẽ translato, tum ratione ipſius partis affectæ reſpirationi deſtinatæ, tùm etiam ratione febris adjunctæ acutiſſimæ, non tamen omninò neceſſe eſt, ut ſubinde pereant, quaſi quòd inevitabiliter ſint ex peripneumonia interituri; unde meritò ſubjunxit Hippocrates: *Si verò hos effugerint, ſuppurantur*; ideſt, ſi ſpatium ſeptem dierum tranſiliant, quia humor in pulmonem delapſus mitioris naturæ ſignificatur, facilèque ſubigibilis, & ex altero capite natura præpotens denotatur, quæ potuit tanti morbi impetum, & violentiam ſuſtinere, profectò delapſus humor in ſuppurationem in poſterum vertetur, atque adeò prior morbus commutabitur in alium, atque ex peripneumonia fiet empyema: ſanguis enim ibidem

hæreſcens, & qui inflammationem excitavit, (ut ſuperiùs etiam notatum eſt) maturitati ſubjectus vertetur in pus . Quare ſemper ac inflammatio in ſui augmento necem non attulerit , ſed ad ſtatum perducta, naturæ concoquenti ſubjicitur , deſinet proculdubio in ſuppurationem ; quemadmodùm in externis inflammationibus paſſim experimur . Eſt tamen verum, quòd aliquando non verâ inflammatione, ſed potiùs eryſipelate affecto pulmone , fortaſsè quia ſanguis tenuior eſt, inſenſibiliter , vel ſenſibiliter per ſudorem peripneumonia terminari poteſt: quamquam raró fiat , ut ab eryſipelate pulmonis ægrotãtes evadant , cùm plerumque phrenetici moriantur , ut pluries expertum in praxi , quod etiam ab eodem Hippocrate memoratur 2. *de morbis*.

Quoniam verò ſcriptum eſt ab eodem 6. *aphoriſmorum* 37. *Angina correpto, ſi tumor fiat in collo bonum, foras enim morbus deducitur* ; fieri poteſt ut exinde evitetur peripnemonia, adeoque mors, vel ſuppuratio, quia ſcilicet humor anginā faciens nō ad pulmonem, ſed ad partes exteriores colli deducitur : At nec ſemper id conferet, niſi ſolùm cùm per tranſpoſitionem humoris ad partes colli exteriores , interiores affectæ liberantur; Nam ſi fortaſsè contingat , quòd tumor in collo appareat , nec ſubinde muſculi gutturis affecti exonerentur , certè majus vitæ periculum imminebit , quoniam extramiſſio humoris adpartes colli externas non ſequitur criticam naturæ depoſitionem, ſed potiùs arguit multitudinem peccantis humoris , qui cùm non totus poſſit in partibus internis gutturis abſumi, occupat ulteriùs partes externas, & vitæ periculum non minuit, ſed adauget.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XI.

Qui tabe moleſtantur, ſi ſputum, quod extuſſiunt, grave olet injectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale.

Cùm ſuperioribus aphoriſmis de quibuſdam inflammationibus tum gutturis, tum pectoris, & pulmonis in ſuppurationem verſis egerit, nunc eventûs indicia ad prognoſim pertinentia tradit, atque generaliter inquit: tabidos in interitum deſinere, quoties ſputum, quod extuſſiunt injectum carbonibus malè olet, & capilli à capite defluunt.

Debent autem iſta duo ſimul in empyicis copulari, ut interitũ portendant, quandoquidem aliquandò obſervatum eſt, ex ſputo purulento, & malè olente, adhuc pleroſque convaluiſſe. Quare junctim illa retulit Hippocrates, ut certius prognoſticum inde deducatur.

Atque hinc clarè etiam colligitur, tabidos hìc illum adnotare, qui ex pulmone affecto, & ex empyemate in tabem ſunt delapſi; aliter purulentum ſputum hìc non memoraſſet, neque per tuſſim excretum, ut ex verbis textûs manifeſtiſſimè patet. Et quamvis ſæpenumerò purulentum ſputum per ſe malè oleat, potiſſimùm cùm pravæ conditionis eſt, & aliquandiu fuerit in pectore detentum; nihilominùs non ſemper in empyemate ejuſmodi fœtorem referre ſolet, niſi ſolùm cùm pulmonis ſubſtantiam ulceratam, & putrefactam redolet, quippè tunc ulcus pulmonis, & ſæpiſſimè etiam ſordidum ſubſequitur. Addidit quoque

Hip-

Digitized by Google

Hippocrates injectum carbonibus, ut ſcilicèt phlegmatis, & ſputi ordinarii portio, ſi fortaſsè cum pure conjungatur, vi ignis poſſit abſumi, & quod purulentum eſt, in halitus meliùs diffundatur.

Sed & capilli defluere quoque debent, ideſt ſponte ſua è cutis poris decidere: etenim iſti nunquam decidunt, niſi poruli cutis fuerint relaxati, & alimentum, quod illis ſuggeritur, acre, & erodens evaſerit. Unde autem hæc in tabidis contingant, dubitari ſolet. Et dicendum id his evenire ex pure, quod ſive præſentiâ, ſive halitu ſanguinē circumeūtem inficit, imò diſſolvit, eliquat, erodit, ſuoque glutine privat; quamobrem expertum eſt ſanguinem in tabidis fluidum plus juſto fieri, & omni glutine orbatum apparere, unde partibus accedens, non ſolùm nutrire, & reficere non poteſt, ſed potiùs acritate infensâ, & venenatâ, illas extenuat, & arefacit, quo deinde fit, ut capilli in ſuis radicibus eroſi, ſponte ſua decidant. At verò promptiùs è capite defluūt, quàm ex mento, ſuperciliis, aliiſque partibus, quoniam iſtæ ſucculentiores ſunt, & cutim craſſiorem obtinent, at illud exſuccum nimis eſt, & cutim oſſi hærentem habet.

Hinc ergo fieri non poteſt, quin tabidi ad tantam perniciē deducti, non ſint paulò poſt interituri, cùm ex pure fœtido infectus, ulceratuſque pulmo, ſanguinem univerſum, & cor vitæ fontem, virulentâ contagine depravet, indeque totum corpus, & alimento, & vitâ privet. Accedit tuſſis moleſtiſſima, quâ coguntur graves moleſtias, & maximam virium jacturam tabidi ſubire, imò ſomno, & quiete privari, & mille alia incommoda pati, cum quibus vita diù ſuſtineri nequit. His infrà additur alvi profluvium, quo naturalis regio omninò labefacta-

ta

Digitized by Google

ta deſignatur, ut ſequenti aphoriſmo dicitur.

APHORISMUS XII.

Quibuſcumque tabe laborantibus capilli à capite defluunt; iis alvi profluvio ſuperveniente, moriuntur.

POſtquàm præcedenti aphoriſmo lethale ſignum eſſe dixit in tabidis, ſi ſputum injectum carbonibus malè oleat, & capilli à capite defluant, nunc quibus capilli defluunt, ſi alvi profluvium ſuperaccidat, mortem præſtò eſſe ſubdit: ſed licèt utraque mortem portendant, non tamen tempore indiſtinctam præſagiunt, nam lethale quidem ſignum eſt ſputũ malè olere, & capillos à capite defluere, ſed nonniſi poſt aliquod temporis intervallum; at verò cùm poſt defluvium capillorum alvus ſolvitur, mors brevi imminet, nec ad longum tempus protrahitur, ſed intra triduum, vel quatriduum irreparabiliter accidet.

Quâ autem de causâ poſt ſputum purulentum, & mali odoris, itemque poſt defluvium capillorum alvus laxetur; facilè quis dijudicabit ex corruptione à pure inducta, quæ cùm ſanguinem, cæteroſque liquores corporis pertigerit, unà ſimul ductus corporis delaxari neceſſe eſt, & potiſſimùm qui feruntur in alvum, puta ex ventriculo, ejuſque fermento, liene, jecore, meſenterio, aliiſque viſceribus imi ventris; Quare ex alvi fluxu certò conjicere poterimus univerſam corporis œconomiam eſſe reſolutam, ac proinde extinctis viribus, vitam ipſam eſſe omninò deſituram. Id totum perbellè expreſſit Hippocrates *lib.*

Digitized by Google

1. *de morb.* his verbis: *Cum pus ipſum in ventre moram traxerit, totum corpus ab ipſo caleſcit, tum maximè viciniſſimæ partes: caleſcente autem corpore, humidum maximè eliquatur, & quod quidem à ſupernis partibus eliquatur, in ſupernum ventriculum præcipuè confluit, fitque pus, ad hoc quod jam in ipſo eſt. Pars verò ejus etiam in infernum ventriculum defertur, & quandoque alvus ab ipſa turbatur, & hominem perimit, nam cibi ingeſti ſuccedunt inconcocti, & alimentum ab ipſis corpori non accedit: Et ſputi ſurſum purgatio non æqualis contingit, alvo nimirùm calefacta, et omnia deorſum trahente in ſeipſam: Et à ſputo quidem ſuffocatur, et ſtertit dum non purgatur: à ventre verò fluente debilitatur, et plerumque perimitur.* Cæterum hæc non niſi contingunt tabidis ex diuturno pulmonis ulcere, & febre, ut vocant, habituali emaciatis, quibus nil ultrà videtur toto corpore remanſiſſe, quàm σκελετὸς ſolâ pelle contectus.

APHORISMUS XIII.

Quicumque ſanguinem ſpumoſum extuſſiunt, iis è pulmone eductio fit.

ETſi tabidi multifariam fieri poſſint adhuc ab affecto pulmone, ut antea oſtenſum eſt; peculiariter tamen Phthiſici fiunt ex præcedente ſanguinis ſputo, ut dicitur 7. *aphoriſmorom* 15 *et* 16 Quoniam verò ſanguineum ſputum non ſemper ex pectore, & pulmone emanat, quamvis per tuſſim inde prodeat, idcircò accuratiſſimus Hippocrates indicia tradens, quibus ejuſmodi eruptionis ſanguinis affectas partes in-

internoſcere poſſimus, adjicit in hoc aphoriſmo ſignum, illudq; pathognomonicum prodeuntis è pulmone ſanguinis, deſumptum à modo ipſius rejectionis, & qualitate ſanguinis rejecti.

Et quidem modus rejectionis cum tuſſi eſſe debet, etenim quæ in pectoris cavo continentur, nonniſi tuſſi egeri poſſunt; quamobrem accuratiores Interpretes loco verbi *expuunt*, vertunt (& quidem rationabiliùs) *extuſſiunt*, ſicut & Galenus ipſe in *comm.* innuere viſus eſt: Nam ſimpliciter ſanguinem ſpumoſum expuere tribuitur quoque ab Hippocrate in *Coacis prænotionibus* dextro præcordio dolentibus, atque ex hepate; quamvis nec hic ſpumoſus ſit ex conditione rutilantis ſanguinis, ſed ex ſola interceptione, permiſtioneq; aëris in ductibus, vel aſperæ, vel œſophagi, unde foras proſilit, cùm per utramque viam è jecore prodire poſſit, factâ ſcilicet in eas partes irruptione à compreſſo per tumidum, dolenſque jecur, diaphragmate.

At verò, quia non ſemper ſanguis, qui tuſſi ejicitur, è pectore, aut pulmone prodit, cùm fieri poſſit ut è faucibus, gutture, aſperâ arteriâ, in pulmonis bronchia delabens, tuſſi pariter egeratur, idcircò ad differentiam iſtarum expulſionum, adjecta eſt in textu qualitas ſanguinis excreti, ut proinde ſi ſpumoſus ille ſit, floridus, ac rutilans, è pulmone prodire dicatur; qui verò alterius eſt conditionis, fortaſsè nigricans, grumoſus, minimeque floridus, certè ab aliis partibus, quàm à pulmone prodibit, etiam ſi tuſſi regeratur.

Solius ergo pulmonis erit ſanguinem ſpumoſum egerere, quoniam in ſolo pulmone iſtiuſmodi ſanguinis qualitas invenitur. Fit autem ſpumoſus ſanguis a mixturâ illius cum aëre, qui cum pulmones dum-

Digitized by Google

taxàt ingrediatur pro uſu reſpirationis, idcircò nullibi, quàm in pulmone, ſpumoſus ineſt.

Eſt tamen advertendum, quòd tunc ſpumans è pulmone egreſſus ſanguis apparebit, cùm immediate è ſuis vaſis exilit: nam ſi fortaſsè è pulmone ſanguis guttatim in pectoris cavum extillet, aut etiã in tracheolis aſperæ arteriæ per aliquod tempus detineatur, procul dubio ſpumis expers extuſſietur, quandoquidem ſanguis ibidem reſtagnans, mox concreſcit, & grumoſus egeri poteſt; ſed & contrà falli quoq; contingit in eo, quòd multoties tuſſi excretum, credatur è pectore prodiiſſe, cùm tamẽ ab aliis partibus proceſſerit: Hinc valebit illatio affirmativa, ſecus verò negativa: Nempè, ſanguis ſpumoſus prodit, igitur à pulmone eſt, at non contrà: ſanguis non ſpumoſus egeritur, ergo ab aliis partibus, quàm à pulmone.

Ab ejuſdem inſuper ſanguinis excreti quantitate dijudicare poterimus, num ſanguis ab ipſa pulmonis ſubſtantia, & à vaſis exilibus, per illius ſubſtantiam diffuſis, egeratur; an verò à vaſis majoribus, per quæ ſanguis in circuitũ adigitur, uti ſunt vena cava aſcendens, & vena arterioſa, itẽq; arteria venoſa, & bronchialis. Siquidem cùm ſanguis ex vaſis majoribus erumpit, nedum ſpumoſus, ſed etiam copioſus erit, quinimò periculum ſuffocationis minabitur; at verò cùm è pulmonis ſubſtantia, & è vaſis exilibus prodit, neque multus erit, neque tam proximum vitæ periculum minatur.

An inſuper ſanguis undecumque ex ore prodiens è venis, an potiùs ex arteriis egeratur, controverti poteſt. Et ſanè attentâ tum qualitate ſanguinis floridioris, tũ etiã ejuſdẽ circulatione, veriſimilius dicendũ ex arteriis prodire, quippè in arteriis floridus

ma-

Digitized by Google

magis, & rutilans ſanguis invenitur , nec non per arterias ad partes excurrit, per venas verò remeat in cor;imò ſemel venas ingreſſus, regredi non poteſt, impedientibus ſcilicet valvulis. Solùm venæ cōpati poterūt, ſi fortaſsè fuerint eroſæ, nam tūc ob eroſionem datâ portâ, ſanguis exinde manare poterit. Cæterùm etſi è reliquis partibus pectoris, imò etiam ex aſpera arteria ſanguis poſſit extillare , is tamen neq; multus,neque ſpumoſus erit: quippè ſanguis nullibi præterquàm in pulmonibus ſpumoſus invenitur. Ex his tandem admonemur Tabem , ac Phthiſim propriè dictam ab ulcere pulmonis exoriri , idque nonniſi à ſanguinis ſputo , de quo idem Hippocrates 7.*aphor.*15. *et* 16. ſcribit : *à ſanguinis ſputo puris ſputum, à puris ſputo Phthiſis, et mors*; unde tunc propriè Empyici,&Phthiſici morientur ægrotantes, ut præcedentibus aphoriſmis dictum eſt, cùm ſanguinis ſputum præceſſerit, atque ille è pulmone prodierit.

Deniq;licèt plerique abſq;ſāguinis ſputo,& ulcere pulmonis tabidi referantur,nil tamen huic aphoriſticæ ſententiæ refragabitur , quâ ſolùm Hippocrates edocet ſanguinem per tuſſim excretum tūc revera è pulmone prodire, cùm ſpumoſus eſt , atque hinc neceſſariò fieri,ut Tabes,& Phthiſis oriatur,ac poſtremò mors. Hinc autem minimè negatur, poſſe etiam Tabem , ac Phthiſim aliunde proficiſci,etſi ſputum ſanguinis nullum præceſſerit : attamen verum ſemper erit pulmonem in cunctis tam malè affici , ut ineptus evadat ſanguini perficiendo , & vitæ,ac motui cordis conſervando . Quæ verò ſint medicamenta fluentem hunc ſanguinem ſiſtere,& cohibere valentia, ex noſtra praxi petenda erunt.

Digitized by Google

APHORISMUS XIV.

Tabe laborantibus profluvium alvi ſuperveniens, lethale.

QUoniam ſuperioribus aphoriſmis dixerat Hippocrates profluvium alvi cum defluxu capillorum mortem paulò poſt tabe laborantibus allaturum, cùm idipſum hìc ferè repetat, creditum eſt à Commentatoribus nil prorsùs novi in hoc aphoriſmo contineri, quod ſuperiùs dictum non ſit; at verò non tam temerè de Hippocrate ſuſpicandũ, quòd bis idẽ omninò repetere voluerit; quamobrem putaverim, aut illum voluiſſe hoc loco tabidos omnes comprehendere, imò etiam aliâ quacumque de causâ, aut ægritudine macie confectos, cùm alvi profluviũ quibuſcũq; extenuatis ſuperveniẽs lethale ſit, veluti labefactatæ omninò virtutis indicium; Vel etiam ſignificare voluiſſe ſolam diarrhœam, & alvi ſolutionem tabidis eſſe pernicioſam, licèt cætera alia ſymptomata antea memorata deficiant; unde quamvis capilli à capite non defluant, & licèt ſputum purulentum ingentem fœtorem non redoleat, ſi nihilominùs alvi profluviũ tabidis ſuperveniat, lethale eſt, quoniã cùm tabidi veluti omninò extenuati nil habeant quod egerere poſſint, vel debeant, quinimò indigeant potiùs reſtauratione, & carnium appoſitione, proculdubio alvi profluvio ſi corripiantur, mortem obibunt, reſolutis exinde omninò viribus, & labefactata penitùs in ipſis reficiendi facultate. Eſt tamen verum, quòd pro tabidis hìc intelligere debea-

Digitized by Google

beamus, qui diuturna tabe fuerunt affecti, atque extremâ macie conſumpti; his etenim quæcumque evacuatio ſuperveniens perniciosa eſt, cùm ex quacumque evacuatione penitus deficiant. Neque ſatis eſt ſi ſemel tantùm alvus laxetur, & excrementa ſolùm dejiciat, ſed omninò neceſſe eſt, ut iteratò, & pluries ſolvatur, & nedum, quæ ventriculi, & inteſtinorum cavitatem occupant, ſed etiam quæ in intimioribus partibus continentur, & intrà ductus corporis relicta erant, affluenter egerat.

Accidit quoque ut aliquando etiam iterata vomitio necem attulerit, itemq; immodica urinæ profuſio, ſudor, hæmorrhagia, ſiquidem iſtiuſmodi evacuationes veluti omninò incompetentes tabidis exitium parant, brevique temporis intervallo, quemadmodum ex ſuperiùs traditis facillimè deduci poteſt.

APHORISMUS XV.

Quicumque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur, à die, quâ ſit ruptio liberantur, ſi verò non, ad tabem tranſeunt.

EDocuerat aphoriſmo 8. Hippocrates pleuriticos in ſuppurationem deſituros quandocumq; in quatuordecim diebus non forent repurgati, nunc verò eoſdem in tabem lapſuros inquit, cùm intrà quadraginta dies materiam in pectore contentam per anacatharſim non penitùs expurgaverint; unde differt hìc aphoriſmus ab illo, eoquòd ibi ſuppuratio

tio portendatur, materiâ in quatuordecim diebus nõ repurgatâ, hîc verò ex eadem præſignetur tabes in diebus quadraginta.

Et quidem cum pleuritis ſit de genere morborum acutorum, & morbi acuti, vel in quatuordecim diebus terminentur, ſi exquiſitè acuti ſint, vel protrahantur ad dies 40. ſi fuerint acuti ex decidentia, & quodammodò ſpurii; proinde quandocũq; pleuritis ad decimũ quartũ diẽ judicata nõ ſit, prorogari poterit ad quadrageſimum, præſertim in aliã ægritudinem cõmutanda; unde ſi ſpatio quatuordecim dierũ materia pleuritidis per tuſſim non fuerit expurgata, vertetur in ſuppurationem, & empyema; à die verò decimoquarto uſque ad quadrageſimum, niſi ſuppurata adhuc per anacatharſim expurgetur, à detento pure in pectore, vel pulmone, tabem, & phthiſim inferet. Hinc humor, qui faciebat pleuritidem, duplicem ſubire poteſt mutationem; alteram quidem, ad diem decimum quartum coctionis, & ſuppurationis, alteram verò expurgationis, ſeu expectorationis, ſpatio quadraginta dierum, quo tranſacto, quia purulentus humor ob diuturniorem moram pulmonem ſimul & ſanguinem per cor circumeuntem inficit, plane tabem, ac phthiſim, adeòque febrem habitualem, & conſumptionem univerſalem affert.

Quod verò adjectum eſt in textu, illos liberari à die, qua fit ruptio, manifeſtè declarat, ob expurgationem in poſterum ſubſequentem, revaleſcentiam exoriri, quemadmodùm contigit Anaxioni, qui trigeſimâquartâ die judicatus eſt. Sed non per hoc quòd intrà quadraginta dies non ſint repurgati, omninò fit, ut tabidi interire debeant, quoniam fieri poteſt, ut etiam ultrà hoc tempus repurgatio protrahatur, & evadant: multoties enim accidit, ut vel ex mul-

Digitized by Google

multitudine, vel ex craſſitie materiei ſuppuratæ ſatis non ſint dies quadraginta ad integrè explendam è pectore repurgationem, unde deinceps adhuc expectoratio deſideretur, ac perduret.

At verò initium hoc quadraginta dierum, non erit à principio pleuritidis deſumendum, ſed à quo die maturatio, & ruptio apoſtematis facta eſt; etenim inde principium faciendum, à quo tempore puris expectoratio haberi poteſt: modò ante maturationem, & ante ruptionē apoſtematis nulla per anacatharſim expectāda repurgatio. Itaq; cū inquit Hippocrates *à die qua fit ruptio*, certè ab eo tempore computus quadraginta dierum faciendus eſt. Hinc etiam non niſi poſt quadraginta dies periculum erit futuræ tabis; quoniam tunc tabes accidit, quandò materia purulēta in pectore retenta pulmonem infecerit, illumque ulceraverit: veriſimile autem eſt intrà ſpatium quadraginta dierum pulmonem ab ulceratione illęſum poſſe perſęverare, ut proinde ſi totū pus interea fuerit repurgatum, non ſolùm à pleuritide, & à ſuppuratione, verùm etiam à tabe æger facilè liberabitur.

At quo pacto dignoſci poſſit jam apoſtema ruptum eſſe, indeque pus fuiſſe collectum in cavitate pectoris, plenè edocuit idem Hippocrates *lib. Prænot. Cæterùm omnes ſuppuratos, ex his ſignis cognoſcere oportet. Primùm quidem ſi febris, non dimittit, ſed per diem quidem tenuis eſt, noctu verò amplior, & ſudores multi oboriuntur, tuſſeſque, ac tuſſiendi promptitudo ipſis adeſt, & nihil memoratu dignum expuunt, & oculi cavi fiunt, & maxillæ ruborem contrahunt, & ungues quidem manuum curvantur, digiti verò caleſcunt, & potiſſimùm ſummi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & puſtulæ per corpus enaſcuntur.* Et num in dextro, vel in ſiniſtro latere pus collectum ſit, his indiciis tradit. *Si verò ſup-*

pura-

Digitized by Google

puratio fuerit in altero latere ſolùm, vertere, et conſiderare oportet in his, num aliquem habeat dolorem in altero latere, et an alterũ altero ſit calidius, et ægro in latus ſanũ reclinato, interrogare ipſũ, an videatur ipſi grave quid ex ſuperno latere incumbere? ſi enim hoc fuerit, in eo latere eſt ſuppuratio, in quo gravitas percipitur. Quòd verò non in omnibus æquè ſuppurationes fiant, & neq; ſuppurata apoſtemata æqualiter in ipſis dirumpantur, edocet expreſsè eodem loco, inquiens: *At verò aliæ ſuppurationes rumpuntur, plurimæ quidem vigeſimo die, aliæ verò trigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliquæ verò ad ſexaginta dies perveniunt. Conſiderare verò ſuppurationis principium oportet, ſupputatione facta à die qua primùm homo febricitavit, aut ſi fortè ipſum primùm rigor apprehendit, & ſi pro dolore gravitatem ſibi factam eſſe dixerit in eo loco, in quo dolebat. Hæc enim in principiis ſuppurationum fiunt. Ex his igitur initiis ſuppurationem juxtà tempora prædicta futuram expectare oportet.* Denique an citiùs, vel tardiùs futura illa ſit, ſic poſtremò concludit: *Siquidem dolor, & ſpirandi difficultas ab initio adſint, & tuſſis, & ſputatio perſeverans ad vigeſimum diem pertingat, eruptionem tunc expectare oportet, aut etiam prius: ſi verò quietior fuerit dolor, & alia omnia pro hujus ratione, eruptio poſteriùs expectanda eſt. Neceſſe verò eſt accedere, & dolorem, & ſpirandi difficultatem, & ſputationem ante puris eruptionem.* Hactenùs Hippocrates.

In calce tandem Aphoriſmi additur, *ſi verò non, in tabem tranſeunt*, hoc eſt, ſi ſpatio quadraginta dierũ non fuerint ex toto repurgati, ratione ſcilicet detenti puris, pulmo inficietur, & ulcus contrahet; atque adeò tabem inferet; quoniam ex diuturna puris per tuſſim repurgatione, ejuſdemq; tranſitu per pulmonem, facilè is eroditur, & ulceratur; ab ipſius autem

tem

Digitized by Google

tem ulcere contingit tabes & mors. Sed & inſuper quandocumque materia ex pleuritide ſuppuratâ intrà hoc tempus expulſa non fuerit, & adhuc perdurat, vereri ſubit à præcedenti pleuritide, ejuſque ſuppuratione, vomicā quoque in pulmone fuiſſe contractam, quæ dirupta puris productionem cōtinuò foveat, ut propterea etſi jugiter per anacatharſim illa egeratur, perpetuò tamen alia, & alia ex ulcerato pulmone effluat, unde puris excreationem in longius tempus protrahat, atque perennet.

APHORISMUS XVI.

Calidum, ubi quis ſæpiùs eo utitur, hæc mala affert, carnis effœminationem, nervorum imbecillitatem, mentis torporem, profluvia ſanguinis, animi defectionem: quibus mors ſuccedit.

DEtrimenta calidi hìc memorat Hippocrates, relaturus in ſequenti aphoriſmo ea, quæ ex frigido proveniunt. Cùm autem *calidum* dicat, non *calorem*, quæri hoc loco primùm poteſt, quid nomine *calidi* voluerit intelligere; & quidem ex ipſamet voce clarè deducitur, non calorem nudè ſumptum pro qualitate, ut Scholaſtici intelligere ſolēt, is acceptum voluit, ſed rem potiùs calidam, potiſſimùm quia, medicè loquendo, quæ corporibus adhibentur calida, nonniſi res calidæ ſunt, ſive medicamenta, ſive alimenta, ſive alia quæcumque corpora illa ſint, cùm nunquam ſenſiones in corporibus fiant, niſi à rebus ſimiliter corporeis.

At ſi rem calidam, calidumque corpus hoc locò deſignare voluit, videndum de quo ſpecialiter id dictum intelligat. Et benè Fuchſius in *comm.* de aqua calente exponit, quod colligit *ex lib. de uſu humidorum*, unde præſens aphoriſmus videtur deſumptus; quandoquidem damna quæ hîc à calido memorantur, niſi illud cum humore conjungatur, neutiquam ſubſiſtere poterunt, nam corpora calida, & arefacientia, ideſt quæ calorem ſiccitati conjunctum habent, haudquaquã poſſunt corporis effœminationẽ, nervorum imbecillitatem, mentis torporem, profluvia ſanguinis, animi defectionem, & alia conſimilia mala parere, cùm potiùs a ſiccitate, ſeu rebus ſiccis, ac exſuccis contrarii effectus oriantur. Igitur probabilius eſt, voluiſſe Hippocratem hîc notare calida in humoribus, ſeu liquoribus quibuſcumque, potiſſimùm verò in aquis, quæ inter liquida, humidaque corpora primum locum obtinent: quamquàm & uſus diuturnus hypocauſti, longa inſolatio, atque ad ignem immoderata excalefactio, & longior ſub Sole mora, poſſit idipſum afferre, ſed planè diuturniori tempore, ac exitu difficiliori.

Num inſuper de calido intrà corpus aſſumpto, an potiùs de calido extrinſecùs admoto, poteſt ulteriùs dubitari. Et veriſimiliùs videtur dicendum, ſermonem hîc haberi de calido exteriùs admoto, potiſſimùm de balneis, ac lotionibus aquarum, tam thermalium ſimpliciũ, & naturaliũ, quàm artificialium, & compoſitarum. Illa enim, ut experientiâ conſtat, cutim laxando, & humefaciendo, ſudorem promovendo, ſanguinem eliquando, & lympham extenuando, benè poſſunt, ac ſolent carnes, artus, nervos, & viſcera quæcumque corporis diluere, mollificare, delaxare. Quæ verò interiùs aſſumuntur,

præ-

Digitized by Google

præterquamquòd ſæpeſæpiùs per fermenta ventriculi conſentanea, vel diſſentanea calorem amittunt, neque tam facilè in totum corpus calefactoriam vim, & calorem, quem actualem vocant, communicare valent, licèt attenuando, diſſolvendo, acuendo ſanguinem, ſint in cauſa, ut corpus aliquantulum incaleſcat. At verò paſſim experimur balnea, tum naturalia, tum artificialia promptiſſimè ſolere ejuſmodi corporis delaxationem parere.

An prætereà calidum intelligi debeat moderatum, vel immoderatum, ulteriùs quæri poteſt. Et ſanè licèt immoderatũ calidum efficaciùs in his omnibus, de quibus ſermo in præſenti aphoriſmo eſt, operetur, nihilominùs ſi verba textûs attendantur, videtur calidum adhuc moderatum, fuiſſe hoc loco conſideratum; etenim in aphoriſmo dicitur, *ubi quis ſæpiùs eo utitur*: non videtur autem veriſimile quòd quis ſæpiùs utatur calido immoderato, quod toleratu non eſt tam facile. Immo ſi fortaſsè Hippocrates voluerit hoc aphoriſmo morem Veterum vituperare, qui frequenter balneis utebantur, certè, quia uſus balneorum non erat niſi cum moderato calore, dicendum erit moderatum calidum fuiſſe in hoc aphoriſmo deſcriptum. Accedit quòd calidum hîc contraponitur frigido ſequentis aphoriſmi; at verò in aphoriſmo ſequenti, nonniſi frigidum moderatum conſiderandum exponitur; igitur & moderatum calidum in præſenti hoc aphoriſmo, erit quoque intelligendũ. Verumtamẽ pro moderato nõ intelligimus quod conſentaneum naturæ eſt, & nullum exceſſum ſupra mediocritatem habet, ſed quod à mediocritate quidem recedit, non tamen extremum frigoris gradum attingit, ut propptereà non ſit conveniens naturæ, ſed nec ſit omninò in ſummo poſitum. Idipſum quoque dicendum de calido, quod

Digitized by Google

non ſit in exceſſu caloris urentis, ſed à mediocritate Naturæ conſentaneâ declinet. Debet autem calidum iſtud, etſi non multum excedens, diutiùs tamen, iteratis vicibus, & ſæpiùs adhiberi, ut exinde nocumēta in textu memorata ſubſequi poſſint, aliter ſi ſemel, & brevi adhiberetur, quia non multam in partibus corporis læſionem induceret, neque poſſet relata in aphoriſmo detrimenta afferre. Jure igitur optimo notatum eſt ab Hippocrate, *ubi quis eo ſæpiùs utitur*: quibus verbis denotatur frequens, & iterata rei calidæ adminiſtratio: hâc quippè ratione calidum, etſi non multùm excedens, poteſt memorata damna parere, nam quod ſemel & brevi inferre nequit, iteratis vicibus, ac frequenti uſu, benè poterit excitare.

Damna autem, quæ hoc loco deſcribuntur, partim ſpectant ad operationes animales, partim ad vitales, partim denique ad naturales: ad animales quidem nervorum imbecillitas, & mentis torpor: ad vitales profluvia ſanguinis, & animi defectiones: ad naturales demum carnis effœminatio, & totius corporis languor.

Qua verò de cauſa carnium effœminatio à calido proveniat, facilè quis dijudicabit, attentâ perſpiratione copioſiori cutis, & majori laxitate, quæ tum ſudore, tū abundāti per poros cutis evaporatione, è corporibus calidis contingit; hinc motus Ariſtoteles *lib. de longit. & brevit. vitæ*, dixit, Æthiopes, & qui Regiones ſub Zona Torrida inhabitant, nedum imbecillos, & effœminatos obſervari, verùm etiam breviſſimam vitam ducere, langueſcente nimirùm vitali partium calore, & diſſipatis ex ambiente calido ſpiritibus, unde totius corporis, & operationum vitalium languor.

Ner-

Nervorum quoque imbecillitas ex eadem cauſa provenit, etenim quotieſcumq; partes ſolidæ corporis, & viſcera quæcumque languent, tum ſanguis, tum omnia fermenta ex illo derivantia, plurimùm diſſoluta, nequeunt liquorem nervorum ſuggerere talem, ac tantum, qualis & quantus neceſſarius illis eſt. Sed & fibræ nerveæ plus juſto à calore delaxatæ, neque firmæ, & conſtantes eſſe poſſunt ad pondus partium ſuſtinendum; quamobrem nervorum imbecillitas contingit, unde etiam reliquæ partes, immo totũ corpus languidum obſervatur in omnibus præſertim operibus animalibus. Notavit autem ſignanter Hippocrates mentis torporem, & nervorum imbecillitatem, ut tum ea, quæ ad hegemonicas operationes pertinent, tum etiam quæ ad operationes ſenſitivas, & motivas ſunt addicta, ſub his duabus vocibus comprehenderet. Et quidem mentis torpor nonniſi ſignificat hebetudinem operationum animalium, pertinentium ad ſenſus internos, ſcilicet ad imaginativam, æſtimativam, & memorativam; nervorum verò imbecillitas complectitur languorem ſenſuum externorum, & motuum animalium, qui nonniſi per nervos in muſculis peraguntur. Quòd autem calidum frequenter adhibitum valeat etiam ſenſus internos hebetare, patet manifeſtè ex eiſdem rationibus ſuperiùs recenſitis, nam ex illo funduntur humores, ſanguis diſſolvitur, ſuccus nerveus extenuatur, ſpiritus diſſipantur, quibus omnibus deficientibus, neceſſe eſt plurimùm quoque hebeſcere, & infringi prædictas operationes animales, quæ abſque ſanguine vegeto, & nervorum liquore repurgato, itemque ſine præpollentibus ſpiritibus perfici non poſſunt.

Neque ſolùm læduntur quæ ad animalem partem

tem pertinent operationes, verùm etiam quæ ad vitales, ubi calidum intrà fines mediocritatis non fuerit coërcitum: etenim cùm id ejus ſit virtutis ut rarefaciat, attenuet, diſſolvat, aperiat, proculdubio laxatis venarum., & arteriarum oſculis, atque eliquato ſanguine, facilè hæmorrhagias excitare poteſt, & quidem non ſolùm reſeratione, ſed etiam eroſione vaſorum, præſertim cùm in aliquibus propter acritatem, promptè admodum in fermentationē adigitur, & partim diſtendendo, partim etiam proritando extrà ſua vaſa proſilit. Hâc porrò ratione fit, ut hæmorrhagiæ faciliùs contingant æſtate, & in Regionibus calidis, quàm hyeme, & in Regionibus frigidis, quandoquidem per æſtatem, & in Regionibus calidis, ſanguis rareſcit admodum, & promptè fermenteſcit, ſecus verò hyeme, & in Regionibus frigidis. Quia verò non explicuit Hippocrates, unde ſanguis ex frequenti uſu calidorum profunderet, anſam præbet dubitandi, num ex naribus, ore, hæmorrhoidibus, an ex aliis partibus corporis erumpat. Et quidem credere licet, ex omnibus indiſcriminatim poſſe manare, cùm calor æquè benè univerſum ſanguinem fundendo, poſſit omnes, & quaſcumque venas, aut arterias delaxare, ac aperire; ſed tamen ſpecialiùs poterunt narium arteriolæ, ac venulæ veluti delicatiores, ejuſmodi incommoda ſubire, præſertim in adoleſcentibus; quāquàm in cæteris etiam hæmorrhoides reſerari poſſint pro varia corporum affectione, & ſanguinis in hanc, vel illam partem irruptione faciliori.

Uſus eſt denique nomine profluvii, græcè hæmorrhagiæ, ut nimirùm oſtenderet non quamcumque ſanguinis evacuationem exinde deſignari, ſed largam, copioſam, & fortaſsè etiam iteratam, ad

diffe-

differentiam illarũ ſanguinis evacuationũ, quæ guttatim ſolùm fiunt, & modicâ dumtaxat quantitate, quæque ſtillicidia à medicis appellari ſolent, cùm paucæ nimirùm ſtillæ ſanguinis erũpunt. Quòd autem exitus ſanguinis copioſus, & immoderatus hìc intelligatur, patet ex ſequenti textûs dictione: *animi defectionem*; nam animi defectio non ex quacumque ſanguinis evacuatione, ſed ex immoderata, & incompeſcibili procedit.

Contingit autem animi defectio, tum ex immodica ſanguinis eruptione, tum etiam ex ſpirituum, & partis ejuſdem floridæ nimiâ diſſolutione; quamobrem his deficientibus, vivens animo deficit, & perit. Pro animi verò defectione, licèt græcè ſcriptum ſit leipothymia, nihilominùs cùm exinde dicatur ſubſequi mors, certè fortis, & vehemẽs illa intelligenda eſt, quæ proximè accedat ad ſyncopem, niſi tamẽ leipothymia pluries repetat, quo caſu, etſi levior quàm ſyncope ſit, ob repetitionẽ tamen, facilè poſſet mortem afferre, præſertim ubi quis naturâ debilis, ex immoderata ſanguinis evacuatione nullo negotio a quacumque animi defectione ſuccumbit.

APHORISMUS XVII.

Frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles.

PErgit nunc Hippocrates ad enarranda mala, quæ ex frigore viventibus contingunt, & pari loquendi formulâ, non frigus, ſed frigidum recenſet, pro quo etiam corpus, & rem frigidam intelligere

eſt,

eſt, eamque potiſſimùm cum humido conjunctam, veluti, Aqua frigida, nix, glacies, aliave res conſimilis, quamquàm quodcumque corpus frigidum, etiam durum, ſolidum, ſiccum, pro rata ſua intelligi poſſit, quemadmodùm de calido ſuperiùs dictum eſt; ſed & aër ipſe, qui inter corpora fluida collocatur, ſi frigidus plus juſto fiat, nive, grandine, gelu, itemque ventis borealibus, pari ratione eadem detrimenta inferre poteſt, ut propterea quodcumque extrinſecùs viventia malè afficiens, frigore cujuſvis generis, poterit prænarrata mala excitare; verumtamen cùm frigidum per comparationem ad calidum, longè admodum inſenſius ſit hominum vitæ, quæ calore fovetur, & conſervatur, planè, ut ejuſmodi mala corpori incutiat, intenſiori gradu moleſtare debet, etenim ab intraneo calore aliquatenùs repercutitur, imò factâ conſtipatione in poris cutis, aliquandò vis illius fortificatur; niſi propter exceſſum externæ partes hebetentur, & mortificentur.

Cùm igitur extrinſecùs admotum, vel diuturniori tempore, vel intenſiori gradu, cutis poros conſtipando, effluvia impedit, & ſanguinem circumeuntem in apicibus arteriarum per partes extimas corporis excurrentium, figit, & coagulat, in cauſa eſt, ut aliquandò etiam mortificatio ſubſequatur; Hinc ab Hippocrate inter præcipua illius damna referuntur convulſiones, tetani, livores. Convulſiones quidem, & tetani, ob rigiditatem, & contractionem inductam in fibris nerveis, & congelationem in ipſo nervorum liquore, qui propterea nequeat membranas irrorare, & pro rata ſua vigorem iiſdem impertiri. Convulſiones autem hoc loco memoratæ, non motus convulſivi, ſed veræ, & propriæ convulſiones intelligendæ ſunt, per quas nervi, & muſculi rigidi, immobiles, & in-

Digitized by Google

& inflexibiles redduntur, cùm frigoris ſit hebetare, obtundere, & motum cuicumque rei adimere. Tetani verò ad convulſiones etiam referuntur, & quidem univerſales, cùm ex illis univerſum corpus rigidum, & immobile fiat, ut neque ad anteriora, neque ad poſteriora flecti poſſit. Id autem non ſemel expertum eſt in his, qui per loca nivoſa, & montana, hyemali tempore iter facientes, ingentis frigoris incommoda ſubire coacti ſunt.

Accidunt prætereà ex frigore livores, ſeu nigrities, & mortificationes in partibus externis eandem ob cauſam, quoniam ſanguis præ frigore conſtipante, nequit per eas partes circumire, ut proinde nec illas poteſt vivificare, unde veluti emortuæ, & viribus ac calore vitali deſtitutæ, nigrorem ſubeunt, ut in cadaveribus experimur. Obſervatum non rarò etiam eſt in tantam labefactationem externas partes corporis, potiſſimùm manus, & pedes incidiſſe, ut gangrænam incurrerint, & deinde à reliquis partibus ſejunctæ ſponte ſuâ cōciderint, potiſſimùm cùm ad ignem, aliudque corpus impensè calidum, repentè fuiſſent admotæ. Quo moniti itinerantes per ejuſcemodi loca, non ſtatim ad extremum calorem, & ignem ſe exponunt, ſed ſenſim ac lentè pannis laneis, aut tepenti aquâ, calorem revocant, quouſque paulatim ſanguis per ſuos ductus remeare incipiat, & circuitum priſtinum repetere videatur. Addit in textu Hippocrates *rigores*, qui licèt in vulgata verſione legantur febriles, revera tamen febriles non ſunt, ſed tantùm per analogiam tales dicuntur, quòd ſcilicet quemadmodùm initiantibus acceſſionibus febrilibus rigores accidunt cum inæquali corporis concuſſione, & ſenſu frigoris, ita ab externo frigore, vel aëris, vel aquæ circumambientis, corpus univer-

ſum riget, & contremiſcit, initâ quodammodò pugnâ inter ſanguinem arterioſum, vi cordis, & portione vivificâ impulſum, ac frigoris externi vim conſtipantem, & repercutientem, atque ità inæqualiter cutim commoventem, & contorquentem. In his autem mirum, quantum valeat iteratus uſus aquæ ardentis dephlegmatæ; etenim ipſa ſæpiùs, leni frictione, admota, ſimul poros conſtrictos reſerat, & ſanguinem hærentem diſſolvit, atque in motum concitat, & partes roborat, ut properreà cutaneos iſtos livores perquàm optimè deleat, citrà ſuppurationẽ, aut ulcerationem. Illam autem, ut efficaciùs operetur, ſolent practici vigorare, adjectâ convenienti portione camphoræ, vel etiam infuſis floribus, & ſummitatibus roris marini ad plures dies in loco calido ad digeſtionem convenientem detentis, ut in ea, quæ Reginæ Hungariæ nominatur.

Cæterùm quòd hæc mala ab externo frigore, evenire Hippocrates doceat, palàm fit, ex nuper dictis de rigore, & livore partium externarum; quippe rigor, & livor nonniſi ad partes extimas corporis pertinere poſſunt. Res autem frigidæ interiùs aſſumptæ non ſolent ejuſcemodi mala parere; quin & noſtrâ tempeſtate gelidæ potiones tam in uſu frequenti sũt, ut in deliciis habeantur, & licèt procedente tempore cruditates, atque inde alia incommoda pariant, haud tamen memorata hæc in aphoriſmo mala excitare obſervantur.

Quo denique pacto inductis ex frigore nocumentis occurrere poſſimus, non erit abs re hoc loco breviter recenſere. Et primùm animadverſione dignũ videtur, quòd quamvis his ex frigore malis calefacientibus debeamus opitulari, non tamen illa affatim, ac violenter, ſed ſenſim atq; ſenſim erunt admi-

Digitized by Google

niſtranda; non minus enim nocere ſolent frigefactis partibus calorifica ſubitò, ac repentè adminiſtrata, quàm frigida, quæ antea læſerint: experientiâ enim cuique notum eſt, algentes manus igni repentè admotas, longè graviorem moleſtiam ſubire. Itaque oportebit paulatim amiſſum in partibus calorem reſtituere, pannis laneis excalefactis, itemque vino calente, aqua ardente, & ſimilibus, cavendo immoderata, humefacientia, & violenter operantia.

APHORISMUS XVIII.

Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, nervis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum verò utile.

Retulit præcedentibus aphoriſmis Hippocrates detrimenta à frigido, & à calido univerſim provenientia, hoc nunc aphoriſmo recenſet partes, quibus frigus ſpecialiùs noceat, & calidũ contrà proficiat: & quidem frigidum inimicum oſſibus, cerebro, ſpinali medullæ, nervis, & dentibus; calidum verò eiſdem utile eſſe proclamat.

Rationem ferè communiter Interpretes deſumunt à natura, & conditione partium ſpermaticarum: etenim inquiunt, carnoſas partes, veluti à ſanguine progenitas, ſuâ naturâ calidas eſſe, ſpermaticas verò frigidas: ſicut autem carnoſæ partes meliùs reſiſtunt agentibus frigorificis, ita ex adverſo partes ſpermaticæ ab his plurimùm offenduntur. Verùm id in controverſiam vertit jam pridem Laurentius Joubertus *lib.1.Paradoxor*; qui acriter contendit partes ſpermaticas veluti à ſemine calidiori oriundas, calidiores carnoſis, ſeù ſanguineis debere dici, juxtà receptam veterum opinionem, qui exiſtimabant om-

Digitized by Google

nes partes corporis vel à ſemine, vel à ſanguine, ceu duobus generationis humanæ comprincipiis exoriri; cùmq; oſſa, cerebrum, ſpinalẽ medullã, nervos, membranas, aliaſque partes ſimiles à ſemine profectas dicerent, propterea ſpermaticas illas appellarunt. At cùm Recentiorum Anatomicorum obſervationibus compertum jam ſatis ſit, omnes partes corporis primordia ſua ſumere à materia illa albuginea in ovo contenta, nutricationem verò & incrementum ſolùm à ſanguine, ejuſque portione glutinosâ, proinde fit ut ejuſmodi partium corporis diſtinctio vana apud ipſos reputetur, ſed ſolùm quæ irriguum ſanguinem affluentiùs excipiunt, ſint vivaciores, calidioreſq; quæ verò exiles tãtùm arteriolas, & venulas ſortiũtur, debiliores, minuſq; calidæ obſervẽtur; unde quæ carnoſæ dicuntur, ab abundantiori ſanguine, quo irrorantur, ſint calidiores, reliquæ verò ſpermaticæ appellatæ, ob ſanguinis paucitatem, & exilitatem arteriolarum, dicantur frigidæ.

Quo autẽ pacto frigidũ enarratis partibus officiat, breviter hîc quæri poteſt, nã etſi hoc apud omnes ratum ſit, non cunctis tamen æquè benè videtur explicatum, potiſſimùm quia experimur frigidam etiam aquam quibuſdã partibus magnoperè prodeſſe, unde dentes, & os, frigidâ aquâ ablui firmantur magis, & oculi pari ratione frigidis lotionibus mirificè vigorantur; unde Q. Serenus:

Sæpè etiam gelidâ gingivas collue lymphâ:
Dentibus ut poſſis validum firmare tenorem.

Et Pl. *lib.* 28. *c.* 4. inter remedia doloris dentium, numerat collutionẽ ex aqua frigida matutino tempore.

Verùm facilè difficultas ſolvetur, attentâ causâ, unde calor in viventibus habeatur: is quippè à ſolo ſanguine eſt, adeoque quas partes ſanguis benè irrigat,

gat, & affluenter fovet, ſimul unà calefacit, & roborat; at verò ubi nec irrigare, neque fovere poteſt, non ſolùm frigus perſentitur, ſed & gravis noxa percipitur. Cùm igitur cerebrum, nervi, ſpinata medulla, perioſtia, membranæ, aliæq; partes modico ſanguine irroratæ, à frigore offedũtur, gravē noxam ſubeunt, ab impedita in ipſis, vel ſaltem magnoperè hebetata ſanguinis circulatione. Sed nedùm in ſpecialibus partibus corporis id evenire experimur, verùm etiam in omnibus corporibus debilibus, & extenuatis, quæ vehementer à frigore læduntur, quoniam in his à frigore torpeſcit ſanguis, eiuſque circuitus præpeditur, immò aliquoties etiam hæret, unde poſtea tumores, abſceſſus, inflammationes exoriuntur. Sed & aqua frigida non dentibus, ſed gingivis potius prodeſt, factâ nimirùm in ipſis corrugatione, retuſiſque in ipſas irruentibus acribus humoribus, ex quibus ſæpenumerò vacillant. Hinc patet quoque de frigido extrinſecùs occurſante ſermonem Hippocratem hîc habuiſſe; cùm à frigore præſertim ambiente, vel aëris, vel aquæ gelidæ, vel ventorum borealium, cerebrum, ſpinalis medulla, dentes, & oſſa vehementer afficiantur.

At verò quemadmodùm à frigore prænarratæ partes graviter lædi ſolent, ita ex adverſo convenienti calore plurimùm juvantur; unde Hippocrates in aphoriſmo ſubjunxit, *calidum verò utile*. Et quidem non hîc intelligendum calidum vehemens, & immoderatum, nam ex ſuperiùs traditis, non minùs illud nocere poteſt, cùm repente, & violenter adhibetur, quàm frigidum præcedenter inductum; ideoque moderatum, & conveniens eſſe debet. Quamvis comparatione factâ inter frigidum, & calidum excedenti gradu applicatum, levior ſemper noxa à calido, quàm

à fri-

Digitized by Google

à frigido partibus ſuperius memoratis inferatur. Hinc in omnibus affectibus cerebri, ſpinalis medullæ, nervorum, oſſium, aliarumque partium exanguium, uti ſolemus medicamentis tum extrinſecis, tum intrinſecis, moderatè calefacientibus, quin & pro ſpina, & nervis inde exorientibus, ſemper prodeſſe conſueverunt inūctiones ex oleis, ac linimentis calorificis, quibus ſcilicet modicus harum partium calor reviviſcat, & humores, ſi qui fortaſsè ibidem hæſerunt, leniter digerantur, & extenuentur.

APHORISMUS XIX.

Quæcumque refrigerata ſunt, excalefacere oportet, exceptis iis, quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt.

QUod præcedentibus aphoriſmis dixerat Hippocrates de incommodis calidi, & frigidi, quæque à frigore mala oriri poſſent, partibus potiſſimùm exanguibus, nunc in correctionem illorum, ſubdit, excalefacienda eſſe ea, quæ præter modum ſunt refrigerata; ut propterea videatur, veluti per corollarium ſuperioris aphoriſmi, documenta tradere, quo pacto tractanda ſint membra à frigore malè affecta: etenim ſi calidum illis utile eſt, certè cùm fuerint refrigerata, calorificis erunt in ſtatum naturalem reducenda, adhibitâ tamen in ejuſmodi partibus malè affectis diſtinctione; nam alio modo cerebrum, ac ſpinalis medulla, & alio modo dentes, ac oſſa, calefacientibus fovenda erunt.

Quamvis inſuper indiſcriminatim dixerit refrige-

Digitized by Google

gerata calefacere oportere, & quidem tum extrinſecùs, tum intrinſecùs, calorificis adhibitis, nihilominùs attentis his, quæ in præcedentibus aphoriſmis dicta ſunt, veriſimiliùs videntur extrinſecùs calefacientia commendata, quemadmodùm ſunt fotus, unctiones, balneationes, &c. Neque ſolùm earum rerum, quæ virtute, ac potentiâ calorem in partibus valent excitare; ſed etiã quæ actuali, ut vocãt, calore, fovere, & in priſtinũ ſtatũ vim, facultatemq; illarum reſtituere ſolent, quemadmodùm ſuperiùs diximus de vino calente, de aqua calida, de balneis aquarum thermalium, aliiſque ſimilibus. Id ipſum etiam aſſequi licebit beneficio aëris, vel naturâ ſuâ calidioris, vel ope artis excalefacti, ut fieri ſolet in laconico, ubi etiam aromata diverſi generis, ſuavem odorem ſpirent, ut exinde & calor, & robur partibus ſuggeratur.

Genèrale autem hoc præceptum de calefaciendis partibus refrigeratis in aphoriſmo traditum, excipit Hippocrates in his, quæ vel ſanguinẽ fundũt, vel fuſioni obnoxiæ sũt, unde in textu ſubdit: *exceptis iis, quibus ſanguis fluit, vel fluxurus eſt*, vel, ut meliùs vertit Fuchſius, *unde ſanguis profluit, aut profluxurus eſt*: etenim licèt quæ refrigerata ſunt, ut reviviſcãt, calorifica expoſtulent, nihilominùs indicatione deſumptâ à ſanguine fluente, vel fluxuro, veluti à prævalentiori, atque urgentiori, ejuſmodi calefacientium adminiſtratio locum habere non poterit, quippè calefacientia fluentem ſanguinem magis funderent, & vaſa aperta, aut relaxata latiùs reſerarent, quandoquidem calidi eſt aperire, attenuare, diſſolvere; frigidi verò conſtipare, & cohibere. Hinc in gratiam ſanguinis, ne plus iuſto fluat; immò potiùs, ut decet, intrà ſuos ductus detineatur, à calorificis cavendum,

Digitized by Google

dũ,& corrugãtia frigefacientia adminiſtranda erunt.

Cujus autem conditionis iſta eſſe debeãt,nõ admodùm difficile erit determinare. Equidem etſi frigefacientia generaliter ſanguini fluenti cohibendo proficua ſint, cùm ſubinde ſanguinẽ in ſuo motu remorentur, & vaſa adaperta corrugent, unde nix ſola ſæpiùs fluentem ſanguinem cohibuit; nihilominùs ſi præter vim frigefactoriam adnexam habeant facultatem ſtypticam, & adſtringentem, proculdubiò efficaciora erunt,cujuſmodi ſunt,quæ ponticam, auſteramque conditionem ſunt ſortita. Hinc hypociſtis,acacia, myrtilli, plantago, centinodium, gallæ immaturæ,cortices granatorum, & alia hujus generis, præſertim albumine ovi excepta,plurimùm in his conferre conſueverunt. Ex vitriolo etiam, & chalybe conficiũtur alia ſiſtendo ſanguini efficaciſſima, itemque ex alumine, bolo armenia, terra ſigillata, cæteriſque.Hinc celebris eſt in uſu externo aqua illa ex his compoſita,arterialis dicta, aqua aluminoſa, pulvis ſympathicus,vitriolum uſtum, cataplaſma ex pilis leporinis, albumine ovi, & ſcoriis ferri, &c. Verùm hæc,& alia plura ex praxi petenda ſunt.

APHORISMUS XX.

Ulceribus frigidum quidem mordax; cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, livorem inducit, rigores febriles, convulſiones, tetanos.

Cùm præcedenti aphoriſmo Hippocrates frigorifica commendarit in his, quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, etſi à frigidis videantur lædi poſſe, nunc

Digitized by Google

nunc uſum illorum excipit in illis partibus,quæ ulceceratæ ſunt; licèt in his de ſanguinis profluvio timeatur, quoniam, inquit, frigidum ulceribus nocuum eſt, & valdè pernicioſum.

At liceat aphoriſticam hanc ſententiam clariorem reddere ex *lib. de liquidorum uſu*, unde illa deſumpta videtur;nam ex verſione Leoniceni, nedum obſcura eſt, ſed multis difficultatibus obvoluta.Scribitur autem *c.lib.de liquidorum uſu. Ulceribus frigida* (ideſt aqua) *mordax eſt, cutem obdurat, doloroſa non ſuppurari facit, livefacit, nigrefacit, rigores febriles facit, convulſiones,retro, et ante diſtentiones*. Vel, ut exponit Cardanus: *Frigidum ulceribus mordax, et obdurat cutim, ſeu ulceris labia,dolores facit,et quæcumq; in ulcere ſunt, probibet ſuppurari.*

Dicitur primò frigidum mordax, quod num intelligendum ſit ut in cauſa, an verò potiùs ut ex effectu, difficultas eſſe poteſt. Etenim ſi ut cauſa malorum hîc enumeratorum intelligatur, profectò non omne frigidum ulceribus nocuum dicendum erit, ſed dumtaxat quod mordax, pungens, & acutum eſt; ſi verò intelligatur in effectu, quodlibet frigidum etiam leve,mordax,& nocuum fiet ulceribus.

Et quamvis ferè cunctis Expoſitoribus cōgruētius videatur,adjectum frigori verbum illud,*mordax*, referendum eſſe ad effectus ejuſdem, ut inter alia illius mala præcipuū illud ſit,partem ulceratam mordere,vellicare, ac pungere, quod ſanè cuique ulceri valdè nocuum eſt, cùm ulcus quodlibet ſuâ naturâ poſtulet, ut ſanetur, à quacumque irritatione, & moleſtiâ liberum eſſe, eoquòd per irritationem facile ad partem ulceratam humores confluant, & vaſa proritata aperiantur; ſi nihilominùs cōſideretur mordacitas frigoris in cauſa, ita ut ſenſus fiat, non

Digitized by Google

omne frigus ulceribus nocere, ſed quod mordax, & acutum eſt, cohærebit planè Hippocratis menti: etenim illud frigus propriè noxium partibus ulceratis percipitur, quod intenſum, pungens, & mordax eſt, cujus cauſa cutis corrugatur, ſanies detinetur, & pars ulcerata cōpungitur, & elanguet. Sic non rarò à Chirurgis adhiberi conſueverunt ulceribus medicamenta tum actu, tum potentiâ frigida, quæ tamen quia moderatè talia ſunt, nullum incommodum afferunt; at verò ſi in gradu excedant, moleſtiſſima fiunt. Et quidem frigidum immoderatum, quale glaciei, poros cutis diſcerpit, & extorquet, cutim ipſam obdurat, livores, & rigores efficit, quemadmodùm in Aphoriſmo dicitur. Illud porrò certum omninò erit, frigidum hoc loco memoratū, quod actuale dicitur, potiùs intelligendum eſſe, quàm quod potentiâ eſt frigefactorium: quamquàm Fuchſius, Cardanus, aliique plures Interpretes, nomine frigidi hîc memorati, aquam frigidam dumtaxat intellectā velint, qualis eſt glacialis, quæ & actu, & potentiâ frigorifica eſt, & non minùs qualitate, quàm corpulentiâ, immò miſturâ ſalium, præſertim halinitri, partibus viventibus nocua obſervatur, adeoque longè magis ulceratis, & morbo affectis inimica. Quòd præterea frigus cutim obduret, patet manifeſtè, quoniā pori cutis ab illo conſtipantur, & adeò arctè vinciuntur, ut perſpirationi impedimento ſint; quamobrem jure optimo ſub nomine amicitiæ à quibuſdam fuit appellatum; cùm autem partes omnes ſtrictim uniat, & coarctet, eâ ratione ſimul obdurat, quemadmodùm experimur in luto; atquì humana cutis à frigore hyemali adeò conſtringitur, ut ſæpiſſimè obrigeſcat, & præter duritiem, aliquandò emoriatur. In ulceribus autem frigus, circumpoſita labia denſando, conglu-

glu-

Digitized by Google

glutinationem impedit, & ſanguini vivificanti obicem facit.

Sed quâ ratione ſcriptũ ſit *dolorem inſuppurabilem* efficere, dubiũ eſſe poteſt. Verùm ex *c. loco de liquidorũ uſu* ſolvitur difficultas: ibi enim ſcribitur *doloroſa nõ ſuppurari facit*: ideſt ea, quæ circa labia ulceris cõtinentur, & per ſuppurationẽ digeri, atque expurgari deberent, admoto frigore detinẽtur, & ſuppurationi non ſubjiciuntur: ſuppuratio namque ope caloris peragitur, cujus causâ partes heterogeneæ ab invicem disjunguntur, & ſequeſtrantur; at verò per frigus unà ſimul vinciuntur, & commiſcentur. Sed & fermentatio quæ omninò neceſſaria eſt in ſuppuratione, per frigidi adminiſtrationem penitùs inhibetur; unde qui humor circum labia ulceris detentus, doloremque afferẽs, in ſuppurationem deſineret, per frigus in pus verti nequit, adeòque inſuppurabilis fit; Hinc dici quodammodò poteſt, frigus ſuppurationem impediendo, dolorem facere inſuppurabilem.

Inducit quoque frigus livorem, & rigores febriles, pari modo, ac ſuperiùs de effectibus frigoris generatim dictum eſt. Si enim frigus hebetat, obtundit, & mortificat, planè livorem nullo negotio pariet. Rigores autem febriles induci dicuntur à frigore per analogiam eorum, qui febribus rigoroſicis contingunt, ut etiam antea notatum eſt: quamquàm poſſint etiam rigores revera febriles, & febres ipſæ exinde exoriri, quatenùs humores in ulceribus detenti, nec benè repurgati, circumeuntem ſanguinem inficiunt, & indebitam cum ipſo fermentationem excitant, unde poſtmodùm febres rigoribus ſociatæ, immò cum aliis gravioribus ſymptomatibus conjunctæ: ulcera ſiquidem ſordida, & malè affecta, præſertim cùm virulentam conditionem nacta fuerint, facili ne-

gotio febres acutas excitant, & cum rigoribus malignitatem atteſtantibus conjunctas. Quòd ſi fortaſse ſuppurationem intraneam ſubeant, ut non rarò fieri ſolet in partibus muſculoſis, & cavum admittentibus, certè rigor inde ſequetur, & febris, juxtà dictum ejuſdem Hippocratis 2.*aphoriſ.*: *dum pus conficitur rigores, & febres expectare oportet magis, quàm jam confecto.*

Convulſiones denique, & tetanos frigus parit in ulceribus, quoniam ex ſuperiùs traditis, frigidum nervis, & cerebro inimicum, abſque ullo ulcere convulſiones, ac tetanos affert; quanto magis excitabit in ulceribus, ubi nedum ſaniei ex ulcere prodeuntis pravitate, ſed & irritatione in partibus ulceratis inductâ, quammaximè poſſunt nervi, & nervorum fibræ, ſaltem per conſenſum affici, & impensè proritari, cùm nulla pars extima ſit, quæ ſenſu ſuo non ſit prædita, adeòque nervis plurimis referta; quandoquidem in ulceribus fieri nequit, quin cutis, panniculus carnoſus, muſculi, aliæque partes nerveæ collædantur, ac diſſocientur. Sed & mala membris particularibus illata, potiſſimùm ab ulcerum ſanie contingunt, quæ ſi fortaſsè per cerebri meditullium diffundatur, aut etiam in ſpinam decumbat, planè nedum convulſiones particulares accident, verùm etiam univerſales, quales tetani, in quibus, & ad anteriora, & ad poſteriora, corpus redditur rigidum, & inflexibile; atque hinc, ubi in aphoriſmo ſcribitur, *tetanos*, in ſupracitato *lib. de liquidorum uſu*, clariùs exponitur *retro, & ante diſtentiones*. Cæterùm frigus potiſſimùm mordax, & intenſum duplici de cauſa ulceratis partibus obeſt, alterâ ex detenta ſanie plerumque corrupta, alterâ ex hebetudine, aut mortificatione; unde partes diſtentæ, aut reſolutæ poſtremò remanent.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXI.

Eſt autem ubi in tetano ſine ulceratione, Juvene benè carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multa perfuſio, calorem revocat. Calor autem hæc ſolvit.

MEliùs vertit hanc ex græco Codice ſententiam Fuchſius, inquiens: *Nonnunquam in diſtentione ſine ulcere, juvene mediocri corporis habitu prædito, æſtate media*. Hâc quippe ratione cohærentiùs nectitur hic aphoriſmus præcedenti: ſed & clariùs Heurnius: *Sed tamen fieri poteſt, ut in tetano ulceris experte*; ut propterea ſenſus ſit, aliquandò frigidæ aquæ uſum utilem eſſe poſſe; ſive, ut mavult Cardanus, exiſtimans tacitæ cuidã objectioni ex hoc aphoriſmo reſponderi, ſi fortaſsè quis opponeret, frigidam aquam in diſtentione nervorum aliquandò profuiſſe, ſed quidem nõniſi ex accidẽti ſolùm id evenire, atq; in juvene bono corporis habitu prædito, in media æſtate, & abſque ullo ulcere. Fallitur eapropter hinc Galenus, qui putat id perpetuò agendum in quacumque convulſione, dummodò prædictæ adſint conditiones; nam quod aliquandò in uſum duci potuit, & ex accidenti tantùm proficere, perperam generaliter prolatum, aut in cunctis commendatum, quis audiet? aliter omnino temeraria dicenda foret ejuſmodi convulſionis curatio, quæ omni ex parte periculoſa, vel admodùm dubia eſt; cùm tamẽ idem Hippocrates in ſuo Jurejurando ſe quodcũq; dubium omninò vitaturum pollicetur. At ſingulas conditio-

tio-

Digitized by Google

tiones, quas in aphoriſmo Hippocrates vult eſſe conſiderandas, breviter perpendamus.

Inquit primò *in tetano ſine vlceratione*: in tetano quidem, in quo tàm partes anteriores, quàm poſteriores ſunt æqualiter diſtentæ, ut propterea uniformiter frigidæ aquæ perfuſio facienda ſit, & æqualis. Si aliquæ partes tantùm forent affectæ, puta anteriores, certè non benè conſtaret, ubi aquæ frigidæ perfuſio facienda foret, & num potiùs pars ſana exinde læſionem ſubiret, quàm laborans juvamentum eſſet receptura; *ſine ulceratione* verò, hoc eſt, quòd nullum ulcus corpus affectum patiatur, nam ratione ulceris, aquæ frigidæ perfuſio prohiberetur, quoniam frigidum ulceribus nocuum præcedenti aphoriſmo demonſtratum eſt, unde nullum planè adjumentum in tetano ſequeretur, & ex adverſo maximum detrimentum ulceratæ parti inferretur, ut patet.

Ampliùs dicitur: *juvene benè carnoſo*; pro quo melius Fuchſius, *mediocri corporis habitu prædito*: etenim in græco Codice legitur εὔσαρκος, quod non carnoſum omninò, & obeſum, neque gracilè intelligendum eſt, ſed quod mediat inter utrumq; Obeſa enim corpora propter pinguedinem, & venarum, atque arteriarum exilitatem, non multo potiuntur calore, atque adeò facile ſuccumberent tantæ aquæ gelidæ profuſioni; Graciles verò, utpotè excarnes, neque ſufferre poſſent frigoris vim ex aqua gelida, ſed nec impetum ejuſdem repentinum, utpotè qui non benè reſiſtunt frigidis alterantibus, immò ab his facillimè læduntur. At verò qui medii ſunt inter obeſos, & graciles, moderatè carnoſi, græcè εὔσαρκοι, utrumq; multo faciliùs ſufferũt; ſed & ob ſãguinis floriditatẽ, indeque vitalem calorem, ac convenientem carnium

ha-

habitudinem, & fortem viſcerum texturam, minimè à frigidæ profuſione debilitantur, ſed magis, magiſque potiùs vigorantur, factâ in poris partium conſtipatione; quamobrem præter bonam corporis conſtitutionem carnoſam, additur in textu, eſſe oportere *juvenem*, cùm in hac ætate quęcumque in ſanguine, & viſceribus neceſſaria ſunt, exquiſitiſſimè inveniantur: ſenes autem, & pueri, veluti impotentes, ab ejuſmodi remedii adminiſtratione excluduntur; & meritò, quia pueri carnes molles admodùm habēt, ac ſanguinem glutinoſitate potiùs, quàm floriditate præpollentem; & ſenes in utriſque deficiunt. Jure ergo optimo conjunxit Hippocrates juventutem, & carnoſam corporis conſtitutionem, ut ex utroque capite robur partium, & calor vitalis validus in ſanguine præexiſtat, atque per frigidæ profuſionem vehemens in ſanguine fermentatio promoveatur.

Subditur prætereà *æſtate media*, vigente ſcilicet æſtu ſummo in aëre: cùm enim eo tempore pori cutis laxiores ſint, & tranſpiratio patentior nimis, ut nedum halitus & vapores è corpore perſpirent, ſed etiam ſudor ſponte ſuâ ubertiſſimus habeatur, proinde fit, ut frigidæ aquæ perfuſione, conſtipatis poris, atque impedita perſpiratione, univerſus calor repercutiatur ad intima, atque impetu quodam adoriatur cauſam morbificam tetani conſervatricem. Neque verò aqua, quæ perfunditur ſimplex, & ordinaria eſſe debet, ſed gelida, etiam nive frigefacta, atq; ubertim affuſa, ut nimirùm ſubita, ac violenta fiat in omnibus partibus corporis commotio, obrigeſcente ſimul, vehementerque denſatâ cute, adeò ut nil perſpirare permittat, ſed calor univerſus per ſanguinis commotionem vehementiorem, ad intimas partes recolligatur, impetatque in muſculos, & nervos

teta-

Digitized by Google

tetano affectos. Benè igitur Avicenna 2. *tertii c.* 7. inquit, *hâc perfuſione obſtructis meatibus cutis, & refugiente calore intus, atque collecto, materia illa conſumitur, atque difflatur, nervique ad priſtinum redeunt ſtatum*. Quod & Hippocrates ipſe in aphoriſmo adjecit inquiens: *frigidæ aquæ multa perfuſio calorem revocat: calor autem hæc ſolvit.*

Quomodò autem frigida iſta perfuſio adhibenda ſit, idem Auctor explicat 3. *de morbis*, ubi iſtius morbi curationem proponit his verbis: *Aquam plurimam frigidam ſuperinfundito, & poſtea veſtimenta tenuia, pura, ac calida ſuperintegito; ignem autem tunc non adhibeto*. Hinc ſuperinfundendam aquam frigidam jubet, illamque plurimã; deinde cooperiendum eſſe ægrotantem veſtimentis tenuibus, puris, ac calidis, veluti lineis excalefactis, nullo intereà igne admoto, ne ſcilicet calor intrò collectus denuò ad cutim diffundatur, ſed per aliquod tempus ita detineatur, quouſque materia tetani fuerit ſubacta, & nervi in priſtinum ſtatum fuerint reſtituti; id quod ſpatio duodecim, vel viginti horarum ad ſummum peragi ſolet.

Verùm non eſt omittenda Pauli Æginetæ in hac re animadverſio, qui *l. 3. cap.* 20. admonet, iſtam frigidæ ſuperinfuſionem maximè temerariam eſſe, atque poſteris vituperatam, adeòque à ſeipſo damnatam, devitatamque: equidem niſi naturam adminiculantem habeat, quæ ſubitò cauſam morbificam vincat, & diſſolvat, in maximo periculo æger verſabitur, immò irreparabiliter ſuccumbet. Fieri enim poteſt, ut calor qui exinde ſperatur revocandus ad intima, atque adeò morbum debellaturus, frigidæ aquæ perfuſione potiùs extinguatur; quamobrem factum eſt, ut nemo ampliùs in praxi ſit auſus ejuſcemodi

modi

Digitized by Google

modi curationem tentare. Sed neque Hippocrates revera illam hîc commendat, ſed ſolùm inquit, quâ ratione, illa ſi tentetur, conferat, & quibus in corporibus, quibuſque conditionibus, cautè adminiſtranda ſit, ut etiam antea eſt animadverſum: Id quod ſemel tantùm in fœmina quadam 5. *epidem.* vehementi dolore ex præfocatione uteri laborante, peractum à ſeipſo memoratur.

APHORISMUS XXII.

Calidum ſuppuratorium non in omni ulcere, magnum ad ſecuritatem eſt indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem ſedat, rigores, convulſiones, & tetanos mitigat, capitis ſolvit gravitatem: plurimùm autem confert oſſium fracturis, ſed nudis præcipuè, eorumque maximè, qui in capite ulcera habent, & quæcumque à frigore moriuntur, vel ulcerantur, & herpetibus exedentibus, ſedi, pudendis, utero, veſicæ: his calidum amicum, & judicans, frigidum inimicum, & perimens.

PLura ſimul hîc Hippocrates de calido, & calidi uſu recenſet, & in quibus juvet, aut debeat adhiberi, quibus verò ex adverſo noceat, debeatque vitari: itemque quas utilitates afferat, & quibus partibus corporis. Hinc præſens aphoriſmus videtur omninò directus ad praxim Chirurgicam, & ad rectam rerum calidarum in ulceribus adminiſtrationem.

Verùm num de quocumque calido corpore, an ſolùm de aqua calida verba faciat, grave dubium eſt apud Interpretes, quandoquidem uſus aquæ, non minùs quàm vini, frequentiſſimus erat apud Veteres, ne-

dum inter epulas, & interiùs, ſed & exteriùs, atque in lotionibus, balneis, fomentis, cæteriſque, ut proptereà pluries utriuſque usûs ſparſim in ſuis operibus Hippocrates meminerit. Et quidem Fuchſius pluribus contendit ſolam aquam calidam hîc fuiſſe ab Hippocrate memoratam, reprehenditque Braſavolum, qui de omni calido illum loquutum arbitratur. At contra Cardanus acriter in Fuchſium invehitur, & multis conviciatur. Putaverim ego, calidum hoc aphoriſmo indicari moderatum, quia tale eſt ſuppuratorium, ut in textu exigitur: etenim ſi Hippocrates inquit, calidum ſuppuratorium, & quod ſuppurationem facit, moderatum eſt, proculdubio non excedens, ſed naturæ conſentaneum intelligendum eſt; ejuſmodi autem non ſola aqua, ſed quodcumque intra mediocritatis limites verſatur, accipi debet; neque ſimplex aqua, ſed etiam medicata, qualis ex incoctis herbis mollientibus, & anodynis, puta malva, althæa, chamęmelo, parietaria, aliiſque. Pari ratione pinguedines, & adipes animalium, atque omnia linimenta, & cataplaſmata ex iiſdem compoſita intelligenda, quibus planè paſſim utuntur Chirurgi in ſuppurationibus promovendis. In hanc eandem ſententiam conceſſit Galenus 4. *meth. cap.* 5. inquiens: *Fomentum multæ calidæ aquæ, & omnia quæ calefaciũt, & humectant celerrimè pus movent*. Quamobrem ſi Braſavolus de omni calido etiam intenſo, & vehemẽti velit hoc loco loquutum Hippocratem, certè falſum erit; ſi verò de quocumque alio corpore calido, præter aquam, ſed tantùm moderato, non erit quid illi opponere poſſimus. Quòd autem moderatum calidum ſuppurationem adjuvet, tam manifeſtè patet experimento, ac ratione, ut longiùs in his minimè deceat immorari: calidum namque excedens potiùs reſolvit, quàm ſuppurat. Sed

Sed cùm dicit Hippocrates *non in omni ulcere*, oſtendit manifeſtè, non in omni ulcere calidum iſtud adhùc moderatum, & ſuppuratorium,eſſe adhibendum, puta,ut *in comm.* Galenus explicat, ubi ulcera ſordida,& putrida ſunt, vel etiam ubi timetur affluxus humoris, præſertim non facilè ſuppurabilis,ut in carcinomate, phagedęna,aliiſque ſimilibus; itemque in eryſipelate ſuppurato, vel cùm circa ulceris labia inflammatio eryſipelatodes obſervatur: in his enim calida ſive actu, ſive potentiâ,nocua eſſe ſolent, quippè ſaltem ex accidenti, exaſperant ulcus, febrim arceſſunt, dolorem inferunt, & in diuturnum tempus illius curationem diſtrahunt.

Emergit autem exinde magnum ad ſecuritatem ſalutis indicium,quippè ubi ſuppuratio fit, ibi quoq; præter humorum facile ſubigibilium benignitatem, naturæ concoquentis robur oſtenditur,etenim ſuppuratio opus naturæ eſt, cauſam morbificam ſubigentis. Hinc in praxi Chirurgi omnes ſalutare ſignum exiſtimant in ulceribus quibuſcumque pus concoctũ apparere; contra verò, cùm loco ejus ſanies tenuis, ichor,aliuſve ſimilis humor exudat,malignitatis nota eſt; & ubi per ſuppurationem certa promittitur ſalutis ſpes ægrotanti, ita ex adverſo exitus infauſtus timetur, vel ſaltem non facilis ad curationem,& conſolidationem ulceris reductio;ſed & in ejuſmodi pravis ulceribus, in quibus ſuppuratio nulla apparet, neque in poſterum ſperatur futurum pus conveniens, haudquaquàm calido ſuppurante,ſed potiùs exiccante medicamento utendum, quod etiam ſua ratione detergat,& emundet, vel etiam corrigat, temperet, & pravitati reſiſtat.

Dicitur prætereà calidum cutim emollire;nam ſicuti ſuperiùs dictum eſt frigidum obdurare, & con-

ſtipare poros cutis;ita nunc à calore eadem emolliri, & relaxari, apertiſſimè demonſtratur. Verùm calidum iſtud, nedum moderatum intelligendum eſt, ſed etiam humori alicui conjunctum; nam calida, quæ ſuppuratoria ſunt, humefacientia quoque pro rata ſua eſſe debent, ut exinde cutim mollificare valeant: quamquàm non raro calidum cuti admotum, evocando ex internis partibus humores,& præſertim ex glandulis ſubcutaneis, humiditatem ſibi aſſociat, ſi non per ſe, ſaltem ex accidenti, attenuando, aperiendo,& diſſolvendo.

Pari ratione ſubditur etiam, extenuare: quoniam ſive puris egeſtione, ſive inſenſibili trāſpiratione, ſive etiam diſſolutione tenuium partium, ex humoribus, & lympha diſſolutarum, ſemper calidum, quodcumque extenuat, & extenuando evaporat,ſaltem tractu temporis longiori. Atquì placuit Heurnio *in ſuo contextu*, huic dictioni addere *craſſam*, ſive materiam cuti hærentem, ſive ad eandem confluentem, ut propterea legat in ſua verſione: *craſſam extenuat*: equidem ſive craſſities iſta in cute ipſa conſideretur, ſive in humoribus ibidem hærentibus, planè vi caloris utraque diſſolvi, & extenuari benè poteſt; quamobrem tumidam cutem in ulceribus, levi blandoque calore ſucceſſivè digeri, & in priſtinum ſtatum reduci licet,ut tandem cæteris partibus complanetur, & hnmores ipſos circa labia ulceris reſtagnantes,ejuſdem caloris, & remediorum, calefacientium beneficio,paulatim quoque dilui, & per ſuppurationem expurgari, extenuarique.

Hinc pariter oſtenditur quâ ratione dicatur dolorem ſedare, quemadmodùm ex ſupra traditis, manifeſtiſſimè deducitur, etenim digerendo ea, quæ circa labia ulceris, immò in ipſa ulceris cavita-

vita-

Digitized by Google

vitate continentur, & dolorem inferunt, vel in cauſa ſunt, ut dolor percipiatur, dolorem ipſum rationabiliter ſedare dicuntur. Quare ſive vacuando, ſive rarefaciendo, ſive abſtergendo, ſive temperando, ſive diſcutiendo, tum humores, tum flatus, dolorem lenire benè poterit. Sed & licèt humores deſint, ſi ſolùm pars ulcerata ab inſenſa qualitate proritetur, aut à frigore malè afficiatur, ſolet non raró calidi alicujus medicamenti beneficio moderari, cùm ex antea dictis frigus viventi cuicumque parti, potiſſimùm nerveæ, inſenſum ex omni parte ſit; calidum verò proficuum, & ſalutare, quin & majora, gravioraque ſemper detrimenta viventibus accidunt à frigidis, quàm à calidis, præſertim moderatis.

Mitigat quoque calidum rigores, convulſiones, & tetanos, oppoſitis ſanè de cauſis, quibus frigidum hæc eadem antea afferre dicebatur; etenim extenuādo, & diſſolvendo vitioſos humores, hæc mala inferētes, ſanè conferet calidum in prænarratis nervorum, & muſculorum ægritudinibus; tum quia cauſam rigoris, & convulſionis adimit, tum etiam quia partes affectas roborat.

Capitis etiam ſolvit gravitatem, idque non ſolùm ex jam dictis rationibus, verùm etiam quia plerumque gravitates fiunt à lympha craſſiori reſtagnāte in meningibus, vel in glandulis cerebri çorticalibus; illa autem calidis fomentis diluta fluit in partes inferiores, & vel per nares, aures, palatum ejicitur, vel in articulos decumbit, quemadmodùm experimur in catarrhis. Neque ſolùm calida capiti ſi admoveantur in his conferunt, verùm etiam ſi plantis pedum applicentur; experimur ſiquidem ut quâ ratione humefacti, refrigeratique pedes, cerebrum, & caput afficiunt, & humiditatibus opplent; eâdem &

opi-

opitulentur, ſi calidis fotibus, ac lotionibus vigorentur. Hinc conſueverunt practici ad deducendos humores à capite aquâ calidâ pedes abluere; & in gravedine, ſtupiditate, aliiſque capitis affectibus cum ſopore conjunctis plantas pedum aquâ ardente ſæpiùs fovere. Experimur quoque per ſolos halitus, atque odores cerebrum levari, & à confluentibus, aut reſtagnantibus humoribus, ſive ſenſibiliter, ſive inſenſibiliter exonerari, cùm ſuffitus aromatum, odoroſa medicamenta, tabaci fumus, itemque gummi animæ, ſuccini, aliarumq; rerũ ſimilium olfactus, plurimùm in capitis affectibus ſoporoſis conferant. Dixit autẽ ſignãter Hippocrates *capitis ſolvit gravitatem*: nam ſi fortaſsè aliâ ægritudinis ſpecie caput, & cerebrum afficeretur, aliter planè res hæc tractanda foret: at verò gravitas in cerebro plerumque à ſero, lympha, atque conſimilibus humoribus humefacientibus, & gravantibus dependet.

Præterea calidum conferre dicitur oſſium fracturis; & quidem duplici de cauſa, & quòd oſſa affecta frigidum habeant inimicum, ex antea probatis, & quod fracta nonniſi calidorum ope glutinari, & couniri poſſint, cùm alioqui frigidum ulceribus omnibus infenſiſſimum ſit. Idipſum expreſsè etiam edocuit idem Hippocrates *lib. de fracturis, & libro de articulis*. Addit inſuper, *ſed nudis præcipuè, eorumque maximè, qui in capite ulcera habent*; quod etiam teſtatur *lib. de liquidorum uſu*. Nudata enim oſſa ſi frigido ambienti exponantur, facillimè liveſcunt, & ſi fortaſsè fracturam quoque paſſa ſint, gangrænam incurrunt. Quamobrem periti Chirurgi omnem induſtriam ſolent adhibere, ut ejuſcemodi vulnera, ulcera, & fracturæ oſſium, potiſſimùm cranii, à frigore ambientis, & à quibuſvis aliis frigidis alterantibus præ-

Digitized by Google

præcaveantur, per faſcias, ligaturas, aliaque ſimilia integumenta: id quod etiam Recentiores agunt fotu aquæ ardentis, balſami Neapolitani, aquæ vitæ Reginæ Hungariæ, aliorumque medicamentorum roborantium, & calefacientium. Optimè ergo Cardanus hoc loco habet: *Trifariam calor in his neceſſarius eſt, & quatenus in ulcere omnî calida conveniunt, & quatenus omni oſſi denudato, & quatenus cerebro, ne lædatur, conſulendum eſt.*

Nedum autem oſſibus fractis, & denudatis, potiſſimùm in capite, confert calidum, ſed etiam cunctis aliis partibus, quæ à frigore hebetantur, emoriuntur, aut ulcerantur. Et quidem iſtæ præſertim cenſendæ ſunt partes nerviceæ, & membranoſæ, de quibus antea dictum eſt ab Hippocrate, quòd frigidis admodùm lædantur. Artus quoque corporis à frigidis alterantibus offenduntur, ut quemadmodùm ſuperiùs eſt notatum, aliquandò ſponte ſuâ decidere contigerit, uti Galenus etiam meminit *lib. de differ. morbor. cap.*4.: ſed quomodò ex frigore ulcerari poſſint partes, ut in textu dicitur, rectè exponit Fuchſius in pernionibus, qui hyemali tempore accidunt, & ſæpiſſimè ulcerantur magno cum dolore, ac difficulter poſtmodùm curantur, atque nonniſi in æſtate.

Idem etiam Hippocrates *lib.6.epidem.* edocet à frigore vehementi non rarò venas dirumpi, indeque ulcera tum externa, tum interna excitari. A nimio quoque frigore paſſim experimur ſcindi, & ulcerari partes extimas corporis, quæ magis expoſitæ ſunt aëri, illiuſque vehementi alterationi quammaximè ſubjiciuntur; unde manuum, & labiorum ſciſſuræ. Porrò in his, aliiſque ſimilibus, ſicuti frigidum in cauſa eſt ut findantur, & ulcerentur, ita ex adverſo

ca-

Digitized by Google

calidum conferens,& ſalutare evadit , præſertim ſi intra mediocritatis limites adhibeatur: nam revera ab uno extremo ad aliud tranſire, atq; adeò applicare vehementer, & repentè calefacientia,etiam periculoſum, ut in expoſitione aliorum aphoriſmorum dictum eſt.

Nocet quoque frigidum his maximè, quibus in capite ulcera naſcuntur, eâdem profectò ratione,quâ mox oſtenſum eſt frigidum ulceribus quibuſcumque, & capiti univerſaliter officere: cumque Hippocrates dicat indefinitè de ulceribus in capite enatis, non eſt, ut id ad hæc, vel illa ulcera coarctemus, quippè cuicumque ulceri nocuum illud exiſtimandum eſt; facilè enim etiam levia ulcera inde graviter afficerentur, & mortificationem, aut gangrænam ſubirent,non ſine gravi vitæ periculo. Quamobrem jure optimo conferre his calidum hoc loco memoratur, tum ratione ipſius ulceris, tum etiam ratione partis ulceratæ, atque eò magis, ſi ad mortificationem vergat, ut oſtendunt verba illa, *& iis, quæ à frigore moriuntur, aut ulcerantur.*

Herpetibus quoque calidum prodeſt: cùmque Herpes, vel ſimplex ſit, & miliaris dictus, vel exedens, & ulceroſus;notatur hic ſpeciatim,qui exedens eſt, quoniam ad claſſes ulcerum revocatur,de quibus Aphoriſmus hic ſpecialiter eſt inſcriptus; Quod ſanè videtur hoc loco notandum, ſiquidem herpes vulgò creditur progigni ab humoribus bilioſis, & calidis, qui credūtur, ſed falsò,indicare refrigerantia,non calefacientia, uthîc Hipporates recenſet.

Denique inquit Hippocrates conferre calidum *ſedi, pudendis, utero, et veſicæ;* & ſanâ quidem ratione, quoniam hæ partes ſunt de genere exanguium vulgò ſpermaticarum: quemadmodùm enim ſupe-

riùs

Digitized by Google

riùs dictum eſt frigidum eſſe inimicum oſſibus, dentibus, nervis, cerebro, ſpinæ, ita planè nocuum putandum quoque eſt memoratis in hoc aphoriſmo partibus, quales ſunt pudendæ, uterus, & veſica, ut conſtat ex Anatome.

Concludit eapropter aphoriſmum Hippocrates: *his calidum amicum eſt, & judicans; frigidum inimicum, & perimens:* ut ſcilicet peroratione aphoriſticam ſententiam decernat; quòd ſicuti prædictis partibus calidum convenire ſtatuitur, ſic ex adverſo frigidum ſit exiſtimandum undequaque nocuum, & funeſtũ, ut proptereà nulla de cauſa poſſit in uſum duci frigorificorum medicamentorum adminiſtratio, quotieſcumque partes iſtiuſmodi laborant, & ulceri, vel præſenti, vel imminenti ſubjectæ ſunt.

APHORISMUS XXIII.

In his frigido eſt utendum, unde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, nõ ad ipſa admoto, ſed circa ea unde influit; & ubicumque inflammationes, aut velut incendia quædam ad rubrum, & floridum, ſanguine recenti, tendunt, iis ipſis admoto: nam veteribus nigredinem affert. Eryſipelas etiam non ulceratum juvat; nam exulceratum lædit. al. inflammina, vel flammei ardores.

QUoniam antea meminerat calidorum adhibitionem non conferre in his, quæ ſanguinem fundunt, ac proptereà tacitè frigidum commendaverat; hoc proinde aphoriſmo nedum id expreſsè memorat, ſed etiam addit modum, & locũ, ubi frigida admovere expediat. Primùm autẽ monet utẽdũ eſſe frigido, unde fluit sãguis, aut etiã unde

fluxurus eſt, ad reprimendum ſcilicet illius fluorem; ejus namq; beneficio ſanguis figitur, & detinetur, ac ductus ipſi coarctantur. Mox verò adjicit, illud nequaquam adhibendum eſſe ſupra ipſas partes ſanguinem fundentes, ſed juxta, & circa ipſas; ſiquidem frigidum ulceribus nocuum eſt, & immediatè parti ſanguinem fundenti admotum, ſanguinem ipſum cogeret, & cogendo grumeſaceret, graviori cum periculo, tum ipſius partis, tum totius. Jure ergo adnotat circa ipſas partes frigidum eſſe admovendum, ut nimirùm ſanguinem per ſua vaſa excurrentem, quodammodò remoretur, craſſiori nimirùm illo reddito. Verumtamen ſummoperè expediet, nedum frigefacientibus dumtaxat uti, verùm etiam pro ratâ ſuâ adſtringentibus, quemadmodùm antea notatum eſt. Sed & nedum in ipſa parte proximè ſanguinem fundente medicamenta frigorifica applicanda ſunt, ſed etiam proderunt in aliis partibus, unde fortaſsè majores arteriarum, & venarum trunci derivant, quod etiam ſignificare voluit Hippocrates per particulam illam *unde*; ut propterea conſueverint peritiores Chirurgi etiam frigefacientia, & adſtringentia medicamenta adhibere ſupra jecoris, & lienis regionem, quoties ſanguis per venas ſedis, aut etiam per vias urinæ exitum habeat. Sic pariter exeunte ſanguine per narium hæmorrhagiã, nedum naribus ipſis, verùm etiam fronti, cervici, & jugulo medicamenta cum fructu admoventur. Idipſum quoque operari licebit in partibus, per quas ſanguis fluxurus eſt: etenim quæ fluentem ſanguinem cohibent, fluxurum multo faciliùs antevertunt.

De inflammationibus quoque, potiſſimùm futuris, par ratio militat, ut partes ipſæ inflammationem ſubeuntes frigidis foveri debeant, ne inflammationẽ

ip-

Digitized by Google

ipſam contrahant: cùm enim frigida poros, & meatus corporis coarctent, prohibent proinde, ne ſanguis in illis excipiatur, & hæreat, unde vulgò frigida dicuntur habere vim repellendi. At verò ut tuto iſta adminiſtrentur, nonniſi ſtatim ab incipiente inflammatione partibus ſunt adhibenda, antequam inflammatio fiat, & ſanguis reſtagnet. Cæterùm poſt factam inflammationem, locum habere non poterunt, quoniam tunc ſanguinem magis, magiſque ibidem figentia, vel irreſolubilem redderent, vel grangrænam excitarent. Quod de inflammationibus dixit, protrahit quoque ad flãmeos ardores, ſive phlogôſim, & efferveſcentiã in partibus inductam, ubi nimirùm dolor excitatur cum ardore, qui ſolet eſſe prænuncius inflammationis. Eſt tamen ſummoperè advertendum non cuicumque parti, quæ inflammationi, aut phlogôſi obnoxia videtur, infrigidantia iſta tutò admoveri poſſe; etenim ſi partes ignobiles ſint, & exinde timeatur repulſum humorem in partes nobiliores vergere poſſe, proculdubio frigidorũ adminiſtratio periculoſa erit. Hinc laborantibus articulis, atque corporis emunctoriis, nemo audet uſu frigidorum, humores fluentes, aut fluxuros repellere; ſolùm autem in affectibus capitis, aliarumq; partium principalium infrigidantia epithemata tutiùs admoventur; quamobrem in phrenitide, oculorum inflammatione, aliiſque affectibus calorificis, & inflammatoriis partium ſuperiorum, oxyrhodina, ſtillicidia, lotiones, & balneationes infrigidantes, in praxi adhiberi ſolent. Addit in textu Hippocrates *ad rubrum, & ſubcruentum, ſeu floridum tendentia*, ut ſcilicet exinde moneamur in tenuiori ſanguine, vel etiã acriori, iſta locum habere poſſe, & cùm de recenti fluxio facta eſt, ſecus verò cum ſanguis aliis humori-

bus eſt commixtus, & ex diuturniori tempore partibus hæſit; nam ut idem Hippocrates ſubdit, *veteribus*, ſeu potiùs inveteratis, *nigredinem*, & *livorem aſfert*, & ſubinde facilè gangrænam.

Poſtremò etiam in Eryſipelate non ulcerato frigidum convenire inquit, eâdem prorſus ratione, ut nimirùm fluentem illum humorem repellat, & per ſuos ductus in alias partes diſtrahat. Quod tamen intelligendum, ſi eryſipelas leve ſit, & ex tenui humore oriatur, qui facilè corrigi, & inverti poſſit ab uſu frigefacientium medicamentorum. Cæterùm in aliis periculoſa erit ejuſmodi infrigidantium adminiſtratio, cum craſſus, & multus humor, nec tam facilè corrigi, aut transferri poſſit, quin ex adverſo facilè in partes internas repat, & lõgè majorẽ noxã afferat, nã *eryſipelas ab extra intro verti malum.* Quod denique dixit de eryſipelate non ulcerato, excipit omninò in ulcerato eryſipelate, tum quia frigidum ulceribus omnibus mordax eſt, & inimicum, tum etiam quia ulceratum eryſipelas plerumque illegitimum, & ſpurium eſſe ſolet, adeoque non à ſimplici humore tenui, & volatili, ſed à commixto, craſſo, & acido progignitur, qui frigefacientium uſu magis denſatur, & aceſcit. De qua re legendus eſt Galenus *lib. 2. ad Glauc. cap. 1.* & *14. method. cap. 2.* & *3.* At experimentis nunc tandem conſtitit, ſpiritu vini eryſipelata quæcumque aboleri, ſicut etiam beneficio medicamentorum acidum abſorbentium, temperantium, aut diſflantium, ad quorum claſſem infrigidantia hîc ab Hippocrate memorata referri poſſunt.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXIV.

Frigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica: Tuſſes movent, ſanguinis profluvium, & deſtillationes.

DE his, quæ frigida dicuntur præſertim actu, loquitur hîc Hippocrates, & nedum ſi aquea, & liquida illa ſint, ſed & cujuſcumque generis, etiam ſolida, dummodò frigorificam vim referant, & refrigerare valeant: cùmque is utatur exemplo nivis, & glaciei, certè intelligenda quoque illa ſunt, quæ extremè frigida dicuntur, quippè nix, & glacies ſummè infrigidantia obſervantur. Et quoniam antea dixerat, frigida convenire partibus ſanguinẽ fundentibus, aut quæ proximè diſpoſitæ forent illum fundere, ſi nimirùm circa illas eſſent admota, propterea nunc excipit eas, quæ ad pectus pertinent, ſiquidem sũmè frigida pectori inimica ſunt, ubi tantùm abeſt, ut ſanguinem fluentem, aut fluxurum cohibeant, ut potiùs affluentiùs promoveant, & exſtimulent, ac præterea tuſſes excitent, & deſtillationes, ex quibus major fit ſanguinis commotio. Et quidem ſunt frigida hæc pectori inimica, non ſolùm quia pectus oſſeum eſt, & frigidum oſſibus hoſtile obſervatur, ſed etiam ex eo, quòd comprimendo thoracem, & muſculos reſpirationi addictos coarctando, eidem magno impedimento ſit; quinimò ſi fortaſsè exinde ſanguis fundatur, per frigidorum adminiſtrationem, facilè poſſet congelaſcere, atque in pectoris cavo detentus gravem noxam pulmoni, & cordi, im-

imò

Digitized by Google

mò manifeſtum vitæ periculum minari.

Frigida tuſſes quoque movent, tùm aſperam arteriam vellicando, tum etiam coarctando illius cavitatem, unde natura ſollicitaretur ad expulſionem per tuſſim, quæ ſpecialis motus pectoris, & pulmonis eſt, conātis expellere ea, quæ prædictas cavitates occupant, & impediūt. Hâc eâdē ratione, promota tuſſis ſanguinis ſputum excitat, & ipsū fortaſſe fluentem impetu ſuo magis propellit; præterquam quòd frigidum, ut antea ex eodem Hippocrate eſt notatum, venas dirumpit, & ſanguinis exitum inducit.

Denique deſtillationes excitant, potiſſimùm conſtringendo, & corrugando glandulas capitis, & cervicis, immò cerebrum ipſum, quod magna glandula ab Hippocrate appellatur, potenter addenſat, quemadmodùm etiā edocuit Galenus *3. aphor. comm.* 12. Sic experimur in algenti hyeme catarrhos, & deſtillationes excitari, eaſque pernicioſas admodùm, cum acritate, & ſalſilagine, ex prohibita è poris corporis tranſpiratione. Meritò ergo Hippocrates in aphoriſmo uſum frigidorum in his, & cōſimilibus caſibus tacitè vituperare videtur, etiam ſi aliunde illa, ratione fluentis ſanguinis viderentur indicata. Porrò ſi frigida extrinſecùs admota nocua ſunt pectori, multò magis eadem inſenſa putanda ſunt, cùm intrinſecùs fuerint adhibita, quippe ſi dumtaxat laryngem pertingant, ſolent ſæpiſſimè tuſſes moleſtiſſimas parere, & alia plura incommoda cæteris adhuc partibus inferre; unde aquæ gelidæ, glaciales, & nivoſæ pernicioſiſſimæ eſſe conſueverunt, & qui populi illis utuntur, internis doloribus ſæpeſępiùs primùm affecti, ſputum mox ſanguinis, hæmorrhoidum fluxum, obſtructiones, & in glandulis colli potiſſimùm tumores irreſolubiles, ac ſtrumoſos ſubeunt.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXV.

Tumores articulorum, atque dolores abſque ulcere podagras, ac convulſiones, horum plurima frigida aqua largè effuſa levat, & extenuat, ſolvitque dolorem, nam modicus torpor dolorem ſolvit.

COmmendat pariter in hoc aphoriſmo Hippocrates uſum frigidorum, & præſertim aquæ in doloribus,& tumoribus articulorum, etiam ſi podagricam referant conditionem, modò ſine ulcere illi ſint, verùm neque indiſcriminatim, & in omnibus, ſed aliquibus tantùm, quemadmodùm deſignant verba illa, *horum quidem plurima.*

Et quidem tumores articulorum,neque omnes, & quicumque articulis accidere ſolent, ſed ſolùm qui à calidis, tenuibus, & acribus humoribus fiunt; ſi enim fortaſsè ab humoribus crudis, phlegmaticis,aut lymphicis penderent, proculdubio frigidæ aquæ ſuperaffuſio utilis non foret; ſed neque in abſceſſibus, cùm ſcilicet in articulos humores decumbunt. Non quidem in tumoribus à cauſa frigida, & craſſa,quandoquidem per frigidorum appoſitionem, nec ad exſolutionem, nec ad ſuppurationem illa diſponeretur, quinimò craſſior, & denſior effecta,irreſolubilis evaderet, vel noxã in articulis, & in oſſibus inferret inemendabilem, quemadmodùm contingere ſolet in ea ſpecie tumorum, quæ vulgò *ſpina ventoſa* appellatur. Neque in abſceſſibus, quoniam humores in articulis de-

depoſiti, frigidorum admotione,poſſent in partes nobiliores recurrere, quemadmodùm ab uſu repellentium medicamentorum evenire ſolet. Itaque in illis dumtaxat tumoribus exponendus videtur aphoriſmus, in quibus tenues, acres, & calidi humores peccant: ſed & adjecit in textu Hippocrates *dolores*,quare junctim articulorum tumores, & dolores hîc intelligendos interpretabimur; unde frigidorum adminiſtratio, videtur potiùs in gratiam doloris ſedandi hoc loco commendata: nemo enim in Arte medica vel mediocriter verſatus rationabiliter frigida in tumoribus articulorum adhibebit, niſi illi fuerint cùm dolore conjuncti, ad ſedandam nimirùm moleſtam illã in articulis ſenſionẽ, quoniã dolor eſt de genere illorũ ſymptomatum,quæ invertunt curationem, & ſpecialiùs ſui remotionem expoſtulant. Ut autem id expreſſiùs adnotaret Hippocrates addidit in textu *podagricos;* quandoquidem in podagra articuli ſimul tumore, & dolore laborant: cùm autem dolor cum tumore jungitur, acritas in humoribus deſignatur,ad quam retundendam, plurimùm conferre ſolet uſus infrigidantium.

Sed num frigida, quæ hîc memorantur,*actu*,vel *potentiâ*, juxtà veterum medicorum loquendi morem, talia eſſe debeant,controverti poteſt. Verùm quia Hippocrates in textu meminit ſpeciatim aquæ frigidæ, idcirco probabiliùs dicendum videtur frigida, actu talia, eſſe intelligenda. At verò licèt iſta manifeſtiùs notata videantur, non tamen quis inficiabitur poſſe etiam poteſtate talia adminiſtrari. Sic paſſim experimur in doloribus articulorum, etiam podagricis convenienter applicari, & prodeſſe ad ſedandum dolorem, olea infrigidantia, ſuccos plantarum, decoctiones herbarum, itemque cataplaſmata,

& li-

& linimenta ex his compoſita. Sunt qui in doloribus podagricis acerbioribus admovent dolenti parti aquam nymphææ, aut ſuccum ejuſdem, ſperma ranarum, oleum lumbricorum, acetum tum ſimplex, tum roſaceum, & alia hujus generis. Verùm quo pacto iſta opus, & actionem exerant, altioris eſt inquiſitionis, de quo aliàs.

Debent autem dolores iſti eſſe ſine ulcere, nam ſi ex ulcere dependeant, vel cum ulcere ſint conjuncti, frigida admota proculdubio nocebunt, nam frigidum ulceribus eſt inimicum, atque in his admotum non ſolùm dolores nullatenus ſedaret, ſed contra potiùs augeret, & exaſperaret. Neque ſi dolores gravantes ſint, iſta locum habebunt, ſed ſolùm ſi acuti, pungentes, & vellicãtes fuerint, quamobrem adjecit *horum plurima*, quibus manifeſtè deſignat, ſe tantùm intelligere velle tumores inflammatorios, eryſipelatoſos, vigiliam inferentes, adeoque omnino moleſtos; etenim ſi leves forent, & tolerabiles, iſta tentare tutum non foret. Notiſſima eſt hiſtoria Maximiliani Imperatoris, qui ut ſe à doloribus podagricis liberaret, in fluvium gelu frigefactum pedes immergi mandavit, atque ita vitâ defunctus eſt.

Eodem modo intelligendæ ſunt convulſiones in aphoriſmo memoratæ, cohærenter his, quæ antea de tetano dicta ſunt. Modò frigidæ aquæ affuſio, & humores acres ſpaſmum, ſeu convulſionem inferentes retundit, & membra affecta, per calorem ad intima revocatum, roborat, ut ſuperiùs de tetano laborantibus eſt dictum.

At verò in his omnibus multa, ac diuturna tantùm frigidæ aquæ affuſio juvare poterit; ſiquidem in textu dicitur *frigida aqua largè effuſa levat*: hâc enim ratione fieri poteſt, ut dolor ſedetur, & cauſa illum

faciẽs aliquâ ex parte diſcutiatur:id quod multò clariùs expreſſit Hippocrates rationem levaminis iſtiuſmodi in tumoribus, & doloribus articulorũ afferens, dũ in calce aphoriſmi inquit : *nã modicus torpor dolorem ſolvit ;* quandoquidem ex larga frigidæ aquæ affuſione, quodammodò partis laborantis ſenſus ex ingenti frigore obtũditur,unde torpor fit,& dolor ſedatur. Verùm advertere eſt,neutiquã torporẽ præſertim extremũ induci debere,ſed levẽ, aliter fieret trãſitus ex uno in aliud extremũ,& quidẽ gravius,maxima cum ægrotantis noxa,quoniã ſtupefactâ omnino parte,gangræna facillimè ſuccederet,& mortificatio cum livore.Quare ad ſedandũ dolorẽ ſatis erit, ſi frigidæ aquæ affuſione levis torpor inferatur, quantus ſcilicet ſatis ſit ſenſum partis aliquatenus hebetare, & cauſam dolorem inferentem, acrem ſcilicet humorem, obtundere. Dicitur denique, modicum torporem dolorem ſolvere, non quòd revera dolorem, & cauſam doloris adimat, ſed quòd remittat ſolùm, & ſedet. Quamquàm negari non poſſit, ſolutum penitùs aliquandò fuiſſe appoſitione frigidorum, licèt tumor, qui fortè cum dolore inerat, remanſiſſet, quoniam potuit frigida aqua adeò tonum partis immutare, & acres homores invertere, ut vim eorumdem punctoriam, & dolorificam remiſerit, relictâ inerti illorum corpulentiâ.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXVI.

Aqua, quæ citò calet, & citò refrigeratur, leviſſima eſt.

HAnc eandem ſententiam, iiſdem omninò dictionibus, profert Hippocrates *2. epidem. ſect.* 2. quam & repetiiſſe, ni mavis dicere, deſumpſiſſe videtur ex *lib. de Aëre Aquis, & locis*, bonarum aquarum recenſens qualitates; & quidem iſtas non aliunde certiores deducendas commonefacit, quàm ex citâ promptâque earundem calefactione, refrigerationeq; Etenim bonitatis indicia à leviori pondere deſumpta, nedũ dubia pleriſque ſunt, ſed vana penitùs illa exiſtimat Plinius *lib.* 31. *cap.* 3. inquiens: *Quidam ſtaterâ judicant de aquarum ſalubritate, fruſtrante diligẽtiâ, quando perrarum eſt, ut levior ſit aliqua.* Atque mox inhærens huic Hippocratis ſententiæ ſubdit: *Certior ſubtilitas inter pares, meliorem eſſe, quæ calefiat, refrigereturque celeriùs*. Idipſum faſſus eſt Celſus *lib.* 2. *c.* 18. aphoriſmum hunc ita vertens: *Eo melior quæque aqua eſt, quo celeriùs & calefit, et frigeſcit.* Quod & pluries etiam ſentit Galenus, præſertim verò *lib. de ptiſana cap.* 1. & *lib.* 1. *de ſimplicium medicam fac. cap.* 17. & *in comm. iſtius aphoriſmi.* Sed & Eraſiſtratus apud Athenæum tali fretos experimento falli ait, qui nimirùm de aquarum bonitate, ac levitate judicium rectum ſtaterâ ferre putant; ſiquidem ſeipſum expertum ſubdit in Amphiarati, atque Eretriæ aquis, quarum altera peſſima, altera optima eſt, nullum in pondere diſcrimen deprehendi. l. 2. c. 2.

Digitized by Google

Verùm etſi judicium à gravitate, & levitate aquarum deſumptum beneficio ſtateræ fallax ſit, & nullius ferè momẽti, nõ tamẽ exinde quis deducet illud omninò vanũ eſſe, ut in iſto ſaltem Hippocratis haud aliquatenus includatur, quin potius clarè pateat ex hoc illud fuiſſe deductũ. Quæ enim aqua citò caleſcit, citòque refrigeratur, nullius impedimẽti eſt, ut utrumque promptè admodùm ſubire queat, quoniam alienæ miſturæ expers omninò eſt, neq; intermiſtũ quidpiam habet, quod calefactioni, refrigerationique obicem ponat, quemadmodùm ſunt aquæ thermales, nitratæ, vitriolatæ, ſulphureæ, aluminoſæ, cœnoſæ, aliæque: quæ enim citò calorem contrahunt, & tardè refrigeſcunt, aut è converſo, à diverſa foſſilium, & ſalium miſturâ id habent. Hinc ab eodem Hippocrate *lib. de aëre, aq. et loc.* illa aqua, ut puriſſima laudatur, quæ cujuſvis odoris, ſaporis, aut coloris, expers eſt, adeoque proximè accedit ad naturam aëris: Cui inhærens Plinius *c. lib.* 31. *cap.* 3. dixit: Aquam ſalubrem aëri quàm ſimillimam eſſe oportere. Quamobrem ſanâ ratione Celſus, omnes bonæ aquæ dotes comprehendens, *lib.* 2. *cap.* 18. ſcriptum reliquit: *levis aqua pondere apparet, et ex his, quæ pondere pares ſunt, eo melior quæq; eſt, quò celerius, et caleſit, et frigeſcit, quòq; celerius ex eâ legumina percoquũtur*. Siquidem huiuſmodi aquæ extraneorum corporum miſturâ carentes, leviſſimæ ſunt, & non ſolùm levitate à cita, faciliq; digeſtione, ac permeabilitate deſumptâ, ut exponit *in hoc comm.* Galenus; verùm etiam à levitate ponderi contrapoſitâ, quia nullum extraneũ corpus in ſe continentes, proximè accedunt ad naturam, & conditionem aëris, cum quo illæ ſymboleitatem retinent, adeoque proximè parem levitatem participant: Aër etenim & leviſſimus eſt, & fa-

& faciliter calore, aut frigore fit alterabilis. Maluit autem Hippocrates bonitatem, ſimplicitatemque aquarum ſumere à facili, citaque calefactione, ac refrigeratione, veluti teſtimonio è phyſicis eruto certiori, peneque infallibili, omiſſo alio ex pondere in ſtatera deſumpto, veluti vulgari, cunctis obvio, multùmque fallaci, ſi potiſſimùm ſejunctim conſideretur; quo nimirùm rei medicæ profeſſores citrà Mechanicæ leges poſſent perfacillimè de aquarum bonitate dijudicare. Hinc ubi Aquæ bonæ, ibi Aër purus.

Debent tamen aquæ internoſcendæ, tum gelidæ, tum calenti aquæ, aliive liquori, igni, aut Soli æquabiliter exponi, ut nimirum æquali agenti tum calefacienti, tum refrigeranti ſubjiciantur; aliter ſi una efficaciori, altera debiliori, tam in calefaciendo, quàm in refrigerando exponatur, rectum judicium exinde ferri non poterit de cita, aut tarda utriuſque incaleſcentia, aut frigefactione, cùm ex inæquali agentium vi nonniſi inæqualis actio exoriatur. Ut ergo aquarum ſpecies inter ſe invicem diſtinguãtur; & quænam ex illis purior, ſimplicior, leviorque ſit, rectè dijudicemus, ſimul unà in eandem aquam calentem, aut gelidam, paribus phialis vitreis concluſæ immergantur, atque eodem temporis intervallo, æqualiq; poſitu detineãtur; mox deinde beneficio duplicis, & conſimilis Thermometræ examinentur in gradibus contracti caloris, aut frigoris, pluribus, vel paucioribus. Verumtamen adhuc in his aliquando falli poſſumus, cum præſertim aquæ non corpulentâ materiâ, ſed halitibus ſolùm, ſeù volatilibus partibus ſunt refertæ, ut in pleriſque acidulis, nitratis, vitriolatis, & ſulphureis noſtratibus obſervamus, quę etſi leviſſimæ, ac promptè admodùm permeabiles per vias urinæ, miſtum tamen quid habent volatile,

Digitized by Google

ac halituoſum, ſive ex ſulphure, ſive ex vitriolo, halinitro, cæteriſque ſimilibus, ut propterea etiam ſaporibus diverſis nonnullæ diſtinguantur; pari ſanè ratione, quâ fit, ut aquæ fontium, cæteroquì puriſſimæ, paucis guttulis ſpiritûs vitrioli, ſulphuris, ſalis ammoniaci, aliûſve, medicatæ, vi, atque effectu varient, cùm aliunde nil quidpiam ponderis extranei acquirant, aut amittant, nec excalefactioni, aut frigefactioni, pro ratâ ſuâ, citiùs, vel tardiùs ſubjiciantur.

Sed & ſine ullo cujuſvis inſtrumenti mechanici apparatu, ſolent nonnulli per ſolam ovi gallinacei, aut columbini, in ſimplicem aquam immerſionem, breviſſimè dijudicare, quæ aqua gravior, vel levior ſit; ſiquidem quò aqua purior fuerit eò Ovum profundiùs immergitur, & quò ponderoſior, eòquoque altiùs aſſurgit: idque pro ſalium permiſtorum diverſitate, & copiâ. At judicium inde ſumendum Delio eget natatore.

Cæterùm facilè nunc eſt, aquarum bonitatem, atq; malitiã artis Chymiæ beneficio detegere tũ ſimplici evaporatione, tum per alembicum deſtillatione, tum etiam per varios ſtillatitios liquores commiſtione; unde quidquid in aquis heterogeneum deliteſcit, promptè revelatur, & patefit.

Quoniam verò Aquæ omnis odoris, ſaporis, & coloris expertes eſſe debẽt, ut quocũq; extraneo corpore ſint exutæ, hinc fit, ut aquæ ex montibus ſtillantes, ac veluti per filtrum trajectæ, cæteris meliores ſint, ac leviſſimæ obſerventur; itemque aquæ per æſtatem cum tonitru decidentes, utpote è tenuioribus vaporibus altiùs in aëra delatis, atque omni inquinamento terreo depuratæ, ut idem Hippocrates edocet *cit. lib. de aëre, aquis, et locis*, ſi præſertim in bonis deinde locis, politiſque ciſternis diutiùs aſſerven-

ventur, ut omnem fæculentiam penitus deponant. Quam Hippocratis ſententiam ſequutus Vitruvius *lib.8 cap.2.* pluvialem aquam cæteris anteponit, inquiens: *Itaque quæ ex imbribus colligitur aqua ſalubriores habet virtutes, quæque elicitur ex omnibus fontibus leviſſimis, ſubtilibuſque tenuitatibus, deinde per aëris exercitationem percolata tempeſtatibus, liqueſcendo pervenit ad terram.* Verùm non omnem aquam pluviam æquè commendabilem cenſet Hippocrates, ſed temporaneam ſolùm, quæ ſcilicet mediâ æſtate decidit, vigente canicula, ut ſeipſum explicat 6. *epidem. ſect.* 4: ibi enim aliam facit Temporaneam, aliam Nimboſam, & Procelloſam: Temporanea calore Solis magis elaborata, & veluti per alembicum diſtillata tenuior, leviorque eſt, omnique impuritate exuta, ſi præſertim cum tonitru decidat. Procelloſa verò, ac Nimboſa ex vaporum, & exhalationum inter ſe miſtorum abundantiâ generatur, unde calori attenuanti, ac diſgreganti neutiquam ſubeſt: quamvis in contrarium vernas, & hybernas potius commendet Rufus Epheſius apud Oribaſium 5. *collect. cap.3.* ſed minus rationabiliter. Quas omnes Aquarũ dotes, & bonitatis differẽtias cõplexus Celſus ita diſtribuit *lib.2.cap.18. Aqua leviſſima pluvialis eſt, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, poſt hæc ex nive, et glacie, gravior ex lacu, graviſſima ex palude.* Verùm qui de his plura deſiderat legat Hippocratem, ejuſque Commentatores ſuper *cit.lib. de aëre, aquis, et locis*: id quod & Nos alias explicuimus in noſtris prælectionibus *ſuper tertium Artis Medicæ Galeni*, de uſu ſex rerum nonnaturalium agentes.

V. Gal. & Valles. ibidem.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXVII.

Qui noctu bibere appetunt, iis admodùm ſitientibus, ſi ſuperdormierint bonum.

EDocet in hoc aphoriſmo Hippocrates num ex ſiti nocturna bibendum ſit. Bonum autem ait, ſi ſitis illa ſuperdormiendo ſuſtineatur.

Quamvis autem hæc ſententia, tum ad prognoſim, tum ad therapeiam pertinens, clariſſima videatur; in ea tamen dubitare primò contingit, de qua ſiti intelligenda veniat, de naturali nimirùm, an de morboſa. Et quidem ſi de naturali interpretemur, quæ ſcilicet in ſtatu ſano accidere ſolet, ex cibis ſolùm plus juſto ingeſtis, vel calorificâ vi præditis, quales ſunt multo ſale, aut aromatibus cōditi, aliiq;, nemo planè inficiabitur nullatenùs bibēdū, ſed ſuperdormitione ſolùm ſitim illam eſſe ſedādam, cùm ea nonniſi largiori potu deſinat, præſertim quia ſoliùs aquæ beneficio, ſalia illa, aut aromata dilui, ac infringi deſiderāt. Ita quoq; ſi ſitis fiat ab inopia lymphici, vel ſeroſi humoris, ex immodicis fortaſsè evacuationibus abſumpti, cùm notiſſimū cuiq; ſit, eâ ratione ſitim animantibus datam, ut ipsâ, veluti calcari, ad aſſumendum potum ſtimulentur, ut & fame, ad cibos capeſſendos, ne penitus deficiant. Itaque de morboſa potiùs videtur explicandus aphoriſmus; quamobrem appoſitè adjecit Hippocrates *noctu, et iis admodùm ſitientibus:* Quæ ſanè ægrotantibus, & morbosè ſitientibus contingunt.

At verò quoniam Veteribus in uſu erat lautiùs

cœna-

Digitized by Google

cœnare, quàm apud nos nunc fit, facilè quoque eſt, ut de his quoque ſententiam hanc Hippocrates protulerit; cùm ſæpeſæpiùs accidat à larga, copioſioriq; cœna ſitim fieri moleſtiſſimam, & præſertim ſi vino meraciori, atque uberiùs aſſumpto, fuerit ſociata, unde falſa ſitis accidit, & potiùs à concreſcente, viſcoſoq; humore ab aſſumptis cibis progenito: quo caſu ſitim ſuſtinere, ac ſuperdormire bonum eſt, ut nimirùm craſſities illa per ſomnum extenuetur, ac diſſolvatur, quippe ſitis licèt paſſio ventriculi ſit, atq; in ſtomacho fiat, ut fames, (licet Platoni placuerit illam potiùs ad pulmones referre) percipitur tamen in faucibus, & in lingua, vel cũ ſalivâ cõveniẽti deficiũt, vel cũ à lympha fluida, dilutâq; nullatenus irrigantur, ſed potius à viſcosâ inſtar glutinis devinciũtur, itaut poruli, glandulæq; ſalivales roridũ illũ humorẽ effũdere nequeãt, quemadmodùm à paſtu largiori, & ab aſſumptis ſtypticis cibariis frequentiſſimè accidit: Tunc enim ſilere, & ſuperdormire, ad ſitim ſedandam, optimum remedium eſt. Dixit autem *biberè appetunt*, non ſitiunt: Appetere enim, non eſt re vera ſitire, ſed quandam aviditatem, & bibendi deſiderium habere ex depravato ſenſu, præſertim in ore, & faucibus inducto, ad lymphæ ſalivariæ craſſioris redditæ perhumectantia diſſolutionem: quo etiam fit, ut falſam hanc ſitim ſæpenumerò gargariſmis ex aqua ardente, vel vino, ſedare ſoleamus, aut detẽtâ in ore, vel mãsâ re quapiam ſalivam, & ſpuitionem promovente.

Quia prætereà addidit, *admodùm ſitientibus*, de ſiti planè immoderata, & excedenti videtur locutus, quæ etſi ſanis à paſtu contingens naturalis appellari poſſit, non tamen quis perperàm aſſereret, ſi quodammodò præternaturalem illam nuncuparet, veluti inductam à cauſa vix à morboſa recedente, cùm lympham ſalivariam ſuâ fluxilitate or-

N ba-

Digitized by Google

batam pariat, & moleſtiam non levem ſtomacho, ac toti corpori inferat, eoquòd iſtiuſmodi ſitientes irrequieti, & queruli fiant, immò loquelâ, motuque linguæ plurimùm hæſitantes, vix verbum proferre poſſint, quæ ſanè ad ſymptomata morboſa proximè accedunt. At verò ex hoc non benè Galenus infert, potum his eſſe ſtatim exhibendum, quaſi verò Hippocrates moderatam ſitim eſſe tolerandam, & immoderatam largo potu ſedandam eſſe voluerit; nam ex ſupra dictis contrarium clariſſimè evincitur, ſi nimirùm ſitis falſa ſit, & non ex inopia, ſed ex copia, & craſſitie lymphæ ſuboriatur.

Subditur, *ſi ſuperdormierint, bonum*: nam à ſuperdormitione ſitis proculdubio deſinet, digeſtis nimirùm, diſſolutiſque cibis ventriculum gravantibus, unde poſtmodùm lympha ſalivaria dilutior fit. Quòd ſi cauſa ſitim inferens omninò morboſa ſit, ut in febrientibus, à ſuperdormitione etiam miteſcet, ac ſedabitur; unde adhuc bonum ſignum erit, denotans illam non eſſe adeò contumacem, ac malignam, ut remitti, ac domari non poſſit: quamobrem ſi ſomnum admittit, ad meliorem ſtatum, atque ad coctionem reducibilis ſignificatur. Somnus autem hìc neutiquam morboſus dici debet, ſed naturalis, qui ſcilicet prodeſt, tũ ſedando ſitim, tum coctionem cauſæ illam inferentis promovendo, quæ planè à ſuperdormitione commodè ſequitur. At verò non ex eo quòd Hippocrates dixerit bonum, ſi ſuperdormierint, poterit quis è converſo inferre malum, ſi ſomnus nullatenus inſequatur, cùm aliunde ſitis illa deſinere poſſit, præſertim datâ morâ, atque indicto ſilentio, admonente ad hoc idem Hippocrate, qui 6. *epidem. ſect.* 3. ſcripſit plurimùm conferre ad ſitim diminuendã, vel extinguendam, *os claudere, & tacere*, unde ſalivæ diſpendium non fiat. Atque hinc facilè deducitur cur hiã-

ti

ti ore dormientibus os amaricet, & ſitiat, craſſeſcente nimirùm lymphâ in ductibus ſalivalibus, atque ab aëre inſpirato, expiratoque non minimum alteratâ, obſtructis intereà oſcillis lymphicis, corrugatiſque glandulis palati, faucium, & linguæ, ubi remorata craſſeſcit. Bonum autem exinde portenditur, tum quia cauſa inferens ſitim jam ſupponitur diſſoluta, unde nō ſolùm illa ſedetur, ſed ſomnus pariter facilè concilietur; tum etiam quia pleraque alia incommoda placidiſſimè evitantur. Porrò ſomnus hiç erit naturalis, non morboſus, utpote qui conferat, non lædat, digerendo ſcilicet, attenuandoq; craſſiorē ſalivam, & quietem, ac robur toti corpori impartiendo: neque ſolùm bonum de tempore præſenti, ſed etiam de futuro, cùm exinde corpus ipſum perquam benè, ſe in poſterum ſit habiturum.

APHORISMUS XXVIII.

Suffitus aromatum muliebria ducit: ſæpiùs verò, & ad alia utilis eſſet, niſi capitis faceret gravitatem.

PEr plures aphoriſmos agit in poſterum Hippocrates de illis ſymptomatibus, quæ fœminis tam nuptis, quàm innuptis accidunt, & tam tempore geſtationis, quàm ante, & poſt, præſertim verò à partu. Nunc autem generali aphoriſmo docet, ſuffitum aromatum muliebria movere, ac deorſum ducere; itēque in aliis quoque ægritudinibus illum utilem eſſe, niſi tamen capitis gravitas, & dolor timeatur.

Inquit primò *ſuffitus aromatum*. Num autem naribus, an utero is ſit excipiendus, non memorat, nec

explicat,& nũ aromata iſta debeant eſſe benè,vel malè olentia. Sed ad primum dicendum,utero excipiendum illum eſſe : naribus quippè fœtida, odora verò utero ſemper adhibentur. Ad ſecundum, quamvis Heurnius putet benè olentia, ut eſt cyperus, calamus aromaticus, caſſia *ideſt lignea*, bezoinum, &c. & Galenus *in comm.* præcipuè intelligi ſcribat,caſiam, coſtum, cinnamomum, & amomum; Ipſe tamen Hippocrates *lib. de natura muliebri*, Aromata hæc eſſe inquit thymbram, ericen, hypericon, papaver album, malvæ radicem,urticæ ſemen, mercurialem,ſalviam, dictamnum, amomum, cardamomum, helenium, ariſtolochiam, carlinam, adiantum, peucedanum, apii, ac fœniculi ſemina, rutæ folia, ac ſemen, &c. itemque alibi recenſet cyperum, juncum rotundum, & odoratum, calamum aromaticũ, myrrham, ſiſymbrium, aniſum, nigellam, quibus & Cardanus addit etiam moſchum,& zibethum. Ipſe nihilominus crediderim diſtinguendum eſſe; & quidem,quæ ſuapte natura odora ſunt, & in ignem injecta odorem quoque emittunt,nullatenus in uſum ducenda eſſe; quæ verò odora ſunt, ſed per ignem halitus inodoros, vel ſaltem non vehementer olentes exhibent, qualia potiſſimùm ſunt,plantæ, ſemina,folia,poſſe tutiùs adhiberi: expertum enim ejuſmodi ſuffitus odoroſos perperam fœminas exagitaſſe, præſertim à partu, quoniam uterus ex illis graviſſimè affectus,adeo corrugatur, & conſtringitur, ut nil penitus deponat; quo propterea factum, ut ejuſmodi ſuffitus exoleverint, quippè pleræque à partu ex his odoramentis periere; ſuffectus autem eſt in locum ſuffituum uſus peſſariorũ ex rebus benè olentibus, puta oleo jaſmini, florũ aranciorũ, ſuaveolenti butyro,zibetho,aliiſque, cum frondibus mercurialis, rutæ,ſalviæ, & ſimilium, quibus

Digitized by Google

bus ſcilicet uterus allicitur, & quodammodò in ſuis vaſculis aperitur, neutiquam verò nares halitibus odoroſis feriuntur: ſed & herba fœtida malè olet, at verò injecta prunis nullum exhibet fœtorem. Deſcribitur ab Hartmanno in ſua praxi ſuffitus ex ſcoriis reguli antimonii injectis in lixivio calenti; & quidem ſemper tutiùs in his exiſtimarem prodeſſe vapores ex rebus humefacientibus, quàm halitus ex rebus exiccantibus: nam quæ humefaciunt, non ſolùm emolliunt & laxant vias uteri, verùm etiam ſanguinem grumoſum diluunt, & concretos, hærenteſque ſuccos lymphicos extenuãt, ac diſſolvunt. Tria enim generaliter exquirũtur in ducendis muliebribus excrementis, ut quod concretum eſt diſſolvatur, viæ laxentur, & aperiantur, atque uterus in ſuis glandulis, & membranis molleſcat, ac in orificio interno patulus maneat: quæ ſanè à vaporoſis, non autem ab halituoſis faciliùs conſequuntur.

Dubitare inſuper contingit, quid nomine muliebrium hîc intelligatur. Et licèt propriè muliebria ſint expurgationes illæ per uterum, quæ accidunt poſt partum, & lochia, ac puerperia appellantur; nihilominus à Commentaribus hoc loco, ſub nomine muliebrium comprehendi dicuntur, quæcumque evacuationes ex utero fieri ſolitæ, etiam extra partum, ut ſunt menſtruationes, & cum his aliæ evacuationes tum ex utero immediatè, tum etiam ex toto corpore provenientes, cùm non rarò accidat corpus univerſum ſuis impuritatibus exonerari, factâ per uterum depoſitione, expulſioneque. Hinc Fuchſius pro muliebribus ſcribit *menſes* in ſua verſione. Secundinæ etiam retentæ, fœtus mortuus, molæ, & alia præter naturam in utero genita, muliebria quoque dici poſſunt, quippè ſunt de genere eorum, quæ om-

omninò debent evacuari, & extra uterum expelli. Hæc autem licèt etiam medicamentis per os aſſumptis educi ſoleant, promptiùs tamen, atque ocyùs ab his, quæ utero ſuffiuntur, haberi poſſunt.

Nedum autem ad muliebria ducenda ejuſmodi ſuffitus prodeſſe ait Hippocrates, ſed etiam ad alia plura, quæ planè intelligenda ſunt in cæteris affectionibus ex utero dependentibus, ut ſunt ſuffocationes hyſtericæ, uteri inflationes, dolores, &c. ſed & ad facilitandam conceptionem non raro uſu venire ſolēt, itemque in fluxu muliebri, ulceribus uteri, dolore coxendico, doloribus lumborum, præſertim ex ligamētis uteri. Vult quoque Cardanus etiam in viris locum habere poſſe, puta in hæmorrhoidum affectionibus, ſomno gravi, catarrhis, nervorum ægritudinibus, aliiſque. Verùm quia in his ſæpenumerò affert ſuffitus capitis gravitatem, ſeu dolorem, idcircò adjecit Hippocrates *niſi capitis faceret gravitatem*, quia licèt ſuffitus juvamēto foret ejuſmodi ęgritudinibus, tamē causâ doloris, gravedinis capitis, & læſionis cerebri in uſum duci non debet: quippè magis prævalet nocumentum cerebro illatum, quàm quodcumque aliud ſymptoma, cui per ſuffitum ſit occurrendum, cùm & non liceat morbum morbo tollere. Verumtamen in affectibus capitis ſolemus ſæpeſæpiùs ſuffitus elicere ex gummi animæ, balſamo peruviano, roremarino, ſuccino, aliiſque, abſque ullo metu cephalalgiæ; quamquàm plerique ſint, qui ejuſmodi odoramenta ſufferre nequeant, ut propterea neceſſe ſit pro corporum varietate, ac diverſa eorundem diſpoſitione, atque habitudine, modò in aliquibus uti, modo in aliis cavere, pro ratione.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXIX.

Gravidas purgare, turgente materiâ, à quarto menſe uſque ad ſeptimum, minùs verò has. Recentiores autem, et ſeniores fœtus cavere oportet.

QUamvis hic aphoriſmus ſcriptus quoque inveniatur initio libri quarti, non propterea fruſtrà hîc repetitur, ſiquidem ibi reponitur deſumptâ indicatione à purgantium medicamentorum natura, hîc verò potiùs à tolerantia gravidarum, & à tempore geſtationis earundem. Dicitur autem purgari poſſe gravidas, turgente tamen materia, à quarto ſolùm menſe ad ſeptimum, at has minùs; in reliquis temporibus tum primis, tum ultimis à geſtatione, cavere omninò oportere.

Gravidas oportet purgare, at non ratione graviditatis, ſed morbi; nam niſi gravidæ aliquo morbo afficiantur, purgatio nulla inſtituenda eſt, cum purgans medicamentum ut indicatum, neceſſariò exigat indicans, quod illud exquirat, juxta leges in methodo medendi traditas. Neque verò morbus debet eſſe quilibet, ſed materialis, & ab humore dependẽs, adeòque cum cacochymia, quæ alio leviori præſidio ſit inemendabilis, imò cum turgentia, ut præcipit in hoc aphoriſmo Hippocrates, cum inquit: *turgente materiâ*; turgens autem materia humoralis eſt, & cum impetu delata huc, & illuc, ne ſcilicet in aliquam partem principem decumbat, ut benè Galenus *in comm. apho-*

aphoriſmi x. *lib.* IV. & præſertim in uterum, quò irruens abortũ ſimul afferret, & mortem tum fœtui, tum matri.

Sed quo genere medicamẽti? Cõmuniter in praxi exiſtimant levioribus; ſed Averroës vult cavendum rhabarbarum, & aloëm, utpote quæ movent per urinam, & uterum, aperiuntque facilè oſcula venarum, & arteriarum. Hinc in praxi ſeligunt mannam, & quæ ex manna componuntur medicamenta. Sed nec iſta omninò tuta ſunt, niſi exactè caſtigata, ne flatus, & tormina excitent. Num etiam vomitoria? Affirmativè dixi *in comm. prædicti aphoriſmi primi quarti libri*, quia pleræque gravidæ ſolo vomitu, & ſpontaneo, præcaventur ab abortu.

Non ſolùm autem vult Hippocrates purgandas ſolùm turgente materiâ, ſed etiam tempus limitat peragendæ iſtiuſmodi purgationis, nempe à quarto menſe ad ſeptimum; tunc enim fœtus tenaciùs hærent utero, nec tam facilè vi medicamenti purgantis diſſecantur à placẽta vaſa illorum umbilicalia. Adjicit autem *has minùs*, ideſt eas, quæ ſeptimum menſem attigerint, quoniam eo tempore ſolent fœtus motionem in utero ſubire, & quacumque de cauſa aboriri; quin & tunc grandiores redditi alimoniam exquirunt abundantiorem, quæ uſu medicamenti, vel imminuitur, vel depravatur; atquì ex hoc etiam clarè deducitur voluiſſe Hippocratem incluſas gravidas ad ſeptimum perductas, aliter non dixiſſet, *has verò minus*.

Denique recens concepti, ſeu juniores fœtus, & ſeniores, ideſt adultiores, & maturi, vel clariùs in primis, & ultimis menſibus, cavere oportere concludit, quia tunc facillimè abortus ſuccederet ex purgante medicamento. Fœtus enim à Galeno quàm appoſitè com-

Digitized by Google

comparantur fructibus in arbore pendentibus : ſicut enim hi, cùm tenelli ſunt, & molli pediculo ramulis hæreſcunt, facillimè quacumque de cauſa, etiã ventoſa aëris commotione, decidunt, itemque cùm maturitati ſunt jam proximi; ita fœtus pari de cauſa facillimè evelluntur, & defluunt.

APHORISMUS XXX.

Mulierem utero gerentem capi ab aliquo acuto morbo, lethale eſt.

AN acutus morbus utero gerenti ſuperveniens causâ graviditatis accidat, & in utero ſolùm, an verò ſejunctim à cauſis geſtationis, & vitio totius, nõ meminit in hoc aphoriſmo Hippocrates: & quãvis utrũq; ſi accidat, ſemper contingat utero gerẽtẽ periclitari; nihilominùs quia *aphor.* 43. hujus dicitur: *ſi mulieri gravidæ in utero fiat eryſipelas, lethale eſt*, ubi uteri affectionem ſpecialiùs memorat; veriſimiliùs videtur dicendum, voluiſſe hoc loco quamcumque ægritudinem acutam commemorare, quæ utero gerenti accidat, ſive illa vitio alicujus partis, & uteri, ſive vitio totius fiat, ut propterea non ratione partis affectæ, ſed causâ acutiei ægritudinis, vitæ periculum contingat.

Et quidem, ut benè Galenus *in comm.*, vel acutus morbus utero gerenti ſuperveniens eſt cum febre conjunctus, vel abſque febre; ſi cum febre jungatur, duplex periculum imminebit, alterum ab ipſa febre, quæ ſuâ vi, atque acutie, facillimè fœtum perimit; alterum ex victu illi indicto, qui ſi parcus, ra-

tione acuti morbi fœtum deſtruet, cùm is tantam diætã ferre nõ poſſit; ſi verò largior, febrem continuã augebit, & gravidam conculcabit. Si autem acutus morbus abſque febre ſit, veluti morbus comitialis, & attonitus, convulſio, tetanus, aliuſve, propter magnitudinem morbi, ejuſque vehementiam, impoſſibile eſt utero gerentem inde incolumem evadere.

Sed nedum ex his, quæ ſcitè quidem proponit Galenus, perituræ videntur gravidæ, gravi atque acuto morbo correptæ, ſed etiam quia multa medicamenta, quæ cæteroqui acutis morbis adverſarentur, admittere nõ poſſunt ratione graviditatis: ſic diaphoretica, & ſomnifera, itemque diuretica, ac dejectoria, immò omnis generis evacuantia medicamenta, in gravidis periculoſa ſunt, unde vix, ac nevix quidem à medicis illis præſcribuntur. Sunt præterea illæ obnoxiæ abortui, qui omni, & levi de cauſa non raro accidit, potiſſimùm autem ex acuta, ac gravi ægritudine, per quam ſanguis indebitè fermenteſcit, coctiones interturbantur, excrementa detinentur, & cumulantur, quocirca fœtûs nutricatio, & vita graviter afficitur. Inſuper uteri geſtatio comparatur ægritudini, quâ multoties utero gerentes nauſeâ laborant, dolent, vigilant, & in cunctis ſuis operationibus malè afficiuntur, unde poſtmodùm vires debilitantur: ſi igitur his malis acutus morbus adjungatur, vix fieri poterit, ut illæ evadant. Demùm acutus morbus gravidæ ſuperaccidens magnam, vehementemque cauſam conſequitur, ob quam illæ acutè ægrotant, & ſymptomata, quæ eundem comitantur, plerumque ſunt vehementiſſima.

Quamvis autem ſimpliciter dixerit Hippocrates lethale eſſe utero gerentes acutis morbis corripi, poterit tamen ſpei aliquid vitæ ſubeſſe, ſi primis mẽſibus

Digitized by Google

ſibus graviditatis illæ acutam ægritudinem incurrãt, cùm cæteroquì graviùs longè ſit ultimis menſibus ægrotare: primo enim, aut ſecundo, & tertio menſe graviditatis, sẽper vires ſolent eſſe validiores, multum alimentũ fœtus haud exigunt, & ſi fortaſſis abortus accidat, minùs periclitantur, quemadmodùm idem Hippocrates fatetur 1. *epidem.* in hiſtoria trimeſtris ægræ XIII.: at verò in ultimis menſibus iſta omnia graviora fiunt, ut patet. Quid verò in alterutrius periculo agere liceat, planè dixerim expedire, ſervare matrem, licèt fœtus ſit ex accidenti periclitaturus. De qua re tamen alibi.

APHORISMUS XXXI.

Mulier utero gerens, ſanguine miſſo ex vena, abortit; & præcipuè ſi fœtus ſit grandior.

VEriſimile admodùm eſt, de utero gerentibus morbo aliquo affectis ſententiam hanc fuiſſe ab Hippocrate prolatam; nam rationabile haudquaquàm videtur utero gerentes benè ſe habentes debere ſanguinis detractione evacuari. Hinc planè dicendum, quòd cùm antea ſcripſerit acuto morbo correptas periclitari, ſi fortaſse quis putaret ſanguinem illis eſſe detrahendum, nunc monet, nullâ ratione licere, ob periculum maniſeſtiſſimum abortûs. Sed & nullatenus audiendi ſunt, qui diſtinguunt, de ſanguine miſſo ex venis ſuperioribus, & ex venis inferioribus, ut idcirco putent abortum futurum ex venæ ſectione facta in partibus inferis, non ſuperis; nam præterquamquòd Hip-

Digitized by Google

po crates indefinitè ſcribit, *ſanguine miſſo ex vena*, unde quamcumque intelligit; neque tamen verum eſt, quòd ex venis ſupernis miſſus ſanguis abortum non ſit allaturus, cùm contrarium ex anatome deducatur, quâ pluries conſtitit, ſectis venis ſuperioribus, uterum redditum fuiſſe patentiorem, & nedum fœtum, ſed & catamenia depoſuiſſe, cùm venæ ſuperiores ſectæ circulantis ſanguinis motum magis excitent per arterias in uterum ſanguinem ferentes: cæterùm venarum delectus in ſanguine mittendo, vanus quoque exiſtimatur, cùm univerſus brevi temporis ſpatio per omnes partes circumagatur; ſive igitur ſanguis mittatur ex ſupernis, ſive ex infernis venis, ſemper idem periculum abortûs imminebit; ni tamen adeò plethorica ſit utero gerens, ut ex ſanguinis miſſione convenienti, & moderata, nullum ſit ſenſibile incōmodū ſubitura, etenim pleræque ſunt, quæ ad plures uncias detractum ſanguinem benè ſufferunt.

Duo itaque mala timenda erunt ex ejuſmodi ſanguinis evacuatione, alterum quidem univerſalis commotionis, quæ ſpecialiùs uterum perturbat; alterum verò detractionis alimenti tum matri, tum fœtui; utrumque autem abortûs periculum minatur: quâ ſanè ratione adjectum eſt, *et præcipuè, ſi fœtus ſit grandior*, quippe tunc abundantius alimentum exquiritur; quamobrem quæ fortaſse detractio foret tolerabilior in primis menſibus graviditatis, omnino nocua eſt in ultimis.

Sed cur dixit, *ſanguine miſſo ex vena*? fortè quia ſi ex aliis partibus educeretur, non eſſet periculoſa, utpote quæ commotionem in ſanguine, totoque corpore, non excitaret, quemadmodùm ſi cucurbitulis ſcarificatis ex cute ſanguis educeretur, vel

etiam

Digitized by Google

etiam ex naribus levi perfrictione, titillationeque. At verò detractio per hirudinum appoſitionem, etiã ex venis fit, adeoq;omnino vituperanda? Verumtamẽ etiamſi ſanguis ex cucurbitulis ſcarificatis educeretur eâ quantitate, ob quam utero gerens poſſet debilitari, vel etiam ex inducto dolore, plurimùm commoveri, & exagitari, periculoſa quoque exiſtimanda foret, præſertim ſi ex partibus infernis, aut in cruribus, ut fieri ſolet, adhiberentur, quippe per eas poſſet facillimè gravida aboriri.

Addit poſtremò Hippocrates, *& præcipuè ſi fœtus fuerit grandior*, ideſt in ultimis menſibus, & partui proximus: etenim tunc duplici ex capite periculum abortûs immineret; uno quidem, quia ſubtraheretur illi alimentum, quod per idem tempus abundantius exquiritur, tum ad nutricationem, tum ad vires, quibus eget pro partu validiſſimis, ad quem promovendum conatus ſuos iteratò fœtus adhibet; unde Galenus *in comm.* ſubdit: non modo miſſo ſanguine ex vena, ſed etiam ex longiori inedia, fœtus deſtruitur; Altero verò, quia, ut antea dictum, in ultimis menſibus quævis etiam leviſſima commotio abortum affert, propter facilem vaſorum umbilicalium, & placentæ, ab utero diſsociationẽ, ac promptam orificii ejuſdẽ interni dilatationem. Si ergo tunc uterus promptè hiat, & fœtus pariturus ad exitum ſponte ſuâ ſe accommodat, planè à ſanguinis detractione commotio in toto corpore inducta facillimè poterit abortum excitare; is autem quàm ſit eo tempore periculoſus, cunctis notum.

APHO-

APHORISMUS XXXII.

Mulieri ſanguinem evomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio advenit.

Cùm non rarò accidat, fœminas diverſis ægritudinum generibus laborare, quarum cauſâ malè affectus ſanguis ſurſum impetat, & præſertim in ventriculum, unde vomitus cruentus; conſiderans in hoc aphoriſmo Hippocrates, quo pacto ejuſmodi incommodum deſinere poſſit, citrà cujuſvis medicamenti exhibitionem, nullâque artis operâ ſuffragante, docet ſpōte ſuâ vomitum ſanguineum deſiturum, ſi mēſtruæ purgationes, quæ forſan antea ſuppreſſæ fuerant, erumpant, quippe ſanguis ille, qui, interciſo per vaſa uteri curſu, aliò diverterat, & in ventriculum irruerat, denuò in conſueta, & naturalia emiſſaria delatus, laxatis reſeratiſque ductibus, ut decet, per uterum expurgatur.

Quamvis autem effatum hoc ſic generaliter videatur ab Hippocrate pronunciatum, ut quemcumq; ſanguineum vomitum, menſtruorum eruptio ſolvere valeat, crediderim tamen, eam ſolummodò ſanguinis vomitionem menſtruorum eruptionem eſſe ſoluturam, quæ à ſola eorumdem retentione proveniat; etenim ſi fortaſſe aliâ de cauſa illa habeatur, ægrè admodùm fieri poterit, ut deſinat per mēſtruorum eruptionem. Hinc ſi vomitus ſanguinis contingat diruptâ venâ, aut arteriâ, per jecoris, aut ſplenis parenchyma repēte, aut etiam è ramulis gaſtricis, aut meſentericis, nequaquam ſuffragabitur ſubſequens men-

menſtruorũ eruptio, ſed potiùs morbũ morbo addet, fortaſse ex vitio tali in ſanguine contracto, ut ex pari cauſa tam uteri vaſa, quàm alterius viſceris venæ, aut arteriæ aperiantur, vel erodentur. Sæpè tamen accidit, ut ex menſtruorum retentione, ſanguis utiliter per vomitum, aut ſputum egeratur, ob conſensũ, quem inter ſe ineunt uteri vaſa cum mammariis, & jugularibus ſubclaviis. Modò ſecluſis quibuſcũq; modis, quibus ſanguis à vitio vel ſui, vel viſcerũ egrediatur, mẽſtrualis intelligẽda hîc illius eruptio, ut proptereà à ſola uteri obſtructione detẽtus evomatur. Verùm cùm dixit *ſanguinem evomenti*, non ſolùm de vomitu propriè dicto, qui peculiaris ventriculi actio dicitur, ſed etiam de ſputo, aut ſimplici ſcreatu, aut etiam cum tuſſi, non tamẽ admodùm moleſtâ, voluit Hippocrates adnotare, cùm per utramque viam plerumque ſanguis ex retentis menſtruis egeri ſoleat. Appoſitè etiam exponunt plerique per verbum *erumpere*, comprehendi non quamcumque menſtruorum eruptionem, ſed eam ſolùm quæ affluenter, & confertim provenit; quoniam per hanc ſolam evacuationem divertitur motus ſanguinis ad conſueta uteri emiſſaria. Porrò ſi menſtruæ purgationes erumpãt, neque inde vomitus, aut alia ſanguinis excreatio deſinat, indicio erit venam aliquã, aut etiam arteriam, ruptam eſſe, vel exeſam.

Perperàm autẽ ſolent hinc pleriq; deducere, licere Medico venam tundere ex venis pedis, quoties ſanguis ſursùm ejicitur, ac expurgatur, quaſi verò Hippocrates ex hoc aphoriſmo edocere voluerit poſſe arte idipſum peragi, quod ſponte naturæ pleriſq; accidit. Sed longè iſti, latèque falluntur: alius enim omninò diverſus eſt naturæ motus ab eo, qui arte per venæ ſectionem peragitur: quippe qui ſponte ſanguis

Digitized by Google

guis per menſtruorum eruptionem egeritur, non ſolùm per loca propria,& conſueta fit, per quæ,indictâ venæ ſectione, neutiquam perficitur, ſed ejus etiam humoris fit, qui revera excernendus eſt; atquî nequit ars tam dexterè,opportunè, ac ſalubriter naturæ motum imitari, quin plurimùm ſæpeſæpiùs non fallat. Eſt etiam præterea, quod ſpecialiùs in menſtruorum eruptionibus advertamus, ipſius ſcilicet uteri, ac totius corporis repurgationem; ſiquidem paſſim experimur, omnia propemodùm corporis excrementa, ipſiuſque ſanguinis impuritates,unà ſimul per uterum deponi, & graviſſimas cæteroquì ægritudines exinde finiri, quemadmodùm idem Hippocrates pluribus edocet, & in hiſtoriis epidemiorum ſæpiùs enarrat. In his itaque caſibus, ſolertis naturæ operam dumtaxat exquiremus,illamque,quoad fieri poterit,per loca præſertim conferentia, puta per eũdem uterum, adjuvabimus, ut tutò, & ſine ulla dubietate,illam exoneremus,ac tandem ab ægritudinibus vindicemus.

APHORISMUS XXXIII.

Menſtruis deficientibus,ſanguis ex naribus fluens, bonum.

QUo pacto defectus menſtruorum aliquandò innoxius evadat, atque illius ſuppreſſa evacuatio per aliam ſuppleri poſſit, docet hoc aphoriſmo Hippocrates,ubi narium hæmorrhagiam commendat,ſi fortaſſe menſes in fœminis defecerint. Quamvis autem alibi dixerit,*ſanguinem ſupra ferri, qua-*

qualiſcumque ſit, malum, hanc tamen regulam ipſe excipit in fœminis,quæ ſuppreſſionem menſtruorum patiuntur : neque enim alia melior ſuperabundantis ſanguinis evacuatio unquam viſa eſt eâ, quæ per narium hæmorrhagiam accidit, quippe per eam ſolet ſæpiſſimè natura, nedum ab his, quæ uteri ſunt, ægritudinibus, ſed à pleriſque aliis liberari; ſic in febribus ſynochis, & ardentibus, inflammationibus internis, cæteriſque, fluens è naribus ſanguis juvamento eſt; id quod licèt videatur factum per loca diſtantiſſima, ſtatutâ tamen ſanguinis circulatione, facillimè innoteſcit, quâ ratione conferat, cùm per arterias partium infernarum promptiſſimè in venas recurrentes ad partes ſuperas, ſanguis influat. Sic anatome compertum,ſuctis,contrectatis,aut propter vulnus fortaſſe ibidem inflictum, ſectis venis per uberum ſubſtantiam perreptantibus, ſtatim ex utero retentas menſtruas purgationes prodiiſſe, ut propterea nedum ob conſenſum mammarum cum utero, ſed etiam ob motum ſanguinis concitatum, uterinas arterias promptius relaxari, atque aperiri contingat. Modò inter cæteras alias ſanguinis è venis ſupernis evacuationes, ſpecialiùs proficit ea, quæ è naribus fit, tum quia nullum inde à ſanguine extra propria receptacula exeunte damnum imminere poteſt, ut facile evenit, cùm ex ore, aut pectore prodit;tum etiam quia venæ in nares deſinentes exiles ſunt, & nonniſi guttatim ſanguinem extillant,nulloque cum impetu,aut irruptione,quinimò facilè admotis localibus ſiſti poteſt, quod ſecus acccidit, cùm ex aliis venis erumpit; tum denique quia nullius interni viſceris læſionem ſignificat, cui ſpecialiùs occurrendum ſit, uti cùm ex ore potiſſimùm excernitur,quoniam vel pectoris, vel pulmonis,

vel œſophagi, aut ventriculi, vel cerebri meningum gravem noxam arguit. Sed & dixit Hippocrates *bonum*, deſumptâ nimirùm ratione ab ipſa menſtruorum ſuppreſſione, non autem à loco: etenim bonum eſt, gravatum corpus exonerari, ne ſcilicet alicubi reſtagnãs excrementoſus sãguis, vel aliò fortaſsè tranſvectus, graviorem morbum inferat; ſed tamen haud omnino bonum eſt per nares egredi, quia conſentaneum, & naturale non eſt, menſtruum ſanguinem in fœminis per nares excerni, ſed ſolũmodò per uterum, veluti per totius corporis emunctorium; In cunctis ſiquidẽ evacuationibus, ut alibi à nobis eſt notatum, non id ſolùm quod excernitur, ſed quantitas, qualitas, tempus, modus, & locus rei excretæ conſiderandus quoque eſt, ut omni ex parte ſalutaris excretio illa cenſeatur: fieri enim poteſt, ut etiam per nares ſanguis convenienter excretus ex una proſit, ſed non penitus ex altera conferat, quia non per loca convenientia expurgatur, inductã nimirùm intereà obſtructione in vaſis uterinis, mox etiam tumore, inflatione, ſcirrho, aliâve pejori ægritudine, nedum uterum, ſed & totum corpus in poſterum graviter afficiente: Advertit poſtremò Galenus *in comm.* quòd licèt, *quæ per nares fit evacuatio innoxia præ cæteris ſit, non tamen ſi aliqua etiam alia evacuatio ſine noxa eſt, propterea aphoriſmus eſt falſus; neque enim quòd ſola per nares evacuatio, deficientibus menſtruis, bona ſit, dixit, ſed hanc ſimpliciter laudavit, non adjuncto, quòd ſola. Si quiſpiam igitur alteram, quæ fit per ſedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem eſſe, hoc non adverſatur aphoriſmo; videtur enim aliquandò Hippocrates per unum, velut exemplum, de omnibus aliis ſimilibus pronunciare*. Hæc Galenus.

APHO.

Digitized by Google

APHORISMUS XXXIV.

Mulieri in utero gerenti, ſi alvus plurimùm profluat, periculum eſt ne abortiat.

SIcuti ex ſanguinis detractione per venæ ſectionem antea dixerat, utero gerentem abortire, ſanguine miſſo ex vena; ita nunc de alvi profluvio memorat, periclitari fœminas utero gerentes, ſi illo corripiantur.

Quoniam verò indefinitè dicitur *mulieri in utero gerenti*, non erit planè coarctandum tempus uteri geſtationis, unde & primis, & ultimis, ac mediis menſibus, idem periculum imminebit, ſi alvus immodicè profluet; quamvis periculoſiora ſemper ſint tempora poſteriora prioribus, & mediis: Eſt tamen quammaximè advertendū, differre plurimùm damna imminentia ex alvi profluvio, ab iis, quæ ex ſanguinis miſſione proveniunt; ſiquidem id quod alvo profluit ſæpenumerò ſolet eſſe prorſus inutile, excrementoſum, ac præternaturale, ut propterea, ſaltem ratione cauſæ, ejuſcemodi evacuatio bona cēſeatur; at verò quæ ex ſanguinis detractione fit, omninò mala cenſenda eſt, cùm exinde vitæ theſaurus inaniatur, & vires manifeſtiſſimè deficiant. Verumtamen nocua exiſtimanda ſolùm erit evacuatio per alvum, ſi immodica ſit, ac modum non ſervet, ſubindeque ventriculi jacturam faciat; itemque ſi ab iterato tranſitu humorum per inteſtina, uterum illis attiguum coafficiat. Quamobrem jure optimo addidit Hippocrates *ſi alvus plurimùm profluat*: qui-

bus verbis, & laxatam plus juſto alvum, & præternaturam fluentem denotat; nam ſi fortaſse moderatè exoneretur, nec exinde ventriculus tum in appetendo, tum in digerendo fatiſcat, proculdubio malum non erit, quin potiùs omni ex parte bonum; cùm ſæpiſſimè experiamur, utero gerentes ab hujuſmodi moderatis egeſtionibus levari, & ab impuritatibus tum alvi, tum totius corporis antea cumulatis, ſalubriter vindicari.

Sed de quo fluxu intelligat Hippocrates, dubitari poteſt; nam alui profluvia ſolent eſſe vel chyloſa, vel humoralia; chyloſa in lienteria, & cœliaca paſſione; humoralia verò in diarrhœa, dyſenteria, teneſmo. Et quamvis quodlibet ex his malum ſemper ſit utero gerentibus; nihilominùs videtur dicendum, ſpecialiùs hìc fuiſſe notatam diarrhœam; nam in diarrhœa potiſſimùm alvus ſolet affluētiùs profluere, quod in hoc aphoriſmo dicitur; in cæteris autem non item: quippe in dyſenteria frequens, & doloroſa dejectio fit, ſed non copioſa, ſicut neque in teneſmo; in lienteria verò, & cœliaca affectione cibi indigeſti egeruntur, vel ſemimutati, ſed nonniſi ſemel tantùm, aut bis in die: at verò in hoc aphoriſmo dicitur, *ſi alvus plurimùm profluat*: quibus verbis, & quantitas excretionis, & modus ejuſdem præternaturalis ſignificatur. Verùm nocent adhuc ex alio capite utero gerenti, atque abortûs periculum minantur, cœliaca paſſio, & lienteria, quia per chyli dejectiones corpus tum matris, tum infantis alimento privantur, & viribus deficiunt. In dyſenteria quoque, & teneſmo, frequens illa, & doloroſa dejectio moleſtiſſima eſt, ut propterea ab iterato inſeſſu uterus quammaximè comprimatur, & doleat, propter conſenſum, viciniamque ejuſdem cum inteſtinis af-

Digitized by Google

fectis. Sed & cũ his inteſtinorum ægritudinibus ferè ſemper conjunguntur febres, ciborum faſtidium, ſitis, inquietudo, vigiliæ, ſymptomata planè moleſtiſſima, & gravidis potiſſimùm pernicioſa. Quamobrem ſemper malum erit utero gerentem quocumque alvi fluxu moleſtari, cùm exinde abortus facilè ſubſequatur.

Debent autem iſtiuſmodi alvi fluxus per multum tempus perdurare, ut abortum inferant; nam ſi fortaſſe intra biduum, vel triduum deſinant, citrà abortûs periculum ſalubriter non rarò contingent, quemadmodùm pluries in praxi experti ſumus. Quâ forſan ratione factum, cur Hippocrates dixerit, ſolùm periculum eſſe, ne abortiat; equidem non omninò utero gerentes ex hac dumtaxat alvi turbatione aborientur, ſi tempore modico duret, & cum ſola excrementorum, aut malorum humorum exoneratione, conſtantibus viribus, & ſtomacho benè valente, ac poſtremò ſponte ſuâ deſinat, quod ſanè, quàm in omnibus ægritudinibus prodeſſe poſſit, clarè liquet.

APHORISMUS XXXV.

Mulieri, quæ uterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperveniens ſternutatio, bonum.

STernutationis juvamenta in fœminis recenſet hoc aphoriſmo Hippocrates, & quidẽ in iis, quæ uterinis moleſtantur, quæque difficulter pariunt. Quid autem *pro uterinis* intelligat, pluribus examinat Galenus *in comm*. Quoniam verò in græco Co-

dice ſcriptum eſt ὑστερικῶν, videtur congruentiùs exponendum, de uterinis, & hyſtericis affectionibus, potiſſimùm verò, quæ præfocationes appellantur, in quibus fœminæ nodum quendam in gutture percipiunt, & videntur quodammodò ſuffocari ob defectũ anhelitûs: in his quippe ſternutatio ſummè proficit, ob concuſſionem totius corporis à ſternutamento inductam, ſed præſertim in utero. Verùm quia multoties vehementi, atque iteratâ ſternutatione, adhuc quæ in uteri cavo cõtinentur, facillimè ejiciuntur, veriſimile quoque eſt, in his pariter ſternutamentum eſſe profuturum; unde ſuppreſſa lochia, retentæ ſecundinæ, & ſanguinis grumi, aliaque ſimilia, promptiſſimè expelluntur, vi, atque impetu à ſternuendo; quatenus per ejuſmodi concuſſionem non ſolùm excutitur uterus, deponitque id, quod intra ſe continet, verum etiam vaſa ejuſdem facilè dilatantur, ac aperiuntur: cùmque ſternutamentum fiat ab irritatione mammillariũ cerebri proceſſuum, & meningum, quæ conantur expellere quod ipſis infensũ eſt, planè ob uteri cum cerebro conſenſum per nervos, facilè etiam is proritatur, expellitque quod ibidem congeſtum eſt. Quamvis autem quæcumque detinentur intrà uteri cavum, poſſint ſternutamento ſuperveniente promoveri, & expelli, nihilominus magis propriè hoc loco conferens ſternutatio præfocationi uterinæ dicenda eſt: cùm enim ex ea fœminæ patientes mente quodammodò abalienentur, & cerebro hebeſcant, ſi his ſternutatio accidat, fieri neceſſe eſt, ut cerebrũ ipſum concutiatur, & quodammodò reſipiſcat, atque adeò excutiat quidquid ex utero malè affecto illi inſenſum evaporarat, ſive per nervos, ſive per arterias. Videtur idipſum rectè colligi poſſe ex contextu verborum ipſius aphoriſmi,

quip-

Digitized by Google

quippe in eo dicitur, *quæ uterinis moleſtatur*, modò mulier tunc potiſſimùm toto corpore afficitur, cùm hyſtericis affectionibus extorquetur.

Nedum autem proficere dicitur ſternutatio in affectionibus hyſtericis, & uteri præfocatione, ſed etiam in partu difficili, modò is ex imbecillitate fœtûs proveniat: etenim, ut benè advertit Heurnius, ſi partûs difficultas fortaſſe habeatur ex mala conformatione corporis ejuſdemmet parientis, aut ex prava fœtûs pariendi diſpoſitione, cùm vel in pedes, vel in latus prodit; certè tunc nihilum prodeſſet ſternutatio, immò potius obeſſet. At verò ſi fœtus debito modo ſe aptet ad exitum, ſed præ ſui infirmitate conatus non adhibeat, tunc ſummè proderit ſternutatio, per quam motus expulſivus uteri plurimùm ſollicitatur, quoniam diaphragma ex impetu ſternutationis validè propellit, ac comprimit epigaſtrium, & cum epigaſtrio uterum.

Denique licèt dicatur in textu, ſupervenientem ſternutationem, ideſt ſponte naturæ contingentem, proficere, nil tamen vetat, quin etiam arte ſi promoveatur, idem quoque beneficium non ſit fœminis laborioſè parientibus affuturum. Hinc licebit in partu difficili, vel in fœtu mortuo, ſternutamentũ excitare, ad adjuvandum uteri conatum, ut utrumque ad exitum facilitet. Proſunt eapropter in hanc rem piper, galanga, euphorbium, elleborus albus, nigella, nicotiana, & quodcumque nares impensè proritare valet. Verùm enimverò ſemper modus aliquis in his adhibendus, pro parientis habitudine, ut nimirùm citra cerebri læſionem id peragatur.

Conferet quoq; multùm per idem tempus, quo ſternutatoria adhibentur, vel paulò ante, potionem aliquam exhibere, quâ uteri conatus promoveatur, du-

ductuſque laxentur, ut ex utroque motu facilior habeatur partûs propulſio. Mirè autem in id conferũt trochiſci de myrrha, rubia tinctorum, caſtoreum, borax mineralis, cinnamomum, caſſia lignea, crocus, dictamnum, valeriana, ſchœnanthum, matricaria, artemiſia, atque ex his eliciti ſales, ſpiritus, ſyrupi, elixires, vel ſe ſoli, vel cum aliis commiſti, ut in praxi. Hæc eadem valent ad expellendas ſecundinas, ac placentam, ſi fortaſſis ab edito fœtu retineantur, nec promptè poſt partum exeant.

APHORISMUS XXXVI.

Mulieri menſes decolores, nec per idem ſemper tempus venientes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.

MEnſtruas purgationes corrigendas hîc proponit Hippocrates, præcipuè cùm decolores ſunt, inordinatæ, ac irregulares. Et quamvis Galenus dicat, in aliquibus exemplaribus, loco menſium decolorum, haberi *menſes tardos*; nihilominùs communior lectio videtur magis conſentanea, tum quia tardi menſes non omnino exigunt purgationem, utpote qui etiam attenuante diætâ poſſint promoveri, tum etiam quia tardi menſes quãmaximè conveniunt cũ inordinatis, quippe qui plerumq; etiam tardi ſint: Sed etſi tardi menſes hìc legantur, neque tamen repugnabit, quod in aphoriſmo dicitur, neceſſariam fore purgationem, cùm non rarò tarditas evacuationis iſtius ab humoribus craſſis, & obſtruentibus habeatur, vel etiam ab ipſomet ſanguine glutinoſiori, qui non tam faci-

Digitized by Google

facilè per uteri ductus meare queat . Attamen communior verſio retinenda, qua decolores menſes leguntur.

Et quidem cùm decolores ſunt menſtruæ purgationes, indicant ſanguinem ſero plus juſto ſcatentem , qui propterea debeat hydragogis medicamentis repurgari,quæ nedũ ſerũ ſuperabundans educant,ſed etiam humores, fortaſſe craſſiores,detentos in glandulis uteri, vel meſenterii incîdant, attenuent, & ſolvant. Verùm quia Hippocrates in hoc textu conjunxit menſes decolores cum irregulari eorundem apparitione, ac reditu,proinde crediderim utrumque exigi pro recta purgantis medicamenti exhibitione, etenim cùm ejuſmodi purgationes menſtruæ decolores ſunt,& debitam , conſuetamque periodum non ſervant,non ſolùm ſeri copiam, facile inediâ, & potûs abſtinentiâ emendabilem , verùm etiã craſſitiem humorum uteri ductus obſtruentium arguunt , ut proinde ſeroſiores dumtaxat humores permeent , tenaces verò, & hærentes retineantur,qui niſi convenienti purgante medicamento diſſolvantur, proculdubio in longius tempus retẽti, alia graviora mala inferent, tumores ſcilicet, abſceſſus,cachexiã,hydropẽ;dicũtur autem non per idem perpetuò tempus accidere,cùm modò præcurrunt , modò cunctantur, & modò in medio curſu intercepti , protrahuntur in aliud tempus penitùs incongruum , ut propterea inconſtantes ſint, certam , ſtatutamque periodum non ſervantes. Sed & pro *tempore* legit Heurnius *modum*, qui proinde in ſua verſione habeat, qui *nec eodem modo benè reſpondeant* : juxtà quã Heurnii lectionem comprehenderetur ſub hoc menſtruorum vitio, non ſolùm periodicatio varia, ſed etiam modus excretionis aſſiduò differens,ut ſi purgatio menſtrua uno tempore

fuerit qinque, vel ſex dierum, in alio ſit unius, vel duorum, & ubi aliquandò modus expurgationis guttatim fuit, aliàs ſit affluentior, & tardiùs, & celeriùs, & continuatim, & interruptim, & magis, & minùs, ſine ullo ordine, aut reſpondenti quantitate, & qualitate evacuationis.

Cùm igitur hæc ita ſe habent, docet Hippocrates purgandum omninò eſſe corpus ab humoribus vitioſis eiuſmodi irregularitatem efficiẽtibus, attentâ tamẽ ætate, habitudine, & tẽperaturâ patientis, num ſcilicet efficaciori, an debiliori cathartico uti debeamus, incidente ſimul, & evacuante, potiùs ſeroſos, quàm craſſos ſuccos educente, permiſtis medicamentis etiã uterinis, & antihyſtericis dictis, aut aliis, aliiſque pro ratione. Conferunt autem plurimùm in hunc uſum pilulæ fœtidæ, ut & aloëticæ, aloëphanginæ, & de rhabarbaro, cum tartaro vitriolato, myrrhâ, dictamno, gentianâ, croco, rubiâ tinctorum, ariſtolochiâ, & ſimilibus ad dr. j. circiter pro virium, & humorum evacuandorum ratione. Cæterùm his conveniens diæta ſociari debet, quæ ſimul unà attenuet, & incîdat craſſos, tenaceſque humores, ac per uterum, vel per urinarias vias illos deducat. Valet etiam ad idem hiera cum diacalamentho, abſynthium, ſenna, tartarus, atque ex his compoſita medicamenta, quæ plurima in Pharmacopœis deſcripta inveniuntur.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXXVII.

Mulieri utero gerenti ſi mammæ graciles repentè fiant, abortit.

QUanta ſit inter uterum, & mammas connexio docemur ex hoc aphoriſmo, quo monitos nos facit Hippocrates, fœtum in utero contentum, adhuc benè valentem, facilè aboriri, ſi mammæ in utero gerente repentè gracileſcant. Inquit autem, *repentè*, ideſt nullo præcedente morbo, aut ſymptomate, & ſine ulla aliqua cauſa manifeſtâ, ob quam graciles illæ evaſerint; ſiquidem cùm ſenſim graciles fiunt, & poſt longũ temporis intervallum, fortaſſe ex morbo, aut extremâ diætâ, aliaque causâ conſimili, nil mirùm erit, ſi graciles evadant, tabeſcente paulatim prægnantis corpore, ad cujus extenuationem illas macreſcere contingat: at verò cùm repentè detumeſcunt, & ubi turgidæ, duræque erant, extenuantur, ac flacceſcunt, omnino ex languore, & à laxitate vaſorum umbilicalium, uterique ægritudine, illæ contabeſcunt, unde poſtmodùm abortus preſtò erit. Attamen hæc potiſſimùm accidere ſolent poſt quartum menſem, nam antea vix, ac ne vix quidem turgidæ mammillæ fiunt. Provida namque Natura per id tempus incipit alimentum in mammis diſponere, ac præparare, ut de futuro extrà uterum alimento provideat; quamobrẽ ſi fortaſſe ex aliqua, vel ejuſdem uteri, vel fœtûs ibidem geniti, ægritudine contingat eundem deperire, quia ceſſat finis nutricationis illius, deſinit quoq futuri alimenti ad mãmillas tranſmiſſio, interrupto ſimul unâ mutuo vaſorum inter ſeſe reſpondentium commercio.

Digitized by Google

Sed notare eſt,quod Galenus memorat *in comm. hujus aphoriſmi*, *trahere* ſcilicet *fœtũ ad ſe id quod in ſanguine dulciſſimum eſt: ſimul autem,& lactis parte aliqua frui*: equidem anatome compertum eſt, ultimis menſibus inveniri in ventriculo infantis ſubſtantiam quandam albicantem lacti non diſſimilem,quam ore ſugi conſtat, atque ſuppeditari à membrana illa,quæ immediatè fœtum ipſum cingit, & Amnios græcè appellatur; ſicut autem iſta ſenſim imminuitur in ultimis menſibus; ſic alia cõſimilis in mammis adaugetur, ut propterea ſoleant non rarò iſtæ, levi compreſſione, vel etiam ſponte ſuâ, lacteum humorem exſtillare. Atq;hinc fit quamobrẽ fœtus in lucẽ editi, mox fæces, quas meconium vocant, egerant, ac, ut notavit Hippocrates *lib.de natura pueri*, ſtatim à partu lac è mammis ſugant,quia videlicet intra uterum multo antea ſugere à provida Natura edocti fuerant: de qua re alibi à Nobis eſt actum.

Pro coronide tandem deducendum, admoneri hoc aphoriſmo Medicos, ne in ejuſmodi mammarum extenuationibus remedia adhibeant; inde enim,futurum ut ſuccedẽs abortus illis culpa cedat apud ignarum vulgus, quod ſine ulla difficultate exiſtimabit ab ejuſmodi importunâ medicamenti adminiſtratione,promotum fuiſſe negligenter abortum,qui tamen ſponte naturæ ſuperventurus erat.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXXVIII.

Mulieri utero gerenti, & geminos habenti, ſi altera mamma gracilis fiat, alterum abortit; Et ſi quidem mamma dextra gracilis fiat, marem : ſi verò ſiniſtra, fœminam.

QUod dixerat Hippocrates de abortu unius infātis, ex extenuatione ambarū mãmarū, in præsēti aphoriſmo aſſerit de alterutro, ſi gemini ſint, cū alterutra pariter mãma gracileſcit; ſed tanto inſuper cum conſenſu, ut ſi fortaſſe dextra mamma gracilis fiat, qui fœtus in dextra uteri parte eſt, aboriatur, quiq; ex ſententia ejuſdem Hippocratis mas erit; ſi verò ſiniſtra extenuetur, fœmella, quæ in ſiniſtra quoque uteri parte concepta erit, ſit aboritura.

Sed quamvis id tam clarè, certòq; ſit ab Hippocrate ex Veterū ſentētia ſancitum, qui, ut inferiùs dicetur, exiſtimarunt mares in dextra, fœminas verò in ſiniſtra uteri parte generari; apud Recentiores tamen parem aſſensū nō meruit; quoniā ex anatome jā cōſtitit, indifferēter & in dextra, & in ſiniſtra uteri parte, tum mares, tum fœminas concipi, & generari poſſe.

Sed & neque tam facile eſt, ut alter fœtus, altero ſuperſtite, aboriatur, quippe ad conatum uteri pro unius fœtus excluſione, alterius expulſio facillimè haberi poteſt, cùm non in diverſis cellulis, ut aliquibus eſt creditum, fœtus in utero contineantur, ſed in una eadēq; cavitate, quâ hiante, quidquid ibidē continetur, facilè deponitur. Verumtamē quia Hippocrati non ſemel innotuit poſſibilem eſſe ſuperfœtationem

nem, adeoque unum fœtum jam extinctum excludi poſſe, alterum viventem detineri, planè poterit eâdem lege alter aboriri, alter conſervari; at verò quòd eâdem conditione accidat, ut gracilescente dextrâ mammâ, mas, gracileſcente ſiniſtrâ, fœmella excludatur, nullus unquam vidit; unde demiror, quâ ratione ductus Hippocrates ſcripſerit, ita inter ſeſe mãmas cũ fœtibus reſpõdere, ut nõ ſolùm qui in dextra uteri parte cõtinetur, ſed etiã qui maſculus eſt, occidat, altero in ſiniſtra ſuperſtite. Sed & nec ex alio capite verum eſt, quòd mares ſemper in dextra, fœminæ verò ſemper in ſiniſtra generentur, cùm indifferenter experiamur tum in dextera, tum in ſiniſtra geſtari fœtus, alterutrius ſi fuerint ſexûs, ejuſdemq; maturitatis, & roboris.

Hinc decepti plerique fuere, qui cùm viderent fœminas, dexterâ uteri parte plus juſto tumefactas, judicarunt de maris geſtatione; idipſum quoque accidit illis, qui ex documento Avicennæ, conjectarunt de maſculo, quòd in prima, & ſpontanea utero gerentis motione pedem, & crus dextrum priùs loco moverunt. Atqui Anatome compertum eſt, gemellos unicâ, & communi exteriori membranâ, Chorion dictâ, comprehendi, licèt interiorem, Agninam vocatam, diſtinctam habuerint; unde cadit eorumdem opinio quòd in partu gemino, mares in dextra, in ſiniſtra fœminæ ſint progeniti, cùm gemini fœtus unico Chorio contineantur. Non tamen penitus negaverim, accidere aliquandò potuiſſe, ut ex extenuatione dextræ mammillæ, mas perierit, & ex extenuatione ſiniſtræ, fœmella; verùm id non certâ lege ſtabiliendum, ut perpetuò verum ſit, & infallibile. Quo fortaſſe exemplo motus Hippocrates, quòd aliquandò ipſe vidit, in aphoriſmum redegit, veluti rem notatu dignam, & ra-

Digitized by Google

raram, ſuoque tempore communiter receptam. Cæterùm quæ raró eveniunt, licèt ſint admiratione digna, non tamen in exemplum ducenda ſunt, ut regulam valeant generalem, & infallibilem conſtituere. Ita quidem ab eodem Hippocrate dicitur, fœminas podagrâ non laborare, ut & eunuchos, & pueros: id quod licèt plerumque verum ſit, falſum nihilominùs aliquandò eſt animadverſum.

APHORISMUS XXXIX.

Si mulier quæ neque gravida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt.

QUòd lac gignatur in mammis ex uteri geſtatione, ſaltem in ultimis menſibus, quando infans partui proximus eſt, cunctis notum, veluti quotidianis experimentis comprobatum, ut propterea inter indicia geſtationis, præcipuum hoc à Medicis afferatur, lac è mammis erumpere; & contrà, nullum lac apparere, etiam ſi uterus, totuſque venter tumeat, ut in falſa graviditate ſæpiſſimè cõtingit, manifeſtum indicium ſit, nullum fœtum in utero contineri, atque morboſis aliis de cauſis illum inflari. Quòd inſuper lac habeatur in his, quæ mox peperere, immò quòd aliquandò ex lactis copia, ad plures, & plures menſes, lactare illæ poſſint, certo certius eſt, ut nullâ proinde egeat probatione: quamquàm & aliquandò viſum, fœminas tum utero gerentes, tum enixas, nullum omninò lac protuliſſe, idque ſine ullo vitæ incommodo. Frequenter autem in cæteris omnibus lac poſt tertium, aut quartum diem à partu prodire, illudque ad plures hebdomadas perdurare

com-

Digitized by Google

communiùs accidit, cum manifeſta mammarum tumefactione. Hinc in preſenti aphoriſmo conſiderans Hippocrates, quod frequentiùs utero gerentibus, & enixis accidit, inquit, plerumque fieri, ut menſtrua defecerint, ſi neque gravida, neque enixa mulier lac habeat; adeoque ſolere lac in mammis comparere ob ſolam menſtruorum deficientiam, exinde verò potiſſimùm confirmatum iri connexionem maximam mammarum cum utero, ut ex iſtius purgationibus ſuppreſſis, facile fiat, ut ubera lactificent: Quamvis & aliquandò viſi ſunt viri etiam lactificaſſe.

Verùm ut hæc accidant, neceſſe primùm eſt, ut menſtrua defecerint, neq; ſolùm per unicum, ſed per plures, pluresque menſes: ſi enim ſemel tantùm mẽſtrua deficiant, haud neceſſariò fiet, ut lac in mammis compareat, cùm de facili poſſit ſanguis, vel ſenſibiliter per alios ductus corporis amandari, vel etiã inſenſibiliter diſſolvi, & repurgari; quo fit ut in exercitatis mulieribus, etiamſi mẽſtrua deficiant, lac nullum habeatur, quoniam per exercitia, præſertim laborioſa, adhuc inſenſibiliter per poros cutis ſanguinis impuritates diſcuti, & repurgari poſſint; quin & ab exercitiis ſemper major fit ſanguinis, & partium ſolidarum reſolutio.

Sed & ſecundò neceſſe eſt, ut nulla alia manifeſta evacuatio per id tempus habeatur; unde ſi fortaſſe ſuppreſſis menſtruationibus, hæmorrhagia è naribus accidat, vel ſanguinis per os excreatio, aut per hæmorrhoidas, vel etiam ſudoris, & urinæ copia, aliudve ſimile, proculdubio lactis apparitio nulla ſequetur, excretis nimirùm per alios ductus corporis ſuperfluitatibus humorum.

Inſuper neceſſe eſt tertiò, ut menſtruorum defectus accidat, benè ſe aliunde habente fœminâ; nam ſi for-

ſi fortaſſe ægrotaret, præſertim acutâ febre, aliove morbo ſimili, valente corpus, & humores extenuare, ac abſumere, certè nullâ ratione lac è mammis prodire poſſet. Experimur etiam in dies obſtructis, hyſtericis, ſcirrho, aliove tumore affectis, in quibus menſtrua nulla ſunt, lac nullatenus comparere.

Denique debent menſtrua omninò deficere: ſi enim diminuerentur ſolùm, vel per intervalla parcè prodirent, non eſſet cur lac in mammis progigni deberet. Equidem lactis generatio non aliunde in his provenit, quàm ex impedito exitu ſanguinis per vaſa uteri; unde ſecundùm ſui partem albicantem poteſt, cùm per vaſa mammaria remeat, in earundem glandulis deponi, & lactis conditionem induere. Quo pacto poterimus Veteres cum Recentioribus conciliare ſuper illa tādiu agitata diſceptatione de materia lactis, quam illi ſanguinem, iſti chylum voluere: cùm enim chylus non ſtatim, ſed repetitis circuitibus in ſanguinem vertatur, ac ſenſim ſenſimque repurgetur, & perficiatur, planè poterit, cùm per vaſa mammaria circuit, & per glandulas prædictas percolatur, ſecundùm eandem portionem detineri, & in lac verti: niſi etiam dicere velimus, rectâ è canali thoracico partem illam chyloſam vergere in mammas, ut pleriſque anatomicis eſt creditum, de qua re præter alios legi merentur Thomas Bartholinus, & Isbrandus de Diemerbroëck.

Eſt tamen advertendum, id faciliùs contingere poſſe nuptis, aut viduis, quàm virginibus, etſi defectum menſtruorum patiantur; etenim in nuptis, ac viduis, quæ tamen antea pepererint, ductus illi longè patentiores ſunt, & ex præcedenti lactificatione jàm conſueverit Natura materiam lacti generando accommodam illùc transferre; at verò in

virginibus viæ illæ ſunt admodùm anguſtiores, neque tam promptè excipiendo lacti diſpoſitæ; quin etiam ante juventutem majori planè alimẽto illæ egent pro ſuimet corporis nutricatu; unde ſi fortaſſe ſanguis exuperet, faciliùs in carnium incrementum tendit, quàm in lactis generationem. Legendus in hanc rem Galenus 6. *de locis affectis cap.* 5. ubi aphoriſmum hũc recitat, & examinat.

APHORISMUS XL.

Quibuſcumque mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

De veritate iſtius aphoriſmi valdè dubitat Galenus *in comm*. Inquit propterea: *Ego quidem nondum hoc accidiſſe vidi, & ſi quando eveniat, ex iis eſt, quæ raro eveniunt;* ſubdit tamen id fuiſſe ab Hippocrate ſcriptum, quia obſervatum: Siquidem Hippocrates quod vidit, ſcripſit. Verùm quomodocumque res ſe habeat, videamus quo pacto ſententiam hanc rationibus congruentem adaptemus.

Et quidem in illis fœminis id accidiſſe credendum, quæ menſtruorum diuturnam paſſæ ſunt ſuppreſſionem; unde poſtmodùm ſanguis in mammis feratur, atque in propriis earumdem glandulis colligatur: cùm enim, ut ſuperiùs dictum, magna ſit inter mammas, & uterum connexio, proculdubio cùm diuturno tempore uterus ſupprimitur, ut ſanguinem, quem egerere deberet, non fundat, is per totum ferè corpus fertur, ſed dein reſtagnat, colligiturq; potiſſimùm in illis, propter copiam glandularum molem

lem

lem mammillarum conſtituentium: diutiùs autem ibidem detentus, fieri nequit, quin ex mora, malâq; ejuſdem habitudine non concreſcat,aceſcat,& tumorem ſcirrhoſum excitet, de genere carcinomatum. Quamobrem uſus eſt Hippocrates voce *colligitur*,quæ ſignificat ex longo tēpore cōgeſtionē ſenſim,ſenſimq; factam. Ex hac autem acidi, & concreti ſanguinis congeſtione duplici ex cauſa cerebrum afficitur;alterâ quidem ex circumeunte ſanguine illud inficiente per arterias, alterâ verò ex communione nervorum, qui plurimi per mammas diffunduntur à pari vago coſtali: quo circa facillimè cerebrum in ſuis operationibus inficitur.

Sed & ex utero quoque malè affecto idipſum magis, magiſque adaugetur, quippè experimur ex affectibus hyſtericis retentis, vitiatiſque menſtruis, furorem exoriri, uterinum dictum, quo miſerrimæ mulieres mente abalienantur, ac furunt, veluti maniacæ, manibus, pedibuſque impetentes huc, illucq; ut nuperrimè in quadam nobili muliere ſumus experti.

Dixit autem Hippocrates ejuſcemodi ſanguinis in uberibus collectionē,furorem ſignificare,nō efficere, nō enim per id,quòd ſanguis ſit collectus in mammis, furor orietur, quaſi verò is ſit cauſa effectiva furoris; ſed ſolùm ſignificat ſanguinem, qui non potuit per uterum evacuari, adeoque in mammis collectus, & in tumorem verſus, denotet ſuccedentem in nervis, & cerebro læſionem, unde poſtmodùm furor,ac delirium.

Sed num verus furor inde oriatur, an ſolùm mentis motio, abſque violento, atque impetente motu patientis,licet hic etiam dubitare. Et quamvis in græco codice ſcriptum ſit *Mania*, quæ à quibuſ-

dam putatur coincidere cum furore, qui delirium dicitur cum impetu, & audacia; nihilominùs crediderim, largâ tantùm ſignificatione, delirium hoc loco ſumendum eſſe, & quidem potiſſimùm mentale, quo patientes licèt abſurda non loquantur, aut agant, mente ſaltem, ac cogitationibus vana meditantur, quemadmodùm noſtris temporibus vidimus in alia fœmina per Urbem vagante.

Sed prætereà exponendus videtur aphoriſmus per verbum *ſignificat*, quod poteſt accidere, licèt non ſemper neceſſum ſit, ut eveniat: nam ſignum iſtud eſt de genere eorum, quæ non ſunt inſeparabilia, & propria, ſed ſolùm ut plurimùm oſtendentia, ſcilicet cũ ſanguis vitioſus cerebrũ infecerit; Nã ſi fortaſſe fœmina ejus ſit cõſtitutionis, ut nõ tã facilè mẽte moveatur, aliud quid patietur, quàm deliriũ. Novi porrò nobilẽ quandam ſcirrho in mãmis ex diuturno tẽpore laborantem, qui tandem canceroſus factus mortem intulit, cùm tamen nunquam mente illa mota eſſet.

APHORISMUS XLI.

Si velis noſcere an conceperit mulier: cùm dormitura eſt, ei aquam mulſam potandam da; & ſi alvi tormina patietur, concepit, ſi minùs non concepit.

PRæſens aphoriſmus pertinet ad partem medicinæ diagnoſticam, ad dignoſcendam nempe graviditatem. Cùm enim aliquandò fœminæ, vel ex tumefactione, ac lactificatione mammarum, de qua antea, vel ex ſuppreſſis menſtruis, vel etiam ex aliqua alia ægritudine malè ſe habeant, & medicamen-

Digitized by Google

tis egeant vel per unam, vel per aliam corporis viam ducentibus; immò, quod ſæpiùs fieri ſolet, per uterum,& timor aliunde eſt ne utero gerant,& in abortûs periculum incidãt;docet in hoc aphoriſmo Hippocrates, quo pacto Medici dignoſcere poſſint uteri geſtationem, & fœminam, jam antea revera concepiſſe, adeòque medicamentis evacuationem promoventibus tractandam non eſſe, ne utero gerenti damnum, ſibi verò infamiam pariant.Proponit autem leve quoddam medicamentum, & omni periculo vacuum, quo fœminæ certæ fiant an non utero gerant, ac propterea poſſint nec ne medicamentis ſubjacere. Illud verò eſt aqua mulſa, ideſt aqua melle adjecto medicata, quam vult exhibendam antequam ſomno ſe diſponat: ſi enim exinde alvi tormina patiatur, jam concepiſſe indicio eſt; ſin ſecus, non concepit.

Vult primò aquam mulſam eſſe exhibendam, quæ ſcilicet ex miſtura mellis flatus valeat excitare. Fit autem aqua mulſa, græcè μελίκρατον, ex una parte mellis crudi cum decem, vel duodecim aquæ: & deinde ad convenientem doſim exhiberi debet poſt cœnam; nam cùm Hippocrates nullam faciat mentionem de modo ejuſce exhibitionis, certè debet intelligi juxtà morem conſuetum hominum;& quoniam dicitur in textu,cùm dormitura eſt, proculdubio ſupponitur cœna ante acta. Si verò abſque ulla cœna exhiberetur profectò etiam abſque graviditate tormina afferret, quia mel crudum cum aqua exhibitum flatus excitat.

Sed quo tempore graviditatis velit Hippocrates melicratum hoc exhibendum, dubitari poteſt. Et quidem veriſimile admodùm eſt inter initia graviditatis, atque adeò primo, vel ſecundo menſe: his

his enim temporibus dubia videtur poſſe eſſe graviditas, cùm tunc fœtus nulla de ſe prodat indicia; nam tertio, quarto, & ſequentibus menſibus, tum motu, tum vomitu, tum uteri agglomeratione manifeſtatur; in principio verò graviditatis iſta vel nulla ſunt, vel ambigua. Itaque primis menſibus cùm de graviditate ambigitur, tentanda hæc ſunt; ſed neq; tam certi erimus ex his, quippe fieri poteſt, ut aliis ex cauſis tormina contingant in inteſtinis, cùm tamen conceptio nulla facta ſit; vel contra, etſi graviditas habeatur nulla tamen tormina fiant ex peculiari quadam utero gerentis conſtitutione, vel etiam quia ejuſmodi generis medicamẽto, aut rebus ex melle cõpoſitis uti conſueverit, ſine ullo ventris incõmodo; nã quãvis plerũq; his, quæ melle, & mellitis utuntur, tormina iſta accidant, fieri tamen poteſt, ut in aliquibus nulla fiant. Atqui ex altero capite periculoſum in aliis eſſe poteſt, ob metum colici doloris, aut fluxûs, alîuſve mali gravioris, cùm pleroſque noverim peſſimè ſe ab ejuſcemodi rebus mellitis habuiſſe. Quare prȩnoſcenda primùm eſt cujuſque natura, & conſtitutio, ne in hac melicrati exhibitione Medicus decipiatur; proindèque ſciat, num tormina alvi ſequantur revera uteri geſtationem, ut ex hoc aphoriſmo dijudicandum Hippocrates proponit.

Quâ autem de cauſa tormina iſta accidant ex uteri geſtatione? Putaverim, quia uterus, poſtquam genituram comprehenderit, undique clauditur, & in molem attollitur, quo fit ut inteſtina præſertim Ileon, & Colon comprimantur, atque adeo nequeant flatus, ex aquâ mulſa excitatos per alvum diſcutere, qui retenti tormina excitant. Si autem nil intrà ſe uterus contineat, cavitates inteſtinorum liberiores benè poterunt excitatos flatus protrudere, & eventare, undè nul-

nullum incommodum exinde ſuborietur. Efficaciùs autem mulſa flatus excitabit, ſi aniſum addatur, ut dicitùr *lib. de ſterilibus;* unde aphoriſmus hic eſt deſumptus: ibi enim ita ſcribitur: *mel, & aniſum tenuiſſimè tritum in aqua diluito, & exhibeto, poſt dormire ſinito: & ſi tormen circà umbilicum fiat, prægnans eſt, ſi non, non.*

Verùm quamvis hæc ab Hippocrate, veluti à ſe ipſo obſervata, notentur ut infallibilia, non tamen inconſideratè à Medicis in uſum ducenda ſunt, ob periculum, quod imminet acerbioris doloris in inteſtinis, indeque etiam in utero ob conſenſum, & viciniam, quam cum illis habet, & eo magis, ſi cœna aliquanto lautior fuerit, & mel non ſit coctum, ac deſpumatum, facillimè noxa gravior ex doloribus, & torminibus orietur. Quo ſanè factum, ut in praxi nemo audeat de his periculum facere, cùm aliunde nec certum, aut infallibile indicium ex eo ſumi poſſit. Potiùs itaque contenti ſunt Medici dictis, factiſque obſtetricum fidem præſtare, quã ejuſcemodi medicamentis fidere: quamquàm ſæpeſæpiùs, & iſtæ fallant, & fallantur.

APHORISMUS XLII.

Mulier gravida ſi marem concepit, benè colorata eſt; ſi verò fœminam, malè colorata.

NEdum Hippocrates ſigna conceptionis tradidit, ut ex præcedenti aphoriſmo, ſed etiam num marem, aut fœmellam mulier conceperit hoc alio aphoriſmo ſubjungit, quo ex bono, vel malo gravidæ mu-

Digitized by Google

mulieris colore, facilè id poſſe dijudicari proponit, nam ſi benè colorata ſit, marem, ſi verò ſit malè colorata, fœminam concepiſſe decernit. Attamen ut exponit *in comm.* Galenus, *quod hic ſcribitur, ex eorum numero eſt, quæ ſæpiùs eveniunt*, etenim aliquando fit, ut etiam quæ marem conceperit, ſit malè colorata, & è converſo.

Verùm ad intelligentiam hujus aphoriſmi, plura notanda ſunt. Primò quidem quòd bonus, vel malus color mulieris utero gerentis referendus eſt ad eum, qui conſuetus eidem eſt in ſtatu naturali, & ſano, citrà graviditatem; quamobrem ſi fœmina in ſuo ſtatu ſano non boni coloris fuerit, neutiquam fieri poterit benè colorata in ſtatu graviditatis, & cùm utero gerit. Præterquam quòd quævis utero gerens ex cauſa geſtationis fit perpetuò ſe ipſa decoloratior, cùm uteri geſtatio ſit ſpecies quædam ægritudinis ex Galeno, ut aliàs monuimus, per quam ſemper fœminæ à ſuo meliori ſtatu declinant, & nedum colore, verùm etiam carnibus, & operationibus cunctis quodammodò deficiunt, cùm utero gerunt.

Comparatio inſuper facienda eſt inter colorem conſuetum haberi à fœmina in geſtatione maris, & eum, qui eidem accidit in geſtatione fœminæ, ut propterea quamvis ex ratione graviditatis ſemper utero gerentes decolorentur, nihilominùs in geſtatione fœmellarum longè decoloratiores appareant.

Prætereà in cæteris omnibus, quæ cum uteri geſtatione contingunt, par ratio eſſe debebit: nimirum, ut iiſdem alimentis utero gerens alatur, eundē aërem, & regionem incolat, iiſdem utatur exercitiis, & reliqua omnia æqualiter ſe habeant, tam in geſtatione maris, quàm in geſtatione fœmellæ: nam ſi fortaſſe, cùm utero gerit fœminam, aërem, & regionem inhabitet

bitet calidiorem, veſcatur cibis aromaticis, & floridiorem ſanguinem gignentibus, ſeque plus ſolito exerceat, & alia peragat, ex quibus coloratior fieri poſſit; contra verò cùm geſtat marem, contrariis omnino rebus nonnaturalibus utatur, proculdubiò indicium hîc allatum fallax erit: quippe in priori caſu coloratior apparebit, etſi fœminam conceperit; in poſteriori verò, penitus decolorata videbitur, licèt marem geſtet. Ita quoque dicendum in reliquis, quæ fœminis utero gerentibus, pro varietate graviditatis, accidere poſſunt: aliquando enim marem geſtantes inappetentiâ tenentur, evomunt, bibulæ ſunt, acida, & acerba appetunt, comedunt cruda, & excrementoſa; unde nil mirùm, ſi compareant decoloratæ; contrà verò gerentes fœminam, ſi in his omnibus cautiores ſint, & eduliis veſcantur melioribus, ſanè coloratiores obſervabuntur. Quare remoto quocumque diſpari accidenti, ac ſeclusâ quacumque ægritudine, aliâve cauſa externâ, varietas iſta colorum in gravidis, nonniſi ex ipſamet conceptione, & cauſis ad conceptionem concurrentibus petenda ſolùm erit.

Ratio autem iſtius varietatis deſumitur ex varietate principiorum ad maris, ac fœminæ generationem concurrentium: Mares enim fieri perpetuò dicuntur ex fœcundiori, ac robuſtiori ſemine, fœmellæ verò ex debiliori, laxiorique: ſanguis etiam, qui ad vitam illorum promovendam à matre influitur, in maſculis vividior, floridiorque eſt; dilutior verò, & inefficacior in fœminis, quæ eâdem ex cauſa excrementoſiores eſſe conſueverunt. Uterus pariter in conceptione maſculorum calidior, & vegetior eſſe ſolet; frigidior verò, & imbecillior in formatione fœminarum: Quamobrem ex his omnibus meritò co-

loratiores videntur utero gerentes in maribus,quàm in fœminis præconceptis. Porrò ſemper ac iſta omnia ſimul in graviditate concurrunt,fieri nequit quin etiam totum corpus utero gerentis floridius, vegetiuſque appareat, juxta commune Medicorum effatum ex Galeno, & Hippocrate depromptum: *qualis color apparet in facie, talis humor abundat in corpore*: atquì color floridus, vividus, roſeus in cute, nonniſi ex ſanguine puriori, floridiorique in venis, & arteriis contento,procedit, ut patet; unde communiter fatentur Medici ſanguineos ad purpureum, cholericos ad flavum, pituitoſos ad album, & melancholicos ad nigrum, fuſcumq;colorem inclinare;ſicut ex adverſo cute nigricantes, melancholiam, albicantes, pituitam, flaveſcentes,bilem, rubentes, ſanguinem in venis prædominantem ſignificare.

Quod hîc Hippocrates generaliter dixit de gravidarum colore meliori, vel deteriori, ad dijudicandam maris,vel fœminæ geſtationẽ, alii ad lentigines, & maculas in facie apparentes revocant; inquiunt enim, fœminas utero gerentes maſculos, faciem habere nedum coloratiorem,ſed etiam nitidam; geſtantes verò fœmellas, lentiginibus, & maculis cutaneis eſſe refertas. Alii ex coloribus papillarum in mammis idipſum præſagiunt, credentes, albicantes, vel flaventes papillas,fœminam, rubentes verò, vel etiã fuſcas, maſculum ſignificare.Plerique his non fidentes,potiùs ex tumore mammillarum,dextræ vel ſiniſtræ, & motu agiliori, vel tardiori utero gerentium, in inceſſu primo inopinanter habito, ac motione dextri cruris, vel ſiniſtri; itemque ex urinis tenuioribus, vel craſſioribus, magis, minùſve coloratis, crudis, vel coctis, necnon ex pulſibus majoribus in dextro, quàm in ſiniſtro brachio, aliiſque

Digitized by Google

que ſimilibus, idipſum præſagire ſatagunt.

Sed quàm vana iſta ſint, & futilia, quiſq; veſtrûm bene noverit, quippe quæ ſolidis rationibus nō fulciūtur, experimētis nō reſpondent, & falsò à vulgaribus Medicis ſunt conficta. Atquì, ſi verū fateri licet, neq; quod hîc ab Hippocrate traditur, veritati perpetuò conſonat, & quod ab Expoſitoribus adjicitur, longè magis erroneum eſt. Etenim nuperrimis obſervationibus Anatomicorum detectum, aliter prorſus generationem in viventibus haberi, ac ab antiquioribus Medicis eſt putatum: ubi enim ab his credebatur, maſculeum, & fœmineum ſemen ſimul unà commiſceri, & cum ſanguine menſtruo in unam maſſam intra uteri cavum coadunari, & pro illorū varietate, atque efficaciâ majori, vel minori, unius, quàm alterius, maſculum, aut fœminam exoriri, magis ſimilem uni, quàm alteri; jam nunc ſatis, ſuperque innotuit, nullum ſemen revera à fœminis ſuggeri, ſed ſolùm materiam quandam albugineam, albumini ovi perquàm ſimilem, molli, ſed duplici pelliculâ obvolutā, quæ ex earundem fœminarum ovario per tubas Falloppianas, cùm fœcundata eſt, in uteri cavum delabitur.

Sed adhuc etiam à Nobis aliàs eſt oſtenſum, præexiſtere in ovis mulierum rudimenta fœtuum; quare hæc referenda potiùs erunt ad materiam in ovariis præjacentem, atque ad rudem illam membrorum diſpoſitionem, quæ multo antea ibidem congenita eſt ex varia corporum habitudine, & partium generationi deſtinatarum conſtitutione, ut proptereà quæ diſpoſitio ſexûs, & organorum, huic vel illi ſexui addictorum præjacta eſt, ita in marem, vel fœminam procreatio deſinet: Id enim in multiparis animantibus tam patens eſt, ut longa probatione

S 2 non

Digitized by Google

non egeat. In fœminis etiam humanis,quæ geminos, vel trigeminos pariunt, unico Chorio contentos, non aliunde fit, ut aliqui mares, aliæ fœmellæ oriantur, quàm ex præexiſtente in organis diverſi ſexûs diſpoſitione. Sed & Gallinæ unico Galli concubitu plurima quoque edunt ova pariformiter fœcundata, ex quibus & mares, & fœminæ progignuntur, nonniſi ex vario præjacentium organorum apparatu: quod & in cæteris oviparis evenit.

Neque verò quòd fœtus dicatur genitus ex ſemine, ac ſanguine calidiori, ſequi exinde neceſſariò debet, fœminam utero gerentem coloratiorem apparere; quin potiùs contra, non rarò viſum eſt, utero gerentes maſculum, longè admodùm ſeipſis decoloratas, ac defœdatas evaſiſſe; immò & nonnullas cœpiſſe ſtatim à primis menſibus cibos faſtidire, vomere, dolere, & alia plura, ac diverſa incommoda pati, unde poſtmodùm valetudinarii, imbecilleſque mares orti ſunt: quæ ſanè in geſtatione fœmellarũ ſecùs evenêre. Id ergo ſolùm in maribus fieri poteſt,quòd ſanguis, per vaſa umbicalia nutricatui eorumdem accedens,floridior, vegetiorque ſit, deſignetque utero gerentem bonâ valetudine frui, adeoque roſeus, ac venuſtus color vultûs exurgat: Hinc autem robuſtiores ſolùm, vel contra debiliores partus,prænoſci poterunt. Verumtamen,ne fidem Hippocrati derogemus, dicere fas erit, id nonnunquàm evenire, & quod ipſe aliquandò vidit,poſteris tradidiſſe; cùm revera partus fœminei excremẽtoſiores eſſe ſoleant, ob recollectam in utero, atque in toto ferè corpore, crudorum, & lymphicorum humorum ſaburram, unde ſanguis ſeroſior, minùſque rutilans in cauſa eſſe poteſt,ut in fœmellarũ geſtatione, cutis univerſa, ſaltem in ultimis menſibus, defœdata palleſcat.

APHO-

APHORISMUS XLIII.

Si mulieri gravidæ in utero fiat eryſipelas, lethale.

CUm Hippocrates hîc junxerit cũ eryſipelate uteri graviditatem, ut de eventu lethali judicium ferri poſſet, anſam præbet dubitandi, an eryſipelas in utero perpetuò lethale ſit: etenim ſi perpetuò lethale eſſet, profectò non fuiſſet neceſſarium adjicere mulieris graviditatem, cùm & citra graviditatem quoq; eryſipelas utero contingens lethum afferre poſſit, tũ ratione ſui, quia morbus acutus eſt, tum etiam ratione partis affectæ, nempe uteri, qui ob conſenſum, quẽ retinet cum omnibus partibus principalibus corporis, quacumque de cauſa afficiatur, periculoſſimas ægritudines affert. Et quidem Cardanus non inutiliter adjectam putat graviditatem, quin tria illa ſimul conjungenda exiſtimat, eryſipelas utero contingens, & quo tempore fœtus geritur, nam ſubinde futurum inquit abortum, cujus causâ mors poſtmodùm ſuccedet.

Crediderim tamen ego, etiam ſine graviditate, ſi revera eryſipelas internum fiat, & ſubſtantiam uteri occupet, lethale eſſe, nam affecto eryſipelate utero, ſecundùm propriam ſubſtantiam, nedum febris acutiſſima exoritur, verùm etiam graviſſimis ſymptomatibus ſociata, qualia præſertim ſunt in illius ægritudinibus, delirium, vel lethargus, difficultas reſpirandi, & vomitus, conſentientibus nimirum cerebro, pulmone, & ventriculo. At verò quamvis morbus hic utero contingens lethalis ſit, non tamen neceſ-

Digitized by Google

ſariò,& inevitabiliter mortem affert,cùm fieri poſſit, ut in ſalutem adhuc deſinat, etiamſi uterus peſſimè afficiatur; etenim à malè affecto utero vivere quoq; poſſunt animalia. Cùm autem eryſipelas infeſtat uterum in gravidis,non ſolùm damna imminent graviſſima ex ipſomet eryſipelate, ſed etiam ex abortu, qui proculdubio exinde accidet; utrumque autem difficillimè, immò haudquaquàm ſuperabit utero gerens, ut patet. Quod ſi eryſipelas non internam partem, ſed cutaneam,& externam uteri regionem occupet,facilioris ſemper erit reſolutionis,dummodò in ſuppurationem non deſinat, aut in gangrænam.

Sed quod dictum de eryſipelate, an non idem accidat quoque ex inflammatione, ſi fortaſſe hæc in utero fiat? Et quidē dubitat Galenus, *inquiſitione enim dignum* hoc in comm. ait, ſed in neutram partē inclinat. Dubium autē augeri poteſt ex maxima differentia,quæ intercedere ponitur eryſipelas inter,& phlegmonem, ſeu inflāmationem:illud enim fieri dicitur à bile, ſeu ut probabilius eſt, à ſero ſanguinis acriori; inflammatio vero à ſanguine blandiori, temperatiorique.

Verùm inflammationem (ſi utero forſitan contingat) adhuc periculoſam fore,nemo equidem dubitabit, attentis nimirùm nedum iis, quæ inflammationem ipſam comitantur, nempe ardore, dolore,tumore, febri, cæteriſque ſymptomatibus, ſed etiam, & potiſſimùm ſuppuratione, quæ exinde ſuboriri ſolet,unde poſtmodùm ulcus. At verò quia inflammatio in utero rarior eſſe ſolet,cùm non tam facilè ſanguis in ejus ſubſtantia hæreat,ſed promptè per internam cavitatem egeratur, vel ſurſum in alios ductus recurrat, propterea factum,cur Hippocrates eryſipe-
latis

Digitized by Google

latis ſolùm hîc meminerit, illam verò tacuerit. Cæterum ſcirrhi, aliique tumores, in longum tempus protrahi ſolent, & nonniſi cum ulcerantur, lethales fiunt.

APHORISMUS XLIIII.

Quæcumque præter naturam tenues exiſtentes, utero gerunt, abortiunt prius quàm craſſeſcant.

NOn convenit inter Auctores qui nam ſit genuinus ſenſus hujus aphoriſmi, cùm & Galenus ipſe multiplicem ejus referat expoſitionem, ſed anceps deinde in quem flectat, non explicat. Et quidem num tenues, ſeu graciles naturâ, an potiùs ægritudine, ut adjectum illud *præternaturam* indicare videtur, & num ex cauſis externis, puta ediâ, exercitiis, vigiliâ, an verò ab internis, nempe à vitiato ſanguine, graciles evaſerint, non ſatis apertè edocet Hippocrates. At quamvis ſub multiplici interpretatione, veritati adhuc conſentaneus poſſit explicari; menti tamen Hippocratis conſentiet magis, ſi dicamus illum hîc loquutum de extenuatis, & gracilescentibus, non quidem ex morbo, ſed ex cauſis externis, potiſſimùm extremâ diætâ, aut ex aliquo accidente, quod mox à conceptu ſupervenerit: etenim cùm agat de gravidis, quibus, niſi benè valeant, concipere non contingit, profectò ſanas, non autem morbo affectas, ipſe comprehenſas voluit. Et licet Galenus *de dieb. decretoriis* aſſerat, adhuc uteri geſtationem quandam eſſe ſpeciem ægritudinis; id tamen procedente graviditatis tempore ſolummodò intelligendum, haud tamen

men ipſo primo, cùm concepturæ ſunt, momento. Extenuatas itaque hìc ſumere ſatius eſt, quæ à cauſis externis, potiſſimùm ex longa inedia, marcorem hunc contraxerunt, minimè verò ab internis cauſis ægrotare facientibus, quemadmodùm recenſentur humores acres, acidi, aliique, quamvis & ab his quoque non raro illas extenuari contingat, & aboriri. Cùm ergo accidit fœminas, cæteroquì benè valentes, utero cōcipere, mox verò inediâ, aliâve causâ externâ, à naturali, cōvenientiq; corporis habitudine deficere, & macerari, ut ſenſim extenuētur, & cōtabeſcāt, planè fit ut in longius tempus conceptum fœtum ferre nō poſſint, ſed ante tertium geſtationis menſem aboriantur, illumque deponant. Cauſa autem ejuſcemodi depoſitionis multiplex ſanè eſſe poteſt, potior autem erit nimia uteri coarctatio, & contabeſcentia; ſiquidē etſi is primo geſtationis mēſe nullam ſui expanſionem ſubeat, ut conceptui, atque embryoni locum faciat, vix tamen fieri poteſt, ut ſuccedentibus menſibus, non undequaque amplificetur, ac tumeat, quin etiam habitudine propriâ pinguefiat, & craſſeſcat, eſto reliquum totius corporis non pari mole adaugeatur, quemadmodùm experimur in his, quæ nauſeâ, aut ciborum faſtidio, vel etiam iteratis vomitionibus, ad plures hebdomadas, poſtquam conceperint, gracileſcunt, utero interea ſenſim intumeſcente, atque citra noxam fœtum conſervante. At verò cùm extenuatio talis eſt, ut etiam illum in marcorem deducat, planè fit, ut convenienti expanſioni minimè cedat, & fœturam ipſam comprimat, ac ſuffocet. Compertum autem eſt Anatome, uterum in gravidis ſenſim, ſenſimque nedum amplificari, ſed evidenti magnitudine craſſeſcere in ſuis membranis, glandulis, ductibus, cæteriſque. Inſuper poſt unum,

aut

Digitized by Google

aut alterum menſem à conceptu, ubi vaſa umbilicalia nexum per placentam cum utero ſubierint, neceſſe omninò eſt, ut per arterias ubertim ſanguis maternus, iſque purus & alibilis, in illius incrementum deferatur, qui ſi deficiat in matre jam extenuatâ, planè nequibit accedens fœtui vitæ favere, unde propterea exareſcet, & decidet. Hinc non tam paucus ſanguis, quàm malus & ineptus cauſa marcoris exiſtimandus, quippe tunc potiſſimùm animalia macreſcunt, & extenuantur, cùm ſanguis in illis dulci glutine privatus partibus nutricandis minimè appingitur, quin potiùs veluti diſſolutus, & acris redditus reſpuitur ab iiſdem, ut aliàs à nobis eſt animadverſum; quamobrem tenello fœtui omninò incongruus cùm ſit, abortum parit.

Sed quî ſit, quæret aliquis, ut ſanguis gignendo fœtui ſit aptus, nutriendo verò ineptus, ac nocuus omninò? Verùm fallitur quicumque ſuſpicatur ſanguinem generando fœtui inſervire, cùm is ex præjacente ovo, à maris ſemine fœcundato, progignatur, & ut obſervarunt cum Harveo reliqui omnes Anatomici, nonniſi poſt vaſorum umbilicalium productionem, per placentam in fœtum diffunditur, quod nō niſi ſecundo menſe accidit, ut proinde falſum ſit, quod Antiquioribus creditum, ſanguinem concurrere ad generationem embryonis, cùm ad incrementum illius tantummodò, atque ad motum cordis, & vitam conſervandam, conducere, ſit jam ſatis ſuperque perſpectum.

Abortiunt igitur non immeritò, quæ in ipſo primo conceptu extenuatæ inveniuntur, cùm conſervando atque alendo fœtui pro dignitate ſufficere nō poſſint: Sed cur ſecundo menſe, quod incautè fuit à Leoniceno prætermiſſum? Ratio in promptu reddi-

tur,quia per vaſa umbilicalia,ut dictum,tunc in eum à matre ſanguis influitur, qui cùm quantitate modicus, & qualitate nocuus eſſe ſoleat, tantum abeſt, ut foveat, ac proficiat, quin potiùs officiat, & vaſa prædicta, ſi fortaſse per placentam utero ſint alligata, dirumpat, ac diſſociet; unde poſtmodùm abortus. Neq;tamē omninò neceſſe eſt,ut ſecūdo ſolùm menſe abortus inſequatur,cùm & ante & poſt hoc tēpus is a ccidere poſſit,prout major,vel minor, gravior,vel levior fuerit mala utero gerentis habitudo: plerumque autem evenit, ut circa hoc tempus iſtiuſmodi fœtus aboriantur, cùm primò à matribus ſanguinem per vaſa umbilicalia ſuſcipiunt, ni tamen rectâ victûs ratione uſæ, & meliori ſalubritate potitæ, illæ præcaveantur. Verumtamen Hippocrates non temerè adnotavit *priuſquàm craſſeſcant*; ſiquidem arduum planè videtur poſſe tam citò extenuatas gravidas puriori, abundantiorique ſanguine refici, & carnibus impleri.

Quamvis autem antea dictum ſit,graciles potiſſimùm à cauſis externis redditas,hoc aphoriſmo comprehenſas videri, ſi tamen à morbo, & cauſis internis extenuatas fœcundari, & concipere contigerit, eidem incommodo obnoxias fieri proculdubio credendum, cùm utræque cauſam abortûs ab una emaciatione ſortiantur; neque enim illæ abortiunt aliunde, quàm quòd plurimum macruerunt; quare ſi cauſa in utriſque communis eſt, idem periculum timendum, quamvis veriſimilius videatur, quæ nondum ægrotaverint, quàm quæ nuper à morbo convaluerint, concipere poſſe.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XLV.

Quæcumque mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo, aut tertio menſe, ſine occaſione manifeſta, iis acetabula uteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt propter pondus fœtum continere, ſed dirumpuntur.

QUod de gravidis emaciatis, & gracileſcentibus, citra morbũ, ſuperior aphoriſmus ſcriptus ſit, ſequentes hi duo clariſſimè demonſtrant; in hoc enim de prægnantibus mediocriter carnoſis;& in alio de obeſis verba facit; ſiquidẽ triplex in universũ eſt corporis habitus, gracilis, obeſus, & carnoſus. Et quamvis in hoc textu dicat, *mediocriter carnoſas*, has tamen ita vocat, uti differentes ab obeſis, quæ nimirùm craſſæ appellantur, ut *in ſequenti aphoriſmo*. Itaque ſi carnoſas mulieres contingat concipere, & poſtmodùm, ſine manifeſta occaſione, ſecundo, aut tertio menſe abortire, illas ait id ſpeciatim pati, quia acetabula uteri plena mucoris ſunt,& non poſſunt ex pondere, fœtum grandiorem redditum, diutius continere, ſed dirumpi omninò neceſſe ſit. Verumtamen debent carnoſæ iſtæ mulieres eſſe aliunde aptæ, tum ad concipiendum, tum ad pariendum, quæ propterea aliàs conceperint,& ſalubriter pepererint; unde ea eſt differentia inter admodùm graciles, & obeſas, ut illæ non pariant, quia fœtum ad maturitatem non perducunt, iſtæ verò non concipiant; & quidem vitio totius, & partium generationi dicatarum: mediocriter autem carnoſæ abortiũt ſolùm ex accidenti, cùm

Digitized by Google

cæteroquì benè conceperint, & conceptum fœtum, cum membrorum exactâ diſpoſitione compleverint.

Has igitur ait, ſi contingat ſecũdo, aut tertio mẽſe abortire, & quidem citrà quamcumcumque cauſam manifeſtam, aut ægritudinis, aut violentæ alicujus commotionis, id ſanè ad acetabula uteri mucore plena referendum eſt. At quid pro uteri acetabulis intelligere voluerit Hippocrates non benè conſtat apud Interpretes, cùm in græco textu ſcribantur *Cotyledones*. Galenus *in comm.* auctoritate Praxagoræ pro his explicat, *ora venarum, & arteriarum quæ feruntur ad uterum*: Cardanus placentulam carneam, per quam vaſa umbilicalia fœtûs utero adnectuntur: Alii vaſa ipſa umbilicalia: & Alii univerſum uteri cavum innumeris glandulis interſperſum. At appoſitè magis ex Anatome, Cotyledones, ſeu Acetabula uteri intelligenda ſunt oſcula illa ex glandulis ejuſdem hiantia, aut quo tempore menſtrua repurgari debent, aut tempore conceptionis, cùm placenta utero adnaſcitur, ut umbilicalibus vaſis adnectatur pro ſanguinis circuitu in fœtu. Cùm enim Hippocrates nedum in gravidis mulieribus, ſed extra graviditatis tempora de uteri cotyledonibus meminerit, planè conſtat, neque placentam, neque vaſa umbilicalia, aliave, tempore conceptionis prodeuntia, intelligere pro ipſis voluiſſe, quemadmodùm deducere eſt ex primo *de morbis mulierum*, unde deſumptus quoque videtur hic aphoriſmus: ibi enim dicitur, *ſi acetabula pituitâ plena fuerint, menſes fiunt pauciores*; *& ſi utero gerat fœmina, fœtus non corroboratur, ſed corrumpitur, ac defluit, &c.* Quin & *lib. de locis in homine*, & *lib. de articul.* in oſſium commiſſuris Cotyledones quoque conſiderat. Verumtamen etiam placenta, vaſa umbilicalia, uterus ipſe, & quæcumque ad conce-

ce-

Digitized by Google

ceptum, & nutricationem fœtus faciunt, ſi quoquo modo infarciantur, & tumeant, abortus pari de cauſa ſubſequi poterit. Hinc nedum mucus, ideſt craſſus, lentus, & viſcoſus humor partes has ſi oppleat, & infarciat, in cauſa erit, ut abortus inſequatur, ſed etiam ſanguis, ſi craſſior plus juſto ſit, & glutinoſior, aliudve vitium contraxerit, quo potiùs hæreſcat, quàm diffluat; licèt in moderatè carnoſis, veluti Euſarchis, non tam facilè iſta contingant.

At unde eſt, ut à cotyledonibus mucore oppletis, abortus accidat, inquiſitione ulteriori dignum videtur, cùm pauci ſint qui ejus cauſam afferant: & Galenus *in hoc comm.* ne verbum quidem facit ejuſcemodi abortionis, & nonnùlli ad relaxationem ligamentorum, aut vaſorum umbilicalium: quidam ad gravamen, quod uterus, ac fœtus ipſe à lentis, craſſiſque ſuccis patitur; alii verò ad defectum alimenti, cùm ſanguis propter ejuſmodi ſuccorum lentorem, non benè poſſit permeare, & in fœtus nutricationem ſubire, cauſam referunt. Verùm crediderim ipſe non unam ſemper, eandemq; in his eſſe abortûs cauſam; nam moderatè carnoſæ fœminæ cùm conceperint, non eodem perpetuò, ſtatutoque tempore aboriuntur, ſed quandoque ſecundo, aliquandò tertio, aut etiam quarto menſe, ut adnotat Galenus 6. *de loc. affect. cap. 5. et lib. de uteri diſſectione*; unde fit, ut ab ejuſcemodi craſſis, glutinoſiſque humoribus, diverſimodè uterum, & fœtum incommodantibus, aboriēdi occaſio oriatur. Primo etenim, & ſecundo menſe, impedimento ſunt Placentæ, (membranæ ſiquidem Amnios, & Chorion, circumveſtientes fœtum, ſunt in ovo, unde fœtus prodit) ne utero veluti fungus adnaſcatur, & adnata firmiter hæreat cum ſuis vaſis umbilicalibus: Tertio mēſe, ne ſanguis conve-

vementer depuratus deferatur per arterias umbilicales in fœtus corpuſculum, aut etiam detineatur, & reſtagnet in Placenta ipſa ad ejuſdem perniciem, impeditâ quoque plurimùm ſanguinis per venam ubilicalem remeantis circulatione. Quarto tandem menſe præter hæc, etiam alimenti defectus accedet, ob ſuperincumbentis placentæ ab inutilibus humoribus obſtructæ, ac tumefactæ gravamen, nec non uteri ad ſui expanſionem, cæteroquì pro grandiori fœtu ſummopere neceſſariam, non exiguam reſiſtentiam, immò evidentem repugnantiam, ut ſcitè etiam advertit idem Hippocrates *lib. de ſterilibus, et lib. de natura muliebri.*

Neque verò quis hinc exiſtimet, perpetuò in his futurum abortum uno, vel altero ex memoratis menſibus, ab ejuſcemodi craſſis viſcoſiſque ſuccis; nam Hippocrates nonniſi ex conditione loquitur, ſi mediocriter carnoſæ abortierint, & nulla alia cauſa pateat, ob quam abortus acciderit, ſive externa, ſive interna, aſſerit eſſe acetabulorum à mucoſis humoribus oppletionem, ut propterea hoc aphoriſmo occultam cauſam talis abortûs aperiat, cui prudens medicus cautè opituletur, & opportunè ſuccurrat, vel ſaltem in poſterũ ſuccedentibus conceptibus illã præcaveat, ne ſimili infortunio immaturè delabantur; hinc aphoriſmus, quòd ad causã eſt dignotivus, & quòd ad abortum eſt prognoſticus. Mucoſi autem iſti humores plerumque in gravidis gignuntur à mala victûs ratione, quâ ipſæ utuntur, cùm & cibariis non raro veſcantur acerbis, & crudis, & potionibus largioribus, ac gelidis indulgeant. Quomodò tandem acetabulorum uteri laxitas, ac mucoſitas dignoſci, & curari poſſit, docuit idem Hippocrates *cit. lib. 1. de morbis mulierum, et lib. de natura muliebri.*

Ab acetabulis mucore oppletis aliam deducit in hoc aphoriſmo Hippocrates abortûs cauſam, quia inquit, *illa non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed dirumpuntur*. Siquidem cùm acetabula viſcoſis, lentiſque humoribus opplentur, nedum molleſcunt plus juſto,, & delaxantur, ſed tumeſcunt, & gravitant, unde facilè ſimul cum placenta diſſociantur ab utero, adeoque fœtum eidem adnexum ſuſtinere nequeunt, quinimò nimio pondere ſuperincumbentia illum jam primis menſibus tenellum, ſuiſque ſecundinis incluſum comprimunt, & ſuffocant, adultum verò in cæteris præ mollitie, & nimia laxitate, firmiter utero alligatum continere non poſſunt, ut exemplo fructuum ſuis pediculis arboribus adhæreſcentium perbellè quidem edocuit Galenus 4. *aphor. comm. primo.*

APHORISMUS XLVI.

Quæcumque præter naturam craſſæ non concipiunt utero, iis omentum os uteri comprimit: et prius quàm extenuentur, non concipiunt.

DE obeſis nunc differit, atque in illis cauſam exquirit quamobrem concipere non ſoleant, nàm haudquaquàm ſimpliciter inquit illas non concipere, cùm & aliquandò concipiant, ac ſalubriter pariãt. Sed ſolum edocet, unde ſterilitatem in illis conjicere poſſimus, ſi cæteroquì benè valentes, citra quamcumque cauſam manifeſtam, ſteriles obſerventur. Hinc non abs re addit, *non concipiunt utero*, ut nimirùm ab utero ſolùm hîc cauſam deducat. Et quamvis

vis ſterilitatis cauſæ plures aliæ eſſe poſſint, de quibus idem Hippocrates *lib. de ſterilibus*, hîc tamen illam dumtaxat memorat, quæ ex habitu corporis dependet, pari ratione, ac de cæteris habitibus antea meminerat.

Quoniam verò corporis habitus craſſus, ſeu obeſus, duplex eſſe poteſt, ut docet idem Hippocrates *c. lib. de ſterilibus*, & *de ſuperfœtatione*, atq; advertit etiam Galenus *in comm.* alter ex propria natura, alter ex vitæ ratione, diſtinguere ſane oportebit, de quo ſpeciatim ſit hoc loco intelligendus. Et quidem propriâ naturâ craſſæ, ſeu obeſæ, non ſemel concepiſse, ac vitaliter peperiſſe viſæ ſunt, ſatagente nimirùm naturâ, ut partes corporis univerſæ convenienti mole ita conſtruantur, & increſcant, ut altera alteram in ſuis operationibus nõ impediat. At verò quæ ſupra modũ, & citra naturalem cõſtitutionem pinguiores evaſerunt, puta à ciborum ingluvie, potibus immoderatis, ſomno, otio, cæteriſque, difficulter concipere conſueverunt. Quam eandem ſententiam clariùs idem Hippocrates expreſſit *cit. lib. de ſuperfœtatione*, his verbis: *Mulier quæ præter naturam craſſa eſt, ac pinguis, et pituitâ repleta, non concipit hoc tempore; quæ verò ex natura talis eſt, horum gratiâ concipit, ſi non aliud quidpiam ipſam impediat.*

Quamvis autem totius corporis obeſitas conceptioni promovendæ impedimento eſſe poſſit ob nimiam vaſorum exilitatem, & ſanguinis craſſitiem; ſpeciatim autem illi officit partium in abdomine contentarum, & præcipuè omenti immoderata pinguedo: id enim ſuâ naturâ in cunctis animantibus multa pinguedine refertum, longe admodùm corpulentius & pinguius in obeſis fœminis evadit; unde

fit,

fit, ut ingenti mole nedum tumeat, & elongetur, ſed plurimùm quoque ſubjecta viſcera aggravet, & cõprimat;cũq;inter hæc uterus ſit, planè præ cæteris, ſi potiſſimùm emineat, ejuſmodi patitur incõmodũ, adeoq;ſeminis receptioni,retẽtioni, & cõceptioni ineptus evadit, neq;ſolùm,ut hic Hippocrates recenſet, ab illius internæ valvæ cõpreſſione,quaſi verò hac de cauſa fœcundantis ſeminis vim, atque efficaciam is excipere non poſſit, cùm & undique comprimatur, & coarctetur; ſed etiam ex eo,quòd ovarium in ipſis multa pinguedine obſitum, neque grandeſcere, neque per tubas in uteri cavum elaboratiora ova deponere poſſit, quemadmodùm experimur in gallinis, quæ pinguiores plus juſto redditæ, ova nec gignunt, nec pariunt. Conſtat inſuper in obeſis ſanguinem majori ex parte in pinguedinem verti, nec tam vividum eſſe,ut in gracilibus.

Subdit tandem Hippocrates id illis accidere, priuſquam extenuatæ fuerint, & quidem ſive medicamentorum uſu, ſive alimentorum inopiâ. Quod latè edocuit *lib.de natura muliebri*, inquiens: *ſi præter naturam craſſa facta fuerit mulier, non concipit in ventre,nam omentum multum, & craſſum incumbens uteros deprimit, et genituram non ſuſcipit. Hanc igitur attenuare oportet,et medicamentum per inferna purgans bibendum dare: uteris verò apponere,quod illos purget, et flatus inducat.* Hinc edocemur fœminas ejuſcemodi obeſo corporis habitu præditas,ut ad conceptionem, & generationem diſponantur, oportere priùs extenuari, atque in meliorem, moderatioremque ſtatum reduci, non ſolùm victu frugaliori, & vim extenuãdi habente ipſis indicto, itemque exercitiis, conſuetis evacuationibus, & aëris tenuioris incolatu, ſed etiam medicamentis craſſos,glutinoſoſque ſuccos in-

cidentibus, atque per alvum, & urinam potiſſimùm evacuantibus, iiſque pariter, quæ uterum repurgent, & capaciorem reddant: quamvis iſta aliquandò etiam opportunè præſtita, neque ſatis eſſe ſoleāt. Porrò haud inutile erit advertere quod in hanc rem Lucretius admonet 4. *de Natur. Rer. propè finem*, dum inquit:

Nam ſteriles nimiùm craſſo ſunt ſemine partim:
Et liquido præter juſtum, tenuique viciſſim
Tenue, locis quia non potis eſt adfigere adhæſum
Liquitur extemplò, et revocatum cedit ab ortu;
Craſſius hoc porrò, quoniam concretius æquo
Mittitur: aut non tam prolixo provolat ictu:
Aut penetrare locos æquè nequit: aut penetratum
Ægrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.
Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur,
Atque alias alii complent magis: ex aliiſque
Suſcipiunt aliæ pondus magis, inque graveſcunt:
Et multæ ſteriles Hymenæis ante fuerunt
Pluribus: et nactæ poſt ſunt tamen, unde puellos
Suſcipere, et partu poſſent diteſcere dulci:
Et quibus ante domi fœcundæ ſæpè nequiſſent
Uxores parere inventa 'ſt illis quoque compar
Natura, ut poſſent natis munire ſenectam:
Uſque adeò magni refert, ut ſemina poſſint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conveniant liquidis, et liquida craſſis,
Quæ cui juncta viro ſit fœmina per Veneris res.
Atque adeò refert, quo victu vita colatur:
Namque aliis rebus concreſcunt ſemina membris;
Atque aliis extenuantur, tabentque viciſſim. etc.

Verùm Hippocrates *lib. de ſuperfœtatione*, ut obeſæ mulieres fertiles reddantur, hæc etiam à viris exigit, ut non ſint ebrii, neque vinum album bibant,

ſed

Digitized by Google

ſed quod fortiſſimum eſt, ac meraciſſimum,itemque edulia fortiſſima, & calidâ non lavent: robuſti autem ſint, & ſani, & à cibis abſtineant ad rem non conferentibus, & ubi marem generare voluerint, menſibus deſinentibus, aut defectis,miſceantur, & quàm penitiſſimè intrudant,donec deſæviāt.In idem facit quod idem Auctor edocet. *lib. de aëre, aquis, et locis*, ubi craſſas mulieres (quales Scythas eſſe ait) non concipere ſubdit, quia os uteri propriâ pinguedine ita coarctatur, ut nequeat ſuſcipere, aut admittere ſemen. Quæ denique ſint in univerſum ad concipiendum aptiores, vel ineptiores, idem Auctor edocuit 2. *lib.prædictionum* inquiens: *Parvæ ad conceptionem præſtantiores ſunt majoribus, tenues craſſis, albæ rubicundis, nigræ lividis. Quæ item venas conſpicuas habent meliores ſunt, quàm quibus non apparent. Carnem autem uberiorem habere,aniculæ malum eſt: Mammas autem tumidas, ac magnas,bonum*. Conferenda his quoque erunt, quæ idem Auctor latè congerit pluribus aliis in locis, præſertim verò *primo de morbis mulierum,de natura muliebri*, & *lib.de ſterilibus*,unde plurima quæ conceptionem retardare, vel promovere poſſunt, quis utiliter deducet.

APHORISMUS XLVII.

Si uterus in coxam vergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri.

NOn unius, ſed multiplicis diſſenſionis cauſam præbuit Expoſitoribus hic aphoriſmus. Sunt qui volunt non fuiſſe hoc loco reponendum: Alii

nullatenus uterum in coxam vergere poſſe contendunt: Quidam, rem nimis vulgarem, & lippis, ac tonſoribus notam continere autumant, veluti ad curationem ſuppurationis ejuſdem pertinentem. Reliqui demùm omnes ſenſum illius in varias, diverſaſque ſententias ita diſtrahunt, ut nedum mentem Hippocratis nullatenus aſſequantur, ſed nec quid voluerit per ipsũ edocere percipiant, quin potiùs alter in alterum conviciis, & exprobrationibus invehatur, præſertim, ut exponant dictionẽ illã *linamentum*, quod græcè ἔμμοτον ſcriptum eſt. Verùm nulla erit in aphoriſmo difficultas ſi anatomen, & experientiam attendamus.

Et quidem licèt ipſe in illorum ſententiam non iverim, qui putant uterum loco moveri poſſe, cùm ſatis notum ſit, eum quatuor ligamentis, iiſque validiſſimis utrinque alligari, quia tamen ex his anteriora ligamenta in inguina, adeòq; in utramque coxam protenduntur, facile fit, ut alterutrius oppletione, tumefactione, relaxatione, aliave ſimili ægritudine, procumbat in alterutram partem, & tumorem, inflammationemque ibidem pariat, tranſpoſitis unà ſimul exinde diverſi generis recrementis, præſertim ex impuro ſanguine, fortaſſe nec convenienter per menſes repurgato, procedentibus. Quamobrem fieri ſubinde poteſt ut poſtmodùm ibidem reſtagnans ſanguis in fermentationem indebitam deducatur, computreſcat, & ſuppuretur, & ſimul etiam uteri ſubſtantiam putrefaciat. Rectè igitur inquit Hippocrates, *ſi uterus in alterutram coxam vergat* à delapſu ſcilicet vitioſorum humorum, neceſſe eſt *Emmoton* fieri, à ſuppuratione ibidem contracta.

Sed quid pro *Emmoton* intelligere voluerit, in hoc graviora litigia; ſiquidem Interpretes inter ſeſe

nul-

Digitized by Google

nullimodè conveniunt. At ipſe nullo negotio Hippocratem cum Hippocrate interpretabor; Is enim *lib. de Articulis*, qui ulcus cavum, & exeſum ex ſuppuratione contraxerunt, quod ſcilicet curationem per linamenta expoſtularet, Emmotos appellat; ut propterea hinc deducere fas ſit, Emmoton fieri uterum, cum in coxam vergens ſuppurationem ſubierit, quoniam inde neceſſe eſt ulcus cavum, & ſinuoſum exoriri, quod nonniſi pennicillis, ſeu peſſariis ex concerptis, & contortis linteis, tractari, & curari poteſt. Itaque voluit potiùs Hippocrates hoc aphoriſmo Medicos docere, cujuſmodi ſit ex uteri ſuppuratione futurum ulcus, non autem curationis methodum, aut medicamenti genus, quod pro curatione ipſa ſit adhibendum: nam præterquam quòd iſta non videntur hic opportunè, aut convenienter memorata, ſunt planè omninò indigna, ut inter aphoriſmos recenſeantur, ut proinde aphoriſmus dici debeat prognoſticus potiùs, quàm curativus. Cæterum iſtiuſmodi ulceris curationem proponit idem Hippocrates *lib. de ſuperfœtatione*.

V. Gal Comm. 3. 55. ejuſd. lib.

APHORISMUS XLVIII.

Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ verò in ſiniſtris magis.

SEntentiam hanc veluti à Vetuſtioribus communiter receptam placuit Hippocrati inter aphoriſticas referre, utque illam non perpetuò veram deſignaret, non irrationabiliter addidit adverbium *magis*, cùm non ſemper mares in dextra, & fœminæ in ſini-

ſiniſtra uteri parte gignantur, licèt id ratum omninò fuerit Anaxagoræ, & Empedocli, quos tamen redarguit Ariſtoteles 4.*de gener. animaliũ cap*.1. *et* 7.*de biſt. eorumdem cap*. 3. At verò huic ſententiæ conatus eſt Hippocrates adjicere rationem 2.*epidem. ſect*. 6. *et* 6.*epidem. ſect*.4. illamque referre in vigorem, caloremque partis dextræ, ſiniſtræ præpotentiorem; unde etiam ſemen in dextro teſte contentum vividius, & efficacius quoque exiſtimavit: quamobrem *lib.de ſuperfœtatione* conſulit ad gignendos mares conferre plurimùm, ſi ſiniſter teſtis obligetur, ut totum ſemen in concubitu è dextro, non è ſiniſtro, in uterum effluat; quin & cuncta viſcera in dextra corporis parte poſita, cæteris robuſtiora exiſtimavit *cit.2.epidem.* inquiens: *ſecundùm naturam plurimam vim babet mamma dextra, oculus dexter, et quæ intra ſunt bâc parte.* At iſta non tanti ſunt, ut contrarium ſæpenumerò minimè ſucceſſurum evincant, cùm ſæpiſſimè ſit expertum, & fœminas, & mares indifferenter genitos, & geſtatos fuiſſe in alterutra uteri parte; quô factum, ut plerique Medicorum in præſagiendis ejuſmodi partubus, non ſine eorumdem deriſu, falſi fuerint, hoc aphoriſmo confiſi. Neque prætereà verum eſt, fœminas in generatione ſemen effundere, quod cum ſemine maris commiſtum, pro varia utriuſque vi, atque efficacia, modò maſculum, modò fœmellam efformet. Nam ex Anatome ſatis ſuperque jam conſtitit illas nonniſi ovum ſuis pelliculis obvolutum, in quo rudimenta fœtûs præjacta manent, in uteri cavum deponere; mares verò ſuo ſolùm ſemine illud fœcundare, atque in motum, expanſionemque membrorum adigere, ut alias eſt quoque à nobis explicatum. Si itaque contingat ex ovario abruptum, ſemotumque ovum in uterum deponi per dextram, ſiniſtramque

V. etiam Hipp. de Nat. puer. & Gal. 14. de uſu part. c.7.

Digitized by Google

que ejuſdem tubam, quod jam maſculini ſexûs diſpoſitionem fuerit præſortitum, atque à robuſto ſemine maris fœcundatum, maſculus orietur; contra verò fœmella; nihilum ad id conferente loci conditione dextrâ vel ſiniſtrâ, cùm utraque, & pari calore, & non diſſimili venarum, ac arteriarum propagatione, foveatur. Fortè autem accidit ut ova vividiora, meatus latiores, & dextra uteri pars robuſtior evaſerint, quia univerſa pars dextra corporis, brachium, latus, crus, pes, horumque muſculi, veluti magis exercitata, grandiora, agiliora, & in omnibus operibus efficaciora præ cæteris fuerunt. Hinc levis omninò eſt conjectura illa, quam plerique deducunt à pondere, motu, calore alterutrius lateris, ut fœtum maſculinum, aut fœmininum in utero geſtari præſagiant, ſicut & aliæ plures ad hoc idem à pluribus aliis adhibitæ, utpotè quæ falſo innixæ fundamento, ſæpiſſimè fallant. Porrò non irrationabiliter credere eſt, plurima iſtorũ, quæ in aphoriſmis cõtinẽtur, licèt in operibus Hippocratis ſcripta inveniantur, non fuiſſe tamen ab eodem inter aphoriſticas ſententias redacta, ſed ab aliis ſucceſſoribus recollecta, huc illucque ſparſim fuiſſe interpoſita.

APHORISMUS XLVIII.

Ut ſecundæ procidant, ſternutatorio appoſito, nares comprime, et os.

SIcut antea dixerat *Aphor.* 35 Mulieri difficulter parienti ſternutatio ſuperveniens bonum; ita nũc ad deturbandas ſecundinas illam arte excitandam ad-

admonet; & quidem auxilio cunctis obvio, ne ſcilicet illæ diutius intra uterum ab edito fœtu detentæ, repurgandis inde recrementis impedimento ſint, ac mox putrefactæ, nedum gravia inferant ſymptomata, ſed & mortem inevitabiliter, niſi penitus depellantur: comparatum namque Naturâ eſt, ut ad maturitatem perductus fœtus jam jam ſe partui accommodet, ac deorſum in uteri valvam procumbens, diruptis jam ſpoliis, proprio niſu, & ipſius parturientis valido conatu efferatur in caput, mox verò ſecũdinæ procidant cum ſanguineis ſuperfluitatibus; quamquàm, & non rarò accidat, ſimul unà fœtum ſuis obvolutum involucris in lucem prodire. Sunt autem iſta in hominibus *Amnios*, & *Chorion*, cui adnexa eſt Placenta uterina; Vaſa verò umbilicalia ſunt duæ arteriæ, una vena, ſed major, & Urachos. Quoniam verò in umbilici, ſeu umbilicalium vaſorum reſectione, non levis error quandoq; ab obſtetricibus committitur, puta ſi intempeſtivè, ſi inæqualiter, ſi non debito modo, aut loco reſecentur; proinde fit ut illa retracta, atque contorta in uteri cavum revolvãtur, aut etiam fortaſſe dirupta, ſecundùm partes utero alligata remaneant, unde poſtmodum incommoda plurima, immò manifeſtum vitæ periculum. At verò neque ſalubriter egeruntur, ſi primo loco, & ante partum prodeant, exarefacto nimium utero ab intempeſtiva illarum ejectione.

Cùm ergo contingit illa à partu detineri, omnis induſtria adhibenda eſt, ut quo citiùs fieri poſſit, expellantur; in quam rem plura ſolent à Medicis commendari, nedum ad exturbandas ſecundinas, ſed etiam ad expellendum fœtum mortuum; verùm hoc loco ab Hippocrate proponitur facile, ac promptum auxilium ab incuſſo ſternutamento de-

ſuum-

Digitized by Google

ſumptum, etenim per ſternutationem totum corpus vehementer concutitur ad expulſionem ejus, quod nares, & proceſſus mammillares moleſtat, atque proritat, ex cujus vehementi concuſſione uterus non leviter commotus, facillimè deponit, quod interius reconditum, eique alligatum eſt.

Sed quid eſt, quod Hippocrates in hoc aphoriſmo vult obſervandum, ut impoſito ſternutatorio nares deinde apprehendantur, & os claudatur? Neutiquam planè, ut à pleriſque putatur, quia detentus ſpiritus per œſophagum inferius protruditur, & uterum comprimens, ad ſui exonerationem, fœtûſque depoſitionem, eundem compellat. Id namque nullatenus crediderim, cùm neque aër per eas partes ferri, neque eò delatus vim, aut impulſum utero tribuere poſſit. Exiſtimaverim proinde potiùs impetum eâ induſtriâ afferri majorem pectori, ac diaphragmati, quod propter eà expanſione majori comprimat, impellatq; ſubjecta viſcera, præprimis autem uterũ mole ſuâ, & à retentis ſecũdinis tũ turgidum; Quin & obturatis naribus, & ore, vis medicamenti ſternutationem moventis penitiùs ſe inſerit, atque nedum nervos per nares diffuſos, ſed etiam qui è vaga conjugatione promanant, vehementiùs laceſsit, atque motum quendam, ferè ſpaſmodicum, per ſubjecta viſcera, & uterum ipſum excitat, quo tandem detentæ ſecundinæ extrudantur. Neque enim ſternutatio levis motus concuſſivus eſt, aut naturalis, ſed violentus, ac præternaturalis, ſaltem à cauſa irritante, & vellicante meninges, ut quod noxium eſt, & cerebro infenſum, expellatur; quamobrem Galeno 2. *de ſymptom. cauſis cap.* 3. dicitur quidem ſternutamentum promotum à natura, ſed non ſine vi, atq; irritamento cauſæ morboſæ, excitatum, ut propte-

rea aliquandò acciderit,ex quadam peſtilentia,ægrotantes iteratis ſternutationibus infeliciter periiſſe, quippe quæ deſignabant cauſam illarum adeò malignam,& deleteriam,ut non ſolùm naturæ expellenti minimè cederet, ſed cerebrum ipſum pravâ contagione depravaret, ac tandem in exitium deduceret.

Quibus deniq; medicamentis id peragi debeat, quamvis hoc loco Hippocrates non explicet,alibi tamen illa deſcribit,ex pulveribus naſturtii, hellebori albi, piperis, ſinapis, pyrethri,nigellæ, & ſimilium acrium medicamentorum,tenellas narium membranulas,ac meninges ipſas cerebri proritare valentium; quod nunc,noſtrâ ætate, uſu tabaci paſſim fieri ſolet, adjecto præſertim, ſi libuerit,modico pulveris cyclaminis leni calore ſiccati, atque ad clibanum leniter torrefacti. Sunt etiam ſucci herbarum, qui idipſum potenter efficiunt. Sed & Hippocrates ipſe potiones quaſdam exhibet ex ſucco artemiſiæ expreſſo cum vino albo: quod efficaciſſimum remedium eſt ad expellendas ſecundinas, fœtumque mortuum; Dictamnum quoq; creticum,& album, fæcula bryoniæ, borax mineralis, extractum granorum chamæactes, & alia hujus generis plurima,in idem conferunt, ut apud Medicinæ practicæ Profeſſores paſſim eſt legere.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS L.

Mulieri, ſi velis menſtrua cobibere, cucurbitulam quammaximam ad mammas appone.

MAximum, quod fautrix Natura mulieribus ad ſalutem largita eſt, auxilium, Catameniorum eſt lunari revolutione repurgatio, quæ, non aliter ac in reliquis conſuetis evacuationibus, debitam quantitatem, convenientemque modum ſervare debet, ut juvet, ac nullatenus officiat; ſiquidem omne nimiũ Naturæ inimicum eſt: iiſque plus juſto fluentibus morbi eveniunt, ut dicitur ab eodem Hippocrate *hoc eodem 5. aphor.* 57. Et quidem aliquandò ita immodicè fluunt, ut exanimes non raro deſerant mulieres, vel ſaltem illas in peſſimas ægritudines deducãt, potiſſimùm cachexias, hydropes, apoplexias, &c. Dicuntur autem immodicè fluere, vel cùm ſingulis menſibus, ſervatâ temporis opportunitate, ad certos dies affluenter erũpunt; vel cùm continuatis diebus, nullâ, vel modicâ intermiſſione datâ, profluunt, ut in profluvio muliebri, quin & aliquandò, nõ ſine moleſtiis, torminibus, & præcordiorũ anxietatibus. Verũtamen in utriſque purus, ſyncerusq; ſanguis egeritur; nam ſi fortaſſe ſeroſus, aut lymphicus, aut etiam mucoſus, & albicans appareret, vel ſi loco ſanguinis, perpetim expurgetur ichor, ſanies, aut pallidus humor, ut in fluore muliebri, ſicuti evacuationes iſtæ per uterum nullum ſanguinis veſtigium referrent, ita nec ad immoderatas ejuſdem evacuationes, neque

ad ſententiam hanc aphoriſticam pertinerent, in qua ſolùm immodica menſium quantitas, non qualitas conſideratur.

Prætereà, quia multum, & paucum ad aliquid referuntur, attendenda quoque erit cujuslibet menſtruantis mulieris conſtitutio, & habitudo corporis, itemque conſuetudo, & mos excretionis, vita anteacta, idque genus alia: nam ſucciplenis, otioſis, opiparis, vinoſis, largior ſemper eſſe ſolet ejuſcemodi expurgatio; contra verò parcior exercitatis, debilibus, frugalemque vitam ducentibus. Hinc pleræque ſolent ad integras hebdomadas menſtruare citra ullum vitæ incommodum, immò ſalubriter; aliæ verò vix uno, aut altero die.

Contingit autem iſtiuſmodi menſium immoderata evacuatio, aut vitio ſanguinis, aut vitio vaſorum uteri, unde is effluit. Et quidem vitio ſanguinis, ſi ex propria ſui conſtitutione, ac naturâ, plus juſto per id temporis, quo in motum, & exitum adigitur, in ſuis particulis vividioribus, ac volatilibus turgeat, & ampliorem locum exquirens, factâ in eum impetuoſâ irruptione, diffundatur; vel ſi adeptâ, à non benè repurgatis ſui recrementis, acritate, latiorem vaſorũ anaſtomôſim ſibi faciat, ac factam occludi non permittat. Quàm verò Veteres inculpabant plethoriã, & immodicam in vaſis ſanguinis ſuperabundantiam quis unquam admiſerit? Si præſertim conſideraverit ſagacem Naturæ ſolertiam, quæ ſicut in neceſſariis non deficit, ita nec in ſuperfluis abundat, niſi ex accidenti, aut quia vaſa reddita ſunt incapacia, aut quia non mole, ſeu quantitate, ſed euphoriâ, ac orgaſmo, ab intruſo chylo fortaſſis energetico, & particulis plus juſto mobilibus ſaturo, tumultuaria commotio in eodem excitatur, cum turgentia, ſeu potiùs vehemen-

Digitized by Google

mentiori fermentatione, ut proinde vaſa ampliora fieri neceſſe ſit,& tãtùm non dirũpi:quòd & aliquandò contingit,non ſolùm in apicibus, ac oſculis arteriarum, aut venarum,verùm etiam in ipſis meatibus, & glandulis,ſi præſertim aliqua de cauſa flacceſcant, aut laxiorem naturâ ſortitæ ſint ſtructuram. Atque hinc alterum in eruptionibus immoderatis vitium exurgit ex defectu vaſorum uteri, vel ut plus juſto laxa, diſtenta, aut aliter malè affecta,facilè aperiantur, vel etiam ut erodantur, & difficulter nimis deinde coarctentur. Seclusâ ergo cujuſvis alterius humoris, quàm ſanguinis,evacuatione, undecumque illa proveniat, conſulit hìc Hippocrates, in omnibus immodicè fluentis ſanguinis vitiis,cohibentia, & ſiſtentia medicamenta eſſe adhibenda, è quorum numero nunc ſpeciatim meminit cucurbitularum, veluti quæ externè adhibitæ,citrà magnum corporis incommodum, & abſque eo quòd humores, & ſanguis ipſe,interiùs perturbentur, aut alterentur,prõptè ac faciliter fluentem ſanguinem ſiſtere poſſunt. Neque verò vereri eſt, quòd vitioſus, acris, aut acidus fortaſſe ſanguis intra venas, aut arterias detentus, viſcera ipſa inficere, & alias ægritudines excitare poſſit; ſiquidem in his longè magis prævalet deſumpta indicatio ab immoderata ſanguinis evacuatione, unde vires repentè concidunt, ac ſyncope, & mors certocertiùs imminet: Ab immodica namque ſanguinis effuſione, cujuſcumque conditionis ille ſit, aut undecumque effluat, effractis viribus, partes cunctæ corporis collabaſcunt,atque interrupto cordis, & arriarum motu, vita ipſa deficit. Ut autem hanc evacuationem ab aliis excrementorum expurgationibus ſejungeret Hippocrates, illamque non alterius ægritudinis ratione, vi, aut violentiâ inductam, ſed conſue-

ſueto tempore, & cum debitis circumſtantiis prodeuntem per catamenia ſpeciatim deſignavit, quæ non niſi comprehendunt menſurnam per uterum purgationem, eamque opportunam, convenientem, & ſalubriter à Natura inſtitutam, ut corpora fœminarum à ſuis impuritatibus repurgentur, & uterus veluti per ipsã irroratus, & ablutus, ad fœcunditatem, conceptionem, generationẽq; ſit diſpoſitus; unde ſi contingat excedenter fieri, & ultra id quod uſus poſtulet, cum vitæ pernicie, conſulit eſſe cohibendam. Quamobrem non immeritò inquit *ſi velis cohibere*: ideſt ſi plus juſto fluant, atque ex immoderato profluvio expediat cohibere; nam id velle debet prudens Medicus, quod rationabiliter agendũ expedit, ne ab evacuatione, quæ cæteroquì ſalutaris eſſe ſolet, in morbum, aut vitæ periculum, patiens adigatur, quemadmodùm in catameniis immoderatis, non raròmulieribus accidit.

Admonet eapropter cucurbitulam magnam ad ubera eſſe apponendam, tum quia hoc medicamenti genus prõptè poteſt adhiberi, ne fluenti ſanguini induciæ præbeantur in vitæ perniciem, tum quia apud Veteres frequens erat illarum uſus, ut deducitur ex eodem *lib. de priſca Medicina*, & *de Medico*; tum etiam quia medicamẽtum eſt de genere eorum, quæ extrinſecus adhibentur, & momento ferè temporis opitulantur; unde Avicenna 21. 3. *tract.* 3. *cap.* 4. *ventoſam magnam* inquit, *ſanguinem in una hora retinere*; & licet unius, ſed magnæ cucurbitulæ hic meminerit Hippocrates, ut exinde maxima ſequatur ad mammas retractio, & vaſorum inde perreptantium compreſſio, & conſtrictio; nil tamen vetat, quin etiam plures, & minores admoveri non poſſint, ſi fortaſsis major, & amplior timeatur: Atqui cùm ad

Digitized by Google

ad mammas hîc dicat,& 2.*epidem.ſect.6.* (unde aphoriſmus hic fortaſsè deſumptus eſt,)ſcriptum ſit, muliebribus menſtruis cohibendis cucurbitulam maximam juxtà mammam adhibendã; anſa pleriſq; data eſt,num ſupra, vel infra mãmas admovẽdæ illæ ſint. Et quidẽ Galenus *in hoc comm.* & Avicenna *cit. loco* infra,& ſub mammas interpretantur, ubi venæ mãmariæ cum uterinis conveniunt, & majorem videntur interſeſe inire conſenſum. Verùm ex hoc non rectè evincitur, quamobrem non etiam ſupra mammas illæ poſſint admoveri, præſertim cùm conſenſus hic non per venas, ſed per arterias potiùs habeatur, ut ex Anatome jam ſatis conſtitit; quin immò ſanguis, poſt detectã ejuſdem circulationem, per arterias ad uterum defertur, non per venas,quæ deinde in jecur omnes contendunt. Attamen notabilis eſt obſervatio Jo: Ferdinandi Hertodii memorata *in Ephemeridibus Germanicis Anno* I. *obſ.* VI. quâ uteri cum mammis conſenſus apertiſſimè detectus eſt. Sed & cunctis notum, à mammarum iteratâ aſſiduâque contrectatione uterum ad ſui repurgationem ſollicitari, unde etiam experimur enixas à ſuctu lactis, atque à fomentis uberibus applicitis, plurimùm juvari ad puerperiorum evacuationem, indeq; etiã exoriri majorem in natos affectum, ac nutricum in lactentes ſuos, etſi non à ſeipſis genitos, parem matribus amorem, ac benevolentiam, à frequenti, & diuturna per illos mammillarum contrectatione,ſuctioneque, ob quam voluptuoſam illæ in utero percipiunt ſenſionem. Hinc quoque fit,cur ad unius defectum, altera evacuatio promoveatur, & ſupervenientibus menſtruis lactis profuſio diminuatur, aut etiam deſinat. Cæterùm, cùm occaſio tulerit, ut ad mammas cucurbitulæ ſint apponendæ, convenientius longè erit, atque ſecurius, infra,

non

Digitized by Google

non ſupra mammas illas admovere,ne ſubinde mammæ ipſæ tumefiant, aut inflammentur, non ſine graviori periculo; neque inſuper ſcarificentur, ne ulcera exindè oriantur,quæ pectori,& coſtis plurimùm officerēt.Per id tēporis verò,quo cucurbitulæ mā mis admovētur, ſunt qui velint,etiam obligandos eſſe poplites, cum brachiis, ſubjectâ eiſdem lanâ; fortè quia per has ligaturas ſanguinis motus aliquantulum impeditur, ne vehementiùs per corpus excurrat. Unde idem Hippocrates 6. *epidem. ſect.* 7. edocuit, *ſanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt animi deliquium, figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appoſitio, ligatura*. At utilius erit iis interea medicamentis uti, quæ ſanguinem fluentem ſiſtere valent, quēadmodùm ex Galeno eſt ſuccus plātaginis, & in praxi ſunt in uſu pulveres ex C.C. uſto, coraliis rubris, bolo Armenia, lapide hæmatite, colchotare vitrioli,croco martis adſtringente, atque ex opiatis innumera.

APHORISMUS LI.

Quæ utero gerunt, iis uteri os comprimitur.

PLura referuntur à Medicis ſigna, quibus conceptio, atque uteri geſtatio dignoſci poſſit, ſed fallacia admodùm. Hoc autem, quod ab Hippocrate hìc proponitur, quaqua ratione fidelius videtur, eoq; ductæ peritæ obſtetrices de graviditate certiùs ſolent vaticinari, ſi nimirum os internum uteri occluſum tetigerint, atque univerſam illius regionem molliter tumefactam percipiant.Ea namque

que eſt Naturæ in omnibus ſuis operibus ſolertia, ut, quoad fieri poſſit, quod ipſa molitur, perficiat, & ab externis injuriis alterantibus tueatur, atq; in ſuo robore cuſtodiat, foveatque, potiſſimùm autem in Hominis generatione, unde non ſolùm fœtum ſuis involucris obtectum, & utero circumvallatum à quocumque externo alterante tutatur, ſed interno quoque uteri ore occluſo, ab ambientis aëris ærumnis defendere ſatagit. Et quamvis in ſuperfœtantibus aliquandò hiare à pleriſque ſit creditum, id tamen ipſe nullâ ratione crediderim, ſed potiùs, quandò hoc acciderit, præ nimia delectatione ex iterato concubitu leviter aperiri, ut vim prolificam fœcundantis ſeminis interiùs admittat, pro nova alterius fœtus conceptione, ſi fortè alia, quæ à fœminis ſuggeri debent, parata ſint, beneque diſpoſita, ut etiam advertit Hipp. *l. de ſuperfœtat.* Quod autem à Leoniceno ſcriptũ eſt, *uteri os comprimitur*, meliùs ab aliis vertitur, *connivet*, *conſtringitur*, aut *corrugatur*; quippe reipſa compreſſio nulla fit, ſed ſola interioris oris corrugatio, & coarctatio, ſed adeo ſtricta, & occluſa, ut neque ſpecillum admittat, ut alibi Galenus adnotavit ex Herophilo 3. *de naturalibus facult. cap.* 3. Quamquàm hæc pro varietate muliebrium conſtitutionum, ſoleant, ac poſſint, non leviter etiam permutari.

Sed quî fit, ut nõnullæ adhuc poſt cõceptũ, ad plures mẽſes ſoleãt mẽſtruare, ſi uteri os internũ occluditur? Planè per alios ductus mẽſtrua per id tẽporis prodire manifeſtè deducitur ex Anatome, quâ cõſtat alias venas, aliaſque arterias ad uteri cervicem protendi, unde ſanguis tempore geſtationis prorumpit, veluti ſunt venæ illæ, quæ hæmorrhoidas uteri non raró excitant, ſi à glutinoſiori, craſſiorique ſanguine

Digitized by Google

tumefiant, & in ſuis valvulis diſtendantur, quemadmodùm in varicibus: quod tamen rarum.

Poſtremò tumefactio iſta uteri, ejuſque oris occluſio in geſtatione, longè admodùm differt à tumoribus præternaturam, qui utero contingere ſolent, ut eſt ſcirrhus, phlegmon, &c.; nam in his tumet uterus cum duritie, & non rarò etiam cum dolore, ac ingenti calore; in iis verò cum mollitie, & citrà cujuſvis ſenſionis moleſtiam.

APHORISMUS LII.

Mulieri utero gerenti ſi lac multum è mammis effluat, fœtum imbecillum ſignificat. Si verò mammæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.

ADnotat, & rectè Galenus *in comm.* non quocūque menſe, ex prodeunte plurimùm è mammis lacte, indicium imbecillitatis fœtûs eſſe deſumendum, ſed eo tempore, quo ſolet effluere. Lac autem in mammis comparere ſolet circa poſtremos menſes, cùm jam fœtus adoleverit; & licèt in nonnullis illud obſervetur circa quartum menſem, fortè quia robuſtiores ſunt, & copioſiori alimento fruuntur, plerumque tamen non niſi poſt quintum, vel ſextum menſem lac è mammis prodire ſolet, cùm jam fœtus per os ſugere incipit contentum illum in Amnio liquorem. Hoc igitur tempore ſi flaccеſcentes mammæ lac effundant, fluidum nimis, ac multum, fœtum indicant fore imbecillum. Debet autem lac multum, & fluidum, ſeu ſeroſum effundi,

V. Gal. 14. de uſu part. c. 8.

di, nam ſi modicum,& conſiſtens exprimatur, valentioris fœtûs indicium erit; Hinc *effluere* dixit Hippocrates, quod eſt ſponte ſuâ prodire, nullâ adigente vi mammas ad illius exitum comprimente; hâc ſiquidem ratione indicatur lac ſeroſum nimiũ eſſe, adeòque malum, ut ſignum, & ut cauſa: ut ſignum quidem, quia inde arguitur ſimili alimento nutriri in utero fœtum, quod cùm inutile ſit, & fluidum nimis, ad maturitatem illum perducere non poterit; ut cauſa verò, quia lac non ex ſanguine, ut Antiquioribus creditum, ſed à chylo provenit; hic verò effœtus, vapidus, ac ſeroſus plus juſto, veluti ex languidis coctionibus, maliſque ſecretionibus dependens, non tam matri utero gerẽti officit, quàm fœtui, cui in alimentum cedere debet; is autem ſeroſo hoc, inutilique alimento nutritus, neceſſe eſt, ut ſenſim elangueat, immò etiam ſuperfluitatibus aquoſis opprimatur. Perperàm autem putarunt Veteres lac malum è mammis effluens, indicium eſſe fœtûs imbecilli, quia cùm nonniſi paucum ſanguinem in ſui alimoniam præ imbecillitate attrahat, majorem ejus partẽ inconcoctã deſerit, quæ ad mãmas confluens in lac commutetur, & effluat; alioquin ſi multum traheret, atque in ſui nutrimentum converteret, modicus remaneret ad mammas tranſferendus, adeòque multum lac gignere non poſſet. Hæc ſanè commenta ſunt, & falſis hypotheſibus innixa, immò Anatomicis obſervationibus omninò contraria.

Cùm dixerit prætereà Hippocrates in ſecunda parte aphoriſmi, ſolidas mammas fortiorem fœtum ſignificare, proculdubio tacitè quoque ſubintelligere voluit, non ſolùm lac ſeroſum nimis, ſponteque ſuâ effluxurum, ſed etiam mam-

Digitized by Google

mas ipſas flaccidas, ac nimiùm laxas eſſe oportere; fieri enim vix poteſt, ut lac multum ſeroſum effluat, quin etiam glandulæ, quæ majorem in mãmis ſtru-cturam faciunt, laxæ quoque non ſint, ut propterea lac ipſum continere nequeant, quemadmodùm etiã in lactãtibus iſtiuſmodi experimur: ſed neq; *duras*, dixit, ſed *ſolidas*; nam durities morboſam plerumq; tumefactionem, ut in phlegmone, & ſcirrho, arguit: quamquàm Celſus *lib.* 2 *cap.*7. duras mammas cum ſolidis confundere non ſit veritus, cùm hunc aphoriſmum referens dixit: *Mulieri gravidæ ſi lac è mammis profluit, imbecillum eſt, quod intus gerit; duræ mãmæ ſanum illud teſtantur.* Atque hinc fit quamobrem Hippocrates in hac ſecunda parte, nihilum meminerit lactis multum fluentis, ſed ſolùm dixerit, *ſi mammæ ſolidæ fuerint*: ſiquidem in priori aphoriſmi parte, cum lacte fluente tacitè comprehenſam quoque voluit mammarũ laxitatem, ac flacceſcentiam; in ſecunda verò parte expreſſit mammarum ſoliditatem, nullâ factâ lactis fluentis mentione, quia illam implicitè ſubintellectam exiſtimavit; nam ſubdit: *fœtum ſignificant ſaniorem*, per comparationem ſcilicet ad imbecillum antea memoratũ; ſiquidem mammæ flacceſcentes, & laxæ, lac ſeroſum effundentes, imbecillum ſimpliciter fœtum arguunt; ſolidæ verò licèt lac pariter effundant, ſaniorem deſignant: At ſanum profectò oſtenderent, ſi ſolidæ ſimul forent, & lac non niſi expreſſum emitterent, illudque craſſiuſculum; unde robur mammarum lactificantium, & alimenti perfectio, ac elaboratio ſignificatur. Porrò lac, quod primùm comparet propè partum, purum omninò non eſt, ſed Coloſtrum, dictũ, quemadmodùm appellavit Plinius, & Phavorinus apud Gellium. Hinc deducere fas eſt, conſen-

ſum

ſum uteri cũ mãmis, non per venas, ſed per arterias, & nervos haberi, qui per glandulas vim facultatemque ſibi invicem communicant, ut propterea non ſolùm liquorum irrorantium energiâ, ſed etiam partium componentium validâ, firmâque conſtitutione fulciantur, & mutuâ, ac reciprocâ affectione conſentiant.

APHORISMUS LIII.

Quæ corrupturæ ſunt fœtus, iis mammæ extenuantur. Quod ſi rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non corrumpent.

NEdum à lactis fluentis copia, & mammarum laxitate, fœtum imbecillum fore præſagiendum, ſed accedente earundem mammarum extenuatione ipſum aborſurum ſignificari, hoc aphoriſmo ſubdit Hippocrates, quemadmodùm *Aphor.* 38. *hujus* quoque dixerat, alterutrâ mammarum gracileſcente, alterutrum pariter geminorum fœtuũ aboriri. Sed expreſſiùs *lib.* 1. *de morbis mulier.* edocuit: *Quibus in utero habentibus circa ſeptimum, et octavum menſem repentè tumor mammarum, et ventris concidit, neç non mãnæ gracileſcunt, et lac non apparet, aſſerendũ eſt, puerũ, vel mortuũ eſſe, vel vivere, ſed debilem.* Ex quibus deducere nunc licebit mãmas non ſolùm flacceſcere, ſed extenuari, cùm abortus imminet, & quidẽ cùm antea intumuerint, & lac in ſeipſis colligere cœperint, quod non niſi ultimis menſibus gra-

graviditatis accidit. Id quod manifeſtiùs videtur comprobatum ex adjecta ſecunda aphoriſmi parte, ubi dicitur: *ſi verò rurſus duræ fiant;* quo patet, illas antea ſolidas, duraſque fuiſſe, aliter quâ ratione gracileſcere, & extenuari dici poſſent, niſi prius intumuiſſent? Unde autem tumor illarum, & ſoliditas, indeque ex mala fœtûs & uteri habitudine, laxitas, & extenuatio inſequatur, jam ſupra eſt expoſitum. Verumtamen gracilitas hæc, & laxitudo mãmarũ comparanda erit ad ſtatum graviditati præcedentem, cùm pleræque mulieres naturâ parvas, gracileſque ſortitæ mammas, non multum tumidas illas habeant, etiamſi prægnantes ſint, benèque valentes; at verò ex imminenti abortu multo graciliores illæ fient. Parum autem refert, an multo antea ejuſmodi mammarum incommodum patiantur; an etiam in ipſo abortu, aut propè; quamvis Galenus *in comm.* ſemper illarum extenuationem præceſſiſſe ſe compertum fateatur.

Quod ad ſecundam aphoriſmi partem, putat Galenus veriſimiliùs dictionem græcam πάλιν exponendam eſſe pro, *ſecus*, aut *contra*, ut ſenſus ſit: *ſi verò contrà mammæ duræ fiant*, ac propterea, ut ipſemet ſubdit, *quod in toto dicitur aphoriſmo ſit tale: mammæ quidem tenues omninò præcedunt fœtuum corruptionem, & non poſſunt iſti corrumpi ſine earum extenuatione præcedente; duræ verò corruptionem quidem non ſignificant, ſed dolor quidem dictarum partium ad ipſas conſequitur*. At oporteret non ſolum dictionem hanc variari, ſed totius orationis ſenſum, nam ſi ſupra ſcribitur *mammas extenuari*, proculdubio antea tumidæ eſſe debebant; & ſi ſolidæ ac duræ fiunt, antea flaccidæ erant. Si præterea duræ perſiſterent in utroque caſu, quomodo ſimuletiam extenuatæ, &

gra-

graciliores fierent, attentâ potiſſimum earundem mammarum glandulosâ conſtitutione, ac texturâ?

Quòd ſi revera duræ fiant mammæ, duritie penitùs morbosâ, qualis in tumoribus præter-naturam, tunc alia de cauſa, & fortaſſis etiam in mammis particulatim hærente, dolores accident, adeòque utero benè ſe habente, neque abortus conſequetur. Cæterùm comparatâ in univerſum mãmarum ſoliditate, cum earundem laxitate, ac extenuatione, gravior ſemper hæc ad partum, levior illa cenſenda eſt.

A recurrente autem mammarum duritie, dolores accident, vel eaſdem infeſtantes, vel coxas, vel oculos, aut genua, ſicque abortus non ſequetur; quoniam pravi humores ab utero in has partes, veluti per metaſtaſim delati, immunem illum deſerunt, & alias partes ſuâ corpulentiâ deturpant, & quidem in eas potiſſimùm, quæ ſpecialiùs cum eodem conſenſum ineunt, vel aliquâ ratione cohærent, aut propter lãguorem excipiendis humoribus conſentientia fiunt, ut experimentis conſtat, atque ex Anatome palàm fit: quamobrem idem Hippocrates pluribus in locis recenſuit pravorum iſtiuſmodi humorum decubitum modò in coxas, ut 1. & 2. *de morbis mulierum*, & *lib. de Natura muliebri;* modò in genua, poplites, & crura, ut *eodem 2. de morbis mulierum*, & *lib. de ſuperfœtatione*; quandoque etiam in oculos, ut dicitur *eodem libro de ſuperfœtatione*, & *de Natura muliebri*, & alibi. Ejuſmodi autem reciprocum affluxum è viſceribus naturalibus ad articulos, muſculos, & nervos, ac viceverſa, jam ſatis oſtendunt colicæ, hypochondriacæ, atque hyſtericæ paſſiones, mutuò cum articulariis doloribus reſpondentes. Porrò uterus ſpeciatim per carnoſas fibras,

peri-

Digitized by Google

peritonæo alligatur, per ligamenta lumbis, coxis, & inguinibus, per nervos tum è vago pari, tum è vertebris oſſis ſacri, & per arterias, ac venas, & vaſa lymphica, cum reliquis omnibus partibus corporis, conſenſum init, ut liquet ex Anatome.

APHORISMUS LIV.

Quibus os uteri durum eſt, iis uteri os comprimi eſt neceſſarium.

CUm antea dixerit Hippocrates in utero gerentibus os uteri internum comprimi, ac corrugari, ne quis inde putaret ex illius compreſſione, occluſioneque, perpetuum, atque infallibile conceptionis indicium eſſe deducendum, ſubdit nunc ex illius duritie ſolam compreſſionem neceſſariò eſſe colligendam, quæ ſi præextiterit, conceptioni impedimento erit; quamobrem, ut antea etiam eſt animadverſum, niſi uteri occluſio fiat cum ejuſdem mollitie, & citra quemcumque dolorem, conceptum fœtum nullatenùs indicabit; itaque ſi durum ac renitens admodùm illud percipiatur, alia de cauſa occluſio illa procedet, adeoque morboſa eſſe poterit. Fit autem durum os uteri internum, non rarò ex tumore præter naturam ibidem inducto, potiſſimùm autem ab inflammatione, & ſcirrho, aut etiam à callo, vel ulcere calloſo, ut dicitur in *lib. de ſterilibus*. Unde deducere eſt, occluſum uteri os conceptum deſignare, ſi cum naturali ejuſdem partis mollitie conjungatur, citra dolorem, ardorem, aliudque ſimile ſymptoma; contra verò cum duritie, memoratiſque ſymptomatibus conjunctum tumorem præternaturam,

ram,

Digitized by Google

ram, aut etiam callum ſignificare; quamobrem licèt compreſſionem, occluſionemque ejuſdem neceſſariò arguat, non tamen perpetuò ab uteri geſtatione orietur. Sed & in obeſis plus juſto, quibus omentum pinguius redditum elongatur, & procidit in anticam uteri regionem, illius os præcluditur, ut anteà dictum eſt; itemque in hydrope uterino affectis, aliiſque ſimilibus; verùm in his, aut uteri os non omninò occluſum eſt, aut molle nimis, & aquoſo fluctuantique humore repletum, ideoque tactui prementi cedens, præter alia plura indicia, morboſam patientis conſtitutionem atteſtantia, de quibus hîc ſermo non eſt.

APHORISMUS LV.

Quæcumque uterogerentes à febribus corripiuntur, et fortiter calefiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt, et cum periculo, aut abortum facientes, periclitantur.

ALiàs dixerat *utero gerentes acuto morbo corripi, lethale*; nunc de febribus, ſi illis accidant, verba faciens inquit, difficulter parere, aut aborientes periclitari, fortè ibi ſpecialiùs in utero, hîc ex reliquo corpore ægritudines gravidarum perpendens ab utero remotas. Quoniam verò ibi lethale, in hoc autem aphoriſmo periculoſum inquit, crediderim propterea non de febribus ardentibus, quæ acutiſſimæ ſunt, ſed de aliis levioribus loquutum,

Digitized by Google

in quibus licèt difficultas pariendi, aut abortus timendus ſit, non tamen mors certò immineat; quemadmodùm de acutis ægritudinibus meminerat, & ab ardentibus febribus proculdubio ſequeretur. Hinc ſententiam hanc congruentiùs exponerem, cum iis, qui loco *fortiter caleſiunt*, potiùs legendum ſuadent *fortiter extenuantur*: Hâc enim ratione meliùs explicabitur, quamobrem non penitus ſint perituræ, & quomodò abſque manifeſta occaſione incaleſcant, & qua de cauſa diſtinctis dictionibus excalefactionem immoderatam à febribus ſejunxerit. Miror autem, unde ſibi perſuaſerit Cardanus robuſtas mulieres facilè epialas febres ſufferre poſſe, quas inter graviores, periculoſioreſque recenſuit Galenus 6. *epidem. comm.* 1. *tex.* 29. illas cum hemitritæis, & continuis enumerans. Itaque longè rationabilius erit ſi dicatur, utero gerentes febribus correptas difficulter parere, & periclitari, ſi ſimul unà magnopere extenuentur, & abſque ulla manifeſta occaſione, putà inediâ, vigiliis, evacuationibus, aliiſque extenuare valentibus: Hâc quippe ratione planè conſtabit tum à febri ad plures dies productâ, tum à cauſa interna extenuante, nedum utero gerentem, ſed & fœtum ipſum vehementer debilitari, unde partus deinde difficilis conſequatur, ac propter virium languorem, non ſine vitæ periculo: Quòd ſi fœtus ferendo non ſit, ut in tempus partûs producatur, proculdubio aborietur, & ſimul cum illius interitu pariens ipſa periclitabitur.

Ex his modò deducere licebit, febres hoc loco memoratas, de genere earum exiſtimandas eſſe, quæ à materia humorali dependent, exceptis ſolùm ephemeris ſimpliciter dictis, quæ cùm nonniſi ad

Digitized by Google

diem unum, aut alterum perdurent, profectò ingentem noxam utero gerentibus afferre nequeunt, aut cum extenuatione citrà cauſam manifeſtam copulari, quare à pravis humoribus progenitæ, utero gerenti, & fœtui detrimento ſunt; unde idem Hippocrates 2. *aphor.* 28. animadvertit febricitantium corpora, pluſquam ratio poſtulat, contabeſcere, malum eſſe; quippe quia imbecillitatem, vel, ut aliis placet, pravitatem ſignificat.

APHORISMUS LVI.

In fluxu muliebri ſi convulſio, et animi defectus advenerit, malum.

NUm revera de fluxu muliebri propriè dicto, an verò de copioſo menſtruorum fluxu ſcriptus ſit hic aphoriſmus dubitare contingit apud Expoſitores; & quidem in utramque partem propendere, ſuis non caret argumentis. At verò quoniam *Aphor.* 3. *hujus* dixerat: *ubi ſanguis multus fluxerit, ſingultus, aut convulſio ſuperveniens, malum*: probabiliùs videtur, non hîc quamcumque ex utero ſanguinis evacuationem illum intellexiſſe, ſed eam ſpeciatim quæ non ſynceri ſanguinis, ſed corrupti, ac ſanioſi humoris eſt, qualem deſcripſit Aëtius *Tetrabibl.* 4. *ſer.* 4. *cap.* 65. atque ex Archigenis ſententia uteri deſtillationem appellavit, eâque Galenus Boëthi uxorem affectam retulit *lib. de præcognitione ad Poſthumum.* Utcumque autem ſe res habeat, planè fit, ut quamcũque immodicam evacuationem undecumque proce-

Digitized by Google

dentem, conſequens convulſio, animi defectus, malum ſit, & longè deterius cenſeatur, ſi ab utero plurimis nervis referto, atque cum principalioribus corporis partibus conſentiente, proveniat; nam morbi iſti ſuapte naturâ pernicioſi ſunt, ut qui vitæ cuſtodes malè affectos arguunt, quinimò vires infringunt, ipſumque vitæ fomitem perdunt. Rectè autem monitum eſt à Galeno *in comm.* non ſtatim hæc in recenti fluore advenire, *ſed cum vel vehementior fuerit, vel diu perduraverit.*

APHORISMUS LVII.

Si menſtrua plura fiant, accidunt morbi, et ſi non fiant, ex utero morbi contingunt.

MEdiocritatem cunctis in rebus laudabilem, nemo eſt qui non fateatur, ac magnis laudibus non deprædicet, unde effatum illud notiſſimum Terentii: *Ne quid nimis*, atque illud Horatii:

Eſt modus in rebus: ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere rectum.

Eamdem autem pluribus in locis ad Naturæ tuitionem, & ſalubritatis incolumitatem, ſervandam, paſſim quoque commendavit Hippocrates, ut propterea ſcripſerit 6. *epid. ſect.* 6. *labor, cibus, potus, ſomnus, Venus, omnia mediocria*: Quod & pluries repetit in libris aphoriſmorum. Hîc verò ſpeciatim in fœminis menſtruas purgationes conſiderans, illas modum non ſervantes omninò vituperat, & cùm affluenter prodeunt, & cùm penitùs ſupprimuntur, eâ tamen differentiâ, ut ſi largè profluant, morbos in-

indefinitè ſuccedere, ſi detineantur, ex utero particulariter provenire decernat.

Eveniunt planè morbi, fluentibus largè menſtruis, plerumque vitio totius, quoniam malam ſanguinis diatheſim ſæpiſſimè conſequuntur: non enim aliâ de causâ ſanguis affluenter funditur, niſi quia vitioſus eſt, puta acer, acidus, ſalſus, ſeroſus, qui propterea, impetu in vaſa uteri facto, viam ſibi aperit, & quandoque, nedum oſcula vaſorum laxat, dilatatque, verùm etiã erodit, & tãtùm non dilacerat; cùmque vitioſus iſte ſanguis per univerſum corpus excurrens, impetum deinde ſpeciatim faciat in uterum, proinde eſt, cur Hippocrates indefinitè dixerit morbos exinde ſuboriri, nullâ de particularis viſceris dyſcraſiâ mentione factâ. Verùm non hinc uterum quis ab iſtiuſmodi labe immunem opinetur, cùm adhuc ſolius ipſius vitio idipſum haberi poſſit, ſi potiſſimùm peculiari aliquâ ægritudine ſit affectum, aut occultâ ſui fermenti depravatione contaminatum, quamobrem ſæpiùs uteri ſcirrho laborantes, aut ex glandulis ejuſdem tumefactis, obſtructis, laxatis, eroſiſve, malè ſe habentes, profluvio ſanguinis ad annos integros vexatas vidi, immò doloribus vehementiſſimis, & ſpaſmodicis affectionibus cruciatas. At verò in menſtruorum ſuppreſſione, defectus hic videtur omninò adſcribendus utero, aut quia illabentem ſanguinem non admittit, aut illapſum excipit, detinetque: non admittit autem, quia in ſuis vaſis obſtructus, aut debito fermento privatus repurgationi, ſecretionique ineptus evaſit, cùm alioquî velut ſentina totius corporis exitum ſanguineis recrementis debeat promptiſſimè exibere; quapropter ſi illa recirculent, & aliorſum remeent, ejus defectui jure optimo conſe-

quen-

quentes ægritudines tribuuntur. Quòd ſi illa excipiat quidem, ſed præ craſſitie, ac lentore deponere poſtmodùm non poſſit, proculdubio ibidem hærentia graves ægritudines excitant, quæ ſedem in eodẽ habentes, ab illo malè affecto procedere dicentur, ut in obſtructionibus, tumoribus, aliiſque uterinis affectibus experimur. Et quamvis menſtruorum repurgatio impedita, magna ex parte, fæculento ſanguini tribui poſſit, debet tamen utero adſcribi, qui cùm ſuâ naturâ ſit repurgandis menſibus deſtinatus, quoties hoc munere defungitur, ejus culpæ iſtiuſmodi defectus attribui debet, quia deficit in eo, quod debet: deficit autem, ut dictum, vel fermenti ſui inertiâ, vel vaſorum exilitate, aut compreſſione, vel denique malâ conſtitutione, ac texturâ, aliave indiſpoſitione nobis adhuc inconſpicua.

Quinam verò ſint morbi tum ex fluentibus plus juſto, tum ex non fluentibus menſtruis oriundi, non facile eſt omninò determinare, cùm & Hippocrates ipſe, licèt plurimos recenſuerit in *lib: de morbis muliebrib.* & *2. epidem ſect.* 3. & alibi; non tamen omnes penitùs eſt complexus, nam nulli non ſunt, qui ex ipſis immodicè fluentibus, vel diminutis, aut omninò ſuppreſſis oriri non poſſint, ut experientia demõſtrat; unde jure optimo ſcripſit ad eundem Hippocratem Democritus *Epiſtola de Natura humana*, innumerabilium ærumnarum authorem eſſe uterũ, cùm & revera dolores capitis acerbiſſimi, epilepſiæ, apoplexiæ, lethargi, convulſiones, catalepſes, phrenitides, cæcitates, ſurditates, anginæ, aſthmata, hæmoptyſes, peripneumoniæ, palpitationes, vomitus, & alia plurima mala ex illo proficiſci conſueverint, ut hiſtoriis, & anatomicis obſervationibus eſt compertum. At verò quamvis innumera ſint mala ex

ute-

Digitized by Google

utero progigni ſolita, ſpecialiora tamen Hippocrates *cit. lib. de morbis mulieb.* recēſuit, ſive copioſiùs quàm par ſit, effluant, ſive diutiùs remorentur, & ſuppreſſi menſes ſiſtant. Ut autem quis de eorundem immoderato exitu judicium ferre poſſit, ſtatuit ibidem in omni muliere ſana duarum heminarum Atticarum menſuram excedere non debere, idque ad duos, vel tres dies, longius autem, aut brevius tempus morboſum eſſe; Verumtamen hæc plerūq; variant etiam ſalubriter, pro varia fœminarum habitudine, ætate, victûs ratione, exercitatione, & ſimilibus; nam pleraſque videre contingit, quæ ad plures dies abundantiùs menſtruare ſolent, & maximâ cum corporis euphoriâ, ut etiam Hippocrates ibidem innuere videtur. Facta autem comparatione inter eas, quibus menſes affluentiùs prodeūt, ac profluvio ſanguinis affici cōtingit, aut ex adverſo ſuppreſſi ſunt; lōgè periculoſiùs ægrotant primæ, quippe quæ immodicā evacuationē ſāguinis ferre nequeūtes, tādē decolores redditæ, cachecticæ, aut hydropicæ, vel, quod gravius, ſyncope affectæ, brevi ſuccumbunt, & vitâ deficiunt. Contrà verò, quibus ſanguinis menſtrua purgatio ſupprimitur, licet in eadem, & conſimilia mala procedente tempore incidant, in longius tamen protrahuntur, adeout idem Hippocrates ſcribat famulam quandam 4. *epidem.* ſeptem annis menſibus caruiſſe. Porrò mirari ſubit quamobrem Hippocrates *cit. lib. de morbis muliebrib.* ſcriptum reliquerit: *detenta per ſex menſes menſtrua incurabilia fieri;* Cùm cæteroqui ex praxi pluries innotuerit, nonnullas ex adverſo convaluiſſe, alias etiam concepiſſe, & vitales partus edidiſſe, niſi aliunde uterus in ſua conſtitutione laxatus, ineptus evaſerit conceptioni, & graviditati. Memini me aliquando obſervaſſe mulierem quadra-

ge-

Digitized by Google

genariam Aſcite laborantem, quæ tamen ſuo fœta marito, non ſolum fœtum maturavit, ſed non ſine admiratione puellum exactè formatum peperit, licèt tandem non repurgatis ſufficienter lochiis, & aquâ in abdomine retentâ, poſt plures hebdomadas perierit.

Pro coronide tandem animadvertendum, morbos à non fluentibus menſibus tunc ſolùm evenire, cùm aliàs illi fluere deberent. Incipiunt autem naturaliter fluere cum Mulieres conceptioni, generationique aptæ fiunt, id quod plerumque accidit circa decimum quartum annum; & licèt aliquibus ante, & poſt hæc tempora eruperint, nam aliquando ſtatim ab incunabulis, quandoque verò poſt vigeſimum primum annum apparuerunt; hoc tamen illis præter morem, atque ex ægritudine aliqua accidiſſe dicendum. Ita quoque deſinere conſueverunt ſeptimo, aut (quod ſummum) octavo annorum ſeptenario, quamvis pleræque ad ſexageſimum annum, & ultra menſtruas purgationes ſubiiſſe perhibeantur. Quare pro diverſa fœminarum conſtitutione prudens medicus de ejuſcemodi menſium eruptione, aut deſitione, promotâ nimium, vel impeditâ, conjiciet, num morboſæ ſint, aut proximè in ægritudines ſint lapſuræ; atqui certiora indicia deſumet ab his, quæ idem Hippocrates memorat *cit. lib. de morbis muliebr.* puta doloribus, tumoribus, obſtructionibus, febribus; contrà verò ſponte Naturæ deſiiſſe pronunciabit ſi citrà quamcumque uteri ægritudinem, & nullâ ſubſequente febri, aliâve cordis, cerebri, aut ſtomachi moleſtiâ, certâ præſertim ætate, ſenſim, ſenſimque defecerint. Quæ denique purgationes à partu fiunt, & propriè lochia, aut puerperia dicuntur, longè admodùm à menſtruis differunt

runt

runt ; adeòque ad præſentem hunc aphoriſmum nullatenus pertinent.

APHORISMUS LVIII.

Recto inteſtino, aut utero inflammationem patiente, urinæ ſtillicidium accidit , & renibus purulentis urinæ advenit ſtillicidium : Hepati autem inflammationem patienti ſingultus advenit .

A Suppreſſis menſtruis, ſi fortè ſanguis ita in utero reſtagnet, ut excitet inflammationem , non ſolùm inde febres, dolores, anxietates, aliaque id genus communia ſymptomata inflammatorias febres comitantia orientur , ſed compatientibus vicinis adjunctiſque partibus , alia ſpecialiora ſuſcitabuntur, quæ eorundem nexum arguunt , & partem ſpecialiter affectam deſignant . Quamobrem hoc aphoriſmo Hippocrates ab inflammato recto inteſtino , aut utero , urinæ ſtillicidium evenire animadvertit,ſicut pariter à purulentis renibus : ab hepate verò inflammato, ſingultum.

Et quidem urinæ ſtillicidium advenire , recto inteſtino, aut utero inflammationem patiente , affectâ inde veſicâ, quæ utrique proxima , & conjuncta eſt, palàm fit ex Anatome , quâ conſtat veſicam uteri cervici ſuperincumbere , atque inteſtino recto alligari , ut propterea ad utriuſque partis læſionem promptè quoque ipſa compatiatur : quamobrem experimur in gravidis à tumefacto utero,veſicam comprimi , atque urinam in illa collectam diutiùs aſſervari non poſſe,ſed ſtatim egeri, quocircà utero gerẽtes micturire coguntur. In fæcum autem,præſertim

duriuſcularum, egeſtione, ex nimio, frequentique conatu, etiam veſica crebriùs ſollicitatur, ut modicam adhuc urinam quantociùs expellat. Si ergo hæc citra morboſas cauſas,& veſicæ morbos,accidunt, ut urinæ ſtillicidium oriatur, quàm graviùs, & moleſtiùs affici continget, cùm partes illæ inflammatione laboraverint, non ſine pravorum ſuccorum acritate, atque irritatione?

Idipſum evenire obſervamus à renibus purulentis, cùm nimirùm urina inde tranſcolata, & pure ſuapte naturâ mordicante, acribuſque particulis muriatico-acidis referta, in veſicæ cavum deponitur, & ſtillicidium excitat. Animadverſione dignũ eſt, quod Hippocrates non inflammatos, ſed purulentos renes hîc notaverit, ſeu ex contracto ibidem ulcere, ſuppuratos, quoniam ab inflammatione renum potiùs Dyſuria, vel Iſchuria fit, quàm Stranguria, quippe ab inflammatis renibus, coarctatis ſcilicet, occluſiſque ductibus, præterfluenti ſero tranſitus omninò denegari ſolet, unde Iſchuria; Et ſi fortaſſe adhuc illud effluat, collectum deinde in veſicæ cavo, per urethram commodè, atque affluenter reddetur, non autem ſtillabit, ut in Stranguria fit, de qua hîc ſigillatim Hippocrates meminit. Quin & rariſſimè accidit, utrumque renem inflammari, ut exinde urina tale vitium contrahat, & ſtillicidium pariat; At verò ab alterutro rene ſuppurato, ac purulento, urina manabit multo, craſſoque pure ſaturata, unde haud liberè per anguſtum urethræ orificium ferri poterit; adeòque guttatim educetur; ſimulque ſua acritate ſphincterem muſculum vellicabit, & ad micturiendum laceſſet.

Verùm quamvis Hippocrates hîc dicat, ab inflammato recto inteſtino, aut utero, necnon à purulen-

Digitized by Google

lentis renibus urinæ ſtillicidium exoriri, non tamen deducere licebit è converſo urinæ ſtillicidium, ac ſtranguriam ab uteri, & recti inteſtini inflammatione, aut à ſuppuratis renibus perpetuò proficiſci, cùm illa plures alias cauſas conſequi poſſit, quamobrem ex uno in aliud viciſſim inferre non licet. Hinc ſtranguria veluti ſymptoma ſuperveniens ob affectæ partis viciniam, non propriè indicabit annexarum partium inflammationē, ſed ſolius veſicæ læſionem, quæ cæteroquì aliis de cauſis haberi poteſt, ut patet ex praxi.

Sicut à recto inteſtino, aut utero inflãmato ſtrãguria, ita ab Hepatide, ſeu Hepatis inflammatione ſingultus, qui licèt inter ſymptomata ejuſdem minimè referatur, præſertim cùm ſit, aut recẽs eſt, ſupervenit tamen cùm diu increbruerit, & malũ ſign ũ ab eodem Hippocrate reputatur 7. *aphor.* 17. Creditur autem ferè communiter id fieri propter conſenſum jecoris cum ſtomacho, cui dicitur ſingultus convenire, cùm is veluti convulſivus ſtomachi motus appelletur. At ipſe crediderim potiùs ad diaphragmatis vitium pertinere, quod propter ingentem jecinoris inflammationem contrahatur, & in ſuis expanſionibus impediatur, quin & irritetur, moleſteturq; non leviter à contactu tumefacti, inflammatique jecoris, quod eidem alligatum, plus juſto præponderans, gravi incommodo eſt. Coafficitur ſimul una pariter ſtomachus, & quia ſub ſepto tranſverſo proximè jacet, & quia per pylorum ab inflammato jecore phlogôſim ſubire ſolet. Cæterum quamvis nõ audeam inficiari ſingultum ſpeciem quandam eſſe convulſionis, haud tamen admiſerim ab inanitione, atque adeò ab immodica ſiccitate ſtomachi tunicaś contrahente, illum revera provenire poſſe, cùm tanta ſiccitas, vivente animali, partibus accidere ne-

Digitized by Google

queat, ut aliàs oſtendimus; quamobrem Galenus ipſe in *hoc comm.* Hepati inflammationem patienti propter nervorum communicationem ſingultum ſupervenire, ſubdit; *non quidem ſemper, ſed quando ad maximam attollitur inflammationem.*

APHORISMUS LIX.

Si mulier non concipit, ſcire autem velis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam deſubter ſuffias, & ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt.

DEmiror valdè quî factum, ut levem hanc explorandæ fœcunditatis in mulieribus conjecturam inter aphoriſmos retulerit Hippocrates, cùm & ſuo nomine penitus indigna videatur, quippe quæ nullâ ratione, nulloque videtur experimento ſuffulta. Sed & quis unquam tam arctè poterit pannis fœminam explorandam circumtegere, ut deſubter ſuffitam, nares bonus, vel malus odor non feriat, iſque ſit totus per corporis meatus interiùs excipiendus, vel ſaltem nullatenus infractus, retuſus, aut inverſus in tot viarum, & viſcerum anfractibus. Sterilitatis prætereà cauſæ in fœminis multæ ſunt, quas idem Hippocrates recenſuit *lib. de ſterilibus, et de morbis mulier.* unde facile eſt, ut ex una, aut altera ipſarum, ſterilitas proveniat, quamquam impedimento non ſint, quominùs per uterum odor nares, aut os pertingat, adhuc in benè valentibus, ut Interpretes hîc adnotarunt. Neque denſitas, aut raritas uteri, ut cõmentatur Galenus, quidquã facit in con-

cep-

ceptione, & ſpeciei propagatione, cùm ſatis ſuperq; conſtet ex Anatome, non per inconſpicuos uteri poros, ſed per patentes meatus, tubaſque Falloppianas, ex ejuſdem ovariis albugineam ſubſtantiam molli putamine obvolutam, in ipſius cavũ pro conceptibus deponi; quin & experimentis liquet, duriori, denſiorique texturâ præditas, quemadmodùm ſunt exercitatæ, & frigidas, ſiccaſque regiones incolentes, longè fœcundiores eſſe otioſis, obeſis, & laxiorem nactis conſtitutionem. Quamvis inſuper viæ exquirantur patentes, ac liberæ, ut ſemen è maribus ejaculatum ab utero excipiatur, & fœcundatum ovum ab ovario ſepoſitum in ejuſdem cavum delabatur; non tamen neceſſe eſt, ut reliquum corporis ita permeabile ſit, & reſeratum, ut odores inde exceptos admittat, atque ad nares, & os evehat, ut exinde judicium certæ fœcunditatis deduci poſſit, quaſi verò fœminæ fœcundæ ſolùm illæ ſint, quibus corpus univerſum patulum, perviumque eſt. Rectiùs propterea idem Hippocrates *aph*. 62. *hujus* ſterilitatem à particulari uteri vitio deduxit: inquiens: *Quæcumque frigidos, et ſpiſſos uteros habent, non concipiunt, etc.* ubi nimirum univerſum fœtationis opus peragitur, ideòque opus eſt, ut is ſit optima conſtitutione præditus, in ſuis ductibus patulus, & in graviditate amplificationi facilè cedens, atque tuitioni infantis accommodus, ac peropportunus.

Quamvis autem ex his plurimùm de veritate iſtius aphoriſmi ſuſpicari fas ſit, quia tamen Hippocrati fuit in animo, eam hîc potiſſimùm conjecturam de judicanda in fœminis fœcunditate proponere, quæ unicuique obviam foret, & promptè reducibilis in uſum, quemadmodùm mos Antiquis erat; propterea hoc loco illorum rationem ejuſcemodi

Digitized by Google

internotionis recenſuit, ac methodum, praximque exhibuit; ut ſaltem quid ex hac parte deduci poſſet, citra grave fœminarum incommodum,& ſolùm ab extrinſecis conjiciendum edoceret: quod & aliàs *lib.de ſterilibus*,allii ſuis exuviis exuti, integri,ac purgati in uteri vaginam inditi beneficio, cùm fœmina it dormitum, experiundum admonuit,idque à pleriſque obſtetricibus non ſemel ipſe geſtum audivi, nec irrito ſucceſſu;quippe inutilem mucorum, ſeu craſſæ pituitæ ſaburram ſenſim, ſenſimque uterus hâc ratione deponere conſuevit.

Ut igitur quæ hîc proponit Hippocrates in uſum commodè duci poſſint, ad internoſcendam fœminarum pro conceptione aptitudinem, conducibilius erit, ut non ſolùm illæ pannis circumtectæ ſuffiantur, ne diſperſus odor nares potiùs exteriùs pertingat, quàm per uterum; verùm etiam ope convenientis infundibuli exceptus illàc ſolùm tendere cogatur, aliàs fruſtranea eſſet operatio. Sed & horum neſcia neceſſum eſt ut ſit ſuffienda mulier, eorumque ſimul, quæ ſuffumigari debent, ne ſcilicet ſuâ malitiâ propriam ſterilitatem tegat; quin etiam oportet, ut odor aromatum ad fœminæ os delatus, poſt aliquod tempus ab obſtetrice perita, admoto ejus ori naſo, percipiatur: quod ſanè Platoni animadverſum, maximum illarum opus dicitur. Quibus verò fœminæ ſint ſuffiendæ, licèt Hippocrates hîc non meminerit, refert tamen in *comm.* Galenus, oportere eſſe, quæ ejus naturæ ſunt, ut ſuffitui apta ſint, quemadmodùm thus, myrrha, ſtyrax,& quæcumque ſunt valde odorata. Inſuper idem Hippocrates *lib. de ſterilibus* metopum unguentum lanâ exceptum,uti peſſum, utero imponēdū jubet,et ſi ſubditi odorem per os mane olfecerit, mulierem fœcundam fore,& concipere poſſe ſubdit.

al. *μετώπιον*, aut *νέτωπον*. V. Mercurial. variar. lect. l. 2. c 19 Lang. 1. epiſt. 49. Foeſium œconom. Hipp.

Ad-

Admirabilius verò eſt, quod idem Author ad hoc idipſum internoſcendum proponit, illinendos nimirùm eſſe oculos mulieris humore aliquo, quem ſi iidem combibant, fœcundam illam eſſe teſtatur; id quod etiam confirmat Plinius *lib.7.cap.*16. dum ait: *fœcunditatis in fœminis prærogativam accepimus, inunctis medicamine oculis, ſalivam infici:* quod & antea Ariſtoteles adnotarat *2. de generat. animal cap.5. et 4.ſect. problemat.2.* juxtà expoſitionem Theodori, ut benè etiã advertit Lãgius *lib.1. epiſt.49.* ubi aliud ex galbano orificio uteri incluſo experimentum affert, adhuc ex Hippocratis authoritate deſumptũ, ut apud eundem eſt legere. Plura alia ad hoc idem conferentia Authores hic memorant, quæ unicuiq; experiri pro arbitrio licebit. Neque verò penitùs rationi diſſentaneum exiſtimare eſt, quî fieri poſſit, ut halitus, ac vapores odori ex utero nares, & os pertingere poſſint, ſi nimirùm conſideremus maximũ, quem ille per nervos, cæteroſque ductus conſenſum habet cum cerebro, & partibus caput componentibus; quamobrem benè poterunt halitus iſti, immò tenues, volatileſque aromatum particulæ, per patẽtes uteri meatus nervos ſubire, & ſenſim per fibras, ipſorumque ſubſtantiam, penitiùs intromitti, & aduſque cerebrum pervadere, ſine ulla earundem volatilium partium refractione, quippe experimur moſchum, ambarum, zibethum, idque genus alia, ita rebus cunctis commiſceri, ac pertinaciter hærere, ut non ſolùm diutiſſimè perdurent, atque irrefracta perſeverent, ſed, quod majus, adhibitâ quavis induſtriâ, difficillimè poſtmodùm deleantur. Qui præthereà alimenta, aut medicamenta aſſumpſerunt, ejuſcemodi rebus odoriferis confecta, ad longũ tempus illa eadem olere ſolent. Quin & plurima ſive

benè,

benè, ſive malè olentia, clyſteribus injecta, caput, & cerebrum afficiunt. Aliquandò etiam obſervavi ex indito clyſtere, in quo opium fuerat diſſolutum, cerebrum ad longiſſimum tempus fuiſſe ſoporatum. Unde quâ ratione opium per vapores ab inteſtinis cerebrum gravat, & ad ſoporem adducit, non diſſimiliter odorifera ab utero per nervos, nares, & os impetere poſſunt.

At verò præter ea, quæ hîc commemorat Hippocrates de conjectura à ſuffitu ſubtus admovendo, oportebit peculiarem fœminarum conſtitutionem, ac totius corporis ſtructuram, ventris, & hypogaſtricæ regionis habitudinem intimiùs perſcrutari, quo nimirùm modo iſta ſe habeat in ſuis operationibus, excrementorum repurgationibus, aliiſque, & ſi graciles an obeſæ fœminæ ſint, ſi hypogaſtrion amplum, ſpatioſum, an verò anguſtum, & arctum, aut exſuccum habeant: quamobrē ſagax Medicus ex his omnibus ſimul junctis de bona, vel mala uteri diſpoſitione, non irrationabiliter deinde conjiciet.

Quibus verò medicamentorum generibus, quæ ſteriles creduntur, fœcundæ fieri poſſint (ſi tamen defectus generationis ab ipſis ſit) pluribus tentare auſi ſunt periti Profeſſores, induſtriæque obſtetrices. Sunt qui ope pomorum mandragoræ, de quibus latè inter cæteros meminere De los Reies, Valleſius, Sennertus, Savanarola, Mercurialis: alii moſcho, zibetho, ambrâ gryſeâ, cæteriſque aromatibus ſæpiùs iteratis: nonnulli nuce moſchata; plerique teſticulis animalium, aliiſque ſimilibus. Verùm hos fallere, & falli cōtingit, niſi prius re benè perſpectâ, ac maturiùs penſitatâ conſtiterit, qua de cauſa infœcunditas procedat, & num vitio formationis, &

ſtru-

Digitized by Google

ſtructuræ uteri, ejuſque vaſorum,an potiùs defectu ſanguinis, & glutinoſæ illius ſubſtantiæ in ovariis adnatæ, & ad formam ovi adultæ, cujus potiſſimùm ratione nuperrimè patuit infœcundas evadere mulieres, quibus nimirùm datum non eſt ejuſcemodi ovis abũdare, aut ad juſtam magnitudinẽ illa perducere, vel etiam perducta perficere, ſed potiùs corrũpere, fortè quia ab ovariis ſeponi, atque in uterum delabi nequeunt, nimio adipe ſtipata, & circumducta, ut pleriſque anatomicis diſſectionibus eſt obſervatum. Quamobrem pro varia harum cauſarum conditione, oportebit diverſis auxiliorum generibus fœcunditatem in illis promovere, fotis nimirùm partibus generationi deſtinatis, aut etiã remotis impedimentis, ex quibus fœcundatio, & conceptio retardetur, quæ propterea ſagax Medicus, ubi ſedulò perquiſierit, atque in deficientis naturæ auxilium promoverit, proculdubio ſui voti compos fiet. Cæterùm de his conſulendi ſunt practici, apud quos magna ſylva horum medicamentorum, pro diverſitate cauſarum proponitur.

Illud tandem ex his omnibus colligere nunc licebit, perperàm à quibuſdam in praxi omnem odorum uſum in affectibus mulierum indiſcriminatim vituperari, cùm tamen is à primis Medicinæ proceribus, ſummoperè multis in caſibus commendetur, neque ſolùm externè, ſed etiam internè.

Et quidem licere quandoque in affectibus muliebribus, medicamentis uti, nedum aromatum mixturâ condîtis, ſed & fragrantibus, ac odoris, nempe moſcho, ambaro, zibetho, nuce myriſtica, calamo aromatico, cæteriſque, doſi tamen convenienti, ac moderatâ, pluries & ab Hippocrate, & à Galeno, cæteriſque, non temerè edocemur. Iis enim, non

Digitized by Google

ſolùm cerebrum, & cor momento ferè reficiuntur, & in ſuis operibus vigorantur, ſi fortaſsè ſopore, vertigine, apoplexia, ſyncope, ac leipothymia fœminæ laboraverint, ſed ſpeciatim uterus exinde ſuaviter allectus, ſeipſum impuritatibus ſtatim exonerat, ut etiam fœcundari ſubinde facilè poſſit. In quam rem legi merentur præcæteris Sennertus *lib.* 4. *ſuæ prax.* & Laurentius 7. *Anatom.* itemque Langius *epiſtola* 23. *lib.* 1. Gaſpar à Rejes *in ſuo Campo Elyſio jucundarum quæſtionum, quæſt.* 84. *&* 93. Vivit adhuc Neapoli Nobiliſſima quædam Matrona, quæ diu ſterilis cùm foret, & prolis avida, tandem impatiens (temerario planè auſu) plura, & plura moſchi grana iteratò ſumpſit, atque voti compos, gravida paulò poſt effecta eſt, & maſculum peperit, qui nedum feliciter, ſalubriterque degit, ſed validos, robuſtos, & euſarcos filios, ac ſucceſſores habet. Notum inſuper eſt de Hiſpanis fœminis non ſolùm nobilibus, ſed plebeis, quibus frequens in uſu eſt acutus, ac vehemens moſchi, & ambari odor, ut etiam præter veſtimenta, ac chirothecas, inter tabaci delicias, quotidie illum indiſcriminatim habeant. Quâ de cauſa crediderim, iis ſolùmmodò frequentes odores ſpeciatim obeſſe, quæ inſuetæ ſunt benè olere, ut de Septentrionalibus ferunt. Moſchi quoque uſum internum, non ſolùm approbant, ſed admiranda ex ipſo prædicant Horatius Augenius *lib.* 12. *epiſt.* 6. Solenāder *conſ.* 15. *ſect.* 4. Riverius *cent.* 1. *obſ.* 65. *et lib.* 15. *Prax.* Rodericus à Caſtro, Mercatus, Zacutus, Montagnana, Platerus, Varandæus, Cheſneau, aliique plures, quos in unum recollegit clariſſimus Vir Lucas Schröckius *in ſua Hiſtoria moſchi*.

Hinc ergo deducere erit, ex mente Hippocratis, non omninò explodendos eſſe odores ab uſu medico-

dico in fœminis, cum hoc loco expreſsè præcipiantur; quin contra objurgandi ſunt ii, qui indifferenter præfocatas mulieres, & penè exanimes vehemētiùs extorquere, ac affligere adnituntur fœtidis, ac malè olentibus rebus, quæ planè benevalentibus, ac robuſtis adhuc infenſæ forent. Et quamvis aliquandò experiamur mox à partu enixas odoramētis graviter affici, id tamen iis evenit ex ſubita illa commotione, quam uterus ab ipſis tunc temporis patitur, nimiùm allectus, atq; in ſeipſo corrugatus, unde excrementorum repurgationi ſibi obicem facit; ſiquidem tunc illius papillæ, & hiantes cotyledones coacti, atque in ſuis porulis adſtricti, nequeunt lochia, & impuritates à partu deponere, quæ detenta, & cum remeante ſanguine commiſta, reliquum corporis inficiunt, unde poſtmodùm animi defectiones, nervorum contractiones, ſopores, deliria, febres, aliaque ſymptomata perniciosiſſima inſequuntur.

Acutè igitur, & ſuaveolentia cerebro ſolùm infenſa ſunt per nares olfacta, cùm immoderata fuerint, quatenus nimirùm nervos, & nervorum fibrillas plus juſto exagitant, & laceſſunt, & quandoq; etiam ſtupefaciunt, & offundunt: quâ ſanè ratione plures quoque mares iiſdem plurimùm offenduntur, & cephalalgiis, vertiginibus, motibus epilepticis, aliiſque, haud rarò, velut ebrii, vexari ſolent, ut non ſemel experti ſumus. At contra uterus, cùm præſertim vacuus fœturâ eſt, ipſorum halitu vigoratur potiùs, benèque afficitur, ut properea factâ ſubinde quadam expanſione, ſuique amplificatione, facile hiet, adaperiatur, exultet, & quod in ſui cavo ſuperfluitatum hæſit, promptè admodùm expellat: quamobrem pleræque mulieres in hunc finem, moſchum, zibethum, aliaque odorata, ſacculis incluſa,

& coxis interiùs alligata,geſtare conſueverunt.Hinc proinde demirari ſubit,unde factum, ut ex Medicis in vulgus jam abierit,uterum odores percipere,quaſi is olfactûs capax foret, adeoque enorme piaculum nunc ſit,in morbis muliebribus odorata quæcumque præſcribere,cùm tamen halitibus blandè admodùm olentibus,ſeu particulis tenuioribus,& volatilibus in ſeipſo exceptis,hærẽtes in glãdulis noxios craſſoſque ſuccos,fibrarũ,& glãdularũ coarctatione, aut laxitate uterus exprimat,ac deponat. Verùm in his cautio aliqua adhibenda, ut odoroſi halitus nares, & cerebrum minimè pertingant, ne ſcilicet ingenti copiâ, & ſulphureâ, quâ pollent,ac inebriativâ conditione, illud aggravent, & obtundant, aut etiam vellicent, & diſcerpant, orgaſmo in humoribus inducto.Cæterùm benè olentia,etiam ex moſcho, & ambaro,cum aliis commiſta, & in bolos, vel pilulas redacta,ac interiùs aſſumpta multum proficient,ad viſcerum,potiſſimùm cerebri, cordis, ac uteri robur, vireſque adaugendas, quemadmodùm plurimorum authorũ teſtimonio latè nimis comprobat præ cæteris *in ſuaHiſtoria Moſchi* præcitatus D. Lucas Schröckius Medicus Auguſtanus,nunc Præſes meritiſſimus Academiæ Curioſorum.

V. etiam Gal. 1. ad Glauc. c. 14.

APHO-

APHORISMUS LX.

Si mulieri utero gerenti purgationes procedant, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum.

COnſuetas ſanguinis purgationes, quæ ſingulo quoque menſe fœminis benè ſe habentibus ſalubriter accidunt, tempore graviditatis deſinere in fœtûs alendi, & fovendi gratiam, cunctis eſt notum, ut propterea inter cætera conceptionis, & geſtationis uteri ſigna ſpecialiora, illud potiſſimùm recenſeatur, ut etiam docetur ab Hippocrate *hoc eodem lib. aphor. ſequenti.* Quamobrem ſi utero gerenti purgationes procedant, jure optimo præſagire licet, impoſſibile eſſe genitum fœtum eſſe ſanum. Ut autem id omni ex parte verum ſit, neceſſe eſt, ut non ſemel, neque modicè, purgationes iſtæ prodeāt, ſed iteratò, & affluenter; cùm aliàs fieri poſſit, ut ex modicâ, nec iteratâ menſtruorum expurgatione, utero gerens potiùs relevetur, & meliùs ſe habeat, depoſitâ nimirùm aliquâ ſanguinis portione in ſuo curſu præpeditâ, uterum gravante, & infeſtante. Hinc non abs re adjectum *in aphor.* ſub plurali numero *purgationes*, quæ planè deſignant conſuetam in menſes ſingulos evacuationem, quemadmodùm idem Auctor expreſſiùs edocet *lib. 1. de morbis muliebr.* cùm cæteroquì *lib. de natura pueri*, ſcriptum reliquerit, nil penitùs graviditatem incommodare, ſi uno, vel altero tantùm menſe modicum ſanguinis profundatur. In hoc autem ſpeciatim conſideranda erunt, utero

ge-

gerentis habitudo, ætas, regio, conſuetudo, victûs ratio, quæ præceſſit, atque alia univerſa, quæ graviditati obeſſe, vel prodeſſe poſſunt: ſiquidem plethoricæ, robuſtæ, juvenes, otioſæ, benè altæ, & abũdantem menſtruorum evacuationem ſortitæ, nullum planè patientur ab ejuſmodi per primos graviditatis mẽſes purgatione ſuperabundantis ſanguinis incommodum; contra verò exiles, imbecillæ, exercitatæ, & pravis eduliis nutritæ, & nonniſi tenuem ſanguinem expurgare ſolitæ. Sunt etiam quæ nihilum in conſuetis menſtruorum expurgationibus perturbantur, ſed potiùs ſeipſis leviores, hilarioreſq; fiunt; contra aliæ nedum utero dolent, & cruciantur, ſed & viribus, & ſtomacho deficiunt, ut penè langueant, & moleſtiis innumeris affectæ vix non ægrotent. His ergo potiſſimùm ſi accidat à graviditate catamenia pati, fieri nequit ut fœtum geſtent ſanum, quippè qui non benè valens, viribus, & nutricatione deficit, vel in poſterum ægrotabit, & abortietur.

Sed prætereà perpendere oportebit, unde ſanguis immodicè, inconvenienterque profuſus prodeat, annon ex uteri cavo, an potiùs ex vaſis uterum circumperreptantibus, aut etiam ab his, quæ hæmorrhoidas uteri concitare ſolent: etenim Anatome compertũ eſt, tria hæc vaſorum genera uterum pertingere, & ſanguinem profundere ſolere. Et quidem in utero gerentibus ſæpeſæpiùs ex iis, quæ cervicem ambiũt, ſanguis ſponte ſuâ, ac ſalubriter prodire conſuevit, neque ſolùm primis menſibus, ſed etiam ultimis, immò per periodos toto ferè geſtationis tempore, ut hiſtoriis proditum, & à nobis non ſemel obſervatum. Igitur ex vaſis ſolùm, quæ uteri cavum pertingunt, ſanguis ſi effundatur, valetudinarium fœ-

tum,

Digitized by Google

tum, imbecillum, ægrotantem, & facillimè aboriturum indicabit: de qua planè purgatione intelligendus hîc Hippocrates, ſi tamen, ut dictum, ubertim, & iteratò profluat; cùm cæteroquì levis, & modica quæcumque evacuatio non tanti ſit, ut uteri geſtationem incommodare, & fœtum labefactare valeat, præſertim in plethoricis, in quibus etiamſi ex internis uteri partibus ſanguis prodeat, à conceptu, ejuſq; placenta ſejunctis, nihilum planè officere, conſuevit, modò non repetat; cùm aliunde effluat, quàm ex vaſis fœtûs nutricatui, & vitæ dicatis: Siquidem non tam ejus exitu, atque alimenti defectu, infans à fluentibus purgationibus periclitatur, quàm orgaſmo, & commotione ſanguinis, uterum in ejus eruptione concitantis, & relaxantis, unde poſtmodùm illius imbecillitas, diſſolutio, & aborſus.

Hinc modò tacitè admonentur Medici, quomodò in ejuſcemodi expurgationibus, ſive ſinendis, ſive cohibendis gerere ſe debeant, attentâ nimirùm ſanguinis excreti quantitate, qualitate, tempore, & loco, ac potiſſimùm utero gerentis habitudine, & conſtitutione.

APHORISMUS LXI.

Si mulieri ceſſent purgationes, neque febri, neque rigore ſuperveniente, & faſtidia tibi incidant, judica ipſam in utero habere.

SIcuti à fluentibus menſtruis tempore geſtationis procreatum fœtum imbecillum dixit, ſic nunc ex adverſo ab iiſdem retentis, citra manifeſtam ægri-

Digitized by Google

ægritudinem,conceptionem jam factam, atque uteri geſtationem præſentem pronunciat. Et ſicut menſtruæ purgationes, ſi utero gerentibus ſuperveniunt, ſæpenumerò minantur abortum, utpote quæ fœtum debilem, nec benè valentem præſagierint, ita vacuis, minimèque gravidis, ſi ceſſent, poſtquàm per lunares periodicationes ritè, convenienterque antea fluxerint, cōceptionē jā ſequutā portendūt; quamobrē inter ſigna ſpecialiora graviditatis id præcipuū communiter recenſeatur. At verò ne Medici in hoc judicio fallantur, advertit hîc Hippocrates ejuſcemodi deſitionibus menſtruorum, neque febrim, neque rigorem ſupervenire debere, ſed potiùs ciborum faſtidia, ut certior conjectura uteri geſtationis depromatur.

Et quidem humanis fœminis inditum à Natura eſt, ut in ſingulos menſes à ſecundo annorum vitæ ſeptenario per uterum ſanguinis purgationes ſubeant, quibus is convenienter irroratus, (non ſecus ac fœcunda tellus ab ingruentibus imbribus,) ſtatuto quodam tempore fœcundus, & fertilis evadat, indeque fœtum concipiat, ac edat. Et quamvis nonnullæ referantur etiam ſine ullo menſtruorum indicio concepiſſe, & ſalubriter quoque ſuo tempore peperiſſe, id tamen perrarum planè eſt, & inſuetum, atque humanæ conditioni valde diſſentaneum, quod nonniſi quibuſdam brutorum generibus ſolūmodò permiſſum eſt. Itaque ut humanæ fœminæ concipere, & utero gerere poſſint, menſtruas purgationes ſubire debent, quæ cùm ſponte ſuâ deſierint, nullâ præexiſtente morboſâ causâ, nullâque ægritudine divexante, graviditatis inſtantis, vel præſentis indicia ſunt. Et quamvis pleræque omnes ferè ægritudines, eæque potiſſimùm, quæ ſanguinis vi-
tium

tiũ, & partiũ imi ventris,ciborũ confectioni, & chyli diſtributioni dicatarũ læſiones cõſequũtur,cõceptioni,& generationi impedimẽto eſſe poſſint;ſpeciatim tamen quæ uterum in ſua ſtructura, & ductibus afficiunt, illas perturbare conſueverunt, ut cunctis notum. Fluentibus autem menſibus per ſuas ſtatas, determinataſque periodos, fieri nequit, quin cætera quoque ad conceptionem, generationemque deſtinata, benè ſalubriterque ſe habeant, ut uteri geſtatio naturaliter contingat;quamobrem non immeritò ſolius febris,& rigoris hìc dumtaxàt meminit, quamvis alia quoque accidentia retentorum menſtruorum retulerit 1. *de morbis.* Accidit autem febris à retentis, ſuppreſſiſque menſtruis (citrà graviditatis ſuſpicionem)quia irruens per arterias ſanguis in uteri glandulas, ſive cotyledones, cùm non æquè à venis planè minoribus, & anguſtioribus ſubinde excipiatur, fit ut datâ morâ fermenteſcat, nec per fermentum uterinum, quâ decet energiâ, ſubigatur, ut adapertis oſculis foras amandetur, unde remeans per venas uterum externè ambientes, univerſum ſanguinem, totumque corpus inficiat,& febrim excitet, quæ eouſque perdurabit, quouſque ſanguis univerſus indebitâ partium alienigenarum mixturâ exutus, & à prædicta commotione liber redditus evaſerit. Quòd ſi præterea lymphicis, crudiſque impuritatibus onuſtus,atque ab obſtruente glutine, viſcoſoque ſucco, plerumque acido-pontico depravatus itidem prodierit, & per reliquuum corporis recurrerit,planè cunctæ aliæ ejuſdem glandulæ, itemque glanduloſa viſcera contaminabuntur, unde poſtmodùm malæ nutricationes, cachexiæ, atrophiæ, chlorôſis & febris, veluti è genere hecticarum,exorientur, ſi potiſſimùm his conſentiant vitia, quæ ab ovariis turgentibus, & malè

Experim. Harv. exer. 64. conſtat arterias uterinas multo numeroſiores eſſe, quam venas, cum advehendi quàm revehendi major ſit uſus; unde ſanguis menſtruus fluit ex oſculis arteriolarum à turgeſcentia ſanguinis dehiſcentibus

affectis prodire ſolent, de quibus non eſt ut hîc ediſſeramus. Rigor verò, vel ut aliis placet, horror, accidit à concuſſione, irritationeque ſenſilium uteri partium ab indebita illa fermentatione laceſſitarũ, ut etiam ab excurſu irregulari ſanguinis, & lymphę ſurſum in reliquas corporis partes perreptantis; quin etiam lumbi, quibus ligamenta uteri lata, & poſteriora, alligantur, non diſſimiliter percellũtur, & non rarò etiam dolent, ut & ſcapulæ, dorſum, pectus, mammæ, ſicuti experimentis notum. Sed & ab uno utero malè affecto cætera viſcera naturalia pariformiter coafficiuntur, & in ſuis operationibus non leviter ſæpeſæpiùs gravi cum vitæ incommodo collæduntur.

Itaque cùm mulieri ceſſant menſtruæ purgationes, nec ſubinde febris, aut horror ſupervenit, ut ex his occulta ſaltem cauſa morboſa, vel ægritudo aliqua, ob quam illæ deſierint, conjectari poſſit, atq; ex alio capite ciborum faſtidia ſuperaccidant, proculdubio de uteri fœtatione, atq; adeò de conceptu præſente, vel inſtante, judicandum erit. Ceſſare autem, ſeu penitùs deſinere illas oportet, veluti in alium uſum deſtinatas; nam ſi per aliquod tempus detineantur, mox verò redeant, haudquaquam deſiiſſe, & ceſſaſſe dicendæ erunt, idque ſive eodem, ſive ſubſequenti menſe: Fieri enim poteſt, ut ex aliqua externa cauſa, potiſſimùm verò ab animi pathematibus, timore, atque mœſtitia, repentè affecta mulier iſtiuſmodi ſuppreſſionem patiatur, ut de Phaëtuſa, & Namyſia meminit Hippocrates *6. epidem. ſect. ult.* Superveniunt præterea gravidis ciborum faſtidia, ob conſenſum uteri cũ ventriculo, qui propterea vel cibos conſuetos nauſeat, vel penitùs inſuetos appetit, unde morbus ille Malacia, & Pica, dictus.

At

At verò quo pacto utero gerentes à vacuis internoſcendæ ſint, commemorare hîc haud inutile, erit, ne ſcilicet hâc in re ,quæ plerumque magni negotii eſſe ſolet, Medici fallantur. Et quamvis pleraque fallacia ſint, ac peritos in Arte non rarò etiam decipiant,probabiliora tamē eſſe conſueverunt, quæ mox referuntur. Primum autem ex his, quæ ſenſim utero gerentibus accidunt, atq;citrà quamcumque cauſam manifeſtam ſuperveniunt, eſſe ſolet, ut cibos quoſdam conſuetos faſtidiant, & nauſeent, vel etiam evomant, alios verò inſuetos, & malos avide appetant, & comedant ; id quod ſub nomine Malaciæ, ſeu Cittæ, morboſæ nimirum famis,appellatur, & aliquando toto tempore geſtationis, aliquando verò ad primos tres, vel quatuor menſes durare ſolet. Mammæ etiam plerumque ipſis obdureſcunt, extuberant, atque impensè dolent,etiam ſi leviter cōtrectētur,illarumq; papillarū color è purpureo in fuſcum mutatur:pectoris venæ ampliores redditæ nigricāt:cervix calidior obſervatur,necnon colli venæ, arteriæque attolluntur, ac turgent ; ſed & aliquibus maculæ rufæ,veluti lentigines, in facie apparent, quinimò vultus ipſe paululum à ſua ſpecioſitate demittitur, conniventibus nonnihil oculorum palpebris, cum albugine eorundem permutata,præter capitis gravitatem, aut hebetudinem, totiuſque corporis gravamen, pulſuum celeritatem,atque frequentiam , cùm ex doctrina Galeni graviditas,temporanea quædam ægritudo appelletur. Quòd ſi poſtremò menſtruæ purgationes penitùs detineantur citrà manifeſtam , ſenſibilemque ægrimoniam , atq; ſubinde ilia tumeant , venter ſenſim , ſenſimque attollatur,ac rotundetur cum naturali mollitie,haudquaquam de graviditate vereri amplius licebit.

Quibus igitur à retentis conſuetis menſtruatio-

Digitized by Google

nibus in fœminis ſalubriter degentibus, hæc ſigna accidunt; planè de uteri geſtatione veriſimiliter judicare fas erit; at verò ſi poſtea menſes prodeant, ſuumque curſum ad multum tempus ſervent, impoſſibile ait Hippocrates fœtum in utero genitum ſanum eſſe. Et quidem fieri nequit, ut fœtus ſanus ſit, cui uteri os internum hiat, & vaſa ſanguifera, cum placenta ipſa laxantur, & ſanguinem fundunt: conſtat enim ex Anatome, Placentam uterinam, ita tenaciter utero hærere, ut univerſum ſanguinem per vaſa umbilicalia in vitã, & nutricationem fœtûs transferat: cùm ergo ſanguis ex his funditur, proculdubio ipſum laxari, aut etiam diſcindi neceſſe eſt, quod ſine ejuſdem interitu fieri nequit. Neceſſe eſt autem, ut ſanguis affluenter, atque ad multum tempus prodeat; quamobrem ſi modicè tantùm, & non diutiùs effluat, citra periculum detineri fœtus poterit. Sed & ab internis uteri venis cavum ipſius pertingentibus profluere ſanguis debet, nam ſi fortaſsè (ut non rarò in praxi expertum) è collo uteri, atque ex venis, vel arteriis ejuſdem externis emittatur, citrà ullum incommodum geſtationis, immò & utiliter prodibit, quemadmodùm etiã à Galeno, cæteriſq; vetuſtioribus Medicis eſt animadverſum, utpote ex venis, quas crurales appellant, quæ non rarò in quibuſdam ſucciplenis mulieribus, ac ſedentariam vitam ducentibus, varicoſæ etiam fieri ſolent.

Cæterùm intelligendus aphoriſmus de his, quæ menſtruas purgationes, juxtà conſuetam Naturæ legem, in ſingulos menſes ſubeunt; nam ſicut in pleriſque brutis animantibus illæ nullæ ſunt, ita in nonnullis humanis fœminis accidiſſe memoratur, quòd nunquam menſtruas evacuationes paſſæ, nihilominùs conceperint, & ſanos, vegetoſq; pepererint filios; quamvis id perrarum. *APHO-*

Digitized by Google

APHORISMUS LXII.

Quæcumque frigidos, et ſpiſſos uteros habent, non concipiunt. Et quæcumque præhumidos uteros habent, non concipiunt: extinguitur enim in his genitura. Et quæcumque ſiccos multum, et præcalidos: nam ex defectu alimenti corrumpitur ſemen. Quæcumque verò ex utriſque mediocrem habent temperaturam, ea fœcundæ ſunt.

QUoniam uterus, locus continendo fœtui deſtinatus, plurimùm confert ad illius conceptionem, et ſi benè, vel malè conformatus eſt, illam vel promovet, & adjuvat, vel contra impedit, & extinguit; proptereà hîc Hippocrates conſiderans ejuſdẽ aptitudinẽ, & ineptitudinẽ, inquit, frigidos, & ſpiſſos uteros habentes non concipere, ut & neque præhumidos, & laxos, aut ſiccos, & adurentes; benè verò ſortitas moderatos, & medios inter utroſque.

Et quidem frigidos ineptos eſſe generationi palàm eſt, cùm vita in animantibus potiùs calore, ſeu vi, & ſpiritu quodã calorifico fermentante, inferatur, & cõſervetur cordis motus; à frigore verò, & frigorificis, vel nullus fit, vel factus torpet, & emoritur; unde dicebat Ariſtoteles 2. *de gener. animal. c. 3. ineſt in ſemine omnium, quod facit, ut fœcunda ſint ſemina, videlicet, quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus*. Spiſſos verò, ac denſos intelligere oportet, non tantùm quos plerique in ſuis ductibus impervios, ac impermeabiles interpretantur, quique ſcilicet genitu-

ram

ram tum maſculeam, tum fœmineam admittere nequeant, ſed prætereà qui in ſuis poroſitatibus, glādulis, ac textura, patentes, molles, atque expanſioni, amplificationique faciles non ſunt; ſiquidem non ſolùm per arterias, ac venas, ſed multo magis per tubas, Falloppianas dictas, per cotyledones, glandulaſque, & per hiantes porulos, convenientemque texturam ſœminarum uteri ad conceptionem conferunt. Nuperis namque obſervationibus Anatomicorum, ad peragendam conceptionem, debent primùm ova ex ovariis abrupta, atque fœcundo maris ſemine fœtata per alterutram tubarum in cavum uteri deponi, ibique per molles, ſed turgentes ejuſdem glandulas alligari, ut ope Placentæ uterinæ fœtus intra propria involucra, ſeu ſecundinas, efformatus, alimentum, & incrementum ſuſcipere poſſit. Quare niſi hæc omnia in utero convenienter adaptata, ac diſpoſita pateant, conceptio, & efformatio proculdubio nulla fiet. Itaque cùm uterus ſpiſſus, ac denſus eſt, ut mollem, & patulam in ſuis vaſculis texturam, facilemque adhæreſcentiam non habeat, nullatenus cōceptioni promovendæ aptus erit. Sic pariter ſiccos, exſuccos, & multò magis adurentes uteros habentes, idem infortunium ſortiuntur, cùm ab ariditate, ingentique calore, longè majora, & graviora incommoda ſuboriantur, præter ea, quæ de defectu alimenti, & ſeminis corruptione hìc ab Hippocrate memorantur, ut liquet.

Oppoſitis verò de cauſis, quibus uteri præhumidi ſunt, & mucoſitatibus oppleti, infœcundæ fiūt; etenim non ſolùm in his (ut notat Hippocrates) genitura extinguitur, verùm etiam ova, aut utero non coaleſcunt, aut mollia, & flaccida diſſolvuntur, aut etiam multo humore obruta ſuffocantur, aut

in-

Digitized by Google

interno uteri cavo non adhæreſcentia, exoluta diffluunt, & evacuantur; unde frequens in iſtiuſmodi fœminis à primo conceptu defluxus. Accedit quod ſemen ipſum virile ab ejuſcemodi præhumidis impuritatibus oppreſſum, adeò retunditur, & hebetatur, ut inefficax deinde redditum, non ſolùm ovum fœcundare non valet, ſed ſimul cum eo dilutum effluit, & foràs educitur. Hinc in univerſum conceptum vel adimunt, vel recuſant, uteri imbecilles, frigidi, extenuati, adipoſi, præhumidi, diſtorti, occluſi, anguſti, laxi, torpidi, inſenſiles, plorantes, nimiumq; aridi, præfervidi, ex ſucci, ſemperque patuli, aut facilè dehiſcentes.

Mediæ igitur, & moderatæ conſtitutionis uteri eſſe debent, ut conceptui promovendo, itemque ſuſtinendo, fovendo, & alendo, ad maturitatem uſque habiles ſint, benèque valentes. Quare quæ ejuſmodi beneficium ſortitæ ſunt, & mediocrem in omnibus conſtitutionem, temperaturamque adeptæ, hæ fœcundæ ſunt, ideſt fœcundari aptæ, concurrentibus ſimul unà cæteris aliis ad conceptionem requiſitis, jam antea memoratis. Cæterùm notas uteri benè, vel malè affecti, exactè præcæteris inveſtigat peculiari quodam opuſculo Marcus Antonius Ulmus; Et quidem frigidi, inquit, eſſe pubem raram, menſtrua tarda, ingratam Venerem, difficilem conceptionem, uterũ parvum, pudendum molle, frigidum, & exile, lac modicum, & facile coagulabile: calidi verò ex adverſo.

APHO

Digitized by Google

APHORISMUS LXIII.

Similiter autem et in maribus. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus extra fertur, ita ut ſemen non tranſmittat ad os, vel propter ſpiſſitudinem humor non exit foras, vel propter frigiditatem non concaleſcit, itaque in eo loco concreſcit, vel propter caliditatem hoc idem accidit.

SIve hic Aphoriſmus inter genuinos Hippocratis referri debeat, ſive inter ſpurios, non multum hic intererit diſceptare; nam licèt in eo memorata Hippocraticam doctrinam ſapere non videantur, utile tamen quid continent, & ſaltem Medicos admonet, ſolere nonnunquam ſterilitates non à fœminis, ſed à maribus provenire: & quidem non ſatis eſt ad conceptionem, formationemque fœtûs peragendam, uterum in fœminis aptè diſpoſitum, benèq; eſſe conformatum, juxta ea, quæ præcedenti aphoriſmo explanata ſunt, ſed præterea neceſſe eſſe, ut ſemen, quod à maribus ſuggeritur, prolificum, fœcūdumque ſit, valeatque fœmineum ovum, & rudimenta fœtûs in eo prædiſpoſita in motum deducere, atque ad nutricatum, debitumque incrementum ſuſcipiendum habilitare, ut inde vitalis fœtus exoriens, cunctas operationes exercere, ac tandem in lucem prodire queat. Quamobrem ſanâ ratione, quicumque is fuerit, qui ſententiam hanc aphoriſmis interſerendam exiſtimavit, Marium vim, facultatemque conſiderans, ſimiliter in generatione defi-

cien-

Digitized by Google

tem eſſe poſſe adjicere voluit, illamque in ſterilitate conſiderandam pari ratione, ac de fœminis dictum eſt, & præſertim vitio ſeminis, quod, vel ob defectũ ſpirituum, fœcundum, & prolificum non eſt, vel ob craſſitiem, & ſpiſſitudinem ejaculari nequit in uterum, vel quia ob frigiditatem inconcoctũ, dilutumq; eſt, vel denique quia ob caliditatem facilè extenuatur, & evaneſcit: quippe ſemen, ut fœcundare, ac generare valeat, debet eſſe ſpumoſum, ac ſpiritibus redundans; tenax, & conſiſtens, ut hæreat; non verò craſſum, ſpiſſum, ac durum, ut torpeat, & lapideſcat; neque frigidum, ut crudum, dilutumque ſit; neque adeo calidum, & acre, ut exolvatur in auras, & uterum vellicet potiùs, quàm alliciat. Attulit autem hìc Auctor has ſpeciatim ſeminis conditiones, veluti magis proprias, magiſque ad generationem promovendam requiſitas, omittens alias has conſequentes, vel ad iſtas facilè reducibiles, eo potiſſimùm ductus argumento, quo cunctis notum, ſemen virile, ut generationem promoveat, debere omninò in uterum primò ejaculari, deinde retineri, mox diffundi, ac tandem fœcundare: quæ planè conditiones in adjecto aphoriſmo comprehendũtur, ut conſideranti patet. Cætera quæ ad pudenda pertinent, ſive ejaculantia, ſive præparantia, & perficientia, ſive conſervantia ſemen, veluti inſtrumenta eidem gignendo, vel immittẽdo prærequiſita, tacitè ſub illis comprehenduntur, ut propterea ad conficiendum ſemen prædictis conditionibus præditum, facilè quis præſuppoſita credat.

Quamvis autem Lucretius *lib.* 4. *de Natura rerum* dicat diſſentanea cæteroquì ſemina, poſſe tamen conſentanea fieri, atque adeò generationi idonea, & peropportuna, ſi nimirùm quod in ſemine fœmineo

frigidum, torpidumque eſt, à maſculeo incaleſcat, & vigoretur, cùm ſæpeſæpiùs viſum ſit, ſteriles creditas, fœcundas ex aliorum concubitu evaſiſſe, atque vitaliter peperiſſe; ſi ovum nihilominùs, quod ab ipſis ſuggeritur aptè temperatum, & in rudimentis fœtûs ritè, rectèque prædiſpoſitum non ſit, proculdubio à virili ſemine, cujuſcumque conditionis illud ſit, fœcundari non poterit, ac propterea frigus illius nulla ratione ab alterius calore foveri, & vigorari; vel contra acritas, & fervor oppoſitâ virtute temperari; ſiquidem facilitas, vel difficultas utriuſque in conceptione neutiquam dependet à ſeminum tenuitate, vel craſſitie, aliave qualitate, ſed ab aptitudine, vel ineptitudine partium in eiſdem conformatarum, atque ab invicem agentium, & ſubigentium promptitudine, habilitateque. Quâ propemodùm ratione fit, quamobrem aliquorum animalium ſemina mutuo interſeſe commiſta concipiant, & generent, aliorum verò minimè: quod & in plantarum inſitione, atque in vegetabilium omnium ſeminum ſatione ſimiliter experimur; ubi ſcilicet plantæ ipſæ interſeſe, vel earundẽ ſemina, cum tellure conſentiant, vel diſſentiant, uti apud Phytologicos eſt legere.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS LXIV.

Lac dare caput dolentibus, malū: malum verò, et febricitātibus, et quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, et ſiticuloſis: malum autem, et quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt dejectiones, et quibus ſanguinis multi dejectio facta eſt. Convenit autem tabidis dare, qui non valdè multum febricitant, et in febribus longis, et parvis, ſi nullum ex ſupradictis ſignis affuerit, et præter rationem conſumptis.

LActis uſum conſiderans in hoc aphoriſmo Hippocrates ea potiſſimùm commemorat, quæ ab illo abſtinendum ſuadent, ne ſcilicet pro beneficio, quod ſubinde ab eodem ſperatur, grave damnum corpori accidat, & majora mala aſſumentibus inducat: quippe ejus eſt lac conditionis, ut quemadmodùm ſalubre admodùm eſt, & conducibile ſatis iis, qui benè ſtomacho valent, nulliſque pravis humoribus ſunt referti; ita ex adverſo maleficentiſſimum evadit, quibus malus ineſt corporis apparatus, & ſtomachus in alibilem ſuccum commutando non eſt idoneus. Sic planè experimur in lactentibus puellis, ſalubritati, nutricationi, ac augmento ipſorum facilè conferre, ſi ventriculus omninò repurgatus inveniatur; at contra penitùs officere, immò corrumpi, aut aceſcere, & mille alia propemodùm mala deinde afferre, ſi is alienis, aut degeneribus ſuccis infarctus ſit, cùm cibis potiſſimùm heterogeneis veſci cœperint; unde poſtmo-

Digitized by Google

dùm tormina ventris, dolores, ſebres, alvi fluxus, vomitus, lumbrici, motus epileptici, idque genus alia iiſdem ſuperaccidunt.

Quoniam verò frequentiſſimus apud Veteres erat lactis uſus, conſuetuſque innumeris propemodùm ægritudinibus adhiberi, ut ex eodem Hippocrate deducitur, ne proinde damna ex temeraria, atque importuna ejuſdem exhibitione imminentia provenirent, admonet hîc, quibus in corporibus evitari debeat, & ſpecialiùs recenſet capite dolentes, febricitantes, hypochondriis affectos, crudos, flatuoſos, ſiticuloſos, & largâ hæmorrhagiâ divexatos. Cōmendat verò tabidis, neq; multùm febricitantibus, ſed potiſſimùm in febribus diuturnis, & parvis, minime verò acutis, & vehementibus, & denique iis omnibus, qui præter rationem conſumpti, & extenuati facti ſunt.

At ſtatim quis hic addubitabit, quî fieri poſſit, ut lac innocuæ propemodùm, temperatæque naturæ, blandæ, & ſuavis conditionis, atque in alimentum primum cunctis animantibus conceſſum, facilis digeſtionis, & prompti, conſentaneique alimenti, tam malum, & omninò nocuum his omnibus evadat, qui cæteroquì iſtiuſmodi cibis indigent, ut citò reficiantur, humectentur, tēperentur, citrà ullam ventriculi validam actionem, paſſionemque; præſertim quia ipſemet Hippocrates 1. *aph.* 16. edocuit febricitantibus omnibus cibum humidum convenire, qualis profectò lac eſt. Inſuper quamvis lactis natura, materia, & generationis modus nondum ſatis perſpecta ſint, cùm Veteribus ſit creditum à ſanguine; aliis cum Proſpero Martiano ex chylo; Warthono, aliiſq; ex commiſtione chyli cum liquore nervorum illùc corrivantium; & Hieronymo Barbato ex ſan-

ſanguinis ſero proficiſci ; undecumque tamen illud oriatur , nil videtur mali quidpiam in ſe continere, quod iſtis in aphoriſmo memoratis nocere poſſit , cũ conducibilius ſemper ſit alimentum præparatum, concoctum,benèque diſpoſitum, quale lac eſt,quàm impræparatum, & indigeſtum . Analyſi prætereà lactis inſtitutâ,cunctis patet,in tres partes diſſolutũ illud abire,nimirùm in ſeroſam , butyroſam , & caſeoſam , quarum quælibet ſummo cunctis commodo eſſe ſolet ; ſed & febrientibus ipſis ſeroſâ humectando, ac temperando , butyroſâ impinguando, & caſeoſâ nutriendo,plurimum conferre poteſt,quibus planè tria hæc neceſſaria videntur;quin & diarrhœas, dyſenterias , aliaſque ſimiles morboſas dejectiones in epidemiis curare pluries ſatagit idẽ Hippocrates lactis beneficio,& quod majus 2.*epidem.ſect.* 5. ad aurium dolores, lacte utendum inquit;& *lib.de internis affectionibus* ad plures alias ægritudines adhibet, ut cætera hîc omittam, quæ à pleriſque aliis experimenta referuntur,lactis ope utiliter , & ſalubriter diverſis in ægritudinibus obſervata, ut proptereà nil mirum , ſi illud Veteribus tantoperè fuerit in uſu, quemadmodùm ex eodem Hippocrate pluribus in locis colligere eſt . Quinimò ſolo lacte plurimos totam vitã ſuſtinuiſſe ſcribũt Athenæus , & Plutarchus,ac de Maſſæſyliis Africæ populis meminit Strabo; unde Ovidius 4. *Faſtor.* Lib. 2. 4.Sympoſ. Lib.17.

Lacte mero Veteres uſi narrantur, & herbis.

Galenus etiã Ruſticũ quendã memorat, qui pluſquã cẽtum annos vixerat,lacte uſus. Fuere & alii, Getæ, Scythæ,Nomades,ob idGalactophagi dicti,ut & nũc Belgæ,Helvetii,Septẽtrionaleſq;populi,qui in deliciis illud habent,& cum omnibus ferè cibariis cõmiſcent.

Verùm per hoc idem quod lac temperatæ naturæ

turæ eſt, atque primum Animantium alimentum, facile ſubigibile, & alterabile, magnâ eſt cum præmeditatione exhibendum,& nonniſi iis, quibus metus omnis abeſt, ne aceſcat,corrumpatur, atque in deleteriam naturam abeat, juxta vulgatum illud philoſophorum, *corruptio optimi peſſima evadit;* quocirca ſcitè admodùm ſcripſit Hippocrates *lib. de alimento*, ſanis corporibus alimentum fieri, at verò morboſis ex adverſo venenum evadere. Atque hinc animantibus omnibus in prima ætate pro alimento à Natura conceſſum,quoniam per id temporis mandendo inhabilibus, ventriculi fermentum lene admodùm eſt,& temperatum,durioriſq;texturæ cibos diſſolvere potens non eſt,& ubi primùm, editis dentibus, illos conterere valent,lacte deſtituuntur:quæ verò animalia ſtatim, ac in lucem edita,hos capere, & conficere poſſunt, lactificatione privantur. Neque aliâ de causâ infantes, & nuper editi, cruditatibus, ac vermibus obnoxii fiunt, adeòque ventris torminibus, dejectionibus, ac motibus epilepticis afficiuntur,cùm nondum ab uberibus depulſi alterius conditionis alimenta aſſumere incipiunt,niſi quia ex mala eorundem cum lacte miſcela, utrumque corrumpitur, & aceſcit, ut ex praxi ipſa ſatis clarè patet. Hippocrates autem cibum humidum, ſeu liquidum febricitantibus commendavit, ſed neutiquam tam facilè corruptibilem, atque in pravos humores tranſmutabilem, qualis lac eſt, ſed potiùs qui febrili cauſæ, atque indebitæ ejuſdem fermentationi convenienter adverſetur. Auribus verò dolentibus lac extrinſecùs admotum, aut inditum, non verò aſſumptum is commendavit, quemadmodùm Galenus ipſe utendum admonet 3. *de compoſ. medicam.*

cam. ſecund. loca. Atquî coctum lac pluries exhibitum invenitur, non crudum, apud Veteres, niſi ſolùm ad alvum ſubducendam, & in iis, qui febre caruiſſent: lac etenim decoctum, utpote ſuo ſero orbatum, vim quamdam adſtrictoriam adipiſcitur, unde fluenti alvo plurimum opitulatur. Qui verò lacte à prima ætate paſti ſunt, ac pro cibo uſi, ex conſuetudine contractâ nullum planè incommodum perceperunt: & ò utinam lac ſolummodò in cibum ſumere cuncti homines contenti forent, profectò non tam facilè tot, tantiſque ægritudinibus, à multitudine, & varietate ciborum, laborarent; quamquàm Galenus *c*. 5. *de ſan. tuend. c*. 7. quoſdam alios memoret, agricolam illum ſub ſpe lōgævitatis prorogandæ imitatos, ab uſu ejuſdem graviter affectos. Cæterùm etſi lac ex chylo, aut ſanguine oriatur, lōgè tamen ab illis differentem ſortitur cōditionem, ut ex initâ eorundem analyſi ſatis notum; præterquam quòd ab his, quæ intra corpus fiunt, ad ea, quæ foris accidunt, aut peragi poſſunt, non valet illatio, mutatis, variatiſque ſubinde componentibus, aut concomitantibus corporis cujuſcumque compagem: id quod perſpicuum in lacte eſt, nam è mammis elicitum, atque aëri expoſitum, ſtatim alkalinum ſpiritum amittit, cæterarum lactis partium moderatorem, ut in ſanguine educto quoque accidit.

Hinc modò facilè deducitur, quare capite dolentibus nocuum lac eſſe dicatur, quoniam cùm dolor plerumque fiat ab acri, acido, pungenti, vellicanteque humore, qui ſæpeſæpiùs è ventriculo, cæteriſq; naturalibus viſceribus malè affectis dependet, is proculdubio uſu lactis augeretur potiùs, quam retunderetur. Lac inſuper ſuâ naturâ fumoſum, vaporibu caput, & cerebrum plus juſto replet, immò & ſopo

re

re aggravat, ac inebriat, unde rectè Lucretius illud vino comparans 1. *de Natura rerum*, ait:

Latitat etiam in lacte, quidpiam acidi.

Hinc nova proles
Ludit, lacte mero mentes percuſſa novellas.

Quamobrem ex mora, contracto ibidem acore, graviora proculdubio damna inferet. Neque diſtinguere hìc licebit num caput idiopathicè, vel ſympathicè doleat; nam cùm indifferenter ab Hippocrate ſcriptum ſit, *caput dolentibus*, planè de utriſque intelligendum erit, cùm in utriſque cauſa dolorem excitans æquè foveatur, & increbreſcat, ab acore ſcilicet in humoribus excitato; unde Galenus 3. *de aliment. facult. cap. de lacte*, ſumpturos lac, dixit, indiſcriminatim oportere capite præſtare, ac præpotentes eſſe, nullâ factâ eorundem diſtinctione. Haud tamen inficias iverim, longè magis lædi eos, qui idiopathicè capite dolent, quàm qui ſympathicè, quoniam illis, præter dolorem, caput imbecille eſſe ſolet, & malarum impreſſionum promptiùs ſuſceptivum. Etſi prætereà de capite dolentibus ſpecialiter meminerit, non tamen aliis ægritudinibus capitis affectos excluſit; unde delirantes, lethargicos, epilepticos, vertiginoſos, adhuc vigiles, eandem ob cauſam hoc loco comprehenſos, ſub capite dolentibus, intelligere oportebit; ſiquidem his quoque contingit nimiis vaporibus caput gravari, & offendi, atque humorum acritudine compungi, & vellicari. Porrò licèt lac univerſum, & ſecundùm omnes ſui partes acorem contrahat, & ejuſmodi mala inferat, magis tamen per butyroſam, & caſeoſam nocet, quoniam ex his concreſcit, atque partibus hæret, aut in deleterios humores corruptũ abit. Quamobrem quod ſeroſum magis eſt, quale Aſininum, ab Auctoribus, ubi in ægris convenit, commendatur, ad eluendum, ſcilicet

cet

Digitized by Google

cet detergendum, & laxandum, nitroſâ, quâ pollet, conditione.

Obeſſe quoque lac dicitur febricitantibus, & quidem iis, qui humoralibus, & putridis, ut vocant, febribus corripiuntur, cùm infra dicat, illud convenire tabidis, & non multum febrientibus, quales hectici, & maraſmo affecti, ex longis, diuturniſque puſillis febribus. In illis etenim tum ob febrilem indebitam, excedentemque fermentationem, tum ob ſanguinis vitioſam diatheſim, quâ digeſtivũ ſtomachi fermentum pari vitio affectum eſt, tum ob excrementorum, pravorumque humorum apparatum, coctiones, ſecretioneſque nullæ, vel malæ fiũt, idcircò promptè admodùm lac in nidorem, aut acorem vertitur, adeòque corruptũ, ac in alienam naturam degeneratum, præter febris, & febrilis cauſæ augmentum, mille alia ſymptomata parere poteſt, vomitus, cardialgias, ſingultus, diarrhœas, dyſenterias, inteſtinorum tormina, aliaque febrientibus pernicioſiſſima.

Malum prætereà dicitur lac iis, *quibus hypochõdria ſuſpenſa murmurant*: Nomine autem hypochondriorum intelligenda ſunt viſcera omnia in imo ventre utrimque poſita, jecur, cyſtis, lien, pancreas, pylorus, ventriculus, uterus, inteſtina; ab his enim malè affectis, tumidis, elatis, tenſis, duris, obſtructis, aut inflammatis, planè conſtat lac aſſumptum facilè vitiari, & vel aceſcere, & coagulari, vel corrũpi, & putrefieri, unde poſtmodùm mala innumerabilia: Signanter autem hîc meminit eorundem *ſuſpenſorum*, & *murmurantium*, quoniam hæc duo ſolent eſſe ſpecialiora malè affectorum hypochondriorum ſymptomata, de quibus latè ex Diocle Galenus 3. *de locis affect. cap.* 7. & ante ipſos Hippocrates *lib.* 2. *de morbis*; & alibi.

Digitized by Google

Siticuloſis pariter lac obeſſe ſolet, ſed non quibus ſitis ex humidi abſumptione orta creditur, nam his, ut infra conſtabit, ſuapte naturâ convenit, & confert; ſed quibus vel à febre, vel à corruptis cibis, praviſque ſuccis in ventriculo congeſtis, ſalivâ craſſiori, aut ſalsâ redditâ, cæteriſque ſimilibus, frequens, ac diuturna ſitis infenſa eſt; hi etenim revera vocantur ſiticuloſi, ſiti equidem morboſâ, & moleſtâ, quæ nec largis potationibus, nec frigefacientibus, & humectantibus remediis infringitur, aut ſedatur, niſi cauſa illam efficiens, ac fovens, penitùs fuerit prius abolita.

Neq; quis putet ſupervacaneè adjectum, etiã ſiticuloſis lac eſſe nocuum, quod fortaſſe poterat implicitè ſub febrientibus contineri: nam adhuc ſine febre, moleſtiſſima ſitis non rarò urget, ut in Hydropicis, & Scorbuticis. Picrocholis item, & bilioſis, ſicuti Hippocrates ipſe *lib. de ratione victûs in acutis* dulcia omnia inimica eſſe dixit, & ſitim movere, ita quoque lac interdictum credere eſt, quod facilè in his amareſcat, & acrem, felleamque induat conditionem; quare his ſitim potiùs auget, quàm minuit.

Eâdem de causâ obeſſe dicitur his, qui febrientes bilioſas patiuntur dejectiones: Adjunxit autem febribus acutis bilioſas dejectiones; non quòd febrientibus acutè conveniat, quibus malum jàm antea dixerat; ſed quòd magis noceat, ſi bilioſæ dejectiones cum illis conjungantur. Verùm bilioſas hîc dejectiones intelligere erit, non quæ ſolo croceo colore tales videntur, quales in lactentibus, ſed quæ reipſa acres, & acido-muriaticæ ſunt, ventriculi, & inteſtinorum labem atteſtantes; quibus verò ob peculiarem ciborum, aut medicamentorum qualitatem flaventes dejectiones accidunt, ut ex malis perſicis

Digitized by Google

ſicis, peponibus, croco, rhabarbaro, cæteriſque paſſim experimur, vel etiã ex ſpeciali quadã ventriũ cõſtitutione, à Natura inditum, fæces croceas, aut aliter coloratas egerere, lactis uſus obeſſe non poterit, ſi cætera nõ diſſentiãt, & ſtomachus benè ſe habeat. At verò vomitus qualiſcumque ille ſit, lactis uſum prohibet, & languente præſertim ventriculo.

Nedum autem, cùm bilioſæ infeſtant dejectiones, lac dare malum; ſed etiam ubi multi ſanguinis dejectio facta eſt: ſiquidem à ſanguinis immodica evacuatione, non ſolùm languent vires, & digeſtivum ſtomachi fermentum hebeſcit, unde facilè lac aceſcere poteſt; ſed multo magis illud acidum, depravatumque indicatur, veluti à ſanguine vitiato, maleque affecto proveniens, qui planè talis erit, ſi hęmorrhagiam inteſtinalem excitat, de qua proculdubio intelligendus hìc Hippocrates, multi ſanguinis dejectionem memorans, ab aperto nimirùm ſanguifero vaſe, ut in fluxu hæmorrhoidali dicto: cui inhærens Celſus *lib. 3. cap. 22.* lac his pro veneno eſſe ait.

Hactenus quibus lac noceat; nunc quibus conveniat, exponit. Et quidem iis primùm, qui tabidi ſunt, ſed non tamen multum febricitant. At qui pro tabidis hìc intelligendi ſint, prænoſſe primùm oportebit, nam tabidos multifariam intelligi ſolere, apud Medicos palàm eſt: quin & plerique atrophiâ, maraſmo, ſimilique emaciatione confecti, non raro tabidi quoque appellari conſueverunt; quamobrem non immeritò Mercurialis *variarum lection. lib. 6. cap. 22.* etiam ex Hippocratis doctrina, indiſcriminatim pro tabe inſignem quamlibet corporis emaciationẽ, ac cõſumptionem apud Græcos, & Latinos ſcriptores acceptam interpretatur; ſed & multo antea Cel-

ſus *c.lib.3.cap.*22.ad tabẽ retulit quoque Atrophiam, & Cachexiam. Verùm ex Græco Codice Phthiſi laborantes ii intelligendi ſunt, quibus ex pulmonis ulcere tabeſcere contigit: nam Phthiſis ſtrictè ſumpta communiter à Medicis deſcribitur totius corporis extenuatio cum febre lenta, ex ulcere pulmonis proveniẽs, quam & ſpecialiùs Athenienſes Phthöen appellare teſtatur Galenus 7. *aphoriſ. comm.*16. Quãquàm non me lateat etiam generaliùs acceptam ſignificare conſueviſſe quamlibet corporis extenuationem, à quacumque cauſa, & cujuſvis partis affectione procedentem; unde multoties confuſa ponitur cum maraſmo, marcore, atrophia, & tum ab aliarum partium ulcerationibus, tum ab immoderatis evacuationibus quorumcumque humorum, aut inutilium excrementorum retentionibus, obſtructionibus, tumoribus, oſſium luxationibus, cæteriſque; quemadmodùm præ cæteris nuperrimè collegit Mortonus *libello de phthiſi;* quin & Galenus ipſe non ſolùm totius corporis, ſed & ſolius pupillæ oculi corrugationem, & anguſtiam cum exſiccatione, phthiſim appellare non eſt veritus 10. *de uſu partium cap.5.& 3. aphor comm.*16.

At mirùm, quomodò Hippocrates phthiſicis, ex pulmonum ulcere, lactis uſum commendet, cùm cæteroquì ulcus quodlibet, non humectatione, ſed exſiccatione egeat, ut ſcilicet pus inde emergens detergatur, & pars ulcerata conſolidetur, ut pluribus oſtendit Galenus *in methodo medendi.* Quamobrem & plurimos novi à lactis uſu copioſius pus expuiſſe, & ulcus pulmonis ſorduiſſe magis, citiori cum ægrotantium internecione. Verùm commendatum Veteribus lac in phthiſicis crediderim, non quòd omninò profuerit, ſed quòd creditum iis ſit, deſumptis

ex

Digitized by Google

ex phthiſi indicationibus convenienter ſatisfacere poſſe, cùm alia per id temporis medicamenta ſimul unà iis conferentia minimè innotuerint: cùm enim phthiſim ab ulcere pulmonis tria comitentur, pus, ulcus, & marcor; inde fit, ut tria quoque ad illius curationem expoſtulentur: nimirùm pus detergentia, ulcus conglutinantia, & marcorem reſtaurantia; quæ planè ope lactis ſpecialiùs conſequi poſſe videntur; quippe ſeroſâ ſui parte, pus in pulmonibus collectum abſtergitur; parte caſeoſâ ulcus conglutinatur, atque ad cicatricem perducitur; & parte butyroſâ marcore confectum corpus reficitur, & impinguatur; quamobrem lactis uſum ad phthiſim curandam, non immeritò ſummis laudibus extollebant, atque unicũ ejuſdem remedium exiſtimabãt, ut & aduſque noſtra tempora actum, putatumque eſt. At nunc cùm vulnerariis, balſamicis, reſumptivis propemodùm innumeris ſcateamus, ex vegetalibus, animalibus, & foſſilibus petitis, ſub forma elixirium, electuariorum, extractorum, pulverum, pilularum, & ſimilium, quibus citrà quamcumque noxam empyicis, & phthiſicis opitulamur, lactis uſus non benè apud Recentiores audit, eo quòd majora ſemper incommoda ferat, nec reipſa in ſalutem ægrotantium cedere obſervetur. Hinc ergo norint, qui nequidem latum unguem à Vetuſtioribus rei Medicæ cultoribus recedere audent, quàm fuerit illis curta ſuppellex, cùm jam noſtris temporibus, ſagaci Recentiorum induſtriâ, tot, tantorumque medicamentorum ſimplicium, & compoſitorũ numeroſâ acceſſione, nimiùm locuples Medicina evaſerit. Quòd ſi unquam lac phthiſicis videatur exhibendum, ſit illis ſtomachus benè valens, omni impuritate vacuus, ætas patientis puerilis, alvus ad-

ſtri-

Digitized by Google

ſtricta potiùs, quàm laxa, ſputum purulentum, vel nullum, vel modicum, itemque febris nulla, vel leviſſima, citra viſcerum obſtructionem, duritiem, vel tenſionem, præter ea, quæ in his conſideranda notavit idem Hippocrates *lib. 2. prædictionum*.

In præfe-rēdis lactis ſpeciebus varii ſunt interſeſe Dioſcorides, Aëtius, Varro, Plinius Avicenna, &c.

Cæterùm inter lactis ſpecies præcellit humanum, utpote magis naturæ noſtræ conſentaneum, quod cùm etiam proximè à mammis exſugatur, procuIdubio conducibilius eſt, nihilum ſcilicet evolante parte illâ volatili, & alkalinâ, quæ cæteras moderatur, & temperat, immò ab acore, & putrefactione tutatur, & ventriculo concoquenti mirum quantum opituletur: neceſſe autem eſt, ut lactans mulier, nedum optimis, & conferentibus eduliis veſcatur, verùm etiam omni animi pathemate vacua ſit, juvenis, catameniis libera, ſanæ conſtitutionis, & quæ à tribus, vel quatuor ad ſummum menſibus pepererit: Quamquàm Helmontius non irrationabiliter contendat, illud præ cæteris, nedum adultis, ſed & recens natis, valdè nocuum exiſtimandum eſſe, eo quòd magna incommoda ſubeat, & inferat, ob varias nutricum animi perturbationes. Humano lacti ſuccedit Aſininum, quoniam ſeroſius; poſt ea Caprillum, aliquantò conſiſtentius, conferente in id quoque plurimùm loci conditione, tum ob aëris, tum ob paſcui ſalubritatem, quemadmodùm de noſtris Stabiis ſpeciatim meminit Galenus 5. *meth. cap.* 12. Ovillum denique, Vaccinum, Bubulum, Equinum interioris notæ ſunt, licèt ob caſeoſæ partis abundantiam magis nutriant, & impinguent; unde priſcis temporibus Athletas caſeo ex calathis victitatos refert Pauſanias ad robur, & corporis nitorem augendum; & Scythas equorum lacte coagulato, & in caſeum redacto (Hippacen vocant) ali tradit

Hip-

Digitized by Google

Hippocrates *lib. de aëre, aquis, & locis*: Camelorum verò lac omnium dulciſſimum, ſuaviſſimumque eſſe ſcribit Plinius *lib.* 28. *cap.* 9. & *lib.* 11. *cap.* 41.

Addit inſuper Hippocrates convenire lac tabidis dare, dummodò non valdè multum febricitent: equidem ſi ii vehementi febre corriperentur, lac prodeſſe non poſſet, quoniam ex gravi illa febre proculdubio lac ejuſcemodi beneficio detergendi, & cōglutinandi ulcera orbaretur, cùm vix in ventriculo receptum vi febris, & fermenti febrilis, in nidorem, vel acorem penitus abiret: non rarò enim fit, ut phthiſici, nedum febre lentâ, & puſillâ, quam habitualem vocant, ſed etiam acutâ, & gravi, quam dicunt humoralem, & putridam, afficiantur, ob cumulata potiſſimùm excrementa ex malis coctionibus, & ſecretionibus ſuborta, vel etiam ex intruſo pure in pulmone coacervato per arterias in ſanguinis maſſam, unde is plus juſto fermenteſcit, & exolvitur: Quamobrem ſanâ ratione antea dictum eſt, purulentum ſputum, vel nullum, vel modicum illis ineſſe oportere, ut lac prodeſſe poſſit. Ita pariter conjectabimus ulcus neque magnum, & profundum, neque ſordidum eſſe, adeòque facilè in conglutinationem redire, & ſanguinem in ſuam naturalem craſim lactis beneficio revocari poſſe.

Similiter in febribus longis, & parvis adjecit, lac conducibile eſſe, in quibus ſcilicet ob diuturnitatem corpus extenuari, atq; ob humorū tenuitatē, & viriū lãguorē, puſillas febres evadere cōtingit: in his enim, deſumptâ indicatione à corporis marcore, de quo aliàs ſcripſerat, *quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet*, lac videtur omni ratione convenire, nihilum ex adverſo repugnante febris conditione, quæ puſilla, & parva ponitur. At quo-

niam

niam non rarò cum his diuturnis febribus jungi ſolent obſtructiones, & viſcerum tumores, propterea non temerè addidit, *ſi nullum ex ſupradictis ſignis adfuerit*: nam ſi fortaſſe hypochondria tumerent, obſtructa, aut inflata forent, lac nullâ ratione conveniret: itemque ſi ingens ſitis, bilioſa dejectio, aut ſanguinis evacuatio conjungeretur, ut antea dictum. Sed & idipſum non inutiliter repetendū exiſtimavit, ut nimirùm oſtenderet, quàm cautè lac exhibendum ſit, ut ſi fortaſſe unum, vel alterum illorum contraindicantium adſit, ab illius uſu penitùs abſtineamus; unde non ſatis eſſe putavit, illa antecedenter recenſuiſſe, niſi etiam idipſum nunc denuò rememoraſſet. Hinc monitos nos voluit, & cautos eſſe in lactis exhibitione, quoniam indebitè, & inconvenienter epotū plurimùm nocet, & officit; quamobrem rectè Galenus advertit, *non ſemper Hippocratem ſervare brevitatem, ſed in quibus magnum aliquod periculum imminet, ſi negligentiùs, quod ab ipſo docetur, audiatur, bis, terve repetere eadem non vereri.*

Poſtremò cæteris quibuſcumque præter rationem conſumptis, lac utile eſſe docet, quemadmodùm ſunt atrophiâ, maraſmo frigido, tabe dorſali, aliave ſimili ægritudine affecti, citrà febrim, aut aliam evidentem conſumptionis, & extenuationis cauſam. Quo fortaſſe motus argumento Galenus uſum lactis approbat ſenibus maraſmo frigido laborantibus *lib. de Maraſmo*, *&* 7. *methodi cap.* 5. Quin & plures legimus ſolo lacte vitam incolumem conſervaſſe, ut de Agricola ſuperiùs memorato ſcribit Galenus *c.* 5. *de ſanitate tuenda cap.* 7 & de aliis narrāt Athenæus, Plutarchus, Plinius, Leo Aphricanus, aliique.

Coronidis tandem loco ſubjungere non erit incongruum, ad prohibendam lactis coagulationem con-

conferre plurimùm, ſi eidem admiſceatur ſaccharũ, aut mel; ſed & Galenus *in hujus aphoriſmi comm.* ſerum lactis ſale, & melle condîtum ſe etiam flatuoſis exhibuiſſe teſtatur: attamẽ, ut lac minus noceat, immò ut meliùs nutrire valeat, ſit recens mulctum, album, medium inter tenue, & craſſum, ſapore dulciſſimum, omni alio ſapore vacuum, ab animante elicitum florentis ætatis, & plantis, in opportunum uſum conferentibus, enutritâ. Verùm de hac re conſulantur præ cæteris Claudinus *Append. de ingreſſu ad infirmos ſect.*8. Primeroſius *lib.*3. *de vulgi erroribus cap.*11.12.*&* 29., & noſter Santorellus 12.*de ſan. nat.c.*10. ubi latè admodùm commoda, & incommoda lactis refert, & examinat.

APHORISMUS LXV.

Quibus tumores in ulceribus apparent, non admodùm convelluntur, neque inſaniunt; verùm his evaneſcentibus derepente, illis quidem, quibus à tergo, convulſiones, & tetani fiunt; quibus autem à fronte, inſania, vel dolor lateris acutus, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum, ſi tumores ſunt rubicundi.

APhoriſmus hic ad partem Medicinæ chirurgicã pertinens, prognoſticus totus eſt, eoq; Hippocrates futura, & imminentia, ex ulceribus mala prædicenda docet, & Medicos quoque præcautos eſſe oportere admonet, ut internoſcere ſimul, & illa præcavere valeant. Deſumptus autem ille eſt ex 2. *epidemiorum ſect.*3. licet parumper immutatus, ſed tamen ita, ut facilè unus alterum exponat.

Solent equidem ulceribus, ab inflictis potiſſimùm vulneribus, tumores ſupervenire, & præſertim phlegmonôdes dicti, ab impedito nimirùm remeantium humorum circuitu, eo quòd interruptis, atque interciſis ſemitis diſcurrentis ſanguinis, & lymphæ, hi ſponte ſuâ ad labia vulneris hæreant, & reſtagnent, unde poſtmodùm tumores: Et licèt Hippocrates in textu dicat *œdemata*, iſta tamen, ut interpretatur Galenus, omnem tumoris ſpeciem apud Veteres cōprehendebāt; quamobrem ſive ſanguis, ſive lympha, aliuſve humor præter naturam ibidem congeſtus, ex mora facilè fermenteſcens, acore, atque irritatione, nedum partem ipſam ulceratam tumefacit, & extorquet, verùm etiam membranas, & nervos circumjacentes, tum corpulentiâ, tum acritudine coarctat, comprimit, vel etiā inflat, & dilaniat, indeque convulſiones, & mentis abalienationes exoriuntur. Hæc autem eſtò indiſcriminatim quibuſcumque partibus vulneratis, ulceratiſque accidere poſſint, ſpecialiùs tamen plurimâ variâq; nervorū ramificatione refertas, afficiunt; & ubi extrema muſculorum ſunt ſauciata: talia enim vulnera, & ulcera prava ſunt, ut dicetur *aph. ſequenti*: ſi igitur ejuſcemodi vulneribus, aut ulceribus tumores ſuperveniant, inquit Hippocrates, neque convelli neq; inſanire. Tunc enim verendum de convulſione, aut inſania, cùm humores commoti, & per corpus debacchantes, ad cerebrum afferuntur, atque nervorum principium occupant, & divexant; at verò in partem vulneratam delati, illud indicant immune ab ejuſmodi læſione manere, adeòque neq; convulſioni, neque dementiæ obnoxium fieri, quas proculdubio intuliſſent, ſi in cerebri meditullium decubuiſſent. Atquî dixit Hippocrates *non convel-*

lun-

luntur maximè: quoniam fieri poteſt, ut etiam cum ejuſcemodi humorum depoſitione, & tumorum in ulceribus apparitione, convulſiones, & inſaniæ habeantur, vel ob conſenſum earundem partium ſauciatarum cum cerebro,aut cum ſpinali medulla; vel quia non integrè mali humores in ulceratam partem deponuntur, ſed alii in hanc, alii in cerebrum ſunt translati; vel quia aliunde contingit cerebrum, & nervos unà ſimul affici;ſed profectò magis, magiſque læderentur convulſione, & inſania correpti, ſi à depoſitis pravis humoribus in partem ulceratam,tumores non apparerent: Etſi igitur alia de cauſa delirium, aut convulſio accidat,non maximè, nec vehementer, & continuè moleſtabunt, ſi ulcerata pars tumida apparebit, & eâ mole,ac magnitudine,quæ proportionem ſervare viſa fuerit ad humorum copiam, & ulceris amplitudinem,ac profunditatem.

Quoniam verò humores iſti in ulceratam partem depoſiti facilè loco moveri poſſunt, & aliò trãsferri; promptiùs planè in cerebrum veluti in partem ſuâ naturâ debiliorem, & magis cum ſauciata conſentientem, efferentur: id quod cùm acciderit, convulſiones, & diſtentiones nervorum evenire palam eſt; quamobrem rectè idem Hippocrates ſubdit, tumoribus hiſce repentè evaneſcentibus quibuſdam à tergo convulſiones,& diſtentiones fieri; aliis verò inſanias, laterum dolores,aut inteſtinorum difficultates, prout humores ipſi commoti in hanc, vel aliam partem decubitum fecerint: quod expreſſiùs idem Hippocrates declaravit *cit.* 2 *epidem. ſect.* 3. ubi: *His autem*, inquit, *evaneſcentibus repentè, quibus quidem in poſteriores partes, convulſiones cum doloribus; quibus autem in anteriores,aut inſaniæ, aut dolo-*

Digitized by Google

res lateris acuti, & dyſenteria rubra : Siquidem ad poſteriorem cerebri partem ſpinalis medulla, ejuſdemque nervi potiùs afficiuntur ; ad anteriorem verò mens, ejuſque phantaſmata; & ſi inferiùs adhuc deferantur, ac decumbant, & thoracem, aut imum ventrem petant, lateris dolores, aut dyſenteriæ exorientur. Quin Galenus, reprehenſus tamen à Cardano, *in comm. hujus aphoriſmi* ab ulceratis partibus poſterioribus, vel anterioribus, deducit convulſiones, vel manias, cæteraſque affectiones fore ſequuturas. *Si verò,* ait, *tumores de repentè evaneſcant, convulſiones, ac tetani, quando in partibus poſterioribus, hoc eſt in dorſo, ulcera fuerint; quæ verò deinceps dicuntur, ſi in partibus anterioribus fuerint, conſequi dicit*. Et rationem addit; *Poſteriora ſiquidem nervoſa ſunt, anteriora venoſa, atque arterioſa*. At hiſtoriæ duæ relatæ *hoc loco* ab Heurnio de vulneratis in humero, & ſcapula, nullo intereà apparente tumore, in inſaniam potiùs ductis, quàm in convulſionem, contrarium evincere videntur : Quamobrem hæc indiſcriminatim quoque exoriri poſſe fatendum eſt.

Sed ut hæc mala eveniant, non ſatis eſt, ut tumores diſpareant, & evaneſcant, ſed neceſſe etiam eſt, ut repentè, & citrà manifeſtam, evidentemque cauſam. Ita enim fit, ut certò judicare liceat, humores aliò fuiſſe delatos, non autem revera evanuiſſe, aut fuiſſe reſolutos, ac diſſipatos : ſiquidem quæ reſolvuntur, aut certâ ratione diſſipantur, ſenſim, ſenſimque fiunt, præcedẽtibus ſignis attenuationis, coctionis, & evacuationis. Hinc jure optimo idem Hippocrates *eodem 2. epidem ſect. 3.* docuit: *Quæcumq; ſine ſigno judicationis judicatorio diſparent, malè judicata ſunt, velut eryſipelas ancillæ Polemarchi*; & quemadmodùm cõtigit Calvo Lariſſæo 3. *epidem.*

Sed

Digitized by Google

Sed nec quis ambigat,quo pacto humores à partibus ulceratis ſubitò, ac repentè diſpareant, aliòque ferantur, quoniam corpulenti ſunt, & plerumque craſſi.Siquidem id ope circulantis ſanguinis, & lymphę,facilè accidere poteſt,reſumptis nimirùm iis per venas, aut lymphicos ductus, qui non rarò plus juſto, vel repellentium medicamentorum molimine, vel laxantium linimentorum amplificatione,hærentes cæteroquì humores excipiunt, & diducunt, circumpellentibus undique partibus adnexis: quod ſi fortaſſis tenues, & ſeroſi illi fuerint, adhuc promptiùs per poros partium, atque per ſubſtratas,adjacenteſque glandulas abſorbentur, & in ordinarios, proprioſque canales, adjacentium partium, & præſertim muſculoſarum niſu, coadjuvante plurimùm calore, & fermentatione ibidem excitatâ, aliò adiguntur, & profluunt. Verumtamen neque ſolùm in cerebrum poſſunt loco moti à tumefactis partibus humores transferri, & convulſionẽ, aut maniã excitare, ſed alias quoque conſimiles ægritudines juxtà partium affectarum conditionem. Quare nedum morborum cerebri, & nervorum meminit hîc Hippocrates, verùm etiam pleuritidis, peripneumoniæ, empyematis, ſi ad pectus; atque etiam dyſenteriæ, ſi ad imum ventrem, & inteſtina humores illi tranſferantur, & decumbant. Adjecit autem in textu, *ſi tumores ſint rubicundi*; quoniam pleuritis, & peripneumonia de genere inflammationum ſunt, & nonniſi à ſanguine, vel cum ſanguine reſtagnante, contingunt, atque ab iſtius putrefactione empyema. Dyſenteria verò hîc intelligitur cruenta, quam rubicundam *cit. 2. epidem.* appellavit, cujus etiam meminit *lib. de natura humana*, 3. *epidem.* & *lib. de Articulis*, & Galenus 3. *de ſymptom. cauſis cap.* 8. &

5. *de*

5. *de locis affect. cap. ult.*; immò lienoſis ſupervenientem ſalutarem cenſet 6. *aphor.* 48. veluti ſine inteſtinorum ulcere, & nullo alio gravi ſymptomate ſociatam, immò criticè, Naturâ malum à bono ſanguine ſeparante, promotam. Quod ſanè, ſi pari modo contingat ex tumoribus ſubitò evaneſcentibus, trãslatis intereà pravis humoribus in patẽtiores ductus, unde faciliùs poſſint evacuari, vel ſaltem in ignobiliores corporis partes deponi, cum virium levamine, & ſymptomatum remiſſione, proculdubio neq; penitùs ejuſmodi translatio vituperanda erit, ut non rarò podagricis accidit. Contigit etiam mihi Romæ aliquandò experiri in quadam nobili muliere, cui tumor ingens ad clunes acciderat, ex ulceribus ibidem antea contractis, illo repentè evaneſcente, atque exarefactis omninò ulceribus, ſubortum ad femora latum, oberranſque Eryſipelas, non ſolùm permiſiſſe ulcera breviſſimè ſanari, ſed etiam febrim cum adjunctis ſymptomatibus deſiiſſe. Hinc pariter deducere eſt, (ut etiam advertit Mercurialis) non modo hæc, quæ retulit in aphoriſmo Hippocrates mala, ab evaneſcentibus repentè tumoribus exoriri, ſed & ſurditates, lippitudines, aſthmata, cardialgias, dyſurias, iſchiades, idque genus alia, quæ fortaſsè reticuit, contentus generaliora ſolummodò attuliſſe, quæ ſortaſſe frequentiùs obſervaverat. Denique ſi tumores iſti à lympha, aliiſque humoribus, præterquàm à ſanguine orti, ſubitò evaneſcant, ab illorum in aliis partibus depoſitione, cõgeneres morbi excitari poterunt, qui ſcilicet analogiam cum iiſdem retinebunt, ut ex praxi.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS LXVI.

Si in vulneribus fortibus, & pravis, tumores non appareant, ingens malum.

UT oſtenderet Hippocrates ſolere ferè ſemper vulneribus,atq;ulceribus tumores ſupervenire, adeòque non inutiliter præcedenti aphoriſmo dictum,malum eſſe, ſi illi repentè diſſolvantur, & evaneſcant ,in ejus argumenti confirmationem nũc adjicit, oportere iiſdem tumores ſuperaccidere, ſi præſertim fortia illa ſint, & prava. Atquì parum refert num vulnera recentia ſint,aut antea contracta, & in ulcus degenerata, cùm iſta Hippocrati nõ rarò confundantur,dummodò ab externa cauſa proceſſerint, ut deducitur ex *lib. de ulceribus*: Et licèt hoc loco ſcriptum ſit per Τραῦμα, quod propriè continui ſolutionem à re incidente factam ſignificat, nil tamen repugnat, quin etiam ad ulcera inde progenita idipſum extendamus, & ſive punctim, ſive cæſim, & ſive à re contundente, ſive frangente, & ſecante, ſint inducta. Igitur ubi in vulneribus, aut ulceribus vehementibus,& magnis,tumor nullus apparet, qui cæteroquì ad vulneris magnitudinem conſequi deberet, ingens malum ſignificatur, ſaltem imminens, & futurum.

Vocantur autem vulnera fortia, quæ magna, & hiantia, ac profunda ſunt, vel in partibus principa-

cipalibus inflicta, ut docet Galenus 4. *meth. cap*. 6. & 6. *ejuſdem operis cap*. 4. : quamobrem vel ob partis præſtantiam, vel ob reſciſſæ carnis nimiam molem fieri nequit, quin multa, & ingentia vaſa ſanguifera ſint pariter vulnerata, & reſecta, unde ſanguis inde præterfluens, cùm nequeat ſuum circuitum rectâ peragere, neceſſe eſt, ut in adjacentes partes effundatur, ibique ſtagnet, & hæreat, proindeque tumorem ingentem, & magnũ pariat; quare ſi fortaſſe nullus appareat, indicio erit, vel introrſum, in partes ſcilicet corporis intimiores excurriſſe, ibiq; corruptionem ſubiturum; vel ſanguinem ipſum adeò effœtũ, & ineptum evaſiſſe, ut lentè admodùm moveatur, ſibique remoram faciat, neque partes ut decet irriget; vel denique tantam fuiſſe factam ex vulnere illius effuſionem, ut vix reliquus ſuperſit, qui cordis motum, & vitam tueatur.

Quòd ſi prætereà nedum magna, & fortia ſint vulnera, verùm etiam prava obſerventur, hoc eſt maligna, & cacoëthica, longè magis deteriora erunt, & vitium in ſanguine ex partibus vulneratis deleterium denotantia, quemadmodùm in gangræna, & ſphacelo. Iſtius autem conditionis eſſe ſolent vulnera capitibus, & finibus muſculorum, maximè nervoſorum inflicta, ut obſervat Galenus *in comm.* quippè illa non ſine ingenti dolore, inflammatione, convulſione, virium diſpendio, cæteriſque peſſimis ſymptomatibus contingunt; quæ cerebrum, cor, aliaſque principes partes collæſas, malèque affectas arguunt; unde ſi fortaſſe in his tumor nullus appareat, quoniam ex vulneratarum partium, earumque fibrarum coarctatione, corrugationeq; affluẽs ſanguis excipi nequit, ſed ad alias partes principes, & mutuò conſentientes, impetu quodum

dam effertur, & irruit, vel ex virium languore, in ſuo motu præpeditur, & hæret, proculdubio ingens malum ſequitur,& ſæpiſſimè etiam interitus. Atquì idipſum non rarò quoque imperitiâ Chirurgorum accidit,quemadmodùm ſcitè hîc etiam adnotat Galenus,cùm ſcilicet influxus ſanguinis in partem vulneratam valdè infrigidantibus, aut adſtringentibus medicamentis reprimitur, repugnante intereà ex adverſo nervearum partium naturâ, & conditione, quæ, ut idem Galenus ibidem ſubdit, *medicinas calefacientes, atque exiccantes deſiderant*. Ex his ergo planè nunc ſequitur,ingens malum ſubinde portendi, ut,etiam edocuit allegato 2.*epidem. ſect*. 3., quod ſuo more complexus Celſus *lib*.5. *cap*. 26. eleganter ſcripſit: *Nimis intumeſcere vulnus,periculoſum: nihil intumeſcere, periculoſiſſimum eſt: illud indicium eſt magnæ inflammationis, hoc emortui corporis*.

Quamvis autem hæc in univerſum vera comperiamus, accidit tamen aliquandò, ut in corporibus ſalubri conſtitutione potitis, rectâque victus ratione uſis, ob quam pravos, aut excrementoſos humores nullatenus cumulari contigerit, inflicta vulnera, alioquì magna,nullũ, vel levem admodùm tumorem adjunctum habuerint, ſine ullo tamen vitæ periculo. Quamobrem confert plurimùm bona corporis habitudo, & humorum puritas, ad evitandum ejuſmodi in vulneribus incommodum: contrà verò novi pleroſque cacochymos, cachecticos, aut labe venereâ infectos, qui etiam ex levibus vulneribus, & ulceribus, à ſuppuratis tumoribus ſubortis, vitæ periculum ſubiere, vel difficulter, & nonniſi poſt diutiſſimum tempus,convaluere. Juvat pariter in his attenta Medicorum aſſidentium cautio,atque animadverſio, quâ ſcilicet præcaveatur per conve

Digitized by Google

nientia, & opportuna medicamenta, pravorum humorum ad partem vulneratam affluxus, ut propterea nullus, vel ſaltem levis, aut inſenſibilis tumor ſit compariturus. Cùm igitur hæc ritè, rectèque peracta ſunt, nihilum de tumoribus non apparentibus pertimeſcendum.

APHORISMUS LXVII.

Molles boni, crudi verò mali.

QUandoquidem ad ingentia, & magna vulnera Tumores conſequi bonum, ex præcedēti aphoriſmo tacitè ſubinſertur; docet in hoc alio Hippocrates, quales ipſi eſſe debeant, aitque molles illos eſſe oportere, nam crudi, & duri aliâ de cauſa mali cenſendi ſunt. Molles autem, ſive, ut ſcribitur eodem 2. *epidem. ſect.* 3. *laxi tumores*, intelliguntur, qui prementibus digitis promptè cedunt, veluti oppoſiti crudis, duris, ac renitentibus dictis, ut colligitur *ex primo in primum epidemiorum*: & quidem tripliciter tales eſſe poſſunt, vel ex conditione humoris tumorem facientis; unde qui ex phlegmate, aut lympha, mollis eſt; qui ex terreo, concretoque humore, durus: vel ex ejuſdem humoris cruditate, vel coctione; quamobrem tumores omnes inter initia, ob humorum cruditatem, duri obſervantur; cùm verò coctionem ſubierint, molles fiunt: vel denique ex partibus affectis; quæ enim partes naturâ ſuâ molles ſunt, laxæ, & ſpongioſæ, ut adenes, ſæpeſæpiùs cùm tumefiunt, molliorem quoque, laxioremque retinent con-

Digitized by Google

conditionem : Modò molles hîc tumores in vulneribus apparentes, cujuſcumque generis ſint, relati ad crudos, & duros, ſemper meliores exiſtimandi ſunt; quoniam molles ex ratione materiæ lymphicæ, aut pituitoſæ, utpote nullum, vel levem dolorem, aut irritamentum inferentes, minoris ſunt malitiæ, quâm ſi à materia conſiſtentiori, acidiorique ſint progeniti : molles verò ex prompta, facilique coctione, proculdubio meliores ſunt, quàm ſi illa contumax, & rebellis foret : & denique molles ex natura partis affectæ glanduloſæ, utpotè ſensûs expertes, moleſtiâ quoque carent dolorificâ, & vellicante, cujus rationem ſpecialem habendam voluit Hippocrates in vulneribus, & ulceribus quibuſcumque, ex quibus antea convulſionem, maniam, cæteraſq; ægritudines acutiem præſeferentes, metuendas dixit. Porrò perperàm egiſſe videntur illi, qui Aphoriſmũ hunc de tumoribus univerſis indiſcriminatim ſunt interpretati, in quibus etſi nonnunquã mollities longè admodùm melior ſit, duritie, & cruditate, cùm ſcilicet illa ab imminenti, facilique coctione humorum procedit; multoties tamen Medicos curantes fallit, & multò gravior, ac periculoſior obſervatur, quemadmodum palàm fit in œdemate, atheromate, ſteatomate, meliceride, vomicâ, cæteriſque tumoribus flatulentis, & aquoſis, potiſſimùm in corporibus cachecticis, atque ad hydropem diſpoſitis, cùm cæteroquì phlegmon, durus, ac renitens tumor, faciliùs ſubigatur, & curetur. Atque hinc etiam facilè exponitur quod 2. *epidem. ſect.* 3. de iiſdem tumoribus, ſub alia phraſi, ſcripſit Hippocrates, ubi ſurſum repentes contrapoſuit mollibus & laxis : Surſum autem repentes intelliguntur, non ſolùm qui circà vulnera comparent, & partem ulceratam tumefa-

Digitized by Google

ciunt, ſed aliorſum, ac præcipuè ſurſum attolluntur, atque vel ob multitudinem humorum, eorundemque pravitatem, aut propter partis affectæ contractionem, compulſionemque, nobiliores partes petunt, & introrſum repunt. Cæterùm crudi tumores, ideſt coctionem minimè admittentes, nec à natura ſubigibiles, ſemper mali ſunt, & periculum vitæ minantur, quales ſcirrhi, ſtrumæ, carcinomata, exoſtoſes, ut ex praxi Chirurgica cunctis notum; ſicut contra molles ad ſuppurationem vergentes, minùs mali, immò plerumque ſalutares exiſtimantur.

APHORISMUS LXVIII.

Dolente parte capitis poſteriore, in fronte recta vena inciſa prodeſt.

V. Gal. comm. 2. in 6. epid. 27.

QUod experimento juviſſe compererat 6. *epidem. ſect.* 2. Hippocrates in eo, cui *dolente capitis parte poſteriore, recta vena in fronte ſecta profuit*, in aphoriſmum redegit, & hîc appoſuit, ut vel hinc certò nobis cõſtaret, ab experimentis, iteratiſque obſervationibus ſententiarum iſtarum ſeriem compilaſſe, ac ſicuti in memoriam caderent, ſtato quodam ordine, diſpoſuiſſe, non tamen eâ lege, ut præcepta poſteris traderet irrefragabilia, ſed ut potiùs moneret, quâ methodo ſibi medicam facultatem comparaſſet, eâdemq; poſteri poſſent ſuis obſervationibus illam magis, magiſque confirmare, ac locupletare, juxtà illud Manilii:

Per

Per varios uſus Artem Experientia fecit;
Exemplo monſtrante viam :

quippè non ex uno, aut ex altero experimento, ſed ex pluribus, iteratiſque, atque eodem modo contingentibus exurgit Experientia, quæ propterea ſcitè admodùm deſcribitur à Galeno *lib.de optima ſecta ad Thraſybulum, memoria ejus, quod ſæpiùs, & eodem modo viſum eſt.* Cap 11. At verò Experimentũ propriè dicitur, *ejus, quod nondum conſtat opere, attentatum; ſeu alicujus medicamenti dubia attentatio* : unde experiri idem eſt, ac rei alicujus periculum facere, ac tentare, quod ſanè eventûs ambiguitate, & periculo non caret.

Id itaque proponere videtur in hoc aphoriſmo Hippocrates, ſe nimirùm aliquandò expertum, juviſſe venæ frontis ſectionem in vehementi occipitis dolore; ut hinc cæteri, ſi prudenter viſum fuerit, idipſum experiri valeant in conſimilibus doloribus, num fortaſsè ex iteratis obſervationibus generale, quoad fieri poteſt, documentum elici, & experientia ſolidior deduci queat. Inutiliter ergo allaborant, qui hoc Hippocratis effatum ad rectam, perpetuãq; medendi rationem reducere conantur per ambages illas evacuationum, quæ Revulſoriæ, & Derivatoriæ appellari conſueverunt : ſiquidem iſtæ jam diù à recta medendi Methodo, poſt detectam ſanguinis circulationem exularunt; niſi ſolùm vocabula iſta, in gratiam venerandæ vetuſtatis, retinere velimus, ut cùm ejuſmodi miſſiones fiunt inter initia ægritudinum, Revulſiones; conſtantibus vero, aut invaleſcentibus iiſdem peractæ, Derivationes appellentur : eâ planè ratione, quâ fortè creditum, fluentes inter initia inflammationum humores intercipi, & in ſuis motibus præpediri ; in augmento verò, & ſtatu earundem, cùm jam factæ illæ ſunt, diminui,

atq;

Digitized by Google

atque in motum denuò adigi hærentes partibus humores: quod tamen non facilè plerumque eſt, immò ſæpeſæpiùs nocuum, ac periculoſum, ut alias dictũ. At verò, citrà ejuſmodi inutiles animadverſiones, poteſt dolori occipitis venæ frontis ſectio prodeſſe, cùm is ex immoderato, impetenteque ſanguine in illius foramina, anguſtiora reddita, non tam promptè ſubeunte, provenit, quocircà vel hærens aliquantiſper, vel irruens, & impetuoſiùs excurrens pericranium, duramque meningem gravat, aut vellicat, unde poſtmodùm dolor, qui deinde ſedatur, promotâ, per frontalis venæ amplioris ſectionem, illius circulatione; quippe jam ſatis conſtat, non aliud beneficium ex venarum ſectionibus corpori exoriri, quàm ſanguinis motum, juxtà Mechanicæ leges, nõnihil aliquandò accelerare, ob diminutam ejuſdem quantitatem. De reliquo, id indiſcriminatim in cunctis capitis doloribus experiri velle, valde periculoſum; cùm ex Galeno *in comm. aphoriſmi primi, experiri ea, quæ non ſunt longâ experientiâ comprobata, non eſt citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur*. Atquì, præter alia graviora pericula, quæ ex intempeſtivis, importuniſque detractionibus ſanguinis incurritur, illa ſpecialiùs in venæ frontis ſectione contingunt, quòd collum undequaque circumligari debeat, & caput ad ſupercilia, faſciâ obduci, ut vena illa turgeat, & intumeſcat, ne pro vena arteria incidâtur, & citrà periculum punctionis, aut vulneris pericranii. A devinctis autem jugularibus vaſis facilè hydrocephalon, & à puncto, vulneratoque pericranio, convulſio non rarò accidit. Hinc propterea factum, ut jamdiù ejuſmodi venarum ſectiones ab aula medica exulaverint; nec ſit amplius, qui eas tentare, aut in praxim deducere audeat. *APHO-*

Digitized by Google

APHORISMUS LXIX.

Rigores incipiunt, mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorſum percurrunt ad caput, ſed & viris parte corporis poſteriore magis, quàm anteriore, veluti ex femore, & cubito. Sed & cutis rara: indicio autem eſt pilus.

QUamvis plerique Expoſitores memoratos hoc loco rigores nolint de veris rigoribus, febres præcedentibus, interpretari, ſed ſolùm de refrigerationibus, aut horripilationibus, ab externa causa inductis, veluti à gelu, & à Borea; ipſe tamē nō video, cur illis nequeat hæc ſententia adhùc rationabiliter adaptari, imò multo magis, quàm aliis; cùm experimentis compertum habeamus, rigentes à febribus ſecundùm poſteriora potiùs conqueri, ac moleſtari, immò quoſdam etiam febre tertianâ affectos noverim, qui integumenta multa, ac lanea, adhuc etiam ponderoſiora, & excalefacta, ad eas partes exquiſierint, ut levamen aliquod, atque adjumentum à concutiente, & moleſtante frigore perſentirent: Advertit pariter Galenus nullibi Hippocratem rigoris meminiſſe à febre ſejuncti, ut propterea illum ſine febre novum, & peregrinum ſymptoma, ſuo tempore fuiſſe ſcribat *lib. de rigore, tremore, & palpitatione cap.* 7. Verùm utcumque ſe res hæc habeat, & ſive rigores propriè dictos, ſive ſimplices refrigerationes à rigido ambiēte illatas, intelligat Hippocra-

pocrates, docet hìc à lumbis magis in fœminis per dorſum in caput excurrere; in viris verò, etiam partes poſteriores potiùs quàm anteriores, atque ex his magis extremas: Quod & repetitum bis adhuc invenitur, 2. ſcilicet *epid.ſect.3.*& 6.*epid.ſect.etiam* 3.

Et quidem, quòd in febrientibus rigores incipiant à partibus poſterioribus, atque in fœminis magis à lumbis, clarè deducitur ex nupera Recentiorũ Anatomicorum doctrina, qui multis rationibus, atque experimentis evincunt, rigorificam illam concuſſionem ab indebita ſucci pancreatici cum felleo fermentatione proficiſci, adeòque circa lumbos, & glandulas lumbares perſentiri, unde poſtmodùm ſpinalis medulla, ductus thoracicus, pulmo, cor, totumque corpus, inæquali frigore contremiſcat. In fœminis inſuper, ligamenta uteri rotunda ad eaſdem quoque partes protenduntur, ac proinde major afflictio ex tot nervorum, & partiũ nervearũ compaſſione; ſiquidem inter cæteras iſtæ magis à frigorificis, ſive internis, ſive externis, afficiuntur, ex eodem Hippocrate *aphor.*17. & 18. *bujus*. Dixit autem *magis*, non quòd omninò ex lumbis, ſed quòd præcipuè ab his oſtenderet rigores incipere ſolere, cùm tamen reliquæ etiam partes extremæ corporis, manus, pedes, ingenti frigore moleſtentur; rigore verò, ideſt inæquali illa concuſſione cum ſenſu intenſi frigoris, ſolùm internæ partes nerveæ ad lumbos, & præcordia ſitæ divexentur. In maribus quoque poſteriora magis, quàm anteriora frigere incipiunt, cùm rigor illos invadit, non quòd impari ratione hic illis accidat, cùm idem ſit in utriſque febris fomes, & focus, unde 6. *epidem. ſect.* 5. dicitur, *rigorem omnem à ſuperiore ventre incboare*; ſed ſolùm quia in fœminis frigus ex lumbis per dorſum ad caput fertur;

Digitized by Google

tur; in maribus verò extimas potiùs partes pervadit: halitus enim ex fermentantibus præter naturam ſuccis in regione lumborum, per nervos potiſſimùm in maribus divexant, qui ex lumbis, & oſſe ſacro, atque adjacentibus imi ventris partibus, ad inferiora protenduntur, & per femora excurrunt, cùm in fœminis, ob eorundẽ cum utero, & cerebro cõſenſum, per dorſum caput potiùs feriant, quod planè in ipſis mollius eſt, & imbecillius. Verumtamen etſi hoc plerumque fœminis accidat, non eſt, ut omninò immunes exinde mares ab ejuſmodi moleſtiis exiſtimemus; quamobrem appoſitè adjecit Hippocrates adverbium *magis*. Nonnullos equidem novi è claſſe illorum, qui hypochondriacâ affectione laborant, idipſum omninò ex rigorificis febribus paſſos, quod de fœminis hìc memorat Hippocrates, ut propterea etiam mente titubarent, & ſecum ipſis obloquerentur; & alios qui aliquantulum convellerentur, ac contremiſcerent. Adjecit tandem, *veluti femorum, & cubiti*, loco exempli, ut cum poſterioribus poſtremas quoque, & exteriores partes intelligamus, quod clariùs expreſſit *cit. 6. epidem ſect*. 3. inquiens: *Horremus enim magis exterioribus, quàm interioribus corporis partibus, velut cubitis, femoribus*. Porrò ſi hæc manifeſta ſunt in rigoribus, & horroribus, multò ſanè patentiora fiunt in refrigerationibus extrinſecùs inductis, aut in defluxionibus humorũ præſertim lymphicorum, per ſpinam, & artus; quippe partes poſteriores corporis frigidiores ſunt anterioribus, quoniam illæ magis oſſeæ, & nervoſæ, iſtæ verò majoribus, & numeroſioribus venis, ac arteriis ſunt refertæ; ſicut etiam interiores, exterioribus, ut patet. Quòd denique anteriores partes calidiores ſint poſterioribus, indicare ſubdit cutem illarum partium raram, atque facilem pilorum generationem:

Digitized by Google

rarior enim cutis, & facilis pilorum generatio, caloris, ſeu rei calidæ, unde pilus oritur, abundantiam indicat. At verò raritas cutis debet eſſe moderata, quæ ſcilicet ſatis ſit ad halituoſa excrementa excipienda, atque in pilum prolonganda, non autem tãta, quæ laxior nimis, & multùm patula, illa retinere, & concreſcere non ſinat, ſed potiùs evolare, ac diſſipari permittat; ſiquidem quemadmodùm adſtricta nimiùm, & denſa cutis pilorum generationi impedimento eſt, ita ex adverſo rarior, & patentior plus juſto glabra remanet; igitur moderatè raram eſſe oportet.

APHORISMUS LXX.

A quartanis capti, non admodùm à convulſionibus capiuntur; ſi verò priùs capiantur, & quartana ſupervenerit, liberantur.

SI unquam licuit à contextu aphoriſmorum mẽtem Hippocratis explicare, & clariorem reddere, certè ex hoc luculenter patet, rigores antea memoratos, febriles potiùs intelligere voluiſſe, quàm alios; quoniam nunc de quartanis febribus verba facit, quæ rigoribus, aut potiùs horroribus moleſtiſſimis ægrotantes cruciant, iiſdemque veluti ſignis pathognomonicis ſociantur. Sed iſta utcumque ſint, docet Hippocrates, Quartanis febribus correptos non admodùm convulſionibus affici; immò his fortaſſis antea correptos, ſuperveniente quartana liberari. Multùm autem allaborant Interpretes, num propriè de convulſione, græcè σπασμῷ, an de

de convulſione epileptica, ac de ipſamet epilepſia, exponendus ſit; ſiquidem Galenus *in comm.* excipit cõvulſionem factam ab inanitione, & illã ſolùm quæ à repletione fit, atque ab humoribus lentis, & pituitoſis progenitam intelligit, qualis in morbo comitiali: cui ſententiæ inhærentes plerique alii in comprobationem adjiciunt eundem Hippocratem 6. *epidem. ſect.* 6. dicentem: *A quartana correpti magno morbo non corripiuntur; ſi verò corripiantur prius, & ſuccedat quartana, liberantur*. Pro magno autem morbo epilepſiam intelligi nemo eſt, qui ambigat. Et quamvis nonnulli, inter quos Cardanus, de omni magno morbo illum interpretentur, id tamen veritati, atq; experimento non cohæret, ſiquidem nulla ratio ſuppetit quamobrem quartanâ correpti, à cunctis aliis magnis malis præſerventur, aut liberentur; quinimò experimentis pluries conſtitit apoplexiâ, aſthmate, cordis palpitatione, hydrope, cæteriſque magnis ægritudinibus eos laboraſſe, ut ſileam ſcirrhos, obſtructiones lienis, renum calculos, iſchurias, ſtrangurias, aliaſque, quibus obnoxii fiũt. Sed & Hippocrates ipſe 3. *epidem.* 3. complures quartanarios memorat in conſtitutione illa peſtilenti ſimul cum aliis periiſſe. Hinc falſum quoque dicere eſt Celſum, hâc ductum Hippocratis auctoritate, qui quartanam febrim docuit ab aliis magnis morbis liberare. Verùm tot ambagibus, & tricis exolvemur, ſi juxtà Recentiorum dogmata, & obſervationes, conſiderentur omnes iſtiuſmodi nervorum ægritudines â vaporibus, aut humoribus acidis provenientes, qui cùm ſedem ſuam in imo ventre habeant, à vitio viſcerum naturalium malè affectorum, præſertim verò pancreatis, lienis, ventriculi, & glandularum circumjacentium, propterea fit quòd

illis per indebitam cum cæteris ſuccis, potiſſimùm felleo, in gracilibus inteſtinis fermentationem febrilem ſubactis,, ut ſpeciatim in quartana febri fit deſinat in nervorũ,& muſculorũ fibris proritatio,& convulſio, ut aliàs quoque dictum eſt; viciſſim enim acidum quodcumque, felleo, & amaro liquore retunditur, ac domatur: cùmque quartanæ febres cæteris longiores eſſe ſoleant; inde etiam ſequitur, ut iteratis invaſionibus, tum per vehementes illarum horrificas concuſſiones, tum etiam à diuturna perduratione, omnis acor ex humoribus abſumatur, vel infringatur, removeaturque cauſa irritationis, & convulſionis nervorum. Hùc etiam facit, quod idem Hippocrates *6.epidem.ſect.7. circa finem*, ſcribit: *melancholicos fieri epilepticos, & è converſo*; quoniam humor melancholicus acidus, utriuſque morbi cauſa, ſi in cerebrum, & mentem feratur, melancholiam, in principium verò nervorum, & nervos ipſos, epilepſiam excitat; atquì febre ſuperveniẽte, ideſt per febrilem fermentationẽ ſubacto iſtiuſmodi humore, uterque vel deſinit, vel remittit. Denique advertendum ſupereſt, Hippocratem nõ penitùs dixiſſe quartanis captos convulſionibus nullatenus corripi; ſed *non admodùm* ſolùm; ſiquidem fieri poteſt, ut aliâ de cauſa illis afficiantur, vel etiam eâdem non penitùs per febrim diſcuſsâ, potiſſimùm cùm convulſiones, & epilepſiæ fuerint inveteratæ, adeòque diutiùs protractæ, languorem in nervis conſequantur: quo caſu etſi omninò non deſinant, ſatis tamen eſt ſi admodùm, aut violentiùs non affligant, ſed rariùs ſolùm, & mitiùs quàm conſueverant.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS LXXI.

Quibus cutes circumtenduntur aridæ, et ſiccæ, ſine ſudore moriuntur: quibus verò laxæ, et raræ, cum ſudore moriuntur.

TRanſcriptus eſt hic aphoriſmus ex 6. *epidem. ſect.*6. ubi per eadem verba ſcribitur, niſi quòd clariùs ibi, cutes aridæ, ac duræ, pro aridis, & ſiccis memorantur. Notat autem cutes aridas, & duras, quæ ſcilicet ſimul unà exſuccæ ſint, ac denſæ, quẽadmodùm in coriis animalium ad Solem exiccatis, ut nimirùm pororum conſtipationem, coarctationemque deſignet, & cujuſvis humoris abſumptionem, unde tactu duræ, diſtentæ, & aridæ, adeòque etiam ſcabræ, & aſperæ, percipiantur: Neque ſolùm unius, aut alterius partis meminit, ſed univerſalis integumenti totum circumambientis, & circumveſtientis corpus: id enim ſonat verbum illud, *circumtenduntur*, quâ ſcilicet cute univerſum corpus circumtegitur, & conveſtitur. Quibus igitur cutes tales ſunt, vel naturâ, vel temporis progreſſu, forſan ex ægritudine, veluti ex maraſmo, ſudor nullus fieri poteſt, etiamſi febribus afficiantur, quoniam vel humor deeſt propter ariditatem, vel extramitti, atque exudare nequit propter cutis denſitatem, exarefactis præſertim glandulis ſubtercutaneis dictis, unde lympha, ſudoris materia, proximè ſolet extillare; quemadmodùm eveniſſe ſcribit idem Hippocrates Dealcis uxori, & Adoleſcenti in Melibœa, ægrotis *xv. et xvi.* 3.*epidem. ſect.*3.

At

At verò qui cutem ſortiuntur laxam, & raram, nimio ſudore perfuſi in febribus, aliiſque ſimilibus ægritudinibus, decedere ſolent; quoniam ſcilicet qui humores pravi per coctionem ſubigi non potuerunt, & criticè protrudi, ſponte ſuâ inter mortis confinia, inutiliter, immò etiam maximo cum viriũ diſpendio, erumpere conſueſcunt, & ſudores pariũt, diaphoreticos dictos, præſertim ſi cacoëthiam conjũctã habeant, ut in malignis, & peſtilentibus febribus.

APHORISMUS LXXII.

Qui Regio morbo laborant, non multum ventoſi ſunt.

ICterum aliàs diximus, vel à veneno ſanguinem, & lympham corrumpente, vel à craſſis, lentiſq; ſuccis fellei humoris in tenuia inteſtina tranſpoſitionem ex ductu cyſtico, & cholidocho impedientibus, exoriri. Primum, plerumque malum, itemque exitioſum experimenta plurima conteſtantur, de quo etiam Hippocrates pluries in hiſce aphoriſmis, præſertim ſi ante ſeptimum apparuerit, aut tumido, ac duro exiſtente jecinore: Alterum diuturnum quidem, ſed minimè periculoſum paſſim experimur, & ſæpiſſimè etiam ſine febre. Cujus autem hìc meminerit, ut eo affectos non admodùm ventoſos eſſe dicat, vereri ſubit. At de primo effatum hoc veritati non conſonat, repugnante quoque eodem Hippocrate, qui Apollonium ægrotũ XIII. *ſect.* 3. 3. *epidemiorum*, auriginoſum ſimul, & flatulentum fuiſſe memorat. A tumefacto præterea jecore facilè ſubſequi ſolet Tympanitis, in qua flatus prævalẽt adeò,

ut

Digitized by Google

ut univerſum ventrem diſtendant, & inflent. Ićtericicos itaque, ab impedita fellei humoris in gracilia inteſtina depoſitione, hîc intelligere oportebit, quibus nimirùm alvus ſtyptica eſſe ſolet, & fęces, ſi quæ egeruntur, albicantes, ac cineritiæ obſervantur. Quoniam enim in his bilis conſiſtentior, ac inertior reddita, minimèque in tenue inteſtinum deducta, nequit ſuo ſale volatili viſcoſam pituitam, hærenteſq; in inteſtinis ſuccos, etiam ab acido pancreatis fortaſſe auſteriori, itemque ex ventriculo delabentem chylum convenienter diluere, ac moderari; proptereà fit, ut flatus, vel nulli, vel tenues admodùm progignantur; ſed & fęces inde provenientes mucoſæ plus juſto, & felleo iſtiuſmodi liquore privatæ, diu retinentur, atque poſtmodùm nonniſi ingenti conatu egeſtæ, cineritiæ obſervantur: conſtat autem felleum hunc humorem pancreatici vim retundere, chylũ ab inutilibus partibus repurgare, tenaces, hærenteſque ſuccos ab inteſtinis incidendo, detergere, nec non clyſteris vicem gerendo, flatus diſcutere, & alvi excrementa ad exitum provocare. At verò adjecit Hippocrates *non admodùm*, cùm fieri poſſit ut aliquandò, leuiter ſaltem, flatus, aut ructus ab Ictericis emittantur, cùm ſcilicet aliqua ex parte felleus humor ad inteſtina dejicitur, fortè quia non omninò cholidochus ductus obſtruitur, ut omnem ejus partem remoretur, vel etiam quia ab oleoſa, tenacique bile cyſtis ipſa ſola infarcitur, indeque Icterus exurgit, libero intereà cholidocho ductu remanẽte. Sed & contingit pariter nonnullos flatibus vexari, ventris murmura excitantibus, & inflantibus inteſtina, illos autem nequaquam depellere poſſe: his equidem facilè accidit, ut Ictero corripiantur, & Tympanitici prætereà fiant. Novi quemdam, optimâ

timâ cæteroqui ſanitate fruentem virum , qui cùm ingentes flatus magno ſanè impetu per tempus, cùm luberet, edere conſueviſſet, mox factus Ictericus flatus ipſos per ventrem obmurmurantes diſcutere nequivit, & poſt aliquod tempus Tympanitico-aſciticus periit.

Romæ cùm degerem, contigit pariter experiri Ictericum quendam, inconvenienti tamen methodo tractatum, flatuoſum, ructuoſumque per totum ferè morbi decurſum extitiſse, ſed tandem ſtomacho, & viribus exolutum, cùm nil ampliùs retinere, nec digerere potuiſſet, ultimum ſuum clauſiſſe diem; tumefacto intereà Jecore, & Ictero in hepatidem ſcirrhoſam commutato.

FINIS LIBRI V.

Digitized by Google

LUCÆ TOZZI
In Sextum Librum Aphoriſmorum
HIPPOCRATIS COMMENTARIA.

APHORISMUS PRIMUS.

In longis lævitatibus Inteſtinorum ſi ructus acidus ſuperveniat, qui prius non erat, ſignum bonum.

SExtus hic Liber Aphoriſmorum varius eſt, proindeque utilis ſimul, & maximè commendabilis: continet enim ſententias ad Praxim Medicam ſummoperè conferentes, præſertim in his, quæ accidentium morborum proprietates comprehendunt: ſumptoque initio ab infima corporis regione naturali, primũ conſiderat Hippocrates acidum ructũ ex Ventriculo provenientem in diuturnis lævitatibus Inteſtinorum, aitque ſi is, veluti ex inſperato ſu-

Digitized by Google

perveniat, qui priùs nunquam extiterit, bonum ſignum eſſe.

Eſt autem lævitas Inteſtinorum, græcè Lienteria, ægritudo illa, in qua aſſumpti cibi celeriter, & præproperè nimis, omniſque concoctionis expertes, ac nullatenus immutati, egeruntur. Et quamvis inter Lienteriam, & Cœliacam paſſionem, ea ab Authoribus differentia ſtatuatur, ut in Lienteria ſtatim, ac nullimodè permutati; in Cœliaca verò parumper detenti, & ſolùm aliquantulùm diſſoluti dejiciantur, non tamen illa tanti eſt, vt ſub nomine lævitatis Inteſtinorum hoc loco prior ſolùm, & non etiam poſterior affectio comprehendi poſſit, cùm vnam, eamdemque cauſam utriſque communem ſortiri ſoleant. Quæ enim à Veteribus de ejuſcemodi ciborum dejectionibus ſunt excogitata, de debili Concoctrice, aut imbecillâ Retentrice, vel plus juſto laceſſitâ Expultrice, quarũ culpâ ingeſti cibi debito tempore non retinerentur, vel ante neceſſarium tempus expellerentur, ideoque coctionem non ſubirent, nuperâ Anatome faciliùs explicantur per comprehenſionem, coarctationemque tunicarum Ventriculi ſuis fibris intertextarum, diſſolutionemque ciborum à ſuccis, è glandulis lenticularibus earumdem, in Ventriculi cavum exudantibus; quamobrem cùm ejuſdem tunicæ delaxantur, & ſucci ipſi digeſtivi hebetes fiunt, aut in alienam naturam degenerant, coctio nulla fit, vel admodùm imperfecta; unde poſtmodùm facilis eorumdem delapſus ad inteſtina, ſubitaque depoſitio: cùmque iiſdem tunicis Ventriculus, & inteſtina conveſtiantur, atque humores ſecretionibus addicti, Felleus ſcilicèt, & Pancreaticus, parem ſortiantur in hoc affectu conditionem à naturali ſtatu degenerem; proindè fieri, ut quod in Ventriculo diſſolvi, & con-

coqui

Digitized by Google

coqui non potuit, multò minùs dilui, & ſecerni queat in Inteſtinis, potiſſimùm gracilibus. Quin & hæc, tum vitio, & inefficacia eorumdem humorum, tum defectu, ac laxitate glandularum miliarium, quibus interiùs referciuntur, tum denique lactearum venarum excipere nequeuntium obſtructione, plerumque etiam male affecta, in cauſa ſunt, ut quantocyùs pariter ad alvum inconcocti cibi deturbentur, & expellantur. Hinc Lienteria, nedum lævitas Inteſtinorum, ſed & cibarius fluxus, ſeu diarrhœa ſtomachica pleriſque appellatur, quoniam ſtomachus, ſeu Ventriculus, & Inteſtina cum ſuis tunicis, fibris, glanduliſque, necnon cum liquoribus in eorum cavum extillantibus, ſimul unà in hoc affectu læſa conſpiciuntur.

At verò non ſolùm hîc conſiderat Hippocrates Lienteriam, ſeu lævitatem Inteſtinorum quamcumque, vel ex modico tempore inductam, ſed ſpeciatim adjecit, ex diuturno tempore moleſtantem; ſiquidem *in diuturnis* dixit *lienteriis*. Si namque Lienteria recens foret, profectò, quod de acido ructu ſuperveniente recenſet, foret infidum, quia fortaſſe ſemper adfuit, & ſicut is à principio Lienteriam concomitans non magni æſtimandus, ità nec Lienteria ipſa plurimũ eſſet magnifacienda, vtpote quæ nõ altas fixerit radices. Jure ergo hæc ambo animadvertenda ſcribit, *in longis*, ſeù diuturnis *lienteriis*, in quibus graviùs de vita verendum, & *ructus acidus ſuperveniens*, qui longè magis utilis exiſtimandus eſt. In his etenim ructus acidus ſuperveniens recuperatum iri ægrotantem portendit, ob reſtauratæ coctionis indicia, quippe ſucci illi digeſtivi, ciborum diſſolutionem promoventes, amiſſum acorem referunt naturali ſtatui debitum, quo antea orbati, inidonei evaſerant, & ventriculus ipſe ad priſtinam fibrarum

Digitized by Google

texturam, ſuiq;coarctationem quadantenus revocari prædemonſtratur. Atque hinc palam fit, quàm longe aberraverint veteres Interpretes, ex ructu acido coctionem renovari exiſtimantes ex eo, quòd ructus acidus indicium foret inchoatæ coctionis, vi caloris perfici conſuetæ; cùm tamen ructus acidus ex *Galeno* frigidam intemperiem conſequi dicatur, & coctio ex eodem, à calore moderato fieri putetur. Equidem ructus acidus inchoatæ coctionis indicium eſt, ſed ex reſtauratione, ac reditu ſuccorum Chylificationi inſerviētium, quoniam ſucci iſti ſuâ naturâ acido-acres eſſe debent, & ubi antea per Lienteriam hebetes, ac inertes, omniq;acore, diſſolvendi vim habente, orbati fuerant, cùm in priſtinum reſtaurari, & exacui cœperint, futuram in poſterum meliorem ciborum coctionem pollicentur.

Addidit præterea, tunc ructum acidum ſignum eſſe bonum, cùm antea non extiterit, fortè quia ſucci illi digeſtivi hebetes, & effœti, vel propter commiſtionem aliorum ſuccorum præſertim phlegmaticorum, vel ob mucorem in tunicis & glandulis Ventriculi hærentem, vel propter eorundem inertiam, ac inefficaciam, veluti à ſanguine vappido dependentem, vim, actionemque nullam in cibos aſſumptos exercere potuerint; qui mox repurgato per iteratas egeſtiones corpore, acutiores efficacioreſque redditi, deinceps valeant eorundem diſſolutionem, Chylificationemque peragere. Quamobrem, qui ſucci ciborum diſſolutioni dicati, nulli, vel inefficaces erant, comparente ructu acido, illoque perſeverante, reſtituti deſignantur, unde ſignum bonum. Neceſſe eſt autem, ut perſeveret, nam ſi momentaneus fortaſſe foret infidele ſignum eſſet.

Sed quid, ſi ructus acidus adhuc antea per ini-

tia

Digitized by Google

tia lævitatis inteſtinorum extiterit? Certè ex mente Hippocratis nil boni exinde præſagiri poſſet: tunc enim acidus ructus potiùs à cibis ipſis malè digeſtis proveniret, quàm à ſuccis digeſtivis in meliorem ſtatum redeuntibus; quamobrem non immeritò Lienteriam ipſam comitaretur, non ſuperveniret. Atquì fieri etiam poteſt, ut ſucci ipſi talem, ac tantum acorem nanciſcantur, ut longè admodùm à naturali conditione declinent, adeoque referant vim, acutiemque Aquæ Stygiæ, proximè ad veneni naturam accedentes, quocircà nedum cibos diluant, ac plus juſto extenuent, ſed et tunicas ipſas Ventriculi, ac Inteſtinorum proritent, & compungant, undè poſtmodùm citiſſima, ac præpropera nimis in alvum depoſitio, quemadmodùm ex vehementioribus catharticis, & venenatis quibuſdam liquoribus experimur. Sed & inſuper à nimia, atque immoderata tunicarum, & fibrarum Ventriculi laxitate idipſum evenire poterit, quâ ſcilicet fiat, vt aſſumpti cibi nec comprehendi, nec debito tempore retineri queant, ſed ſponte ſuâ per pylorum ſe corrugare nequeuntem in Inteſtina delabantur, quæ pariformiter affecta, aut premente, ineptâque iſtiuſmodi mole gravata, foras protrudant. Hinc autem facilè deduci poteſt evenire quandoque poſſe Lienteriam vitio ſolius Ventriculi malè concoquentis, aliquando verò ex defectu gracilium Inteſtinorum, ſuccorumque illùc corrivantium, non ſecernentium partes Chyli alibiles ab excrementoſis, ſed vnà ſimul permiſtas, ac confuſas, ex irritamento ſtatim ad alvum protrudentium, itemque ſi à tumida, villoſaque glandularum ſubſtantia quodammodò lævigata, atq; à fibrarum, nervorumq; laxitate, ad debitum tempus continere nequeuntium; indeque fieri cur aliquandò gravior, quandoque verò mitior lienteria

Digitized by Google

teria exoriatur, ut exemplis pleriſque compertum eſt.

Quoniam verò ſimilem ſententiam ſcriptam reliquit Hippocrates 2.*epidem ſect.*2. his verbis:*diuturnis lævitatibus Inteſtinorum acidum ructum fieri, antea nunquam factum, ſignum utile, ut Demaneti accidit: fortaſſe autem eſt & arte facere; etenim turbationes bujuſmodi alterant: fortaſſe autem & acidi ructus lævitatem Inteſtinorum ſolvunt*; ànſam nobis præbet dubitandi, annon æquè expediat Medico ructus acidos excitare, quin etiam & vomitum, cùm alioquì nihil de hoc memoratũ ſit in præſenti aphoriſmo. Verùm Hippocrates *cit.2. epidem.* hæſitanter ſolùm ſub particula *fortaſſe* illum commendat, deſumptâ ratione ab illa turbatione, ſeu commotione Ventriculi, quâ in eructatione ſe ſubuertit, & efflat, ut inde fortaſſis calor, (cuius defectu Lienteria fieri creditur) ſuſcitetur, ac vigeat, & frigidi, tenaceſque humores Ventriculi fundo hærentes, ſubmoveantur, & expurgentur; quamobrem cùm certum omninò non ſit, ex ructu arte promoto Lienteriam fore deſituram, proinde factum cur in aphoriſmo nil tale retulerit, veluti nondum experimentis comprobatum. Sed & in diuturnâ Lienteria affectis, adeoque toto corpore languentibus, nec videtur tam facile ructum acidum, & vomitum tutò excitari poſſe, niſi dumtaxat ex accidenti, quatenus per medicamenta aromatica,& roborantia Ventriculum,vigor in fibris, & tunicis ejuſdem, ſe quodammodò corrugantibus, promoveatur. Et licèt vomitus in alvi fluxibus ex eodem Hippocrate à pleriſque Auctoribus commendetur, is tamèn nonniſi inter initia convenit, valente nimirùm Naturâ ejus impetum ſuſtinere, quæ cùm ex adverſo valdè imbecillis eſſe ſoleat in diuturnis lien-

Digitized by Google

lienteriis, propterea haudquaquàm tutum erit ad ejuſmodi commotionem illam laceſſere. Quod autem ex anguſto alicuius vaſis orificio potando, creditur promotum ructum prodeſſe poſſe, vanum omnino exiſtimaverim, cum non niſi ab interna cauſa excitatus ructus, iſque ſimiliter acidus, in Lienteria commendabilis ſit, & ſignum bonum eſſe poſſit.

V. de hoc Gal. cõm. 2. in 6. epidem. tex. 32. referẽtem Sabinum, ità conſuluiſſe.

APHORISMUS II.

Quibus Nares naturâ humidiores, & Genitura humidior, minus integrâ ſanitate fruuntur: quibus verò contraria, ſalubriùs degunt.

COlligit in hoc Aphoriſmo Hippocrates ab humidiori, vel ſicciori Nariũ, & Genituræ conditione, meliorem, ſalubrioremque, vel contra deteriorem, inſalubrioremque totius corporis conſtitutionem; ſimili ferè modo, ac de totius Anni tempeſtate ſcripſerat 3. *Aphoriſmorum libro*, inquiens: *Ex conſtitutionibus Anni ſiccitates ſunt imbribus ſalubriores, & minus mortiferæ*. Et quidem ab humidiori corporum conſtitutione major excrementorum præſertim craſſorum, & phlegmaticorum proventus deſignatur, quæ partes omnes aggravent, ac hebetent, & ſanguinem vitæ theſaurum, ſuſtinendo, fovendoque corpori ineptum, effœtumque reddant; quamobrem majora, & pejora nobis ſemper accidunt mala ab his, quæ plus juſto humefaciunt, ac delaxant: Humidum enim in Viventibus moderatum, balſamicum, & oleoſum dictum, minimè verò aqueum, & excrementoſum eſſe debet, quale per mucum, & fluentem lympham narium deſignatur. Scriptum eſt autem *Naturâ*, ideſt

à na-

Digitized by Google

à nativitate , atque ex naturali, inſitâque corporis habitudine, ad excludendas humidas illas ſuperfluitates, quæ ex cauſis externis, vel ab ægritudine aliqua inducuntur, quemadmodùm ab aëre auſtrino, cibis excrementoſis, potibuſque gelidis, ac immoderatis, itemque ex catarrhis, aliiſque. In iis præterea arguitur mala, & laxa nimis Cerebri (quod pituitæ metropolis Hippocrati dicitur) cōſtitutio, quæ & lymphicas; ac ſeroſas ſanguinis ſuperfluitates facilè ſuſcipiat, & ſuſceptas moderari nequeat, ſed per nares, cæteraſque adjacentes partes ſponte ſuâ defluere ſinat. Id ipſum quoque indicat Genitura humidior; illa quippe tenax, ſpumoſa, & conſiſtens eſſe debet; unde cùm humida, & fluida nimis eſt, à conſimili ſanguinis conditione progenita deſignatur; Modò ex utriuſque partis humidâ, laxâque conſtitutione, cæteras quoque omnes pari vitio affectas conjicere licebit, adeoque coctiones omnes, cunctaſque operationes inertes, languidaſque fieri, ex quibus nec integra, nec perfecta ſanitas exoritur, ſed valdè debilis, & contrahendis ægritudinibus multùm obnoxia; quandoquidem Cerebrum & Teſtes videntur eſſe præ reliquis, præcipuæ, ac prævalentiores partes, ad vim, vigoremque toti corpori impertiendum, quippe quia ex Cerebro ſpiritus animales, atque ex Teſtibus maſculeum robur cunctis aliis communicatur. Hinc experimur Spadones, illoſque omnes, qui ejuſcemodi aqueis humiditatibus, atque ſeroſis humoribus abundant, eſſe perpetuò valetudinarios, ingenio hebetes, ſenſibus obtuſos, languidos, excrementoſos, & ad quæcumque opera, aut exercitia, tum mentis, tum corporis minùs idoneos. Cæterùm comparatè ſolum illos his minùs ſalubres eſſe dixit, cùm & non minùs ſicciori conſtitutione præditi, ſuis quo-

quoque ſubjiciantur ægritudinibus. At verò animadvertendum hîc eſt, quòd junctim Hippocrates memoravit *Nares, & Genituram humidiores*, ut ex utriuſque complexu de totius Corporis ſalubritate rectum judicium ferri poſſit; nam ſi una, vel altera ſolùm pars humidior foret, non de toto, ſed ſolùm de illa parte malè affecta, ac debili judicabitur; unde ſi Nares ſolum humeſcant, cerebrum malè affectum, & imbecillum deſignabitur; ſi verò Genitura dumtaxat fluxilior, ac ſeroſior obſervetur, Teſtes ſolummodò, aliæque partes circumjacentes languidæ, & laxæ ſignificabuntur. Debent igitur hæc duo ſimul jungi, ut de totius corporis conſtitutione conjicere poſſimus. Idipſum quoque per eadem ferè verba ſcriptum eſt *6. epidem. ſect. 6.* unde excerptus videtur præſens Aphoriſmus, niſi quòd Genitura nedum humidior, ſed copioſior quoq; adjiciatur, non minimum ſcilicet ad cauſariam valetudinem conducente copiâ. Hâc etiam de cauſa idem Hippocrates 2. *Aphor.* 44. adnotavit craſſa, atq; obeſa admodùm corpora citiùs interire, quàm gracilia; quoniam faciliùs in grauiſſimos, & lethales affectus incidunt, quales ſunt Apoplexia, Lethargus, Carus, Paralyſis, Oculorum ſuffuſio, Aſthma, Hydrops, Lienteria, Diarrhœa, Dyſenteria, aliique ſimiles. Contrà verò ſicciori, ſolidiorique Corporis conſtitutione potiti, ſalubriorem vitam degunt, vtpotè qui puriori, floridiorique ſanguine ſunt præditi, & partes ad robur, & operationes Vitæ deſtinatas, ſolidiores, firmioreſque nacti ſunt: quod pariter confirmat Celſus *lib. 2. cap. 1.*

APHORISMUS III.

In longis difficultatibus Inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre pejus:

ALibi Hippocrates 2. *Aphoriſ. In omni morbo* dixit, *benè ſe corpus habere ad ea quæ offeruntur, bonum eſſe; contra verò malum*. At hic ſpecialiùs in Dyſenteriis, ciborum faſtidium adnotat, veluti ſignũ proſtratæ virtutis appetitiuæ, atque adeò malum, & cum febre pejus.

Verùm animadvertere oportebit, non dixiſſe Hippocratem in Dyſenteriis, ſeu difficultatibus Inteſtinorum ſimpliciter, ſed notanter adjecit, *in longis, ſeu diuturnis*: etenim initiantibus Dyſenteriis, ex malo fortaſſe corporis apparatu, atque ex humoribus acribus, aut oleoſis, quales plerumque ſunt, qui bilioſi vulgò appellantur, non rarò fit, ut ſtatìm appetitus langueat, & ciborum faſtidium, ac nauſea inferatur: illud tamen non tanti exiſtimandum, vt ſpes omnis abſit recuperandæ in poſterum appetentiæ, poſtquàm ſcilicet humores illi acres, & oleoſi edomiti, vel evacuati fuerint. At verò cùm inter initia Dyſenteriæ, appetitus non eſt omninò proſtratus, ſi deinde temporis proceſſu, ægritudine nimirum increbreſcente, ille penitus deficiat, & ciborum omnium faſtidium inſequatur, proculdubiò peſſimum indicium erit, veluti non à ſolis humoribus ventriculi tunicas laxantibus progenitum, ſed à labefactatâ ejuſdem actione, atque ab emortuis, exſolutiſque ſuccis eidem addictis, dependens. Neque enim tam facile deinceps eſt, exſolutos ejuſcemodi ſuccos reſtaurare, & labefactatas vires reficere, poſtquam diù cum torminibus alvus egeſſerit, & inteſtina tam male

lè affecta fuerint; unde & ſanguis, & vita ipſa, proximè eſt ut tandem deficiat. Accedit quòd ad reficiendam conſumptam ex immodica egeſtione ſubſtantiam, neceſſaria omninò eſt ciborum ingeſtio, pariterq; conveniens eorumdem digeſtio, & chylificatio, quæ, niſi ventriculus bene ſe habeat ad appetendum, & concoquendum, nullatenus haberi poterit; quamobrem de omnimoda virium deficientia ſubinde adhuc verendum erit.

Sed quî fieri poteſt, vt in Dyſenteria, etiam ab initio appetitus ciborum habeatur, procedente verò tempore deficiat? Ratio petenda videtur ab ipſiſmet inteſtinis male affectis ſive ſuperioribus, & gracilibus, ſive inferioribus, & craſſis: læſis namque inteſtinis ſolùm craſſis, & potiſſimùm Recto, benèque ſe habentibus ſuperioribus, & gracilibus, facile eſt ut appetitus ciborum habeatur, qui tamen nullus, vel valdè imminutus erit, cùm ſuperiora, & gracilia inteſtina, quibus ventriculus proximiùs alligatur, afficiuntur; Et quoniam procedente, productâque Dyſenteriâ, eroſiones, aut ulcuſcula adhuc in Inteſtinis craſſis contracta, ſenſim ſenſimque repere poſſunt in partes ſuperas, & nedum Inteſtina gracilia, verùm etiam ventriculum ipſum contaminare; propterea fieri poteſt, ut Dyſenteria inter initia appetentiam non lædat, progreſſu verò temporis illam inferat. Adde quòd morbi omnes initiantes debiliores ſemper ſunt, ſenſim verò invaleſcentes graviores fiunt attritis viribus, & langueſcente naturâ.

Quod diuturnis Dyſenteriis ciborum faſtidium ſuperveniens malum hactenus dictum eſt, longè pejus erit, ſi cum febre conjungatur; & quidem, ſive febris à principio Dyſenteriam comitetur, ſive in ejuſdem decurſu ſuperveniat: etenim ratione febris vitium quoque in ſanguine inductum deſignatur; atqui lon-

gè gravius erit, ſi febris quæ à principio deerat, vel levis admodùm videbatur, mox cum ipſo ciborum faſtidio ſupergrediatur, aut increbreſcat; quippe tunc vel inflammationem, vel mortificationem ibidem factam deſignat. Id quod etiàm notavit idem Hippocrates *6. epidem. ſect. 7.* his verbis: *In longis Dyſenteriis cibi faſtidia mala, tum aliàs, tum ſi inſuper febrierint*: ubi duo notabiliora commemorat: primum, quòd ciborum faſtidium non ſemel, ſed pluries, & diù perſtiterit, nam uſus eſt plurali numero, *cibi faſtidia*: alterum, quòd tum aliàs, tum ſi inſuper febrierint, ubi per particulam *inſuper* ſupervenientem febrem deſignat.

Neque hoc novum in praxi, quâ pluries conſtitit Dyſenteriam citra febrem accidiſſe, ſed & nedum abſque febre, verùm etiàm abſque cruentis egeſtionibus viſam graviſſimi Doctores atteſtantur, illamque epidemicam, & populariter graſſantem, de qua præ cæteris meminere Willifius, & Sydhenam, itemque Bonetus *in ſuo Sepulchreto*, aliique, ut propterea mirum non ſit, quamobrem Hippocrates dixerit in *diuturnis Dyſenteriis*, cùm tamen Dyſenteria inter morbos acutos reponatur: etenim fieri poteſt, ut illa, potiſſimùm incruenta, in longius tempus protrahatur, utpote in Recto inteſtino craſſiori excitata, quemadmodùm etiam in Teneſmis experimur.

APHORISMUS IV.

Ulcera circumglabra prava ſunt.

ULcera circumglabra dicuntur, ex quorum ambitu, & circa illorum labia pili decidunt, ac de-

ciſi nullatenus renaſcuntur. Sive autem ulcera iſta à cauſis internis fuerint inducta, ſive ex præcedenti vulnere relicta, perinde erit, modò ab affluxu pravorum humorum, circumjacentes pili è ſuis radicibus abradantur, & ſponte decidant. Hinc ubi Leonicenus, aliique Interpretes ſcribunt *ulcera*, Fuchſius mavult legendum *vulnera*, quæ tamen in ulcus deſierint, ut proinde non ex vi vulneris, ſed ex pravo, malignoque humore in vulneris labiis reſtagnante, radices pilorum erodantur. Addit etiàm Cardanus præter pilorum caſum, cutis deſquamationem, ut ab iiſdem humoribus malignis, & erodentibus, ne dum radices pilorum, ſed etiam cutis, & caro ſubjecta depravetur, & inficiatur.

Ab ejuſmodi igitur pilorum defluxu, & cutis deſquamatione, clariſſimè deducitur ulcera ipſa evaſiſſe maligna, & cacoëthica, vel à vitio ejuſdemmet partis ulceratæ corrumpentis alimentum, vel à toto malos humores in eamdem partem deponente, quemadmodum obſervare ſolemus in corporibus gallicâ lue infectis. Hinc autem edocemur, pro talium ulcerum curatione, corpus omninò eſſe repurgandum à pravis deleteriiſque ſuccis ulcera ipſa inficientibus, ac prætereà alexipharmacis, ac ſpecificis oppugnandum; niſi enim pravi illi humores eliminentur, & alimentum, quod parti affectæ ſuggeritur, purum, temperatumque fiat, proculdubio ulcus nunquam ad cicatricem perducetur. Hanc eandem ſententiam ſcriptam etiam invenies *6. epidem. ſect.* 7. ſub his verbis: *Ulcera circumglabra maligna ſunt*; quare hic Aphoriſmus deſumptus exinde videtur.

Apho-

APHORISMVS V.

Dolores laterum, pectoris, & aliarum partium, ſi multùm differant, ſunt conſiderandi, perdiſcendum.

QUo pacto vertit hunc Aphoriſmum Leonicenus, obſcuritatem parit; quare meliùs legendum cum Fuchſio, & Cardano, quorum alter è græco Codice transfert: *Dolores, qui fiunt in latere, & pectore aliiſque partibus, num multùm prævaleant, differantve, conſiderandum*. Alter vero, ità ſcribit: *Dolores, qui ſunt in lateribus, & pectore, atque aliis partibus, an multùm varient, perdiſcendum*; cui conſentit etiàm Mercurialis. Et quidem vtraque hæc verſio clarior eſt, per quam Hippocrates Medicos conſulere videtur, vt partem affectam in doloribus internoſcere curent: niſi enim partes affectæ ſuis indiciis diſtinguantur, curatio haudquaquam proſperè inſtitui poterit; etenim in doloribus, non ſolùm diſtinguenda erit doloris ſpecies, num ille acutus, & pungens, an verò obtuſus, & gravans ſit, num tendens, aut inflans, num pulſans, aut convellens; verùm etiam à quibus cauſis potuerit induci, in qua ſpeciatim parte, cum quo morbo conjunctus, quo anni tempore, quave tempeſtatis conſtitutione contingat; ſiquidem ab horum accidentium, & circumſtantiarum varietate, partes affectæ, illarumque ſpeciales ægritudines cum ſuis cauſis facilius diſcerni poterunt. Et quidem pungentes dolores ab humoribus acribus, gravantes à craſſis, & pituitoſis, inflantes à flatibus oriri ſolent; ſicut pariter pulſans fit in arteriis, convellens in nervis, & membranis, acutus in partibus ſenſitivis, obtuſus in glandulis, & viſcerum parenchymatibus: qui contingunt æſtate, plerumque ab humo-

Confer. Hipp. 6. epid. ſect. 7.

Digitized by Google

humoribus tenuioribus,qui in hyeme,à craſſioribus; atque ità de cæteris : Modò pro iſtorum varietate, varianda quoque curatio erit , ut patet ex methodo medendi . Dat autem exemplum Hippocrates in hoc textu,de doloribus laterum, & pectoris ; & pro lateribus intelligit coſtas cum adjunctis muſculis meſopleuris,& intercoſtalibus dictis, prout utrumque latus dextrum,& ſiniſtrum occupant ; pro pectore vero intelligenda eſt pars anterior ejuſdem , vbi coſtæ ſterno adnectuntur , & non ſolùm ſecundùm partem anteriorem , & externam,ſed etiam ſecundum partem internam ejuſdem pectoris ; nam non eodem modo dolor in utriſque contingens pectus ipſum afficit; cum pars interior, & membrana illa,quam pleuram vocant , ſenſu exquiſitiori communita , acutiùs dolet; pars vero extima muſculis contecta,non adeo acuto ſenſu torqueri ſolet . Ita quoque dolor aliter afficit pulmonem, ac pleuram, aut muſculos intercoſtales : quamobrem benè conſtat pro diverſitate partium affectarum curationem diverſimodè eſſe inſtituendam .

Neque ſolùm qualitas doloris , ſed ejuſdem magnitudo conſideranda eſt,num ſcilicet exiguus,& levis ſit,an verò magnus,& excedens;inde enim deſignabitur cauſa dolorem faciens, vel levior,vel gravior; vel abundantior, vel parcior ; vel tenuior , vel craſſior; vel tenaciùs infixa, & recondita,an verò ſuperficie-tenus dumtaxat adhærens .

Conſiderandum inſuper eſt, num in longius tẽpus dolores ſint proceſſuri, idèoque diuturniores,an verò ſint citiùs deſituri; & num per ipſam eamdem, quâ incœperint,anni tempeſtatem, puta qui hyeme, intra hyemale quoque tempus finiri poſſint , an potiùs ad aliam ſequentem , nempe vernalem , vel æſtivam protrahendi ſint, vt ex eodem Hippocrate colligi

gi poteſt *6.epidem.* vbi de conſtitutione quadam in Perintho vagata, ſermonem habet. Quare non irrationabiliter quis conjectabitur ex dolorum varietate, diverſam morbi cauſam, morbique magnitudinem, motum, & morem, cum parte ſpecialiter affecta, ut fuſius declarat Galenus 2.*de locis affectis cap.*2. Hinc, quod Hippocrates hic exempli causâ de doloribus pectoris, & coſtarum protulit, ut inter ſe invicem diſtinguantur, aptandum quoque erit cæteris partibus, ſi dolore afficiantur, ut ex iiſdem ſignis diſcerni poſſint, puta cum dolor divexat Ilia, num internæ, an externæ partes ventris afficiantur, & num Renes, an Inteſtina, an etiam reliqua viſcera adjacentia: quæ ſanè, ex documento eiuſdem Galeni *c.l.*, à quinque fontibus deducuntur, nimirum à natura, & conditione doloris, à ſitu, ab accidentibus adjunctis, ab excrementis, & ab operationibus læſis.

Poſtremò advertit Galenus *in comm.* etiam in pluribus individuis dolores, iiſdem in partibus inductos, ex ſupradictis indiciis poſſe diverſificari; ſi nimirum conſiderentur doloris ſpecies à vehementia: Etſi enim duo individua coſtarum dolore crucientur, ſi fortaſsè tamen in uno dolor ſit pungens, in altero tendens, vel gravans: aut in uno vehementior ſit, levior in altero; equidem in illis & cauſa doloris, & pars affecta variabit, pro eorumdem diverſitate.

APHORISMUS VI.

Renum, & Veſicæ vitia in Senioribus difficulter ſanantur.

UBi Leonicenus ſimul vnà Renum & Veſicæ vitia conjungit, alii Interpretes, & præſertim Fuchſius,

Digitized by Google

ſius,& Cardanus disjunctìm legunt ; vnde Aphoriſmum hunc è græco Codice ità vertunt:*Vitia Renum, & quicumque dolores veſica*: quaſi verò Renibus accidant quidem morbi, ſed non cum magno dolore, quoniam illorum ſubſtantia parum ſenſitiva eſt ; at verò multùm ſenſilis ſubſtantia Veſicæ, vtpote membranoſa. Verùm iſta non multum faceſſunt ad ſententiam aphoriſticam explicandam ; etenim ſive aliter afficiantur Renes, ac Veſica, ſive etiam diuerſis morborum generibus divexentur, non tamen Hippocrates ex ipſorum varietate, eorūdē viſcerum inſanabilitatem, vel difficilem ſanationem deſumpſit, quippe qui ſolum ægritudines ipſis contingentes conſiderans difficulter ſanabiles in ſenioribus recenſuit, reſpectu ipſiuſmet ætatis. Et quamvis iidem Authores pro Senioribus intelligant, qui in prima ſenectutis ætate ſunt, ut videtur deduci poſſe ex eodem Hippocrate *6. epidem ſect.7.*, ubi Renum affectiones poſt annos quinquaginta ſe non vidiſſe ſanatas ſcribit ; nihilominus quia ibi de ulcere Renum, & Veſicæ, verba facit, non autem de reliquis, Renum, & Veſicæ ægritudinibus ; & aliquando etiam viſum, ſenes inter initia ſenectutis, à quibuſdam Renum, & Veſicæ affectionibus fuiſſe vindicatos; veriſimiliùs propterea credere licet, iſtiuſmodi morborum curationem in provectioribus ſenibus omninò difficilem, aut etiam impoſſibilem exiſtimaſſe : modò etiam inter homines in ſenio conſtitutos magna differentia facienda eſt, nam quidam poſt ſexageſimum annum, & ultra, robuſti, atque multis aliis, etiā minoris ætatis, fortiores ſunt; contra verò alii, ante quinquageſimum adeò imbecilles, & languidi obſervantur, ut ne dum à Renum vitiis, ſed ab aliis multo levioribus ægritudinibus liberari nequeant.

Sed unde eſt, quod ſenes ab ægritudinibus Re-

Digitized by Google

num,& Veſicæ difficultèr liberentur? Omnes ferè ve-
tuſtiores Interpretes cauſam ad excrementorum
multiplicationem, ad expultricis languorem, & ad
meatuum anguſtiam retulerunt. Sed & Galenus, &
cum Galeno Cardanus, quæ Hippocrates indefinitè
de Renum, & Veſicæ vitiis ſcripſit, ad ulcera dumta-
xàt contrahunt; pro quibus curandis quiete inquiunt
opus eſſe, quæ nulla eſſe poteſt in Renibus, & Veſica,
perpetim addictis ſecretioni, & expurgationi urina-
riæ feroſitatis. Verùm hæc cunctis ætatibus commu-
nia ſunt: quinimò multitudo excrementorum, & mea-
tuum anguſtia, longè manifeſtior eſt in ætate puerili,
quàm in reliquis. Putaverim eapropter Ego cura-
tionis difficultatem in ſenibus ſpecialiorem eſſe à vi-
tio acoris muriatici in ſanguine, lympha, cæteriſque
liquoribus temporis progreſſu ſenſim ſenſimq; con-
tracti, cujus causâ urina ipſa acriori ſale prædita, &
ſerum, quod à ſanguine repurgatur, acidius effectum
continuam excitant in urinariis partibus proritatio-
nem, & moleſtiam, unde quidquid vitioſi in corpore
exuperat, ad eas partes delatum, ægritudines reddit
difficiliores, ut propterea nequeant ab iiſdem ſenes
ullatenus vindicari. Renum autem & Veſicæ morbi
ſenibus contigentes, ſunt, dolor nephriticus à calcu-
lis, vel arenulis, urinarum ſuppreſſio, ſtillicidium, aut
ardor, Veſicæ ſcabies, & urigo, qui ſanè pro cauſa
viſcoſos, acidoſque ſuccos recognoſcunt difficulter
emendabiles, atq; inducta ſemel vitia aſſiduò foven-
tes, quemadmodùm alias à Nobis oſtenſum eſt. Por-
rò ſi hæc omnia in cæteris quibuſcumque, cujusvis
ætatis, & conſtitutionis, difficulter emendantur, quã-
to magìs in Senibus incorrigibilia fient, in quibus
omnia languent, & ex ipſa per ætatem mutatione,
ſemper in pejus ruunt, cùm & fermenta viſcerum in
acidum degenerent, ac ſanguis ipſe ſenſim, ſenſim-
que

Digitized by Google

que vappeſcat, coctiones omnes infirmæ fiant, excrementa cumulatiora, & crudi lentique ſucci in cunctis viſceribus contrahantur, & hæreant: quamobrem idem Hippocrates 2. *aphor.* dixit *Raucedines, & Gravedines in iiſdem difficulter maturari*; ſed & articulorum dolores, paralyſes, tuſſes, alvi fluxus, aliique morbi inſanabiles in ipſis obſervantur. Meminit autem ſpeciatim hoc loco de Renum, & Veſicæ vitiis, quia ab his, præcæteris, ſenes graviùs affici ſolent, tum ob ſeri urinarii acritatem, tum ob tubulorum renalium laxitudinem, & ſphincteris Veſicæ muſculi languorem, tum demum quia per hos ductus potiſſimùm cuncta Corporis recrementa, quæ in illis abundantiſſima ſunt, perpetim deducuntur; unde illos experimur aſſiduis mejendi ſtimulis infeſtari, & micturiendo plurimùm cruciari.

APHORISMUS VII.

Dolores ventris ſublimes, leviores; qui verò non ſublimes, fortiores.

DIſtinguit in hoc aphoriſmo Hippocrates dolores Ventris in ſublimes, & non ſublimes, illoſque ait leviores eſſe, hos verò nedum graviores, ſed fortiores. Quid autem intelligat per dolores ſublimes ventri contingentes, num ſcilicet ſecundum corporis longitudinem, an verò ſecundum ejuſdem profunditatem, controvertitur inter Interpretes. Et communior ſententia eſt, loquutum hîc Hippocratem de doloribus ſecundùm Corporis profunditatem conſideratis, ut qui ſubter peritonæum fiunt, longè graviores, & vehementiores ſint, leviores verò qui

ſupra. Atquî Cardanus,ſolito ſui contradicendi animo, cæteris omnibus ſe opponit,contenditque debere intelligi ſecundùm Corporis longitudinem, ut nimirum qui in parte ventris ſupera, vbi Ventriculus, Jecur,Lien,Duodenum Inteſtinum,&pars Coli latior continentur,accidunt, non ità graves ſint, quemadmodùm ſunt,qui fiunt in parte inferiori, & in Inteſtino Ileo,Monoculo,Renibus,& Veſica. Sed valdè demiror Cardanum, Virum alioqui ſolertiſſimum, voluiſſe in re tàm clara cæcutire, & Galeno, cæteriſque Interpretibus contradicere, ipſumque ſe graviſſimis difficultatibus implicare, quas profectò caviſſet,retentâ communi explicatione. Quis enim unquam leviores putaverit dolores Stomachi, & Ventriculi, itemque Pylori, & Duodeni, quæ ſanè partes ſunt atrociſſimis doloribus quammaximè obnoxiæ,& non ſine gravi vitæ periculo contingentes; unde Hippocrates 2.*epidem.*& *in prognoſt.* dixit dolores,& tumores ſupra umbilicum periculoſiores eſſe. Quâ inſuper ratione voluerit, Renes inter partes inferiores collocare, non ſatis benè conſtat,cum ex Anatome habeatur ſiniſtrum Renem inteſtino Colo adhærere. Quæ inſuper objicit de partibus ſupra Peritonæum ſitis, leviſſima ſunt, cùm tam muſculi Abdominis, quàm cutis ipſa, quæ ibidem craſſior ſanè eſt, doloribus multoties afficiuntur acutiſſimis, & nedum tumoribus œdematoſis, verùm etiam inflammatoriis moleſtantur, atque in Tympanite magis cruciantur, quàm aliæ partes interiores. Cæterùm factâ comparatione partium ſupra Peritonæum cum illis quæ infra ipſum ſunt, quis ignorat, quod longè graviores accidant dolores Inteſtinis, Meſenterio,Ventriculo, Utero, & cæteris Viſceribus hinc indè ſitis? Verumtamen pro fortioribus doloribus, congruentiùs graviores, ſeu periculoſiores, ſubrogare lice-

Digitized by Google

licebit, cùm gravius, periculoſiuſque ſit in interioribus partibus laborare, quàm in exterioribus, etiamſi dolor hebetior, & obtuſior in his percipiatur. Quòd ſi præter dolores adjiciamus quoque tumores, vt plerique Expoſitores ex græco Codice addendos volunt in Aphoriſmo, planè cuiquè perſpectum erit ſublimes, ideſt ad ſuperficiem ventris poſitos intelligi oportere; niſi etiàm verbum Μετέωρον, quod in textu græco eſt, ſuſpenſum, elatum, pendulum interpretemur, ut dolores hîc voluerit Hippocrates intelligendos, qui fixi non ſunt, nec partibus tenaciter hærentes, veluti ab humoribus tenuioribus, & facilè exhalabilibus progeniti, ut contradiſtincti ab his, qui tenaciùs hęrent, nec tàm facilè reſolvuntur. Quod præterea de ventre dixit, ſi ad alias omnes corporis concavitates extendamus, proculdubio à veritate alienum non erit; vt ſenſus fiat dolores ſublimes, ſeu ſuperficiarios, leviores ſemper eſſe, minùſque periculoſos ab his, qui in profundioribus partibus accidunt, quippe qui principaliores corporis partes illi non afficiunt, ſicut iſti ſuapte naturâ graviores.

APHORISMUS VIII.

Aquâ intercute laborantibus, ulcera in Corpore facta difficulter ſanantur.

De duobus videtur hic Hippocrates Medicos commonefacere, primo quidem, quòd ulcera in hydropicorum corporibus enata difficillimæ ſint curationis, atque adeò omnino vitanda, ne fiant, etiam ſponte adigente naturâ: alterum, vt exinde Medici caveant, ne ulcera in ipſis excitent, fortè ad

Digitized by Google

totius corporis repurgationem, inde ſperantes ab humoris aquoſi per cutim evacuatione, fore illos ab hydropiſi liberandos. In idipſum convenit etiam Celſus *lib.2.cap.2.* hanc eandem ſententiam ab Hippocrate mutuatus.

Sed ſtatim ſeſe exhibet difficultas enodanda, de quibus Hydropicis hanc ſententiam ipſe protulerit. Et quidem de ea Hydropis ſpecie, quæ Anaſarca vocatur, locutum hîc teſtantur tum rationes, tum experimenta; quamobrem ſummo judicio peritiores Interpretes exponere ſtuduerunt è græco Codice non Aſciticos, quibus ſcilicet aqua in abdominis cavo collecta eſt, ſed Anaſarcâ, aut Hypoſarcâ affectos, in quibus aqua per totum corpus diffuſa ſub cute reſtagnat, vt propterea Aqua Intercus morbus hic à Latinis appelletur. Cùm enim hydropicorum aqua ſub cute conſtiterit, & univerſum corporis habitum tumidum effecerit, nedum humiditate, & œdematoſâ craſſitie cutem ipſam inficit, verùm etiam ſalſilagine muriaticâ, & acore maligno, circumjacentes partes infeſtat; unde cùm præ nimia diſtentione cutim extenuaverit, concurrente pravâ ejuſdem humoris conditione, ulcera excitabuntur vix, ac ne vix quidem ſanabilia. Atque hinc quotquot hactenus Anaſarcâ laborantes viſi ſunt cum enatis ulceribus in tibijs, aut cruribus, in mortem tandem conceſſerunt, omni prorſus curationis ſpe deſtituti; immò in aliquibus, ulcera ipſa verſa ſunt in gangrænam, & ſphacelum, non ſolùm ex languore vitalis caloris ibidem contracto, verùm etiam, ob virulentam humoris conditionem irrumpentis in cutem. Cæterum etſi in Aſcite, ac Tympanite ſolus imus venter tumeat ab aqua, vel à flatu cum aqua permiſto, cæteris partibus corporis pene exareſcentibus; ſi tamen aliquando fiat, ut reliquæ etiam partes, præſertim infernæ,

tra-

Digitized by Google

tractu temporis, intumeſcant, & aquâ ſcateant, idem, ab exorto in illis ulcere, præſagiendum. Porrò quod in Aſcite, & Tympanite raro accidit, frequentiùs fieri ſolet in hydrope pectoris, aut pulmonis, in quo pedes, & tibiæ ſenſim ſenſimque intumeſcunt, ac attolluntur, ut exindè procedente morbo, ulcera etiam erumpant, & enaſcantur, pari profectò de cauſa inſanabilia. Id ipſum quoque accidere non raro conſuevit ex diruptione vaſorum lymphicorum, quæ plurima per articulos pedum diſperguntur, ſi tamen lympha ipſa acorem muriatico-ſalſum contraxerit; ſiquidem tumores è ſimplici, & innocuâ lymphâ procedentes tale quid haud inferunt, & ſæpiſſimè cum laborantibus conſeneſcunt. A prava itaque, & maligna humoris lymphici conditione iſtiuſmodi ulcera inſanabilia exoriri dicendum, non verò à ſola humiditate, quæ niſi pravitatem adjunctam habeat, facilè abſumi, corrigi, & exiccari tandem poterit.

Hinc igitur clarè admonemur non poſſe tutò in hydropicis ulcera excitari: nam ſi ſponte naturæ inducta, inſanabilia fiunt, quanto magis difficillima evadent, & periculoſa, ab arte promota. Perperam eapropter agunt, qui ſibi tibias cauteriis inuri permittunt, ſperantes exinde omnem ſeroſæ ſuperfluitatis malitiam iri evacuatum; nam præterquamquòd nil peccantis humoris, ſed ſolius particularis laticis, aut alibilis ſucci portio inde deduci ſolet, etiam imminenti vitæ periculo ſe ſubjiciunt; à gangræna mox mox ſucceſſura, ut in pleriſque obſervatum. Qui verò referuntur hydropici ab erumpentibus ſponte veſiculis, atque ex affluente ab illis ſero aliquantulùm levati, adhuc etiam poſtea periere, ſuperſtite nimirum ſemper causâ hydropiſim faciente; ſed & nonnullos quoque obſervavi, etiam ab egeſta, & abundanter evacuata per alvum aquâ, etſi ventre detume-

muerint, ac de recuperata ſalute certam ſpem conceperint, mox tamen, congeſtâ denuo aquâ, irreparabiliter periiſſe. Denique, quamvis dictum ſit, ulcera in Anaſarcâ laborantibus difficillimè ſanari, ac de his potiſſimùm mentionem feciſſe hoc loco Hippocratem, & quòd ſub cute lympham craſſam acido-ſalinam reſtagnantem habeant; non tamen inde deducendum in cæteris Hydropis ſpeciebus, licèt cutis externa non tumeat, nec ullam ſub ſe ſtagnantem aquam contineat, ulcera fortaſſe ibidem contracta ſanabilia reddi; cùm cunctorum hydropicorum corpora malam in ſanguine diatheſim, & pejorem in ſolidis partibus habitudinem ſortiantur, quocirca partes omnes imbecillæ redditæ, & ſuccus alibilis effœtus, atque inidoneus effectus nutricationi, facilè deinceps, quam non habent, ſubire poſſunt inſanabilitatem. Atqui tumores etiam illi, qui craſſam lympham, glutinoſamque materiam, præſertim folliculis concluſam, continent, inter difficulter ſanabiles recenſentur, quales ſunt Strumæ, Meliceridès, Steatomata, Atheromata, & Oedemata, eoque magis cùm diuturniora, atque inveterata evaſerint.

APHORISMUS IX.

Latæ puſtulæ non admodùm pruriunt.

HAnc eandem ſententiam ſcriptam habemus 6. *epidem. ſect.* 2. ſub his verbis: *latæ puſtulæ non valde pruriginoſæ ſunt*: Inde ergo deſumptus eſt hic Aphoriſmus, quo edocemur non eodem modo ſe habere puſtulas ſublimes, & in altum, ſive acutum ſe attollentes, ac ſunt puſtulæ latæ, & juxtà cutis ſuperficiem

ficiem expanſæ. Quamquàm enim in cute erumpere ſoleant varia tuberculorum & papularum genera, ut ſunt exanthemata,& efflorefcentiæ cutaneæ;itemque Pſora,Lepra,Impetigo, Lentigo,Herpes; conſiderat nihilominùs hîc Hippocrates puſtulas (ſub nomine græco exanthematum indigitatas) quæ ad tubercula quidem referuntur, ſed haudquaquam in ſaniem purulentam deſinentia: etenim puſtulæ potius in ſquamoſa quædam,& furfuracea excrementa commutantur, fierique ſolent ex humoribus tenuioribus, vel acido-acribus, aut acido-ſalſis.Factâ autem comparatione inter eas,quæ latæ,& eas quæ elevatæ,& acutæ, ſunt, minùs quidem pruriginoſæ obſervantur illæ, quàm iſtæ. In latis enim,& expanſis puſtulis humor peccans ad cutim delatus craſſior eſſe ſolet,quamobrem non multùm attollitur; in montuoſis verò, & ſublimibus, humor eſt tenuior; quocirca veriſimile admodùm eſt in prioribus lympham, in poſterioribus ſerum ſanguinis vitioſum ad corporis habitum extramitti. Idipſum paſſim quoque experimur in Variolis, & Morbillis,quippe hi anguloſi,ac pyramidales à tenuiori humore progeniti,dolorem, & pruritum excitant moleſtiorem;illæ verò,veluti à lympha,aut craſſiori parte ſanguinis procedentes,ſicuti ſuâ corpulentiâ in latum expanduntur, ita minùs pruriginoſæ obſervantur. Sic ſcabies,& pſora, cùm in exiguas eminentias,ſed acutas, erumpit, moleſtior fit; ſecus verò cùm in latas,& expanſas: quod ſanè non aliunde provenit, quàm à varietate humoris erumpentis tenuioris, vel craſſioris. Quòd autem humores acres, acidi,ac ſalſi pruritum iſtiuſmodi excitent,palàm fit, attentâ conditione iſtorum humorum ſimul erodentium,& cutim ipſam vellicantium,eâ tamen differentiâ, ut ſi acritudo prævaleat, præter pruritum,inducatur quoque cutis eroſio,aut ulceratio, niſi præ ni-

Digitized by Google

mia tenuitate, & pororum laxitate, ſenſim diſſolvatur, & evaneſcat; at verò ſi prævaleat ſalſedo præſertim muriatica, pruritum ſquamulæ furfureæ comitabuntur. Cæterùm in utriſque Acidum ſemper exorbitat, cujus causâ humores concreſcunt, & cuti adhærent.

Quamquàm autem pruritus ab humoribus acribus, aut muriaticis, plerumque proficiſcatur, obſervatum aliquando tamen eſt in cutaneis hiſce eruptionibus, præſertim in ſcabie, herpete miliari, variolis, aliiſque, ope microſcopii, vermiculos, pediculorum inſtar, innaſci, atque ab his moleſtiſſimum pruritum illum excitari: de qua re libellum epiſtolarem conſcripſit ad Franciſcum Redium Joannes Coſimus Bonomo Liburnenſis, atque alii poſt ipſum ſimili induſtriâ, & diligentiâ idem detexerunt. Atque hinc factum putaverim non quibusvis medicamentis cutem ſordidam mundificantibus cutaneas iſtas ægritudines, moleſtoſque pruritus cedere ſolere, ſed iis ſolùm, quæ vermiculos iſtos enecant, qualia ſunt, quæ ex mercurio tum crudo, tum ſublimato, componuntur; licet ab aliis quoque, puta ſulphure, helleboro albo, ſtaphiſagria, calce, minio, & ſimilibus vitioſi iſti humores corrigi, & emendari poſſint.

APHORISMUS X.

Caput dolenti, & vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſolvit.

IN hujus etiam Aphoriſmi expoſitione alienus eſt Cardanus à communi reliquorum verſione; etenim

nim vbi cęteri legũt, *Caput dolenti, & vehementer dolẽti*, ipſe exponit *circũdolenti*; nec malè; ita ut velit intelligendum eſſe nõ ſolum de dolore capitis interno, verum etiam externo, qui ſcilicet totius capitis ambitum occupet. Sed tamen ſi præter capitis dolorem ſimplicem, & tolerabilem, dicamus voluiſſe Hippocratem vehementiorẽ deſignare, non erit cur cõmunẽ quoq; verſionẽ retinere nõ debeamus, quippe cùm dolor capitis vehemens eſt, cauſam arguit materialem, corpulentam ſimul, & copioſam; quæ non tam facilè diſcuti, & reſolvi poſſit, quemadmodùm à tenui humore, halitu, vel vapore proveniens: quamobrem vehemens capitis dolor acutiem ſimul, & magnitudinem deſignat, qui propterea manifeſtâ evacuatione curari debeat. De hoc itaque ſcribit Hippocrates: *ſi ſanguis, pus, vel aqua è naribus, auribus, aut ore effluat, morbum ſolvit*; evacuatâ nimirum materiâ, quæ tanti doloris cauſa erat.

Conſentit etiã Mercur.

Sunt autem hîc duo potiſſimum advertenda. Alterum ex parte cauſæ materialis inducentis dolorem, quæ non una & ſimplex ponitur, ſed varia & multiplex, puta vel pus, vel ſanguis, vel aqua: Alterum ex ratione loci, unde humores ipſi effluere poſſunt, videlicet ex naribus, auribus, aut ore: etenim hi ductus patentiores ſunt, ut per ipſos, quæ continentur intra calvariam, poſſint educi.

Et quidem cauſa iſtiuſmodi doloris poteſt eſſe primò ſanguis, ſi per plexus choroidem, & reticularem non benè circumire queat, ſed fortaſſe alicubi reſtagnas, potiſſimùm in meningibus, in cauſa ſit, ut in exilibus illarum venulis, & arteriolis circumquaque diffundatur, & dolorem afferat vehementiſſimũ, tum ratione ejuſdem et ſanguinis ob impeditam circulationem indebitè fermenteſcentis, tum etiam ratione earumdem membranarum exquiſitiſſimo ſenſu

Digitized by Google

prædictarum. Quòd ſi fortè, reſtagnans ibidem ſanguis, ex indebita fermentatione, computreſcat, & in pus vertatur, idem, & gravius certè malum afferet. Si denique ſimile vitium in lympha inductum fuerit, ut ex præpedito ſui motu hæreat, & acritatem contrahat, proculdubio vehementem quoque dolorem inferet. Humores ſiquidem iſti per univerſum ferè cerebri corticem diffunduntur; quocirca in ſuo circuitu impediti, acritate, aut ſalſilagine contractâ, meninges divexant, & dolorem vehementiſſimum excitant, totius capitis ambitum occupantem.

Loca verò, per quæ humores iſti exitum habere poſſunt, non niſi Aures, Nares, & Os ſunt, quoniam per iſta, veluti emunctoria Cerebri, ſolet Natura, omnes illius ſuperfluitates craſſiores repurgare, quemadmodùm Anatome etiam detectum. Excreto autem ſanguine, pure, aut lymphâ, nedum dolor capitis deſinit, verum etiam alius quicumque morbus, qui exinde poſſet imminere, protinus ſolvitur: At verò ex adverſo ipſis detentis, & per cerebri ſubſtantiam diffuſis, Apoplexia, Convulſio, Lethargus, Phrenitis, aliique graviſſimi morbi ſuboriuntur, & ſæpiſſimè cum patientis interitu. Quare jure optimo dixit Hippocrates, ſanguine, pure, vel aquâ effluente, non ſolummodò dolorem, ſed morbum ſolui; quia ex his non ſolùm dolor, ſed alius morbus capitis evenit, vel imminet, qui ſimul cum dolore deſinet, quandocumque detenti illi humores fuerint excreti. Excipiuntur autem Oculi: quoniam minimè conſentaneum Naturæ foret, tam corpulentos humores, nempe ſanguinem, pus, aut lympham per anguſtiſſimos oculorum canaliculos expurgari, niſi cum maximo eorumdem detrimento; quin & neque oculi ipſi tantam humorum colluviem excipere poſſent, cùm cæteroquì glandulæ in eorumdem angulis ſitæ vix, ſeroſiores, &

tenuiſ-

tenuiſſimos liquores admittant. Cæterùm craſſiores alii humores, ſi fortaſſe eas in partes deferantur, damnum potius, quàm levamen afferunt. Idipſum pariter accideret, ſi in ſpinam, in guttur, in gulam, palatum, & venas deponerentur, in quas etiam partes, ex doctrina ejuſdem Hippocratis *lib. de glandulis*, ſolet Natura cerebrum à ſuis ſuperfluitatibus repurgare; quandoquidem ut evacuatio quælibet ſalutaris ſit, nedum totius vitioſi humoris neceſſe eſt ut fiat, ſed per ea quoque loca, quæ conferentia ſunt; quemadmodùm idem Hippocrates alibi edocuit. Ex quibus omnibus nunc admonemur, Naturam ejuſmodi evacuationes in vehementibus doloribus capitis tentantem, vel ſollicitandam, vel adjuvandam eſſe, diſſolventibus, & per eadem loca educentibus medicamentis, ſi nimirum illa tarda, vel imbecilla ſit.

APHORISMUS XI.

Melancholiâ, & Nephritide laborantibus hæmorrhoides ſupervenientes bonum.

Quâ ratione Nephritici, & Melancholici ſolius Naturæ beneficio juventur, docet in hoc alio Aphoriſmo Hippocrates; idque aſſerit commodè, & ſalubriter accidere, ſi hæmorrhoides illis ſuperveniant.

Quinam autem intelligi debeant Nephritide, aut Melancholiâ laborantes, dubium eſſe poteſt; nam Melancholia aliquandò ſumitur apud Veteres pro ipſo humore melancholico; & aliquandò pro ſpecie cujuſdam delirii, in quo timent, & mœrent ægrotantes citrà cauſam manifeſtam, ut idem Hippocrates

hoc

hoc eodem libro, aphor. 23. Nephritis verò, propria Renum ægritudo eſt, quæ cum eorumdem inflammatione contingit. At cohærenter Rationi, & Experimento dicendum, Melancholiam hîc ſumi pro morbo, & Nephritidem pro ea dumtaxàt Renum affectione, quæ ab affluxu acidorum ſuccorum in eas partes provenit, quemadmodùm ſpeciatim eſt dolor nephriticus à calculis, arenulis, atque à tuberculis in Renum ſubſtantia, aut in canaliculis eorumdem progenitis. Hinc non immeritò plerique Interpretes legere maluerunt *vitia renum* quàm *Nephritidem*, ut ſcilicet comprehenderent non ſolum renalis ſubſtantiæ affectiones, ſed etiam quçcumque alia accidentia in Renibus inducta.

Quâ autem de causâ ſupervenientes hçmorrhoides, melancholicis, & Renum vitio laborantibus, conferant, ratio in promptu eſſe poteſt, quia per ejuſmodi ſanguinis melancholici, & craſſi profuſionem, vel minuitur, vel omninò evacuatur acidus illic humor cum ſanguine commiſtus, cujus causâ melancholicũ delirium contingit, & prædicta vitia Renibus accidunt: Conſtat enim ex Anatome ſanguinis impuritates tartareas, & acidas per hæmorrhoidales, ſive venas, ſive arterias, (potiſſimùm externas) feliciter repurgari, cùm iſtæ conſentiant cum arteriis ſplenicis, & meſentericis, ex quibus acidi ſucci, tartarei, & melancholici in inferiores partes ventris à provida Natura deducuntur. Hinc experimur malè affecta, & cacochyma corpora per laxatas ejuſmodi venas hæmorrhoidales, ne dum à præſentibus, ſed etiam ab imminentibus graviſſimis ægritudinibus præſervari; ſicut contrà à ſuppreſsâ illorum evacuatione, peſſimos morbos tum cordis, tum capitis exoriri, ut de Alcippo retulit Hippocrates 5. *epidemiorum*, qui à ſuppreſſis hæmorrhoidibus inſanivit, & periit; quin-

immò

Digitized by Google

immò ſequenti aphoriſmo dicitur, Tabem, vel Hydropem ſuccedere, niſi una ſaltem adaperta ſervetur.

Verùm debent hæmorrhoides Melancholicis, & Nephriticis ſupervenire, ut ſubinde proficiant: nam ſi forſitan illos ab initio comitentur, tantum aberit, ut conferant, ut potiùs noceant, & peſſimum ſignum ſint, alterius gravioris ægritudinis; quippe indicabunt tantam, ac talem pravitatem, tantumque acorem in ſanguine exorbitare, ut unà ſimul melancholicum delirium, aut renum vitia foveat, & hæmorrhoidales venas aut arterias proritet, ac referet. Quare tunc ſolùm conferet per hæmorrhoidas evacuatio, cùm per acidi humoris repurgationem ſubtrahitur, vel divertitur vitium læſionis Cerebri, aut Renum: quod ſanè non contingit, niſi fluxus iſte ſupervenerit. Cæterùm dixit Hippocrates, *bonum eſſe*, deſumptâ nimirum bonitate tum ex parte humoris excreti, qui, utile eſt, ut evacuetur; tum ex parte viſcerum firmâ validâq; conſtitutione præditorum, quæ ſcilicet à ſe ipſis vitioſos humores repurgent, & ad alvum, veluti ad totius corporis ſentinam, depellant.

Quanquàm autem hîc Melancholicis, & Nephriticis ſolùm hæmorrhoides ſupervenientes utiles, conferenteſque referantur, alibi tamen ab eodem Hippocrate aliis quoque morbis proficere memorātur: etenim *6. epidem. ſect. 3.* dicitur *Qui hamorrhoidas habent, neque pleuritide, neque peripneumoniâ, neque phagadenâ, neque furunculis, neque tuberculis, terebinthi figuram habentibus, corripiuntur; fortaſſis autem neque lepris, neque vitiliginibus, &c.* Quin & nonnulli *pro Nephriticis*, Phreniticos legunt, immò voce etiam generaliori Inſanientes; cùm reipſa inſanientibus omnibus ejuſmodi fluxus prodeſſe ſoleat, quemadmodùm *Aphor. 21. hujus* ſubnectitur: *Inſanientibus ſi* va-

varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio fit. Morbi ſiquidem iſti ab acido coagulante, ac figente ſanguinem, & lympham, ſui originem recognoſcunt, quod planè per hæmorrhoidas, jam reſeratas, magnâ ex parte exiliens egeritur, unâque cor pus univerſum repurgatur, & revaleſcit.

Pro Coronide tandem advertendum, hæmorrhoides ſponte Naturæ tantummodò ſupervenientes utiles eſſe, ſecùs verò ſi aliter proritatæ, arte quavis promoveantur. Unde malè quis ex hoc aphoriſmo colligeret, poſſe etiam tutò Medicos ejuſmodi evacuationem per hirudinum appoſitionem, aut aliâ conſimili induſtriâ, excitare; nam evacuatio iſta ſponte Naturæ promota, nedum ejus humoris fit, qui melancholiam, aut nephritidem fovet, (repurgato per eandem convenienter ſanguine) ſed etiam opportuno tempore, & eâ quantitate, quâ congruit, cum conferentiâ, & tolerantiâ ægrotantis. Hæc enim non benè quis, licet ſolertiſſimus Artifex, internoſcere, ac diſtinguere valebit, ut quid, quantum, & quando evacuandum ſit, rectè peragat. At verò poterit ſolùm inchoatum in eas partes defluxum adjuvare, ſi fortaſſis remoretur, & hæreat, laxantibus, & emollientibus medicamentis, quibus ſcilicet Natura ipſa alliciatur ſolùm, neutiquàm verò irritetur, & concidat. Ita quidem pluries experti ſumus tumefactas hæmorrhoidas, leniter laxatas, ſanguinem fudiſſe ope emollientium plantarum, malvæ, altheæ, chamomillæ, parietariæ, aliarumque ſimilium, quibus oſcilla venarum reſerantur, & acidi ſalſi, tum ſeroſi, & ſanguinei, tum lymphici humores, ſuâ malitiâ retuſi, ſalubriter effunduntur. Verumtamen profuſio iſta ſanguinis moderata eſſe debet, & quouſque vires patientis tulerint; nam ſi immoderata fuerit, ut patulas perpetim venas ſanguinem quocumque levi conatu fundentes

ha-

Digitized by Google

habeat,perniicioſa fiet, & cauſa evadet aliorum morborum,longè graviorum, cùm omne nimium Naturæ ſit inimicum.

APHORISMUS XII.

A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi una non ſervatur, periculum eſt aquam intercutem, vel tabem advenire.

CUm dixerit præcedenti Aphoriſmo Hippocrates ex hæmorrhoidalium venarum fuſione ęgritudines quaſdam, & præſertim melancholicas,& nephriticas temperari;nunc,ſi fortaſſis illæ diutius fundendo perduraverint, admonet non ſine gravi periculo poſſe in totum ſupprimi, & fluentem per intervalla ſanguinem vitioſum cohiberi; ſiquidem, aut aquam intercutem, aut tabem ſucceſſuram prædicit. Verùm ad exactam Aphoriſmi intelligentiam plura ſunt animadvertenda.

Primum, diuturnas debere eſſe hæmorrhoidas, hoc eſt ex longo tempore ſanguinem fundentes, ſed cum certa moderatione tum quantitatis, tum temporis:ſecus enim,ſi recens ſanguinis profuſio ex illarum reſeratione ſit, & neque debita quantitas, nec conveniens modus,nec quantitas moderata, in ejuſmodi evacuatione ſervetur, proculdubio accuratâ Medici diligentiâ poterit immodica hæc boni ſanguinis evacuatio ſaltem ſenſim, ſenſimque cohiberi: quippe immoderatæ omnes evacuationes, etiamſi, ratione excreti,bonæ videantur,ſollicitè ſiſti poſſunt, in gratiam virium conſervandarum. Solùm igitur fluentes hæmorrhoides ſiſti non debent, cùm ex diu-

turno tempore vitioſum ſanguinem, & glutinoſos, acidoſque ſuccos emiſerint, potiſſimùm per intervalla: tunc enim vitioſis humoribus exitum impedire, atque fluentes hæmorrhoidas omninò cohibere, periculo non vacat. Jure optimo proinde Hippocrates adnotavit, à diuturnis hæmorrhoidibus ſanato, Tabem, vel Hydropem faciliimè accidere poſſe, retentis nimirum intra corpus pravis illis humoribus, qui per venas,arteriaſque illas infernas convenienter ſalubriterque repurgabantur.

Dixit inſuper, *Sanato*, hoc eſt non ſponte Naturæ conſtrictis, occluſiſque hæmorrhoidalium venarum oſculis, ſed ab Arte, & ope medicamentorum adſtringentium,ac ſiſtentium ſanguinem. Unde Medicos profectò monitos voluit, ne ſtatim cohibeant ex longo tempore fluentem ex hæmorrhoidibus ſanguinem; quemadmodum à pleriſque incautè nimis fieri conſuevit,ut fortaſſe importunis ægrotantium petitionibus gratificarentur. Oportebit namque primùm,acorem in ſanguine inductum emendare, medicamentis potiſſimum chalybeatis, ut deinde tutò,& ſine ullo patientis incommodo poſſit ſanguis detineri. Sed nihilominùs conſulit Hippocrates, neq; omnes ſimul venas ſanguinem fundentes adſtrictoriis medicamentis debere ſanari, ſed tutius eſſe unam ſaltem adapertam relinquere, per quam reliquiæ vitioſorum humorum, ſi fortaſſe è toto corpore illùc deferantur, repurgari poſſint. Prudentis itaque & ſagacis Medici erit,unam poſt alteram, aliquo temporis intervallo,occludere,& quam poſtremò reſeratam agnoverit, aut fortaſſe tumidiorem viderit,apertam, fundentemque relinquere;& cùm tandem univerſum Corpus tum vivido colore, tum ſolidis carnibus, & naturali vigore fuerit reſtauratum, detumeſcentibus interea hæmorrhoidibus, poterit ex integro ſanare.

V. Avic. 17.3.c.3.

Sed

Sed & adhuc in his conſideranda erit propria cujuſque patientisconſtitutio,ætas,& habitudo, num deinceps ferendo ſit ejuſcemodi venarum recluſionem, aut occluſionem.

Et quidem niſi iſta exactè perpendantur,& juxta traditas leges methodicè ſerventur, verendum valdè erit,ne Tabes,vel Hydrops ſubſequatur, etenim detentis acidi, & tartarei ſanguinis recrementis,nedum cæteri liquores paulatim inficientur, ſed etiam partes ſolidæ corporis, & viſcera tum naturalia,tum vitalia; unde vel Hydrops, vel Tabes, procedente tempore ſuborietur: Hydrops quidem ex mala chyloſi,ab obſtructione, à tuberculis ingenitis,& à vaſorum lymphaticorum diruptione; Tabes verò ab infecto liquore nutritio, & à pulmone vel eroſo, vel flaccido.

Neque verò dixit Hippocrates omninò futuram exinde Tabem,vel Hydropem, quaſi quòd neceſſe ſit alterutram ex his inevitabiliter ſucceſſuram, ſed ſolùm periculum eſſe ne Tabes,vel Hydrops ſubſequatur. Siquidem fieri poteſt,ut ob exactam victûs rationem, & ope medicamentorum ad id conferentium, utraque ægritudo præcaveatur. Plerique enim temperatiores facti poſt diuturnam hæmorrhoidum profuſionem,ab uſu medicamentorum,præſertim ex chalybe,nedum ab hęmorrhoidibus convaluiſſe viſi ſunt, ſed etiam cachexiam, quam incurrerant,evaſiſſe; ſecus verò alii diætam non ſeruantes,poſt mille propemodùm incommoda,tandem Hydropici,atque etiam Apoplectici perierunt, à ſuperabundanti ſero, ſeù lymphâ in cerebrum effusâ. In quem ſanè ſenſum audiendus Aëtius, qui *lib.* 14. *cap.* 5. dictum Hippocratis: *niſi una ſervetur*, de ſervandâ diætâ interpretatur,quę niſi exacta ſeruetur,Hydropem,vel Tabem, ac poſtremò mortem certò ſubſequuturam prædicit.

Digitized by Google

APHORISMUS XIII.

A ſingultu correptum ſternutatio ſuperveniens liberat.

Comparat in hoc aphoriſmo Hippocrates duos motus præternaturam factos interſeſe, unum ventriculi, alterum cerebri; etenim ſternutamentum cerebri, ſeù mammillarium proceſſuum & meningum, motus eſt expulſivus, ab irritante humore excitatus; ſingultus verò commotio ventriculi eſt conantis expellere ea, quæ ſibi infenſa ſunt: & unus alteri juvamento eſt; nam ſi ſingultienti ſuperveniat ſternutatio, bonum, deſinente nimirum ſingultu per ſternutamentum.

Quòd nonnulli Interpretes fieri dicant ſternutamentum ab exucto aëre per nares in cerebrum, unde pulmones illo quodammodò priventur; licèt hæc in ſternutatione contingant, non proinde cauſam excitantem, aut efficientem ſternutationem, ſed tantummodo concomitantem exponunt: quippe cùm pars anterior cerebri, ſeu proceſſus mammillares meningibus obvoluti à cauſa vel interna, vel externa proritantur, quodammodo contrahuntur, ut ſeipſos tueantur, & proritantem ſimùl cauſam expellant, per idem tempus aër uberiùs per nares in partes ſe contrahentes inſeritur, atque eâ de cauſa pulmones attolluntur, mox verò conſequente rei irritantis expulſione, ſicuti partes anteriores cerebri in priſtinam amplificationem reducuntur, ità quoq; pulmones deprimuntur, & ſimul una ſternutamentum contingit. Quòd autem à re irritante illud accidat palam fit in his, qui catarrhis obnoxii, quoniam humor ſeroſus, aut lymphicus per nares extillans ſua acritate olfa-

Digitized by Google

ctum proritat, & tunicam narium internam laceſſit, ſtatim ſternutamentis vehementibus, & iteratis moleſtantur; Qui pariter à pulveribus acribus, uti ſunt Peti, Euphorbii, Sampſuchi, Pulegii, Betonicæ, aliarumque plantarum, pari modo naribus vellicantur ſternutationes ſubeunt.

Singultus verò, licet ex mente Hippocratis fieri dicatur, quo modo fit convulſio, cùm ille motũ convulſivum referat, non tamen ſine irritamento accidit, nimirum ab humoribus fibras tunicaſq; Ventriculi proritantibus; quemadmodum experimur ab aſſumptis cibis acribus, vel à crapula, quamobrem facillimè ſingultiunt heluones, ebrii, & qui piperata alimenta, aut etiam allium, cæpam, ſinapim, aliaque ſimilia aſſumpſerunt. Sed & à glutinoſis, & conſtipantibus idipſum plerique patiuntur: etenim quoſdam novi, qui tam certò à caſtaneis præſertim elixis, & mellitis rebus ſingultirent, vt ab illis foret opus penitùs abſtinere. Hâc eadem de cauſâ contingit, cur in his ſedetur illicò ſingultus epotâ mox aquâ, vino, aliove liquore, cujus ſcilicet beneficio dilutis cibariis; laxatiſque fibris ventriculi, vellicatio deſinat, & ſingultus.

His breviter præmiſſis, facilè nunc ſolvitur, quamobrem à ſuperveniente ſternutamento ſingultus ſit deſiturus: etenim cùm per ſternutamentum fiat motus expulſivus proceſſuum mammillarium, & meningum Cerebri, indeque concutiatur Thorax, & cum Thorace vehementer quoque compellatur ſeptum tranſverſum, fit proinde, ut etiam ſtomachus, & Ventriculi fundum violenter etiam concutiatur, ad quam concuſſionem mox conſequitur dimotio rei illius moleſtantis, & ſingultum efficientis in tunicis Ventriculi; quapropter illa in ejuſdem cavo innatans, non ſolùm ab irritatione deficit, ſed etiam facilè per

pylo-

Digitized by Google

-pylorum ad inteſtina transferri poteſt. Niſi etiam dicere velimus ſingultum illum hîc ab Hippocrate notari ex ſuperveniente ſternutatione deſiturum, qui ſolùm fit à vaporibus acribus, aut acidis, qui ubi priùs tunicas Ventriculi infeſtabant, mox ſurſum elati, ac per palatum ad nares deducti, in cauſa ſint, ut ſternutatio ſuperveniat, factâ interim à Ventriculo in Nares eorumdem translatione. Quòd ſi non Ventriculus, ejuſque orificium ſuperius, propriè in ſingultu pati dicatur, ſed potius Diaphragma, eâ quidem in parte, quâ ab œſophago perforatur, facilior iſtius problematis reſolutio patebit, ob conſenſum nervorum, qui plurimi per diaphragma diſperguntur, cum nervis vagæ illius conjugationis, quæ per muſculos intercoſtales, & vocales diffunditur; quippe poſſunt hi nervi per ſeptum tranſverſum, & ſtomachum diſperſi ſolâ proritatione commoti, internam narium membranam, & meninges Cerebri pariformiter contorquere, atq; ex mutua, reciprocaq; concuſſione, halitus, aut vapores proritantes excutere, ac ſternutamento ſingultum, & ſingultiendi occaſionem auferre.

Cæterùm ſingultus factus ab ingluvie ciborum, proculdubio ſuperveniente ſternutamento tolletur, ſi ex vehementi illa concuſſione liberatur Ventriculus ab illa moleſtia, quam percipit ab oppletione, & gravamine, non quidem in fibris, & liquore nervorum, ſed in poris, & membranis eorumdem; nam nullatenus fieri poteſt, ut ex iteratis, ac vehementiſſimis ſternutamentis id quod internam nervorum ſubſtantiam occupaverit, extrudi queat. Quare non bene videtur Galenus explicaſſe aphoriſmum hunc de ſingultu ex plenitudine facto, pari modo ac evenit in convulſione: ſiquidem in convulſione benè poſſunt filamenta nervorum, & liquor nerveus à re, aut humore replente contrahi, & convelli; minimè verò in ſingultu

Digitized by Google

gultu ope ſternutamenti excuti, & evacuari ; quod certè neceſſarium foret ad liberandum illos à ſingultu.

Poſtremò ſicut ſingultus hîc memoratus ab Hippocrate, frequens, iteratus, ac moleſtus intelligitur, ità ſternutamentum quoque, ut illum ſolvat, debet eſſe repetitum, vehemens, ac valde concuſſivum, quo ſcilicet poſſit tenax, & hærens humor à partibus ſemoveri, & extrudi. quamobrem non immeritò plerique *ſternutamenta* plurali voce ſcribenda voluerunt, ut nimirum plura, & frequentia illa ſint superventura, quæq; iteratis concuſſionibus rem tenaciter adhærentem excutiant, & exturbent.

APHORISMUS XIV.

Hydrôpe correpto, ſi aqua è venis in ventrem defluxerit, ſolvitur morbus.

De qua ſpecie Hydrôpis ſcriptus ſit hic Aphoriſmus, non levis eſt hujus loci difficultas: Etenim ſi de Aſcite exponatur, quia Aqua in imo ventre collecta eſt, non bene toti ſententiæ aphoriſticæ cohærebit, quâ è venis dicitur aquam in ventrem, & conſequenter in alvum defluxam, morbum ſolvere; utque è venis aqua in ventrem, ideſt in alvum defluerct, per totum corpus diffuſam prius eſſe oporteret, adeoque Anaſarcam primò conſtituere, & deinde in alvum deponi, & evacuari, pro totius morbi ſolutione.

Et quidem in hac ſolùm Hydropis ſpecie poterit aqua ſenſim per occultos canaliculos, aut etiam per communes ductus, in ventrem effluere, indeque cri-

Digitized by Google

criticè evacuari;unde preſſiùs ſane intelligendus erit Aphoriſmus de laborantibus Anaſarcâ, Hypoſarcâ, ac Leucophlegmatiâ,non vero de Aſcite,autTympanite. Id quod clariùs explicans idem Hippocrates 7. *aphor.*29.ſub nomine Leucophlegmatię hanc eandem ſententiam protulit, inquiens: *ſi à leucophlegmatia habito alvi fluxus ſuperveniat,liberatur*.

Confer. Hipp.l.de intern. affection.

Sed quî fieri poſſit,ut lymphicus humor,& aqua intercus ex habitu corporis in ventrem transferatur, alia eſt gravior difficultas. Et quidem crediderim, non ex venis,aut arteriis illam poſſe reſorberi,& in alvum deduci; etenim per arterias, potiùs humor defertur ad partes,quàm è partibus referri poſſit,ut patet ex motu ſanguinis circumfluo. Neque deduci poteſt ex venis,quia iſtæ reducunt humores in partes interiores per jecur in cor; unde ſi aqua in ventrem effluxura è venis deduceretur, proculdubio deberet prius per cor meare, & ex corde poſtmodum in arterias transferri, atque ex arteriis denique in alvum: id quod non ſine gravi vitæ periculo peragi poſſet, cùm ex hoc transfluxu cor ipſum, & arteriæ à tanta humoris ſeroſi colluvie inficerentur, & ſanguis uniuerſus labem fere incmendabilem contraheret.Quare potiùs è vaſis lymphaticis aqua illa intercus in alvum deferri debebit: vaſa etenim lymphatica per univerſam cutim perreptantia benè poſſunt reſorbere,ac reaſſumere lymphicum illum humorem, qui in glandulis ſubcutaneis continetur, citrà ſanguinis, & viſcerum infectionem.

Quoniam verò locutus eſt Hippocrates ſub cōditione,*ſi aqua è venis in ventrem effluat*: id profectò tunc accidet,cùm lympha ſub cute non dum concreverit,ſed adhuc fluida manens,per prædicta vaſa lymphatica remeare poteſt. Cæterùm poſtquàm diutiùs hæſerit ſub cute,& glutinoſam induerit conditionem,

nullâ

Digitized by Google

nullâ ratione poterit è vaſis lymphicis in ventrem defluere, niſi tamen, non eam, quæ extra vaſa in glandulis ſub cute jam ſubſtiterit, ſed, quæ adhuc in vaſis lymphicis continetur, fluxuram in alvum intelligere velimus: Id quod faciliùs ſemper eveniet inter initia incipientis hydropis; ſecus verò in hydrope jam confirmato, cùm ſcilicet craſſior, & glutinoſior reddita lympha nequibit per vaſa lymphica in alvũ deferri.

Sed cur eſt, quòd Hippocrates hîc Venarum meminerit inquiens: *ſi è venis in ventrem, ſeu alvum, defluxerit*? Fortè quia, ſub venarum nomine, omnia corporis vaſa humores deducentia comprehenſa intellexit: quo fit, ut etiam arterias is aliquando venas appellaverit: vel etiam quia, cùm non dum illi vaſa lymphica innotuiſſent, planè cùm vidit aquam ex habitu Corporis in alvum deductam hydropicos judicaſſe, ex ſolâ venarum notitiâ, arbitratus eſt non niſi per illas potuiſſe aquoſum humorem in ventrem effluere: quandoquidem ipſe, quæ vidit ſcripſit, & quæ iteratis obſervationibus expertus eſt, in Aphoriſmos redegit: obſervavit autem ex habitu corporis aquam in hydropicis in ventrem effluxam illos judicaſſe, exiſtimavit, juxta communem veterum medicorum ſenſum, per venas illùc fuiſſe delatam.

Quamquàm autem id in Anaſarcâ laborantibus veriſimilius exiſtimem accidere poſſe; non tamen omninò impoſſibile putandum, quòd idipſum in Aſciticis contingere nequeat: etenim licèt Aqua in Aſcite inter Peritonæum, & muſculos Abdominis colligatur, unde difficile admodum eſt in alvum effluere poſſe, fieri tamen aliquando poteſt, ut per ductus nobis incognitos à provida Natura in Inteſtina deferatur, & expurgetur: quandoquidem, ut alias dicebat Galenus ex eodem Hippocrate *6. epidem. ſect. 5. mille*

ſibi Natura parat vias, per quas ſeipſam exoneret : attamen perrarum hoc planè eſt , nec tam facile , ut propterea non niſi paracenteſi aquam in Abdomine collectam abducere adnitantur peritiores Chirurgi, neque tamen perpetuò ſucceſſu felici .

Poſtremò dicitur ſolvi morbum effusâ in ventrem aquâ ; non quòd in ventre detinenda ſit , ſed quòd per ventrem in inteſtina , & alvum delata , promptè evacuetur, & quidem tota quanta eſt; ſiquidem ex eo quòd aqua Hydropicorum, veluti res præternaturam egeritur per alvum, tanquam per locum convenientem, contingit morbum ipſum ſolvi, ut quæ totum corpus occupaverat , in ventrem effluens, aditum ſibi faciat apertum ; adeoque non quia in ventrem effluxerit, conferat, ſed quia in alvum translata poſſit ſponte ſuâ evacuari , & extramitti . Hinc deſignavit Hippocrates ventrem , veluti locum facilis, & promptæ expurgationis, ut exinde corpus univerſum à leucophlegmatia , & aquâ intercute vindicetur ; quamobrem tota pariter, & quanto citiùs fieri poſſit, educatur, viribus intereà conſtantibus, quemadmodùm ſalutaribus criſibus convenit . Porrò non quia hîc ab Hippocrate ſolius per alvum evacuationis mentio facta eſt , excluſa credenda omnino erit, quæ per vias urinę aliàs ab eodem velut conducibilis commẽdatur in tumore lienis, qui prodromus eſt hydropiſis, vt 2. *epidem. ſect.* 2. de Bione fertur, ex animadverſione Mercurialis : nam hoc loco eam potiſſimùm memoratam voluit , quæ citior, facilior , liberior, ac ſecurior eſſe ſolet , in comparationem eius , quæ per urinam fit, longè tardioris, difficilioris, ac moleſtioris eventûs .

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XV.

Longo alvi profluvio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperveniens morbum ſolvit.

ETiam in hoc Aphoriſmo memorat Hippocrates unius morbi ſanationem per alium, ſed cum morbificæ cauſæ evacuatione conjunctum: At verò non ut præceptum curativum tradat, ſed ſolummodò ut prognoſim proponat ſalutaris exitûs diarrhœæ inveteratæ, à vomitu ſpontaneo ſuperveniente, ac propterea non exinde deducant, arguantque Medici idipſum Arte tutò poſſe promoveri, quod ſponte Naturæ utiliter accidit; nam, ut ſuperiùs quoque monuimus, non æque benè, nec undequaque poteſt Ars Naturam imitari, ut in humoris excernendi quantitate, conditione, tempore, & modo pariformiter ſe habeat, valeatque id ſolum, quod vitioſum eſt, & morbum facit, ſalutariter educere; cùm & nec ipſa Natura perpetuò, atque indiſcriminatim, quocumque morbi tempore, & qualibet ejuſdem circumſtantiâ, ritè, rectèque ſe gerat. Signanter autem notavit in hoc aphoriſmo Hippocrates, *diuturnum alvi profluvium per ſpontaneum vomitum ſupervenientem terminari*; quia tria ſpeciatim conſideranda voluit, *diuturnitatem* in alvi profluvio, *vomitionem ſupervenientem*, & *ſponte Naturæ* excitatam, non ab Arte.

Et quidem, ſi alvi profluvium recens fuerit, quia tunc peccans humor multus, pravuſque eſſe ſolet, non tam facile proficiet, nec utiliter continget. Inter initia etiam vomitus diarrhœæ ſuperveniens, malus, non bonus cenſendus erit, veluti inductus ab irritata Natura, vel gravata à multitudine vitioſorum humorum, quæ nequeat illos efferos regere, &

emendare; unde & per inferiora, & per ſuperiora indomiti feruntur. Quare non ſolum vomitus in his nullatenùs proderit, ſed magis, magiſque oberit, veluti ſymptomaticè excitatus ab impetu, & violentia prævalentium, & ſuperabundantium humorum, quemadmodùm in Cholera morbo evenit. Itaque diarrhœam ex longo tempore perduraſſe notat Hippocrates, quoniam ex temporis diuturnitate veriſimile admodum eſt, & multitudinem humorum defeciſſe, & pravitatem magna ex parte fuiſſe ſedatam, ut propterea ex mala, ineptaque ſolùm diſſolutione, ſecretioneque ciborum aſſumptorum, alvi fluxus perſeveret, & quidem ex fermentis inteſtinorum vitiatis, aut etiam ex labefactatis, depravatiſque ſuccis ventriculi digeſtivis, qui mox à ſuperveniente vomitu egerantur, vel immutentur: in quem etiam ſenſum exponendus eſt idem Hippocrates 2. *de diæta*, ubi dixit, vomitum ſiſtere alvum.

At quamvis ita ab Hippocrate ſcriptum ſit, & plerumque idipſum experimentis reſpondeat, non tamen univerſaliter verum putandum eſt, ut aliquando ſaltem nō fallat, cùm & nonnunquam à ſpontaneo vomitu viſum ſit, non ſolum diarrhœam nullatenùs deſiiſſe, ſed ſubinde etiam mortem fuiſſe ſubſequutam, potiſſimùm in his, qui viribus deſtituti, ejuſcemodi evacuationem per dejectionem primùm, deinde per vomitum, ſufferre nequiverunt. Sed & vomitus ſuperveniens ſi præterea cibalis, vel chyloſus fuerit, pejoris plane judicii erit, cùm ex illo magis vires atterantur, & labefactatus undequaque ventriculus nequeat deinceps illas reſtituere.

Tunc ergo vomitus ſpontaneus laudabilis ſolùm erit in diarrhœa, cùm humoralis fuerit, & ejuſdem planè conditionis, ac eſt materia ipſa diarrhœam efficiens, & conſervans. Debent inſuper vires con-

ſtare,

Digitized by Google

ſtare,ut vomitionem tolerent,quæque ſemel tantùm, & non ulteriùs repetat ; hâc enim ratione criſis naturam referet . Hinc idem Hippocrates *primo de morbis*,hanc eandem ſententiam deſcribens, adjecit particulam *validè*,quæ non ſolum referri poteſt ad diarrhœam,ſed etiam ad vomentem, & ad vomitum ſupervenientem,puta cum virium robore toleratum.

APHORISMUS XVI.

Pleuritide,& Peripneumonia correpto alvi profluvium adveniens,malum.

QUod antea ſcripſit Hippocrates de ſupervenientibus evacuationibus conferentibus, nũc de aliis nocentibus ex adverſo proloquitur; atque exemplum dat in morbis pectoris , in quibus dejectiones ſupervenientes nocuas animadvertit . Et quidem Pleuritis,ac Peripneumonia morbi ſunt partium ſpiritalium , quorum alter ad Pleuram,alter ad Pulmonem pertinet : quamvis non defuerint, qui utrumque Pulmoni affixerint , eâ tamen differentia , ut ſi Pulmo totus ſecundum utrumq; latus dextrum, & ſiniſtrum,inflammationem contraheret, Peripneumoniâ laborare diceretur ; Pleuritide vero,ſi alterutro tantum lobo;de qua re alibi .

Utcumque autem id eveniat,certum eſt Pleuritidem,& Peripneumoniam ægritudines pectoris eſſe, & partium in pectore contentarum , quæ nulla alia ratione ſalubriter judicari poſſunt , quàm per anacatharſim;unde 5.*aphor*.8. ab eodem Hippocrate ſcriptum eſt: *Quicumque morbo laterali, ſeu pleuritide laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ii ad*

ſup-

ſuppurationem vertuntur; quoniam nullus alius tutior ductus patet expurgationi humoris in pectore contenti,quàm per aſperam Arteriam, adeoque per tuſſim.

Si ergo contingat Pleuritide, aut Peripneumoniâ laborantem non expectoratione, ſed dejectione per alvum evacuari, duplici proculdubio incommodo afficietur: altero quidem, quòd humor in pectore contentus non expurgatur,cùm ex pectore ad alvum ductus nullus ſit,interſepiente Diaphragmate cavum pectoris,& abdominis: altero verò,quòd alius ab eo, qui peccat,educitur,& non ſine ingenti virium jacturâ, cum ventriculi, & primæ digeſtionis languore, recrudeſcente interea, aut etiam putreſcente eo, qui pectoris cavum occupat; unde tum Pulmo,tum Cor, & ſanguis uniuerſus plurimùm inficitur. Accedit quòd ſuperveniens alvi profluvium in Pleuritide, aut Peripneumonia,alia quoque Viſcera, nempe naturalia,præter ſpiritalia,affecta deſignat,potiſſimùm verò Ventriculum, Jecur,Meſenterium, Inteſtina,ex quibus pravi illi humores alvi profluvium concitantes ſine ulla difficultate derivabunt: quo autem morbi plures fuerint, & partes affectæ variæ, eo planè gravius vitæ periculum imminebit.

Quoniam verò, non quamcumque, aut levem evacuationem per alvum memoravit Hippocrates, ſed multam,iteratam, & copioſam,deſignatam ſcilicet ſub nomine *Alvi profluvii*; idcirco tunc ſolùm exinde de ægrotantis vita verendum, cùm alvus immodicè in ejuſmodi Pectoris ægritudinibus fluxerit; ſecus verò,ſi levis ſolùm,& modica dejectio fiat: fieri enim aliquandò poteſt, ut citrà incommodum partium ſpiritalium affectarum, alvus cum juvamento potiùs exoneretur, aut quia cumulatis anteà excrementis abundat;aut quia, ob adjunctam febrim, ſan-

guis

guis à ſuis impuritatibus repurgatur;aut etiam quia compatientia reliqua viſcera naturalia, forte fortuna ab infartu,obſtructione,tumefactione,vi febris, atque Naturæ molimine,per dejectionem illam,ſenſim allevantur , ut in Metone,& in Caupone memorat idem Hippocrates 7. *epidem.* Jure igitur per *alvi profluvium*, immoderatam, impertinentem, adeoque vires atterentem evacuationem,ac ſputum ſupprimentem, notatam voluit.

Neque ſolùm malum cenſendum eſt alvi profluvium in Pleuritide,& Peripneumonia ex ratione partium affectarum,quæ nullatenùs per alvum exonerari poſſunt; ſed etiam ex ratione earũdemmet ægritudinum. Sunt enim Pleuritis, & Peripneumonia de genere inflammationum : in inflammationibus autem nulla purgatio per alvum proficit, ut propterea purgantia medicamenta ſint omni jure interdicta : quomodò enim conferre poterit alvi ſolutio in inflammationibus,in quibus ſanguis alicubi hæret, & concreſcit,indigetque ſui reſolutione , aut ſuppuratione,ut tandẽ pars inflammata in priſtinum ſtatum reſtituatur? id quod potiſſimùm in Pleuritide , & Peripneumonia fit;de qua dicitur,quòd quanto citiùs ſputum comparuerit , tanto quoque morbus breviabitur. Quod ſi cum Heurnio addere quoque velimus adverbium *vehementer*, quo non levem inflammationem, ſed magnam , ingentem, vehementemque intellexerit Hippocrates , profectò timendum magis de illarũ eventu â ſuperveniente alvi profluvio : quippe vehementi Pleuritide, aut Peripneumoniâ laborantes gravioribus ſymptomatibus afficiuntur , dolore ſcilicet acutiſſimo , difficili reſpiratione,ſiti, vigiliâ,inquietudine,febri continuâ,ceteriſque,quæ magis, magiſque exacerbabuntur , & ingraveſcent , â ſuperveniente diarrhœa. Sed & longè pejus erit ſi alvi fluor accid[illegible]

his,

hís, qui ex longo tempore Pleuritide, aut Peripneumoniâ laborarint, veluti ſuppuratis, ac tabidis effectis, quemadmodum ex voce græca ἐχομένῳ, ideſt *habito, detento, vexato*, ſive *diutiùs affecto*, colligit Galenus, eſtque cunctis notiſſimum.

APHORISMUS XVII.

Lippientem alvi profluvio corripi, bonum.

ADnotat nunc Hippocrates beneficia ex alvi profluvio provenientia in aliis affectibus, ac pro exemplo affert lippitudinem, quam conſequens alvi dejectio ſalutaris dicitur.

Quid autem pro lippitudine intelligendum, græca vox *Ophthalmia* ſatis apertè explicat, quam Celſus lippitudinem, & oculorum inflammationem pluries appellat, licet pleriſque lippitudo ad palpebras potius inflammatas referatur, non verò ad oculos. Quin & Celſus ipſe *lib.6.cap.6.* aliam, diverſamque videtur facere lippitudinem ab inflammatione oculorum, eamq; ſæpius nuncupat *Aſpritudinem*, per quam palpebrarum extremitates aſperæ, ac dolentes obſervantur.

Sed quamvis de nomine parùm interſit, multùm tamen refert noviſſe, Hippocratem alibi diverſimodè deſcriptam *Ophthalmiam* memoraſſe, præſertim verò *primo epidem ſect.2.& 3.aphor.12.& 16.* ubi modò humidam, ſed mordacem; modò aridam, & tabificam; modò ſiccam, & pruriginoſam, imò etiam exulcerantem nominat, veluti à diverſis cauſis, atque humoribus progenitam; Unde ipſe fieri crediderim, cur lippitudo quandoque ſit contagioſa, & lippientes,

alios

Digitized by Google

alios inficiant; imò nec æquabiliter afficiant, & afficiantur, neque paribus ſymptomatibus moleſtentur, cùm,& aliquando in palpebris ſolùm,aliquando etiã in adnata , ſeù conjunctiva tunica , ruborem, tumoremque patiantur . Quare qualem hic intellectam velit quæri poteſt .

Et clarè liquet eam lippitudinem hoc in aphoriſmo deſignari,quæ nedum palpebrarum , ſed & adnatæ oculorum tunicæ inflammatio eſt,facta ab affluxu humorum ibidem hærentium,potiſſimum acrium, & erodentium,quorum cauſâ aſperitas, dolor,rubor, tumor,in orbita oculorum exteriori percipiatur: etenim niſi humores corpulenti has oculorum partes occupaverint,ac læſerint , fieri haud poterit, ut per alvum excreti lippientes liberent;pari certè ratione, ac de obſurdeſcentibus auribus alibi idem Hippocrates pronunciavit . Niſi etiam dicere velimus cum cæteris Expoſitoribus, liberari lippientes oculos per alvi exonerationem, factâ ſcilicet depoſitione humorum ab affectis viſceribus naturalibus, ex quibus illi coafficiebantur.Oportet autem alvi profluvium ſponte evenire; ſiquidem, ut antea monuimus, iſtiuſmodi evacuationes morbis ſupervenientes ſponte Naturæ excitari debent , cùm ſolius Naturæ opus ſit id evacuare,quod convenit,& quo tempore,atque eâ quantitate,quæ cauſæ morbificæ correſpondeat. Hinc non benè quis ex hoc deducere poterit licere Medicis indiſcriminatim oculorum lippitudines per dejectoria medicamenta curare, niſi aliter conſtiterit in ejuſmodi opere naturam ſibi adminiculantem habere, fortè quia in alvum adigere tentat humores , & vel rugitu, aut ventris murmure , aut inteſtinorum inflatione ejuſmodi depoſitionem oſtendat .

Quia inſuper Hippocrates uſus eſt voce *profluvii*, exiſtimandum propterea ſupervenientem hanc

Digitized by Google

evacuationem oportere eſſe copioſam, & non ſolùm fæcum, aut inteſtinalium excrementorum, ſed etiam humorum, acrem, muriaticamque conditionem præſeferentium: quippe hâc ratione fiet, vt oculi ab humoribus ibidem ſtagnantibus vindicentur, vel etiam pars alia mandans affecta inaniatur. Quòd ſi evacuatio iſta ſponte naturæ promota, parca admodùm ſit, & inſufficiens, tutò tunc poterit Medici induſtriâ perfici, & expleri, documento ejuſdem Hippocratis *aphoriſmo 20. primi*.

Denique inquit Hippocrates, *bonum*: ſignificans ex hoc utilem eſſe ejuſmodi evacuationem, quamquàm non omninò neceſſe ſit, ut ex illa ſit prorſus lippitudo deſitura: etenim poſtquàm humores ab oculis defecerint, remanere quoque ſolet aſperitas cum rigiditate, quæ non niſi progreſſu temporis ſponte Naturæ deſinit, vel fotibus, & balneis egebit, ut penitùs aboleatur; quemadmodum idem Hippocrates 7. *aphor.* 46. & *hoc eodem* 6. *aphor.* 31.

APHORISMUS XVIII.

Veſicâ diſciſsâ, aut Cerebro, aut Corde, aut præcordiis, aut aliquo ex tenuioribus Inteſtinis, aut Ventriculo, aut Jecore, lethale eſt.

PRognoſticus eſt hic Aphoriſmus, in quo Hippocrates mortem prædicit in his, qui vulnus, vel ulcus patiuntur in Cerebro, Corde, præcordiis, Jecore, Ventriculo, aut Inteſtinis gracilibus. Simile quid ſcribitur etiam *lib.* 1. *de Morbis*: *Moritur autem, ſi quis cerebro ſauciatus fuerit, aut ſpinali medulla, aut hepate, aut præcordiis, ſive ſepto tranſverſo, aut veſica,*

aut

aut vena ſanguiflua, aut corde.

Et ſanè, quòd pleræque ex his partibus diſciſſæ, aut vulneratæ mortem afferant, longè notius eſt, quã ut longâ oratione probari queat; nam cùm inter partes corporis numerentur omninò vitæ tuendæ neceſſarias, planè fit, ut diſſectæ, ſicuti non ampliùs ad vitam conſervandam conferunt, ita imminentem mortem proculdubio portendant. Hujus generis præſertim ſunt Cerebrum, Cor, Pulmo, Septum transverſum, Ventriculus. Diſſecto etenim Cerebro, nervi, & nervorum liquor ſtatim malè afficiuntur; unde operationes animales deficere neceſſe eſt: his autem deficientibus nec vita diutiùs perdurare valet. Idipſum, & multò magis dicendum de Corde, quod principium, & origo eſt vitalium operationum; quamobrem ipſo diſſecto, neque pulſus, neq; ſanguinis motus haberi commodè poteſt. Pari ratione Pulmo diſciſſus necem afferet, cùm ſit unum ex præcipuis organis reſpirationis, atque per ipſum principalia vaſa ſanguifera diſpergantur, unde ſanguis in cor, deindeq; in corpus universũ influit. Septum quoque transverſum reſpirationi quammaximè conducit; quare ſi fortaſſe diſſecetur, quia in ſuo motu labaſcit, deficit pariter reſpiratio, quâ deficiente Animal perit. Ita etiam reliqua viſcera his adjacentia eidem infortunio ſubjiciuntur, ſub quibus Præcordia comprehenſa intelliguntur. De Ventriculo autem, quamvis à pleriſque dubitatum ſit, num inter partes principes numerandus foret, quia nihilominus conficiendis cibis incumbit, ſine quibus diu animal perdurare nequit, proculdubio ex ipſius diſciſſione mortem quoque accidere fatendum; quamobrem non immeritò à Quinto Sereno Rex membrorum appellatus eſt, à quo ſcilicet reliqua corporis membra alimentum, robur, & nutricationem ſuſcipiunt. Accedit quòd per ipſum plurimi

Digitized by Google

venarum, arteriarum, & nervorum rami diſperguntur, unde abſq; iſtorum gravi læſione eumdem vulnerari minimè contingit, adeoque non ſine evidenti vitæ periculo.

Quoniam verò aliquando obſervatum eſt ex vulneribus Cerebri, Cordis, & Pulmonis ægrotantes ſupervixiſſe; anſa datur pleriſque dubitandi, quâ ratione id evenerit; ut ſimul una tueri poſſint doctrinam hanc Hippocratis, & ex adverſo experimenta eidem adverſantia. Verùm facile difficultas exolvetur, ſi vulnera his partibus inflicta, & à Medicis memorata, examinentur ubi, & quomodo contigerint. Nam qui teſtantur ab vulneribus capitis, cordis, aut pulmonum conſanuiſſe, haudquaquàm de partibus organicis iſtorum viſcerum meminêre, ſed ſolum de ſuperficiariis, & extimis eorumdem. Cerebrum ſiquidem, ut ex anatome liquet, conſtat cortice, & meditullio; ex his autem meditullium omninò neceſſarium eſt ad animales operationes ſenſitivas, & motivas obeundas; cortex verò non niſi plurimarum glandularum contextus eſt. Hinc ſi portio aliqua corticis cerebri reſcindatur illæſo meditullio, quia organa deſtinata functionibus ſenſitivis, & motivis inoffenſa manent, benè poterit in vita animal permanere; ſecùs verò ſi interna cerebri ſubſtantia, ejuſque meditullium offendatur. Cor pariter, ſine vitæ jactura vulneratum memoratur ea in parte, quæ illius mucronem conſtituit, qui cùm pars extima illius ſit, nihilque impediat motum ejuſdem, & ſanguinis trajectionem in arterias, neque proinde vitæ tuitioni incommodabit. Cæterùm vulnera cordis inflicta baſi, ventriculis, arteriæ aortæ, cæteriſque ductibus principalibus ejuſdem, omninò lethalia obſervata fuere. Pulmones quoque reſecti memorantur, ſuperſtite vita, in extremitatibus & apicibus loborum, quò ſcilicet

cet vaſa pulmoniaca circulanti ſanguini neceſſaria haudquaquàm pertingunt. De Jecore præterea idem omnino dicendum eſt; nam ſi vulnus ſit inflictum in ſubſtantia Jecoris, ubi arteriæ, & venæ latiores adunantur, adeoque partem illius organicam conſtituunt, proculdubiò lethale erit; ſecus vero ſi fiat in extremitatibus loborum. Et ratio inde deducitur, quia vulnera in his viſceribus inflicta, non alia de cauſa lethalia ſunt, niſi quia ſanguinis circulationi impedimento ſunt, & diruptis, inciſisque venis, aut arteriis, ſanguis extra propria vaſa effunditur, qui deinde exhauſtus motum cordis conſervare nequit, nec reliquas partes vivificare; quin & multoties ab irruente ſanguine adjacentes aliæ opprimuntur, & repentè ſuffocantur, unde vita diutiùs perſiſtere non poteſt. Accedit quód ſanguis extra propria vaſa effuſus duplici alia de cauſa vitæ incommodat, & quia reſtagnans putreſcit, & corrumpitur, & quia mole, ac irruptione, qua in parte hæret, gravat, opprimit, obruit, citiùs tamen vel tardiùs, pro varietate viſcerum affectorum. Atque hinc modo fit, quamobrem vulnera apices viſcerum ſolummodo lædentia lethalia non ſint, niſi ex aliquo alio accidente, quia ejuſmodi vulnera vaſa ſanguifera majora, & pręſtantiora minimè perturbant, unde nec multus ſanguis effunditur, nec motus ſanguinis intercipitur, aut impeditur. His itaque de cauſis accidit, ut vulnera baſim cordis, & venas, arteriaſque inde exorientes transfodientia ſtatim perimant, ut & vulnera perforantia medium pulmonis, quoniam diruptis vaſis pulmoniacis, vel ſanguis aliò diffunditur, quàm in cor, vel impetuoſiùs quàm par ſit in cor ipſum influit, unde illius motus impeditur; in reliquis autem partibus vulnera inflicta non ſtatim enecant, ſed in aliquod tempus protrahuntur, quia ex his non omninò inter-

Digitized by Google

tercipitur motus ſanguinis, & cordis, licet deinde in lethum etiam deſinant, aliâ ſanè de cauſa, quemadmodùm de vulneribus Veſicæ, & Inteſtinorum mox dicemus.

Vulnera itaque in univerſum lethalia erunt nõ unâ, ſed multiplici ratione. Primò, ſi in partibus vitæ tuendæ neceſſariis conformationem, texturam, & nexum vaſorum, aut ſtructuram earumdem diſcindant, ac turbent. Secundò, ſi circuitum ſanguinis interrumpant. Tertiò, ſi operationes ad vitam tuendã deſtinatas lædant, vel adimant. Quartò, ſi excrementorum repurgationes impediant. Quintò, ſi inflammationem, gangrænam, dolorem vehementem, aut alia ſymptomata graviora inferant, unde vires atterantur, & labaſcant. Hinc modò vulnera Cordis, & Cerebri ex primo, & ſecundo capite lethalia ſunt, Pulmonis verò, Jecoris, aliorumque viſcerũ magnis, latiſque arteriis, & venis refertorum ex ſecundo, & tertio capite; ex quarto, & quinto denique Inteſtina, & Veſica, in quibus etiam ſummopere conſiderabilis eſt propria conſtitutio membranoſa, & nervoſa, ob quam convulſionibus ſubjiciuntur, & difficillimè coaleſcunt.

Atquî dubitare contingit, cur Hippocrates Lienis non meminerit, cùm tamen Lien arterioſum viſcus ſit? Ad quod dicendum, nullam de illo Hippocratem hoc loco feciſſe ſpecialem mentionem, quia parem cum Jecore conditionem ſortitur; vel quia, ſi fortaſſe vulneretur, commodè reſcindi poteſt, cùm viſcus linguoſum ſit, & facile à cæteris ſeparabile, quinimo illum eximi etiam integrè poſſe teſtantur plerique Anatomici citrà ullum vitæ incommodum.

Quoniam verò Hippocrates in textu non omnia Inteſtina dixit diſciſſa mortem afferre, videndum hîc etiam breviter, quænam ſit differentia inter tenuia, & craſ-

Digitized by Google

craſſa inteſtina , ob quam tenuia ſi vulnerentur, aut ſcindantur, mortem afferant, ſecùs verò craſſa. Et quidem nedum in vulneribus, verùm etiam in eroſionibus internis experimento conſtitit longe periculoſiora eſſe ulcera tenuium inteſtinorum, quàm craſſorum, nam in dyſenteriis male affecta priora tria, Duodenum, Jejunum, & Ileon, inſanabilia eſſe ſolent; facilioris vero curationis Colon, Cæcum, & Rectum. Verùm diverſitas hæc petenda eſt tum à ſtructura, tum ab uſu, tum etiam ab humoribus, qui per illa diffunduntur: etenim Inteſtina gracilia ex membranis conſtituuntur tenuioribus, habentq; glandulas quoque molliores, in quas hiant oſcilla venarum lactearum, unde chylus in meſenterium, & ſaccum lacteum trajicitur, quamobrem & ſtructura, & uſus illorum longè præſtantior eſt, quàm ſit ſtructura, & uſus aliorum trium Inteſtinorum craſſorum, in quibus & tunicæ craſſiores, obeſioreſque ſunt, & glãdulæ duriores, compactioreſque, eo quòd diutiùs detinendis fæcibus inſervire deberent. Humores etiam confluentes ad Inteſtina tenuia, pancreaticus ſcilicet & felleus, cùm in ſtatum præternaturalem degenerant, peſſimã, & deleteriam conditionẽ nanciſcuntur, unde graviùs affici ſolent Inteſtina gracilia, ſecùs verò craſſiora, ut patet; quamobrem non ſine ratione fit periculoſiori dyſenteriâ laborare Inteſtina ſuperiora, quàm inferiora. Non immeritò proinde Hippocrates conſideratis his in Inteſtinis gracilibus, dixit illa diſciſſa lethalem exitum ſortiri, non ideo tamen ejuſdem periculi expertia eſſe Inteſtina craſſa, quæ etſi plerumque non tam graviter afficiantur, poſſunt tamen aliquando, ex ingenti, & magna diſciſſione pari modo periclitari, ſed longè minùs, vel tardiùs, quàm gracilia. Veſica pariter diſciſſa inſanabilis eſt, quia cùm ſit perpetuum emiſſarium urinæ, nequit promptè

con-

conglutinari; quin & ulcus ibidem contractum perpetuò ſordidum eſſe ſolet; quamobrem ſæpeſæpiùs experimur illa in fiſtulas facillimè deſinere.

Denique Ventriculus ſi vulneretur, etiam mortem portendit, ſiquidem ipſo diſciſſo neceſſe eſt ſuccos digeſtivos infringi, illius texturam vitiari, chyloſim offendi, & chylum ipſum neutiquam protrudi poſſe per pylorum ad inteſtina. Sed & ob nervorum copiam, quibus intexitur, fieri nequit quin etiam cerebrum compatiatur, unde poſtmodùm motus convulſivi; quinimo ex ſola ſimplicique illius læſione vomitus, ſingultus, anxietas, dolor, & alia graviora ſymptomata minimè poterunt evitari: ab his autem fieri nequit quin mors ſit brevi ſubſecutura.

Ventriculo non irrationabiliter adjungi poteſt Oeſophagus, qui vulneratus non diſſimiliter lethum afferet, ut non ita pridem obſervavi in quodam Presbytero ob vulnus inflictum in parte poſtica thoracis prope ſpinam, cui Oeſophagus adnectitur.

Partibus his vulneratis, atque hoc loco memoratis ab Hippocrate, ſunt qui alia plura adjiciunt; & quidem Braſavolus Veſicam felleam, Pericardium, Pulmonem, Lienem, & Spinatam medullam inter partes ad exitium vulneratas recenſet: Et Celſus *lib.5.cap.26.* addit quoque Renes, venas, & arterias potiſſimùm circa fauces, & guttur, nec non ſpinalem medullam, uterum, & meninges cerebri. Verùm non quæcumque vulnera, quæ inſanabilia ſunt, lethalia dicenda erunt: etenim oſſa, & cartilagines ſi frangantur, aut vulnerentur, licèt plerumque inſanabilia evadant, nō tamen mortem neceſſariò afferunt. Cæterùm multæ aliæ partes vulneratæ aliquando exitiales fiunt (etiamſi commodè ſanari poſſint) vel ob imperitiam artificum, vel ob ſymptomatum ſocietatem, vel ob vulneris profunditatem, aut magnitudinem, vel ob ſan-

Digitized by Google

ſanguinis effuſionem, indeque conſequentem virium jacturam, vel ob ætatis languorem, vel ob carnium mollitiem, vel ob alterius morbi præſertim virulenti concomitantiam, ut in lue gallica affectis experimur. Hinc non ſemel contigit obſervare vulnera, aut ulcera in partibus extimis etiam ignobilibus corporis inflicta, quæ tandem mortem attulerint, in ſenibus, valetudinariis, gallicâ lue affectis, aliiſque propter quaſdam circumſtantias cum vulnere conjunctas.

Signa denique quibus internoſcere liceat quæ membra diſciſſa aut vulnerata ſint, ut ex illis judiciū ferri poſſit lethalis, aut ſalutaris eventûs, latè expoſuit Celſus *cit.lib.5.cap.26.* ex quo alii Chirurgiæ profeſſores, quos conſulite ſi lubet.

Illud autem à nobis videtur ſuperaddendum, quod iterati, inæquales, & recurrentes rigores febriles ferè ſemper ſolent internorum viſcerum læſionem prædemoſtrare, idque vel ob ſanguinis è venis, aut arteriis diſciſſis effuſi in alias circumjacentes partes, præſertim ſenſu præditas, irruptionem, ſubſequētemque putrefactionem, vel ob impeditum ea in parte ſanguinis circuitum, qui cùm non promptè ſua vaſa circulationi deſtinata ſubire queat, illas impetit, & extimulat; & licèt magna ex parte, non rarò per ſupervenientem ſudorem diſſolvatur, perſeverante tamen eâdem cauſâ, denuo illi recurrunt. Hinc benè Cardanus, partes in univerſum vulneratæ quatuor modis mortem afferunt; vel neceſſitate officii, ut Pulmo; vel potentiâ Naturæ, ut Cor; vel ſanguinis profluvio, ut Jecur, Arteriæ magnæ, & venæ; vel ſymptomatum pravitate, ut nervoſa, Ventriculus, Veſica.

APHORISMVS XIX.

Cum diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel nervus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coaleſcit.

EXpoſuit in præcedenti aphoriſmo Hippocrates partium quarundam organicarũ vulnera, eaque protulit lethalia eſſe; in hoc verò aliarum quarundam partium ſimilarium vulnera, & ſciſſuras proponit, atque illa, inquit, non quidem mortem afferre, ſed difficulter coaleſcere, & augeri.

Primo autem loco proponit fracturas oſſium, de quibus tamen dubitare contingit, an non coaleſcere poſſint, & ſucceſſivè incrementum ſuſcipere; etenim *Gal. lib. 3. artis medicæ*, non ſolum in pueris illa inquit facillimè couniri, & deinde augeri, ſed etiam in adultioribus intermedio corpore calloſo, quod licèt propriè os dici non poſſit, nihilominus ad illius naturam quammaximè accedit, quippe quod duritie, ſoliditate, candore, inſenſilitate præditum eſt, ſicut os. Verùm eſto oſſa fracta per intermedium aliud corpus uniantur, propriè tamen coalitio illa dici non poteſt, cùm ſit quid heterogeneum differentis omnino conditionis, & naturæ, quamquàm duritiem, & ſoliditatem oſſium æmuletur, ut propterea ſi contingat in ea parte os iterum fracturam ſubire, non quidem frangetur in poro illo adnato, ſed alibi, ut pluries experimento conſtitit. Sed & neque incrementum ſuſcipit os fractum, ſed in eâdem magnitudine, ac dimenſione ſubſiſtet, cùm nutrimentum quod oſſi ſuggeritur ſupra ſolùm, non verò infra fracturam deferri poſſit, impediente nimirum tranſitum poro illo calloſo; quamobrem experimur oſſa fracta in pueris non ulterius

teriùs increſcere, ſed per comparationem ad alia oſſa correſpondentia aliquantulùm decurtata, & exilia remanere : modò Hippocrates in hoc textu de vero coalitu, & de genuina nutritione mentionem facit, ſecùs verò de falſa,& æquipollente.

Sed unde eſt,quòd oſſa aliæque partes hîc memoratæ coaleſcere,& nutriri non poſſint, gravis equidem eſt hujus loci difficultas. Omnes interpretes cũ Galeno communem in omnibus partibus exanguibus, & ſpermaticis appellatis cauſam faciunt materiæ alibilis defectum. Putant enim partes univerſas corporis aut ex ſemine, aut ex ſanguine generari: ex ſemine quidem partes eas, quæ albæ ſunt, uti ipſi dicunt, Oſſa, Tendines, Ligamenta, Nervi,Venæ, Arteriæ, Membranæ,Cartilagines,Glandulæ;ex ſanguine verò omnia viſcera,Cor,Pulmonem, Jecur,Lienem, Renes, Muſculos, & carnes univerſas. Hinc ſubdunt partes carnoſas, & rubras à ſanguine progenitas, cùm vulnerantur,aut dilacerantur,facillime regenerari,& increſcere poſſe ſuggeſto ipſis ſanguine pro alimento, ex quo exordium deſumpſerunt: at vero oſſa fracta, atque cæteras partes albas, veluti ſpermaticas diſſectas,nullatenus coaleſcere poſſe, quia deficit illis alimentum,& principium generationis earũdem, nempe ſemen.

Sed quàm falſa ſint ejuſcemodi Veterum opinamenta,clariſſimè deducitur ex Anatome, & ex earũdem partium ſtructura; omnia enim viſcera tanquam conſtructa ex glandulis, membranis,fibris,nervis,venis,arteriis, non niſi in primordiis ſuæ generationis eamdem materiam albugineam uniformiter recognoſcunt, unde nil penitùs differunt à generatione, & ſtructura partium albarum, ſeu ſpermaticarum; hinc in prima conformatione embryonis,cùm illius corpuſculum integratur,non niſi texturam quamdam exhi-

bet fibrarum, glandularum, membranarum, & vaſorum, per ipſas excurrentium, quæ deinde à ſanguine materno per vaſa umbilicalia ſuggeſto, nutricationem, & incrementum ſuſcipiunt per ſubſtantiam illam glutinoſam ejuſdemmet ſanguinis, quæ in aliquibus magis, & copioſiùs appingitur, in aliis minùs, & parciùs pro vaſorum exilitate, & pororum, ac texturæ diverſitate. Quòd vero Pulmo, Jecur, Cor, Lien, & alia conſimilia viſcera rubra videantur; membranæ verò, cartilagines, oſſa, alba ſint, id dumtaxat contingit à ſanguine affluentiùs per prædicta viſcera diſcurrente, quoniam continent venas, & arterias latiores, & numeroſiores: at vero in partibus albis, quia venulæ, & arteriolæ exiles admodùm ſunt, proptereà vix conſpici poſſunt. Atque hinc, ſi Pulmo, Jecur, Lien, & cætera viſcera carnea, & ſanguinea putata, ſanguine ipſo exuantur, quod fieri ſolet per immerſionem in aqua tepida, poſtquàm univerſum ſanguinem per illorum parenchymata diffuſum dimiſerint, albicantem quoque ſubſtantiam referunt; & quemadmodùm accuratâ diligentiâ Anatomicorum detectum eſt, nonniſi glandulis, veſiculis, fibris, venis, arteriis, nerviſque contexta ſunt. Itaque omnes partes corporis homogeneam referunt naturam, atque in primis ſuis rudimentis ab una ſubſtantia ſeminis glutinoſa, vel ut meliùs loquar, ab una ſubſtantia albuginea in ovo fœmineo contentâ ducunt originem; à ſanguine vero circumfluo vitam, vigoremque ſuſcipiunt, quemadmodùm fuſiùs à nobis eſt demonſtratum in noſtra Theoretice.

Hinc ergo omnino falſum dicendum eſt, quod à veteribus fuit creditum de duplici materia, origine, & principio partium componentium humanum corpus, & cujuſvis alterius animalis. Sed & falſum quoque eſt deeſſe materiam ſeminalem nutriendis

par-

partibus ſpermaticis aptam, quippe quæ nedum in ætate juvenili,verùm etiam in virili, & ſenili non raró ſuperabundat. Quin imo ſi vera ſunt,quæ Galenus memorat de regeneratione, & reſtauratione oſſium fractorum in pueris,quia in his ſemen deficit, procul dubio oſſium fractorum coalitus & refectio nulla foret,atque contra facilior, & abundantior haberi poſſet in juvenibus,in quibus ſemen uberius eſt,& vegetius.

Totum igitur opus nutricationis à ſubſtantia ſanguinis glutinoſa promanat, quæ longè copioſior ſuggeritur illis partibus, in quas ſanguis uberiùs influit: quo fit ut jecur,pulmo,carnes in majorem molem,temporis progreſſu aſſurgant, minùs verò augeãtur membranæ, aliæque partes exangues. Niſi etiam dicere velimus alimentum partibus accedere ex nervis,& nervorum liquore, ut Gliſſonius,& Warthonus inter Anglos primi arbitrati ſunt,quocircà ubi membranæ corpulentiores ſunt, & latioribus nervis ſunt intextæ, ibi quoque incrementum ſenſibilius obſervatur; contrà verò in membranis tenuioribus, per quas nervi exiliores diffunduntur.

Neque inſuper verum eſt partes carnoſas vulneratas omnino coaleſcere, & reſtaurari in fibris, venis,nervis,arteriis,ſiquidem iſtæ eodem modo uniuntur,ac reliquæ aliæ partes ſpermaticæ dictæ, ut patet ex cicatrice in ipſis relicta; quamobrem non ſemel obſervatum eſt in Cadaveribus anatome ſubjectis,viſcera antecedenter vulnerata,& mox Chirurgicis auxiliis reſtituta exibuiſſe ſignaturas, & cicatrices quâ parte vulnus fuerat inflictum. Sed & in cruribus, tibiis,brachiis, vulnerati muſculi, cùm conſaneſcunt, profundam cicatricem relinquunt, & qui cauteriis fuerant inuſti, poſtquàm ulcus ad cicatricem perductum eſt, manifeſtam ſignaturam, & foveam geſtant,

deſi-

deſignantem non ſolùm cutim externam, ſed etiam muſculorum ſubſtantiam cicatricem ſubiiſſe. Verùm, in his partibus muſculoſis minùs ſenſibilis eſſe ſolet inflicti vulneris ſignatura, quia ſanguis per adjacentes partes circumfluus illas ſublevat, & conſueto rubore afficit, unde non adeò conſpicua in iiſdem remanet cicatrix; contrà verò in reliquis partibus, in quibus venæ, & arteriæ parciores, exilioreſque ſunt, longè apparentior obſervatur, & potiſſimùm in membranis, quarum textura tenuis & plana eſt, & colore candicans.

Quoniam verò adhuc de modo quo Callus fit in oſſibus fractis dubitare contingit, idcirco neque videtur ſoluta difficultas in præſenti textu propoſita. Et quidem ſi id à Veteribus petamus, difficile admodùm erit conjicere, quo pacto oſſa fracta invicem conglutinentur per intermedium Callum. Recentiores verò Anatomici nec quidpiam certi in hac re determinare auſi ſunt. Solùm Angli cum Gliſſonio, & Warthono è membranis, & perioſtiis eorumdem alimentum oſſium deduxerunt, quò fieri ajunt denudata perioſtiis oſſa ſiderari, & contabeſcere: At neque per hoc explicant quomodò Callus in fracturis oſſium generetur, cùm in illis ſæpeſæpiùs membranæ ipſæ coafficiantur, & reſciſſæ, aut diſſectæ nequeant alimentum illis ſuppeditare. Putaverim idcirco alimentum oſſibus ſuggeri à ſanguine ſecundùm partem glutinoſam per apices muſculorum deſinentium in eorumdem oſſium capitibus, ubi cartilagines circumponuntur, & glandulæ innumerabiles ſunt poſitæ: illa verò ſenſim per partem poſt partem intra poros eorumdem intruditur, & per univerſam oſſium ſubſtantiam ſecundùm longitudinem communicatur: quippe oſſa licèt ſecundùm extimam ſuperficiem lævigata ſint, ſecundùm interiorem tamen ſubſtantiam

ſunt

Digitized by Google

ſunt manifeſtè poroſa, ſpongioſa, ſquamoſa, & perforata, ut propterea ſi frangantur, non ſolùm ſuccum ipſum alibilem effundunt, verùm etiam, & non raro, ſanguine intinctum, quo videlicet vegetare, & vigorari poſſint. Hinc facile dijudicare eſt, ſuccum ipſum ex glandulis ibidem ſitis per porulos, & cavernulas oſſium veluti per filtrum tranſudare, & quaquaverſum diffundi; Quin & quò oſſa fuerint majora, & longiora, eò etiam cavitas, & manifeſtior, & oblongior in illis obſervatur cum ingenita quadam ſubſtantia medullari, quæ ibidem ex reſudante eodem ſucco oſſium nutritio concreſcit, & coagulatur inſtar axungiæ, quemadmodùm obſervare eſt in oſſibus femorum, & brachiorum. Non tamen inde negaverim à membranis oſſa amicientibus aliquid etiam volatile, & ſpirituoſum per extimos illorum poros ſuggeri, quo nimirum vegetiora fiant, & in motibus promptiora, ut ſcilicet faciliùs commoventibus muſculis extendentibus, contrahentibus, & circumvolventibus obſequantur. Quia ergo in fracturis oſſium textura illa pororum, & cavernularum diſcontinuatur, & alimentum nequit commodè veluti per filtrum trajici, potiſſimùm quia fibræ ac filamenta eorumdem ſquamoſa non rectâ invicem colligantur, & uniuntur, ſed aliquantulum tortuosè; proinde nodus in parte fracta gignitur pari ferme modo ac in reciſis arborum ramis experimur, ſicut etiam in inſitionibus, in quibus inter truncum, ſeù ramum unius, & ſurculum aut palmitem alterius, nodus adnaſcitur.

Differt autem aliquantulùm ab oſſe ipſo nodus iſte, quia non ex primigenia ſubſtantia ſeminali ortum ducit quemadmodum reliquæ oſſis partes, ſed totus ab adjuncto illis alimento provenit, ut propterea non referat eandem omnino duritiem, quam habet os, licèt eidem quàm proximè accedat: Neque

verò

verò fracturæ obnoxius deinceps ſit, quia oſſe durior, ſed potiùs contrà, quia oſſe mollior, ſed tamen glutinoſior, & compactior, ut in nodis arborũ; nam quæ dura ſunt facilius franguntur, quàm quæ molliora, & glutinoſiora, uti cartilagines, quarum conditionem, & duritiem nodus ille refert, ut proinde meritò Callus appelletur.

Hæc planè de oſſium conglutinatione jam pridẽ meditatus in publicis lectionibus edocuerã, cùm tandem ad manus meas Romæ pervenit accurata, & nova Domini Cloptonis Oſteologia Francofurti, & Lipſiæ anno *1692.* latinè impreſſa; ibique ſimul unà ſuam de oſſibus Anatomem Doctor Dominicus Gagliardus Medicus Romanus diligentiſſimus eſt elargitus, qui ambo oſſium ſtructuram, veluti ex pluribus lamellis ſuperſtratis inſtructã detexerunt, & de eorundẽ nutricatione, & augmento abundè ſatis egerunt, juxta ea, quæ in ſua Anatome Plantarum multò antea Clariſſimus Malpighius indicaverat, *pag.m.19.& 20.*

Quod hactenus dictum eſt de fracturis oſſium, facilè etiam aptari poteſt Cartilaginibus, quæ pari modo nutriuntur, & pari modo coaleſcere poſſunt ac de oſſibus dictum eſt, eâ ſolùm differentiâ, quòd quemadmodum Cartilago eſt mollior oſſe, & durior carne, ita alimentum quod in ſuis poroſitatibus recipit, mediam quoque ſapit naturam inter alimentum illius & iſtius: id autem quod partibus diſciſſis agglutinatur, neque tantam duritiem acquirit, quantam habent primevæ partes Cartilaginis, quò fit ut in confluxu humorum præternaturalium ad eas partes quæ ſciſſuram paſſæ ſunt, ſemper dolor percipiatur acerbior in parte illa conglutinata. Dixit autem Hippocrates partes iſtas non coaleſcere, non quòd revera coalitum nullum admittant, cùm reipſa ſæpiſſimè conglutinari ſoleant, ſed quia per intermedium

dium corpus uniuntur, non verò immediatè per ſua filamenta, texturam, poroſitates, & partium apices connectuntur, quemadmodùm in partibus carnoſis per fibras carneas; atque propterea neque augentur eodem incremento quo reliquæ partes oſſeæ, aut cartilagineæ increſcunt, quia alimentum non ſatis abundanter, neque cum ea vivacitate, & efficacia ad partes infra fracturam tranſmittitur, quemadmodùm in aliis partibus ſanis fit, ut patet.

Idipſum inquit accidere nervis diſciſſis aut ſectis, ut neque amplius coaleſcant, neque augeantur. Verùm in his diſtinguenda eſt punctura à cæſura, nam nervi puncti non ſolum coaleſcere nunquam ſolent, ſed & convulſiones inemendabiles afferunt, quemadmodùm aliàs à nobis eſt dictum *in commentariis ſuper tertium artis medicæ Galeni*; at vero nervi cæſi, aut omninò reſecti nil tale patiuntur, ſed ſolùm nullâ ratione poterunt cum partibus reſciſſis couniri, aut in poſterum ſuccreſcere, unde à Chirurgis communiter pejor, & periculoſior cenſetur nervorum punctura, levior vero cæſura; quin & non raró ſatiùs ipſis ducitur nervum punctum omnino reſcindere, & reſecare.

Quamvis autem cæſi nervi vitæ periculum non minantur, haud tamen poſſunt coaleſcere, & augeri, non ſolùm ex prænarratis rationibus deſumptis ab alimento, ut de aliis partibus ſpermaticis dictum eſt, verùm etiam quia nervi ſecundùm longitudinem præter membranas habent fibras, quæ peculiari liquore perpetim irrorantur, quoties vero illi reſcinduntur fibræ ſimiliter una ſimul reſecantur, quæ cùm nequeant in priſtinum ſtatum revocari, ut in membris reſciſſis quibuſcumque accidit, propterea fit ut coaleſcere neque poſſint. Accedit quòd fibræ ipſæ in reſectione inſtar fidium retrahuntur, ut neque dein-

 ceps

ceps in rectum ſitum diſponi poſſint, quo certè opus eſſet, ut cum aliis reſciſſis poſſent couniri.

Adjicit quoque in textu Hippocrates tenuem genarum partem, pro qua intelligendæ ſunt non ſolùm quæ propriè genæ dicuntur, verùm etiam labia, nares, palpebræ, & facies univerſa, quippe experimur vulnera his partibus inflicta, & quæcumque ſciſſionem, & diſcontinuationem efficiunt fœdas, & indelebiles cicatrices relinquere, etiamſi poſt diuturnum tempus ſagaci Medicorum induſtriâ reſectæ partes coaluerint. Et quamvis idipſum commune ſit totius corporis cuti, nihilominus difficilior ſemper erit coalitio in partibus faciei vulneratis: Id autem multiplici de cauſa videtur evenire, tum quia cutis faciei longè nervoſior eſt cæteris aliis; tum quia ita nectitur cum panniculo carnoſo, qui illi ſubjacet, ut nullatenùs poſſit altera ab altero ſeparari, quâ ratione fit ut nullibi cutis ſe ſola contrahi, & moveri poſſit niſi ſolùm in facie, unde citrà capitis commotionem cutem frontis contrahere, & corrugare ſolemus, ut & labia, buccas, & pinnas narium, in cæteris autem partibus nullimodè; tum etiam quia fibris intexitur omnis generis, & diſſecta facie ita fibræ diſcerpuntur ut quaquaverſum retractæ, nequeant in poſterum nullâ induſtriâ ac diligentiâ couniri.

Denique præputium, ſeu membrana extrema mentulæ, cùm fuerit reſciſſa, neque amplius coaleſcit, ſi in longum, neque augetur, ſi in margine ſectionem patiatur, idque non ſolùm propter ea, quæ omnibus partibus extremis communia ſunt, cùm quælibet pars extrema corporis reſciſſa nunquam ampliùs reſtauretur, vel increſcat, ut in auribus, naſo, digitis; verùm etiam quia pars admodùm exanguis eſt, & pauciſſimis, atque exilibus vaſis eſt intexta, quamobrem neque multo calore, neque multo alimento prædita eſt.

Et

Et quamvis ſecundùm longum diſſecta aliquando viſa ſit coaluiſſe, id tamen non contigit ſine ſumma Chirurgi diligentia conſutis ſcilicet labiis vulneris, & ita proximè inter ſe invicem ſtatim à vulnere commiſſis, ut adhuc ſanguinem funderent: cum hac autem ſumma diligentia etiam per intermedium corpus calloſum coaluiſſe viſa eſt, ut propterea manifeſtam cicatricem referret, & quidem duriuſculam. Si verò ejuſcemodi connexio negligatur, nulla ratione fiet, ut in poſterum conglutinationem, & coalitum admittat, ut pluries eſt obſervatum.

Partibus his in hoc aphoriſmo memoratis poſſent aliæ plures adjici, præſertim extremæ corporis, potiſſimùm palpebræ oculorum, pinnæ narium, naſi acumen, aures, & digiti manuum, & pedum. Verùm partes iſtæ cùm ſint ex ſupradictis ſimplicibus in aphoriſmo recenſitis compoſitæ, quemadmodùm ex anatome manifeſtiſſimè deducitur, propterea ad illarum claſſem ſine ulla dubietate revocandæ erunt. Memoravit autem Hippocrates illas veluti ſimpliciores, ſub quibus comprehenſas voluit reliquas omnes, vel ex ipſis compoſitas, vel cum ipſis in natura, conſtitutione, & textura convenientes.

APHORISMUS XX.

Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.

QUamvis Aphoriſmus hic communiter ab expoſitoribus receptus, & iuxtà verſionem Leoniceni traditus veriſſimus in quocumque ſenſu credatur, quoniam ſanguis extra propria vaſa effuſus

Digitized by Google

ſtatim concreſcit, aceſcit, & in pus vertitur, quemadmodùm paſſim experimur in ejuſdem collectione in pectoris cavo, cùm è venis, aut arteriis ejuſdem pectoris, & pulmonis effunditur, nihilominùs re exactiùs perpensâ, & ad experientiam revocatâ, non ubique veritati conſonat, etenim ſæpiſſimè etiam obſervamus ſanguinem in inteſtinorum cavitatem effuſum, ut & in fundum ventriculi, concreſcere quidem in grumos, & coagulari, non tamen in pus verti, ſed ſub eadem ſanguinis forma compactum, concretumque evacuari etiam poſtquàm diù & ad plures dies fuerit detentus. Quamobrem non immeritò viſum eſt pleriſque de veritate iſtius aphoriſmi aliquantulum ambigere; quinimò Recentioribus quibuſdam putatur pus non quidem ex ſanguine, ſed ex lympha, & adipe proficiſci: Sed & Fuchſius aliter quoque exiſtimavit illum eſſe exponendum, & quidem ſub generaliori ſignificatione ut ſanguis præter naturam effuſus in quamcumque cavitatem non ſuppurationi ſtrictè ſumptæ, ſed corruptioni ſubjiciatur. Hinc videndum hoc loco breviter erit, quibus in cavitatibus collectus ſanguis ſuppuretur, & cum quibus conditionibus, & circumſtantiis ſuppurari poſſit.

Et quidem quòd pus ex ſanguine oriatur palã eſt, juxta doctrinam Galeni pluribus in locis, in quibus clariſſimè oſtendit ſuppurationem preſsè ſumptam nullatenùs cõpetere poſſe, niſi ſolum ſanguini: cæteros autem humores per analogiam dumtaxat dici poſſe ſuppurati, quatenus per corruptionem æmulantur puris naturam, ſed revera in pus minimè vertuntur. Sic in empyemate aliquando pus expurgatur verum, cùm ex præcedenti ſputo ſanguinis originem duxerit, juxta documentum Hippocratis: *à ſanguinis ſputo puris ſputum*; aliquando vero ſputum puri ſimile fit, ſed verum pus non eſt, cùm ſcilicet ex

phleg-

Digitized by Google

phlegmate aut lympha ortum traxerit. Id ipſum quoque experimur in tumoribus, nam ſi iſti fiant ex ſanguine,& inflammationis naturam referant, verum pus cùm maturuerint emittent; ſecus verò ſi à cæteris humoribus fiant, ut in œdemate, meliceride,& ſimilibus, licet videantur puris conditionem referre, fortaſſe propter alborem,revera tamen purulentam materiam minimè exhibent. Itaque cùm ſanguis extra propria vaſa effunditur, bene poteſt in pus cõmutari, ſi tamen per fermentationem in corruptionẽ tendat. Ut autem corruptioni ſubjiciãtur,neceſſe eſt ut in cavitatem undequaque concluſam effundatur, in qua poſt concretionem, & acorem, particulæ ejuſdem ſanguinis heterogeneæ inter ſe invicem colluctentur,& tenues, ac volatiles, contranitentibus craſſis,niſu quodam ſubigant,& ſubigãtur; unde indebita fermentatio, & à fermentatione tenuium particularũ exolutio, & craſſarum præcipitatio, immò & totius humoris permutatio,atq;in pus converſio. Hinc in cavitatibus patentioribus,in quibus ejuſmodi motus fermentativus minimè poteſt excitari, nec conſequẽter ſuppuratio haberi poteſt; quemadmodùm experimur in inteſtinis craſſioribus, & in ventriculo. Cæterùm in cerebro, pectore, renibus, glandulis, cæteriſque cavitatibus anguſtioribus, & occluſis,promptiſſimè ſuppuratio accidit,ob traditam rationem; quinimò quò loci fuerint anguſtiores, & ex adjuncto calore facile promoventes fermentationem, eò quoque citior,& facilior ſuppuratio promovebitur, qua de re ſanguis effuſus in muſculos citiùs ſuppuratur,ut & in parenchymatibus viſcerum, quemadmodùm experimentis palàm eſt. Atqui pus univerſim à ſolo adipe, & lympha proficiſci minimè crediderim, cùm ex adverſo multæ partes adipis expertes ſuppurationi ſubjiciantur, & phthiſici penitùs extenuati, ac omni

adipe

adipe conſumpti, purulenti ſint.

Quamquàm autem Hippocrates dixerit *in ventrem* ſeu ut mavult Fuchſius, *in cavitatem*, non tamen pro ventre, & cavitate intelligendi ſunt Venter imus, & medius ſcilicet thorax, & ſecundùm alios etiam caput, ſed etiam tubuli, & pori omnes in toto corpore conſtituti, ut propterea non irrationabiliter plerique Anatomici exiſtimârint omnem muſculum, & quodcumque viſcus, immò & partem quamcumque corporis, ſuos habere ventres, & cavitates, in quibus ſanguis recipi, & colligi poſſit; & ſicuti in ſtatu naturali ſanguis quaquaverſum diffunditur, vel ut vivificet, vel ut nutriat partes, ita in ſtatu morboſo è ſuis vaſis exiliens, ſi hæſerit, inflammationem primùm, mox ſuppurationem excitat: neque enim fieri poteſt ut ſanguis recipi, & colligi poſſit in partibus quibuſcùmque, niſi cavitates, ſaltem inconſpicuæ, vel etiam poroſitates ibidem ſint, quæ illum excipiant, cùm duo corpora in eodem loco ſimul eſſe non poſſint, ex cōmuni ſententia Philoſophorum.

Debet inſuper ſanguis ut putreſcat, corrumpatur, & commutetur in pus, moram in cavitatibus cōtrahere; unde ſi fortaſſe è venis effuſus per alios ductus effluat, minimè putreſiet; & è converſo etiamſi intra venas, aut in apicibus arteriarum aliqua de cauſa præternaturali immoretur, poterit putrefactionem & ſuppurationem ſubire: quâ ratione factum eſt, ut ſanguis ſit ſemper in motu, ne ſcilicet alicubi hærens concreſcat, & putrefiat: quia verò è ſuis vaſis effuſus à continuato motu circulationis deficit, & in cavitatibus aut poris partium reſtagnat, ſtatim concreſcit, & corrumpitur, excitatâ ibidem indebitâ fermentatione, ut dictum. Adjectum eſt inſuper *præter naturam*, ut fortaſſe diſcrimen ſtatueretur inter eam effuſionem, quæ naturaliter fit è vaſis in poros partium

pro

Digitized by Google

pro nutricatione, quippe quæ ſenſim accidit & non ultra partium exigentiam, unde pedetentim convertitur in ſubſtantiam partium alendarum; at verò quæ præter naturam fit, affatim accidit, & præter naturæ exigentiam, eo quòd nec quantitas conveniens ſervetur, nec modus, nec vſus naturæ operantis, ſed solùm à cauſis præternaturalibus tum ſanguinem depravantibus, tum vaſa ſanguifera erodentibus, unde poſtmodum ſanguis effluit.

Denique ſcriptum eſt in aphoriſmo neceſſe eſt ſuppurari ſanguinem extra venas effuſum; ſiquidem cùm non ampliùs regi poſſit à natura per motum intra propria vaſa, neque ex altero capite commutari poſſit in ſubſtantiam aliti, neceſſariò fiet ut per corruptionem convertatur in pus, modis ſuperius enarratis.

APHORISMUS XXI.

In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio.

QUid pro inſanientibus intelligat Hippocrates in hoc aphoriſmo dubitari poteſt. Et Galenus *in commentario* de iis exponit, qui melancholico delirio ſunt affecti. Verùm non solùm melancholicos, ſed etiam maniacos non improbabiliter interpretabimur, attentâ cauſâ utriuſque delirii, quæ ſemper ab humoribus acorem præſeferentibus procedit, eâ ſolùm differentiâ, quòd in melancholicis acidam ſtypticitatem, aut ponticam conditionem ſapit; in maniacis vero redolet acritatem.

Quoniam verò per varices, aut hæmorrhoidas ſu-

ſupervenientes, ſignificatur humores iſtos acidos deorſum transferri,& à partibus ſuperioribus removeri, propterea fit ut Inſaniæ ſolutio exinde ſit ſperanda,& quemadmodùm,ex ſuperius traditis, hæmorrhoides ſupervenientes melancholicis proſunt,tranſlatâ causâ melancholici delirii ad venas podicis; ita in his facilè etiam inſania deſinere poterit decumbentibus vitioſis humoribus ad partes corporis inferiores. Neque multum differre videntur varices ab hæmorrhoidibus, eo quòd pari modo, quo hæmorrhoides tument circa podicem, illæ in cæteris partibus corporis tumorem referunt,unde varices deſcribi ſolent,venarum in aliquibus partibus corporis tumores; & ſicuti hæmorrhoidales venæ tumefactæ nigreſcunt, ita quoque liveſcunt varices à congeſto, atque hærente in ipſis ſanguine,propter acidum concreſcente,&,ut vocant,melancholico: quare hæmorrhoides rectè poſſent varices podicis appellari.

Debent autem tum varices, tum hæmorrhoides ſupervenire, etenim hac ratione ſignificant deponi vitioſum humorem ad partes ipſas tumefactas, & ubi antea acidus, & vitioſus ſanguis ferebatur in caput,mox à provida natura repurgetur, & deturbetur ad partes corporis infernas cum tumore venarum hæmorrhoidalium,aliarumve,à tranſpoſitione ejuſdē peccantis humoris. Et licèt varices comparere ſoleant in omnibus fere corporis partibus, collo, brachiis,mammis,pectore, imo ventre,femoribus,tibiis, aliiſque; nihilominùs ſecurior ſemper erit ejuſmodi tranſpoſitio in partes infernas, & à capite remotiores,ne ſcilicet reditus exinde timeri poſſit, è partibus inferis metaſtaſi affectis in ſuperam inſaniâ laborantem. Et quidem plurimi ab inſania, aliave conſimili capitis ægritudine evaſiſſe viſi ſunt, vel ſaltem in melius abiiſſe,apparentibus varicibus in tibiis, ne dum ſuper-

Digitized by Google

ſuperficiariis, ſed etiam profundis; quamobrem in his etiam exiſtimare eſt remeantem ex arteriis in venas ſanguinem, omnem malitiam in varicoſis tibiis deponere, & reliquum magna ex parte repurgatum denuò per jecur in cor circumire, unde cerebrum mitiùs affici cogeretur.

Verumtamen oportebit depoſitam in his partibus Inſaniæ materiam, hærentem eſſe; nam ſi fortaſſe denuò in partes ſuperas remearet, facilè poſſet ex nova tranſpoſitione in cerebrum, remiſſam affectionem augere, atque in priſtinum ſtatum revocare; quemadmodùm de Alcippo idem Hippocrates memorat 5. *epidemiorum*. Unde ſicut apparentibus varicibus, aut hæmorrhoidibus inſania, vel melancholicum delirium deſinit; ita ex adverſo iſta redirent, ſi varices, vel hæmorrhoides diſparerent.

APHORISMUS XXII.

Quæcumque ruptiones ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſolvit.

SIve ruptiones, ſive rupta ipſa, quæ in partibus muſculoſis contingunt in præſenti aphoriſmo legantur, non minimam afferunt difficultatem; cùm fieri non poſſit ut ruptio, vel ruptum unius partis, ad aliam partem remotiorem transferatur. Meliùs ea propter videtur legendum *dolores* non *ruptiones* ut *in commentario* rectè admonet Galenus; vel etiam meliùs cauſa illa, quæ dolorem attulit, quemadmodùm eſſe ſolet ſanguis, ſerum, lympha, aliuſve humor acritatem, aut acorem redolens. Et licèt ruptio, vel ruptum, propriè pertineat ad diſtractionem, diſtentio-

nem, aut divulſionem fibrarum membranarum, muſculorum, & partium carnoſarum; nihilominùs quia cauſa diruptionem efficiens (ſi fuerit interna) vel dolorem à diruptione exortum excitans, & fovens, (ſi fuerit externa), non rarò loco movetur è parte diruptâ in partem exteriorem corporis, idcirco ſub nomine diruptionis implicitè Hippocrates voluit eſſe intelligendam cauſam ipſam diruptionem facientē, vel conſervantem, quoniam dolor diruptionem, & partem diruptam omninò debet concomitari, qui cū fieri non poſſit niſi ab humore diſcindente, & continuum ſolvente, propterea divulſiones ipſas expreſſit Hippocrates veluti dolorificas, atq; ſub ſenſu cadentes.

Hollerius etiam ῥεύματα, id eſt fluxiones legere non veretur.

Si itaque contingat ruptiones, & divulſiones partium dorſi transferri in cubitum, hoc eſt humores, dolores in dorſo inferentes, ex parte ipſa divulsâ dimoveri, & in cubitum deponi, argumento erit cauſam ipſam divulſionem, & dolorem inferentem, mobilem eſſe, atque adeo faciliùs poſſe evacuari per vaſa proximiora, & magis conſentientia, qualia ſunt venæ, per quas ſanguis, ſerum, lympha, alioſve humor perpetuo circumit. Atque hinc eſt cur Hippocrates hîc ſcripſerit venæ ſectione ruptionem ipſam deſinere, quatenus per venæ ſectionem humor ille divulſionem, & dolorem inferens, utpote mobilis, & in cubitum delapſus, facile poſſit evacuari.

Non tamen hinc quis licitè deducere poterit in contuſionibus, luxationibus, fracturis, cæteriſque divulſionibus partium muſculoſarum, debere venam ſecari, nam præterquam quòd tunc dumtaxat admonet hîc Hippocrates venæ ſectione divulſionem ſolvi, cùm humor de parte divulſa ad cubitum defertur, atque adeò mobilis eſt; neque tamen in quibuſvis ruptionibus, divulſionibus, & fracturis cauſa illas efficiens

ficiens interna eſt,ſed ſæpeſæpiùs externa, cujus ratione ſolutio continui manifeſta eſt,& ſanguis,aliique humores in partibus fractis aut contuſis hæret, & reſtagnat, qui propterea nulla ratione per venæ ſectionem evacuari poterit, ſed omninò reſolutione egebit uſu,& auxilio medicamentorum attenuantiũ, diſſolventium,& promoventium diaphoreſim. Et licèt nonnulli in his etiam caſibus ſanguinem mittant, id tamen agunt non ut hærentem ibidem ſanguinem educant,& ruptionem ſolvant, ſed ſolùm ut prohibeant fluxurum in partem affectam humorẽ, qui quò paucior fuerit in venis, eò minùs in partem affectam confluere poterit. Verùm an id rectè etiam agatur, non eſt meum in præſenti loco examinare. Cæterùm Hippocrates nullâ factâ venarum electione, ſimpliciter dixit, *venæ ſectione ruptionem ſolvi*, fortè quia exiſtimavit ſanguinem undecumque evacuatũ iſtiuſmodi irruptionibus conferre. Niſi etiam dicere velis, implicitè contineri in aphoriſmo venæ ſectionem in cubito faciendam, eo quòd ex dorſo ad cubitum ruptionem deſcendere dicatur, quæ cùm ex humore mobili,& fluente, ad illam partem deſcendere putetur, per venas quoque eidem proximiores, atque adeò ex cubito, veriſimile ſit ſanguinem velle eſſe mittendum.

APHORISMUS XXIII.

Si timor, atque mœſtitia longo tempore perſeverent, ex eo atrabilis ſignificatur.

QUamvis Leonicenus ex metu,& mœſtitia longo tempore perſeverante atrambilem ſignificari

ſcripſerit, rectiùs tamen reliqui Interpretes non atrã-bilem, ſed melancholiam ex græco codice verterunt; & licèt atrabilis aliquando pro melancholia exponatur, ad evitandam nihilominùs æquivocationem, meliùs erit melancholiam, non atrambilem hîc exponere: Sed & neque pro melancholia humor melancholicus intelligendus eſt, ſed potiùs affectio melancholica; unde Cardanus, & Heurnius ſcribunt: *ſi timor & mœſtitia longo tempore perſeverent, tale eſt melancholicum*. Et ſanè inter ſymptomata melancholicam affectionem concomitantia, præcipua recenſentur iſta duo, Timor, & Mœſtitia ſine cauſa manifeſta, ut latè explicat *Galen. 3. de loc. affect. cap. 7.*, ubi etiam Dioclẽ reprehendit, quòd in examine ſymptomatum, melancholicum delirium comitantium, iſtorum duorum non meminerit, quippe quòd ab his duobus potiſſimùm, rectè quis dijudicabit patientem factum eſſe melancholicum, ſi diuturna mœſtitia, ac panico timore laboraverit. Et licèt in hoc textu ſimpliciter dicatur ex diuturnitate temporis, quo timor, & mœſtitia perſeveraverit, melancholicum judicari debere patientem; quia tamen diuturna mœſtitia, ac perſeverans timor, neutiquam à manifeſtis, ac externis cauſis oriri poſſunt; idcircò conditio iſta ſine cauſa manifeſta videtur implicitè contineri in temporis diuturnitate, quo timor, & mœſtitia perduraverint. Quoties enim timor, & mœſtitia ex manifeſtis cauſis cœperint, puta ex obitu parentum, aut amicorum, ex infortuniis, calamitatibus, cæteriſque hujus ſeculi ærumnis, tum animi, tum corporis, tum denique bonorum fortunæ, in longum tempus protrahi non ſolent, niſi tamen à cauſa interna foveantur; unde cùm diu perſeveraverint, non niſi ab humore malancholico, depravante cerebri operationes, ortum ducent; ut propterea ſub particula illa *diù* hoc eſt, *longo tempore*, implicitè

citè quoque contineatur, id accidere non à cauſa manifeſta & externa, ſed à cauſa interna & humorali.

Quo autem pacto timor,& mœſtitia ab humore melancholico & acido procedant, indeque deſignent affectionem in cerebro contractam, ſimiliter melancholicam, præter ea, quæ fusè attulit Galenus *cit.3. de loc.affect.& 2.de ſymptomat.cauſ.* clarè quis deducere poterit perveſtigatâ conditione ejuſdemmet humoris, ſuâ aciditate magnopere depravantis internas cerebri operationes, nec non etiam malè afficientis tùm motum cordis, tum ſanguinis, quemadmodùm pluribus oſtendit præ cæteris Williſius,& Nos etiam tum *in noſtra Practice*, tum etiam in commentariis ſuper *3.Artis medicæ Galeni Cap.de paſſionibus Animi.*

Cùm itaque timor, & mœſtitia diù aliquem infeſtaverint, & ſine evidenti externa cauſa in longum tempus perduraverint, indicio erit talem factum eſſe melancholicum, hoc eſt delirio melancholico laborare. Verùm quamvis dictum ſit, ſine cauſa evidenti,& externa, melancholicos timere, & mœſtos eſſe, fieri tamen poterit, ut etiam à cauſis externis timorem, & mœrorem inferentibus, ſit quis melancholico delirio laboraturus; etenim ſi ex præcedente mala diſpoſitione, & habitudine corporis ad melancholicum vergentis, ex malo fortaſſe apparatu ſuccorũ acidorum, quis à nimio mœrore,& à vehementi timore extrinſecùs illato, incidat in tantam animi conſternationẽ, ut deinceps amicorum ſocietatem fugiat, ſolitudinem inquirat, cibos non aſſumat, ploret, vigilet, & aliis conſimilibus incommodis ſe ſubmittat, poterit proculdubiò melancholicum delirium progreſſu tẽporis incurrere, ut propterea timor,& mœſtitia, quæ ſymptomata ſunt melancholicorum, fierent in iſto caſu cauſæ ejuſcemodi affectionis. Non negandum tamen,

Digitized by Google

men, quòd cùm ſymptomata ſunt melancholicorum, junctum melancholicum delirium atteſtantur; cùm verò melancholicorum cauſæ ſunt, disjunctim una, vel altera, veluti ſeparatæ paſſiones animi, melancholiam ingenerabunt, inductâ nimirum in ſanguine, cæteriſque liquoribus corporis diatheſi, acorem præſeferente, vel aliter hebetante motum ejuſdem, & cordis, ut alibi à nobis eſt oſtenſum. Delirium autem, etſi non ſemper in cunctis vocale ſit, mentale ſaltem erit, cùm ſæpenumerò mente ſolùm, quæ timent, aut mœrent, continuò recogitent, ac revolvant, & mille phantaſmata ſibi fingant.

Quamquàm autem melancholicos hîc ab Hippocrate notatos, cenſuerimus eſſe eos, qui ex nigro, fæculento, tartareo, & acido humore melancholico laborant, quique hebetes, taciturni, ſolitarii, triſtes, ac pavidi eſſe ſolent; ſi tamen melancholicus humor non lentus, & craſſus, terreuſque ſit, ſed tenuis, acris, ſalino-ſulphureus, & facile inflammabilis, velut, qui cum atrabile à pleriſque confunditur, quemadmodũ ex prænarrata quorumdam verſione ſuperiùs eſt memoratum; proculdubiò neque pavorem, neque mœrorem præſeferet, ſed potiùs Ingenii vivacitatem, Intellectûs acutiem, Mentis perſpicaciam, & ſpeculandi profunditatem largietur, ut in pleriſque à nativitate, Melancholicis naturâ dictis, experimur. De his namque ſcitè admonet Ariſtoteles *Problem. ſect.* 30. *probl.* 1. in carminibus pangendis, in Republica adminiſtranda, & in ſtudiis Philoſophiæ ſemper extitiſſe optimos, quales, inter cæteros plurimos, fuiſſe teſtatur Empedoclem, Socratem, & Platonem; & noſtræ quoque ætati proximos, ferunt alii, ejuſdem prorſus indolis fuiſſe Taſſum, & Carteſium. Hinc Seneca *de Tranquillitate animi*, affirmare non eſt veritus cum Platone *fruſtrà pulſari fores poëticas abſque furore*; &

cum

cum Ariſtotele, *nullum magnum ingenium ſine miſtura dementiæ eſſe*: quamobrem *non poſſe grande aliquid, & ſuprà cæteros loqui, niſi motam mentem*; quippe quòd ab ejuſmodi humore atrabilario non quidem ſpiritus pauci, hebetes, effœti, & lenti proficiſcuntur, qui ſolùm circà cerebri meditullium (ut in melancholicis terreis) operantes, potiùs mentis confuſionem pariunt, phantaſmatum turbationem, & in judicando inertiam; ſed potiùs tenues, mobiles, quaquaverſum impetentes progignuntur, ferè ut in maniacis, & furioſis; unde poſtmodùm fortis apprehenſio, vehemẽs & prompta exiſtimatio, acutum judicium, & profunda intelligentia exoriuntur. Atque hinc ſtupendum quidem, quod à pleriſque memoratur, hujus generis homines aliquando extitiſſe phanaticos, ac veluti ecſtaſi abreptos, nedum exotico idiomate, quod nũquam didicerant, fuiſſe loquutos, ſed & ventura fermè vaticinatos; fortè quia ex intenſa, ac profunda nimis in ſeipſis meditatione, ab externis objectis penitùs abſtracti, nullamque in mente aliorum phantaſmatum turbationem paſſi, uſque ad ultimas rerum differentias per rectam mediorum continuationem rei præconceptæ, & concupitæ, votum, & finem ſunt tandem aſſequuti. Hinc *efficitur porrò* (concludit Ariſtoteles ibidem) *ut melancholici omnes non per morbũ, ſed per naturam, ſint ingenio ſingulari*. Per naturam quidem: nam ſi præternaturam atrabilarii humores corporibus ingenerentur, exitiales morbos pariunt. Verùm de hac re legantur præ cęteris, *Valleſ. de Sacr. Philoſ. cap. 30. Gaſpar à Rejes Camp. Elyſ. jucund. quæſt. 27. Cal. Rhodigin. Antiq. Lect. l. 17. c. 5. Sennert. l. 1. prax. p. 2. c. 15. qu. 1. Marcell. Don. de hiſt. med. mir. lib. 2. cap.* 1. præter alios.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXIV.

Si quod inteſtinorum gracilium diſcindatur, non coaleſcit.

QUod in hoc aphoriſmo continetur, fuit ab eodem Hippocrate expoſitum *Aphoriſmo* 18. eâ ſolùm differentiâ, quòd ibi gracilia inteſtina cum aliis partibus connumerata recenſeantur, hîc verò ſejunctim ab aliis, gracilia ſolùm inteſtina non coaleſcere referuntur, ſi fortaſſe diſciſſa ſint. Hinc mirum videri debet quâ ratione id ipſum hoc loco ſit repetitum, quemadmodùm cum Galeno *in commentario* reliqui Interpretes confitentur; undè Cardanus nedum illum explicare non eſt aggreſſus, ſed neque in aphoriſmorum ſerie auſus eſt connumerare, cùm illum inter aphoriſmos adſcribere non curaverit. Quoniam igitur ratio iſtius dicti in expoſitione illius aphoriſmi enarrata eſt, ad eundem propterea locum vos remitto.

APHORISMUS XXV.

Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora, non eſt bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.

CUm Eryſipelas fieri communiter dicatur, à tenuiori, & acriori ſanguinis portione, quam biliosam Veteres appellarunt, & hæc facilè mobilis ſit, & de loco in locum excurrens, conſiderans ea propter motum illius in hoc aphoriſmo Hippocrates inquit,

Digitized by Google

quit ab exterioribus partibus ad interiores verti malum eſſe, contrà verò bonum ab interioribus ad exteriores. Idipſum ſcribitur *in Coacis prænotionibus* ſub his verbis: *Eryſipelas foris quidem accedere commodum eſt, intrò autem converti lethale: Convertitur autem intrò, cùm diſparente rubore pectus gravatur, & difficilem ſpirationem habet.* Ubi de eryſipelate pectus occupante peculiariter meminit.

Neque ſolùm credere licet locutum hîc Hippocratem de eryſipelate ſuperficie-tenùs apparente, atque adeò extimam corporis cutem divexante, ſed etiam de eryſipelate in interioribus partibus enato; ſiquidem quâ ratione eryſipelas extrinſecùs fit, eâdē fieri ſolet intrinſecùs, & in intimis viſceribus corporis, quæ (ut experimento pluries conſtitit) nulla ab hac affectione immunia eſſe non ſolent; quare & meninges cerebri, & pulmones, & jecur, & ſeptum tranſverſum, & uterus eryſipelate affecta ſæpè obſervata sũt, ut propterea ſicuti inflammationibus, aliiſque tumoribus interna viſcera obnoxia ſunt, ita etiam poſſunt eryſipelate laborare, unde Hippocrates 5. *aphor.* ſcripſit: *ſi in utero fiat eryſipelas, lethale*; his verbis denuncians benè poſſe uterum eryſipelate affici.

Si ergo eryſipelas interiùs ingenitum, ad externas partes vertatur, bonum erit; quippe quòd melius ſemper cenſendum eſt interiora viſcera ab ægritudinibus vindicata remanere, etiamſi externæ partes afficiantur. Contrà verò gravius omninò erit, & non ſine ingenti vitæ periculo, eryſipelas intròverti, malè affectis internis viſceribus, veluti ad vitæ tuitionem non ampliùs conferentibus, cùm & ſanguis, qui per illa perpetuò circumit, facillimè inficiatur, & infectus, cæteras quoque partes, ac præſertim cor, brevi temporis interſtitio valeat contaminare. Accedit quòd humor eryſipelas efficiens, vel conſervans, pejo-

ris ſemper erit conditionis cùm introvertitur,& pręter tenuitatem,acritatemque,acidam,ponticam,malignamque naturam participabit : ſi enim tenuis ſolùm foret,& volatilis,proculdubiò ſponte ſuâ reſolveretur, & ex habitu corporis neutiquàm denuò intimas partes pervaderet,ubi ſemel deflagraſſet.

Eſt tamen advertendum, quòd ejuſmodi introverſiones eryſipelatis citrà quamcumque occaſionē, aut cauſam externam debent evenire; etenim ſi fortaſſe ex ambiente frigido, ex lotionibus aquæ gelidæ,aut etiam ex applicationibus medicamentorum infrigidantium,& repellentium, vel etiam incraſſantium,& obſtruentium poros cutis,eryſipelas ab extimis ad intima vergeret, etſi malum quoque foret, quia tamen non ex defectu naturæ, neque ex vitio peccantis humoris id eveniret, minus profectò malū foret,& faciliùs poſſet introverſum eryſipelas extrà verti: quod ſecus accidet ſi ſponte ſuâ,& ab interna cauſa introverteretur.

Sed & præterea animadvertendum,tunc ſolùm bonum eſſe eryſipelas extra verſum, cùm per ejuſmodi extraverſionem liberantur partes internæ; ſecùs verò ſi partibus internis nullatenus vindicatis nec ab eryſipelate liberatis, illud ad partes externas vergeret, quemadmodùm fieri ſolet, cùm propter multitudinem,& malitiam vitioſorum humorum non ſatis ſunt partes internæ, ſed etiam externæ coguntur ſuperabundantes illos humores excipere; Conjiciet autem prudens medicus bonam fore iſtiuſmodi extraverſionem,cùm febris,ſitis,ardor,inquietudo,& cætera ſymptomata,quæ cum eryſipelate conjunguntur,omninò deſinunt, vel magnâ ex parte ſaltem remittuntur; at verò ſi iiſdem perſeverantibus, nec ullâ ratione intermiſſis,eryſipelas extravergere videatur, peſſimum indicium erit, denuncians præ multitudi-

Digitized by Google

tudine, & pravitate peccantium humorum, nedum partes internas, ſed etiam externas affici, & coinquinari.

Quod Hippocrates hîc de eryſipelate dumtaxat commemoravit, rectè admonet Galenus *in commentario* aptari quoque poſſe cæteris omnibus tranſpoſitionibus è partibus internis ad externas, ut alibi quoque de Angina 4.*aphor.*recenſuit: ſemper enim ac humor,vel quodcumque aliud præternaturam,è partibus intimis,& profundis corporis,ad extimas,& ſuperficiarias vergit,bonum erit. Quandoque etiam motus humorum habiti à partibus intimis ad intimas,vel etiam ab extimis ad extimas boni, vel mali eſſe poterunt,attentâ partium conditione,& naturâ; unde ſi à partibus intimis ſed præſtantibus ad partes internas ſed ignobiles humores deferantur, bonum erit; contrà verò à partibus ignobilibus ad nobiles, malum. Ita quoque ſi pravus humor,aut etiam eryſipelas è partibus infernis ad ſupernas, ex brachiis, aut cruribus ad pectus,aut caput deferatur, malum. Itaque in unaquaque humoris motione conſideranda eſt partis præſtantia, robur naturæ, integra depoſitio,aut tranſmiſſio,termini à quo ad quem, ſpatium ſeu medium per quod tranſpoſitio illa fit, conferentia,tolerantia,& humoris commoti quantitas, qualitas,& permanentia in parte, ad quam tranſmiſſio facta eſt.

Denique pro praxi notandum perperam ex hoc aphoriſmo illos agere,qui ad reprimendum ardorē, & ruborem partium eryſipelate affectarum conſulunt infrigidantia medicamenta, aut etiam oleoſa,haudquaquàm animadvertentes,facilè ab illis reprimi,& cohiberi motum naturæ propellentis ad cutim; ut propterea ſubſequi ſubinde ſoleat vel introverſio eryſipelatis ad partes internas, & principaliores,vel

Digitized by Google

ejuſdem ſuppuratio, cùm tamen utrumque malum ſit. Satiùs eapropter erit extrinſecùs admovere medicamenta, quæ motum ipſum ad exteriora promoveant, & cutis poros patentiores reddant, ut hac ratione faciliùs vitioſi humores attenuentur, & reſolvantur. In quem finem conſultò ſolent plerique partes eryſipelate affectas ſæpius madefacere vini ſpiritu, ſicut etiam ſpiritu ſalis ammoniaci correcto, vino camphorâ medicato, aliisque ſimilibus. Quòd ſi hæc admovere formido ſit, juvabit partes ipſas ab ambiente frigido linteis tueri, atque intrinſecùs exhibere ea, quæ ſimul corrigant, & diaphoreſim promoveant, atque ex his, quæ mitiora videbuntur, ut eſt pulvis viperarum, cornu Cervi præparatum, ſanguis Hircinus, lapides Cancrorum pulverati, ſal cardui benedicti, & his ſimilia. Referuntur quoque nonnulla extrinſecùs admota eryſipelati ſpecificè prodeſſe, ut ſanguis Leporinus recens extractus, & linteo ſuperimpoſitus, ſanguis caudæ felis, ros Vitrioli, ſperma ramarum, aqua calcis, & in qua lapis medicamētoſus Crollii ſit diſſolutus. Verùm iſta potiùs retundendo acidum, quod in eryſipelate vigere ſolet, quā ſympathiâ, ut Veteres crediderunt, conferre putantur.

APHORISMUS XXVI.

Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio ſolvuntur.

IN expoſitione iſtius aphoriſmi non conveniunt Interpretes. Cùm enim ſententiam hanc non levibus difficultatibus implexam viderint, non fuere pro-

propterea concordes ut in commodum ſenſum illam revocarent. Et quidem qua ratione contingat,ut in ardentibus febribus tremores fiant tam ab illis diſparati ? unde Braſavolus pro tremoribus, rigores appoſuit,quoniam rigor ardenter febrientibus ſupervenire ſolet: Inſuper quomodò fieri poſſit,ut delirio ſolvantur ſive febres, ſive tremores,cùm delirium febribus ardentibus ſuperveniens illarum malitiam augeat,non minuat; hinc nonnulli volunt legendum tremore ſolvi febrem ardentem,non delirium. Putant alii non debere ſcribi *delirio ſolvuntur*, ut habet lectio Leoniceni,ſed potiùs *delirium ſuccedit*, ut exponit Fuchſius,exiſtimans ex tremore ardenti febre ſuperveniente ſuccedere delirium, ſenſu penitùs oppoſito. Quin & Heurnius delirio quidem eos ſolvi ait, ſed in mortem deſinentes,quippe qui ex tremore delirantes reſoluti pereant. Quamobrem Cardanus tã acriter invehitur in Galenum,alioſque Commentatores,ut ſe coactum dicat cum inſanientibus inſanire.

Ne autem de veritate iſtius aphoriſmi, deque illius vulgata verſione dubietas ulla emergat, eandē ſententiam recolligere ad verbum Nobis liceat ex *lib.de judicatione*, & *de Coacis pranotionibus*, unde hic aphoriſmus eſt erutus. Quoniam igitur in utriſque his locis de tremoribus, non rigoribus delirio ſolutis ſermo fit,ambigere propterea nulla ratione licebit de vulgata verſione, adeoque non eſſe pervertendam ſententiam hanc, ut reliqui Interpretes voluerunt; idcircò ſenſus erit tremores ardenter febricitantibus ſupervenientes,delirio facillimè ſolvi,ſive ad ſalutem,ſive ad mortem: quamobrem verbum illud *ſolvi* non erit referendum ad febres, ſed ad tremores, ut ſcilicet tremores ipſi ſupervenientes febribus ardentibus deſinant in delirium, ſitque delirium ipſum judicatio tremorum, licèt ex febre ar-

den-

dente,& ex delirio eidem ſuperveniente æger facilè ſit periturus, niſi opportunis,& convenientibus medicamentis illi occurratur.

Atqui fieri etiam poteſt,ut per delirium, ac febrim promptiùs extenuentur, & diſſolvantur humores nervorum fibras vellicantes, adeoque ſimul unà ab utriſque æger evadat, juxta quem ſenſum Celſus hanc ſententiam vertit *lib.2.cap.8. cui calor,& tremor eſt,ſaluti delirium eſt*.

Quoniam verò tremores hîc memorantur ſupervenientes febribus ardentibus, dubitari non incongruè poteſt, quomodò illi ardenter febrientibus contingere queant? præſertim quia Galenus *lib.2.de ſymptom. cauſ.cap.3.* tremorem ait eſſe motum compoſitum ex facultate debili conante ſurſum attollere membrum, & ex gravitate ejuſdem membri deorſum tendente,unde tremor exurgit, quia ex una parte membrum gravat, & ex altera facultas debilis ſuſtinere illud non poteſt, quemadmodùm exemplo cõſtat in ſenibus, qui propter virium imbecillitatem tremoribus corripiuntur. Id ipſum experiri eſt in puellis pondus aliquod elevare conantibus,qui cùm tantâ virtute non polleant,ut illud attollere valeant, tremere ſolent. Sic etiam bajuli ingentiora pondera ferre cùm non poſſunt, ſub illis toto corpore contremiſcunt.

Verùm qui conſideraverit iraſcentes adhuc juvenes quandoque magno, & impetuoſo tremore affici,& quò fortiores illi fuerint, eò etiam inpenſiùs tremere, cùm tamen in illis nulla improportio fingi poſſit inter facultatem attollentem, & membra deprimentia: Et ex adverſo repentino timore percul-ſos,vehementer quoque tremere;itemque maniacos, phreneticos, alioſque citrà ullum partium languoré contremiſcere ſolere, non irrationabiliter ambiget

de

de cauſa tremoris , quam Galenus attulit, ut alibi quoque demonſtravimus *in noſtra praxi*; quamobrem non immeritò Cardanus *in commentario iſtius aphoriſmi*, duo genera tremorum diſtinguere non eſt veritus, atque unum inquit fieri ab imbecillitate facultatis, ut in ſenibus, & pondere gravatis; alterum fieri cum magno impetu ex depravatione motricis facultatis, non tamen debilitatæ, quemadmodùm in convulſionibus ex irritamento vaporum, aut acrium humorum, itemque in palpitatione, & ſimilibus ægritudinibus.

Contingent autem tremores in febribus ardentibus ex illapſu humorum acrium, aut vaporum è cerebro in nervos, nervorumque tunicas, quæ proritatæ ut à ſe ipſis expellant infenſos iſtiuſmodi vapores, aut humores tremorem excitant. Quòd ſi huic tremori delirium ſuperveniat, quia recurrentibus humoribus, aut vaporibus ad cerebrum, deſinunt punctiones illæ nervis illatæ, proinde fit, ut tremores delirio ſolvantur, quamquàm in pejus ruat æger, nam longè pejus eſt delirare, quàm tremere. Cæterùm qui ajunt febres exinde ſolvi, non tremores, longè latèque falluntur, tum quia verbum illud ſolvuntur ex contextu verborum, nullatenus referri poteſt ad febres, tum etiam quia nemo ſanæ mentis concipere poterit ſolvi febres ardentes à delirio ſuperveniente, cujus cauſâ potiùs illæ increbreſcunt, & multoties in mortem deſinunt. Atquî fieri ſolùm poteſt, ut humores in Cerebrum recurrentes , & excitantes delirium, tenues admodum ſint, & facile reſolubiles, qui propterea promptè evaneſcentes, & febri, & delirio finem faciant.

APHORISMUS XXVII.

Quicumque ſuppurati, aut aquam intercutem patientes uruntur, aut ſecantur, ſi pus aut aqua univerſim fluxerit, omnes moriuntur.

PRo ſuppuratis intelliguntur empyematici, qui nimirum puris collectionem in cavo thoracis ſubeunt: Hi autem cùm multoties nequeant univerſam puris quantitatem per tuſſim egerere, ne ſuffocati perirent, ſolebant Veteres ſectione, aut etiam uſtione, inter quintam, & ſextam coſtam initâ, purulentam illam materiam evacuare, quemadmodùm tempore Hippocratis in frequenti uſu erat; quod & idem Author manifeſtè edocet *lib. de internis affectionibus*, confirmantque Celſus, & Ægineta, aliique, ne dum ex vetuſtioribus, verùm etiam ex recentioribus Medicis. Idem quoque ſolitum peragi in Hydropicis, & Aſciticis advertit etiam Hippocrates *lib. de locis in homine*, & præcitatus Ægineta ejuſce operationis modũ tradit *libro 6. cap. 56.* Nec deſunt inter Recentiores, qui ſummâ diligentiâ, & felici ſucceſſu peractam in aliquibus paracenteſim fateantur, eductâ ſenſim aquâ in abdomine collectâ.

De his ergo inquit hoc loco Hippocrates peculiarem cautionem habendam eſſe, ne pus aut aqua confertim effluat, quemadmodùm etiam in præcitatis locis conſulit. Si namque univerſum pus, & tota aqua ex illis educatur, mortem ſubinde eventuram præſagit; unde licèt in præallegatis locis, cùm cætera præſidia non profecerint, ad educendum pus ab Empyematicis, & ad evacuandam aquam ex Aſciticis ſectionem vel uſtionem commendet, illam tamen nõ univerſim, totamque ſimul educendam admonet, aliter

ter illâ affatim exeunte mors preſtò erit, ut aliquando etiam Nos obſervavimus in quodam Aſcitico, qui licèt ab exitu aquæ viſus fuerit per aliquot horas in priſtinum ſalutis ſtatum reſtitutus; mox tamen repentè venter intumuit,& paulò poſt periit.

At quâ de cauſa ex ſubita tum puris,tum aquæ ſubtercutē evacuatione mors certò immineat? Eraſiſtratus ut refert *Galenus in commentario* dicebat ſe experientiâ compertum habuiſſe,univerſam evacuationem febres,ac mortem afferre; verùm unde id accideret, non memorat, cùm tamen aliud quid diverſum ſit inter evacuationem affatim factam ſtatim à principio, & eam, quæ in confirmato empyemate, & hydrope evenit, ſiquidem ſemper robuſtiores erunt vires inter initia, quàm ſint diuturno poſt tempore, ab inveterato hydrope,aut empyemate. Sed & magna quoque differentia eſt inter ſectionem, & uſtionem; unde uſtionem non niſi volunt in pectore faciendam, ſectionem verò in imo ventre. At Hippocrates varius in hac eâdem re videtur, nam 2. *de morbis* ſecandum,non urendum in empyicis ait; & in aqua intercute urit,non ſecat, *lib.de inter.affect.* & *6.epid.hydropicos*, inquit, *citiùs ſecare oportet,tabeſcentes verò ſtatim urere*; at vero *lib.3. de morbis* agens de ſuppuratis,ſectionem,aut uſtionē ſimul commendat;quâvis *Gal.in comm.*uſtione egere dicat eos, qui plurimū habent pus, quod per ſputū nequeat expurgari;eos verò qui aquā intercutem patiuntur,ſectione potius quàm uſtione. Verùm quocumque pacto pus,vel aqua confertim egeratur, periculoſa ſemper erit evacuatio, cujus cauſam refert idem Gal.in ſuppuratis ad ſpirituum' immodicam exolutionem,quæ ſimul cum puris evacuatione inevitabiliter accidit ob vaſorum reſerationem,quæ antea à pure, & à puris acritudine cōtinebantur occluſa; in hydropicis verò non modò ob

Digitized by Google

cauſam mox enarratam, ſed etiam ob ſubitam viſcerum duritiem, quoniam ſubductâ aquâ non ampliùs irrorantur, ſed areſiunt, unde ſeptum deorſum trahitur cum reliquis viſceribus, quæ in thorace ſunt. At potiùs ipſe crediderim mortem iis accidere, quia per ſubitam, & immodicam tam puris, quàm aquæ intercutis evacuationem vires concidunt, & viſcera labaſcunt, tum quia nulla immodica evacuatio, etiamſi pravorum humorum ſit, tolerari poteſt; tum quia partes illæ inanitæ aliquo alio corpore, aut etiam aëre, repente impleri ſolent, quod ad vitam ſuſtinendam inidoneum omninò erit; tum etiam quia in partes iſtas inanitas humores, qui in venis & arteriis continebantur, ſine ulla remora confluunt, unde vaſa quecumque corporis ferè inaniuntur, ita ut circulationẽ ſanguinis & lymphæ penitùs interrumpant, quemadmodùm præſertim in hydropicis ſæpeſæpiùs eſt obſervatum, in quibus paulo poſt aquæ extractionem ex abdomine, lympha quæ ſupererat in vaſis lymphaticis brevi temporis intervallo tota prorupit in abdomen inanitum. Accedit quòd in his totus ferè ſanguis vertitur in ſerum, acre ſimul & ſalſum, & in empyîcis à pure in pectore collecto ſanguis pariter inficitur tantâ acritate muriaticâ, ut plus juſto diſſolutus, fluitet in venis, & arteriis; unde per immodicam, & ſubitam utriuſque evacuationem, commotione majori in toto ſanguine, & in viſceribus corporis inductâ, pauci illi ſpiritus, qui ſupererant, ſuffocantur, extinguuntur, vel diſſipantur.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXVIII.

Eunuchi neque podagrâ laborant, neque calvi fiunt.

LIcèt tempore Hippocratis perpetuò verum obſervaretur Eunuchos, quibus ſcilicet virilia exempta forent, podagrâ non laborare, quia noſtra tamen ætate plurimi adhuc obſervantur podagrâ affecti, non defuerunt qui Hippocratem falſitatis in hoc aphoriſmo arguerent, quaſi verò ſententiam hanc inter aphoriſmos retulerit veritati non conſentientem. Verùm etſi id verum ſit, quia nihilominus rariſſimè accidit Eunuchos, propriè tales, podagrâ laborare, illâque non niſi in ultima ſenectute, idcircò non erit cur Hippocratem inculpemus; quandoquidem ut alias notavimus, ea potiſſimum Hippocrates literis tradidit, quæ vidit, & frequentiùs evenire comperiit.

Ratio autem, cur Eunuchi Hippocratis tempeſtate, non tam facile podagrâ afficerentur, triplex ab Authoribus recenſetur; ut præ cæteris memorat Fuchſius hoc loco. Primò, quòd non omnino eâ tempeſtate otioſi forent, cùm mos fuerit apud Veteres mulierum famulatui Eunuchos adſcribere; quamobrẽ ſeroſa illa excrementa, quæ in illorum corporibus cumulabantur, benè poterant exercitiis, imò etiam laboribus, ſive ſenſibiliter, ſive inſenſibiliter diſſolvi. Secundò, quia ad coitum impotentes erant, quo plerumque imbecilliora reddi ſolent corpora, & potiſſimùm in articulis. Tertiò, quia moderata illis victûs ratio erat, unde pauca, vel nulla excrementa cumulari poterant: Nunc verò, cùm hæc omnia non tam exactè ab eiſdem ſervari ſoleant, mirum non eſt, ſi nonnulli inter eos podagrâ afficiantur. Neque ſolùm Eunuchi, ut hic memorat Hippocrates, à podagra immunes

Digitized by Google

erant vetuſtâ illâ ætate, ſed ut advertit in *commentario* Galenus, nec reliqui omnes tam facilè illâ corripiebantur. *Ætate quidem Hippocratis*, inquit hoc loco Galenus, *pauci podagrâ laborabant propter vitæ moderantiam; noſtris vero temporibus uſque adeò auctis eduliis, ut nihil eis addi poſſe videatur, infinita eſt podagricorum multitudo, cùm nonnulli ſint, qui nihil exerceantur, & cruditatibus, atque ebrietatibus offendantur; & ante cibum aſſumptum bibant vina potentia, ac venereis utantur immoderatis: nonnulli verò etſi non his omnibus, in uno ſaltem, aut duobus ex iis, quæ dicta ſunt, delinquant.* Et paulò infra ſubdit: *Accedit & ad has cauſas, ob quas plerique incidunt in podagras; quòd multi & patres, & avos habuere podagricos, in quibus ſemen erat vitiatum, atque ideò poſteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.* Quoniam verò Eunuchi in his non raro delinquere ſolent, poterunt podagrâ quammaxime corripi, quamvis nullum habeant uſum venereorum: talis enim (ut obſervat ibidem idem Galenus) *eſt illorum deſidia, inſatiabilitas, ebrietaſque, quòd etiam ſine venereis podagrâ corripi poſſunt.*

Eſt tamen advertendum, quod Eunuchorum alii ſunt, qui Caſtrati dicuntur, alii Spadones, alii Thlaſiæ, aut etiam Thladiæ, & alii Thlibiæ appellati. Caſtrati dicuntur, quibus ante pubertatem non solùm teſtes, ſed etiam virile membrum exſectum eſt, ut apud Turcas fieri conſuevit; vel etiam tales ſunt qui ſine teſtibus progeniti, vel ab ipſo primo ortu exſecti nil virile habent ex Luciano, atque hi proprie Eunuchi appellantur. Thlaſiæ, & Thladiæ ſunt, quibus teſtes ſolummodò in prima ætate fracti fuere. Thlibiæ verò, qui attritos habent teſtes, quemadmodùm fit in Juvencis, ut in opera campeſtria faciliùs ducantur. Spadones denique ſunt illi, quibus meatus

Digitized by Google

tus pudendorum,per quos vel materia ſeminis, vel ſemen emittitur, propter impedimentum aliquod, fortaſſe in ipſa eorundem conformatione,anguſti,vel obſtructi ſunt, adeoque fit,vel ut ſemen nullum fiat, vel inefficax, & minimè prolificum, vel etiam quòd extra vaſa ejaculari non poſſit; quamobrem ex iſtis nonnulli ſunt,qui nequeunt generare, non quòd ſemen fœcundum minimè gignant, ſed quòd propter aliquod impedimentum ſemen effundere nequeant, eoquod in ſuis cavitatibus,aut flexuris hęreat,quemadmodùm ex multis colligit Fuchſius *in commentario iſtius Aphoriſmi*: ſed & alii licèt ſemen emittant, infœcundum tamen illud eſt. Spadonibus quoq;adnumerantur ex Alciato, qui cum uno tantùm teſte nati ſunt,aut qui altero dumtaxat ſunt exſecti. Cùm igitur Hippocrates in hoc textu de Eunuchis meminerit,illi propriè intelligendi erunt caſtrati, & quidem ii, qui in ætate puerili antequam pubeſcere, & ſemen progignere cœperint,teſtium reſectionem paſſi ſunt. Cæterùm Thlaſiæ,Thlibię,& Spadones,planè poſſunt podagrâ corripi,cùm licet ſemen non efficiāt, vel non emittant,benè tamen concubere poſſunt.

V.Gal.15. de uſu par. c.3.

L. Spadonum, ff.de verb. ſignif.

Eſt præterea advertendum Eunuchos podagrâ propriè dictâ corripi non ſolere, poſſe tamen affici doloribus articulorum,etenim plurimùm intereſt inter podagram,& articularios dolores; ſiquidem licèt artus in utriſque afficiantur, articularii tamen dolores redire non ſolent,ſed poſtquàm ſemel invaſerint, & ad plures dies etiam cum febre acuta, & continua vexaverint,tandem,cùm deſierint,non tam facilè redeunt,niſi ex nova,& præpotenti cauſa; at verò podagra certis quibuſdam temporibus redire ſolet citra quamcumque cauſam, etiamſi in his rectam victûs rationem ſervaverint, & quidem in mutationibus tempeſtatum,ſcilicet in ſolſtitiis, & æquinòctiis.

At-

Digitized by Google

Atque hinc planè conſtabit poſſe pueros, & adoleſcentes quoque articularibus doloribus affligi, ſecus verò podagricis propriè dictis; quãquàm noſtra ætate ob intemperantiam victûs, & ob luis venereæ contagionem etiam viſi ſunt aliquando adoleſcentes, & juvenes podagricis doloribus affici, & iteratò vexari.

Sed eſt inſuper notandum in podagra, chiragra, cæteriſque doloribus articularibus, atque in Arthitride univerſali, duos concipi debere humores illos excitantes, alterum quidem, qui vel à toto, ut putavit Schneiderus, vel à cerebro juxta mentem Fernelii, vel à ſtomacho, & hypochondriis, ut alii voluere, dependet, & veluti à parte mandante, ut pleriſque dicitur, per reliquum corporis divagatur, ut eſt ſerum ſanguinis, vel lympha acrior, acidiorve reddita, ac ſalinâ conditione imbuta; alterum verò articulis ipſis ineſſe, atque in internodiis oſſium, qualis Paracelſo *ſynovia* dictus eſt, vel potius ex glandulis artuum mucilaginoſis ſuggeſtus, qui licèt in ætate puerili, ac juvenili fluxilior, laxior, molliorque ſit, in ſenili tamen ætate craſſior, denſior, & acidior evadit, atque fermẽti podagrici, vel chiragrici vices gerit, eſtque deinde in cauſa cur ibidem hæreat, ac reſtagnet ſerum illud, vel lympha præterfluens, adeoque tumorem, ruborem, ac dolorem infert vehementiorem, vel mitiorẽ, prout acrior, acidiorve fuerit, aut contra temperatior & levior. Neque quis putet quòd ſynovia, aliuſve humor craſſior redditus in ſenibus incapax ſit ejuſmodi acritatem, & dolorem articulorum inferendi; Nam præter craſſitiem acquirit etiam in ſenibus (ut reliqui humores) aciditatem, acritatemque; unde quemadmodùm calx, auripigmentum, aliæque res duræ per humoris injectionem fermenteſcunt, ac tumefiunt, ita & gluten ipſe. Debet autem iſtiuſmodi glutino-

tinoſus , aliuſve ſimilis humor articulis ineſſe , ut inibi cum præterfluente humore lymphico , vel ſero ſanguinis,fermentationem,tumorem , ac dolorem inferat;nam aliter nulla potior cauſa foret cur ibi hæreret,& non alibi. Neque ſatis eſt dicere ibidem hærere,quia articuli ſunt partes ignobiles, quò natura transferre ſolet humores peccantes ; nam ex hac ratione deberent potiùs vitioſi iſti humores transferri ad alvum,aut veſicam, veluti ad partes longè ignobiliores , imò à Natura ipſa deſtinatas veluti in cloacam corporis , ad excipiendas omnes ſuperfluitates ejuſdem . Quare neceſſe eſt ut in articulis aliud quid reſideat , quod in cauſa ſit, ut ibi fluentes humores hæreant .

Hinc ut Eunuchi , aut Spadones podagrâ ſint exempti,ſatis non eſt , ut ad coitum ſint impotentes, ſed neceſſe etiam eſt , ut rectam ſervent victûs rationem, cùm ex ſuperius traditis,præter artuum imbecillitatem,& glutinis,aut mucilaginis ibidem ſtagnātis vitium, ſeroſi ac lymphici etiam humores ex toto, vel ex viſceribus naturalibus, aut etiam aliunde illùc confluant,ut dolores arthriticos excitent . Porrò in Eunuchis,Spadonibus,cæteriſque ſimilibus languidæ,& mollis conſtitutionis , ejuſcemodi humores excrementoſi & aquei ſolent plurimùm abundare. Atqui compertum adhuc eſt , cælibem vitam ducentes non rarò etiam podagrâ corripi, niſi ſimul unà temperantes ſint,& frugales .

Denique neque calvos fieri Eunuchos docet hîc etiam Hippocrates,quod certè verius & univerſalius obſervatur . Cùm enim calvitium fiat ob carentiam, & privationem ejus humoris , qui per cutim capitis diffuſus radices capillorum irrigat , & in alimentum eorundem tranſit , quia Eunuchi carnes habent molliores,& ejuſcemodi humoribus quammaximè abundant,

dant, veluti mulieres, quibus perquàm ſimiles ſunt, ut etiam advertit Ariſtoteles aſſerens *lib.5. de gener. animal.cap.3.Eunuchos non calveſcere, quòd in fœminas mutentur*; unde Galenus, *Eunuchos*,ait,*ſectio teſticulorum ſimiles efficit fœminis*; *ſicuti ergo in eis calvities non accidit, ſic neque in Eunuchis*, proinde fit ut minimè calvi fiant. Quod autem dicitur calvitium oriri in hominibus ob cerebri ſiccitatem, & conſumptionem,non videtur omninò verum: etſi enim cerebrum in ſenibus quodammodò conſtipetur, & obdureſcat, non tamen tantã ſiccitatem acquirit, ut omni humiditate privetur,unde capilli decidere debeant;neque verò à cerebri humiditate capilli progignuntur, ſed potiùs ab ea, quæ in glandulis ſubcutaneis continetur,cùm cæteroqui nequirent per meninges, cranii duritiem,denſitatem,ac magnitudinem,pervadere ad radices capillorum uſq;. Accedit, quòd ſi ex cerebri ſiccitate,& conſumptione calvitium accideret, non magis in ſyncipite,quàm in occipite illa foret obſervabilis, cùm tamen experiamur calvitium fieri dumtaxat in ſyncipite,ſecus verò in temporibus, & in occipite, ubi ſola canities accidit. Verum de hac re aliàs.

APHORISMUS XXIX.

Mulier podagrâ non laborat, niſi meſtrua defecerint.

HIc etiam Aphoriſmus, noſtrâ tempeſtate, veritati non ſemper cohæret,cùm plurimæ ſint mulieres, quibus citrà menſtruorum defectum podagrâ laborare contingat. Verùm ex ſuperius traditis,quia id raró evenit, & plerumque fit,ut fœminæ à podagra

grâ ſint immunes, quotieſcumque menſtrua illis cõmodè fluxerint,non erit propterea cur Hippocratem inculpemus. Verumtamen notare decet,meſtruorum defectum non ſimpliciter intelligendum pro omnimoda illorum ſuppreſſione, ſed pro quacumque eorumdem evacuatione depravatâ,diminutâ,retardatâ, anticipatâ, aliave, ut propterea tunc fœminas liceat exiſtimare à podagricis doloribus immunes,cùm non solùm menſtruis expurgationibus debito tempore, debitaque quantitate,ſcatuerint,ſed etiam ejus conditionis,& qualitatis, ut in omnibus reſpondeant earundem conſtitutioni,ætati,habitudini, victui,exercitiis,aliiſque; fieri enim poteſt, ut fœmina menſurnas habeat expurgationes,ſed non ejus quantitatis, qualitatis, & conditionis,ut convenit,relatè ad propriam conſtitutionem, & habitudinem : quo caſu ſi exinde ſanguis, totumque corpus non benè fuerit à ſuis impuritatibus,præſertim ſeroſis,repurgatum, decumbẽtibus hujus generis excrementis ad articulos, benè poterit podagra illam invadere. Adde quòd menſtruę purgationes non omnibus eodem modo accidunt, nec in omnibus ejuſdem,æqualiſque ſunt durationis: ſiquidem nonnullæ in ſingulis menſibus, per integrã hebdomadam repurgantur, aliæ verò non niſi per duos,aut tres dies ad ſummum:pleriſque circà ſeptimum annorum ſeptenarium menſtrua deficiunt; aliis verò etiam ad octavum,& nonum prorogantur;unde fit,ut de menſtruationis defectu nulla poſſit certa regula ſtabiliri. Quoties igitur citrà manifeſtam cauſam mulieribus menſtrua defecerint, quæ alioqui tã citò deficere non debuiſſent,habito reſpectu ad ætatem,corporis habitudinem, temperiem, victûs rationem,exercitia,& ſimilia, quia facilè humores illi excrementoſi, qui per uterum veluti per ſentinam corporis repurgare conſueverant, intus detenti,& cũ

V. Hipp. 6. epid. de Phaëtuſa Phytheæ uxore.

ſanguine cæteriſque humoribus cōmiſti, in artus, veluti in partes corporis imbecilliores decumbere poſſunt, nil obſtabit quin podagricis doloribus ſint eædē laboraturæ, cùm ad podagram contrahendam imbecillitas, & mala articulorum habitudo, nec non excrementorum præſertim ex ſanguinis ſero, & lympha dependentium ſuperfluitates exigantur, quæ ſanè in mulieribus, in quibus menſtrua nimis tempeſtivè defecerint, benè haberi poſſunt. Quod autem à pleriſque dicitur de intemperantia fœminarum noſtri tēporis, ob quam etiam commodè menſtruantes podagrâ laborent, non tanti certè eſt, ut rem omnem penitùs evincat, cur etiam ſi menſtrua ubertim fluxerint, debeant illæ podagrâ laborare: nam ex hac ratione omnes intemperantes eſſent podagricæ, perſeverantibus adhuc mēſtruis purgationibus; cùm tamen contrarium experiamur. Demiror itaque Senecam, qui in hoc mendacii deprehenſum dicat Hippocratem, *epiſt.* 95. & in mores fœminarum ſui temporis tam acriter invehatur, cùm inquit: *Maximus ille Medicorum, & hujus ſcientiæ conditor, fœminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare: atqui hæ jam & capillis deſtituuntur, & pedibus ægræ ſunt. Non mutata fœminarum natura, ſed vita eſt; nam cùm virorum licentiam æquaverint, corporum quoque virilium vitia æquaverunt: non minùs pervigilant, non minùs potant, & oleo, & mero viros provocant: æquè invitis ingeſta viſceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remetiuntur: æquè nivem rodunt, ſolatium ſtomachi æſtuantis: libidine verò nec maribus quidem cedunt, &c.* Et mox: *quid ergo mirandum eſt maximum Medicorum, ac naturæ peritiſſimum in mendacio prabendi, cùm tot fœminæ podagricæ, calvæque ſint? beneficium ſexûs ſui vitiis perdiderunt; Et quia fœminam exuerunt, damnatæ ſunt morbis virilibus, &c.* Si planè is vitam, & mores no-

V. etiam Cel. Rhodig. l. 28. c. 30 & C. Agripp. de van. ſciēt. c. 82.

ſtro-

Digitized by Google

ſtrorum temporum contemplaretur, haudquaquàm ſuæ ætatis fœminas tam vehementer fuiſſet criminatus, quinimmò fateretur aut noſtra ſuis temporibus pejora, aut ſaltem non diſſimilia, nilque eſſe ſub ſole novum, quod idipſum non fuerit, vel futurum ſit. Nec illud quidem admittit de ſuo ſæculo Cardanus, quòd podagricæ fiant fœminæ ob voracitatem, & incontinentiam, quippe qui aſſerat Mundum ſemper ſibi ſimilem extitiſſe, & nullo nō tempore voracitatem, incontinentiam, & victûs intemperantiam fuiſſe hominibus familiarem. Sed & notatu dignum, quod ſcribit Athenæus *lib. 2. cap. 10.* de Moris agens: *Hegeſander ſuis temporibus intra viginti annorum ſpatium moros fructum non tuliſſe affirmat, atque tantam podagræ peſtem omnes invaſiſſe, ut non homines ſolùm, ſed pueri, puellæ, eunuchique, & mulieres eo morbo laborarent.* Quare ad ſolam vitæ intemperantiam podagram referre minimè poſſe videtur, cùm adhuc cælibes, temperantes, frugales, abſtemii, & vitam monaſticam, atque eremiticam ducentes, viſi ſint pariter nodosâ podagrâ laborare, quin & ſi ex intemperantia in victûs genere podagræ in fœminis orirentur, planè hâc noſtrâ ætate nulla eſſet, quæ hoc morbo non foret affecta, adeò in cunctis cujuſvis generis gulæ libido excrevit. Itaque dicamus veram eſſe Hippocratis ſententiam in quacumque ætate, omnique ſexu, dummodò ea omnia concurrant, quæ antea à nobis animadverſa ſunt. Cæterùm non eſt prætereundum, quòd aliquando fœminæ aliis doloribus articularibus, præter quàm podagricis, affici ſolent, & quidem aliunde progenitis, quæ rheumaticam affectionem, aut gallicam contagionem referunt; & licèt articuli tum inferi, tum ſuperi cum dolore & tumore divexentur, nihilominùs non veram Podagram, Chiragram, Gonagrã, ſed Rheumatiſmum, vel ſimplicem, vel gallicum deſignant:

gnaut: dolores enim podagræ,aut chiragræ,per certa intervalla,& ſtatutis quibuſdam temporum mutationibus redire ſolent, cæteri verò dolores articulares, ſive rheumatici,ſive gallici, cùm invaſerint, vel nunquam ampliùs deſinunt,vel ſi ſemel deſierint, denuò non redeunt,licèt languidas admodùm,& labefactatas partes relinquant,& facilè ex quacumq;cauſa fluxionibus obnoxias.

APHORISMUS XXX.

Puer podagrâ non laborat ante uſum venereorum.

QUod dixerat præcedenti aphoriſmo Hippocrates de fœminis, eas podagrâ non laborare, niſi ex menſtruorum defectu, nunc edocet de pueris, illos referens à podagra eſſe pariter immunes ante uſum venereorum, his deſignans plurimùm Veneris uſum articulis nocere, qui propterea podagricæ affectioni fiant obnoxii.

Quoniam verò non ante decimum quartum annum incipiunt pueri ſemen progignere,idcircò viſum eſt pleriſque pueros hîc interpretari eos, qui impuberes dicuntur, cùm quo tempore ſemen gignunt,ſimul unà pubeſcere ſoleant: at verò ætas pubeſcentiæ ad annum decimumquartum adſcribitur. Verùm cùm plerique referantur etiam ante hoc tempus ſemen effudiſſe,& generaſſe, propterea ad prædictum annum decimumquartum rem hanc definitè adjudicare velle,non videtur rationi,& experientiæ conſentaneum; quamobrem non immeritò Hippocrates indefinitè dixit,*pueros,& ante venereorum uſum*; quia non ante hoc tempus fieri ſolet, ut articuli adeo ſint

labe-

Digitized by Google

labefactati, ut defluentes ex aliis interioribus partibus humores excipiant. Hinc nomine puerorum eos intelligere licebit, qui ante pubeſcentiam, & ante nõ ſolùm ſeminis generationem, ſed ejuſdem effuſionem, atque adeò venereorum uſum, illibati permanſerunt.

Sed unde ſit, ut ex Veneris uſu poſſint podagrâ laborare, non levis videtur hujus loci difficultas; ſiquidem etſi immoderatus illius uſus cunctis nocuus reputetur, documento ejuſdem Hippocratis *6. epidem.* dicentis: *labor, cibus, ſomnus, venus, omnia mediocria*; nihilominùs ſi moderata illa fuerit, & tempeſtiva, etiam pleriſque ægritudinibus conferens ab eodem Hippocrate proclamatur. Atque hinc verſus illi

Balnea, Vina, Venus corrumpunt corpora noſtra:
Conſervant eadem Balnea, Vina, Venus.

prout moderatus, vel immoderatus fuerit eorumdem uſus. In ægritudinibus quoque frigidis, humidiſque, & in corporibus ſucciplenis, & obeſis, vtilis ab eodẽ exiſtimatur, eo quòd dicatur vim habere exiccandi, & abſumendi ſuperfluas corporis humiditates. Quare cùm pueri humidi ſint, & ob voracitatem excrementoſas ſuperfluitates facilè cumulent, atque in frigidas, humidaſque ægritudines non raró incidant, non videtur omninò dicendum poſt venereorum uſum pueros podagrâ laborare, ſi præſertim moderamen in ipſis ſervent.

Cui difficultati facilè fieri poteſt ſatis duplici reſponſione. Primò, quia Hippocrates non dixit poſt venereorum uſum pueros podagrâ eſſe laboraturos, quaſi quòd omninò poſt illud tempus illâ affici debeant, ſed ſolùm quòd non ante hoc tempus ſoleant podagrâ laborare: ſiquidem ex Veneris uſu articuli facilè læduntur, & labefiunt. Secundò, quia pueri adoleſcere, & debitum magnitudinis incrementum ac-

qui-

quirere debent cùmque per ſeminis effuſionem (etiã ſi moderata illa fuerit) deficiat quodammodò nutricatio, & ſubſtantia illa glutinoſa ſanguinis, quæ in nutrimentum partium, & præſertim articulorum cedere debet, in locum effuſi ſeminis deferatur, proinde fit ut articuli plus juſto labefactentur; quin etiam ex iterata ſeminis evacuatione, coguntur aſſumere alimentum non bene digeſtum, nec elaboratum, unde poſtmodùm major labefactio, & imbecillitas: Et quoniam in podagricis doloribus contrahendis non ſolùm exquiritur articulorum laxitas, & languor, ſed etiam quædam habitudo, & mala conſtitutio eorumdem, quam Paracelſus *Synoviam* appellavit, & Recentiores Medici fermento cuidam in ipſis oſſium internodiis, glanduliſque, hærenti adſcribunt, cujus ratione decumbentes in ipſos artus ſeroſi, & excremẽtitii humores in fermentationẽ adiguntur, unde poſtmodùm dolor acerbiſſimus, maximus rubor, & ingens tumor in ipſis artubus excitatur, ſi alimentum in pueris ad eas partes delatum, ejuſcemodi imbecillitatẽ, malamque habitudinem, & Synoviam ex uſu venereorum talem imprimat, ut confluentes ex cruditatibus humores facilè ad fermenteſcendum promoveat, proculdubiò podagricos dolores excitabit: Quâ ratione etiam fit, ut ex parentibus podagricis orti, nedum ob languorem earumdem partium articularium, propter malã ſeminis conformationem, verùm etiam ab ingenito fermento podagrico in articulis hærente, fiant illi etiam in ipſa pubertate podagræ obnoxii. Simile quid à gallica contagione artubus infertur, quâ plerique ſolent in ipſa prima pubertatis ætate articulariis doloribus acerbiſſimè vexari, & exoſtoſes moleſtiſſimas pati.

Quamvis autem ex eodem Hippocrate, ut antea notatum eſt, immodicus Veneris uſus ſit cunctis in

qua-

quacumqne ætate nociturus, ſpecialiùs tamen ob ennaratas rationes pueris officiet; Sed neque ſolùm immoderatus, ſed qualiſcumque, ſemper ipſis valdè nocuus erit, tum ob carnium, nervorum, viſcerum, & oſſium teneritudinem, tum ob majorem, ex alimenti inopiâ per ſeminis evacuationem, nutritionis jacturam, & ſanguinis tunc temporis tenuioris diſpendiũ; tum etiam ob partium pudendarum ſeminis elaborationi deſtinatarum imbecillitatem, laxitatemque, quæ neque multum ſemen gignere, neque genitum in ſuis vaſculis continere poſſunt; unde in his non rarò fieri etiam ſolet, ut iteratis pollutionibus moleſtentur, & aliquando pro ſemine, ſanguis effundatur; quin & Tabes periculoſiſſima contingat, quam Dorſalem appellant.

Podagra itaque vel nulla fit, vel rariſſima in pueris, antequam Venerem exercuerint, niſi hęreditariâ contagione illam à parentibus contraxerint; ſiquidem Natura tunc temporis intenta nutricationi, & augmentationi partium, nil in oſſium intercapedines deponit, quod proficuum ac ſalutare non ſit, & acidum illud fermentum, quod podagricas affectiones excitat, per eam ætatem iners, vel nullum eſt, imò humores omnes dulces, grati, & conſentanei partibus eſſe ſolent, nec tam facilè acorem contrahunt, niſi aliunde à potenti cauſa, ſive interna, ſive externa depraventur. Qui verò referuntur in ætate puerili articulorum doloribus cruciati, revera podagrici nõ fuerunt, ſed aliis generibus morborum affecti, ut anteà quoque animadverſum eſt.

APHO-

APHORISMVS XXXI.

Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſolvit.

QUo pacto dolores oculorum curare expediat, docet in hoc aphoriſmo Hippocrates, & quidem non uno remediorum genere, ſed vario, ac multiplici, pro varietate, & multiplicitate cauſarum illos inferentium.

Nomine autem dolorum, num ſimpliciter dolores intelligere voluerit ſine humoris affluxu, an etiã cum tumore, inflammatione, aut lippitudine oculorum, & præſertim tunicæ conjunctivæ, aut etiam palpebrarum, quæri hoc loco poteſt. Et quidem probabiliùs videtur dolores hîc fuiſſe recenſitos ab humoribus dependentes, tum quia dolor nullus fieri poteſt ſine cauſa valente ſolvere continuum, atque adeò materiali, & corporeâ; tum etiam, quia remedia, quæ hîc ab Hippocrate proponuntur ad curandos ejuſcemodi dolores, non niſi cauſis materialibus videntur adverſari: quâ enim ratione balneum, fomentum, venæ ſectio, aut medicamentum purgans in doloribus oculorum curandis convenire poſſent, niſi humores, dolores foventes, forent diſſolvendi, emolliendi, aut evacuandi. Itaque dolores erunt hîc intelligendi cũ affluxu humorum, atque adeò progeniti à cauſis materialibus. Sive autem totum oculum in ſuo ambitu, ſive ſolam tunicam conjunctivam, ejuſque venulas & arteriolas, ſive etiam palpebras ipſas confluxi humores afficiant, parum referet; ſiquidem ſemper eædem indicationes vigebunt, & eadem medicamentorum genera erunt in illis indicata.

Pro-

Digitized by Google

Proponit autem primo loco Hippocrates *meri potionem*, ſi nimirum dolor ſit inductus ab humoribus craſſis, viſcoſis, & tenaciter hærentibus, præſertim lymphicis, unde ſanguis etiam craſſior, & glutinoſior nequeat per anguſtas ocularium membranarum arteriolas, & venulas tam facilè permeare, ſed ibidem hæreat, & tumorem inferat cum dolore. Ab uſu autem vini meracioris, benè poteſt ſanguis ipſe attenuari, & à craſſamentis mucoſis repurgari, ſive per poros cutis, ſive per vias urinæ, ſive per alios ductus corporis, & cõmodè dolores etiam oculorum exinde poterunt levari: id quod nedum in his, ſed etiam in aliis conſimilibus ægritudinibus peropportunè factum exiſtimaverim in corporibus humidioribus, & excrementoſis, potiſſimùm ex mala chyloſi, propter ventriculi, aliorumque viſcerum naturalium defectum. Sed & *fomentum*, ac *balneum*, quod adjicitur, etiam ad vinum meracum referri poſſet, ut propterea quis non malè exiſtimaret fomentũ & balneũ ex vino ſit oculis dolentibus profuturum. Verùm hæc generaliùs ſunt intelligenda.

Secundò *balneum*, quod nedum particulare iiſdem oculis malè affectis adhibitum, ſed etiam univerſale intelligi poteſt; etenim ſi particulare oculorum balneum intellexiſſet, minimè adjeciſſet fomentum; niſi tamen nomine balnei audiamus, quod humoroſum eſt, & nomine fomenti, quod eſt vaporoſum. Conferet autem balneum toti corpori adhibitum ad repurgandas ſuperfluitates è toto corpore provenientes; particulare verò oculis admotum ad diluendos, attenuandoſque humores ibidem hærentes, & ad laxandas poroſitates eorumdem, & præſertim tunicæ exterioris conjunctivæ. Poterit verò balneum tum naturale eſſe, tum artificiale: Naturale è thermis, & aquis mineralibus, ut eſt Puteolis: Artificiale verò

ex herbis emollientibus, attenuantibus, & oculariis dictis. In hunc quoque finem excogitatæ ſunt multæ aquæ, ophthalmicæ dictæ, à Quercetano, Hartmanno, Crollio, aliiſque, quibus ſæpius in die foti oculi, mirabiliter in viſûs acie reficiuntur, ut apud eoſdem eſt legere: Attamen in doloribus hîc memoratis Aquæ non ex acutis, & acribus, ſed ex lenientibus confici debent.

Tertiò *fomentum* adjicitur, quod in multis convenit cum balneo antea recenſito. Verumtamen poteſt etiam fomentum, nedum ex aquis, & decoctis herbarum mollientium, atque humefacientium confici, ſed etiam ex rebus halitu, atque ſpiritu parari. Sic ex gummi, reſinis, & lacrymis plantarum pleraque fomenta concinnari poſſunt, præſertim ad abſumendas humidas, ſeroſaſque ſuperfluitates, in iis potiſſimùm, qui caput, & oculos habent humoribus ſcatentes, facilèque illacrymantes. Ita quoq; plerisque in uſu, & quidem ſalutari, eſt ſpiritus ſalis ammoniaci rectificatus, atque ex ſale ipſo ammoniaco, & tartaro, paratus, qui mane & ſero ante cibum oculis halitu applicitus, & prope palpebras admotus, efficaciſſimè albugines, maculas, & humores quoſcumque conjunctivæ tunicæ inhærentes, diluit, & abſtergit, ſed & tanta inſuper eſt illius efficacia, ut penetrante ſuâ vi etiam interiores oculi tunicas, & humores repurget, & videndi aciem mirabiliter exacuat. Olfactus quoque viſui prodeſt, cùm inter nares, & oculos communio maxima intercedat. Verùm de his latiùs in praxi dictum eſt.

Proponitur quartò *venæ ſectio*, cùm ſcilicet oculi dolent ab impetente ſanguine, in corporibus plethoricis, aut ex ſuppreſſa ſanguinis evacuatione laborantibus; unde illius quantitatem minuere, aut plus iuſto irruentem in oculos intercipere, aut hæré-

tem

Digitized by Google

tem promovere neceſſe eſt. Sed & fieri etiam poteſt, ut in oculis, ob anguſtiam arteriolarum, & venularum, ſanguinis circuitus aliquantisper impediatur, nequeunte ſcilicet ſanguine non tam promptè oſcula venarum ſubire; quamobrèm ad citandum ejuſdem motum, promovendamque circulationem in illis, conferre poterit venæ ſectio, vel in brachiis, vel in pedibus: etenim diminutâ quantitate, concitatoque motu, meliùs ſanguis per ejus partes circumibit, atque etiã magna ex parte attenuatus faciliùs per anguſtas oculorum venulas, in reliquas totius corporis diffundetur. Attamen in ejuſmodi ſanguinis diſtractione maximoperè cautus debebit eſſe Medicus, ne pluſquàm natura ferat, aut res ipſa poſtulet, ſanguinem detrahat; ſiquidem larga illius evacuatio ſicuti cunctis partibus, totique corpori non leviter incommodat, ita, & multo magis viſui, & oculis obeſſe ſolet, ut cunctis eſt notum: cæterùm quod ſcribitur 7. *aphor.* 46. *dolores oculorum poſt meri potionem, & aquæ calidæ balneum, venæ ſectione curari*, non omninò recipitur à Galeno, nec minùs à Cardano, eo quòd cum præſenti aphoriſmo non conſentiat, quapropter meritò rejicitur ab iiſdem.

Denique *medicamentum epotum* proponitur, quod planè purgans intelligendum, illudque commodè adhiberi poterit in doloribus oculorum ortis à cacochymia, & quotieſcumque corpus pravis humoribus refertum eſt; ſiquidem ex convenienti purgatione ſicuti vitioſi humores extrà corpus egeruntur, ita quoque oculorum dolores inde procedentes facillimè deſinunt. Cujus autem conditionis & virtutis purgatorium iſtud medicamentum eſſe debeat, facilè quis determinabit, tum ab humorum peccantium multitudine, & pravitate, tum etiam à patientis conſtitutione, ætate, & corporis habitudine. Verum-

tamen in gratiam oculorum dolentium vitanda ſemper erunt ea, quæ acria ſunt, & partibus plus juſto inſenſa, qualia ex colocynthide, & ſcammonio, cæteriſque ſimilibus, ſunt confecta, niſi fortè tam exactè fuerint à perita manu caſtigata, & correcta, ut omnem malitiam, & acritudinem exuerint. Quæ verò conficiuntur ex manna, violis, prunis, neque convenientia eſſe dicuntur, cùm iſta vix inteſtina diluant, & multoties in corruptionem tendentia majus damnum excitant, præſertim in iis, qui hypochondriorum affectionibus ſubjiciuntur.

APHORISMUS XXXII.

Balbi ab alvi profluvio maximè capiuntur.

UBi Leonicenus vertit ex græco Codice *Balbos*, Heurnius exponit *linguâ titubantes*. Verùm in textu græco ſcribitur *Trauli*, qui propriè quales ſint, non ſine ratione controverti poteſt: etenim cùm ejuſmodi vitium linguæ debeatur, & lingua tripliciter in loquela lædi ſoleat, idcirco cujuſmodi ſit vitium hoc in Trauloſi, breviter eſt examinandum.

Et quidem nonnulli ſunt, qui unam dumtaxat ex alphabeti literis nequeunt rectè pronunciare. Alii, qui unam, vel alteram, aut plures, vel etiam ſyllabam integram in locutionibus prætermittunt: & alii, qui ita in ſingulis ſyllabis, & dictionibus balbutiunt, ut ſyllabas ipſas, & voces univerſas perpetim interrumpant, vel tranſiliant. Modò ſi ex linguæ mollitie, & muſculorum ejuſdem imbecillitate voluerit Hippocrates deducendum eſſe alvi profluvium, omnes ii trauli hoc loco intelligendi erunt, qui ex linguæ laxitate, nimiâque humectatione, in locutionibus deficiunt;

Digitized by Google

ciunt; unde & blęſi,& balbutientes, & hæſitantes in vocibus, & pronunciationibus verborum, poterunt commodè hîc exponi, ut & Galenus ipſe *in commentario* de pluribus ſpeciebus Trauloſis interpretatur; quamquàm Cardanus Traulos ſolùm putet eſſe eos, qui voces per T,& per R proferre non poſſunt, pro Blęſitate, *Traulotim*, ſeu *Trauloſim*, pro balbutie *Pſellotim*, & pro hæſitantia *Iſchnophoniā* exponat ex idiomate græco: quamobrèm ſubdit in *Pſelloti* peccare eos, qui dictiones ex Ps proferre non poſſunt; in *Ancyloglosſia*, qui linguam habent radici tenaciter hærentem, ut propterea in mediis dictionibus hærere cogantur; in *Mogilalia* denique illos, qui præ timore, aut ex vehementi irâ titubant, ac impediuntur. At Heurnius triplici vitio ſolùm affici linguam in ſanis, ait, unde Trauli, qui aliquam literam pronunciare perfectè nequeunt: Pſelli, qui prætermittunt literam, vel ſyllabam: & Iſchnophoni, qui in continuata ſerie verborum ſyllabas non nectunt, & balbutiunt. Cæterùm ſunt adhuc qui S nullatenùs proferunt, vel mutant in T, aut C, & R in L: ſed & Balbi, ut etiā advertit Cardanus, quædam proferre non poſſunt, aut aliter illa pronunciant ex impedito motu linguæ ad certas voces, ut in his, quibus frænulum, & ligamentum breve eſt, aut ex indebita ſectione contractum; Blæſi verò omnia vitiosè. Quin & lingua interdum longior quibuſdam eſt, & dentes exciderunt.

Quoniam verò omnia iſtiuſmodi vitia locutionum ex linguæ laxitate, mollitie, atque imbecillitate provenire videntur, & multoties etiam ex ejuſdem corpulentia, & craſſitie, veluti bovina, & hæ non ſine humoribus laxantibus, ac plus juſto humefacientibus, vel tumefacientibus, puta pituitoſis, aut lymphicis, propterea fieri credendum, quamobrèm compatiente Ventriculo eamdem laxitatem, cùm unâ eademq; tunicâ

Digitized by Google

nicâ omnes iſtæ partes veſtiantur, facilè alvus in his laxetur, vel cùm fortaſſis aliquâ aliâ de causâ lubrica ſit immodicè, ut per longum tempus profluat, cõcurrente pariter eâ, quæ ex cerebro, glandulis, faucibus, & ventriculo ſuggeritur, ſerosâ colluvie. Hinc adverbium illud *maximè* non ſolùm refert promptã, & facilem in his alvi ſolutionem, ſed etiam longam, ac diuturnam, ſi fortaſſe Balbi eâ, quacumque ex cauſa, corripiantur. Novi quemdam è genere Iſchnophonorum, qui adeò lubricam alvum habebat, ut pluries in die fæces egerere cogeretur, eaſque liquidiſſimas: in eo autem id peculiariter notare erat, ut in mandendis cibis penitùs deficeret, quippe qui illos pene integros devoraret: hinc non abſre ſuſpicor iſtiuſmodi homines præter linguarum, & glandularum ſalivarium laxitatem, atque humorum lymphicorum copiam, etiam ex præpedito linguæ motu, & mandibularum in moliturâ ciborum defectu, alvum lubricam ſubire, eo quòd cibi non benè manſi, nec exactè confecti, aut diſſoluti, facillimè cruditates pariant, unde poſtmodùm alvi profluvia; quin & ſaliva ipſa, quæ ſuo ſale ſubacido plurimùm confert ad ciborum digeſtionem, in his præ nimia fluiditate nonnihil deficit à naturali ſua conditione: conſimiliter quoque malè affectos exiſtimare licet ſuccos illos diſſolutioni ciborum in Ventriculo deſtinatos, ob mutuum glandularum conſenſum interſeſe; quamobrèm facilè exinde accidunt in ipſis imperfectæ coctiones, atque adeò inteſtinorum laxitates, quæ ſemel deinde excitatæ, diutiùs poſteà perdurare ſolent, eodem fomite perſeverante, cum laxa fibrarum inteſtinalium textura. Cæterùm hæc non niſi contingunt his, qui à nativitate balbi ſunt, neutiquam verò qui ex aliqua ægritudine tales fortaſſe evaſerunt, vel ex timore, aut irâ, aut etiam ex ebrietate per aliquod ſolùm tempus

bal-

Digitized by Google

balbutientes obſervantur. Sed & quoſdam in puerili ætate vitia locutionum contraxiſſe comperii ex malo uſu,quem ab aliis acceperunt,contracto in tenera illa ætate,cum quibus verſari conſueverant;quippe per id tempus facillimè incurrimus in defectus eorum, cum quibus conſuetudinem inimus. De Demoſthene, ſcribit Plutarchus *in ejus vita*, eum vitio linguæ laboraſſe,& voce,ut non mediocriter in dicendo turbaretur oratio,nec mens ejus intelligi poſſet; atq;(ut ex Demetrio Phalereo ſubdit) ipſum adhuc jam ſenē linguæ hæſitantiā, conjectis in ore lapillis emendaſſe; vocem autem currendo,ſcandendo, inter pronunciandum exercuiſſe. Memini me aliquando puellum non diſſimiliter affectum, indictâ inter pares in literario gymnaſio æmulatione,in recitandis lectionibus ſub certa pœna,moderaſſe. Quamobrèm juvabit plurimùm in his induſtria,ac peculiaris quædam exercitatio,ad ejuſmodi vitia tollenda.

APHORISMUS XXXIII.

Qui acidum eructant,non valdè morbo laterali corripiuntur.

De ructu acido antea meminimus, & quo pacto à nidoroſo differat, nunc quâ ratione acidum eructantes non valdè morbo laterali corripiantur, breviter exponemus. Neque enim, quod communiter Interpretes cum Galeno commentantur, veritati conſentaneum exiſtimare eſt, acidos ructus fieri ex pituita ſuâ naturâ frigida ventriculum opplente, pleuritidem verò ex humoribus potiſſimùm bilioſis: ſiquidem ructuoſi ſunt melancholici,& pleuritici plerum-

rumque fiunt ab hærente craſſa, viſcoſaque pituita, aut etiam lympha in ductibus pulmonis, aut pleuræ; unde neque ructus perpetuò à pituitoſis, neque pleuritis omninò à bilioſis humoribus in cunctis corporibus ortum ducet.

Cùm itaque Hippocrates acidum ad lateralem morbum retulerit, certè comparatione inter ipſos initâ ab una eademque cauſa illos oriri tacitè exiſtimavit; & quidem jam ſatis apud accuratiores rei Medicæ profeſſores benè conſtitit, laterales dolores, imo & pleuritidem ipſam, ab acido figente exoriri: cùm enim acidum in humoribus præſertim ſanguine, & lympha exorbitaverit, in anguſtioribus vaſis, ubi ſanguinis motus, vel tardus, vel nullus fit, illos cogit, ex quorum concretione inflammationes, tumores, & abſceſſus eveniunt, graviores, vel leviores, pro diverſitate partium, in quibus humores iſti in ſuo curſu præpediuntur, & quoaduſque reſoluti, vel ſubacti, & ſive inſenſibiliter, ſive ſenſibiliter fuerint educti, eouſque tumor, & dolor perſeverabunt. Et quamvis acidum iſtud præternaturale, & exorbitans, ubiq; excitari poſſit, nihilominùs frequentiùs accidit ex vitiatis ſuccis ventriculi digeſtivis, aut etiam ex depravato ſucco pancreatico originem trahere ſolere, unde poſtmodùm chylus, ſanguis, lympha, liquor nervorum, & recrementa quęcumque corporis in ſuis ductibus, ac ſecerniculis vitiantur, & vitiata in cauſa ſunt ut vel in ſeipſis hæreant, vel alios præterfluentes humores cogant, & coagulent, quemadmodùm aliàs adnotavimus.

Cùm igitur acidum iſtud per ductus corporis, ejuſque humores, minimè vagatur, ſed in flatus, halituſque vertitur, & per ructus diſcutitur, planè fit ut neque laterales morbi, neque tumores, aut abſceſſus in partibus contingant; ſiquidem reſoluto acido, excuſſo-

Digitized by Google

cuſſoque per flatus, ac ructus, humores & viſcera ab illius maleficio præſervantur.

Quamvis autem ex acido ructu cujusvis generis morbi, atque innumerabiles aliæ ægritudines præcaveri poſſint, meminit tamen ſpeciatim hîc Hippocrates lateralium morborum; ſiquidem ab acido detento potiſſimùm in ventriculo, & pancreate, proximiùs affici ſolent partes pectoris, tum externæ, ut ſunt muſculi, tum internæ, ut pleura, mediaſtinum, pulmo, diaphragma: quare excuſſo per ructus acido, detrimenta harum partium ſpiritalium, quæ exinde proximè corripi poſſent, præcaventur, ipſæque minimè doloribus, aliiſque ægritudinibus afficiuntur.

Eſt tamen advertendum quòd ructus acidus hîc ab Hippocrate memoratus, debet eſſe ex longo tempore perſeverans, atque iteratis vicibus recurrens, ut nimirum totum quantum acidum in dies fortaſſe cumulari poteſt, quotidie pariter per ructus diſſipetur: Hâc enim ratione fiet, ut nunquam humores reliqui à vaganti iſto acido, quod oberrans appellavit Helmontius, ſint vitium aliquod ſubituri, adeoque nec moram, nec coagulationem in pectore, aliiſque partibus contracturi.

Denique advertendum, quòd non dixit Hippocrates acidum eructantes nullatenus morbo laterali corripi poſſe, ſed ſolum *non valde*, ſive (ut alii exponunt) *non admodùm*, neque tam facilè; etenim ſi fortaſſe adeò illud augeatur, & exaltetur, ut etiam cum ructibus humores inficiat, poterit quoque laterales dolores, alioſque morbos parere, quemadmodùm ſæpeſæpius evenit in hypochondriacis, in quibus ponticum, & auſterum quoque fieri ſolet. Itaque acidum eructantes non admodùm lateralibus morbis corripiuntur, licèt illis laborare quoque poſſint, quapropter Hippocrates de acido dumtaxat in ructibus,

Digitized by Google

non autem de acido per humores diffuſo ſermonem hîc habuit, quòd ſcilicet intra limites ventriculi cõcluſum illud ſit. Et licèt ructûs expreſsè meminerit, tacitè tamen flatus omnes etiam vagantes, & per inteſtina erumpentes ad alvum comprehenſos voluit, cùm non minùs per ſuperiora, quàm per inferiora diſcuti poſſint: At verò quia flatus per inferiora exhalántes non benè poterant dijudicari, cujus pravitatis naturam referrent, idcirco ſpeciatim ructus commemoravit, utpote qui malum ſaporis ſenſum in ore referentes, benè poterant internoſci, cujus qualitatis forent participes. Cæterùm tam ructus, quàm flatus pro cauſa materiali tenacem, craſſamque pituitam acido-auſteram recognoſcunt, modico ſale volatili, exiguâque bile refertam, quæ ſicuti fundo Ventriculi hærens ſæpiſſimè in ructus exolvitur, ità in Inteſtino Ileo, aut etiam Cæco erumpit in flatus; unde Simon Pauli *in ſuo quadripartito botanico*, non immeritò exiſtimavit Cæcum Inteſtinum receptaculum eſſe flatuum, neq; ſine ratione tam amplum à Natura fuiſſe conſtructum, ut ſcilicet diſtentione, inflationeque minùs vexaretur.

APHORISMUS XXXIV.

Quicumque Calvi ſunt, iis magnæ varices non fiunt: quibus verò Calvis varices magnæ superveniunt, ii rurſus capillati fiunt.

INſimulat Galenus in hoc Aphoriſmo mendacii Hippocratem, utpote qui calvos putet ſupervenientibus varicibus ſanabiles fieri poſſe, cùm aliunde calvitium paſſio exiſtimetur inſanabilis. Nec inſuper

per verum eſſe ſubdit, quòd magnæ varices calvis nunquam accidant. At ab ejuſmodi calumniis rectè vindicatur Hippocrates à Cardano, qui pluribus cōtendit calvos capillatos fieri poſſe ſupervenientibus potiſſimùm varicibus, quin & multa alia in medium adducit, ut Hippocratem adverſus Galeni accuſationes tueatur: quamquàm Fuchſius in ſua verſione non calvos propriè, ſed qui capillorum defluvio laborant eundem exponat, inquit enim, φαλακροὶ *græcam vocem hîc, non qui calvi ſunt, ut cæteri Interpretes fecerunt, ſed qui capillorum defluvio laborant, convertimus, ut Hippocratem, aut alium, qui hujus aphoriſmi Author fuit, à mendacio vindicaremus*; atque in ejus rei comprobationem affert authoritatem Philothei, qui calvos appellat, non eos, qui propriè ita nominantur, ſed qui ob malum aliquod, capillorum defluvium patiuntur, veluti propter alopeciam, aut ophiaſin; Unde iſtos exiſtimat magnis varicibus non affici, quòd vitioſi humores ad caput, & non ad crura ferantur; iis verò, qui capillorum defluvio laborant, ſi varices ſuccedāt, capilli denuo naſcantur, quoniam vitioſi humores, qui antea radices capillorum corruperant, ad crura transferuntur. Et ſanè cùm defluvium capillorum contingat à diffuſis per cutem, pravis humoribus vim habentibus erodendi, & radices capillorum corrumpendi; planè fit, ut vergentibus illis ad alias partes corporis, & potiſſimùm ad crura, vel tibias, cum tumefactione venarum, unde varices, factâ tranſpoſitione prædictorum humorum acrium à capite ad femora, vel tibias, poterunt facillimè capilli renaſci; & contrà, quicumque calvi ſunt, & capillorum defluvium ex mala eorumdem humorum acrium diſpoſitione, patiuntur, magnis varicibus nō tam facilè corripientur, oppoſitâ proculdubiò de cauſa.

Hinc autem palam fit, defluvium capillorum hîc

Digitized by Google

ſumi à cauſis morboſis inductum, non verò ex mutatione naturali ætatum, potiſſimùm in vltima ſenectute, in qua calvitium accidit, ob defectum potiùs materiei, ex qua capilli generantur: cùm enim per eam ætatem ob defectum alimenti partes omnes exareſcant, & cutis ſpecialiùs corrugetur, atq; in ſuis porulis denſata, conſtrictaque à cæteris partibus non parùm diſſocietur, propterea fit, cur capilli ſponte ſuâ decidant: id quod potiſſimùm accidit in ſyncipite, ubi cutis nudo oſſi hæret; ſiquidem in aliis partibus ſubſtratum habet panniculum carnoſum, & adipem. Hâc eâdem de cauſa fit quamobrem pleræque mulieres in ultima ſenectute pilos in mento progignãt, & ſupercilia cæteris prolixiora, quoniam ob defectũ menſtruorum ſuperfluitates illæ, quæ in ſanguine cumulantur, ad eas partes deferuntur, & commutantur in pilos, & capillos. Cæterùm quod ſpectat ad varices, ſuperiùs eſt latè examinatum.

APHORISMUS XXXV.

Aquâ intercute laborantibus tuſſis ſuperveniens, malum.

PRo aqua intercute laborantibus intelligendi sũt propriè hydropici cujuſcumque generis illi ſint, quemadmodùm manifeſtè deducitur ex textu græco. Neque enim tuſſis mala ſolùm eſt, ſi Anaſarcâ laborantibus superveniat, ſed etiam Aſciticis, quemadmodùm deducitur ex eodem Hippocrate 2. *prædictionum*, vbi ſigna tradit bona, & mala in hydropicis, ex quibus præſagire quis rationabiliter poſſit de eorundem eventu ſalutari, vel lethali.

Ra-

Rationem autem hujus dicti, quamvis Galenus deducere conetur ab aquoſa humiditate tantùm adaucta, ut jam aſperam occupet arteriam, unde tuſſis; quia tamen exinde, non ſolùm malum, ſed lethale ſignum foret deducendum, cùm alioqui Hippocrates hîc non dixerit lethale, ſed dumtaxat malum; idcircò non ſine ratione Cardanus ridiculam eſſe ait in hoc aphoriſmo Galeni expoſitionem. Malum itaque ſignũ erit tuſſis ſuperveniens hydropicis, quoniam indicat aquam in illis adeò ſubcreviſſe, & pravam fuiſſe redditam, ut ſanguinem circulantem infecerit, ac pulmones in ſuo tranſitu vellicando, ad tuſſiendum extimulet, veluti ad expulſionem rei noxiæ. Accedit quòd in Aſciticis à ſuperabundanti aqua adeò tumefiunt, & opprimuntur viſcera ſub diaphragmate ſita, & potiſſimùm jecur ſub hypochondrio dextro diaphragmati alligatum, ut motum illius impediant, ac deorſum contrahant, unde poſtmodùm reſpiratio difficilis, & cum difficili reſpiratione tuſſis ſicca, & moleſta. Si præterea in pulmone, & pectore hydrops factus ſit, partim ab hydatidibus, partim etiam à ſuperincumbente aqua, & ab oppleta pectoris cavitate, multò crebrior reſpiratio, & moleſtior tuſſis ſine ſputo fiet, quod certè peſſimum ſignum eſt. Denique ſi tuſſis, & reſpiratio adeò increſcant, ut æger non niſi erectâ cervice reſpirare poſſit, ab irruente in aſperam arteriam, & bronchia pulmonis, humore, proculdubiò nedum malum ſignum inde portenditur, ſed etiam brevi mors futura, ob imminentem ſuffocationem; ſub quo ſenſu præſens aphoriſmus videtur repetitus 7. *aphor.*47. ubi ſcribitur: *Aquâ intercute laborans, ſi tuſſi corripiatur, deſperatus eſt.*

Digitized by Google

APHORISMUS XXXVI.

Difficultatem urinæ vena ſecta juvat: ſecare verò interiores.

VErum non eſſe hunc Aphoriſmum, ſcribit Galenus in *commentario*, *niſi &*, particulam conjunctivam, *aſſumpſerit*, *ita ut aphoriſmus talis fiat*: *difficultatem urinæ*, & *venæ ſectio ſolvit*. Sed non video quid unquam particula iſta & ad expoſitionem hujus aphoriſmi conferre poſſit, cùm eam dumtaxat urinæ difficultatem, græcè dyſuriam, ſolvere poſſit, quæ ab inflammatione, & multitudine fit, ut ipſemet Galenus *in commentario* fatetur; Niſi præter venæ ſectionem alia quoque medicamenta inflammationem reſpicientia per particulam illam & conjunctivam, intelligere velimus, quaſi verò ſenſus ſit, non ſolùm medicamenta inflammationem temperantia, & diſſolventia, ſed etiam venæ ſectionem convenire in urinæ difficultate.

At verò, quia urinæ difficultas cum ardore, & dolore conjungitur, planè dicendum videtur, etiam ab ipſa mala urinæ conditione dyſuriam evenire poſſe. Et quidem, quandocumque cum urinis ſalia acria commiſcentur, quæ in tranſitu per ſphincterem muſculum, & urethram, vellicant, & compungunt partes illius ſenſitivas, planè fieri poteſt, ut citrà quamcumque inflammationem, ardor quoque in urinæ exitu percipiatur. Quâ ratione fit, ut ægritudo iſta ſæpeſæpiùs obſervetur in ſenibus, in quibus humores omnes, & præſertim lymphici, ac ſanguinis ſerum, acorem ſummum contraxerunt, & nedum urinæ difficultati, ſed & conſimilibus aliis ægritudinibus ab acido provenientibus, illos obnoxios reddunt. Accidit

præ-

Digitized by Google

prætereà non raro dyſuria ex ulcere contracto in iiſdem partibus, quemadmodùm experimur in infectis gallicâ contagione: etenim pertranſiens urina, ſuâ mordacitate partem ulceratam compungendo, ardorem,& dolorem in ipſa mictione ingentem excitat.

Quamquàm autem venæ ſectio hîc ab Hippocrate commendata locum habere poſſit in inflammationibus partium mictui deſtinatarum, non tamen in cæteris aliis commendabilis videtur, niſi dumtaxat ad deplendam ſeri ſanguinei multitudinem. Cæterùm, cùm ſerum iſtud acore plerumque inficiatur, qui nullâ ratione poteſt per venæ ſectionem temperari, proinde fit, ut nemo ampliùs in praxi audeat in ejuſmodi ægritudinibus ſanguinem mittere. Sed neque ſolùm apud Recentiores rei Medicæ profeſſores,verùm etiam apud Vetuſtiores Medicos mittendi ſanguinis uſus in urinæ vitiis exolevit, & qui illam tentare auſi ſunt,in pejora mala ægrotos deduxêre. Quâ etiam ratione putaverim quamobrem Cardanus hunc aphoriſmum exponendum omiſerit, immò neque inter aphoriſmos ſententiam iſtam repoſuerit, fortaſſe quia exiſtimavit,neque rationi, neque experimento illam eſſe congruentem, adeoque non ab Hippocrate,ſed ab aliis adjectam fuiſſe,quemadmodùm Galenus ipſe ſuſpicatur,ob adjunctas dictiones, *ſecare verò interiores*: utpote Hippocraticis dogmatibus non conſentientes.

Poſtremò additur *ſecare oportere interiores*, ideſt venas; quæ Antiquis credebantur majorem conſenſum cum partibus urinariis retinere, ut nimirum exinde promptiùs, & proximiùs è partibus inflammatis affluxus humor derivaretur. Verùm hæc poſt detectam ſanguinis circulationem ſponte ſuâ evanuêre.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXXVII.

Anginâ correpto, ſi tumor fiat in collo, bonum; foras enim morbus deducitur.

QUod aliàs dixerat de Eryſipelate, immò etiam de cæteris aliis inflammationibus, nunc repetit ſpeciatim de Angina, in qua ſi tumor ad partes externas, & ad collum vergat, bonum dicitur, adjectâ causâ, & ratione, quia foras morbus deducitur. Erit tamen advertendum, ut alibi quoque adnotavimus, tunc bonum ſignum eſſe, tumorem in collo apparentem, cùm affluxus humor Anginam faciens partes internas gutturis, & faucium deſeruerit; ſecus verò ſi adhuc eaſdem occupet. Cùmque hoc notum ſit etiam ex ſuperius traditis, non eſt ut hîc longiùs immoremur.

APHORISMUS XXXVIII.

Cancros occultos habentes, melius eſt non curare, curati enim citò pereunt: non curati verò longius tempus perdurant.

QUid pro occultis cancris intelligere voluerit Hippocrates in hoc textu, dubitat primùm in *commentario* Galenus; mox verò tum de cancris in profundo corporis, & in intimioribus partibus enatis, tum de nondum apertis, non improbabiliter exponit, & quidem in utriſque ratio eadem æquè militat. Sed tamen veriſimilior ſemper credita eſt illorum expoſitio, qui de cancris non dum aper-

apertis, aut ulceratis, quos Carcinomata Græci vocant,ſententiam hanc interpretantur; ſiquidem Cancri in reconditis partibus corporis geniti,utpote intractabiles, nullatenùs ſubjici poſſunt curationi per medicamenta localia,quæ ab occultis ad patentes illos deducant.

Sunt autem Cancri de genere tumorum malignam conditionem humorum redolentium, quales Veteribus putabantur atrabilarii, ſive maligni, erodentes,& veneno aquæ ſtygiæ valdè conſimiles. Dicuntur Cācri, vel ob ſimilitudinem,quam referunt in ſui expanſione cum cancris, vel quia partes quas invadunt inęqualiter depaſcuntur, & multoties increſcunt,aliquando etiam decreſcunt inſtar cancrorum. Et quoniam ob malignam, & cacoëthicam naturam difficillimè ſuppurantur, etiamſi omnis induſtria adhibeatur, neque tam facilè reſcindi poſſunt ſine ingenti ſanguinis effuſione, & periculoſa circumjacentium partium laceratione,propterea fit, ut à Chirurgis inſanabiles reputētur: adeoq; nullo cujuſvis generis medicamento illos tractare audeant:quod & Ovidius 2.*de Ponto* innuit:

Vulneris id genus eſt,quod cùm ſanabile non ſit,
Non contrectari tutius eſſe puto.

Conſideratâ itaque peſſimâ illorum conditione,inquit in hoc textu Hippocrates, meliùs eſſe illos non curare,ideſt medicamentis localibus,aut ad ſuppurationem, aut ad reſolutionem ducentibus tractare;nam ſi contingat illos aperiri, & ulcerari, citò ad mortem perducunt,cùm ex ambiente aëre,virulentus ille humor magis acuatur, vires, & ſpiritus perpetim diſſipentur,ob continuam ſanguinis effuſionem,& reliqui humores, immò etiam partes ſolidæ circumjacentes graviùs afficiantur, eoque magis ſi cancri reconditas corporis partes occupaverint. Et quamvis

Digitized by Google

ab Aëtio, & Paulo Ægineta methodus proponatur ſalubriter curandi cancros, & multa medicamentorum genera in eundem finem conferentia referantur; nihilominùs illa aliquando in praxim deducta vana, & inefficacia evaſere, ut proinde nemo ampliùs in praxi audeat medicamenta in illorum curationem adminiſtrare, niſi ſolùm quæ univerſale vitium humorum corrigere, & temperare valeant.

Præter difficultatem curationis procedentem à cauſa humorali acido-acri, & malignâ, adjicienda quoque eſt partium affectarum in cancris laxa habitudo, quæ deinde dureſcit: ſiquidem cancri plerumque fiunt in partibus glanduloſis, quæ cùm ſuapte naturâ debiles ſint, & facilè malorum ſuccorum ſuſceptivæ, propptereà difficiliorem ſemper reddunt curationem. Fuere tamen qui uſu cauſticorum medicamẽtorum, & exedentium, præſertim olei vitrioli, aliusve, ex integro universũ tumorẽ extirpare conati ſunt, ſed non ſemper felici ſucceſſu; etenim niſi omninò carcinoma eradicetur, inutilis evadet opera extractionis. Accedit quòd multoties ex reſectione vaſorum tanta ſanguinis effuſio facta eſt, ut omninò exanimati patientes paulò poſt interierint.

Atque hinc denique concluditur in textu, non curatos in longius tempus perdurare, cùm Natura faciliùs ſemper toleret cancrum non ulceratum, quã ulceratum. Obſervatum namque eſt in praxi plures carcinomate affectos ad plurimos annos vixiſſe, & alios uſque ad extremam ſenectutem fuiſſe perductos, ſervatâ tamen convenienti diætâ, & aſſumptis per intervalla medicamentis ſanguinis acritatem retundentibus, qualia ſunt, quæ ex cancris fluviatilibus, ex viperis, cornucervi, decoctis chinæ, aliiſque ſimilibus conficiuntur, de quibus in praxi.

APHO-

APHORISMVS XXXIX.

Convulſio fit vel ex repletione, vel inanitione: ità verò & ſingultus.

CAuſas convulſionis memorat in hoc Aphoriſmo Hippocrates, illaſque ait duas eſſe in univerſum, Inanitionem ſcilicet, & Repletionem: cùm enim convulſio ſit retractio nervorum, & muſculorum ad propria capita, & tum inanitio, tum repletio poſſint nervos, fibraſque nervorum ita afficere, ut involuntariè retrahantur, convellanturque, eo prorſus modo, quo fides, cæteræque partes membranaceæ ac fibroſæ, aut plus juſto arefactæ, aut pluſquàm ratio poſtulat humoribus tumefactæ contrahuntur, propterea fit, ut pari ratione nervi, nervorumque fibræ à conſimilibus cauſis convellantur, quemadmodùm Galenus ipſe latè proſequitur *in commentario hujus aphoriſmi*.

Verùm quidquid ſit de cauſa replente, certum eſt inanitionem talem ac tantam in nervis impoſſibilē eſſe, quæ videtur omninò excitari non poſſe: nam quæ Galenus affert de chordis, & coriis arefactis ad ignē, vel ad ſolem æſtivum, licèt vera forent, (quæ tamen puerilia exiſtimat Martianus), non tamen congruenter aptari poſſunt nervis, & muſculis intra corpus poſitis, cùm nunquam iſti adeò poſſint areſieri, & exiccari, ut omni prorſus humiditate priventur, ſicuti contingit corio ad ignem exiccato: ſi unquam inſuper id humano corpori viventi poſſit accidere, proculdubiò in his, qui hecticâ febre, tabeque conſumpti ſunt, idipſum liceret experiri: atquî nemo iſtorū unquam convulſionibus corripi viſus eſt, etſi plerique pellem dumtaxat ſuperductam oſſibus haberent:

cauſam igitur iſtam ex inanitione petitam rationi, & experimento conſentaneam nemo planè exiſtimabit. Convulſio inſuper nervorum compunctionem, aut cæſuram momento ferè temporis conſequens, nec ad inanitionem, nec ad repletionem referri poteſt, ſed aliam omnino diverſam exigit.

Crediderim eapropter cauſam hanc inanientem, non ex ratione inanitionis, & arefactionis convulſionem excitare, ſed ex acritate, ac moleſtâ quadã vellicatione, nervis & muſculis plurimùm infenſa, proficiſci; niſi enim nervi & muſculi in inanitionibus à re quapiam proritentur, & compungantur, nullatenùs poterunt convulſionem ſubire: quâ etiam ratione expoſuimus *V. aphoriſmorum textu primo*, convulſionem ab uſu ellebori, aliuſve ſimilis acrioris medicamenti excitatam; ſiquidem cùm elleborũ immodicè evacuando humores extenuat, ac perturbat, ſimul unà per acritatem nervos, & muſculos, illorumque fibras proritat, & compungit; unde ipſi inæqualiter concitantur, & convelluntur. In quam eamdem rem Galenus quoq; *in commentario iſtius aphoriſmi* proponens cauſas ſingultûs, qui ſpecies dicitur convulſionis, affert exemplum piperis ex vino ſumpti, quod ſuâ acritate potenter ſingultum promovet, motum ſcilicet ventriculi ſubverſivum, quo ſe ipſum ab illa moleſtia liberet.

Neque ſolùm cauſa inaniens, ſed etiam replens, convulſionem nullam affert, niſi præter repletionem acrem, & moleſtantem aliquam conditionem conjunctam præſeferat: nam membra paralyſi affecta à cauſis replentibus humidis, & pituitoſis, nullatenùs convulſioni ſubjiciuntur, ſed potiùs à copia humorum plus juſto diſtenſa, & reſoluta, omnem motum, & ſenſum amittunt: neque verò nervi in paralyſi aliter afficiuntur, quàm ut in convulſione, etenim fibræ, & tu-

nicæ

nicæ nervorum in utriſque æquabiliter offenduntur, eâ ſolum differentiâ, quòd in paralyſi cauſa ſit opplens,& hebetans ſenſum, in convulſione verò pungens,& irritans. Atque hinc fit quamobrem hyſtericis paſſionibus laborantes non rarò unà ſimul vexari ſoleant convulſionibus,& motibus convulſivis, itemque catalepſi,& paralyſi membrorum, à materia nimirùm ſimul contorquente fibras, & ſenſum partis hebetante. Hinc falſum quod hucuſque nonnullis creditum in convulſione membranas nervorum, in paralyſi verò cavum eorundem oppleri, & tumefieri, ſiquidem in paralyſi non rarò amittitur ſenſus ſuperſtite motu; ſenſus autem in membranis nervorum fit: & membra paralyſi affecta reſoluta obſeruantur, ac plus juſto diſtenta, & flaccida, ut per fibras nullimode flecti, aut commoveri poſſint;in quarum vitium etiam fibræ muſculorum coafficiuntur, ut aliàs dictum.

Quod dictum eſt de convulſione, facili negotio ſingultui aptari poteſt, cùm ſingultus ſit quædam peculiaris ventriculi convulſio conantis expellere ea,quæ intimas illius partes infeſtant: atque in hoc differt ſingultus à vomitu; in vomitu enim humores moleſtantes, cavum ventriculi occupando, facillimè evacuationi ſubjiciuntur, idcirco ventriculus motu ſubverſivo illos expellit, & ab irritamento ſe vindicat;at verò in ſingultu conatus omnis eſt irritus,quia humores infeſtantes penitiores illius partes occupãt. Non ſemel autem expertum eſt deſiiſſe ſingultum citrà quamcumque evacuationem, aſſumptis medicamentis oleoſis,acritatem illorum humorum retundentibus,vel fibras ventriculi laxantibus.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XL.

Quibus dolor circà hypochondrium ſit abſque inflammatione, iis febris ſuperveniens morbum ſolvit.

Dolores in hypochondriis excitati, varii eſſe poſſunt. Aliquando enim fiunt cum ſenſu ponderis à materia quadam obſtruente, & ſuâ corpulentiâ premente, & gravante partes præſertim glandu loſas in hypochondriis ſitas. Aliquando fiunt à flatibus cum ſenſu inflationis, unde partes ipſæ plus juſto diſtentæ tumeſiunt, & attolluntur, adeoque dolent. Nõnunquàm à detentis fæcibus unà ſimul commiſtis cum craſſis, tenacibuſque ſuccis, ut non raro evenit in inteſtino Colo, quod cùm à dextra in ſiniſtram ventris partem porrigatur ſub utroque hypochondrio, non rarò etiam cum hypochondriacis doloribus cõfunditur, eo quod zonæ inſtar jecur, lienem, renes, & lumbos circumafficiat. Sed & interdum quoque dolor excitatur à male affecto pancreate, à glandulis lumbaribus, à tumoribus progenitis in parte cava jecoris, aut lienis, unde etiam difficultas reſpirandi, motûs impotentia, murmur ventris, ructus, flatus, aliaque conſimilia ſymptomata exoriri ſolent. Denique contingunt dolores ab inflammationibus, aut abſceſſibus in iiſdem partibus progenitis ab humoribus præſertim acribus, acidis, lymphicis, aut bilioſis dictis, qui præter dolorem febrim quoque continuã, & acutam excitant.

Hos omnes ergo alioſve ſimiles hypochondriorum dolores conſiderans in hoc aphoriſmo Hippocrates, illos inquit ſalubriter finiri ſuperveniente febre; ſed neque ſolùm dolores ipſos veluti effectus, ſed & morbum qualemcumque, unde dolores ipſi pro-

Digitized by Google

proficiſcuntur, à ſuſcitata febre terminari. Dixit autem dolores hypochondriorum, hoc eſt partium illarum, quæ ſub chondriis, ſeu cartilaginibus, coſtas ſpurias obducentibus, ſitæ ſunt, quemadmodùm in dextra parte lobus eſt jecoris cum adjuncto illius ligamento, in altera parte lien: excipiuntur autem ſtomachus, ventriculi fundus, pylorus, inteſtina gracilia, quæ inter utrumque hypochondrium ſita ſunt, & medium regionis epigaſtricæ occupant; ſiquidem partes iſtæ dolentes, à ſupervenicnte febre minimè liberarentur, ſed magis, magiſque moleſtatæ, exitium brevi futurum ex febre portenderent, quemadmodùm ex aliis tum Hippocratis, tum Galeni locis, clariſſimè deducitur, & pluribus experimẽtis paſſim in praxi cõprobatum eſt, quippe non dolent niſi à cauſis vehementibus, & cùm ſint partes maximo ſenſu præditæ, ſemper ac febrim comitem habent, in mortem deſinunt. Contrà verò dolores in hypochondriis excitati, quia plerumque fiunt ab humoribus crudis, craſſis, glutinoſis, & flatulentis, facillimè beneficio ſupervenientis febris diſcutiuntur, & reſolvuntur, cùm febris vim habeat attenuandi, reſolvendi, & ejuſmodi craſſos ſuccos concoquendi, factâ deinde per vias urinarias, vel etiam per alvum, depoſitione.

Excipit autem Hippocrates dolores ab inflammatione dependentes: tunc enim, quia cauſa doloris non eſt lentus, & craſſus humor, aut concluſus flatus, ſed ſanguis vel acer, vel acidus reſtagnans in ipſo jecore, vel liene, neutiquam à febri ſubigetur, ſed potiùs exacerbabitur, & exacuetur; unde ſicuti in priori caſu febris remedium eſt, ita in poſteriori ſignum erit peſſimi morbi, & exitûs calamitoſi, veluti deſignans cauſam malam difficulter ſuperabilem, & partes affectas penitiùs eſſe in ſuis operationibus invaſas. Quâ plane ratione fit cur Hippocrates appoſuerit adver-

bium

Digitized by Google

bium illud *circà* : nam inflammatio ſemper intimiores,& præſtantiores partes occupabit ; ſimplex verò dolor ſuperficiarias tantùm , nec adeò naturæ operibus neceſſarias . Hinc autem idem Hippocrates ſcripſit 2.*prorrhetic.* febres ex hypochondriorum doloribus malignas eſſe,veluti ab inflammatione,vel phlogôſi dependentes .

Denique adjectum eſt, non ſolùm dolorem , ſed etiam morbum ſubinde ſolvi:nam cùm dolor in hypochondriis, ſit ſymptoma conſequens vel morbum, vel cauſam morbi,putà obſtructionem, tumorem, vel flatus,humoreſque craſſos inflantes , & diſtendentes, profectò nedum per febrim dolor ipſe deſinet , ſed etiam morbus,vel cauſa morbi dolorem excitans. Et licèt dolor nullus fiat ſine cauſa aliqua continuum ſolvente , quia nihilominùs Hippocrates non definivit in hoc aphoriſmo naturam , ſeu ſpeciem doloris, poterit benè explicari de quocumque dolore,etiam gravante, inflante , vel diſtendente, qui cùm fiat ab humoribus lentis,vel etiam à flatibus , facillimè poterunt à ſuperveniente febre diſſipari, diſcuti , & reſolvi .

Pro coronide tandem deducere licebit ex hoc aphoriſmo,non ſemper febrim nocuam eſſe,ſed ſæpeſæpiùs ſalutarem,quemadmodùm non hîc ſolùm, ſed alibi pluries idem Hippocrates eſt teſtatus .

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XLI.

Quibuſcumque ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris, aut loci, non innoteſcit.

CUm antea dictum ſit dolores in intimis partibus corporis excitatos, non raro ab inflammationibus exoriri, & inflammationes in ſuppurationem deduci, adjicit in hoc aphoriſmo Hippocrates, quibus de cauſis illa non innoteſcat, aitque vel ob craſſitudinem puris, vel ob profunditatem loci non apparere, aut viſu, vel tactu non percipi.

Et quidem primò neceſſe eſt, factam multò antea fuiſſe ſuppurationem à ſanguine alicubi concreto, unde præceſſerint febres, dolores, inquietudines, aliaque ſymptomata ſuppurationem comitantia: cũque poſt ſuppurationem iſta ſoleant plurimũ remitti, documento ejuſdem Hippocratis 2. *aphor.* dicentis: *dum pus conficitur dolores & febres accidunt magis, quã jam confecto*; proptereà ab indicio confecti puris, & deſinentium ſymptomatum, ſi illud aliunde non innoteſcat, alterum ex duobus intercedere, craſſitudinem videlicet puris, aut loci profunditatem. Uſus eſt autem Hippocrates voce *non innoteſcere*, quæ idem omninò ſignificat, ac non conſpicuum fieri, non apparere, neque manifeſta indicia de ſe prodere, ſive fluctuatione, ſive tumefactione, ſive novo dolore, ac febre, ſive exitu per vias urinæ, per alvum, alioſve ductus corporis, ita ut omninò intra corpus deliteſcens nullum manifeſtum indicium præbeat, quo poſſit prudens Medicus in illius cognitionem perduci. Sed tamen non inde quis exiſtimabit, taliter affectum, ac patientem benè ſe habere, nullâque ægritudine mole-

Digitized by Google

ſtari, nam cùm pus genitum, & alicubi collectum, ſit de genere eorum, quæ præter naturam ſunt, fieri nullâ ratione poterit, quin operationes aliquæ læſæ ſenſibiliter non ſint, unde probabiliter ſuſpicari queat à contento pure, alicubi deliteſcente, fore operationes aliquas, ſaltem naturales, ab ipſo reſtagnante vitiatas, cum ſenſu ſaltem ponderis, cum laſſitudine, cum motûs difficultate, cum mala nutricatione, cum febri aliqua puſilla, cum inquietudine, cum vigilia, aliiſque ſymptomatibus, magis minùsve ægrotantem moleſtantibus, prout pars affecta nobilior, vel ignobilior fuerit. Atque hâc ratione multoties viſum, factas ſuppurationes in glandulis, & partibus glanduloſis, diù patientem malè affectum detinuiſſe, & poſt aliquot horas à paſtu levi febriculâ vexaſſe, cum anxietudine, moleſtiâ, motûs impotentiâ, ſine evidenti aliqua cauſa, & tandem factâ irruptione pus prodiiſſe per alvum, aut per vias urinæ; unde licèt patiens ipſe malè ſe haberet, non tamen certa indicia patebant peractæ ſuppurationis.

Verùm quamvis difficillimum planè ſit de facta ſuppuratione certum indicium proferre, poterit nihilominus ſagax Medicus ex prægreſſis cauſis, atque ex præcedenti morbo nō improbabiliter conjectari peractam alicubi illam eſſe: ſi nimirum ex caſu, contuſione, vulnere quis ægrotaverit, itemque ex præcedēti dolore ſaltem gravante, potiſſimùm in partibus imi ventris, itemque ex nauſea, vomendi ſtimulo, pavoribus nocturnis, pulſu inæquali, decubitu in aliquā partem corporis moleſto, laſſitudine, inquietudine, motûs impotentiâ, aliiſque per aliquod tempus fuerit ille affectus; mox veluti repentè gravi febre, & acutâ corripiatur, quæ ſine ulla intermiſſione, & cum repetentibus rigoribus, aut horripilationibus, ad tres quatuorve dies uniformis obſervetur; deinde ſubitò

mite-

miteſcere, & remitti videatur adjuncto levi ſudore, vel urinâ craſſiori, ob quam ita in melius abire videatur, ut ſe à febre immunem omnino exiſtimet, procedente verò tempore ſenſim, ſtatutis quibuſdam horis, febriculâ moleſtetur, & cùm appetendo, & cõcoquendo benè ſe habere videatur, nihilum tamen proficit; planè ſuſpicari licebit, ex cauſis ſuperiùs memoratis, abſceſſum, aut inflammationem alicubi factã eſſe, mox ex ſuperveniente febre acuta, & vehementi, promotam fuiſſe ſuppurationem, quâ peractâ, remiſſa fuiſſe ſymptomata, aut etiam inconſpicua evaſiſſe, ſed non omninò deleta, patientem detinere morboſum, aut valetudinarium; quamobrem, ſi adhibitis medicamentis diſſolventibus, & puri confecto exitum parantibus, aliqua expurgatio deinde purulenta ſubſequatur, certum indicium prodibit latentem ſuppurationem patentem jam evaſiſſe.

Quòd autem ſuppuratio in corpore exiſtens delitescat, & certa ſui indicia non proferat, idque ex memoratis duabus in hoc aphoriſmo cauſis haberi poſſit, clarius eſt, quàm ut lõgâ hîc oratione explicari egeat. Siquidem puris craſſitudo multoties in cauſa eſt, ut alicubi reſtagnans neque ingentem moleſtiam pariat, neque exitum ſibi paret; quoniam propter craſſitiem circumjacentes partes minimè vellicantur, quæ propterea non proritatæ nullatenùs illius evacuationem moliuntur: id quod (ut antea eſt animadverſum) ſæpeſæpiùs accidit in partibus glanduloſis: Nec prætereà purulenta materia tenax, & craſſa vehementem in partibus excitat fermentationem, unde diù ibidem ſubſiſtere poteſt, quemadmodùm experimur in Atheromate, Steatomate, & Meliceride, in quibus propter humoris contenti craſſitiem, & viſcoſitatem partes affectæ in longiſſimum tempus ſufferunt tumefactiones, & gravamina. Partes etiam re-

Digitized by Google

conditæ,profundæque corporis, itemque craſſæ,obeſæ,glanduloſæ,veluti ſenſûs expertes , in diuturnum tempus ſolent collectam purulentam materiam citrà grave incommodum ſuſtinere, & abſque ullo periculo putrefactionis, aut corruptionis ; quia putrefactio, & corruptio non fit ſine fermentatione, & fermentatio non ſine inteſtino motu partium tenuium, & mobilium: cùmque pus craſſum ſit, atque adeo ineptum motioni,& partes affectæ exangues,nullo,vel modico ſenſu præditæ,fit proinde , ut diutiſſimè ſuppurationes iſtæ deliteſcant , & eouſque innoxiæ perſeverent, quo uſque promoto in illis motu, vel novus morbus inſequatur , vel aditum ſibi faciat pus attenuatum . Cæterùm peritiores Chirurgi ſolent de internis iſtiuſmodi ſuppurationibus partium profundarum certum fermè judicium proferre à fluctuante per tactum utrimque initum materiâ, ſi nimirum hinc inde prementibus digitis, quod ſubeſt,loco moveri percipiatur, & cutis externa à ſuo naturali colore,& calore permutata videatur.

Omittendum denique non eſt, de iis ſuppuratis locutum eſſe hoc loco Hippocratem, qui in imo ventre potiſſimùm ſuppurationem patiuntur, ſecùs verò de ſuppuratis in pulmone,aut pectore, quorum alibi ſigna cum eodem Hippocrate tradidimus, *in commentariis ſuper quintum librum Aphoriſmorum.*

APHORISMUS XLII.

Morbo Regio laborantibus ſi fiat Hepar durum, malum.

MOrbus Regius quinam ſit, & à quibus cauſis progigni ſoleat, & quemnam exitum febriẽ-

tibus contingens portendat, alibi eſt à Nobis examinatum: nunc ſolùm pro expoſitione iſtius aphoriſmi, dicimus illum hîc dumtaxat ab Hippocrate conſiderari, qui ab inflammatione vel ſimplici, vel mixta jecoris contingit: nam cùm felleus humor nequit in ſua cyſti colligi, propter tumorem, aut inflammationem jecoris, planè per univerſum corpus diffunditur, & ſanguinem inficiens, non ſine febri evenit; hinc duplici de cauſa malus ille erit, tum quia infectus ſubinde ſanguis, cunctas corporis partes inevitabiliter contaminat, & operationes ejuſdem principales lædit, præſertim reſpirationem, & pulſum; cùm Icterus nunquam fiat in febribus ſine fermento ſanguinis corruptivo; tum etiam quia à jecoris inflammatione, vel tumore provenit, & ejuſmodi mala in illo ſemper gravia ſunt. Niſi etiam interpretari velimus Hippocratem de tumore, & duritie jecoris conſequente, non autem antecedente, vel comitante Icterum. Siquidem morbo regio laborantibus ſi jecur obdureſcat, indicio erit tantam in jecore humoris non repurgati collectionem factam fuiſſe, ut exinde illud remaneat obduratum; vel etiam felleum humorem in cyſti recollectum ex conditione acri tranſitũ feciſſe in acidam, malignam, obſtrüentem, figentem, obdurantéque ſubſtantiam jecinoris, ut proinde non ſolùm ex ipſa tumefactione, & duritie, ſed etiam ex obſtructione, & maligna conditione fellei humoris jecur obduruiſſe, ut in poſterum nullus ſit repurgandæ bili locus, ſed univerſa ſit per ſanguinem, & habitum corporis diffundenda; quamobrem ex multis capitibus malum ægrotanti portendatur.

APHO-

APHORISMUS XLIII.

Quicumque lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur: iis ſupervenientem longam difficultatem inteſtinorum, aqua intercutem, aut levitas inteſtinorum excipit, & moriuntur.

SEriem quorumdam morborum lienoſis contingẽtium, proponit in hoc aphoriſmo Hippocrates, cum prognoſi exinde lethali. Inquit enim lienoſos dyſenteriâ, & quidem diuturniori correptos, facilè in Hydropem, aut Lienteriam delabi, ac tandem mori.

Pro lienoſis autem non intelligit quoſcumque liene laborantes, ſed eos ſolùm, qui diutinâ lienis ægritudine laborarunt, cum tumore, obſtructione, & duritie manifeſtâ in ſiniſtro hypochondrio: tales enim nedum acido, & melancholico humore ſuperabundant, ſed etiam ſeroſitatibus gravantur ferè per totum corpus diſperſis; ſiquidem & ſanguis uniuerſus in his malus eſt, & totus habitus corporis fœdus, & decolor, non niſi ab acida ejuſdem humoris conditione, & à copia aquoſæ ſuperfluitatis, quæ cùm non benè repurgetur, nec in renes deferatur, omnia viſcera naturalia, totumque corpus inficit, & conſpurcat. Hinc obſervant Anatomici carere renibus animalia illa, quæ ſplene ſunt orbata, & Nos paſſim in praxi experimur ſpleneticos ex obſtructione, aut tumore parùm mingere, & urinam proferre decolorem, tenuem, & veluti percolatam.

Quoties igitur lienoſi tantâ excrementorum multitudine ſuperabundant, ut irruptione per meſenterium, & ramos meſentericos ſimul, & ſplenicos in alvum factâ, dyſenteriam incurrant, præſertim longiorem, fore planè ut labefactatis plus juſto viſceribus

bus

Digitized by Google

bus imi ventris, propter diuturnam excretionem cruentam ſimul,& doloroſam inteſtinorum, aqua intercus ſeu hydrops,aut lienteria ſubſequatur cum interitu inevitabiliter ſucceſſuro. Neque enim mirum videri poterit, quòd poſt diuturnam dyſenteriam lævitas inteſtinorũ, aut hydrops ſubſequatur: nam cùm lienoſi,ex nuper traditis, acidis humoribus,& ſeroſis ſuperfluitatibus abundent, proculdubiò iſta cumulatiora fient in lienoſis poſt inteſtinorum difficultatem, tum quia vires ſunt magis infractæ,partim ex dolore, & aſſiduo egerendi conatu, partim quoq; ex ſanguinis egeſtione; tum etiam quia fermentum ſtomachi digeſtivum vel dilutius omnino fit, vel aciditate infenſius, unde chyloſes peſſimæ, adeoque & ſanguis, qui ab his reſtaurari deberet; ut propterea tandem dyſenteriam excipiat lienteria, ſi acidæ iſtiuſmodi aquoſæ ſuperfluitates petant ventriculum, & inteſtina gracilia;vel hydrops; ſi per totum corpus diſpergantur,aut in abdominis cavum deducantur: ſuperveniens autem alterutra ex his affectionibus,mortem inevitabiliter afferet, cùm ægrotantem invadat diuturnâ ægritudine malè affectum, & doloroſis evacuationibus conflictatum, adeoque viribus imbecillem: quâ ſanè ratione fiet,ut morti brevi ſuccumbat,effœto ſanguine,& ſpiritibus exſoluto. Cæterùm quod à pleriſque ſcribitur ſubſecuturam mortem in his à labefactata jecoris ſanguificatione, quoniam jecur putatur perpetuò affectum in hydrope, nec experimento,nec menti Hippocratis in hoc aphoriſmo cohæret: non experimento,quia hydropici citrà jecoris vitium affecti plurimi referuntur, ut alibi quoque à nobis eſt animadverſum: neque Hippocratis menti, qui ex lienis affectione acido - melancholicâ futuram inquit dyſenteriam, indeque lienteriam, aut hydropiſim nullâ factâ de jecoris laborantis mentione. Sed

&

Digitized by Google

& apud Schenckium, Platerum, Bonetum, alioſque plerique memorantur hydropici ſolius malè affecti lienis vitio, & ex melancholico potiùs humore ſuperabundanti, quàm ex dyſcraſia frigida, humidaque jecoris, ſanguinem pituitoſum, & aquoſum progignentis: quippe ubi lien tumet, & acidus melancholicuſque humor prævalet, aqua etiam, illaque malæ conditionis, perpetim quoq; ſuperabundat, ut propterea jure optimo melancholiam Hippocrates Aquam appellaverit.

APHORISMUS XLIV.

Quibus ex ſtillicido urinæ Ileos ſupervenerit, in ſeptem diebus pereunt, niſi, febre ſuperveniente, ſatis urina fluxerit;

PRoponit & in hoc aphoriſmo Hippocrates morbum morbo ſupervenientem conſiderandum, ut exinde exitum utriuſque deducat, aut ad ſalutem, aut ad mortem. Affert autem exemplum ſupervenietis Ilei urinæ ſtillicidio, aitque Ileum ſtillicidio urinæ ſuccedentem, infra ſeptem dies lethum afferre, niſi tamen febris ſuperveniat, & ſuâ vi, atque efficaciâ urinam reddat copioſam, & affluenter prodeuntem.

Quid autem ſit Ileos, & à qua cauſa fiat, abundè à Nobis alibi eſt explicatum. Et quamuis à fæcum conſtipatione, & duritie, à viſcoſis, & tenacibus ſuccis, à ſitu ejuſdem inteſtini Ilei vitiato, vel per contorſionem, vel per intruſionem, vel per inverſionem, & denique ab inflammatione ejuſdem, aut partium circumſtantium oriri ſoleat, in præſenti tamen aphoriſmo, quia ex urinæ ſtillicidio provenire dicitur, pu-

tandum

Digitized by Google

candum à confluxu acrium, & mordicantium humorum illum excitari, ut propterea qui humores in Veſicam ferebantur, & urinæ ſtillicidium inferebant, in inteſtinum Ileum delati, aut phlogoſim, aut inflammationem pariant, maxima autem, & viciniſſima communio inter veſicam, & inteſtinum Ileon intercedit, cùm illi proximè veſica ſuperincumbat, quamobrem prõptè poſſunt ex una in aliam partem humores decumbere: ſive autem iſti extimas veſicæ partes occupent, ſive etiam muſculum janitorem proritent, ſiuè denique mediam veſicæ tunicam fibris carneis intertextam infeſtent, planè poterunt illam ad micturiendũ ſollicitare, atque adeo urinæ ſtillicidium inferre: ſi præterea delati in inteſtinum Ileon, illud inflamment, vel per motum periſtalticum inverſum ad vomendum laceſſant, nõ ſine dolore, & ventris inflatione, profectò fiet ut mors infra ſpatium ſeptem dierum ſit ſubſecutura, cùm Ileus morbus ſuâ naturâ ſit lethalis, & multò magis ſi fiat ab inflammatione propter affluxum acrium, & mordentium humorum. Statuitur autem terminus ſeptem dierum, non quòd ſeptimo die mors omnino accidat, cùm & ſexto, quinto, quarto evenire poſſit; ſed quia ſeptimus dies eſt terminus morborum peracutorum, cujuſmodi eſt Ileus. Hinc non dixit Hippocrates, in ſeptimo die, ſed in ſeptem diebus, hoc eſt intra ſpatium ſeptem dierum pereunt. Poterunt nihilominùs patientes ab hac calamitate evadere, ſi beneficio febris (quæ proculdubiò affectionem hanc, aut à principio comitabitur, aut intra prædictum ſpatium cõſequetur) diſſoluti humores denuò in veſicæ cavum repant, & urinam affluenter promoveant; ſiquidem promotâ per febrim fermentatione, & attenuatis humoribus, laxatiſque viis in veſicæ cavum tendentibus, fieri poterit tranſpoſitio eorumdem ab inteſtino Ileo in veſicam. Et quamvis de du-

Digitized by Google

ctibus controverti poſſit, attentâ nihilominus diligenti,& accuratâ anatome Recentiorum, qui duce Bartholino detexerunt ex inteſtinis gracilibus, & præſertim ex Ileo,meatus quoſdam deduci ad renes, ureteres,& veſicam,planè ſatisfieri poterit ejuſcemodi difficultati;quin & ſagax Natura mille ſibi (vt ajebat Galenus)parare ſolet vias,per quas ſe ipſam exoneret,& à morbis vindicet. Quòd ſi urinæ ſtillicidiũ fieri dicatur ab humoribus mucoſis,craſſis, & acidis, qui partim tenacitate, partim acore veſicam ad micturiendum ſtimulent, longè faciliùs poterit à ſuperveniente febre,excitatus Ileus deſinere,& mors præcaveri; quandoquidem per febrim viſcoſi iſti humores facillimè attenuantur,& diſſolvuntur, unde poſtmodùm urinæ profluvium. Debet autem urina affluenter promoveri,quemadmodùm dicitur in textu, ut ejuſdem copiâ, ne dum humores in Ileo collecti, ſed alii quicumque per univerſum corpus diffuſi, veluti criticè,uberiori mictu penitùs egerantur, ſiquidem criſis,ut ſit perfecta, debet proportione reſpondere quantitati humorum peccantium, qui ſanè in iſto caſu non pauci dicendi ſunt,cùm Ileum febrim, & inflationem cum dolore ventris excitaverint. Et quamvis Hippocrates in aphoriſmo non meminerit,cujus conditionis urina futura ſit, ut patientem ab Ileo,& à morte tueatur,credere tamen licet illam debere eſſe non ſolùm quantitate copioſam, ſed & craſſam,multo ſale,& ſulphure ſaturam, ac abundanti ſedimento ſcatentem, quemadmodùm deducere eſt *ex Coacis prænotionibus*.

APHO-

APHORISMVS XLV.

In ulceribus annuis, aut etiam diuturnioribus, abſceſſum cum oſſe communicari eſt neceſſe, & cicatrices cavas fieri.

MAximè utilis eſt hic Aphoriſmus in praxi Chirurgica pro curandis ulceribus inveteratis: in eo enim edocet Hippocrates quænam mala conſequantur ulcera diuturniora, ſimulque reddit cauſam cur eadem difficillimè quandoque curentur, etſi efficaciſſima præſidia tum interna, tum externa fuerint adminiſtrata; quippe ſæpè evenit, ut adhibitam quamcumque diligentiam eludant, nullâque ratione ad cicatricem perduci queant, licèt rubra, mũda, & ſine ulla inflammatione obſerventur, ac pus referant concoctum, minimèque fœtidum, quia ſcilicet oſſa illis ſubjecta livorem, aut corruptionem ab ipſamet diuturnitate contraxerunt, unde alimentum perioſtio communicatum inficitur, & infectum nullatenus permittit ulcus ipſum conſolidari. Admonentur proinde Chirurgi aphoriſticâ hâc doctrinâ, oportere ſubjectum os denudari, deinde etiam ſi læſum, vitiatum, aut lividum obſervetur, detergi, abradi, deſquamari, quouſque pars ſana oſſis detecta fuerit. Verùm ad exactam totius aphoriſmi intelligentiam, aliqua erunt adnotanda.

Primùm memorari hîc ab Hippocrate *ulcera annua, aut etiam diuturniora*: nam recentia videntur excipi debere, nec ejuſmodi incommodum ſubire, tũ quia non ſtatim oſſa, & oſſium perioſtia in ulceribus læduntur, nec alimentum, quod illis ſuggeritur, ſtatim ab initio contaminatur; tum etiam quia non ſubitò à pure detento, aut vitiato, ulcera ſinuoſa fiunt,

Digitized by Google

vel ſaltem ſordida, & cacoethica, unde profundiores illius partes infici poſſint; tum demum quia magnâ etiam ex parte reſiſtunt corruptioni, & putredini oſſa ipſa, quæ propterea non niſi ad lõgum tempus fœdari, & vitiari ſolent. Itaque ulcera debent eſſe in longum tempus protracta, ut propterea jure optimo dixerit Hippocrates *in ulceribus annuis*, quæ nimirum per annum, & ultra perduraverint. Adjecit autem, & non immeritò, *aut etiam diuturnioribus*; quoniam non ab annua conditione, ſed á temporis diuturnitate ſubjecta oſſa in ulceribus inficiuntur: Neque verò diuturniora ſolùm ulcera debent hîc intelligi, quæ ultrà annum producta ſunt, ſed etiam alia quæcumq; quę intrà annum curari potuiſſent, & ſanata non ſunt, cùm in aliquibus partibus ulceratis curatio facilior eſſe ſoleat, in aliis difficilior; unde experimur partes emunctorias corporis, glanduloſas, articularias, aliaſque ſimiles difficiliùs curari, longè faciliùs carnoſas, & muſculoſas; quin & inter has adhuc aliqua differentia obſervatur, nam ulcera in muſculis clunium excitata, ſemper ſunt difficiliora, & ſeriùs ad cicatricem perducuntur; imò & ulcera muſculorum temporalium periculoſiſſima; quamobrèm diuturniora appellari poterunt ulcera illa, quæ præter morem protrahuntur, ſine ulla evidenti cauſa. Dixi ſine ulla evidenti cauſa; quoniam fieri poteſt ut ulcera in longius tempus differantur ex mala curatione, & ex imperitia Chirurgi, forte quia non tractantur iis medicamentorum generibus, quæ à natura ulceris, & partis affectæ ſunt expoſtulata, vel quia ſordities non eſt deterſa, vel quia corpus eſt impurum, & cacoethicũ, vel quia gallicâ contagione infectum, vel quia in ulceribus occultum aliquod detinetur, quod curationi impedimento eſt, quemadmodùm Gal. refert *lib. artis Medicæ*, & paſſim Chirurgi experiuntur in vulneribus,

bus, in quibus aliquod extraneum relictum eſt, puta enſis mucro, ſtupa, capillus, pila plumbea, aliudve ſimile.

Quoties igitur citrà quamcumque cauſam manifeſtam ulcera, quæ cæteroqui apparenter ſalutaria videntur, ad cicatricem non perducuntur, neque conſolidationem admittunt, vitium in oſſe contractum ſignificant, quod primùm abradi, & deſquamari, deinde deterſum complanari expoſtulat; unde cogēdi ſunt Chirurgi ut in his caſibus cavum, & profundum ulceris exquirant, & tum perioſtium, tum os ſubjectum mundificent, atque ab omni vitio tueantur, aliter abſceſſus, & decubitus humorum ad partem ulceratam factus, non ſolùm curationi impedimento erit, verùm etiam talem, ac tantam læſionem in oſſe ſubjecto inferet, ut de totius oſſis, totiuſque membri enormi læſione timendum ſit, quamobrem jure optimo admonet in hoc aphoriſmo Hippocrates ex diuturnitate ulceris abſceſſum in oſſe communicari, & cicatricem cavam fieri, ex cauſis ſuperiùs adductis.

APHORISMUS XLVI.

Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur.

QUamvis gibbi plerique ſint, & ex multis cauſis tales fieri poſſint, non tamen omnes hîc Hippocrates conſiderat, ſed eos dumtaxat, qui gibbi fiunt à dorſi & pectoris ſtructura vitiata, ita ut pulmo, aliæque partes ſpiritales intra pectoris cavum concluſæ, & in anguſtum poſitæ, in reſpiratione moleſtentur: etenim non alia de cauſa videntur gibbi

hîc

hîc ab Hippocrate memorati, vitæ periculum ſubire, niſi quia ſummoperè in reſpiratione offenduntur, quæ ad vitam omninò neceſſaria eſt.

Sed non ſolùm gibbos hîc conſiderat Hippocrates cum uſu reſpirationis læſo, ſed etiam ante pubertatis tempora; ſiquidem in ea ætate pectus nimis anguſtum eſſe ſolet, & cùm in ſitu, vacuitate, ac figura ſit depravatum, nequit procedente ætate, juxta exigentiam corporis amplificari: quo fit ut viſcera ſpiritalia in anguſto ſatis loco concluſa, neque debitam magnitudinem poſſint adipiſci, neque pro reſpirationis uſu commodè expandi, unde venæ, arteriæ, vaſa lymphatica, itemque pulmonis tubuli, cordis ventriculi, pericardium, admodùm exilia, & contracta putanda ſunt, ut non ſatis commodè ſanguinis, & cordis motum ad vitæ indigentiam adjuvare queant, proindeque neceſſe ſit vitam procedente ætate diutiùs ſuſtineri non poſſe.

Addidit prætereà Hippocrates ex aſthmate, aut tuſſi gibbos, quoniam tunc gibboſitas non ex ſola oſſium introverſione, aut extraverſione, ſed ex pulmonis, cæterarumq; partium ſpiritalium vitio provenit; nam aſthma, & tuſſis ægritudines ſunt pectoris, & pulmonis. Verumtamen ſicuti ex aſthmate & tuſſi gibboſitas oriri poteſt, ita è converſo ex gibboſitate aſthma, & tuſſis non raró fit, eâ tamen differentiâ, quòd in priori caſu gibboſitas illa ſit maximè periculoſa, & plerumque lethalis; in poſteriori verò caſu, ſit quidem moleſta, ſed poſſit in diutius tempus prolongari; quemadmodùm experimur in ſenibus. At verò qui gibbi fiunt ex aſthmate, aut tuſſi, propter violentam, & continuam contractionem juguli, oſſis ſterni, muſculorum intercoſtalium, colli, & aſperæ arteriæ, fieri nequit, quin ſimul unà partes internæ ſpiritales, & externæ pectoris, haud graviter coafficiantur, præſer-

ſertim in ætate puerili,in qua oſſa mollia ſunt, neque debitam expanſionem, ac convenientem ſtructuram ſunt adepta , unde organa univerſa reſpirationi deſtinata inidonea fiunt vitæ tuitioni .

Atque hinc concludit Hippocrates eos ante pubertatem interire, cùm per eam ætatem exigat natura reſpirationem ampliorem,& vaſa circulationi ſanguinis dicata,latiora eſſe debeant ; cùmque per gibboſitatem, & partium ſpiritalium contractionem,illa inſufficientia ſint , meritò proinde dicitur ante pubertatem illos interire. Sed & poſſet etiam aphoriſmus exponi de gibbis illis ex aſthmate , aut tuſſi factis antè pubertatem ; ut proinde ſenſus fiat , non quòd ante pubertatem moriantur,ſed quod gibbi ex aſthmate, aut tuſſi ante pubertatem facti,in longum tempus vivere non poſſint. Quocumque autem modo legatur aphoriſmus,ſemper exitus in his lethalis portenditur,quoniam cum gibboſitate reſpiratio,& motus cordis, ac ſanguinis plurimum impeditur , ac interrumpitur,unde vita diu foveri non poteſt .

APHORISMUS XLVII.

Quibuſcumque venæ ſectio,vel medicatio convenit , hos Vere purgare,vel venam incidere oportet .

MUltoties corpora ægritudinibus obnoxia ad ſui præſervationem indigent evacuationibus tum per venæ ſectionem , tum per purgantis medicamenti aſſumptionem, ſed quoniam non quocumque tempore ejuſcemodi remediorum adminiſtratio opportuna eſt,docet propterea in hoc aphoriſmo Hippocrates,quodnam tempus ſit conveniens,& opportu-

Digitized by Google

tunum, adeoque magis aptum purgationibus, aut venæ ſectionibus, ut illæ ex voto proficiant.

At verò non de quibuſcumque corporibus quomodolibet affectis intelligendus eſt hic aphoriſmus, ſed de iis dumtaxat, quæ præſervatione indigent, ne in ægritudines labantur, & in quibus humores mali adeò ſuperabundant, ut nullo alio leviori præſidio poſſint emendari, ſed omninò evacuatione egeant; quamobrem non immeritò Hippocrates in aphoriſmo ſcripſit: *quibus purgatio, vel venæ ſectio convenit*; ſive, ut aliis vertere viſum eſt, *quos opus eſt purgare, vel ſanguinis detractione evacuare*: iſti autem non niſi cacochymi, vel plethorici eſſe ſolent, & ut cacochymi purgatione, ut plethorici ſanguinis miſſione indigere videantur. Corpora namque actu ægrotantia, ſicuti præſentibus, non imminentibus ægritudinibus, afficiuntur, ita curatione, non præſervatione opus habent: perperam enim quis ageret, ſi ægritudine jam jam exigente, purgatorium medicamentum in vernale tempus differre vellet, cùm tamen intereà increſcente ægritudine, facilè æger ante hoc tempus perire poſſet. Itaque aphoriſmus intelligendus eſt in corporibus præſervandis, non autem curandis, quippe corpora præſervanda, licèt actuali ægritudine minimè corripiantur, ſunt tamen adeò malè affecta cauſis ægrotare facientibus, ut ne progreſſu temporis iſtæ plurimum adauctæ, vel vitiatæ, morbos excitent, peropportunè antequàm morbos pariant, ab iiſdem purganda ſint, & quidem tempore convenienti, quale vernale eſt, priuſquã per æſtivum calorem in motũ fermentativum præternaturalem adigantur.

Quænam autem corpora iſta ſint, quæ verno tẽpore præſervari debent, ne poſtmodùm per æſtatem in ægritudines labantur, inquiſitione dignum. Et rectè exponuntur à Galeno, cæteriſque Interpretibus,

quæ

Digitized by Google

quæ per æſtatem ægrotare conſueverunt: puta ſiquis diebus canicularibus ſolitus ſit aliàs corripi tertianâ febre, eryſipelate, diarrhœâ, aliiſque ſimilibus ęgritudinibus, quoniam propter ſuperabundantiam excrementorum acrium, ſeu bilioſorum, prædictas ægritudines æſtivo tempore incurrere conſuevit, profectò, antequàm æſtas acceſſerit, purgante medicamento, ejuſcemodi excrementa bilioſa, acria, & depravata, educenda erunt, ne ſcilicet quantitate adaucta, qualitate corrupta, & in corpore diutiùs detenta, in ſubſequente æſtate febres, aliaſque ægritudines acutas cum manifeſto vitæ periculo excitent.

Quod dictum eſt de Vere reſpectu Æſtatis, pari ratione ampliari poterit ad Autumnum reſpectu Hyemis, quoties hyemali tempore conſueverint ægritudines pluries recurrere, & corpora divexare; unde ſi fortaſſe quis per hyemale tempus ſolitus ſit laborare ægritudinibus pituitoſis, aut lymphicis, poterit præcedenti tempore autumnali, opportunè repurgari à cumulatis ejuſcemodi excrementoſis ſuperfluitatibus, antequàm iſtæ per hyemem adauctæ, & depravatæ, ſolitas illas ægritudines inducant.

Disjunctim præterea notavit Hippocrates *medicationem*, aut *venæ ſectionem*; nam non in omnibus indifferenter utraque adhibenda eſt, ſed prout habitudo corporis, morbi conditio, & appatatus humorum expoſtulaverit; quare corpora plethorica, carnoſa, ſanguinea, & quæ aliquam ſanguinis euacuationē ſuppreſſam patiuntur, à qua aliàs juvamentum ſuſcepere, venæ ſectione tractanda erunt; quæ verò cacochyma ſunt, & excrementis abundant, vel in ægritudines delabi conſueverunt, humorales dictas, medicationibus, ſeu purgationibus erunt præſervanda.

Neque ſolùm iſta diverſimodè peragenda erūt pro corporum varietate, & humorum conditione, ſed

etiam pro varietate ætatum,temperierum,regionum, conſuetudinum; cùm quædam corpora per ejuſcemodi circumſtantiarum diverſitatem, hoc,vel illo remediorum genere in melius procedere ſoleant.

Denique imminentes ægritudines debent eſſe tales,ut præter timorem certæ repetitionis in æſtate, aut in hyeme,gravitatem,diuturnitatem,aut vitæ periculum rationabiliter minentur; quamobrem ſanâ ratione ſuperiùs dictum eſt, nullo alio leviori præſidio poſſe fieri emendabiles: nam ſi fortaſſe ſolâ diætâ, exactâque victûs ratione, aut certo alimentorum genere, rectoque uſu ſex rerum nonnaturalium, præcaveri poſſent, haudquaquàm confugiendum erit ad venæ ſectionem,aut purgationem. Ità quoque,ſi poſſint eadem præſervari medicamentis corrigentibus, aut etiam per alios ductus corporis deducentibus humores,puta per ſudorem,aut vias urinæ: ſimiliter ſi per vomitum,ut in corporibus picrocholis dictis,& in quibus facilis eſt vomitio, aut ſponte naturæ humores per ſuperiora feruntur, ut ab eodem Hippocrate dicitur 4.*aphoriſmorum*. Hinc excipiuntur ægritudines illæ,quæ immateriales dicuntur, hoc eſt ab humoribus non pendentes, aut quæ à ſolo viſcerum languore originem ducunt, adeòque ſolâ correctione,non autem evacuatione curantur.

Quoniam verò *in hoc commentario* Galenus conſulit,podagrâ, cæteriſque articulariis doloribus affectos purgationibus quoque per eadem tempora præcaveri poſſe,cùm dicat: *ſed & podagram, & morbum articularem adhuc incipientem, & nondum poros circa articulos facientem, ex tali evacuatione multis jam annis fieri prohibuimus*. Qui hâc ratione ſe tutos ab illâ credunt, perbellè deridet Podagra apud Lucianum *in ſua Tragopodagra*, jactabunda ſic iſtos eludens:

Quis

Quis eſt hominum, cui non ego, inſuperabilis
Regina morborum Podagra, nota ſim?
Quam nulla thura, nulla fumigatio,
Nec fuſus apud aras cruor, aut donaria
Suſpenſa templis divitum placabilem
Reddunt: nec ipſe vincere ſummus omnium
Pæan deorum Medicus arte ſua poteſt,
Apolliniſve filius Æſculapius, &c.

Et infra, poſtquàm retulerit varia remediorum genera, quibus eandem retundere ſibi mortales perſuadent, & plurimas, ut ſeipſam vincant, induſtrias adhibent, tandem concludit:

Sed omnibus illis nil niſi plorare impero:
Et ſic facientibus, vel irritantibus,
Occurrere ſoleo magis iracundior.
Qui verò contra me nihil ejus cogitant,
Illis facilem, & tractabilem me præbeo.

APHORISMUS XLVIII.

Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperveniens, bonum.

Lienoſi hîc intelliguntur, qui lienis vitio laborant, ſed cum tumore citra inflammationem, aut febrim; quia ſcilicet craſſa, & tartarea excrementa ibidem collecta ſiniſtrum hypochondrium tumefaciunt, lienis ductus obſtruunt, & totum corpus ſeroſis, ac vitioſis humoribus, acidis, & melancholicis inficiunt: cùmque difficulter humores iſti poſſint evacuari, & lien ab eorundem craſſitie, ac denſitate ægrè admodùm liberetur, propterea fit, ut non tam facilè medicamentorum beneficio oppletus, preſſuſque, ille inaniatur. Solet tamen ſponte naturæ non rarò

Digitized by Google

moles ejus adaucta diminui, & per proprios ductus in meſenterium, ac in inteſtina exonerari, transfuſis nimirum ejuſcemodi humoribus in alvum, unde dyſenteria hîc ab Hippocrate notata, non quidem inducta à vitio ſuccorum pancreatici,& bilioſi, neque ab eroſione venarum,aut arteriarum inteſtinalium, ſed per ſolam metaſtaſim decumbentis humoris è liene in inteſtina craſſa,cujus causâ frequens,ſed non adeò doloroſa dejectio exorietur, ut in vera dyſenteria inteſtinali : id quod non ita pridem contigit obſervare in Nobili quodam Viro, qui per integram hebdomadam atrum, craſſumque humorem amurcæ ſanguinis haud diſſimilem, non tamen ſine vitæ periculo, abundanter egeſſit. Verumtamen bonum erit indicium, ſi exinde lien ab ejuſmodi evacuatione detumeſcat, & univerſi illi humores ibidem cumulati excernantur,viribus ſimul unà conſtantibus. Accedit quòd lienoſi plerumque feroſis humoribus abundăt, qui ab acido ibidem hærente ſiniſtrum illud hypochondrium tumefacere ſolent; ſi deinde ſponte naturæ ſeroſa illa colluvies in alvum deferatur,lien ipſe detumeſcet, & ductus ejuſdem obſtructi reſerabuntur, totumque corpus exinde malè affectum exonerabitur,atque in meliorem ſtatum abibit.

Eſt tamen verum, quòd dyſenteria hoc loco ab Hippocrate memorata intelligenda erit ſine inteſtinorum ulcere,aut inflammatione, & fortaſſe etiam ſine febre, quam plerique ſub nomine diarrhœę potiùs, quàm dyſenteriæ, ſolent appellare. Etenim ſi dyſenteria ſit cum ulcere Inteſtinorum, vel cum eorundem inflammatione, & febri conjuncta, planè ex his pertimeſcenda foret, adhuc ſi è liene tumefacto penderet,adeòque bonum non foret,cum dyſenteria quæcumque ſemper mala ſit,tum ratione partis affectæ, tum ratione ulceris ibidem contracti, tum deni-

que

que ratione ſymptomatum adjunctorum, & præſertim febris acutæ.

Hinc modò edocemur ſinendam eſſe ejuſmodi evacuationē in lienoſis, ſi ſubinde lien detumeat cum ægri levamine, & virium conſtantia: quin ſi fortaſſe Natura tarda ſit, & ægrè admodùm hanc tranſpoſitionem tentet, aut illam non perficiat, poterit ſagax Medicus eandem explere. Pari ratione admonemur, lienoſos per eaſdem vias alvi fore evacuandos medicamentis purgantibus, ſed attenuantibus ſimul, & incidentibus, cùm plerumque humores ibidem hærentes craſſi, & tartarei ſint, nec facilè poſſint per alios ductus corporis amandari, niſi ſolùm per inteſtina. Quòd ſi poſt craſſorum ſuccorum evacuationē ſeroſi alii ſuperſint, qui forſitan nequiverint ſimul unà, nec tam brevi tempore evacuari, diureticis planè medicamentis per vias urinarias deduci poterunt, cùm inter lienem, & renes magnus conſenſus ineat, ut ex Anatome: quamquàm, ſi craſſi, tenaceſque ſucci fuerunt educti, veriſimile ſit ſimul unà quoque tenues, & ſeroſos per eoſdem ductus commodè potuiſſe evacuari.

APHORISMUS XLIX.

Quibuſcumque morbi podagrici fiunt; ii, ſedatâ in quadraginta diebus inflammatione, finiuntur.

TErminum podagricarum affectionum hîc memorat Hippocrates, dierum ſcilicet quadraginta, cùm ſponte ſuâ, & citrà quamcumque cauſam externam, aut errorem tum ab ægrotante, tum à Medico commiſſum, producuntur. Neque ſolùm poda-

græ,ſed cujuſvis alterius articularis morbi terminũ, implicitè in hoc contineri exiſtimandum; ſiquidem par ratio in cunctis eſt, cùm non à partibus affectis, manu ſcilicet, vel pede, ſed ab humoribus ibidem depoſitis, & à loco articulari, terminus quadraginta dierum conſtituatur: quâ profectò ratione experimur Rheumatiſmum, & Rheumaticas quaſcumque affectiones, in appendicibus muſculorum habitas, pari dierum numero terminari ſolere.

Sed quamquàm quadraginta dies hîc ab Hippocrate pro termino deſitionis podagricorum affectuum referantur, non tamen quis exiſtimabit, & ante hoc tẽpus, & multò etiã poſt finiri nõ poſſe; ſiquidem juxta variam humorum decumbentium conditionem, ac copiam majorem, vel minorem, & citiùs, & tardiùs poterunt ægritudines iſtæ deſinere; unde ſi humores pauci ſint, & tenues, citiùs, tardiùs verò, ſi multi, & tenaces fuerint, terminabuntur: ſic in tophacea podagra plerique ſunt, qui ad menſes, & ultra laborant, ſine ulla ſpe brevioris deſitionis. Quamobrem non ſine ratione adjecit Hippocrates in textu, *ſedatâ inflammatione*; nam cùm inflammatio eas partes occupat, terminus deſitionis ſperatur quadrageſima dies; humores etenim depoſiti in articulos cum inflammatione, non niſi tenues, & calorem præſeferentes eſſe ſolent: Inflammatio autem in his conſpicua fit, quoniam non ſolùm internodia, & partes interiores articulorum, ſed etiam appendices muſculorum, tendinum, & ligamentorum, imo & cutis ipſa inflammari conſuevit. Contrà verò, cùm humores ſunt craſſi, crudi, phlegmatici, citrà quamcumque inflammationem articulos afficiunt, imò quandoque referunt conditionem tumoris œdematoſi. Tempus etiam vel æſtivum, vel hyemale ad durationem breviorem, vel longiorem valde conferet, promotâ nimi-

rum,

Digitized by Google

rum,vel rètardatâ per poros cutis tranſpiratione.

Præterea, neque dixit Hippocrates deſituram eſſe podagram in quadraginta diebus, ſed inflammationem,fortaſſe cum podagra copulatam; unde iſta tunc finienda ſperatur,cùm inflammatio deſierit: primò enim terminari debet inflammatio in articulis inducta, poſtea verò morbus podagricus, aut articularis. At quâ de cauſa tantum tempus exigatur, ut inflammatio deſinat, benè explicat Galenus *in commentario*: Quoniam humores illi ſenſim debent diſflari,& per poros cutis reſolvi, quod ſanè nequit peragi ad breve tempus, ſed omninò neceſſe eſt ſpatiũ quadraginta dierum, qui terminus eſt acutorum morborum;quare inflammatio, quæ ægritudo acuta eſt,ejuſcemodi termino finietur; podagra verò, quæ inter morbos chronicos refertur, etiam ultra hoc tempus prorogari poterit,&, ut dictum, pro varietate adhuc humoris ibidem collecti, vel paucioris,vel copioſioris,vel craſſioris,vel tenuioris. Accedit,quòd ex languore articulorum, & ex conditione phlegmatis ibidem congeſti,acidum referentis, multoties humores illi vertuntur in tophos,unde tophacea & nodoſa podagra, quæ ſane longiſſima fit, & multoties immedicabilis, de qua Ovidius.

Solvere nodoſam neſcit Medicina podagram:
quinimò articuli ipſi ita convelluntur,& diſtorquentur, ut luxationem ſubeant, nullâ ratione reducibilem,ut ex praxi.

Cæterùm licèt terminus hîc ſtatutus in rheumaticis affectionibus paſſim talis obſervetur, ſicut & nõ rarò in repetentibus podagricis afflictionibus, non tamen de univerſali,totoque durationis tempore podagræ,intelligẽdus eſt,quippe quæ longiſſima cùm ſit cum podagricis ipſis conſeneſcit, & ſæpiſſimè commoritur.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS L.

Quibuſcumque præciditur cerebrum, iis neceſſe eſt febrem, & bilis vomitum ſupervenire.

EST hic Aphoriſmus prognoſticus, quo nos edocet Hippocrates quid præſagiendum ſit à præciſo cerebro; ſimulque etiam erit diagnoſticus, cùm ex ſymptomatibus hoc loco memoratis ducamur in cognitionem cerebri præciſi. Ubi autem Leonicenus vertit *cerebrum præciſum*, Fuchſius clariori ſignificatione exponit *vulneratum*; quinimo & Nos, *quomodocumque contuſum, punctum, concuſſum*, *aliterve exagitatum*, pari ratione interpretari poterimus. Quare ad partem Chirurgicam ſpecialiùs pertinere videtur monitum hoc præſenti aphoriſmo memoratum.

Et quidem cùm cerebrum eſt vulneratum, aliterve affectum, non ſolùm ratione vulneris febris accidit, ſed ſpecialiùs à ſanguine è vulnere prodeunte, & in pus converſo; quoniam ſanguis alicubi reſtagnans, ſtatim grumeſcit, & in pus vertitur, unde poſtmodùm febris, quæ & acuta, & continua erit, tum ratione ipſius partis affectæ, tum ratione concluſi ibidem puris, aliuſve corrupti liquoris, qui nedum Cerebrum ejuſq; meninges, ſed & pertranſeuntem ſanguinem ſtatim inficit, atq; in indebitam fermentationem adigit: cùm fieri non poſſit, quin vulnerato cerebro meninges etiam ſciſſæ non ſint, proindeque præterfluens per illas ſanguis depravetur, & inflammatio ibidem excitetur: modò inflammationes in meningibus cerebri ſtatim febrem inferunt, continuam ſimul, & acutam.

Eſt tamen verum, quòd non ſemper febris hæc ſtatim, & inter initia vulneris contingit, cùm ali-

quan-

Digitized by Google

quando ſit obſervatum, tertiâ, aut quartâ die illam ſupervenire, quoniam, ut dictum, non tam ratione vulneris, quàm à ſanguine extravaſato, corrupto, aut in pus converſo, febris oritur: atqui pus non ſtatim fit, ſed plerumque tertiâ, aut quartâ die, ut propterea non irrationabiliter dixerit Hippocrates, *febrem ſupervenire*, non comitari. Hinc ſi fortaſſe in vulneribus capitis febris poſt tertium, aut quartum diem, nõ appareat, probabiliter conjicere poterimus cerebrũ, ejuſque meninges haudquaquàm fuiſſe vulneratas.

Neque ſolùm febris ſupervenit cerebri vulneribus, ſed etiam vomitus; ſiquidem vulnerato cerebro, meninges etiam, & principium nervorum afficiũtur, unde poſtmodùm ſtomachum, ventriculum, ſeptũ tranſverſum, cæteraſque partes nerveas ſimul unà collædi neceſſe eſt, imò etiam contrahi, & convelli, adeoque vomitum ſubſequi, qui peculiaris actio ventriculi eſt; quinimo non rarò accidit, ut ſtatim ab affecto, vulneratoque cerebro, ille ſuccedat, ut & ſingultus, ac ſepti tranſverſi coarctatio, ob maximum conſenſum, quem inter ſeſe partes iſtæ cum Cerebro ineunt. Neque ſolùm ſi cerebrum vulneretur, vomitus accidit, ſed etiam ſi ſcindantur, aut lacerentur meninges, quę cùm nervoſiſſimæ ſint, immò nervos, & nervorum liquorem conveſtiant, ſemper ac illæ afficiuntur, partes cum ipſis conſentientes ſtatim mutuo fibrarum commercio in conſenſum trahuntur, quemadmodùm ſpecialiter eſt ſtomachus, multis refertus nervis è vago pari provenientibus.

Quamquàm autem vomitus ſæpiſſimè paulò poſt inflictum vulnus ſubſequatur, ſolet nihilominùs etiam tertio, aut quarto die ſupervenire, præſertim à ſanguine putrefacto, à ſanie, & à pure jam genito, quod cùm non ſtatim fiat, neque ſubitò vomitum afferet; poſtquàm verò ſanguis effuſus in pus verſus

fuerit,atque cerebri meditullium,ac principium nervorum pertigerit,vomitum inducet. Atque hinc deducunt peritiores practici mortem proximè eſſe affuturam,ut propterea, ſi contingat vomitus in quarta,æger ſit periturus in ſeptima;& ſi accidat in ſeptima, periclitabitur in undecima, & ſic deinceps; eoquòd vulnera capitis & cerebri, periculum ſemper vitæ minentur, quouſque non fuerint ex integro ſanata; ſed & aliquando etiam viſa apparenter curata mortem attuliſſe, ichore ex vulnerata parte in cerebri meditullium reſudante; quamobrem non ſine ratione plerique ad centeſimum quoque diem periculum vitæ protendi exiſtimarunt, ut apud Chirurgos ipſos eſt legere.

Sed unde accidat vomitus bilioſus,& num à ſolo bilis vomitu periclitentur ægrotantes, quæri non incongruenter hoc loco poteſt. Et quidem bilis vomitus in his accidit, vel quia ob nervorum convulſionem contrahitur ventriculus,& cum ventriculo pylorus,unde inteſtinum duodenum, in quod per choledochum ductũ portio fellea exoneratur, etiam motu periſtaltico inverſo ſurſum retrahitur,& in ventriculi cavum bilioſum iſtum humorem effundit, qui deinde evomitur: vel quia portiones cibales in ventriculo relictæ,nec benè digeſtæ, ac propterea in alium humorem degeneratæ per febrim ex vulnere cerebri ſupervenientem commutantur in excrementa amaricantia,quæ conditionem bilioſam referunt, unde vomitu ſuperveniente poſtmodùm evacuantur:id autem ſæpeſæpiùs experimur in praxi, quotieſcumque ventriculus malè affectus non benè concoquit,nec diſſolvit alimenta, & ex inconvenienti mixturâ ſuccorum digeſtioni deſtinatorũ emergunt ſuperfluitates amaricantes,bilis naturam referentes. Verumtamen etiãſi vomitus bilioſus non ſit,nec amarorem referat,adhuc

huc nihilominùs ejuſdem pravitatis exiſtimandus erit, quotieſcumque ex vulnerato cerebro accidit: malum enim exinde ſignificatur, non quòd bilioſus humor evomatur,ſed quòd ex vulnerato cerebro, vomitus accidat: parùm enim referet an vomitus bilioſus,an acidus, vel pituitoſus, aut cibarius ſit, nam ſemper malus erit, veluti deſignans ex vulnere cerebri meditullium, & nervorum principium ab effuſo ſanguine, & à ſupergenito pure, aut ichore,in eam partem decumbente,fuiſſe affectum:modò gravis iſta affectio à pure, aliove humore deciduo in principaliorem cerebri partem,periculoſa ſemper eſt.

Denique quòd à ſuperuenientibus duobus hiſce ſymptomatibus, febre ſcilicet, & bilis vomitu, ægri ſint proximè periclitaturi, licèt hîc ab Hippocrate non ſit memoratum,expreſsè tamen deducitur ex *lib.primo de morbis*, ubi hic idem aphoriſmus in hunc modum ſcribitur: *ſi cerebrum ſauciatum fuerit, febrem neceſſe eſt ſupervenire,& bilis vomitum,& aliquam corporis partem ſiderari,atque perire*:& *in Coacis prænotionibus*, idipſum ferè repetitur: *quibus cerebrū vulneratur, febris plerumque, ac bilis vomitus accidit, & corporis ſideratio,atque tales perniciosè habent*;quin etiam 2.*lib. de morb.* addit, *cerebro corrupto ſanguinis vomitum ſæpè ſubſequi*. Cæterùm quòd ſanguis aliquando etiam in his exeat per nares & aures adnotarunt Celſus *lib.5.cap.26.* & Paulus *lib.6.cap.88.*, licèt non ſemper cum cerebri vulnere conjungatur, ſed potiùs in ictu,contuſione,caſu,in quibus aut ſanguis, aut pus, ex ſanguine genitum, exteriores cerebri partes occupat, & per ſuos ductus faciliùs educi poteſt; quemadmodùm in praxi pluries eſt obſervatum.

APHORISMUS LI.

Quicumque ſani dolore capitis repentè capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit.

AD prognoſim quoque pertinet hic aphoriſmus, quo Hippocrates edocet benè valentes dolore capitis repentè correptos, ſi ſtatim obmuteſcant, & ſtertant, intra ſeptem dies perire, niſi febris illos apprehenderit.

Et quidem ſanos, benèque valentes hîc conſiderat Hippocrates, non autem ægros, aut valetudinarios, in quibus hæc omnia evenire poſſunt, ſed aliâ profectò de cauſa, quæ dolorem capitis afferat, & mox etiam Aphoniam cum ſtertore: ſiquidem potentior planè cauſa exiſtimanda eſt, quæ ejuſmodi affectum excitet in ſanis, quãquę in valetudinariis. Itaque ſani, benèque valentes, ſi dolore capitis repentè capiantur vi, violentiâque cauſæ externæ, aut virulentiâ, & malignitate cauſæ internæ, taliter affecti intelligendi ſunt: & quidem vi, atque violentiâ cauſæ externæ, puta ebrietate ex vino meraciori, aut uſu alicujus medicamenti narcotici, ac ſtupefactivi, quemadmodùm in expoſitione *aphoriſm.* 5. *lib.* 5. latè adnotavimus; virulentiâ verò cauſæ internæ videlicet humoris maligni, acidi, figentis, & coagulantis humores per cerebri ſubſtantiam diffuſos, quemadmodùm idẽ Hippocrates 2. *de morb.* aliâ phraſi idipſum retulit, inquiens: *repentè dolor occupat caput, & vox intercipitur, & ſui impotens æger fit: hic in ſeptem diebus moritur, niſi febris invaſerit: Patitur autem hæc cùm atra bilis in capite commota fluxerit in partes, ubi venæ plurimæ ſunt, in collum inquam, ac pectus; poſtridie autem*

apo-

Digitized by Google

apoplecticus fit, atque impotens, ſanguine nimiùm perfrigerato. Et *tertio de morbis* ſubdit: *cùm à capite dolor acutus ſtatim vocem intercipit, tum aliàs, tũ ſi ex ebrietate hoc contingat: qui ſic affectus eſt, ſeptimâ die moritur; minùs tamen moriuntur, qui ex ebrietate tale quid perpeſſi ſunt, & voce privati permanſerunt; nam ſi eâdem die, aut poſterâ, aut tertiâ vocem edant, ſani evadunt: faciunt autem hoc aliqui ex ebrietate, & neutri moriuntur*.

Quoties igitur ex præcedenti dolore capitis repentè ſuborto, Aphonia accidit cum ſtertore, nedum cerebrum, ſed etiam nervi vocales in aſperam arteriam, & in vaſa ſpiritalia tendentes afficiuntur, & ſive morbus de genere Apoplexiæ fiat, ſive ad ſpeciem Cari referatur, ut mavult Cardanus, ſive etiam convulſionis naturam ſapiat, proculdubiò ex quibusvis harum ægritudinum, æger perire poterit. Quomodò autem id contingat, deſcribitur ab eodem Hippocrate 2. *de morb.* his verbis: *ſanum repentè dolor circa caput invadit, ſtatimque vox intercipitur, ſtertit, & os hiat; ſi quis ipſum vocet, aut moveat, ſolùm ſuſpirat, nihil autem intelligit, & multùm mingit, & ſe mingere non animadvertit*. Quare ſenſu motuque privatum illum fieri clariſſimè deſignatur ex his, adeoque ægrotantem proximè accedere ad Apoplexiam, aut ad aliam cerebri affectionem huic valde affinem, præſertim quia repentè illum corripi hoc aphoriſmo memoratur, ſtatimque mutum fieri; quæ ſanè fieri nequeunt ſine ingenti cerebri affectione, & cum partis animalis, & nervorum læſione. Stertor etiam idipſum denotat, ſiquidem hic fit impeditâ reſpiratione, & nequeuntibus muſculis thoracis illum attollere, unde aër interceptus in ductibus aſperæ arteriæ ſtertorem parit, quemadmodùm experimur in his, qui ſuffocationis periculum incurrunt. Sicut autem Aphonia

diu-

diutiùs perduratura eſt, ita quoque, & ſtertor, qui plerumque conditionem ejuſdem ſequitur, ut propterea Galenus 2. *aphoriſmorum comm.* 42. quatuor Apoplexiæ ſpecies conſtituerit, pro quadruplici reſpirationis læſione, majori, vel minori.

Hos itaque taliter affectos in ſeptem diebus mori teſtatur hîc Hippocrates: Et licèt alibi Apoplecticos dixerit intra quatuor dies perire, quia Apoplexia morbus acutiſſimus eſt; nihilominùs non exinde fit, ut nequeant iſti ad alios dies ſequentes protrahi, puta ad quintum diem, ſextum, vel ſeptimum. Neque verò quia Hippocrates in ſeptem diebus illos perire ait, terminus ſeptimæ diei conſtituitur; nam juxtà morem ejuſdem, intra ſeptẽ dies mortẽ evenire poſſe deſignat, ut pluries à nobis eſt adnotatum, cùm & quintâ, & ſextâ etiam accidere poſſit.

Tandem additur in textu, *niſi febris illum apprehenderit*, ideſt niſi febre intra hoc tempus æger corripiatur, cujus beneficio ligati, obſtructique nervi vocales ſolvantur, & humores cerebrum afficientes per febrim digerantur, & aliò exturbentur. Quanto citiùs autem febris acceſſerit, tantò melior erit, antequàm ſcilicet humor ibidem collectus concreſcat, & coaguletur, ut nequeat poſtmodùm promptè digeri, & diſſolvi. Verumtamen febris iſta nec adeò mitis, & levis eſſe debet, ut humores impactos, craſſoſque non diluat, nec multùm vehemens, aut diutiùs protracta, quæ vires infringat, & deprimat, ſed laudabilis erit quæ de genere ephemerarum ſtatuuntur, ut nimirum non traſcendat ſpatium trium dierum, quo ſanè tempore humor Aphoniam efficiens, digeri, & diſſolvi, adeòque vel per ſudorem, vel per urinam evacuari commodè poſſit. Cæterùm ſi febris limites ephemerarum excederet, & vel à viſceribus malè affectis, ac tumefactis, vel ab humoribus plus debito fermenteſcen-

Digitized by Google

teſcentibus, ac vitioſis proveniret, nõ omninò tuta foret; quoniam exinde tantùm abeſſet, ut aphonia, & ſtertor deſineret, ut potiùs novus ac deterior morbus exoriretur priore pejor; ut aliàs etiam à Nobis eſt animadverſum *in commentarijs ſuper ſecundum Aphoriſmorum librum*.

Reliqua ad curationem hujus morbi facientia legi poterunt apud eundem Hippocratem in præcitato *lib. 2. & 3. de morbis*.

APHORISMVS LII.

Oportet verò conſiderare oculorum in dormientibus ſuſpectiones: Nam ſi quid album commiſſis palpebris ſubinſpicitur, neque ex alvi profluvio, aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & lethale valde.

QUamvis Cardanus hunc aphoriſmum omninò adjunctum præcedenti velit, ita ut ſejunctim ab illo veritati non conſonet, quia tamen ejus mos perpetuus eſt, ut aphoriſmos interſe connectere plurimùm allaboret, quaſi verò ſine connexione ſtare illi non poſſint, nil mirum ſi in hiſce rebus inutilibus ſæpiſſimè diutiùs immoretur. Eſt tamen verum, quòd accidentia hæc in oculis ægrotantium memorata, ut malum ſignificent, & eventum quandoque lethalem portendant, à læſo cerebro, nervíſque inde provenientibus proficiſci debent: nam ſi fortaſſe à vermibus, aut vaporibus ex imo ventre elevatis oriſentur, licèt præternaturalem corporis conſtitutionem deſignarent, non tamen omninò pra-

va

va forent, ut paſſim in puellis experimur. Sic pariter; ſi ex conſuetudine quis dormire conſueverit inconniventibus oculis;& non commiſſis palpebris,neque malum præſagiri exinde poſſet, quandoquidem multi ſunt, qui apertis oculis profundè dormire ſolent,imo hianti ore, & cum ſtertore, & ronchis horribilibus, citra ullum vitæ incommodum. Itaque de his ſpeciatim intelligendus eſt aphoriſmus, qui ex ægritudine Cerebri, & principii nervorum læſione id patiuntur,quemadmodùm in delirantibus, caroticis, apoplecticis, lethargicis ſæpiſſimè experimur, itemque in malignè febrientibus cum depravatione animalium operationum. Et licèt in præcedenti aphoriſmo de cerebro laborantibus actum ſit, quibus incommiſſis palpebris dormire malum eſt,nihilominùs non ſolùm de iis, ſed de quibuſcumque aliis, pari ratione cerebro laborantibus, exponi commodè poteſt,ita ut aphoriſmus ſejunctim ſumptus aptabilis ſit omnibus ægrotantibus quocumque genere ægritudinis, modò cum illa cerebrum compatiatur. Eſt propterea aphoriſmus hic prognoſticus,prænuncians malum,& quandoq; etiam lethalem eventum in ejuſmodi ægrotantibus; ſimulque etiam diagnoſticus,deſignans cum illa ægritudine cerebrum ſimul unà affectum eſſe, adeoque per ejus meditullium, & nervorum principium, malitiam ejus ægritudinis eſſe diffuſam.

Unde autem accidat ut ægrotantes incommiſſis palpebris dormiant, & album oculorum detectum exhibeant, ratio varia proponitur ab Interpretibus. Et Galenus *in commentario* cauſam attribuit ſiccitati jam introductæ in partibus nerveis, itemque imbecillitati facultatis motricis, nequeuntis palpebras undequaque expandere, & amplificare. Verùm ſiccitas iſta ſi talis, ac tanta foret, ut hîc fingitur à

Galeno,

Galeno, certè non minus in palpebris, quam in aliis partibus membranoſis, & nerveis conſpicua foret; quin & idipſum dici oporteret in puellis inconnivẽtibus oculis dormientibus ex cauſa vermium, aut corrupti lactis ſtagnantis in inteſtinis, cùm tamen ejuſmodi ſiccitas adaucta in his nulla ſit. Neque etiam imbecillitas facultatis motricis cauſa eiuſdem adæquata eſſe poteſt, quandoquidem in aliis partibus illa ſenſibiliter deberet apparere; quin & in palpebris tanta vis movens non videtur neceſſaria, ut illas expandere, & amplificare cogatur, quoniam ſponte ſuâ palpebræ laxari, & ampliari poſſunt, nullâ intercedente internâ facultate motrice; unde ſæpiſſimè etiam accidit ſponte ſuâ illas lymphico humore gravatas delabi, laxari, & occludere univerſam oculorum orbitam, præſertim cùm palpebræ ſuperiores non committuntur; vel è converſo, licèt iſtæ committantur, infernæ tamen retractæ, nequeunt expandi, & ſimul unà committi cum palpebris ſuperioribus. Accedit quòd aliquando vitium non totum eſt palpebrarum in eiuſmodi incommiſſione, ſed eſt oculorum, qui cùm ex defectu muſculorum, & nervorum, illos moventium, quodammodò retracti obſerventur, propterea non ſecundùm rectam diſpoſitionem conſtituti, velut in Strabonibus, ſed vel ſurſum, vel deorſum contracti, exhibent inter utraſque palpebras albumen: quod ſecus accideret, ſi oculi in ſuo ſitu forent repoſiti. Itaque ad ſolam ſiccitatem totum hoc oculorum, & palpebrarum incommodum tribuendum minimè videtur.

Crediderim eapropter rationabiliùs palpebrarum ſuſpectiones exoriri in his, qui per ægritudines ſive totius corporis, ſive partium principalium ejuſdem, cerebro laborant, & cauſa morbi in principium nervorum transfuſa eſt, ubi vel propter acritatem,

Digitized by Google

vel propter malignam conditionem infertur levis primùm, mox gravior nervorum contractio, cujus ratione nervi in ſenſus externos proximiores corporis tendentes coafficiuntur, & potiſſimùm illi, qui feruntur in palpebras, eo quòd propter exilitatem, tenuitatemque faciliùs commoventur, & proritantur, adeòque affectionem quamdam convulſoriam incurrunt. Sic etiam in his ſæpiſſimè etiam experimur motus inæquales, ſpaſmodicos, & convulſivos dictos, itemque retractionem labiorum per intervalla, & voces tremulas, & visûs obtenebrationem, aliaque accidentia his ſimilia, ab affecto nervorum principio provenientia, vel ſaltem à proritatis meningibus, quæ integumenta præſtant nervis omnibus corporis, ut ex Anatome conſtat.

Hinc itaque deducere licebit, malum eſſe indicium, aut etiam valde lethale in ægrotantibus, quotieſcumque palpebræ non benè committuntur ipſis dormientibus, ita ut album oculorum ſubinſpiciatur; quoniam ex hoc arguitur cerebrum ſimul unà affectum eſſe, & nervos motus quoſdam convulſorios ſubire à vaporibus, vel humoribus illos vellicantibus: cùmque id plerumque non fiat ſine abſumptione roridæ cerebri ſubſtantiæ, aut alterius conſimilis liquoris, cùm ea, quæ irritandi, & vellicandi vim habent, etiam ſuâ naturâ poſſint extenuare, & exiccare; idcircò ſimul cum his ſæpenumerò etiam partium conſumptio, & exſiccatio copulari poterit, cum languore, & jacturâ virium.

Quoniam verò adjecit Hippocrates in textu, *ſi non ex alvi profluvio, aut medicamenti purgantis potione*, id evenerit; clariſſimè oſtendit cauſam in illis debere eſſe internam, non autem externam, & manifeſtam; ſiquidem fieri poteſt, ut ex immodica evacuatione, ſive ſpontaneâ, ſive promotâ per artem, adhuc

huc nerviceæ oculorum partes, aliæque adjacentes, partim ab ipſa evacuatione vim habente extenuandi, partim ex acritate medicamenti in humoribus, & ſanguine relictâ, nervi ipſi, & partes membranoſæ contrahantur, quemadmodùm ab uſu hellebori aliàs edocuit idem Hippocrates convulſionem exoriri poſſe; quandoquidem medicamenta purgantia, & præſertim validiora, nedum diſſolvendo, & eliquando humores, verùm etiam irritando, evacuationem promovent, & non rarò etiam hypercatharſim inducunt. Et quamvis Hippocrates de alvi profluvio mentionem fecerit, veluti de evacuatione ſpontaneâ, nihilòminùs jam ſatis unicuique notum eſt, alvi profluvium, & diarrhœam immoderatam ab acribus, & vellicantibus humoribus proficiſci, ſi nimirum in alvuum delati, inteſtina ad immodicam evacuationem laceſſant; unde poſtmodùm partium ſuperiorum, & cerebri non levis extenuatio, ac proritatio contingit, adeòque palpebrarum retractio, quæ non adeò mala dicenda eſt, veluti facta à cauſa manifeſta, ſcilicet ab illa immoderata evacuatione, quæ licèt humores, & roridam ſubſtantiam nervorum abſumpſerit, non tamen hærentem in cerebro cauſam arguit, adeoque non adeò periculoſa eſt; præſertim quia humores illi abſumpti, & evacuati, faciliùs remitti, & reſtaurari poſſunt, ſecùs verò corrigi, & emendari, qui cerebrum proximè, & non ſine malignitate afficientes in cauſa ſunt, ut membranoſæ partes convellantur.

Tandem concludit, nedum malum eſſe ſignum, ſed etiam valdè exitiale; ſiquidem in ægritudinibus quibuſcumque cerebrum, & nervoſas partes affici, peſſimum eſt; ſive quòd illæ inter principales referantur, ſive quòd ſenſui, & motui corporis dicatæ ſint, atque adeò ad cordis pulſum, & ad vitam conſervandam proximè conferant; ſive demum quia nu-

Digitized by Google

tricationi incommodant, adeòque viribus ſuſtinendis inidoneæ fiant: quâ ratione affectus omnes Cerebri periculoſiſſimi ſemper ſunt. At verò non dixit Hippocrates omninò eſſe ſignum lethale, ſed valde lethale, hoc eſt multùm, aut plerùmque lethale; unde adverbium illud, valde, non adiicit, ſed aliquantulùm potiùs diminuere videtur magnitudinem, & periculum ſymptomatis, ſi præſertim alia non penitùs conſentiant.

APHORISMUS LIII.

Deſipientiæ, quæ cum riſu fiunt, ſecuriores: quæ verò cum ſtudio, periculoſiores.

COmparat in hoc Aphoriſmo Hippocrates deſipientias, & quænam periculoſiores, quæ verò ſecuriores ſint ab adjunctis breviter deducit; nam cum riſu ſecuriores dicit, cum ſtudio verò periculoſiores.

Quamvis autem deſipientiæ in univerſum plures, & variæ eſſe ſolent, quemadmodùm deducitur ex eodem Hippocrate, atque ex eodem colligit Cardanus; commodè tamen ad tres revocari poſſunt, utpote quæ ſæpeſæpiùs ægrotantes afficiant, & patentioribus indiciis manifeſtantur, nempe ad eas, quæ cum riſu, quæ cum ſtudio, & quæ cum furore, & impetu contingunt, ut benè Galenus *in commentario iſtius aphoriſmi*. Inter has autem ſecuriores ſemper ſunt, quæ cum riſu, graviores quæ cum ſtudio, & multò adhuc graviores, periculoſioresque, quæ cum furore conjunguntur.

Et quidem, quæ cum riſu fiunt ſecuriores ſunt, tum

tum ratione Imaginatricis facultatis non adeò à naturali ſtatu declinantis, tum ratione humoris illum inferentis: etenim quandocumque phantaſmata per Imaginativam diffuſa lætitiam, & riſum repræſentant, Naturam non deprimunt, nec dejiciunt, ſed potiùs exhilarant, ac ſublevant, motum cordis, & ſanguinis non opprimunt, aut intercipiunt, neque á ſua diatheſi multùm diſtrahunt, aut avertunt, ſed per convenientes, ac expeditos ſpiritus confovent, & conſervant: Humor autem riſum excitans, non niſi benignus eſſe poteſt, qualis eſt ſanguis, & riſus ipſe, ſeu riſibilitas, paſſio propria hominis eſt, conſentanea plurimùm vitæ, & animi hilaritati; unde experimur lætos hilareſq; homines ſalubriter degere, cunctaſque operationes naturales viriliter peragere, ac exercere.

Contrà verò deſipientiæ cum ſtudio ſemper ſunt grauiores, veluti contrariis ex cauſis inductæ; Imaginativam enim magnoperè perturbatam deſignant, atque ab idolis melancholicam, acidamque conditionem referentibus cum timore, ac mœſtitia, unde cogitabundi, timidi, triſtes, converſationem averſantes, ſolitarii, & cibum refugientes iſtiuſmodi patientes fiunt, utpote qui humoribus abundant acidis, tartareis, melancholicis dictis, ſanguinem figentibus, offuſcantibus, atque in ſuo motu retardantibus, quamobrem is parte ſuâ floridâ, vividâque plurimùm imminutus, pulſus, cæteraſque operationes vitæ neceſſarias hebetes reddit; indeque poſtmodùm corporis macies, languor, & ad motum ineptitudo, atque impotentia exoritur, quemadmodùm experimur in delirio melancholico laborantibus, & ſive ab hypochondriis, ſiue à toto corpore, ex congeſtione humoris melancholici illud proficiſcatur, de quo Galenus *3. de loc. affect. c. 7.*

Lon-

Digitized by Google

Longè demum periculoſiores ſunt deſipientiæ cum furore, impetu, & audacia, ut in maniacis, quoniam in his operationes vitales magis depravantur, & humores præſignantur longè pejores, quales dicuntur à Medicis atrabilarii, plurimùm à naturali ſtatu recedentes.

Hinc modò admonemur, quibus remediorum generibus ejuſmodi deſipientias curare debeamus, ſive cum riſu, ſive cum ſtudio, ſive cum furore illæ ſocientur. Etenim licèt Hippocrates in hoc aphoriſmo diagnoſim, ac prognoſim horum deliramentorum viſus ſit ſolummodò referre; voluiſſe tacitè tamen comprehenſas eorũdem curationes, ſubintelligẽdus; adeòque majorem diligentiam eſſe adhibendam in curatione delirii cum ſtudio, aut cum furore, quàm in eo, quod cum riſu fit, ut ex ſuperiùs traditis facillimè deducitur, & ſatis à Nobis eſt explanatum in parte *Medicinæ practica*.

APHORISMUS LIV.

In acutis paſſionibus quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, mala.

Acutæ paſſiones non ſolùm hîc intelligi debent, quæ brevi temporis intervallo finiuntur, ſed quæ gravioribus ſymptomatibus ſunt ſtipatæ, atque adeò à pravis humoribus progenitæ, cum læſione partium principalium ad vitam tuendam ſummoperè conferentium. Hinc appoſitè adjecit Hippocrates, *quæ cum febre ſunt*: nam ſi fortaſſe ſine febre forent, leviores proculdubiò eſſent exiſtimandæ. Itaque cum febribus conjunctæ ægritudines hoc loco con-

conſiderantur, veluti quæ vitium in ſanguine recognoſcunt, & cor proximiùs, penitiùſque moleſtant. Hæ namque ſpiritales partes læſas vel comitantur, vel conſequuntur, atque adeò facilè poſſunt luctuoſa ſuſpiria excitare, quæ non niſi ab affecto corde, pulmone, ac pectore, proficiſcuntur. Luctuoſa namque ſuſpiria ſunt, quæ fiunt cum interrupto motu thoracis, & reſpirationis, quemadmodùm etiam Galenus *in commentario* memorat, & ſæpiſſimè pueris ejulantibus evenire experimur ob anguſtiam thoracis, & partium reſpirationi deſtinatarum, ut propterea nequeant ſeipſas tam benè expandere, ſicut exigit neceſſitas Naturæ mœſtitiâ oppreſſæ, quæ amplificatione cordis, & pectoris vellet melancholicum affectum excutere, & ab opprimente cauſa ſe liberare. Cùm itaque hæc accidunt acutè laborantibus, & cum febre, proculdubiò grave cordis detrimentum arguunt à maligno cogenteque humore illud comprimente, ut propterea nequeat pro indigentia ſe convenienter amplificare; unde mala ſunt, & quidem tam ratione ipſiusmet Cordis male affecti, tum ratione humoris tam graviter illud afficientis; quamobrem nonniſi in malignis, ac peſtilentibus febribus iſta accidunt, in quibus propter ſanguinis concretionem potiſſimùm in vaſis pulmonum, & quandoque etiam in arteria Venoſa, aut in arteria Aorta, ubi grumuli, hærenteſque ſucci ſæpiſſimè adinventi ſunt, cor gravi oppreſſione afficitur, & veluti à comprimẽte manu, univerſa præcordia gravantur, unde pulſus etiam puſilli, intermittentes, ac deficientes exurgunt, ac poſtmodùm interitus, ut in pleriſque cadaveribus diligenti anatomicâ inquiſitione ſæpeſæpiùs eſt obſervatum.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS LV.

Dolores podagrici Vere, & Autumno magnâ ex parte moventur.

Podagrici dolores, ut aliàs meminimus, à colluvie ſeroſa, & à ſuperabundanti lympha in articulos decumbente excitantur: iſta autem nedum corpulentiâ, ſed etiam infensâ qualitate acri, aut etiam acido-ſalsâ artus ipſos, & adjacentes partes muſculoſas, itemque tendines, ligamenta, membranas, nervos tumefaciunt ſimul, & compungunt, unde poſtmodùm tumor, rubor, & dolor acerbiſſimus. Quoniam verò ſeroſi iſti, & lymphici humores ſuperabundare potiſſimùm ſolent Verno, & Autumnali tempore; idcircò fit, ut per hæc eadem tempora Podagrici dolores infeſtent: Verno quidem tempore, cùm ſcilicet cumulatæ per hyemem pituitoſæ ſuperfluitates, vi poſtmodùm ambientis calidioris diluuntur, & meliùs fluitant; itemque propter ſanguinem in cunctis hominibus vegetiorem, atque etiam velociùs excurrentem per arterias, ut indicant pulſus per idem tempus celeriores, vehementioreſque: Autumno verò, ex impeditis detentiſque quodammodò ſudoribus, qui per æſtatem copioſiſſimi eſſe conſueverant, tum à potibus largioribus, tum ab eſu fructuum immodico, unde excrementa copioſiora fuerant cumulata.

Magnâ autem ex parte dicuntur per hæc tempora excitari, ſive quòd non ſemper in his temporibus cunctis accidant, ſive quòd non ſolùm in æquinoctiis, Verno ſcilicet, & Autumnali, ſed etiam in ſolſtitiis promoveri ſoleant podagrici dolores: equidem paſſim experimur ejuſcemodi dolores, alioſque ſimiles, per hæc tempora excitari, fortaſſe ob mutationem

Digitized by Google

tionem in aëre inductam, atque ex illo in humanis corporibus commotionem, cùm ex calido in frigidum, vel ex temperato in calidum, & è converſo, mutatio fit, ut propterea ſcripſerit Hippocrates 3. *aphoriſ. primo, mutationes temporum morbos parere*; ut alibi etiam à Nobis eſt oſtenſum. Quantùm autem valeant ejuſmodi mutationes aëris in perturbandis humanis corporibus, & præſertim iis, quæ valetudine non firmâ fruuntur, notius eſt quàm ut hîc longiori ſermone oſtendi poſſit; etenim præterquam quòd aër magnam vim in alterandis corporibus habeat, uſu reſpirationis, etiam ſimplici ſuo contactu eadem afficere ſolet, conſtipando, aut laxando cutim, ejuſque poros diverſimodè afficiendo, unde poſtmodùm vel effluvia, quæ perpetim extramitti debent, retineantur, & retenta ſanguinem, cæteroſque liquores corporis inficiant, vel affluentiùs exhalantia, eoſdem diluunt, & extenuant, unde plus juſto diſſoluti inhabiles fiant partibus reficiendis, quin potiùs apti ad eaſdem perturbandas, alterandaſque; quamobrem qui obnoxii ſunt doloribus articulorum, facilè per hæc tempora illos incurrunt.

APHORISMUS LVI.

In morbis melancholicis in hæc pericula inciditur, ſtuporem corporis, vel convulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificant.

MOrbi melancholici dicuntur illi, qui ab humoribus melancholicis dictis, ſeu, ut mavult Paracelſus, tartareis, acidiſque progiguntur, & ſive iſti proveniant à melancholica totius corporis conſtitutione, & peculiari ſanguinis diatheſi, ſive ſpecialiùs à

mala habitudine viſcerum naturalium, quemadmodùm in hypochondriacis, & ſcorbuticis. In his igitur enumerat Hippocrates quæ mala ſint affutura, niſi citò, & opportunè ſuccurratur; ſiquidem increbreſcente affectu melancholico, & exuberantibus ſuccis acidis, ac tartareis, facilè ſubinde accidere ſolent ſtupor corporis, vel convulſio, furor, vel cæcitas: Stupor vel convulſio, ſi repant humores in nervos, hebetatis ſcilicet, malèque affectis ab acidis ſuccis eorũdem fibris, vel iiſdem, ab acido vellicante proritatis; nã *6. epidem. ſect. 7.* dicitur, *melancholici fiunt epileptici, & epileptici melancholici*: Furor verò, ſi in cerebrũ tendant; unde Galenus explanans mox relatam Hippocratis ſentẽtiam *3. de locis affectis*, dicebat: ſi humor melancholicus vergat in mentem, delirium vel convulſionem, ſi verò vergat in corpus paralyſim, vel apoplexiã infert. Denique cæcitas, ſi in organa viſûs deducatur, & ſpecialiter in nervos opticos, vel in tunicam retinam, quæ à fibrillis eorumdem nervorum ortum ducit.

Quamvis autem hæc ſolummodò retulerit Hippocrates, non tamen quis credat alia quoque mala exinde ſuboriri non poſſe; nam plures alii ſimiles affineſque morbi iiſdem ex cauſis ſupervenire poterunt, pro varia corporum habitudine, ætate, conſuetudine, ſexu, & prout in has, vel alias partes, fortaſſe imbecilliores, prædicti humores decumbere poſſunt.

APHORISMUS LVII.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadrageſimo anno uſque ad ſexageſimum.

LIcèt Galenus in commentario non de quacumque Apoplexia ſcriptum velit hunc aphoriſmũ, ſeu de ea ſolùm, quæ ab atrabile dependet, utpote quia *per eam conſiſtentiæ ætatem atra bilis humor abũdet,*

det, quemadmodùm & in Autumno; nihilominùs haud negat poſſe etiam à cæteris ſuccis pituitoſis & crudis per eandem ætatem illam oriri: quin & ſenes ab his potiùs, quàm ab atrabilariis, aut melancholicis humoribus apoplecticos fieri alibi etiã pluries edocuit; cujus causâ tam acriter in illum invehitur Cardanus, ut totum hujus aphoriſmi commentarium adverſùs hoc Galeni placitum conſcriptum videatur.

At verò Nobis diſtinguere fas ſit, Apoplexias, & alias quidem ætatum defectu, alias humorum vitio, & alias à mala partium cerebri conformatione. Ex defectu ætatis, & ob virium languorem obnoxii magis ſunt ſenes, & provectioris ætatis homines Apoplexiæ, à lymphicis humoribus craſſeſcentibus, & tenacibus; qui per languidam illam ætatẽ ex malis coctionibus, ac ſecretionibus humorum, atque ab effoeto, ac vappeſcente ſanguine emergunt, qui deinde cùm per cerebri ambitum, & corticales glãdulas facilè hæreſcãt, ac remorentur, adeòque grauent, oppleant, obtundãt; Apoplexiam, cæteroſque ſimiles morbos inferunt. Et quamvis in pueris ejuſcemodi pariter humores videãtur ſuperabundare, causâ præſertim voracitatis; attamen in illis lymphici iſti humores fluxiliores ſunt, & viæ molliores, laxioreſque, unde facillimè difflantur, & evaporant, quiq; per cruditates progignuntur prõptè in ductus urinarios, aut inteſtinorum delati egeruntur, & exonerantur, conferente in hoc idem plurimùm partium omnium mollitie, ac laxitate.

Humorum inſuper vitio contingunt Apoplexiæ, ſive cùm ipſi plus juſtò cumulati in cerebri meatibus hærent, & vel gravando, ac opprimendo, vel etiã obſtruendo motui ſanguinis, ac lymphæ impedimento ſunt, adeòque excrementorum, ſive ſenſibilium, ſiue inſenſibilium repurgationi remoram faciunt: quâ ratione heluones, ebrii, ſuccipleni, obeſi, catarrhoſi, aliique ſimiles, ſæpenumerò Apoplectici, aut Carotici

Digitized by Google

pereunt,factâque cadaverum ſectione inveniuntur, in cerebri anfractibus,& intercapedinibus,ſeri, lymphę, aliuſve corrupti humoris congeſtiones. Porrò hoc pacto omnes,& quicumque humores gravare, opplere,obſtruere,& ſtagnare valentes,aut etiam reſerare, erodere, ulcerare, benè poterunt Apoplexias,cæteroſque ſimiles morbos in cerebro parere.

Ex mala denique partium cerebri conformatione,ſive à primordiis vitæ, atque ex defectu Naturæ, ſiue tractu temporis,& ex accidenti morboſo,progenita,accidũt Apoplexiæ;fortè quia moles cerebri puſilla,anguſta,duriuſcula,aliterve malè affecta eſt; aut etiam ductus,cavitates,pori non convenienter patuli ſunt,adeoque arteriolæ, venulæ, & vaſa lymphica liberum excurſum, recurſumque liquidorum non admittũt;unde poſtmodùm interceptiones,occluſiones, obſtructioneſque, aut etiam diruptiones, eroſiones, ſuppurationes,aliaque hujus generis incõmoda ſuboriuntur.Quò ſanè reſpexiſſe viſus eſt Hippocrates 4. *de ratione victus in acutis* 23. dùm ſcripſit: *cúm quis repentè obmuteſcit, id venarum interceptiones, occluſioneſque faciunt, ſi ſano abſque occaſione, vel forti aliâ causâ id contigerit*: ubi alia plura in eandem rem accuratiſſimè obſervanda proponit.Hoc etiam pacto ligatis arteriis caroticis, aut contuſis muſculis temporalibus,concuſſoque cerebro, Aphoniæ, & Apoplexiæ accidunt,mutatâ ſcilicet, turbatâque partium cõformatione. Ex eodem vitio crediderim pleroſque ejuſcemodi affectibus comatoſis naturâ obnoxios eſſe,ac repetitis inſultibus per intervalla moleſtari ſolere,ut tandem ineunte ſenili ætate ab iiſdem pereant; quin & non raró(Anatome in iiſdem inſtitutâ) nil quidpiã ſenſibile extra cerebri ductus inventum eſt, ut pluries expertum.

V. Gal. & Valleſ. in comment. hujus loci.

V. Hipp. 1. 2. & 3. de morbis.

Hinc modò putaverim,Hippocratẽ in hoc aphoriſmo eas ſolummodò voluiſſe Apoplexiarum ſpecies

re-

Digitized by Google

recenſere, quæ vitio humorum quidem, ſed ex mala cerebri habitudine contingunt; fortè quia circuitus humorum, facilè per ætatem juvenilem fermenteſcẽtium, largam promptamque vaſorum expanſionem, juxtà naturæ indigentiã nactus, ſuperveniente ætate conſiſtenti, à fibrarum, & membranacearum partium duritie ſenſim, ſenſimque inductâ, ejuſmodi amplificationi non facilè deinceps obſequuntur; unde in plexibus cerebri, meningibus, lymphicis ductibus, cæteriſque, quacumque de cauſa circumeuntes humores hęrent, aut irruptione, impetuque facto in apicibus eorumdẽ, tenellas illas partes delaxant, & aperiunt, vel tumefaciunt, opplent, aggravant, prout acor in illis inductus major vel minor extiterit, adeòque obſtructiones, interceptioneſque, aut eroſiones, & diruptiones inferunt planè inemendabiles. Procedente verò ad ſenium ætate, quia niſus ille, & motus fermentativus in humoribus tractu temporis lenteſcit, propterea nec vehementem commotionem, nec urgentem impetum in iiſdem excitat: id quod ſanè oſtendunt manifeſtiſſimè pulſus, per hæc eadem tempora tardi admodũ, rari, & imbecilles: quamobrem licèt ſopores, hebetudines, languores in provectiori ætate contingant; haud tamen veræ Apoplexiæ dicendæ ſunt, veluti ab ipſo ætatis decrepitæ languore, & virium, ac ſanguinis labefactione dependẽtes; collabente, videlicet ſenſim naturâ ex defectu ſpirituum, ac excremẽtoſorum humorũ ingluvie, quocircà ſoporati potiùs, & comatoſi, non verò Apoplectici illi pereunt.

Quamvis autem Hippocrates hîc dixerit à quadrageſimo ad ſexageſimum uſque annum Apoplexias fieri, non tamen exinde putandum, intrà hoc ſolummodò temporis interſtitium illas accidere poſſe, cùm & ante, & poſt ejuſmodi tempora, benè adhuc poſſint evenire, ſi nimirum aliunde cauſæ illas inferre valentes ſuppetant; quandoquidem unicuique perſpectum

eſt,

eſt, omnes morbos cunctis ætatibus accidere poſſe, ſi cauſæ vel externæ, vel internæ, aut ex defectu naturę, aut ex aliquo quovis accidenti ſupergredientes, ſalubrem, cõvenientẽque corporis œconomiam turbent, ac depravent. Hinc nõ immeritò adjecit adverbium illud *maximè*, ut nimirum indicaret non omninò, & per eam dumtaxat ætatem Apoplexias evenire; ſed magis ſolùm, ſeu plerùmque per illam; licèt in aliis quoque ætatibus fieri queant, eſtò alîus generis morbi, quàm veræ Apoplexiæ.

APHORISMUS LVIII.

Si Omentum excidat, neceſſariò putreſcit.

Idipſum ſcribitur primo de Morbis, & in Coac. præn. unde hic aphoriſ. trāſcriptus.

EXcidere Omentum idem eſt, ac extrâ peritonæũ, & abdomen, cùm fortaſſe vulnerata ſunt, egredi, ac prolabi, adeòque ambienti frigido exponi: cũ enim Omentum multo adipe, atque innumerabilibus glandulis refertum ſit, faciliimè ambienti aëri expoſitum, alteratur, & liveſcit, adeòque nullo negotio, ac breviſſimo temporis intervallo, putreſcit; idque potiſſimùm, cũ ex vulnere ad eas partes inflicto, & ſanguinis profluvio, illæ viribus fatiſcunt, & elanguent, ac præſertim Ventriculus in ſuis coctionibus obeundis; quandoquidem ex obſervatione Galeni 4. *de uſu partium cap.* 9. multùm ad ciborum confectionem, chylificationemque conferat, ut in gladiatore illo ibidẽ memorato, cui omentum abſciſſum fuerat, compertũ refert.

Ex hoc autem Aphoriſmo monemur, cautos, ſollicitoſque oportere eſſe Medicos in illius extra abdominis regionem prolapſu, ad ſtatim, nullâque datâ morâ reponendum; ſin ſecus reſcindendum potiùs, ne putrefactioni ſubjiciatur; cujus repoſitionis, aut reſectionis modum edocent Celſus *lib.* 7. *cap.* 21. itemque Galenus *lib.* 6. *meth. c.* 4. Paulus *lib.* 6. *c.* 52. & Fabritius

ab

Digitized by Google

ab Aquapendente lib.2.c.45. aliique. Atqui non rarò etiam contigit à peritâ adhuc Chirurgi manu repoſitum periculo non vacaſſe, & computruiſſe; quandoquidē tam levis,& mollis texturæ eſt,ut ne tantillùm è ſuâ ſede dimotum,atque ambienti aëri expoſitum, livorem,& putrefactionem incurrat.

APHORISMUS LIX.

Quibuſcumque à longo coxendicum dolore moleſtatis, cavitate ſuâ excidit coxa, & rurſus recidit, iis mucores ſuperveniunt,

&

APHORISMUS LX.

Quibuſcumque à coxendicum dolore diuturno moleſtatis excidit coxa,iis crus tabeſcit,& claudicant, ſi non curantur.

HUnc Aphoriſmum ſexageſimum non debere à ſuperiori ſejungi edocet *in commentario* Galenus,ſed ipſum omninò eſſe cũ præcedenti jungendũ, ut unus ſermo continuatus ſit: quaſi dicere voluerit Hippocrates à coxendicum dolore moleſtatis,ubi per mucoris multitudinem articulus excidit, & rurſum recidit,neceſſarium eſſe, proceſſu temporis os ipſum contabeſcere,& patientem claudicare,niſi,quàm citò fieri poſſit,mucor ille abſumatur,& exiccetur; quemadmodùm idem Hippocrates *lib.de articulis* faciendũ conſulit in brachio jugiter excidente : quod & Arabes ſcriptores quoque omnes admonent peragendũ vel igne *actuali*,& ferro candenti, vel *potentiali*, ope medicamentorum cauſticorum,& per emplaſtra picata,quas uſtiones Arabicas Moderniores appellarunt; juxtà illud ejuſdem Hippocratis: *Quæ medicamentum non ſanat,ſanat ferrũ,quæ non ſanat ferrũ,ſanat Ignis.*

Et

Et quidem conſideratâ oſſis coxendicis cum oſſe ſacro articulatione,facile eſt, ut quiſque ſibi perſuadeat craſſos,mucuſoſque ſuccos eô loci,ubi coxa exciderit,colligi,& adunari poſſe,quiq;poſtquàm obduruerint,& calli ferè conditionē fuerint adepti, difficulter diſcuti, aut exolvi poterunt, quinimmò extra ſuam ſedem caput femoris ſurſum protrudent,impedientque,ne cavū oſſis ſacri denuò ingrediatur, quāobrem claudicatio ſequetur, contractis ſubinde, decurtatisque,tùm crure, tum tibiâ ad uſque pedem: Nec abſre dictum,ac repetitum: *Cavitate ſuâ excidit coxa, & rurſus recidit*; quoniam non ſatis eſt coxam excidiſſe,ſive è ſua ſede dimotam eſſe, ſed oportere pariter recidere,ſi fortaſſis aliquâ induſtriâ,vel ſpōte ſuâ,commiſſa fuerit; ſiquidem tunc ſignificatur cavū illud oſſis à confluxu humorum præſertim lymphicorum repleri,vel ſaltem à luxatione,relaxationeque ligamentorum,& tendinum ſtare firmiter non poſſe,ſed facillimè à cavitate illà deſciſcere, quā proinde lymphici humores occupent,& in mucos,tenaceſque ſuccos,datâ morâ,convertantur, unde nequeat in poſterum os femoris cū oſſe ſacro convenienter articulari.

Nedum autem exinde claudicatio, ſed & tabes cruris quoque ſuccedet, niſi per uſtionem mucoſi illi humores abſumantur, quoniam læditur ſubinde non ſolùm conveniens partium illarum diſpoſitio, ac ſtructura,ut proinde alimentum pro earumdem nutricatione,vel in alium humorem degeneret, vel non apponatur,aut omninò deficiat;ſed etiam membranulæ circumamicientes oſſa, & medullaris illa ſubſtantia, quę cavum femoris occupat,malè afficiantur; quocircà tabes poſtmodùm,languor,dolor ad uſque genu in perioſtiis,muſculis,nervis,cæteriſque ſuboriuntur.

Finis Libri ſexti.

LV-

LUCÆ TOZZI

In Septimum Librum Aphoriſmorum

HIPPOCRATIS COMMENTARIA.

APHORISMVS PRIMVS.

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

MOrbis morbos, & accidentibus accidentia, ſive in bonum, ſive in malum ſupervenientia, quæque ex uno in aliud viciſſim permutantur, conſideranda in hoc ultimo Aphoriſmorũ libro proponit Hippocrates; qui propterea vagus, atque indiſcriminatim varia comprehendens, neque certum ordinem, neque continuatum nexum in iis ſervat. Initium autem facit ab extremarum partium frigore cunctis morbis acutis contingente, quod nocuum generaliter pronunciat:

Digitized by Google

Quamvis autem hic cum 48. *quarti* (ubi in febribus non intermittentibus interiora uri,& exteriora frigere,lethale dixerat) multùm convenire videatur; revera tamen omnino diſtinctus ab illo eſt;ſiquidem ibi ſpeciatim in febribus, hîc verò in morbis univerſaliter acutis,nullâ interea de interiorum uſtione,ac ſiti,mentione factâ, ſed ſolius frigoris partium extremarum meminit, ut propterea non penitùs lethale,ſed malum ſimpliciter protulerit. Nec inſuper in eorum ſententiam iverim, qui cum Galeno adhuc de acutis febribus dictum hoc interpretantur ex viſcerum inflammationibus, quoniam tunc planè exitioſum omnino eſt,& morti proximum, ut etiam *in Coacis prænotionibus* adnotatur, cùm tamen hîc ſolummodò ſcribatur *malum*. Rectè proinde Celſus *lib.2.cap.*4.hanc ſententiam ab illa ſejungens, neque interioris incendii,neque urentis ſitis mentionem faciens,extremarum dumtaxat partium frigus commemoravit,& mali morbi ſignum in acutis dixit.

Et quidem frigus partium extremarum cum incendio internarum partium, atque ingenti ſiti,veluti ab inflammatione interna procedens, facilè in gangrænam vergente, lethale ſignum omninò eſt; at verò citrà internorum viſcerum ardorem, & ſine ulla inflammationis ſuſpicione, provenit ſolùm ab hebetato,& lenteſcente ſanguinis motu, qui per anguſtos extremarum partium meatus progredi non potens potiùs in iis concreſcens adhæret, quàm ut porulos earumdem pervadens, exangues illas partes irradiet, & calefaciat; unde non rarò etiam liventes illæ comparere ſolent; ejuſmodi autem ſunt aures, nares,manus,pedes, & quandoque etiam univerſa cutis, quæ ambienti quocumque modo expoſita ſæpiſſimè horrere ſolet. Addidit autem *in acutis*,nam illas in longis diuturniſque ægritudinibus frigere non adeò preter

ter rationem videtur evenire;quamobrem rectè Galenus *in commentario* inquit: *in morbis diuturnis, qui præſertim ſunt ſine febre, & hyeme, & ætate ſenili, partes extremas corporis, veluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri, nihil mali*; præſertim quia diuturni morbi, (præter corporis languorem à morbi diuturnitate contractam) non niſi à craſſis, lentis, frigidiſque ſuccis progignuntur. At verò acuti pro cauſis, tenues, mobiles, & calorem excitantes humores recognoſcunt; unde in illis frigus perſentiri diſſentaneum omninò eſt, ideoque malum, & longè gravius], ac periculoſius livore conjunctum. Verumtamen frigus iſtud partium extremarum perſeverans eſſe debet, ut omninò malum ſit, nam ſi fortaſſe ad modicum tempus appareret, & deinde ſponte ſuâ, calefactis partibus iiſdem, deſineret, quemadmodùm inter initia tertianarum, & quartanarum febrium experimur, dubiò procul nihil mali præſagiret, quod tamen peſſimum foret ſi per omne tempus perduraret, & partes ipſæ ab admotis calorificis nullatenùs recaleſcerent; quod & longè adhuc gravius, ſi cum madore cutis frigus ſocietur.

APHORISMVS II.

In oſſe ægrotante caro livida, malum eſt.

Livor in quacumque parte comparens, nedum frigoris, ſed mortificationis, & gangrænæ præſentis, vel imminentis indicium eſt; cùm igitur in oſſe ægrotante, ideſt læſo, contuſo, vulnerato, caro ſuperincumbens, vel circumſepiens livida fit, ipſum à ſuſcepta læſione corrumpi quoque conjectandum. At non

ideò,quia caro liveſcit, ipſum corrumpi dicemus,ſed potiùs quia ipſum à læſione corrumpi contingit, caro liveſcens apparebit: ſæpè enim in gangrænis caro livida,& omni ſenſu orbata percipitur,nullo interea in oſſe vitio exiſtente, idcirco appoſitè adjecit Hippocrates *in oſſe ægrotante caro livida*. Sed & neque ſolùm caro ſi liveat in læſis oſſibus,verùm etiam ſi albicet,ſi flacceſcat; ſi ichorem ſanioſum, & fœtidum fundat,ſi ſponte ſuâ ſejungatur, & ſubiecto oſſi minimè inhæreat,idipſum arguit: quamquàm in his dijudicandis, internoſcendiſq; ſagax,& accurata Chirurgorum diligentia multùm valeat; ſiquidem non raro fit,ut à contundente corpore cutis externa ſolùm liveat,nullâ interius inducta in oſſe læſione.

Livor autem,à contuſis, vulneratiſque oſſibus, in carne circumjacente,vel ſuperincumbente, provenit à liquore in nutricatum oſſis tranſmutando, qui cùm in partibus circumjacentibus remoretur, & ſtagnet, atque lamellæ oſſium externæ quodammodò à reliquis interioribus diſſociatæ, imo & perioſtium, quo ipſæ amiciuntur, in ſuis filamentis,& loculis diſtractum, ſauciatumque ſit,propterea partes ſubjectæ rorido,vivificanteque ſpiritu deſtitutæ,ſenſim langueſcunt,& ferè emoriũtur, unde poſtmodùm corruptio, & putrilago, quæ ſenſim quoque in adjunctas carnes ſerpit,& livorem,ſphacelum, ac gangrænam parit,ſimili modo,ac in remorante, hærenteque in poris carnium ſanguine contingit; atquî faciliùs gangræna,& mortificatio accidit in membranis oſſium, quàm in carnibus,tum quia illæ exangues ſunt, tum quia ſpiritu valde tenui irradiantur, tum quia glutinoſum quid magis, facilèque coagulabile ſuſcipiunt, quod acore hebetatum, & alkalino ſpiritu depauperatum, indomitumque redditum, tandem frigefacit, & mortificat. Hinc experimur gallicas exoſtoſes ab acido

illius

illius luis miaſmate nimiùm inſenſas oſſibus evadere,corrodendo,frangendo,& terebrando, ut illa penè friabilia reddantur.Expedit itaque in ejuſmodi livoribus ad carnes circumſtantes apparentibus, ſtatim ſubjectum os detegere, & quâ parte ſquamoſum,rimâ affectum,aut aliter læſum apparuerit,abradere,ac deſquamare, vel etiam urere, & removere, ſi opus fuerit, ut in poſterum meliori alimento reliquum reſtauretur, & ſubſtet,ut ex praxi Chirurgica ſatis notum.

APHORISMUS III.

A' vomitu ſingultus,& oculorum rubor,malum.

PEr vomitum ſolent humores nedum per ventriculi cavum innatantes, ſed ejus tunicis hærentes,aut aliunde confluentes, ſalubriter evacuari, qui propterea ſalutaris pluribus in ægritudinibus obſervatur,quinimo à pleriſque, ſtatis quibuſdam temporibus, gratiâ præſervationis ſalubriter inſtituitur, quemadmodùm ab Ægyptiis ſingulo quoque menſe factitatum refert Herodotus *lib.*2. Si qui igitur prodeſſe conſuevit,obſit,ſingultum potiùs afferens,atque oculorum ruborem, ſymptomata cæteroqui graviſſima,malus planè,& pernicioſus cenſendus eſt.

Singultus ſiquidem ad claſſem convulſionum non irrationabiter reducitur à Galeno,adeòque ſemper humorum acritatem, malignitatemque, nervos vellicare,ac laceſſere valentem, pro cauſa recognoſcit,ut aliàs oſtenſum;oculorum verò rubor (ſi tamen perſeverans, nec ſubitò diſparens ſit) meningum cerebri,quibus oculorum orbitæ componuntur,inflamma-

Digitized by Google

mationem ſignificat: utrumque autem vomitui, unde emolumentum non leve toti corpori accedere ſperabatur, ſupervenire, proculdubiò malum eſt.

Num autem utrumque ſimul oporteat ſupervenire, an alterutrum tantùm, dubitari poteſt; præſertim quia Celſus disjunctim illorum meminit *lib.2. cap.4.* ſententiam hanc Hippocratis ità in latinum vertens: *mali morbi ſignum eſt, aut poſt vomitum ſingultum eſſe, vel rubere oculos*. Et quidem ipſe crediderim fuiſſe utrumque hic conſultò ab Hippocrate memoratum, ut certius de mala prognoſi judicium ferri poſſet; nam etſi ſingultus ſolus ſi ſuperaccidat, malus ſit, veluti nervorum per ventriculum ſerpentium læſionem deſignans, & potiùs à prava humorum conditione proveniens, quàm ab eorumdem multitudine, quæ ſaltem magnâ ex parte inanita per vomitũ exiſtimanda eſt, nihilo tamen minùs ſi cum eodem oculorum rubor pertinax, & durabilis conjungatur, longè magis illorum malitiam adauget, utpote quæ cerebrum, ejuſque meninges in conſenſum trahere potuerit, & præter irritationem, corrugationemq; fibrarum nervearum, atque anguſtiam meatuum ſanguiferorum, etiam phlogoſim, aut inflammationem in iiſdem excitare. Porrò per vomitum præſertim violenter promotum, non ſolùm ventriculus ipſe, propter ſui inverſionem, cum ſtomacho graviter contorquetur, & affligitur, ſed etiam ſeptum transverſum, thorax, aſpera arteria, œſophagus, jugulum, facies, & caput univerſum moleſtè admodùm afficitur, impediturque non leviter in his omnibus ſanguinis reditus per venas, qui impetuoſiùs per arterias, ſtante illo per vomitum conatu, ſurſum appellitur; unde non mirum ſi oculi, & vultus impensè rubeant, qui tamen ſponte ſuâ à vomitu ſedari ſolent, ſi is bene ceſſerit; ſecus verò, ſi vitium in humoribus, atque in ipſamet

textu-

textura ventriculi profundius recognoſcat, ut interiorem ipſius membranam, & nervos coaffectos arguat. Hinc cautos eſſe oportet eos, qui ad vomendum inepti, vel in partibus thoracis, & capitis malè formati, crebris vomitionibus ſe ſubjiciunt, quoniam facilè ejuſcemodi pericula ſubeunt. Cæterùm licèt Hippocrates *malum*, hîc tantummodò dixerit, non tamen iſtos ab exitio immunes putarem, ſi alia ſubinde concurrerent virium languorem atteſtantia.

APHORISMVS IV.

A ſudore horror, non bonum.

Licèt ſudor totius corporis evacuatio credatur, proximè tamen glandularum ſubcutanearum humores exhaurit, qui cùm à lymphicis derivent, & iſti à ſanguine, propterea ab unius exoneratione, reliqui ſucceſſiuè diminuuntur, & tandem ſanguis ipſe, imò & univerſum corpus, communione illâ cum partibus reciprocâ, repurgatur, & impuritatibus inanitur; quamobrem à Medicis evacuatio hæc univerſalis dicitur, & morbis ferè omnibus indifferenter conducibilis. At verò ut omni ex parte proficiat, non ſolùm exigit, ut è toto corpore faciliter prodeat, & calens ſit, ſed etiam, ut levamen ægrotanti afferat, & ab ægritudinibus ſolvat, vel ſaltem temperet; unde ſi fortaſſe non allevet, ſed aggravet, imo ſymptomata nova inducat, vel præterita excitet, proculdubiò indicium non bonum erit, quoniam ex eodem Hippocrate: *Decretoria non decernentia partim lethalia ſunt, partim difficilis judicii.* Quamquàm autem multa alia peſſimi indicii mala ſudorem ſubſequi poſſint, me-

meminit tamen hîc ſpeciatim Hippocrates *horroris*, ſeu potiùs horripilationis, quæ ſanè ſæpeſæpiùs illi ſuccedere ſolet: nam cùm,ut dictum, ſudor proximè à glandulis ſubcutaneis emanet, ſi forſitan is per cutim ſenſu præditam excurrens,acore vitioſus, & glutinoſitate hærens,porulis ejuſdem impingatur, & ab ambiente magis, magisque recrudeſcat, ac figatur, proculdubiò eamdem vellicans,& compungens,horrorem,aut horripilationem incutit, quinimo,rigeſcẽte corporis habitu,humores ad glandulas è partibus internis commoti,repelluntur,& intrò remeant,unde poſtmodùm incommoda majora,& præſertìm ſi id accidat ex ſudore manante in febribus, quo tempore ſperatur criſis; tunc enim nedum priorem morbum non tollit,ſed potius novum,& pejorem arceſſit,elanguente interea Naturâ,ac infractis per ſudorem viribus.Hinc in multis ęgrotis *epidemiorũ* Rigor,aut Horror poſt ſudorem vel lethalem, vel longum ſaltem morbum præmoſtravit.Verùm debet horror hic à ſudore ſupervenire;nam ſi fortaſſe præextiterit, ut inter initia febrium intermittentium, malus omninò dicendus non erit,veluti initiantis futuræ febris prodromus.

APHORISMUS V.

A furore difficultas Inteſtinorum,vel aqua intercus, vel mentis alienatio,bonum.

V. etiam Hipp. lib. de intern. affect.

ETſi non rarò morbus morbo ſuccedens majorem malitiam arguat, & extremum Naturæ languorem, quæ proinde debilis reddita cuicumque deinceps incommodo ſuccumbat, ſolent tamen aliqui alios

alios pejores ſolvere, & è gravioribus principes partes occupantibus, liberare, aut ſaltem in leviores, magis domabiles, aut in longius tempus protrahendos commutare. Debent autem iſti adjunctam ſemper habere materiæ peccantis evacuationem, vel ſaltem decubitũ in partem minùs nobilem, quemadmodũ in hoc aphoriſmo Hippocrates memorat de Furore in dyſenteriam, vel hydropem, aut etiã mentis alienationẽ cõmutato. Cùm enim humor furorem & maniam in Cerebro efficiens, aliò transfertur, & per Inteſtina, veluti per communem corporis cloacam forás educitur, etſi vellicando, & abradendo, dyſenteriam in illis excitet, attamen quia è cerebro deponitur, & maniam delet, omninò ſalutaris cenſenda eſt, tum ratione humoris peccantis excreti, tum ratione loci à parte affecta remotiſſimi, quamquàm in ratione modi convenientis deficiat. Atquì poteſt etiam furor, & mania deſinere, ſi ex humore in hypochondriis cõmoto cerebrum in conſenſum trahatur, cujuſmodi plerique Maniaci per intervalla furioſi, certis dumtaxat temporibus, perturbantur, & impetunt, ſiquidem in his neceſſe non eſt, ut vitioſus humor cerebrum ſuâ corpulentiâ occupet, ſed ſatis eſt, ſi plexum nervorum in meſenterio, aut diaphragmate ſitum, afficiat, & fibrillas eorumdem extorquendo, in cerebri meditullium deſinat, ac talem commotionem excitet, ut phantaſmata rerum confundat, ac perturbet. Sed & Ecſtaſim quoque, ſeu mentis alienationem, non diſſimiliter parere poteſt, deturbatâ materiâ in fibras nervorum, vel etiam vaporibus Cerebro perfuſo, quo pacto de humore melancholico acido aliàs dicebat Hippocrates, & cum Hippocrate Galenus, ſi is nimirum in mentem vergeret, fieri melancholiam, ſeu delirium melancholicum. Inde enim mania remittitur à continuitate, quia per Ecſtaſim in-

interrumpitur, & attenuata materia in halitus, & vapores, faciliùs mox mox penitùs ſit exolvenda: conſtat autem fixos, hærenteſque ſuccos perpetim moleſtantes, benigniores evadere, ſi loco moveantur, & attenuentur, adeòque mitiùs affligant, & per intervalla; ut & contrà acres, tenues, mobiles, ſi craſſeſcant, & conſiſtant, plerumq, commutantur in melius, reſolutis tenuioribus partibus, & ſubactis, concretiſque craſſioribus, atque adeò non tam vehementer ferientibus, & perturbantibus, quemadmodùm de phreneticis factis comatoſis dicitur *primo prorrheticorum*, conſumptâ ſcilicet parte humoris tenuiori, & relictâ craſsâ mitiori. Commutari verò poteſt Mania in Hydropem, ſi humores illi in hypochondriis ſtagnantes, & nervos extorquentes, cum phantaſmatum perturbatione, loco moti, & inter cavitates imi ventris à nervorum plexibus ſepoſiti, ipſum tumefaciant, & hydropem efficiant, atque hâc de cauſa maniæ opitulentur. Niſi etiam fieri contingat, ut melancholici, acidique ſucci maniam inferentes, in feroſiores diluti ſalino-acidum ex parte dimittant, & in cavum ventris confluentes aquam intercutem inducant: quippe novum non eſt melancholicos, acidoſque humores facilè commutari ſolere in aqueos, & ſeroſos, imò maximam inter utroſque analogiam ineſſe, ut ab Hippocrate docemur, & conſtat ex Pancreatis liquore per ductum Wirſungianum in gracilia inteſtina derivantem. Ab his autem ſupervenientibus maniæ ſymptomatibus, licèt bonum dixerit Hippocrates, non tamen ſimpliciter tale intelligendum eſt, ſed cõparatè ſolùm ad Maniam, & cùm criticorum motuũ rationem ſapiunt, nam ſi fortaſſe unum, aut alterum ex his ſuperveniret, nullatenùs interea deſinente, aut miteſcente Mania, proculdubiò gravius eſſet; ſiquidem unum alterum non deleret, ſed potiùs augeret.

Sic

Sic pariter humores aliò translati, ſi tenaciter ibidem hærerent, ac conſiſterent, morbum ſolummodò in alium morbum commutarent, æquè periculoſum, uti ſunt Dyſenteria, & Hydrops, & ſuâ etiam ex parte Ecſtaſis, quæ planè ægritudines ſunt non minùs quàm Mania lethales, quinimò ſæpe pernicioſiores, ac breviores. Debent itaque ejuſmodi humorum Maniā inferentium motiones criticam conditionem referre, ut ex his illi vel extrà corpus quàm citiùs expellantur, ut in dyſenteria, illæſis interea inteſtinis; vel aliò ſepoſiti ignobiliores partes occupent, deſerentes nobiles, ſintque mox etiam facilè egerendi; vel denique in ſe ipſis intraneâ commotione ſubacti malitiam deponant, & mitiorem nanciſcantur conditionem, ut in Ecſtaſi.

APHORISMUS VI.

In morbis longis ciborum faſtidium, & dejectiones ſyncera, malum.

QUoties morbi ſpatium quadraginta dierum tranſiliunt, & ulteriùs progrediuntur, ex acutis fiunt chronici, ſeu longi, potiſſimùm ex humoribus lentis, craſſis, & hærentibus progeniti, vel etiam in locis ſtagnantes, ubi difficulter fermentationi, & ſecretioni ſubjiciuntur, ſed potiùs impacti tenaciores evadunt, & veluti gypſei, quemadmodùm in glandulis, & articulis, ſi præſertim viribus infractis langueat Natura, & ſanguis, ac viſcerum fermenta, ſuo ſpiritu alkalino deſtituta, inertia prorsùs evaſerint. His ergo ſi faſtidium ciborum, nauſea, & inappetentia ſuperaccidat, malum erit, tum quia præ longi-

tudine,effœtis omninò viribus,per alimenti carentiā, facile eſt ut Natura penitùs ſuccumbat, & concidat, antequàm morbus finiatur, tum quia, à ciborum faſtidio, & nauſea ſtomachicum fermentum valdè languidum,& ineptum indicatur, & quod gravius,nec à ſanguine cæteriſque liquoribus ſimiliter effœtis, ut decet ſuggeſtibile, ut proinde, etiamſi vi, & conatu cibi reſumptivi ingerantur, ob illorum inertiam corrumpantur potiùs,& degenerent in excrementa,magis magiſque cumulantia materialem cauſam chronicitatis, unde etiam dejectiones ſynceræ prodeunt. Quamobrem non abſre Hippocrates utrumque ſymptoma conjunctim in hoc aphoriſmo propoſuit, quoniam vix fieri poteſt, ut unum ſine altero habeatur. Dicuntur autem ſynceræ dejectiones,quæ uniformes ſunt, & impermiſtæ, æqualiter fermenta viſcerum malè affecta ſignificantes, ut ejuſdem languoris tam quod in ſtomachum derivat,quàm quod per confluētes ſuccos, inteſtinorum excrementorum repurgationi famulatur,vitium denotet, proindeque uniuſmodi & homogeneæ conditionis alvi dejectiones efficiat, ſive illæ hunc,aliumve colorem referant, à prædominio unius,vel alterius ſucci depravati cum cibo commiſti. Hinc & flavæ,& virides, & pallidæ, & cibales, & humorales,aliæve eſſe poſſunt,quas propterea generaliori nomine voluit Hippocrates ſynceras appellare. Cæterùm eſtò alterum horum ſymptomatum ſatis etiam atteſtari poſſit de malo morborum chronicorum eventu,cùm illis ſuperacciderit, juxtà ea, quæ Celſus *lib.2. cap.4.* ſententiam hanc inter ſua prognoſtica referens,commemoravit; crediderim tamen voluiſſe Hippocratem utrumque hoc loco jungere,ut certius mali morbi teſtimonium deſumatur; præterquam quòd difficile admodùm ſit,ex uno alterum non eſſe conſequuturum, ſi præſertim ciborum

faſti-

Digitized by Google

faſtidium cum nauſea, inappetentia, & mala aſſumptorum digeſtione, conjungatur, ut ſæpiùs accidit.

APHORISMVS VII.

Ex multa potatione rigor, & deſipientia, malum.

MAla ex ebrietate provenientia, tum mentem, tum corpus plurimùm turbantia, nemo eſt qui non ſciat; & quidem ex his alibi dixerat Hippocrates ſubſequentem ab ebrietate aphoniam, convulſionem inferre, ac poſtremò mortem, niſi illam febris præverteret; nunc alia memorat ex multa potatione ſymptomata, & prognoſim inde faciendam: & quamvis potationem ſimpliciter recenſuerit, nulla facta liquoris potabilis mentione, non eſt tamen, ut ambigamus, de alio ipſum quàm de vini potu ſermonem habere voluiſſe, ut Galenus exponit, & cum eo reliqui omnes Interpretes conveniunt; nam à nullo alio liquore in uſum potûs deducto Rigorem, ac Dementiam proficiſci poſſe, res in comperto eſt. Itaque ex nimia ſolùm vini potatione, ſeclusâ tamen temulentiâ, ac ebrietate, rigorem, & deſipientiam ſupervenientem, malum eſſe inquit. Quoniam verò hominum induſtriâ factum eſt, alios æquipollentes liquores pro vino fuiſſe excogitatos, qui cùm immoderatiùs fuerint epoti, paria incommoda inferant; idipſum idcircò de iis intelligendùm ſuadent, quod à larga vini potatione hîc eſt animadverſum, cùm non diſſimiliter Cerebrum, & nervi malè afficiantur â vino, quàm à cerevifia, & zitho, cæteriſque artificialibus potibus vinoſis, qui identidè cerebrum vaporibus opplent, & offuſcant, acoremq; facilè redolentes,

ner-

nervos, nervorumque fibras vellicant, & extorquent, immò ſpiritus animales acres, & tumultuarios progignunt.

Incutitur autem exinde Rigor concuſſione in iiſdem inæqualiter excitatâ ab acore ipſo irritante, & à natura impellente per contractionem, corrugationemq; earumdem partium nervearum: Deſipientia verò à turbata fibrarum diſpoſitione, & ſpirituum animalium violentâ commotione, qui nimirum à potu meri largiore turgentes, & efferi, imò confertiores, mobiliores, & acres redditi non ſuaviter, & blandè irrigando, ac leniendo fovent, ſed contrà impetenter irruendo, omnia conturbant, irritant, & exagitãt; unde poſtmodùm delirium. Junxit autem utrumque non inconſultò Hippocrates, ut malum exinde rationabiliùs prædici queat, quoniam per rigorem, malum in nervis, & fibris membranarum; per deſipientiam verò damnum in ſpiritibus, & in mente, cerebrique ſubſtantiâ portenditur, quæ ſanè quantùm faciant ad vitæ tuitionem, nemo eſt qui neſciat.

Haudquaquàm autem hîc reticebo, quod à bibacibus quibuſdam in uſum inter epulas, ne temulentiam incurrant, ac pro more largiſſimè bibant, invectum eſt, vinum etſi potentiſſimum, ſaccharo commiſcere; ita enim confitentur illud minùs, immò nullatenùs, inebriare, fortè quia per ſacchari miſtionem ejus ſpiritus inſpiſſantur, & dulcore coërciti, coarctantur adeò, ut proptereà minùs, vel nullimodè cerebrum feriant: qua etiam ratione fit, ut vinum, colatum dictum, ſeu non fermentatum, aut etiam muſtum ipſum, pauciſſimos, ac inertes admodùm ſpiritus per deſtillationem emittat, ac largiùs adhuc epotum minimè inebriet, licèt ventrem inflet, & in ingentes flatus erumpat.

Poſtremò notatu dignum eſt, Rigorem non rarò

ex largo quoque Aquæ gelidæ potu ſupervenientem imminentis morbi eſſe ſolere prænuncium. Novi ſiquidem virum ſobriè modeſtèque viventem, qui cũ à potu aquæ frigidæ, etiam à prandio, vel cœna, rigeret, futuram ſibi prædicebat infirmitatem, potiſſimùm à ſtomacho, vel imo ventre procedentem, & multoties adhuc cum febre: fortè quia infracta, vel deficientia Ventriculi, & Inteſtinorum fermenta, ab aquę potu languidiora reddita, chyloſim nõ benè moderabantur, nec meliùs excrementorum alvi repurgationem, unde poſtmodùm febris, & alia ventris incommoda.

APHORISMUS VIII.

A Turberculi introrſum ruptione, virium dejectio, vomitio, aut animi defectio fit.

ACcidentia à Tumoribus internis diruptis exorientia hîc ulteriùs memorat Hippocrates, atque prognoſim ex iiſdem recenſet, quam malam, & infauſtam ait, ſi ſubinde vomitus, animi defectio, aut exſolutio conſequantur. Hinc prognoſticus eſt præſens Aphoriſmus, & ſummoperè in praxi Medica utilis.

Tumores in humano corpore progigni, nedum externos, ſed etiam internos & ratio manifeſtiſſima ſuadet, & experimenta plurima ex diſſectorum cadaverum obſervationibus certocertiùs atteſtantur. Eos autem non ſolùm in viſcerum parenchymatibus, Jecore, Liene, Renibus, Utero, verùm etiam in glandulis, quibus totum ferè corpus conſtructum, contextũque eſt, tum majoribus, & conſpicuis, tum etiam parvis & inconſpicuis, ac ſolo microſcopio obſervabili-

bus,

bus,cunctis planè in confeſſo eſt,adeout pleriqne,nec ſine firmâ conſtantique ratione arbritrentur,raròfebres acutàs, aliaſque graves, & calamitoſas ægritudines accidere,quæ ingenitum tuberculum comitem non habeant,vel pro cauſa,ſive efficiente, ſive fovente,non recognoſcant. Quò ſanè videtur Hippocrates reſpexiſſe, cùm dixit omnes morbos vel ulcus eſſe, vel ulceris conditionem præſeferre, ut alias innuimus.

Quoties autem accidit, interiùs genitos Tumores ſuppurari, ac poſtmodùm dirumpi, niſi promptè materia ſuppurata exitum habeat, neceſſe eſt alicubi deponi,ac hærere; & quidem ſi in glandulis, quæ uti ſpongioſæ facilè quoſcumque humores excipiunt, facillimè corruptionem inferet,& ſymptomata planè exitioſa;ſi verò in Ventriculum feratur,vomitum excitabit,ſi in Thoracem, & Pulmonem,tuſſim, anhelitum, ſuffocationis periculum, & quandoque etiam animi defectionem; ſi in Inteſtina,diarrhœam,vel dyſenteriam,ſi in Abdominis cavum, hydropem; ſi in Renes aut Veſicam,ſtranguriam,dyſuriam, iſchuriam, ſicque deinceps alia,& alia incommoda pariet, prout in unam, vel aliam partem abſcedet. Ex his autem ſpeciatim memoravit Hippocrates virium exſolutionem, vomitionem, & Animi defectionem, quæ videntur eſſe ſymptomata ſpecialiora diruptionis, ad cavum thoracis, & præcordiorum pertinentia,unde gravius timere ſit vitæ periculum; ſiquidem quæ fit ad Inteſtina,Renes, Veſicam, & Abdomen leviùs præ cæteris vitam incommodat, etſi etiam mala ſit. Silentio autem prætermiſit Hippocrates prognoſim, quam in cæteris antea præſignaverat, fortè quia implicitè in his continebatur,vel facilè ab iiſdem deduci poterat;quamobrem rectè Mercurialis *hoc loco: ſat fuiſſe*,inquit, *dicere, fieri*, *cùm ſint ſemper pernicioſa*

quomo-

quomodocumque fiunt: ſunt enim hæc omnia mala, ſi ſeparatim, & multo magis ſi conjunctim capiantur; tum quia ſignificant magnitudinem tuberculi, & pravitatem illius materiæ, locique, ad quem miſſa eſt, præſtantiam; tum quia cuncta hæc tria ſymptomata tam per ſeſe, quã conſequutivè, unumquodque ſeparatum, vires magis atterit, atque alios graves affectus producere poteſt. Quin & grumi ſanguinis ex rupto apoſtemate, ulcus ipſum ſordidum, facilè in gangrænam terminandum, continuus per eas partes humorum effluxus, fiſtulæ, cuniculi, aliaque plura, quæ ſupervenire ſolent, vitæ periculum adaugent. Quibus omnibus unica ſpes eſt evadendi per iteratas potiones vulnerarias, adjecto ſpermate ceti, mumiâ, extracto hyperici, aliiſque ſimilibus, ut ex praxi. V. Heurnium hoc loco.

APHORISMVS IX.

A profluvio ſanguinis deſipientia, ac convulſio, malum.

Ex ſanguinis fluxu convulſionem, aut ſingultum conſequentem malum eſſe ſcripſit Hippocrates 5. *aphor.* 3. nunc addit etiam deſipientiam; unde propterea crediderim ſejunctim unum ab altero, ſi hæmorrhagiæ superveniat, malum portendere; quamvìs Celſus *lib.* 2. *cap.* 8. utrumque ſociaverit; & quidẽ convulſio ſola, aut ſola deſipientia ſatis ſuperque mali morbi teſtimonium eſſe poſſunt, cùm cerebri, & nervorum læſionem arguant, quæ, ſuâ naturâ, mala ſemper eſt. Quòd ſi præterea ſimul unà copulentur, multò magis deteriora erunt; quare idem Celſus utrumque conjungens, non ſolùm *malum*, ſed *mortis*

periculum, adjecit. At verò hæc non dixit Hippocrates ſupervenire poſſe cuicumque ſanguinis evacuationi, ſed illius profluvio dumtaxat, ſeu largæ, & copioſæ hæmorrhagiæ, de qua etiam meminerat cit. *lib. 5. aphor. 3.* nam ſi modicè ſanguis fluat, fieri proculdubiò nequit, ut deſipientia, vel convulſio ſequatur, quinimò ſæpiùs accidit, ut ſanguis moderatè, præſertim per nares, vel per hæmorrhoides, profluens, multum levaminis afferat ægrotantibus, ut etiam ex pluribus locis Hippocratis deducere eſt. Num autem de ſola narium hæmorrhagia dictum hoc retulerit, an etiam de aliis aliarum partium evacuationibus cruentis, licèt dubitari poſſit, probabiliùs videtur de quocumque ſanguinis exitu immoderato, è quacumque parte prodeuntis, voluiſſe intelligendum, cùm ab omni ſanguinis immodica evacuatione Cerebrum præ cæteris viſceribus magis afficiatur, & langueat, attentâ præſertim ejuſdem conditione, licèt quæ è naribus procedit proximiùs cerebrum debilitet, quâ de cauſa non ſolùm malum eſſe indicium cenſuit Celſus, ſed etiam exitioſum dixit *c. loco*. Deſipientia autem, ſeu dementia, quæ hîc notatur, ea videtur potiſſimùm intelligenda, quæ ſtuporem, ſtultitiam, & ſenſuum omnium hebetudinem ſignificat, ut in mentecaptis, ob ingentem virium, præſertim animalium, jacturam.

APHORISMVS X.

Ab Ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, vel convulſio malum.

ILeos, latinè Volvulus, eſt morbus in quo, nil quod supernè aſſumptum eſt ad inferiora, & ad alvum deſcen-

deſcendit,ſed potiùs ſurſum revolvitur, & per os regeritur, obſtructo,coſtipatoque, aut etiam contorto, atque inflammato inteſtino Ileo, à quo morbus ipſe nomen deſumpſit. Quamquàm autem Inteſtini hujus affectionem ſpecialiùs morbus iſte volvuloſus comitetur, aut conſequatur, non tamen omninò vomitus neceſſe eſt,ut ſimul unà conjungatur, cùm fieri etiam poſſit,ut nedum Ileon inteſtinum, ſed etiam reliqua ſuperiora compatiantur dolore,cruciatu,torminibus, inflatione, febre, ſiti, inappetentiâ, aliiſque ſymptomatibus citrà vomitum, qui etſi poſtmodùm ſubſequatur,ſolius cibi aſſumpti,vel humoris in cauo ventriculi ſtagnantis eſſe ſolet.At verò ſi vomitus deinde ſtercorarius accedat, aut etiam cum ſingultu, omninò lethale eſſe conſuevit, de quo hîc Hippocrates: tunc enim inteſtinum Ileon tam crudeliter vexari indicio eſt, ut irritatione perpetim inductâ, fibrę illius laceſſitę diſtorqueantur,& veluti convulſione affectæ, ſurſum retrahantur, ac motum periſtalticum penitùs conturbent,& invertant, unde poſtmodùm fæces in cellulis,& anfractibus illius reſidentes, evomantur, excitato ſimul unà ſingultu.

Perpenſis prætereà cauſis, è quibus Ileos proficiſci ſolet cum vomitu, planè ab illis periculum vitæ magis adaugetur: nam ſive ab inflammatione contingat,ſive ab ejuſdem contractione,ac tortura, aut etiã prolapſu, ut in Enterocele, ſive à fæcibus induratis, aut viſcoſo hærenteque humore,ſive ab alio quopiam vim habente convellendi, & fibras inteſtinorum proritandi,atque diſtorquendi,ſemper exitium minatur, ut hiſtoriis quoque compertum eſt,& praxis ipſa pluries oſtendit;quamobrem non immeritò funeſtum ſignum hîc ab Hippocrate proclamatur.

Quod ſi ulteriùs cum vomitu ſingultus adjungatur,longè gravius malum indicitur, tum ex natu-

ra ſingultûs, qui ad convulſionem refertur, tum ex conditione materiæ Ventriculum, & Stomachum impetentis, planè mordicantis, & acris; tum denique ex ratione partis affectæ ad vitæ ſuſtentationem penitus neceſſariæ (qualis eſt Ventriculus), & propter nervos, quibus intexitur, innumerabilibus, magnam cum cerebro connexionem habentis, ut aliàs dictum.

Hinc non ſolùm Hippocrates ſingultum ſupervenientem malum dixit, ſed etiam convulſionem, quę proculdubiò periculoſior cenſenda erit ob cerebri, & nervorum inde immediatè prodeuntium affectionem: Atquì deſipientiam quoque ſuboriri poſſe ex Ileo, illumque pari modo funeſtum ſignum eſſe, nulli dubium, tractis nimirum in conſenſum partibus ad animales operationes pertinentibus, depravatis ſpiritibus, turbatiſque, confuſiſque phantaſmatibus, Imaginativam, & Æſtimativam dirigentibus, ac moderantibus. Quæ cùm clariora ſint, quã ut fuſiori ſermone egeant, non eſt ut diutiùs in his immoremur. Solùm id animadvertere juvabit, unumquodque horum ſymptomatum ſatis eſſe ad indicandam morbi Ilei pravitatem, ac contumaciam; quamquàm unum ab altero profectum, & intrà quatriduum lethum attuliſſe non rarò obſervaverimus.

APHORISMUS XI.

A morbo laterali inflammatio Pulmonis malum.

PLeuritis, ac Peripneumonia, adeò inter ſe affines morbi ſunt, ut multoties unus alterum mentiri ſoleat, quinimò plerique utrumque confundere conſueverint. At verò quamvis inter initia diverſimodè

mo-

moleſtent, & diſtinctas partes, pleuram ſcilicet, vel pulmonem afficiant, unde poſtmodùm à partis affectæ diverſitate, Pleuritis, aut Peripneumonia vocitetur, plerumque tamen, procedente morbo, ac pejoribus ſymptomatibus comitato, citrà ſuppurationem, & ſputum, etiamſi anteà partes à pulmone diſtantes affecerit, facilè in ipſius pulmonis ſubſtantiam repere poteſt, & Peripneumoniam, ſeu pulmonis inflammationem excitare; cūque hic affectus majus vitæ periculum minetur, ob majorem cum corde viciniam, & cum toto corpore conſenſum, per arterias inde latiores excurrentes, ac rectâ in cor, ejuſque ventriculos, & aortam ſanguinem aſportantes; propterea tranſitus pleuritidis in peripneumoniam longè perniciosior exiſtimatur: id quod conſiderans in hoc aphoriſmo Hippocrates ait, à *Pleuritide Peripneumonia, non bonum*.

Dignoſcitur autem his præſertim indiciis tranſitus hic ex Pleuritide in Peripneumoniam à febris exacerbatione majori, à difficultate ſpirandi magis adaucta, à tuſſi profundiori, vel nullâ citrà ſcreatum, à genarum rubore, ab urinæ ſubſtantia magis flavente, craſsâque, atque à doloris ſenſu, qui priùs acutus, & pungens, mox verò gravis, & premens evadit, majori cum anxietate, & corporis inquietudine.

Tunc itaque Pleuritis in Peripneumoniam commutata mala dicetur, cùm, illâ non deſinente, hæc ſupergreditur; at vero ſi ceſſante priori, poſterior adveniat, licèt bonum ſimpliciter non ſit, non tamen omninò malum eſſe ſolet, ſi præſertim materia inflammationem inferens, aut fovens, perducta ad pulmonē, atque ad ductus ejuſdem tracheales, poſſit ſubinde faciliùs, & promptiùs extuſſiri, & excreari. At verò cùm Pleuritis, ſeù inflammatio pleuræ, non omninò deſinit, ſed potiùs majori ſuâ expanſione etiam in

pul-

Digitized by Google

pulmones diffunditur; & unà ſimul cum pleuræ inflãmatione,pulmonem quoque ipſum,ſecundùm alterutrum ſaltem lobum,inficit,ac tumefacit, tãtùm abeſt, ut commutetur,& aliquatenùs proſit, ut potiùs malum malo gravius adjiciat, & pejora vitæ incommoda pariat,de qua re hîc ſermo eſt ; unde meritò ſcriptum,*malum*,imò & fortaſſe peſſimum, ac lethale aſſerere licet, eo quòd ſubinde febris, quæ utrumque morbum comitari ſolet,augeatur, reſpirandi difficultas increſcat, & quod gravius, cor, ac vitale robur magis magiſque infringatur, & hebeſcat.Quòd ſi prętereà genæ exinde rubeant, ſputum vel ſupprimatur, vel crudum,rotundum, flavum, viride,aut nigrum,& non niſi maximo cum conatu educatur,vel in lethum deſinit,vel in empyema, ac phthiſim, commutatur,& poſtremò in mortem adhùc.

Sed an quod Hippocrates hîc ait de inflammatione pulmonis ex pleuritide,ampliandum quoque ſit è converſo in pleuritide, ſi in hanc peripneumoniam transeat,ut *in Coacis prænotionibus*, ubi peripneumonia pleuritidis ſuccedanea,tutior primigeniâ dicitur, & cur ejuſmodi tranſmutationem Hippocrates tacuerit ? Et dicendum illam ſiluiſſe non irrationabiliter Hippocratem,veluti rariſſimam,& inſuetam, quæ ſi fortaſſe aliquando viſa ſit,pari, imò pejori prognoſtico eſſe judicandam, cùm ſubinde conjectura pateat jam pulmonem ex integro fuiſſe inflammatum,ut proinde incapax novi affluxûs humoris, illum excipere non potens, aliò divertere faciat; quinimò beneficiũ educendi per ſputum,& tuſſim humorem,penitus deſperatur à ſuperveniente pleuritide,quod faciliùs expectandum erat ex ſola peripneumonia.

Quâ vero de cauſa pleuritis in peripneumoniã tranſire poſſit non aliunde crediderim, quàm ex impedito magis minuſve in partibus pectoris ſanguinis

cir-

Digitized by Google

circuitu: cùm enim in apicibus ſolùm arteriolarum ſanguis hæret,cæteræ vero liberæ, expanſæque ſunt, ac præterfluentem ſanguinem admittunt, ac deducunt, levis planè inflammatio fit, & pleuram non excedit; at vero ſi illæ excipiendo ſanguini ſatis non ſint,ſed adhuc ulteriori egent ſpatio, fortè quia ſanguis,craſſior, acidior, glutinoſior, aliuſve amplitudinem exigit majorem,latioremque,tunc in adjacentes partes excurrens adhuc in pulmonem divertitur, illiuſque ſubſtantiam tumefacit, ac inflammat.

APHORISMVS XII.

A Pulmonis inflammatione Phrenitis,malum.

QUamquàm pleuritis, & peripneumonia morbi ſint inter ſe adeò affines, ut vices invicem commutent, & unus in alterum tranſire poſſit,frequentiùs tamen mutatio in pejus,à ſuperveniēte nimirum graviori,periculoſiorique cōtingens,juxta ſeriem ab Hippocrate hîc notatam, fieri ſolet, ut ex pleuritide,peripneumonia, atque ex peripneumonia, phrenitis accidat. Hâc enim ratione per partes ſucceſſivè nobiliores, magiſque ad vitam ſuſtentandam neceſſarias, periculum adaugetur, & proximiùs ad mortem itur: Pleuritis autem,& peripneumonia ita à pleriſque confunditur,ut ex utriſque commune nomen apud nonnullos factum ſit; & pleuro-pneumonia non incongruenter vocitetur.

Cùm igitur à peripneumonia tranſitur in phrenitidem,aut hæc illi ſuperaccidit,ab affectione partis vitalis trahitur in conſortium ægritudo alia partis animalis,& cerebri, ubi phlogoſim & inflammationē

pari-

Digitized by Google

pariter exortam ſuſpicari irrationabile non eſt,eo ferè modo,quo pulmo ipſe affectus creditur: etenim ſæpenumerò evenit, ut quemadmodùm partes externæ,eryſipelate vexatæ, aliis conſentientibus, & vicinis id ipſum communicent,quod patiuntur;ita & partes internæ inter ſe invicem conſentientes; ſed & fit quoque ut eryſipelas veluti per ſaltum diffundatur, & has, & illas partes,non raro etiam diſſitas,indifferenter infeſtet, ut in eo,quod *volaticum dicunt*. Atquì maximus ineſt conſenſus per arterias, venas, & nervos inter thoracem,& pulmonem cum cerebro, ut patet, eſtque à Nobis aliàs notatum ex Anatome. Si igitur præter pulmonis inflammationem, cerebrũ quoque,vel ejuſdem meninges,& plexus, accidat inflammari,unde phrenitis exoriatur;nulli dubium mali morbi teſtimonium eſſe, & ægrum de vita facilè periclitaturum. Porrò in his,ſive urinæ turbulentæ cõpareant,ſive è turbidis mox repentè tenues fiant; aut etiam quæ inter initia concoctæ videbantur, poſt quartum diem attenuentur,aut aliter in excretis cõfuſæ varient, mortis prænunciæ eſſe ſolent,ut dicitur ab eodem Hippocrate *lib.Coacarum prænotionum*.

APHORISMUS XIII.

Ab æſtibus fortibus Convulſio,aut Tetanus,malum.

QUo pacto legendus ſit hic aphoriſmus,non ſatis adhuc benè conſtat,cùm,& neque inter veteres Expoſitores conveniſſe ſcribat Galenus *in commentario*, qui fatetur Marinum inſignem Aphoriſmorum Interpretem pro *æſtibus* maluiſſe ſcribendum *vulnera*, ut propterea ex vulneribus potiùs fortibus,

tibus, quam ex æſtibus, convulſiones oriri poſſe fuerit arbitratus, cùm nuſquam rationabiliter conſtare poſſit ab æſtibus fortibus convulſiones proficiſci, aut quinam unquam intelligendi ſint ejuſcemodi fortes æſtus, an ab ambiente aëre, an verò à vehementibus medicamentis, ſudorem potiſſimùm inferentibus, vel etiam uſtionem, & eſcharam excitantibus, aliiſque. At ſicut hæc verſio ſuas patitur difficultates, ita nec altera Marini ſuis aliis ex adverſo caret. Quis enim unquàm veluti rem notatu dignam, & inter aphoriſticas ſententias collocandam arbitrabitur, ex fortibus vulneribus convulſiones oriri poſſe, aut ortas inter mali morbi teſtimonia reponere dubitabit? cùm tamen aliàs, & pluries Hippocrates idipſum memoraverit, ſitque cunctis jam ſatis ſuperque notiſſimum. Multoties etiam obſervatum in praxi ab hypocauſtis, & laconicis, ex thermis naturalibus, ſudore nimiùm, vehementerque promoto, excalefacta plus juſto corpora exaruiſſe, ac nervorum, muſculorumque tenſionem paſſa eſſe; itemque alia ab uſu cauſticorum medicamentorum ſupra partes ſenſu exquiſito præditas applicatorum, contractas, & convulſas illas remanſiſſe, ut & ab uſu mercurialium; quocircà non omninò impoſſibile putandum ab æſtibus fortibus, cæteriſque extrinſecis calorificis immoderatis convulſionem, ac tetanum poſſe proficiſci; undè Celſus *lib. 2. cap. 7.* hãc Hippocratis ſententiam ita accepit, ut verteret: *Poſt magnos fervores corporis, nervorum rigor, aut diſtentio, malum.*

Sed etſi ab his, aliiſque ſimilibus cauſis externis convulſiones excitari poſſe crediderim, non videtur tamen hoc loco Hippocrates voluiſſe iſtas ab illis deducere, ſed dumtaxat quæ ab internis cauſis progignuntur, cùm hîc de morbis aliis morbis ſupervenientibus ſermonem habere à principio hujus libri ſibi

conſtituerit. Hinc rationabiliùs fortes æſtus exponere conveniet, febriles, & quales ab Ardentibus inferuntur, quæ Cauſones & æſtuoſæ febres, appellantur, & aliquando colliquativæ fiunt. Et quidem ab his plurimùm commoti, ac fermenteſcentes humores, nedum calore intenſiſſimo, & ſiti inextinguibili, ægrotantes excruciant, ſed etiam acritate, ac moleſtiâ intolerabili partes cunctas corporis exagitant, laceſſunt, ac divexant, ut muſculi, & nervi roridâ illâ, blandâque ſubſtãtiâ exhauſti, rigidi, cõtractique fiant. Atque hinc animadverſione dignum ſequitur, quamobrem Hectici, ac Tabidi effecti, etiamſi toto corpore exarefacti evaſerint, nullatenùs tamen convelluntur, quoniam non à ſiccitate, (ut vulgò creditur), quæ ſanè in illis extrema eſt, ſed potiùs ab humorum acritate, ac irritatione convulſio nervorum, & muſculorum evenit, ut aliàs adnotavimus. Quòd autem febres ardẽtes, fortes ęſtus ab Hippocrate appellari ſoleant, præter voces græcas πῦρ, πυρεξία, πυρετὸς, quibus ipſe utitur, ad ſignificandas febres ardentes, deducitur quoque ex eodem *lib. de medicamento purgante*, ubi in fortibus æſtibus cavendum à catharticis conſulit. Huic etiam expoſitioni meliùs cohæret Celſus antea memoratus *lib. 2. cap. 7.* hanc Hippocratis ſententiam afferens, dum inquit: *poſt magnos fervores corporis, nervorum rigor, aut diſtentio, malum*, quandoquidem ibi de his, quæ intrinſecùs in ſingulis morborum generibus accidunt, ſermonem facit.

Sed quid eſt, quòd Hippocrates ſejunctim hic ſcripſerit convulſionem à Tetano, quem latini vertũt nervorum diſtentionem, cùm tamen Tetanus ad convulſiones referatur, ſitque affectus compoſitus ex Opiſthotono, & Emproſthotono? Et dicendum ſuperaddidiſſe Tetanum convulſioni ſimpliciter dictæ, veluti morbum ſimplici convulſione deteriorem, eo

quòd

Digitized by Google

quòd totum corpus tum anteriùs,tum poſteriùs rigidum,contractum, immobileque reddat; unde quodammodò ad naturam Catalepſis videtur accedere, in qua præter contractionem, tenſionemque nervorum, & muſculorum, corpus univerſum rigidum, & inflexibile fit,à nerveo liquore,& ſpiritibus, gelu ferè coactis.

APHORISMUS XIV.

Ex Capitis ictu obſtupeſcentia, & deſipientia, malum.

CApitis vulnera,& contuſiones undecumque cõtingant,vel inflicta ſint, ſemper metuenda; innumeris id atteſtantibus experimentis, confirmanteq; ratione; quoniam primùm Ratiocinatricis Animæ domicilium conturbant, & offendunt; quamvis pro Regionum varietate magis minùſve moleſta ſint, & ſeriùs,vel tardiùs curari ſoleant, plurimùm ad hoc concurrente ambientis aëris conditione, ac qualitate; quod & luculenter quoque deducitur ex pluribus Hippocratis, Galeni, aliorumque clariſſimorum Auctorum teſtimoniis. At verò ubi præter generalis hujus timoris cauſam manifeſtam,comparent inſuper læſi interiùs Cerebri indicia, quæ ſymptomata ſunt veluti pathognonomica concuſſæ ejuſdem ſubſtantię, vitiatæque ſtructuræ,tunc nedum graviora,ſed etiam periculoſiora illa exiſtimantur.Quamobrem ſcitè admodùm Hippocrates hoc loco ſcripſit, *Obſtupeſcentiam*, & *deſipientiam*, quæ ſolent eſſe ejuſcemodi læſionis ſymptomata frequentiora,illis ſupervenientia,malum eſſe, ut fuſius *lib. de vulneribus capitis* re-

fert, & admonet. Neque ſolùm à re gravi contundente, ut ferro, lapide, ligno, aliove, ſed etiam ab impetente quovis violenter, id accidiſſe plurimæ teſtantur hiſtoriæ: Notabilior autem eſt, quæ ſcribitur ab eodem Hippocrate de Virgine illa Nerii filia 5. *epidemiorum*, quæ latâ manu ad ſyncipur percuſſa vertigine capta eſt, & nonâ periit: Et de eo, qui lapide in caput percuſſus à Macedone corruit, ſecundâ die voce deſtitutus, tandem mortuus eſt; ut & Autonomus in Omilo lapide ex manu ictus, & decimaſextâ pariter defunctus.

Quoniam verò hîc ſpeciatim meminit *ictuum*, videndum quid ex his magis; quàm ex vulneribus cerebro contingat? Et ſanè noxa, quæ obſtupeſcentiam, vel deſipientiam infert, non aliunde provenit, quàm ex interna totius ſubſtantiæ Cerebri concuſſione, perturbationeque, quâ nimirum illius fibræ, poruli, ſinus, ſpiritus, & roridus ille liquor, qui ejus ſubſtantiam irrorat, vigoratque, perturbantur, concutiũtur, exagitantur, & è ſuis loculis dimoventur. Sed & aliquando etiam accidit, ut Cerebrum in ſua conſtitutione, ac textura depravetur, & diſſocietur, vel etiã è diruptis venulis, aut arteriolis ſanguis guttatim effluat, atque vel in eadem cerebri ſubſtantia, vel in meningibus, & plexibus reſtagnet, ut propterea mole aggravet, aut putrefactione corrumpat, motum liquidorum interrumpat, & mentem, mentiſque operationes hebetet, ac dementet. Hinc autem fit quòd gravior, periculoſiorque non rarò ſit ictus, & contuſio; quàm ſimplex vulnus Capitis, ſi præſertim per illud prodire poſſit quidquid extrà vaſa effluxerit, & pus exinde proveniens exitum habeat. Accedit quòd multoties ex ictibus non ipſa pars percuſſa, aut contuſa, ſed oppoſita lædatur, & frangatur, unde occultum nimis ubi, & cui medela adhibenda ſit; quod ſecus

Digitized by Google

cus contingit in vulnere, dummodò fracturam, aut contuſionem vehementem adjunctam non habeat: Quamobrem ex contuſionibus, periculoſiores fiunt Cerebri læſiones veluti interiùs inductæ, nec ſenſibus conſpicuæ & apparentes, ut cõpluries eſt obſervatũ.

Quamquàm autem innumera propemodùm mala, ex ejuſmodi ictibus, & contuſionibus capitis accidere poſſint, ſpeciatim tamen meminit in hoc aphoriſmo Hippocrates obſtupeſcentiæ, & deſipientiæ; ſiquidem iſtæ frequentiùs ex illis accidunt ob enarratas cauſas: A concuſſione etenim cerebri, atque ab effuſione ſanguinis, alteriuſve liquoris, extrà propria conceptacula, faciliùs Cerebrum gravatur, atque opprimitur, unde poſtmodùm obſtupeſcentia, quâ nimirum icti, vel vulnerati, attoniti, immobiles, ac veluti apoplectici remanent. Deſipientia verò hîc ab Hippocrate notata, non ad phrenitidem, vel maniam referenda eſt, ſed ad dementiam, ſeu ſtupiditatem, per quam mens ſtupefacta nil rectè agit, vel cum ſopore, confuſione, & ignaviâ, ut in vacillantibus, temulentis, multoque vino repletis.

Denique dixit Hippocrates *malum*, non lethale; quoniam etſi ſæpenumerò ſic affecti pereant, fieri tamen poteſt ut revaleſcant, ac ſalventur, ſi nimirùm Cerebrum ſuâ ſubſtantiâ illæſum, ſolùm in ſuis vaſis ſanguiferis, aut lymphicis, noxam patiatur, & ſanguis ex illis effluxus exitum habeat per aures, nares, aut os, ut in pleriſque viſum: tunc enim nullibi reſtagnans cerebri ſubſtantiam nec comprimit, nec corrumpit, adjutâ potiſſimum Naturâ à traumaticis, & vulnerariis medicamentis, de quibus alibi dictum.

Cæterùm malum ſemper eſt ſtupere, ac dementari ex capitis vulneribus, aut ictibus, quoniam ab his cerebri ſubſtantia concuſſa, & vitiata ſignificatur, quæque tum ratione ſui, tum ratione ſanguinis effuſi,

ſi,facilè in corruptionem abit, ni per patentes ſuos ductus ſtatim ſe ipſam exoneret, & commotum,turbatumque humorem repurget,extramittatque. Neque à non apparente extrinſecâ capitis læſione quis certò conjiciet, nullam internam Cerebro commotionem fuiſſe illatam; quandoquidem non rarò etiam compertum eſt, ſine ulla apparente contuſionis, aut vulneris ſignaturâ,cerebrum male affectum, conturbatumque fuiſſe, atque etiam repentè poſt aliquod tempus mortem intuliſſe, nullo intereà præcedente ſenſibili ſymptomate.

APHORISMVS XV.

A ſanguinis ſputo puris ſputum,malum.

DIxerat aliàs Hippocrates *ſanguinem ſupra ferri, malum*; nunc ſuperaddit, illum ſuperiùs rejectum,niſi citò,& ſponte ſuâ deſinat, in pus verti, atque ab illius ſputo,puris ſputum evenire, atque adeò priori malo aliud pejus, & gravius ſuccedere, quod eſt ſuppuratio,& Empyema.

Et quidem ſputum hîc memoratum,non ſimplicis ſpuitionis,aut excreationis intelligendum, veluti ex faucibus,& ex faucium glandulis erumpens, ſed quod è pectore per tuſſim ejicitur, quemadmodùm omnes Interpretes exponunt. Huic enim dumtaxat puris ſputum ſuperaccidit, deindeque phthiſis, de qua ſequens Aphoriſmus ſubnectitur. Nec aliter pus verum fieri poteſt, niſi ſanguis, è ſuis vaſis exiliens in pectoris cavo,aut alibi concreſcat,& fermentatione ſubactus ſuppurationem poſtmodùm ſubeat. Cohæret his conſuetus loquendi mos Hippocratis, qui cæte-

cæteras quaſcumque expurgationes, excreationes ſemper appellat; per tuſſim verò habitas, ſputa reſtrictiùs vocitat; unde *aphoriſmo* 13. *quinti*, ſcripſit: *qui ſpumoſum ſanguinem expuunt, &c.* & *in Coacis prænotionibus, ſputa ſpumoſa*, & *flava*, & *alba*, & *nigra*, *rotunda*, ac *viſcoſa* nominat, quæ è pectore educuntur. V. Gal. 1. de criſib. cap. 9. Quoties ergo ſputum ſanguineum obſervatur, mox futurum expectare eſt purulentum.

Quoniam verò *à ſanguinis ſputo*, inquit, vereri ſubit, num propriè ſanguinis puri puti, ac ſimplicis, an etiam miſti; vel ſputi ſolùm cruentati, is intelligẽdus ſit? Et planè aſſerendum in vero pure, ſimpliciter ſanguinem eſſe extuſſiendum, nam verum pus nõniſi à ſolo, & puro ſanguine provenit; at verò à ſputo cruento, ſeu cum aliis humoribus permiſto, potiſſimùm cum phlegmate, verum pus non exoritur, ſed quid puriforme, ac puriſimile, quemadmodùm experimur in catarrhis diuturnis, ad maturitatem perductis. Parùm autem refert, ſive ſanguis excretus multus ſit, vel modicus, dummodò iteratis vicibus exſpuatur, ut exinde conjicere liceat vas aliquod ſanguiferum fore apertum, vel diruptum, & ſecundùm aliquam ſui partem, ſaltem in pectore hæreat, & concreſcat; cujus causâ deinde fiat, ut in pus vertatur. Atquî longè gravius erit, & pus ſubinde futurum portendetur, ſi ſpumoſus, ac floridus, adeoque ex pulmonis parenchymate ille prodeat, ut aliàs oſtenſum: Cæterùm major, vel minor copia ſanguinis excreti, nonniſi proveniet ex vaſis adapertis, vel eroſis, latioribus, aut anguſtioribus ejuſdem, præſertim per pulmonis ſubſtantiam diſperſis. Vaſa enim illa, per quæ ſanguis è dextro in ſiniſtrum Cordis ventriculum per pulmones traducitur, longè majora ſunt, & cùm reſerantur, vel rumpuntur, citam mortem afferunt, ab impetente ſanguinis irruptione, ac ſuffo-

ca-

catione, impeditâque circulatione.

Puris prætereà ſputum hoc loco ab Hippocrate notatum tunc eveniet; cùm valida Natura vim extuſſiendi ferre poteſt; nam ſi fortaſſe imbecilla ſit, quæ tuſſis impetum, atque anacatharſis moleſtiam ſuſtinere nequeat, licèt ſanguis antea prodierit, puris ſputum non comparebit, quia interiùs detentum cavum pectoris occupabit. Quocumque autem modo fiat, malum ſemper erit, quoniam ſputum purulentum, & ſanguinem præterfluentem inficiendo, & pulmonis ſubſtantiam erodendo, Phthiſis cauſa evadit; de qua in ſequenti.

Veruntamen obſervare eſt, non fuiſſe in aphoriſmo abſolutè pronunciatum, omninò à ſanguinis ſputo puris ſputum ſubſequuturum, ſed ſolùm ſub conditione, ſi à ſanguinis ſputo puris ſputum ſubſequatur, malum eſſe; pleroſque enim novi ſanguinem non ſemel tantùm, ſed pluries, atque iteratò ad certum tempus expuiſſe, nullamque paſſos eſſe puris excreationem: quin & pleuritici, & mulieres in menſurno catameniorum recurſu conſuevere ad plures dies copioſum ſanguinem ſputo, ac tuſſi, non ſine ingenti moleſtia expurgare, citrà ſuccedentem ullam puris excretionem. Jure optimo itaque adjectum eſt, malum tunc ſignum eſſe, cùm ad ſanguinis ſputum, puris ſputum conſequitur; ſiquidem hoc pacto fiet, ut deinceps à puris ſputo phthiſis, & marcor univerſalis inſequatur, ac tandem interitus, ut mox dicetur.

APHO-

APHORISMVS XVI.

A puris ſputo phthiſis, & fluxus: cùm verò ſputum retinetur, moriuntur.

EX antedictis clarè liquet, non irrationabiliter hunc aphoriſmum fuiſſe à præcedenti disjunctũ, cùm non omninò neceſſarium ſit, puris ſputum ſanguinis rejectionem ſubſequi debere, licèt plerumque id fieri ſoleat: Quamobrem ſenſus utriuſque aphoriſmi videtur eſſe, quòd ſi à ſanguinis ſputo, puris ſputum habeatur, malum ſit; quoniam à puris ſputo phthiſis, & deinde fluxus ſequitur; & ſi forſitan puris ſputum in poſterum detineatur, mors infallibiliter ſuccedet: unde aphoriſmus hic videtur eſſe Ratio prioris illius.

Sed unde fit, ut à puris ſputo phthiſis, & fluxus portendatur, ſitque alterum alterius ſymptoma, veluti neceſſariò ſuperventurum? Planè id videtur deducendũ à pure, & puris conditione: pus enim, ut alias dictum, acritatem habet muriatico-ſalinam, & acrem, adeoque erodentem, atque infenſam ſanguini, & pulmoni, ubi hæret, unde cordi, totique corpori, vis, robur, & nutrimentum ſuggeritur; quamobrem ab infecto, ulceratoque pulmone, ſanguis inde præterfluẽs perpetim vitioſus, & acer, ac mordens redditus, nedum ulcus ipſum fovet, & ſordidum reddit, ſed etiã ventriculos cordis, & reliquos humores inficiens, febrim excitat tabificam, ſubindeq; poſtmodùm alia innumera detrimenta, & tandem mortem.

At cur ſputum in pleuritide cruentum bonum ſit, & quanto citiùs comparuerit, tanto meliùs: cùm ex adverſo hîc malum referatur, & ſuppurationem portendat? Ratio facilè reddi poteſt ex eo, quia ibi

ex dirupto apoſtemate à ſanguine extra vaſa reſtagnante, hîc verò è pulmonis vaſis diruptis, vel reſeratis proximè reſilit, etiam cum pulmonis læſione, cujus inſanabilia dicuntur ulcera, authore Galeno 4. *de loc. affec. cap.* 5. & 5. *Meth. c.* 8. & 11. Legi meretur de hac re idem Hippocrates *lib.* 1. & 2. *de morbis*, ubi multiplex genus Phthiſeos diſtinguit, & uniuſcujuſque cauſas, ac generationis modum perquàm accuratè recenſet; ut propterea in illis deſcribendis non ſit opus hîc ulteriùs immorari.

Fluxus verò qui in hoc aphoriſmo, nomine generaliori notatur, vel intelligendus erit, qui ventris dicitur, juxtà documentum ejuſdem Hippocratis 5. *aphor.* dicentis: *Tabe laboranti ſi alvi fluxus superveniat*; vel *capillorum deſluvium*, ut ibidem memoratur *aphor.* 12. & 14., vel utrumque, planè nil erit, quod huic ſententiæ non conveniat; quoniam ex utriſque proximè imminens interitus portenditur, ut iis in locis à Nobis eſt explanatum: quidquid enim præter naturam evacuari Phthiſicis, ex pulmonis ſcilicet ulcere tabefactis, contingit, proculdubiò malum eſt, imò etiam lethale, ob maximum Naturæ languorem, & virium diſpendium. In quam rem non ſemel obſervare curioſum fuit, phthiſi peremptos in tam extremam ſanguinis conſumptionem perveniſſe, ut is ſolùm in arteriis, & venis ſuperfuerit, qui vix circulationi ejuſdem ſatis foret, reliquo penitùs exhauſto.

Tandem ad calcem aphoriſmi adjicitur: *cum ſputũ detinetur, moriuntur.* Et ſanè detento etenim pure pulmo nedum magis inficitur, ſed in uſu reſpirationis multùm opprimitur, ut tandem ſuffocetur, unde cor à ſuo motu deficiẽs vivere deſinit. Atque hinc liquet, quàm gravius ſit puris ſputum intercipi, & remorari, quàm, moleſtè licèt, extuſſiri, & educi; quoniam ex hoc expellentis Naturæ robur oſtenditur,

ab

ab eo verò detento ſumma ejuſdem imbecillitas indicatur, & proximus vitæ finis.

APHORISMUS XVII.

In Hepatis inflammatione ſingultus, malum.

Multoties Hepar, (ſicut & pleraque alia corporis viſcera,) ab hærente in ejus ſubſtantia ſanguine, utriuſque, vel alterutrius vitio, inflammatur. Cùm autem id morbi genus ſubit, non ſolùm graviter ægrotantes divexat, ſed in maximum vitæ periculum eoſdem conjicit, ſi præſertim vehemẽtiori febre, anhelitu difficiliori, ingenti dolore, ſiti, vigilia, cæteriſque moleſtioribus accidentibus ſocietur. Ex multis autẽ, quæ illius inflammationem comitari, vel ſubſequi ſolent, ſpecialiùs hîc adnotat Hippocrates ſingultum, veluti ſymptoma rarenter ſuperveniens, atque ab alio viſcere malè affecto, puta ſtomacho, aut diaphragmate, dependens; aitque illum malum eſſe, quoniam deſignat eò diffuſam, extenſamque eſſe jecoris inflãmationem, ut alias quoque partes ſuperiores, & adjacentes affecerit, magiſque ad vitam ſuſtinendam neceſſarias. Et quidem à ſingultu ſtomachus, & diaphragma perpetim convellitur, unde & ciborum aſſumptio, ac eorumdem digeſtio, nec non reſpiratio plurimùm impeditur, quæ operationes ſunt quammaximè ad viventis corporis conſervationem conferentes; præterquamquòd affecti, ac proritati à cauſa ſingultum excitante, nervi per ſtomachum, & ſeptum tranſverſum diſperſi, trahunt quoque in conſenſum cerebrum, unde alia longè graviora, & periculoſiora mala exoriri poſſunt, ut cunctis notum.

Confer. aphor. 58. 5.

Digitized by Google

Sed etſi Hepatis inflammatio ad ſtomachum, & diaphragma non ſubreperit, adhuc tamen poterit ſingultus ab Hepatis inflammatione ſuboriri propter ligamentum carneum, quo illud diaphragmati alligatur, ut ex Anatome patet, quamobrem illo inflammato, tumefacto, ac plus juſto diſtento, ex nimio pondere contrahitur diaphragma, & in ſuis expanſionibus impeditur; cùmque ſtomachus diaphragmati quoque cohæreat, inde fieri poteſt ut ſingultus exoriatur, qui utriuſque paſſio dicitur : & quoniam ſingultus ad motus ſpasmodicos refertur, & iſti nervos male affectos, & Cerebrum quoque læſum arguant, adhuc exinde malum ſignum erit, & multarum partium principalium, ſimul unà laborantium, indicium manifeſtiſſimum.

APHORISMUS XVIII.

A Vigilia, Convulſio, vel Deſipientia, malum.

SIcut convulſio, aut deſipientia pleriſque aliis ægritudinibus, cum nervorum læſione conjunctis, ſupervenire ſolet, & mali morbi teſtimonium addit; ita ſi Vigiliæ, ut non rarò fit, accidant, malum pariter portendunt: quoniam ſi in reliquis deducti in compaſſionem Cerebri indicia ſunt, multò magis in Vigilia Cerebrum ipſum malè affectum proximiùs deſignabunt. Verùm Vigilia in his vehemens, diuturna, & nulli penitùs remedio cedens eſſe debet, ut cõvulſionem, vel deſipientiam pariat: ſunt etenim, ac fuere plurimi, qui ad menſes integros ſomno caruerint nihilum tamen convulſionis, vel deſipientiæ incommoda paſſi ſunt, ut hiſtoriis liquet, & de Mecœnate

Pl. l. 7. c. 51. Sen. de provid.

nate cunctis notum: At verò ubi ex perenni Vigilia iſta evenerint, ne dum humores, & ſpiritus per Cerebri ſubſtantiam diffuſi acriores redditi, multùm infenſi evaſerunt, ſed etiam Cerebrum ipſum in ſua conſtitutione, ac textura non leviter à naturali ſtatu declinaſſe indicio eſt, cùm ipſius meditullium, & nervorum principium depravari, ac offendi contigerit ex contumaci, diuturnoque pervigilio, aliter convulſio, vel deſipientia nullatenùs accideret. Cujus autem generis deſipientia hîc intelligenda ſit, facilè ex ſupradictis deducere licebit, quam nimirum vocant melancholicam, vel maniacam, ab exuſtis, acidis, vel acribus humoribus progenitam; ab his enim pluries dictum convulſiones excitari ſolere, irritatione in nervorum fibris inductâ; quamobrem pari ratione ab iiſdem deſipientiam hoc loco memoratam proficiſci credendum eſt. Atque hinc modò, facilè quoque deducitur cur Vigilia, quæ pleriſque innocua eſſe ſolet, in his mala fiat, ſi nimirum ad eam convulſio, aut deſipientia ſubſequatur; ſiquidem denunciat nòn à ſola exiccatione, aut humoris abſumptione illam provenire, ſed ab alia pejori, mordaci, ac virulenta cauſa, quæ convulſionem, & dementiam gignere valeat; vel ſaltem ex tali, ac tanta ſubſtantiæ cerebri coarctatione, ut roridum illius liquorem vel non gignat, vel in meditullium diffundi non permittat, unde contumax, atque incompeſcibilis vigilia ſenſim, ſenſimque ſuborta ſit; quamobrem malum ægrotanti portenditur, & fortaſſis etiam interitus, niſi, humectantibus ſimul, ac retundentibus acritatem convenienter opportunè que occurratur.

APHO-

APHORISMUS XIX.

Ex oſſis nudatione Eryſipelas.

ADjiciendum omninò eſt, *malum*, vel implicitè ſubintelligendum, ut ſenſus aphoriſmi conſonet experimento,& menti Hippocratis; ſiquidem illo omiſſo,nequaquã videtur utriſque cõſentaneũ,quòd oſſi nudato eryſipelas perpetuô accidat,quidque portendat,cũ ſupervenerit,ignoretur,attentâ oſſis denudatione. At verò fieri nequit,quin grave,& periculoſum ſymptoma cenſendum non ſit eryſipelas oſſi denudato ſuperveniens,tum ſuimet ipſius ratione,tum ob ejuſdẽ oſſis denudationem;quoniam denudatum os facillimè livori, & corruptioni ſubjicitur, unde poſtmodùm ſphacelus. Fuere ſiquidem oſſa omnia à provida Natura tenui quadam membranulâ, quæ perioſtion vocatur,undequaque circumveſtita, cujus causâ foveantur, & ab extrinſecis alterantibus cuſtodiantur;quamobrem ubi illâ orbata ambienti aëri exponuntur,promptiſſimè frigent, liveſcunt, & quamlibet aliam præternaturalem alterationem ſubire poſſunt; cùmque liquor,& vigor nerveus, qui per illam diffunditur,propter oſſis denudationem, per eas partes permeare nequeat, ſed vel hæreſcit, & circumquaque reſtagnat, vel ex partium circumſtantium vitio,ac ambientis aëris importunâ actione, aceſcit, & corrumpitur, proinde fit ut antedicta mala exoriantur. Hinc cauti, & accurati Chirurgi in ejuſmodi caſibus omnem adhibent diligentiam, ut os nudatum amiciant,ac balſamicis medicamentis tutentur,ſimulque una ab extrinſeco ambiente cuſtodiant,& defendant,imò ſi quid in oſſe vitioſum appareat,ſtatim abraſionibus,ac lituris detergant,& amoveant.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMVS XX.

Ab Eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malum.

QUamvis Eryſipelas ad Tumores referri poſſe videatur, quia tamen à tenui admodùm humore acri, & volanti plerumque fit, qui vix cutem affectam elevat, & rufo, vel flavo colore inficit, propterea ſponte ſuâ ſolet promptiſſimè diſcuti, & inſenſibiliter reſolvi, intactâ, atque illæsâ relictâ parte, ſi preſertim verum, ac legitimum illud fuerit. Cùm autem præter rubicundum colorem, in manifeſtum tumorem cutim attollit, miſtum ex alieno, & craſſiori humore eſſe ſolet, adeòque ſpurium appellatur: quin & pro ratione humorum admiſtorum, nunc phlegmonodes, nunc œdematodes, nunc etiam ſcirrhodes dicitur, prout in colorem varium inclinat, & hunc, vel illum adjunctum humorē redolet, ut apud Chirurgos: quo caſu niſi illorum peritia, & accurata diligentia accedat, facilè in apoſtema degenerat, & ſuppurationi ſuccumbit, nequeunte ſcilicet alieno illo, admiſtoque humore tam promptè attenuari, & exolvi. Id ergo conſiderans in hoc aphoriſmo Hippocrates inquit, putredinem, aut ſuppurationem ex Eryſipelate inductam, malam eſſe, eo quòd à ſua conſuetâ conſtitutione recedat, & alio, quàm diſſolutionis, & evaporationis modo deſinat, imò in graviorem morbum, & in ulcus ſanè periculoſum commutetur.

Et quidem cùm in putredinē, vel in ſuppurationem tendit, proculdubiò deſignat ex miſtura alterius humoris craſſioris, indebitam fermentationem inibi fuiſſe excitatam, per quam partes tenues exolutæ, fæculentas, ac tartareas reliquerint planè irreſolubiles,

biles,

Digitized by Google

biles,quæ cùm acorem,ac virulentiam etiam contraxerint,facilè inſuper ſubjectas, & circumſtantes partes inficiant,& corrumpant,ac tandem in gangrænam deſinant,ſubſtratum os vitiantem,contaminantēque.

Sed & ex putredine, aut ſuppuratione, nova ſemper febris exoritur,& non raro priore pejor, infecto ſubinde ſanguine, per affectam partem in cor remeante,indeque per corpus univerſum ; unde poſtmodùm gravius vitæ periculum imminet. Accedit quòd putredo iſta, & ſuppuratio mali ſemper moris eſſe ſolet, ratione miſtorum humorum ſpurium Eryſipelas progignentium, qui cùm ferè ſemper acorem ſalinum referant,vel procedente tempore adipiſcantur,præter craſſitiem, & lentorem,ſordidum quoque ulcus efficiunt,quod non tam facilè detergi ſolet,nec tam citò conſolidationem admittit; quapropter diuturnâ morâ, etiam circumjacentes partes, excitatis cuniculis,afficit,& novos, novoſque tumores, ac abſceſſus promovet, dubium ſemper exitum comminantes,præſertim ſi circà articulos fiant, & in corporibus valetudinarijs, humidiſq; regionibus, atque in ætate ſenili, ut multoties eſt obſervatum. Anno 1700. ſub Autumni finem, ac deinceps per totam hyemem ſequentis anni 1701. Neapoli,genus quoddam cruſtoſi Eryſipelatis vagatum eſt, epidemicam conſtitutionem referens, quod cunctos facie peculiariter affecit,cum febre acuta, pervigilio, delirio, è naribus hæmorrhagia, aliiſque ſymptomatibus perniciosiſſimis,è quo pauci admodùm evaſere.

APHO-

APHORISMVS XXI.

A forti in ulceribus pulſu, profluvium ſanguinis, malum.

ULcera, ſicut etiam vulnera, cùm præſertim magna ſunt, & in partibus arterioſis inflicta, ſolēt circum labia, ob indigeſtam materiam, intumeſcere, & non rarò etiam cum rubore, dolore, & ardore ſociari, ut propterea circumſitæ venæ, & arteriæ ſanguinem deducere, & excipere non valeant, unde poſtmodùm ab ipſo reſtagnante vehementiùs pulſant, & elatiùs attolluntur. In his ergo ait in hoc aphoriſmo Hippocrates, facilè poſſe ſanguinis profluvium exinde ſuccedere, impetente nimirum illo, atque aditum ſibi per violentiam faciente: quod cùm acciderit malum eſſe ſubdit, tum ratione ipſius ſanguinis immodicè profluentis, tum ratione ulceratæ partis, quæ ab ejuſmodi immoderata ſanguinis effuſione languida, & effœta remanens, difficulter ad cicatricem fit perducibilis.

At verò hæc in ulceribus quibuſcumque contingentia, longè graviora evadunt in Carcinomatibus, quorum proprium eſſe ſolet ejuſcemodi mala inferre, & fortes pulſus, aut irreſtagnabiles ſanguinis profuſiones inducere, à maligna, virulentâque materiâ arſenicalem conditionem referente; quamobrem non ſolùm malum, ſed peſſimum in his indicium promitur inſanabilitatis, & mortis.

Notavit autem ſignanter Hippocrates *fortem*, ideſt vehementem, & elatum *pulſum* eſſe debere: nam non quælibet pulſatio in ulceribus mala eſt; quæ enim concors, & conformis eſt cum cordis, cæterarumque arteriarum pulſu, mala non eſt, imò potiùs ſalutaris, cùm ſit conveniens debito Naturæ uſui, arguens ul-

Digitized by Google

ceratæ partis vim,facultatemque validam,& ſanguinis circumeuntis blandam, conſentaneamque conditionem. Quare ut pulſationes iſtæ morboſæ ſint,fortes,vehementes,impetenteſque eſſe debent, vitium ulceris, & qualitatem materiæ reſtagnantis deſignātes acrem, multùmque infenſam, quæ peculiari fermentatione ibidem excitatâ violenter concutiat, & percellat arterias, imò & ambitum totius partis ulceratæ;quocircà fiat, ut orificia arteriarum, & venarum ab impetente,atque erodente illius malitiâ reſerentur,& ſcindantur. Sed & nec ſolùm ab ulceratis, aut vulneratis partibus, ſanguis ſi profluat, malum erit,ſed etiam ſi à naribus,hæmorrhoidibus,utero,cæteriſque immoderanter exiliat; quippe tunc arguit vitium tale in ſanguine inductum, ut nedum labia ulceris,& adjacentes partes tumefaciat,& excruciet, verùm etiam reliquas omnes totius corporis inflet, vellicet,& depravet; unde Celſus latiori planè ſignificatione ſententiam hanc expreſſit *lib.2.cap.7.*, inquiens: *ubi vehementer venæ ſuper ulcera moventur, ſanguinis profluvium erit*. Et quidem ex Canceroſis ulceribus aliquandò obſervatum nares immodicè ſanguinem fudiſſe, cùm jam patientes in proximum exitium deducti toto corpore ejus malitiâ forent infecti. Sunt etiam qui fortem, ac vehementem pulſationem non proximè in ulceribus, ſed in corde ex ulceribus vehementer affecto, atque elato illam velint, veluti ſignum inflammationis ibidem inductæ, atque ex pulſu cordis manifeſtandæ,cùm pulſationes omnes arteriarum ab unico, & ſolo corde procedant: & quidem id non inveriſimiliter dictum putaverim, quamvis cunctis fere interpretibus creditum ſit pulſum Hippocrati,vel incognitum fuiſſe, vel deneglectum; at verò ſi nonnulla in ejuſdem operibus loca perpendantur haud inficiabimur fuiſſe non raró pul-
ſum

Digitized by Google

ſum in ægrotantibus ab illo obſervatum, ſiquidem 4.*epidem.nu.9.In acutiſſimis febribus pulſus denſiſſimos, & maximos* fuiſſe adnotat: & *num.12. In Zoilo fabro pulſus tremulos, & tardos memorat*; itemque *nu.23.* & *2.epidem.ſectione 5.cui vena*, inquit, *in cubito pulſarit, inſanus, & iracundus eſt*: & *7.epidem.nu.41. Pherecydæ pulſus in fronte valdè obſcurus* memoratur: & *num.42. Venæ in temporibus ſaliebant* (pro venis autem arteriæ intelliguntur juxta Veterum morem). Et in *Coac.prænot.quibus in febribus*, ait, *venæ in temporibus pulſant*: atque *ibidem:pulſus lethargicorum tardos eſſe* ait: & inferiùs, *pulſus* memorat *in præcordio*. Pulſuum etiam circa tempora meminit *lib. de flatibus*, & *lib. de Alimento, venarum pulſationes, & aëris reſpirationem ſanitatis, & morbi ſigna* eſſe ſtatuit. Ex quibus locis colligere planè eſt conſueviſſe aliquandò Hippocratem pulſus obſervare, imò etiam in diverſis corporis partibus, eo fermè modo, quo apud Chinenſes (ſuperſtitioſè tamen nimis) factitari legimus, quibus mos fertur pulſus in toto ferè Corpore percipi, & obſervari; Verùm eos Hippocrates non adeò magni fecit.

Juxta diviſionem Marinelli.

V. Merc. var. lect. l.2. c.12.

APHORISMUS XXII.

A ventris dolore diuturno, ſuppuratio.

Diagnoſticus, & Prognoſticus ſimul hic aphoriſmus ſummoperè ad praxim conducibilis eſt, admonens medicos ut in tractandis diuturnis ventris doloribus cauti fiant, ne inadvertenter decipiantur, imò aberrãtes à ſcopo exoptatæ curationis ægrotos in perniciem deducant, quẽadmodũ non raro pleriſque accidiſſe maximâ ſanè incuriâ, obſervatum.

Accidunt ſæpeſæpiùs ventris dolores in inteſti-

nis ex retentis conſtipatiſque fæcibus, à flatibus cavum eorumdem diſtendentibus,& quodammodò cõvellentibus,à tenaci,hærenteque pituita acorem põticum referente,& fibras contrahente, & corrugante,aliisque conſimilibus cauſis *in noſtra praxi* memoratis,exceptis his, qui ad utrumque hypochondrium pertinent, ut & ad veſicam, & uterum. *Iſti* vero temporis diuturnitate,ſponte ſuâ deſinere ſolent,vel ope medicamentorum remitti,atque aboleri,diſcuſſis nimirum flatibus , egeſtis fæcibus , ſubactiſque aliis cauſis dolorem inferentibus, niſi tamen, ut benè advertit Gal. *in comment.* doloris ferociâ à contumaci, repugnantique causâ mors ægrum præoccupet.Quoties ergo dolor in diuturnum tempus producitur,nec beneficio medicamentorum ſedatur,aut deſinit,indicio eſt doloris cauſam cavum inteſtinorum, aut locũ ad exitum per alvum patentem non occupare,ſed interiùs reconditam eſſe , & fortaſſe etiam fixam, hærentemque in glandulis Meſenterii , Omenti , Pancreatis,& ſimilium , quæ nonniſi coctione,maturatioñeque ſubigi,& ſubacta,maturata, ac fluida reddita expelli poſſit ; idque beneficio ſuppurationis , quæ opus Naturæ eſt,in rem malam alicubi concluſam, & fermentationi ſubjectam ; unde jure optimo inquit hîc Hippocrates à diuturno ventris dolore ſuppurationem eſſe expectandam , cùm non alia ſubſit via, per quam illa corrigi,& expurgari queat. Niſi tamen Natura impotens , & imbecilla evaſerit à laboris , & doloris diuturnitate , quam etiam Vigiliæ moleſtiſſimæ, & virium jactura ſæpeſæpiùs conſequi conſueverunt; unde ægrotanti interitus ante ſuppurationem præaccidat, ut non raro evenit in iſtiuſmodi tumoribus,& abſceſſibus internis .

Tacuit poſtremò Hippocrates,*malum*, vel quod implicitè ſubintellectum velit ; vel potiùs quòd in

ipſa

Digitized by Google

ipſa ſuppuratione contineatur, quæ licèt opus Naturæ concoquentis ſit, adeoque bonum, mala tamen eſt ſaltem ex relicto in parte dolente ulcere, quod difficulter admodùm detergi, & ad cicatricem perduci poteſt, adeòque timendum deinceps eſt, ne in longius tempus protractum, mortem ſit denique allaturum.

Quod hactenus de imi ventris doloribus eſt expoſitum, nonnulli quoque ad cæteras corporis cavitates, quas etiam ventres vocant, extendunt, nimirum ad Thoracem, & Caput, ita ut ſi in his quoque dolores diutiùs perſeveraverint, ſequuturam ſuppurationem portendant pari ratione. Verùm etſi id non improbaverim, cùm rationi, & experimento non repugnet; veriſimiliùs tamen id videtur pronunciatum ab Hippocrate de infimo ventre, qui propriè, imò ſpecialiùs talis dicitur, atque in diuturnũ tempus dolorem ſuſtinere poteſt, potiſſimùm ſi in meſenterio, ejuſque glandulis progignatur, ut dictum. Atque hinc modò facilè etiam deducitur, dolorem hîc ab Hippocrate memoratum haudquaquam vehementem, & magnum eſſe intelligendum; nam ſi magnus, & ingens foret, nullatenus poſſet in longum tempus produci, cùm tantam doloris vehementiam, & acutiem Natura diutiùs ferre non poſſit citrà manifeſtum vitæ periculum. Modò in capite, & in pectore dolores qui fiunt, ſemper ſunt graviſſimi, & citò intra terminum acutorum vel in ſalutem, vel in mortem definũt; ſecus verò qui in meſenterio, ejuſque glandulis fiunt, leviores ſunt, adeòque ad menſes integros perduraſſe fatentur hiſtoriæ: ſuppuratâ autem materiâ doloris causâ, dolor ipſe miteſcit, & febris, ſi quæ fuit, remittitur; nam *dum pus conficitur dolores, & febres accidunt magis, quàm jam confecto*: atquì pus ſive verũ, ſivè falſum ſit, parùm refert, cùm utrumque eſſe poſ-

ſit,

ſit, pro varietate humoris in parte dolente congeſti, & ſubacti.

Poſtremò pro coronide animadvertendum collectos in glandulis meſenterii humores, præſertim craſſos, & conſiſtentes, non ſemper dolores excitare, neque in ſuppurationem deſinere, ſed aliquandò in tubercula duriſſima, ſcirrhos æmulantia, commutari, atque ita cum ægrotantibus conſeneſcere, ut Anatomicis inſpectionibus diſſectorum corporum, pluries eſt obſervatum.

APHORISMUS XXIII.

A' dejectione ſynceræ difficultas inteſtinorum, malum.

SYnceras dejectiones appellat Hippocrates, quæ uniuſmodi ſunt, & ſimplicis, ſyncerique humoris conditionem referunt, quales ſunt quæ ſolius flaventis bilis, ſeu fellei humoris, aut nigricantis, vel albi coloris comparere ſolent, atque à Veteribus ad flavam, aut atram bilem, & ad pituitam reduci conſueverunt; quamvis nunc à detectis, induſtriâ anatomicâ, novis humoribus aliter evenire referantur. Utcũque autem iſtæ fiant, cùm comparent, minùs malæ eſſe ſolent, eo quòd arguãt Naturam non tam variè diſtractam malèque affectam, nec viſcera eſſe diverſimodè coinquinata, ut alios, alioſque ſuccos præternaturales gignant, & genitos deponant in inteſtina, ut alibi meminerat; Verumtamen non adeò à fæcibus ſejunctæ egeri debent, ut penitùs impermiſtæ, ac ſolitariæ educantur: tunc enim immodicum humoris exceſſum, & cauſam effectricem nimiùm præpotentẽ de-

denunciant, quæ haudquaquàm à reliquis aliorum viſcerum ſuccis corrigatur; ut cùm dejectiones flavæ fiunt ab exuberantia fellei humoris nullatenùs à ſucco pancreatico edomiti, & contemperati; vel contrà, cùm nigricantes ſunt, ejuſdem pancreatici acidioris redditi vitium arguentes, qui ab inerti, paucoque ſucco felleo corrigi non potuit. Has ergo vituperat Hippocrates tanquam malas, tum ratione ſigni, quoniam ſignificant viſcera, unde illæ derivant, à naturali conſtitutione degenerantia; tum etiam ratione cauſæ, eo quòd indomitæ, nec correctæ, quò tendunt, veluti efferæ, partes cunctas inficiunt, depravant, & excruciāt. Quamobrem non immeritò hoc loco animadvertit, à ſynceris dejectionibus dyſenteriam ſupervenientem malam eſſe, non quòd undecumque iſta proveniat, mala non ſit, ſed quòd longè gravior, ac moleſtior ſit futura, cùm à ſynceris dejectionibus originē habuerit. Et quidem, ut mox dictum, quoniam à cauſa provenit nimiùm præpollente, & excedente, tum in quali, tum in quanto, & viſcera, unde dejectio provenit, plurimùm à naturali ſtatu recedentia, atque intemperata recognoſcit: Quare inteſtina nedum continuis, & conſtantibus doloribus extorquentur, ſed etiam facilè ſubinde exulcerantur, & exeduntur. Hinc aliàs dixerat idem Hippocrates, *dyſenteriam ab atrabile lethalem eſſe*, quippe quæ à ſimplici, ſynceroque humore procedit; & alibi, mutationes colorum in evacuationibus commendavit, utpote arguentes humores ſibi invicem in meliùs ſuccedentes, & mutuò ſe contemperantes, ne ſcilicet alter ſupra alterum nimiùm prævaleat.

Quod autem hìc edocet de malis dejctionibus ſynceris à ſtatu naturali in præternaturalem, excipere convenit in his, quæ è ſtatu morboſo, & præternaturali in ſanum accidunt, cùm ſcilicet in declinatione

mor-

morborum, & præſertim febrium acutarum, criticè contingunt. Tunc enim facile fit, ut à victrice Natura, ſeparante malum à bono, unius dumtaxat ſynceri humoris febrim foventis evacuatio criticè, & ſalubriter habeatur. Quo pacto experimur ſæpenumerò tertianas, aliaſque febres acutas deſinere ſolere, copiosâ ſimplicis humoris flavi, ſeu bilioſi dicti, evacuatione, unde poſtmodùm æger convaleſcat. Ita pariter in Aurium obſurdeſcentia ſcripſit Hippocrates bilioſas dejectiones ſalutares eſſe, redeunte in priſtinum auditu.

Neque inſuper inquit Hippocrates omninò futuram dyſenteriam ab ejuſmodi ſynceris dejectionibus, ſed ſolùm ſub conditione, ſi evenerit, malum eſſe; ut propterea perperam à quibuſdam omittatur particula, *malum*. Quin & ſyncera dejectio in ſingulari numero à Leoniceno, alijſque Expoſitoribus notata, non unicam, ſed iteratam, nec modicam, ſed copioſam egeſtionem deſignat, quæ ſcilicet valeat dolores, tormina, & cruentam quandoque evacuationem excitare: quæ profectò conditiones junctim ſolent dyſenteriam comitari.

APHORISMUS XXIV.

In oſſis præciſione, deſipientia, ſi in vacuum apprehenderit.

OS hîc ſumitur per antonomaſiam, Cranium, quòd cæteris oſſibus præcellat magnitudine, ſtructurâ, miniſterio, præſtantia, ac ſublimitate: Præciditur autem multoties exteriori dumtaxat laminâ, vel ad meditullium, aliquando etiam ad ejuſdem conca-

concavum uſque, ubi dura meninx appingitur, & alligatur: ſed & quandoque parte poſteriori, quæ durior, & validior eſt, interdum verò parte anteriori, tenuiori, magiſque friabili, quæque molliorem Cerebri ſubſtantiam amplexatur, ubi plerique Phantaſiam, ſeu Imaginatricem facultatem ſtabulari arbitrati ſunt.

Etſi autem indiſcriminatim ſcribat Hippocrates ex illius præciſione deſipientiam ſuboriri; putaverim tamen id non perpetuò ſucceſſurum, (quod ſanè pluries obſervatum, irritâ hujus aphoriſmi prædictione), niſi ad eam partem ſectio, atque inciſio facta ſit, quæ meningem duram comprehendit; unde ipſa graviter læſa, vel ſaltem detecta, ab ámbiente aëre, à confluente ſanguine, hærenteque ſanie, aliove humore præternaturam alteretur, & ſubjectam aliam piam meningem, & tenellam Cerebri ſubſtantiam in conſenſum trahat, indeque poſtmodùm deſipientia ſuccedat. Hinc non abſre dictum videtur, *in oſſis præciſione*: quod ſanè verbum, anteriùs incidi, aut ſecari ſignificat, græcè διακοπὴ. Neque ſolùm inciſione, ſed etiam contuſione crediderim os illud affici oportere, ut, ſi fortaſſe deſipientia (quam vocalem dicunt) propriè non ſequatur, ſaltem accidat quæ mentalis dicitur, vel ea, quæ cum ſtupiditate, obſtupeſcentia, caro, & comate vigili confundi ſolet, de quâ anteà meminerat.

Sed quid voluerit intelligendum per ea verba, *ſi in vacuum apprehenderit*, non benè conſtat apud Interpretes. Puto tamen ego, idipſum hîc intelligi, ac *in cavum*, ideſt in internam, & concavam cranii partem, quâ duram matrem ſuſpenſam ſuſtinet: *vacuum* autem illam partem appellat, quia reverà inter cerebrum, ſuis meningibus obtectum, & cranium, ſpatiũ quoddam intercedit, quo levis ille, tarduſque Cere-

Digitized by Google

bri motus expanſionis,& amplificationis, peragi poſſit,ut in ejuſdem cranii inciſionibus compertum, & patentiſſimus eſt in recens natis.

Quamquàm autem hæc ita expoſita Experimento,& Rationi non diſſentiant; ſunt nihilominùs, qui in hoc Hippocratem criminentur, quòd rem ſcripſerit rariſſimè contingentem, cùm ſæpiùs capite vulnerati,& cranio præciſi,nil penitùs deſipuerint. Verùm id ſummæ, & accuratæ Chirurgorum diligentiæ tribuendum,qui efficaciſſimis remediis balſamicis ejuſmodi vulnera quàm optimè tractare ſint conati,& nedum ab imminentibus ejuſmodi periculis tueri, verùm etiam ad perfectam ſanationem perducere ſatagerunt. Quæ autem mala imminentia præſagit Hippocrates, intelligenda ſunt à vi præciſionis, & vulneris;ſiquidem vulnera, & inciſiones Cranii certo certiùs hæc,& alia graviora mala minantur,imò inevitabilem mortem plerumque arceſſunt, cùm potiſſimùm Cerebrum concutiunt,& perturbant; itque in his,quæ citrà Artis beneficium accidunt, aphoriſticā hanc ſententiam intelligendam mox recenſita ſuadent juxta Hippocratis obſervationem, qui & poſteris tradidit, quæ ſola morborum vi, ac violentiâ, ut plurimùm contingunt.

APHORISMUS XXV.

Ex medicamenti potione convulſio, lethalis eſt.

INitio libri Quinti dixerat convulſionem ab aſſumpto helleboro lethalem eſſe; nunc,quod ſpeciatim de uno genere medicamenti purgantis aſſeruerat,ad quodvis aliud prorogat, ac extendit, ſi tamen

men catharticum ſit: ſiquidem, ut benè exponit Galenus *in commentario*, de propriè purgantibus, atq; per irritationem, & acritatem humores educentibus, intelligendum monet, cùm convulſio non niſi ad acrimoniam, irritationemque nervorum conſequatur, ut alibi à Nobis eſt explicatum. Cùmque de hac re ſatis ſuperque ibidem; & in aliis aphoriſmis, actum ſit, idcircò in hac recoquenda crambe immorari non licebit.

APHORISMUS XXVI.

In forti dolore ventris, partium extremarum frigiditas, malum.

ANteà etiam docuerat in acutis morbis frigus partium extremarum malum eſſe; hîc verò ſpecialiùs memorat idipſum malũ eſſe, & fortaſſe pejus in ventris dolore; quoniam ibidem deſignat inflammationem genitam, jam jam in gangrænam vergentem, & partes internas mortificantem, unde poſteà extremarum frigiditas emanat, cum iſtæ ab illis benè ſe habentibus vigorentur, & incaleſcant.

Quoniam verò ventrem indefinitè nominavit, poſſet quis omnes tres animalem, ſpiritalem, & naturalem ſubintelligere, juxta conſuetam Anatomicorũ diviſionem. Attamen ſatiùs credere licebit, notatum hîc ſpeciatim ventrem inferiorem; ibi enim ſpecialiùs dolores atroces, & tormina fiunt, imò faciliùs ibidẽ gangrenæ, & mortificationes exoriuntur, unde poſtmodùm extremarũ partiũ frigus, quod ſanè pluribus experimentis comprobatum in Cadaverũ ejuſcemodi geuere mortis interemptorũ diſſectione; quin & va-

Digitized by Google

rietas viſcerum, glandulis, & membranis innumeris conſtantium, idipſum promptè accidere poſſe ſuadet, ut conſideranti patet. Cæterùm etſi Inteſtina acutis potiſſimùm doloribus ſubjiciantur, cætera nihilominùs viſcera ſuo pariter ſenſu prædita iiſdem expertia non ſunt, quæ cùm affecta fuerint, proximè adjuncta, & conſentientia Inteſtina divexant, & condolere quoque cogunt. Denique quod Hippocrates ſcribit *malum*, Celſus *lib.2.cap.8.* hanc eandem ſententiam latinè interpretatus, inquit: *periculoſum*, nec ſine ratione; quia ad harum partium inflammationem, & gangrænam hominiſ interitus brevi expectandus eſt.

APHORISMUS XXVII.

Mulieri utero gerenti ſi teneſmus ſupervenerit, facit abortum.

Est Teneſmus, torminoſus, & irritus ille conatus deſidendi, & egerendi fæces, in quo tamen vix mucoſum quid, ſed cruentum, aliquando verò ſolus crepitus emittitur. Moleſtiſſimus ſanè affectus, quo præter tormina, & inteſtinorum cruciatus, cupiditas dejiciendi perpetua eſt, nec deſinit, etiamſi crebrò venter comprimatur, atque ad egeſtionem ſollicitetur; quamobrem frequentem hanc moleſtiam, & ventris compreſſionem, vulgò *Premiti* appellare ſolent.

Id ergo ſi utero gerenti accidat, abortum facit, multis ex cauſis, ſpeciatim ex his, quæ illum excitãt; ſiquidem plerumque ab ambiente aëre frigido ſubter excepto, à cibariis acidis, crudis, craſſis, ac glutinoſis, gelidis potionibus, fructibus ponticis, & acerbis, aliiſque, itemque ex natura ipſius morbi, & ex ſi-

tu

Digitized by Google

tu partis affectæ, cùm ſphincter muſculus, & inteſtinum rectum eo afficiantur; denique attentâ moleſtiâ ſymptomatum adjunctorum, præſertim verò torminum inteſtinalium, & aſſiduâ ventris compreſſione; quibus omnibus accidit ſæpenumerò ſtomachi tum in appetendo, tum in digerendo nimia imbecillitas, quâ vires deinde non leviter imminuuntur. Atqui hæc utero gerenti potiſſimùm infenſiſſima ſunt ob viciniam partis affectæ, & ob ingentem noxam quam idem uterus ſubire cogitur ab iteratis compreſſionibus, quas cùm infans diutiùs ſufferre nequeat, aliâ ex parte multum ob carentiam alimenti labefactatus, proculdubiò abortui ſuccumbit, niſi Artis auxilio ſuccurratur, de qua re in praxi:

APHORISMUS XXVIII.

Quando os, aut cartilago, aut nervus abſcinditur in Corpore, neque augetur, neque coaleſcit.

QUâratione ſit denuò præſens aphoriſmus hoc loco inſertus, cùm alibi *aphoriſmo 19. ſexti libri* latiùs clariùſque eadem ſententia referatur, & nedùm de his, ſed de aliis quoque ſimilibus partibus diſciſſis, ac reſectis, explanare non auſim; niſi dicere cum aliquibus velimus induſtriâ librariorum fuiſſe adjectum, ut per ampliorem libri molem, hunc reliquis aliis coæquarent. Quomodocumque autem ſe res habeat, quia nil ultrà continet præter ea, quæ ibidem memorantur, eum locum adeat, qui de his inſtructus eſſe velit.

APHORISMUS XXIX.

Ei, qui leucophlegmatiâ detinetur, ſi fortis ventris fluxus ſupervenerit, à morbo liberatur.

QUid nomine Leucophlegmatiæ intelligat hîc Hippocrates, non ſatis benè liquet; aliquando enim cum Aſcite, quandoque etiam, imò plerumque cum Anaſarca, aut Hypoſarca confunditur. At verò cõtra Aſcitē pugnare videtur *aphoriſmus* 27. *ſexti*, in quo dicitur, quòd hydropicis ſectis, vel uſtis ſi aqua affatim exeat, moriuntur; cùm hîc ex adverſo dicatur vehementem, & copioſum alvi fluxum illos liberare; quamobrem veriſimiliùs putandum Anaſarcam, aut Hypoſarcam intelligendam eſſe, in qua craſſa, ac lenta pituita, vel etiam lympha glutinoſior reddita, in extimis partibus corporis, & ſub cute univerſa, diffuſa hæret, nihilum compatientibus viſceribus internis, ut *in prorrheticis* dicitur, ſed ſolùm vitio lymphaticorum vaſorum reſorbere per glandulas illam non valentium. Solutâ namque fortiter alvo univerſus ille humor pituitoſus, vel lymphicus glutinoſus, per glandulas ipſas inter ſeſe connexas, ac conſentientes, facilè ſenſim ſenſimque deducitur in proprios ductus, & ſalubriter evacuatur. Porrò cùm hoc evenit, validum naturæ robur indicatur, quæ non ſolùm vias evacuationis patentes reddit, ſed etiam humores ipſos evacuandos diſponit attenuatione, diſſolutione, lubricitate, nullo intereà viſcerum internorum detrimento exoriente; quod ſanè faciliùs in Aſciticis haberi ſolet. Atquî fluxus iſte alvi vehemens, copioſus, & craſſi illius humoris, qui peccat, eſſe debet, quemadmodùm hîc indicitur, ne ſcilicet tenuiores humores egerantur, craſſioribus, ac tenacioribus, reli-

relictis;quamobrem non immeritò notatum, *fortem*, ac *validum* eſſe oportere, ut à leucophlegmatia liberet.

Sed quamvis de Anaſarca, aut Hypoſarca ſententiam hanc ſimus probabiliùs interpretati, haudquaquam tamē diffidendum,id ipſum ſalubriter quoque evenire poſſe in Aſcite, in quo licèt in abdomine contentus humor non tam facilè ad Inteſtina deduci poſſit,eoquòd ſupra peritonæum ille fluctuet; non rarò tamen factum eſt, ut parante ſibi viam Naturâ,adhuc ſalutariter inter mali initia ſit evacuatus, & cùm Aſcites altam ibidem non fixerit radicem, nec adjacentia viſcera infecerit, aut labefactaverit; quo caſu etiam eos perire accidit,etſi ab uberrima ſeri evacuatione videantur ſublevati,quoniam paulò poſt in novam ſeri collectionem, à labe in viſceribus relictâ, recidunt,laxatis ſimul unà glandulis,& vaſis lymphaticis eroſis. At verò neque hinc colligere audeant, qui adaucter à Naturæ evacuationibus ad Arte promovendas pari gradu procedere contendunt, licere nimirum prudenti Medico idipſum rationabiliter tētare, quod aliquando à Natura criticè peractum eſt: nam diſparitas longa, lataque nimis eſt inter utrumque: Naturæ opus ſiquidem tempeſtivum, ac opportunum quis unquam,etſi peritus artifex, adamuſſim poterit imitari? ut aliàs à nobis indicatum. Quin & ipſam quoque non rarò fallere, ac falli experimur, cùm in iiſdem evacuationibus, ſalubriter interdum inchoatis,tandem deficiat,& naufragetur ſæpeſæpiùs æger in portu.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXX.

Quibus in alvi profluviis excrementa ſpumoſa ſunt, iis ex Capite pituita defluit.

DIarrhœam non ineptè plerique multiplicem faciunt, tum pro diverſitate humorum excretorum, tum pro varietate partium affectarum, unde illi originem ducunt; memorat autem hîc Hippocrates eam, quæ à capite malè affecto, atque ab humore ejuſdem causâ congeſto, & vel ingenito, vel non repurgato, derivat. Inquit autem illam internoſci à ſpumoſis excrementis per alvum egeſtis, non quòd iſta, ſi compareant, cerebrum affectum certò deſignent, cùm poſſint aliunde procedere, etiam ab ipſis inteſtinis; ſed quòd malè affectum caput, ſi fortaſſe per inteſtinorum cavitates exoneretur, excrementa ſpumoſa deponat, atque ab iiſdem apparentibus idipſum alleviari ſpes non levis adſit, quemadmodùm in *Coacis prænotionibus* de Angina per inteſtinales vias ſolvenda, idem Auctor admonet.

Dicuntur autem ſpumoſa excrementa, quæ præter mucum, tenacemq; putuitam, bulloſa comparent, & intermiſtos flatus, illam attollentes, ac quodammodò fermentantes, nec non etiam crepitus adjunctos habent. Tales autem egeſtiones fiunt, quoties lymphicus, ſive pituitoſus humor acorem contraxit, & cum tenui, effœtoque felleo humore, ad inteſtina delatus commiſcetur, qui cùm è glandulis interſe invicem connexis prodeat, & potiſſimùm à Cerebro, quod magna glandula ab Hippocrate dicitur, nil mirum ſi hîc ab eodem cenſeâtur ejuſcemodi ſpumoſa excrementa è capite defluere, non quòd proximè ſpuma ipſa à Cerebro dependeat, ſed quòd pituitoſus, ſeù

lym-

Digitized by Google

lymphicus humor ab ipſo malè affecto, cæteriſque glandulis potiſſimùm proficiſcatur; qui deinde in inteſtinis à miſtura cæterorum ſuccorum, atque ab intermiſtis flatibus ſpumoſus evadat; quin & non rarò, docente eodem Hippocrate *lib. de internis affectionibus*, & *lib. de Glandulis*, per ventriculum & glandulas per ipſum interſertas ad alvum exoneratur; non levi intereà, nec unicâ, ſed ingenti, ac multiplici fermentatione in itinere promotâ à variis ſuccis per ductus, & viſcera occurrentibus, præſertim felleis, pancreaticis, & inteſtinalibus, ut ex Anatome conſtat; ſed & per glandulas ipſas, in quibus ſecernitur, diverſimodè commotus, atque inæqualiter diſcerptus, variiſque ſalium generibus, pro varietate fermentorum, vel partium, per quas tranſit, imbutus, facillimè deinde ſpumeſcit, & quæ in inteſtinis invenit excrementa pari conditione inficit, imò multò magis, coadjuvante nimirum accommodâ ejus loci ad fermentandum habitudine.

Quod autem hîc Interpretes opinantur de ſpumæ generatione, ab intercluſo aëre in liquoribus, vel motu exagitatis, vel calore ebullientibus, verum quidem eſt in iis, quæ extra corpus ſunt, quibus aër intermiſceri poteſt; at cum humoribus per corporis vaſa diſcurrentibus, quî unquam externus aër commiſceri queat, non benè liquet, nec rationabiliter ſibi quis perſuadebit, cùm vix is pulmonis tracheolas ſubeat; quamobrem quod Galenus *in commentario* edocet, *flatuoſum ſpiritum, dum humori commiſcetur, vehementem habentem motum, & inæqualem, ita quod ipſe dirumpitur, & pituitam frangit in multas partes, & parvas*, ſpumam progignere, veriſimiliùs aptabitur fermentantibus in ſeipſis humoribus interſe invicem commiſtis, ut mox eſt expoſitum, cùm fermentatio ad localem etiam motum partium heterogenearum

ſeipſas ſubigentium perquàm optimè reducatur. Cæterùm adhuc ſi à Capite pituitoſus, vel lymphicus humor non defluat, ut ex longo itinere, & cæterorum ſuccorum commiſtione, agitari queat, & ſpumoſus fiat; ſatis tamen erit ſi ex confluxu ſolùm prædictorũ humorum interſe invicem fermenteſcentium commotio talis habeatur, ut excrementa ſpumeſcant, adeòque indicent, à laborante Cerebro pendere, ſi craſſior lympha inde deducatur ob malam per ejuſdem glandulas repurgationem, veluti per filtrum laxum plus juſtò, vel obſtructum, habitam, quemadmodùm in catarrhis, ut proinde per glandulas ſenſim, ſenſimque delabatur in ventriculum, & inteſtina. Cõſtat autem ex Anatome conſentire cum Cerebro glandulas penè univerſas corporis, tam arctè inter ſeſe connexas, ut catenam indiſſolubilem efforment, uti præſertim ſunt Corticales Cerebri, Papillares, Pituitaria, quæque in collo, jugulis, faucibus & in Oeſophago interſperſæ ſunt ad Vẽtriculi fundum uſque, indeque ad inteſtina, Pancreas, Meſenterium, ut reliquas ſileam viſcerum planè omnium, & ſubtercutaneas dictas, quæ nexu equidem inexplicabili cum fibris partium, & præſertim membranacearum texturam efformant reticularem, ut fermè dixerim aliud non eſſe humanum corpus, exceptis oſſibus, quam exactam, elegantemq; compagem glandularum, fibrarum filo conſutam, extructam, & intertextam. Quare qui hæc in humano corpore cõſideraverit, planè perdiſcet, quâ ratione Hippocrates dixerit partes omnes inter ſe mutuò conſentire, & *conſenſum* in toto corpore *unum* eſſe, *conſpirationem unam*, & *omnia* eſſe *conſentientia*; & *lib. de locis in homine inter initia* ſcripſerit; *corporis autem ſingulæ partes altera alteri, ubi hinc, aut illinc proceſſerit, morbum ſtatim facit, venter capiti, caput carnibus, ac ventri, & reliquæ omnes juxta*

Hipp. lib. de alimẽto V. Gal. ibidem, & primo de uſu part. cap. 8. & primo de natur. fac. cap. 13.

can-

eandem rationem, quemadmodùm venter capiti, & caput carnibus, ac ventri, &c. Et paulò infra: *Corpus porrò ipſum ſibi ipſi idem, ac ſimile eſt, & ex iiſdem compoſitum eſt: ſimiliter autē habet parvas, & magnas partes, itemque infernas, ac ſupernas: & ſi quis minimam partem corporis acceptam malè afficere velit, totum corpus affectionem ſentiet, qualiſcumque tandem ea fuerit, propterea quòd minima corporis pars omnia habet quæcumq; & maxima, &c.* Hæc Hippocrates.

APHORISMUS XXXI.

Quibuſcumque febricitantibus, in urinis fiunt ſedimina veluti farina craſſior, longam ægritudinem fore ſignificat.

PRognoſticus hic aphoriſmus fortaſſe opportuniùs, & congruentiùs inter eos, qui *libro* 4. continentur, fuiſſet relatus, cùm ibi de his, quæ ad febres pertinent, ſermo habeatur, ſed quoniam Nobis nuſpiam curæ fuit aphoriſmorum connexionem exquirere, aut veluti neceſſariam in hoc opere inveſtigare, propterea parùm intererit, quo loco ſit hic adjiciendus, modò ſententiæ utilitatem, veritatemque fuerimus aſſequuti.

Urinarum ſedimenta hîc conſiderans Hippocrates in febrientibus, dijudicat ex illis futuras chronicas, ac diuturnas febres, ſi farinæ craſſiori, vel furfuraceæ ſimile quid referant. Sunt enim ſedimenta in urinis repurgamenta eorum, quæ è circulante ſanguine in viſceribus deponuntur, atque cum ſero urinario ad filtra tubulorum renalium amandantur, oſtenduntque propterea quidquid in ſanguine, & viſceribus,

Digitized by Google

præſertim imi ventris ſuperabundat, atque uti inutile ſecernitur, ac repurgatur. Quoniam verò febres cùm longæ futuræ ſunt, à craſſis, lentis, tartareis, atque acidis ſuccis progenitæ foventur, & hi diuturno planè tempore egent, ut diſſolvantur, attenuentur, ac ſeponantur, per fermentationem in ſe ipſis promotam; proinde fit ut cùm ejuſmodi humores prævalēt, longas quoque ægritudines excitent; quandoquidem hi non aliò promptiùs deduci ſolent, quàm ad Renes, quò ſuperabundantes in ſanguine, & viſceribus humores, fermentis eorundem ſubacti, & ſecreti, ſimul cum ſero urinario tranſcolantur, ac deponuntur, & actione inter ſeipſos initâ, acidum illorum à ſale urinoſo alkalino ſubigitur, unde præcipitatio ſuccedit cum depoſitione partium tartarearum, & craſſiorum, quæ fundum matulæ petentes, ſedimentum urinarium efficiunt farinæ craſſiori ſimile; Quamobrem cùm iſtud in urinis comparet, indicio eſt craſſos, tartareos, acidoſque ſuccos in corpore prævalere, qui febrim foventes, illam ſignificant diuturnam, & chronicam futuram.

Cæterùm tunc ſolùm ſedimenta iſtiuſmodi farinæ craſſiori ſimilia morbi longitudinem indicabunt, cùm citrà ſanguinis vel coagulati, vel diſſoluti vitiū, accidunt, à ſola ſcilicet craſſioris lymphæ, vel glutinoſi ſeri abundantiâ; at verò ſi cùm aliis pravis ſymptomatibus conjungantur, mali moris in ſanguine vitium atteſtantibus, nedum mala erunt, ſed etiam lethalia, ut contigit *Sileno*, & qui *in Dealcis horto decumbebat*, ut benè hìc advertit Galenus; quoniam tunc non à multitudine, aut craſſitie humorum dependent, ſed à veneno diſſolvente, & ſua acritate veluti in cinerem redigente glutinoſam ſanguinis ſubſtantiam, quam reficere difficillimum eſt, & acre, ac corruptivum ejuſmodi venenum retundere, ac debellare

lare, penè impoſſibile; unde tandem, fatiſcente corde, animal perire cogatur.

APHORISMVS XXXII.

Quibus autem in urinis bilioſa ſedimina, ac supernè tenues ſunt, acutum morbum ſignificant.

APhoriſmus hic contrapoſitus videtur præcedēti, quoniam ſicut in illo ſedimenta furfuracea, vel farinacea, veluti à pituitoſis ſuccis pendentia, chronicam, & longam ægritudinem portendere dicta ſunt; ita in hoc à ſedimentis ſuſpenſis, & elatis, utpote à bilioſis humoribus exortis, acutus morbus prædicitur: & quamvis in priori, attenta potiùs videatur ſedimenti ſubſtantia, atque conditio, in hoc verò locus, & poſitus ejuſdem, ſi res tamen ipſa intimiùs pēſitetur, idem omninò in utriſque, ſub diversâ licèt cōſideratione, perpenſum animadvertemus, cùm ea, quę farinæ craſſioris ſimilitudinem referunt, fundum petant, quæ verò bilioſa ſunt in altum attolluntur; unde ſediminis ſubſtantia in præcedenti aphoriſmo cōſiderata reipſa convenit cum ſitu hîc memorato.

Naturalis equidem ſediminis poſitus in urinis, ut ſalubritatis indicium ſit, medius planè eſſe debet inter ſublimem, & infimum, cùm is propriè pertineat ad hypoſtaſim, quam tantoperè Medici in urinarum inſpectionibus deſiderant, eo quòd peractam, abſolutamque in operibus Naturæ coctionem, ſecretionemque demonſtret, quæ mediocriter incraſſando procedere dicitur.

At verò variat plerumque ſedimentum à conditione variâ humoris concoquendi, aut ſecernendi; unde

unde qui craſſus, & lentus eſt, licèt Naturæ concoquenti, ac expellenti ſubjiciatur, imum ſemper ſuo pondere in urina locum petit; tenuis verò in altum effertur,& eo magis,quò urina ipſa multo ſale ſatura eſt;quo ſanè pacto gallinaceum ovum experimur in catino aquâ ſalitâ repleto, ſurſum magis, vel deorſum tendere,prout pauco, vel multo ſale marino imbuta illa fuerit.

Quoniam verò ſedimina bilioſa, præ cæteris tenuiora ſunt, ut ex adverſo à phlegmaticis, & crudis humoribus procedentia, craſſiora, & compactiora; proinde fit,ut illa ſurſum attollantur,hæc deprimantur, & fundum matulæ petant; etenim illa volantis ſulfuris, iſta acidi coagulantis conditionem participant. Adjecit inſuper Hippocrates bilioſis hiſce ſediminibus,aliam in urinis conditionem,*ut ſupernè tenues ſint*: quæ verba cui aptanda ſint,non ſatis liquet: & quidem non ſediminibus, quæ cùm bilioſa dicantur,planè tenuia quoque, ut dictum,eſſe debent; neque urinis, quoniam haudquaquam videntur poſſe ſimul eſſe bilioſæ, & tenues, præſertim juxta expoſitionem Galeni, qui tenues arbitratur ex mente Hippocratis intelligendas perpetuò aquoſas eſſe.Verùm rationabilius illa congruent urinis ipſis, tum ſecundùm propriam ſubſtantiam ſeroſam conſideratis, tũ ſecundùm earumdem contenta, græcè hypoſtaſes; quoniam in ejuſmodi caſibus, ut acutiem morbi indicent,præter ſedimentum bilioſum, ſupernè tenues quoque eſſe ſolent;hâc enim ratione neque multitudinem,neque craſſitiem,aut oleoſitatem bilis ſignificant; quippe fieri adhuc poteſt, ut cum ſediminibus bilioſis, urinarum ſubſtantia undequaque craſſa, & flavo colore plurimùm tincta copuletur; at verò ut brevitatem,& acútiem morbi prænuncient,tanto humore flavo tinctæ,ac ſaturæ eſſe non debent, ut penè icte-

Digitized by Google

ictericæ videantur, cùm multitudo, craſſities, & oleoſitas ejuſdem longitudinem potiùs præſignaret. Attamen nec omninò tenues, ſeu decoloratæ eſſe debēt; ita enim malæ quoque forent, ob ſymptomatum, & ſignorum diſparitatem, ſed supernè ſolùm, hoc eſt ea parte, qua ſediminibus ſupernatant, & per comparationem ad infernam earundem partem, quâ coloratiores, opaciores, craſſioreſque erunt. Quâ ſanè ratione ſalino-ſulphureus humor illas tingens, nedum tenuis, ſed etiam modicus deſignatur, qui propterea citò concoqui, ſecerni, atque expurgari poſſit, unde poſtmodùm morbi acuties, & brevitas. Quòd ſi fortaſſe tenuitas urinarum talis ſit, ut flammeam conditionem referat, & illas reddat, quales alibi Hippocrates pellucidas appellavit, tum ſanè non ſolùm acutus, ſed etiam peracutus, & valdè periculoſus præſignabitur, veluti in delirantibus, ac phreneticis, detentâ nimirum parte ſalino-ſulphurea craſſiori, atq; alicubi in partibus principalibus hærente. Verùm Galenus in *commentario*, *ſupernè tenues* non ad ſitum, ſed ad tempus retulit, ut proinde voluerit eas tenues intelligendas fore inter initia, & cùm nondum coctio in illis relucere conſpicitur, quoniam inter initia morborum omnia cruda ſunt, adeoque tenuia, & coctio, ut dictum, incraſſando procedit: At verò in eum, more ſuo, acriter invehitur Cardanus, quem adeat qui velit, cum id noſtra nunc non interſit,

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XXXIII.

Quibuſcumque urinæ divulſæ ſunt, iis turbatio fortis in corpore fit.

QUod anteà de urinarùm ſediminibus, nunc de iiſdem in univerſum ſecundùm totam ſubſtātiam, & contenta, conſideratis, ſermonem ſubjicit, aitque divulſas urinas fortem, ſeu vehementem turbationem in corpore ſignificare.

Quid verò pro divulſis intelligat, licet Galenus *in commentario* dubitare videatur, ſi tamen perpendātur, quæ ipſemet Hippocrates aliis in locis adnotavit, & in Epidemiorum ægrotantibus obſervaſſe meminit, proculdubiò minimè ambiget, divulſas, diſtractaſque urinas dici, quæ ſive in ſubſtantia ſeroſa, ſive in contentis, ſive in utriſq; ſibi non cohærent, & inæquales, incoſtanteſque obſervantur, & modò tenues, modò craſſæ, nunc uno, nunc alio colore tinctæ, & ſedimenta disjuncta ſurſum, deorſum, aut ad latera, magis, minuſve, concocta referunt, vel eodem tempore, vel diverſo, quemadmodùm in Philiſco, in Pythione, uxore Philini, aliiſque.

Quamquàm autem indicia ex urinis deſumpta non raró fallacia ſint, cùm pleræque malæ creditæ, quibuſdam conſuetæ ſint, & naturales, imò variatâ in ætatibus conſtitutione, victûs ratione, exercitatione, aliiſque, ſæpenumerò etiam variæ eſſe ſolent, & pro re natâ etiam nunc bonæ, nunc malæ, niſi peculiares adhuc viſcerum, præſertim naturalium, affectiones, ſpecialiter quoque illas permutent, ut in hypochondriacis potiſſimùm, unde dubiæ prorſus conjecturæ deducantur; attentâ nihilominùs æquabili corporis conſtitutione, ac nihilum prætereà permutatâ in ſuis ducti-

ductibus urinâ, quæ à ſeroſa ſanguinis parte, & à lympha procedere putatur, proculdubiò fideliùs indicabit quæ in vaſis ſanguiferis geſta ſunt, aut in ductibus reliquis corporis, quos pervadit; quamobrem viſceribus, ac ductibus omnibus in ſua naturali habitudine conſtitutis, quandocumque urinæ divulſæ, atque in ſuis partibus contentis diſcerptæ comparent, ingentem in ſanguine commotionem atteſtantur: Tunc enim ſic affectæ ac diſtractæ minguntur, cùm inequaliter partes inutiles à ſanguine ſecernibiles, & fermentationi ſubjectæ, non totæ ſimul repurgantur, ſed prout à puriori parte ſanguinis, tractu temporis ſecedunt, quare interruptim inutiles illæ impuritates in urinis obſervantur magis, minùſve concoctæ, & cõpactæ; quò aliæ ab aliis meliùs per fermentationem ſubactæ fuerint. Ejuſmodi itaque in urinis varietates indicant fortem, vehementemque in ſanguine commotionem, per quam partes inutiles ab utilibus ſejungi neceſſe eſt; neque enim aliter iſtæ ab invicem ſecedunt & ſeparantur, quàm per fermentationem in præcipitationem deſinente, quemadmodùm experimur in muſto doliis incluſo. Rectè ergo Hippocrates ab illorum ſedimentis apparentibus diſtractis, ac divulſis, vehementem in corpore turbationem conjicit. Verumtamen commotio hæc, & turbatio non raro etiam fieri ſolet in hypochondriis, cæteriſque viſceribus naturalibus, è quibus ſæpè urina per compendiarios meatus educitur, ut alias oſtendimus; cùm jam ſatis Anatome compertum ſit, adhuc breviori itinere urinæ materiam in renes percolari, ut propterea peculiares horum viſcerum affectiones indicare ſoleat, ut de hypochondriacis dictum; quamobrem non immeritò Hippocrates indefinitè dixit: *fortem in corpore turbationem fieri*, comprehendens ſub nomine corporis omnem, & quamcumque ejuſdem cavita-

Digitized by Google

tem, ubi fermentatio, & heterogeneorum ſuccorum comiſtio, & exagitatio haberi poteſt.

APHORISMVS XXXIV.

Quibus in urinarum ſummo bullæ inſident, morbum renalem, & longum ſignificant.

ERuit, & in hoc aphoriſmo longi & renalis morbi prognoſticum Hippocrates ab his, quæ urinis inſident, cujuſmodi ſunt bullæ parùm differentes à ſpuma, niſi quòd hæc confertiorem, ſed humiliorem incluſi halitûs elationem in materia craſſiori, illæ veluti à materia hærente quidem, ſed magis expanſibili ſublimiorem, latioremque tumefactionem referunt, non tamen adeò arctè inter ſe connexam. Inſident autem iſtæ urinis, cùm in mictione ſal univerſum, veluti ammoniacum volatile ſali acido lymphico, & ſero urinario commiſtum, mutuâ viciſſim actione in tenues halitus elevantur, qui quoaduſque extricari nequeunt à parte phlegmatica urinarum, ſupernatantes bullas, & perdurantes excitant; at verò poſtquàm interno niſu, atque adigentis externi aëris impulſu extenuantur, rareſiunt, & diſcerpuntur, ſtatim diſſolvuntur, & evaneſcunt.

Cùm igitur hæ inſidentes urinis apparent, Renalem morbum ſignificant, quoniam arguunt porulos, tubuloſque renum, ac eorumdem filamenta in pelvim deſinentia, anfractuoſa & implexa evaſiſſe, ut proinde non tam prompte tranſcolare ſinant ſerum urinarium ſuo ſale imbutum, à tartareis, acidis, viſcoſiſque ſuccis, per eas partes derivantibus, undè facilè, procedente tempore, tubuli ipſi, & cavum renum in-

infarciri poſſint,& gravia calculorum, obſtructionum, tumorum,aliorumq; ſimilium accidentium incommoda,ipſis inferre,ſi præſertim præter bullulas ſedimentum illæ referant ſabuloſum,craſſum, & fæculentum. Ab his enim planè conſtat ægritudinem Renalem futuram longam , ſiquidem vitio craſſorum humorum excitatæ ægritudines longæ ſunt, & præſertim ſi acorem illi,ut plerumque fieri ſolet,ſimul unà contraxerint , quo craſſities , & aciditas humorum difficulter ſubigitur,& cedit .

APHORISMUS XXXV.

Quibus autem ſummum eſt pingue,& confertum : iis renum dolor,& morbus eſſe acutus ſignificatur.

QUod dixit de bullis inſidentibus,nunc de ſuperficie ejuſdem urinæ pingui , & confertâ pronunciat;ſed multo gravius quàm antea,quippe exinde ait non longum, ſed acutum morbum Renum ſignificari. Apparet autem ſumma urinæ ſuperficies pinguis , ab adipoſa alicuius partis ſubſtantiâ diſſolutâ, & liquefactâ ; atquî hæc non tam ingenti, exurentique calori renum, aliarumve partium circũſtantium tribuenda eſt , ut Interpretes exiſtimant , quàm ſali erodenti , ac exolventi,per eas partes,cum ſero urinario tranſcolato , quod etſi adipem ipſum jam concretum minimè diluat, aut corrodat,ſi tamen glutinoſam ſubſtantiam alimentorum abradat, atque exolvat,poterit quoque adipoſam urinam reddere,& ſecundùm ſuperficiem pinguefacere,id quod plerumque fieri ſolet in febribus æſtuoſis , aut inflammatoriis ; quamobrem acutus morbus exinde ſignificatur .

Nedùm autem pingue, ſed etiam confertum, coactũ, & concretum eſſe oportere adijcitur, ut nimirum nõ oleoſum, aut guttis adipis conſperſum urinæ ſummũ intelligatur, quo ſcilicet compacta ſubſtantia ſit ex partibus excerpta. At verò falluntur, qui putant acutum morbum hîc ab Hippocrate notatum Renibus ipſis inſidere, cùm is univerſaliter, atque indefinitè in aphoriſmo recenſeatur, ut etiam è quibuſcumque partibus, imò è toto corpore pendere poſſit; Renibus autem ſolus dolor adſcribatur, qui planè tum ab acuto morbo cum febre conjuncto, tum etiam ab urina erodente, multoque acri ſale, vim habente pungendi, & partium nexum ſolvendi, imbutâ provenit. Hinc hallucinatos eos exiſtimaverim, qui, ut Galenus in commentario recenſet, pro nephriticis, phreniticos morbos expoſuerunt, coarctantes Hippocratis dictũ ad hunc unum dumtaxat particularem affectum, & quidem à renibus remotiſſimum; cùm tamen urinæ, & urinarum contenta, ſi unquam probabiliùs quid ſignificant, planè Renum, & Veſicæ affectiones ſpecialiùs oſtendunt, ut cunctis notum. Quòd ſi concretus adeps totus ſimul in vrinis excernatur, nec iteratis vicibus appareat, ut confertim potiùs exeat, quàm confertũ, coacervatumque; tunc profectò à renibus, & partibus circumſtantibus ſpecialiter prodibit, eâdem penitùs de cauſa, ab acri ſcilicet, erodentique humore ſalſo cum urinis excreto, vim habente reſecandi, & abradendi.

Unde autem fruſtulum adipis, vel adeps ipſe liquatus, deindeque in renibus concretus prodeat, non benè ex Anatome ab Interpretibus explicatur, quippe ex illa conſtat Renum ſubſtantiam in ſeipſa conſideratam adipoſam non eſſe, & canaliculos in ejus pelvim deſinentes, membranoſos, fibroſos, ac duriuſculos eſſe; ut nec tam facilè erodi, nec eroſos adi-

pem

Digitized by Google

pem æmulari, ſed potiùs ſtrigmenta membranacea, vel filamentoſa. Adeps autem, quo Renes circumvallantur, licèt multus ſit, & undequaque illos circũambiat, haudquaquàm tamen in ejus ſubſtantiam, aut cavitatem patet; unde etiamſi liquetur, vel abſcindatur, nullatenùs poteſt in Renum pelvim deduci, & per urinas expurgari; quamobrem difficile admodùm videtur, viam invenire, quâ ipſe perduci, & cum urina permiſceri queat, ut ſupernatans in eâdem compareat. Hinc veriſimiliùs exiſtimaverim adipem in urinis apparentem, vel è glutinoſa ſanguinis portione prodire; vel è glandulis atrabilariis, & ſuccenturiatis dictis, quæ conſenſum cum renibus ineunt, illùc guttatim deduci, ac deinde vel in renum pelvi, vel in veſicæ cavo concreſcere, & fruſtulum adipis æmulari. Sed fieri quoque poteſt, ut malè affectis renibus phlogoſi, inflammatione, tumore, tam in ſuis porulis amplificentur, & hient, ut poſſint attenuati, liquatique, ſaltem ex parte circumambientis adipis ſubſtantiam excipere, atque in pelvim deducere, attentâ præſertim Recentiorum Anatomicorum obſervatione, quâ univerſa renum ſubſtantia refertur innumeris tubulis pervia, ac fibris, glanduliſque quaquaverſum intertexta, quæ ad pelvim undequaque patulam deſinant.

APHO-

APHORISMVS XXXVI.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloreſque circà ſpinæ muſculos fiunt: ſi quidem circà loca exteriora fiant, abſceſſus quoque exteriùs futuros expecta: ſi verò dolores magis circà loca interiora fiant, etiam abſceſſus expecta futuros interiùs.

QUæ hactenus ab urinis deduxerat, nunc à doloribus poſticam renum partem occupantibus alia præſagit, & quidem futurum abſceſſum ad interiora, vel exteriora lumborum, prout illi internas, vel externas partes magis obſederint, aut pervaderint: Et quidem; quoniam Renes ad eas partes ſiti ſunt, quæ lumbos, & lumbares muſculos reſpiciũt, non raró proinde accidit, ut dolor unius partis, alterius dolorem mentiatur, & aliquando dolores lumborum, & muſculorum, tum ad ſpinam, tum ad abdomen pertinentium, præſertim cum tumefacti, ac inflammati fuerint, nephritidem referant; & è converſo, attentis ſolummodo ſitu, & doloris qualitate, quandoquidem ſe quoque deceptum fatetur Galenus in internoſcendo colico à nephritico dolore, ob earumdem partium vicinitatem; quin & dolor renum facillimè cum lumbis communicat, quemadmodùm experimentis innoteſcit, & edocet etiam Hippocrates *lib. de internis affectionibus*; quamobrem plerique crediti nephritidem paſſi, inventi ſunt ſubiiſſe abſceſſum in muſculis lumborum, vt de quodam Medico Piſano fatetur Mercurialis, & in quibuſdam aliis obſervatum memorat Bonetus; quamquàm dolor in his, atque doloris ſedes omninò differentes ſint. Accuratiùs igitur hîc Hippocrates animadvertit, quibus jam-

V. Hipp. 6. epidem. ſection. 1.

jamdiu morbo Renali laborantibus prædicta accidũt ſigna, & ex urinis, earumque contentis, nihilum levantur, doloreſque ad ſpinæ muſculos protenduntur, facilè fore, ut circà ea loca abſceſſus fiant, interiùs, vel exteriùs prodituri, prout ad interiores, vel exteriores partes illi vergere videbuntur. Fiunt autem, perdurantque tamdiù ejuſmodi dolores ab humoribus ad eas partes transfluxis, & nõ raró etiam paulatinâ cõgeſtione concretis, quâdiù nec exolvi, nec per renes, aut ureteres ad veſicam, nec per alios ductus ad alvum transferri, & evacuari poſſint, ſed in tumorem, & abſceſſum coacerventur; unde ſi renum ſubſtantiam, aut alias circumjacentes partes cum renibus conſentientes occupaverint, & fermentatione, ſuppurationeque ſenſim inductâ, fluidiores redditi fuerint, aliò tandem decumbent, atque (Naturâ tamẽ exiſtente validâ) per diruptionem, atque evacuationem aliquam ſe prodeant; ſi verò lumbares muſculos pertingant, ad extimas renum partes, in illis abſceſſus fiet: procurante interea Naturâ, quâ portâ datâ poſſit illos exonerare. Hæc autem præter antedicta comitabuntur febres ſuppuratoriæ vocatæ, manifeſta in lumbis elatio, ac tumefactio, itemque rubor, ac dolor, tactu longè ſenſibilior, quibus prudens, ac diligens Medicus, pro re natâ, congruis remediis, vel internè, vel externè adminiſtratis, opportunè opitulabitur.

APHORISMUS XXXVII.

Quicumque evomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: ſi vero cum febre, malum. Curare verò acerbis, & refrigerantibus.

VErbum, evomere, quamquàm alibi videatur latiori ſignificatione ab Hippocrate uſurpatum

pro

pro quacumque ſanguinis per os rejectatione; hîc nihilominùs ſtrictè ſumptum audiendum eſt pro ea dumtaxat, quæ è ventriculo procedit, cujus actio ſpecialis eſt vomere. Eos igitur hoc loco conſiderat Hippocrates, qui ſanguinem evomunt, ideſt ex ventriculo ſanguinem eructant, ſeclusis iis, qui vel è pectore, vel è capite illum expuunt; quippe haud facile foret febre exemptos eos inveniri, qui ſanguinem tuſſi, atque ex pectore egerunt, ſaltem procedente tempore excreationis, vel ratione ipſius ſanguinis multo antea malè affecti, aut poſtea alicubi ſtagnantis, & ſuppurati; qui verò ſimplici excreatione è faucibus, aliiſque adjacentibus partibus illum expuunt, veluti rem nimis levem patientes, haudquaquàm videntur ſub tãta Aphoriſticæ ſententiæ contemplatione comprehenſi, longè admodùm ab Hippocratis propoſito, qui res graves, & notatu dignas ſolummodò in aphoriſmos redegit.

Sed unde eſt quòd alibi *lib.4.aphoriſ.25.* ſcripſerit: *ſanguinem, qualiſcumque is ſit, ſupraferri, malum,* hîc verò, ſaltem ſine febre, ſalutare eſſe dicat? Verùm comparatè locutum animadvertet, qui diſtinguet, ibi contuliſſe ſupernam cùm inferna ſanguinis evacuatione: hîc verò modum expurgationis ejuſdem, vomitu ne, an tuſſi; unde locus etiam valdè differens conjici poſſit ſanguinis rejecti. ſiquidem ab his longè graviora, vel mitiora imminent mala, adeòque præſagia itidem deducuntur periculoſiora, vel tutiora. Equidem ſanguinem evacuari, nunquam bonum, quia talis evacuatio eſt de genere eorum, quæ nunquam debent excerni. Factâ autem comparatione, ſi aliquando ipſum egeri contingat, pejus eſt ſupra, quam infra evacuari; ex illis verò, quæ per ſupernas partes accidunt, ſanguinis evacuationes, minùs malum eſt vomitu, gravius planè tuſſi, leviſſimum ſimplici ſcrea-

tu

Digitized by Google

tu illum rejectari, quoniam hic ex ore, & faucibus, ille ex ventriculo, medius inter utroſque è pectore, aut pulmone prodit.

Quoniam verò adhuc qui ſanguis vomitu ejicitur magis, vel minùs malus eſſe ſolet, hinc Hippocrates ab adjuncta febre illum diſcriminandum edocet; & quidem ſine febre ſalutarem, cum febre verò malum eſſe ait; Atquì ſalutarem hîc ſubaudire decet, non quòd proſit, aut ſalutem inferat, ſed quòd in ſalutem facilè terminetur; niſi etiam dicere velis ſalutarē eſſe, quoniam exoneratur Natura ſanguine illo, qui extra vaſa ſi ſtagnaret, vitæ periculum afferret, & fortaſſis etiam mortem; quippe ſanguis non tam obeſt egeſtus, quàm cùm extra vaſa alicubi hærens coagulatur, & corrumpitur.

Cur autem ſalutaris dicatur, qui ſine febre accidit, contrà verò, qui cum febre fit; ratio facillimè deducetur, quia cum febre junctus vitium in ſanguine arguit, qui ſalsâ acritate venas, aut arterias erodat, & ſibi exitum faciat; cùmque non tam facile ſit vitium iſtiuſmodi à ſanguine delere, atque eroſa vaſa conglutinare, propterea malus omni ex parte exiſtimandus eſt, attentâ præſertim ventriculi ſtructurâ membranaceâ, quæ corroſa difficillimè refarcitur; & ſi aliunde ſanguis ille prodeat, atque in ventriculum exoneretur, adhuc malum prænunciat, veluti ſignum labefactati, aut exoluti viſceris, infectique ſanguinis. Contrà verò, ſine febre excretus ſanguis, non tam malus eſt, quin potiùs in ſalutem facilè terminatur, cùm citrà ſui vitium prodeat, & per ſolam, ut dicunt, anaſtomôſim, apertis, dilatatiſque oſculis arteriarum, aut venarum, quæ plerumque ſponte ſuâ corrugari, & couniri ſolent, præſertim ſi aliunde is effluat, quàm è ventriculi cavo: quâ ſanè ratione evenit, quamobrem ſalutaris dici etiam poſſit, inducto in viſcere ipſo

malè affecto levamine, quod neutiquam haberetur, niſi per vomitum ſanguis fuiſſet excretus: id quod tamen adhuc accideret, ſi per alvum deponeretur, ut aliàs oſtenſum. Lib.4.

Nedum autem conſiſtit Hippocrates in vomitus ſanguinei prognoſtico, ſed methodum quoque adjicit eundem curandi, indicatione nimirum ſumptâ ab ejuſdem exitu, qui planè tum ratione ipſiuſmet ſanguinis excreti, tum etiam partis laborantis, & evomentis, longè urgentior videtur, etiamſi febris adjungatur, quæ ſæpenumerò ſymptomatica (ut dicitur) eſſe ſolet. Omiſit autem indicationem à febre deſumptam, vel quòd non ſemper cum ſanguinis vomitu copuletur, vel quòd ſecundo loco conſideranda ſit, & ſubſequenti tempore, eoque longiori, adimplenda, quæ nimirum directa ſit ad vitium ſanguinis adimendum; vel quòd demum, edomito ſanguinis fluxu, ipſa ſponte ſuâ ſit deſitura, repurgante interea, quod alienum in ſanguine eſt, Naturâ, per convenientia corporis ſecernicula, quoties ſanguis opportunis remediis promptè conſtiterit. Hæc autem fore ſubdit, acerba, ſeu adſtringentia, & refrigerantia, quæ ſcilicet ſimul unà oſcilla venarum, & arteriarum agglutinent, fibroſam, glutinoſamque ſanguinis portionem figant, & coarctent, ac denique ſanguinem ipſum temperent, atque in ſuo motu aliquantulum remorentur; quorum ſylva magna eſt apud Practicos: præcellunt autem quæ ex chalybe, & vitriolo confecta ſunt, cum ſuccis plantarum, biſtortæ, centinodii, pyrolæ, aliarumq. Cæterùm vomitus ſanguineus cum febre ab interna inflammatione nullus erit, vel ſimul unà purulentus obſervabitur, ſi nimirum dirupta, ulcerataque illa fuerit, adeoque non multò poſtea lethalis.

Erit tamen ſummoperè advertendum, an non ſanguis è venis, aut ab arteriis egreſſus, atque con-

ver-

Digitized by Google

verſus in grumos, ventriculi cavum occupet; tunc enim acerba iſta, atque adſtringentia medicamenta haudquaquàm forent adminiſtranda; quippe quę magis concretum ſanguinem coagularent, ac figerent; quin imò communicato inde illi acore, non ſolùm in fermentationem eundem adigerent præternaturalem, ſed etiam infractis, depravatiſq; ſuccis ventriculi digeſtivis, ventriculum ipſum labefactarent, & chyloſim impensè admodùm vitiarent; quamobrem expediet tum primùm concretum ſanguinem diſſolvere, & educere, poſtmodùm oſcula venarum, aut arteriarum occludere, & coarctare. Conjiciemus autem de grumis ventriculum occupantibus à pondere, laxitate, anxietate, & ciborum faſtidio, ſicut etiam ab aſſiduo vomendi conatu, aliiſque ſymptomatibus epigaſtricam regionem moleſtantibus. Verumtamen utramque paginam adimplebit miſtura illa Sylviana ad vomitum ſanguineum compeſcendum peropportuna, prȩter alia plurima diſſolventia ex teſtaceis potiſſimùm petita. Atquî hæc convenient ſolùm in anaſtomôſi, & in ſimplici reſeratione vaſorum; etenim in eroſione, aut ulcere, alia omninò differentia eſſent adhibenda, ut propterea hîc arguere liceat, Hippocratem non alium ſanguinis exitum memoraſſe, quā ex ſola aperitione venarum, & arteriarum, vt dictum.

Adnotare inſuper convenit quanam ex parte probabiliùs ſuſpicari fas ſit ſanguinem prodire, num ſcilicet ex ipſomet ventriculo, aut gula, an potiùs ex inferioribus, aut collateralibus viſceribus; etenim pro earumdem partium varietate adhibere quoque conveniet varia, eaque ſpecialiora medicamenta, ſine ipſius ventriculi incommodo, qui nonniſi ex conſenſu illarum ſanguine oppletur, atque ad vomendum laceſſitur. Hæc autem facile erit internoſcere ex eo-

rumdẽmet viſcerum affectorum læſione, tumore, dolore, excreti ſanguinis quantitate, ac qualitate, aliiſque ſymptomatibus adjunctis, & cauſis prægreſſis, de quibus latiùs in praxi,

Poſtremò vomitus ſanguinis ex dirupto Aneuriſmate, adhuc ſine febre lethalis eſt, quinimò momento temporis interimit, ut pluries obſervatum.

APHORISMUS XXXVIII.

Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.

QUid nomine diſtillationum hîc intelligat Hippocrates, hallucinatos pleroſque video, qui putant pituitoſos humores in Cerebo collectos ſenſim per glandulam pituitariam dictam, in os, & guttur irruere, ac poſteà per tracheam delabi in pectus, & pulmonem; ubi ſi diutiùs detineantur, fortè quia per tuſſim, & anacatharſim educi non potuerũt, putreſiunt, & in pus verum, vel aliud æquipollens cõmutantur: quamobrem diſtillationes hi ad catarrhos revocant, de quibus extant verſiculi illi.

Si fluat ad pectus dicatur Rheuma Catarrhus,
Ad fauces Branchos, ad Nares eſto Coryza.

Quin inſuper exiſtimant illas potiſſimùm à vaporibus è viſceribus naturalibus plus juſtò excalefactis exoriri, qui ſuâ tenuitate ad Cerebrum elati, ibique concreti (quo pacto experimur in diſtillationibus arte promotis uſu alembici,) ac denuò in ſeroſos humores redacti, ſponte ſuâ decidant in ſubjectas partes, & præſertim in pectus, & pulmonem; ubi, niſi citò expurgentur, maturationi ſubjiciantur, & ſuppurentur, ac

pro-

proinde ſpurium empyema progignant, de quo hîc Hippocrates.

At hæc Recentioribus non arriſêre, quippe qui figmenta dicunt, quæ de viſcerum naturalium excalefactione illi commenti ſunt, deque attenuatione, evaporatione, & concretione humorum, cùm & nec vias, per quas efferantur, nec meatus per quos in pectus decumbant, patentes, hactenus Anatome detegere potuerit; quamobrem ad vaſa lymphatica opportuniùs confugere coacti ſunt, veluti quæ majorem conſenſum cum partibus inferioribus tum gutturis, tum pectoris habere conſpiciuntur. Verùm adhuc mihi ſupereſt animadvertendum, ſolere in gravedinibus Cerebrum exonerari per corticales ſuas glandulas in nares, aures, collum, tonſillas, cæteraſque per guttur, & fauces diſperſas; unde multoties affluenter ſeroſitates illæ expurgantur, & quandoque etiam raucedines, anginæ, tuſſes, aliæque affectiones exoriũtur; quamobrem veriſimile admodùm eſt per conſentientes glandulas poſſe cerebrum, ſaltem ſecundùm exteriorem ambitum humoribus gravatum, in ſubjectas partes exonerari, licèt ductus, per quos illi deferuntur, lymphatici eſſe ſoleant, quorum intereſt exuperantem lympham, aliaſque humiditates referre è glandulis exceptas, atque depoſitas. In quem ſanè ſenſum audiendus Hippocrates, cùm dixit *primo de morbis*: *Pituita multa, cùm confertim è capite in ventrẽ ſuperiorem fluxerit, putreſcit, & pus evadit*.

Quandocumque igitur ejuſcemodi humores lymphici, aut ſeroſi, è capite, cerebroque in ventrem ſuperiorem, ſive in thoracem, decubitum fecerint, inquit Hippocrates, niſi citò aliò deferantur, atque per urinas, vel per ſudorem, exitum inveniant, infra viginti dies ſuppurari, ideſt maturari, concoqui, & puriformem conditionem adipiſci, cùm reverà puris na-

turam

Digitized by Google

turam ſubire nequeant, quod non niſi à ſanguine ſtagnante proficiſcitur, ut aliàs dictum. Atqui neceſſe eſt, eos concoqui, & maturari, ut expelli poſſint; ſiquidem coctionis beneficio craſſeſcunt, & impulſum per tuſſim à pectore ſuſceptum ſuſtinent, & admittunt; nam tenues, & fluidi cùm ſunt, impellenti pectori cedunt, ac denuò in ejus cavum delabuntur, quemadmodùm in liquidis omnibus impulſis experimur: ſtatuit autem vigeſimum diem pro termino ejuſmodi maturationis, non quòd ad illum præcisè diem concoctio iſta, & maturatio perducenda ſit, cùm poſſit etiam, ſaltem in validioribus, & junioribus corporibus multo anteà promoveri, ſed quia infra hoc ſpatium, in occluſo pectoris cavo, facilè ſtagnantes humores concoqui poſſunt, ac deinceps ad ſubſequentes dies, uſque ad quadrageſimum, expurgari, ut de pleuriticis aliàs edocuerat. Verumtamen, ut materia in pectore collecta reipſa maturationem, coctionemque ſubeat, intra hoc ſpatium viginti dierum, novam aliam defluentem admittere non debet, aliàs concoqui, ſeu ſuppurari illa non poſſet; quin & nec ab inſpirato frigido aëre, aut ab epotis gelidis, crudiſque ſorbitionibus, recrudeſcere; frigidum enim pectori inimicum eſt, & coctioni officit, nõ proficit: quòd profectò plerique nullâ ratione ſervantes, catarrhos etſi leves, in longiſſimum tempus protrahunt, & multoties etiam exinde empyematici fiunt.

Haud denique in calce hujus aphoriſmi omiſerim, pilulas quaſdam plurimùm conferentes ad ejuſmodi deſtillationes reprimendas memorare, potiſſimùm ſi ſalſam, acremque conditionem referant: potenter enim illas temperant, ac ſiſtunt: conficiuntur autẽ ex *thuris maſculi, ſeu olibani, & maſtiches an. ſcr. I. myrrhæ, opii, & croci ſingulorum gr. VII. ſucc. liquiritiæ dr. I. & cum aqua roſarum f. pilulæ*, ad magnitudinem piſi, quarum una ſumatur tempore ſomni. *APHO-*

APHORISMUS XXXIX.

Si quis ſanguinem minxerit, & grumos, & ſtillicidio urinæ laboret, & dolor inciderit in imum ventrem, pectinem, & ad anum: circa veſicam morbus eſſe ſignificatur.

DE hoc dictum ſatis *lib.*4. unde quo pacto hîc iterum ſit inſertus, non video; eum ergo locum adeat, qui velit.

APHORISMUS XL.

Si lingua repentè incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupida: tale eſt melancholicum.

DIctio græca ἀκρατὴς, quâ hîc utitur Hippocrates in linguæ vitio, ad melancholicos internoſcendos, magnam ſanè apud Interpretes excitavit diſſentionem; quippe Leonicenus incontinentiam, Cardanus procacitatem, alii immobilitatem expoſuerunt: Galenus *verò in commentario* eam vult eſſe, *quæ ità infirma eſt, ut non poſſit integrè vocem dearticulare, aut immobilem, & omninò reſolutam eſſe*: ex his autem expoſitionem primam ſolùm retinet, & commendat Mercurialis, ut proinde verbum ἀκρατὴς ſignificet linguam, quæ difficulter firmatur, & quando non oportet ſiſtatur, ob ſui imbecillitatem; nam quæ penitùs, ſubdit, reſoluta eſt, comprehenditur ſub ſecunda aphoriſmi dictione, in qua dicitur, *aut aliqua pars corporis ſtupida*; alioquin aut idem bis repeteretur, aut lingua non eſſet corporis pars. In hanc eandem

ſententiam conceſſerunt reliqui tum priores, tum poſteriores Interpretes. Verùm Cardanus cunctos redarguens pro incontinenti lingua exponit, quæ plura loquitur quàm deceat, ut propterea ſenſum Hippocratis eum eſſe dicat, melancholicum indicari, cùm quis repentè abſurda, & turpia loquitur. Sed contrà obſervat idem Mercurialis, ejuſcemodi linguæ incontinentiam, ſeu procacitatem eſſe potiùs, cujuſvis alterius inſaniæ indicium, quàm veræ melancholiæ. Et quidem attentâ humoris melancholici conditione, haudquaquam accidit, ut incontinentes ac loquaces melancholici ſint, multoque minùs procaces, & lubrici, abſurda, & turpia loquentes. Sed & de linguæ immobilitate haud omninò dici poteſt aphoriſmum eſſe intelligendum, nam etſi melancholici taciturni plerumque ſint, ſolitarii, triſtes, cogitabundi, non tamen prorſus ſtupidi obſervantur, modò immobilitas hæc cum ſtupiditate confunderetur, quam adjecit in aphoriſmo Hippocrates inquiens, *aut ſi aliqua pars corporis ſtupida*. Ex his ergò colligere planè eſt aliud quid per verbum ἀκρατὴς hîc illum voluiſſe ſubaudiẽdum, aliter idem bis repeteret per diverſa.

Veriſimiliùs itaque per verbum ἀκρατὴς ineptitudinem, impotentiam, hæſitationem, ſeù trepidationem interpretabimur, quæ certè accidentia ſunt melancholicis familiaria, quæque ut plurimùm eoſdem invadunt, & arripiunt, cùmque non tantùm corpulentiâ, aut terreſtreitate, ſed potiùs halitu acido, & ponticâ conditione, per quam ſolent momento ferè temporis moleſtari, & ſtuporem, ac ecſtaſim, ſeu congelationem pati, ut in Catalepticis, propterea non abſre adjectum in aphoriſmo adverbium illud *repentè*. Et quamvis Ariſtoteles *in problematibus* ſcriptum reliquerit melancholicos in Republica adminiſtranda, in carminibus pangendis, & in rebus philoſophicis exti-

Digitized by Google

tiſſe optimos; hi potiùs meditando, ac ſcribendo, quã loquendo valere ſolent; quinimò de melancholicis virtute, prudentiâ, ac moribus, veluti à Natura, non autem à morbo, & cauſa morboſa aliàs ſumus interpretati.

Adjectum eſt autem in aphoriſmo *repentè*, ſeu *ſubitò*, contractis, convulſiſque muſculis linguam cõponentibus, non quidem à corpulentia humoris melancholici, craſſi, & tartarei, ſed à qualitate ejuſdem acidâ corrugante, ac figente: acidum enim, quod in eo prævalet, non rarò oberrans, citò cunctos meatus corporis pervadit, & nervos potiſſimùm afficit, eorũq; fibras coarctat.

Quòd ſi nedum vapore, aut halitu, verùm etiam craſſitie, & lentore, capita, & oſcilla nervorũ obſtruat, ſtupore, ac paralyſi partes afficit; quamobrẽ in aphoriſmo dicitur, *aut aliqua pars corporis ſtupida fiat*; ſiquidem acidus humor, melancholicus dictus, corpulentiâ exolutionem, acore verò convulſionem inducit. Atque hinc etiam deducitur, quamobrem linguæ incontinentia ad impotentiam, & taciturnitatem, nõ verò ad loquacitatem referenda ſit, ne ſcilicet Hippocratis mens in duo omninò diſparata, ac veluti oppoſita ſymptomata, ab uno, eodemque humore provenientia deducatur. Quamquàm etiam fieri poſſit, ut ab eodẽ acido, vitioſoque humore degenerato, ac vellicãte fibras nervorũ, nõ ſolùm linguæ loquacitas, & muſculorum omniũ cõmotio, ſed impetuoſitas quoque corporis univerſi, excitari poſſit, veluti in Maniacis; unde idem Hippocrates 6. *aphor.* 56. ſcribit: *in morbis melancholicis in hæc pericula inciditur, ſtuporem corporis, vel convulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificant*.

Cùm hæc ſcriberem, contigit Romæ, ut vir quidem religioſus, & planè doctus, à perturbata vehe-

menter imaginatione cum metu ex imminenti famæ periculo, adeò mente commotus eſt, ut attonitus fieret, & vocem articulare nequiret, quinimò vix poſſet pedibus ſtare; poſt multos verò dies viribus, & animo refectus, convaluit, ſed adhuc mente hebes perſtitit, & in operibus animalibus imbecillus; quamobrem conſtat ſolêre non rarò melancholicos attonitos evadere, & linguâ, ac voce titubantes fieri.

Unde autem id illis accidat, facilè quiſpiam deducet ex humore ipſo melancholico acido, cujus maleficio ſpiritus animales, & nervi, qui plurimi in linguam confluunt pro ejuſdem motu, & loquela, acore infecti, inefficaces fiant, & nequeant pro indigentia linguam promptè ad varios motus peragendos ſollicitare. Sed & quod linguæ accidit, ſæpè etiam ad alios muſculos extenditur, adeòque impotentes ad corporis pondus regendum obſervantur: quò profectò fit, quamobrem puſillanimes, repentinoque timore præhenſi, aliquando repentè concidant, & nec pedibus ſtare, nec progredi poſſint. Notanter autem de linguæ trepidatione, titubationeque, mentionem hîc fecit Hippocrates, utpote quæ proximior cerebro eſt, unde labes iſta melancholicorum; cumq; ea muſculis plurimis ſit referta, quandocumque in ſuis motibus fatiſcit, cæteras partes graviùs affici poſſe pari vitio demonſtrat; proindeque ſubditur hoc eodem aphoriſmo, *aut pars aliqua corporis ſtupida ſit, tale eſt melancholicum*, ideſt morbo melancholico affectum, cohærenter illi, vbi dicitur *ſi timor, atque mæſtitia longo tempore perſeverant, tale eſt melancholicum*.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XLI.

Si ſenioribus ſupra modum purgatis, ſingultus ſupervenerit, non bonum.

QUod anteà indiſcriminatim de cunctis à medicamento cathartico ſingultientibus dixerat, nunc mirum, cur idipſum repetat non bonũ in ſenioribus, cùm hoc idem poterat ex antedictis facillimè deduci; quamobrem ſanâ ratione à pleriſque factum, ut aphoriſmum hunc è medio ſuſtulerint, veluti inutiliter ab aliis, quàm ab Hippocrate, hoc loco inſertum: id quod & Nos pariter agentes, ad utiliora tranſeamus.

APHORISMUS XLII.

Si febris non ex bile fit, multâ aquâ calidâ capiti ſuperinfusâ ſolutio fit febris.

FEbres omnes ex bile fieri aliàs expreſsè docuit Hippocrates, præſertim verò *lib. de Natura humana*, & *2. ac 4. de morbis*: eas autem intelligere oportet, quæ ab humoribus vitiatis progenitæ dicuntur, quales ſunt, quæ Antiquis putridæ, & humorales appellantur, tertianæ, quartanæ, quotidianæ, exceptis hecticis, atque ephemeris; unde febres omnes hîc ab Hippocrate memoratas humorales dũtaxat interpretari licebit, contrà id, quod arbitratur Galenus *in cõmentario*: Et quamvis quotidianæ, ac quartanæ febres iiſdem fieri credantur à pituita, vel melancholia putreſcentibus, non autem à bile, benè tamen juxta

mentem ejuſdem Hippocratis, adnotat Proſper Martianus in commentariis ejuſdem, & ante ipſum Mercurialis, *hoc loco*, adhuc in ipſis bilem cauſam eſſe, cujus ſcilicet maleficio, inſtar ſulphuris, cæteri humores effervеſcant, & inflammentur; ut proptereà rectè ſcriptum ſit ab eodem Hippocrate, febres omnes ex bile fieri; quod ſcilicet ab hac ſolummodò reliqui humores in motum, commotionemq; febrilem adigantur. Et ſanè, quandoquidem etiam à Recentioribus dicitur nuſpiam ſanguinem, lympham, ſuccum pancreaticum, aut alium quemcumque humorem febrem parere poſſe, niſi per alterius acrioris humoris, qui biliofi, ac fellei conditionem referat, miſtionem, in motum fermentativum adigatur, & ſanguinem ad celeriùs circulandum provocet, & commoveat: id quod communiſſimum fuit Vetuſtioribus omnibus, etiam ante Hippocratis tempora, ut deducitur ex eodem citatis locis.

Itaque de iis ſolummodò febribus ſcriptus videtur hîc aphoriſmus, qui hecticarum, & ephemerarum naturam ſapiunt, ad redarguendos ſcilicet Medicos illos, qui cunctis indiſcriminatim febrientibus, capitis, & totius corporis ablutionem commendabant, quemadmodùm refert Celſus de Cleophanto *lib. 3. c. 14.* Quamobrem ejuſcemodi lotionem convenire ſolùm docet in ephemeris, & hecticis, (potiſſimũ ex laboribus, laſſitudinibus, cutis conſtipationibus, cæteriſque), minimè verò in putridis dictis, & humoralibus febribus. Sed & advertit quoque perquàm optimè Mercurialis, ex doctrina ejuſdem Hippocratis *2. epidem. ſect. 6.* nec febrim propriè, ac ſtrictè acceptã, ſed calorem dumtaxat excedentem; qualis in febri leviſſima, hîc intelligendum, documento etiam Galeni *primo epidem* ægr. 12. & 3. *ejuſdem operis* ægro 2.; quemadmodùm idẽmet in *libris methodi medendi*, pro

cura-

curatione ephemerarum, & hecticarum febrium, ex Veterum more latiùs proſequitur, & proponit. Sed & num Hippocrates propriâ, an potius aliorum prædeceſſorum ſententiâ, id protulerit, adhuc pleriq; non irrationabiliter addubitant; cùm aliter ipſe de febriū natura, & cauſis videatur opinatus. Cæterùm etſi calidam aquam capiti ſolummodò ſuperaffuſam, febrē ſolvere fateatur, non tamen exinde colligere eſt, ut reliquum Corporis excludat; ſiquidem Antiqui de more habebant, nedum caput, ſed etiam totum corpus abluere, ac detergere.

APHORISMVS XLIII.

Mulier ambidextera non fit.

JAm diù mente revolvi, quî unquàm potuerit Hippocrati in mentem cadere, ſententiam hanc inter aphoriſticas collocare, quæ nec doctrinæ gravitate, nec ſententiæ pondere, nec ad rem Medicam faciendam utilitate, videtur tanto Viro digna; quæq; ſi uſpiā inter aphoriſmos recenſenda viſa fuiſſet, certè ſermonis analogiâ, inter eos, qui libro quinto continentur, ubi multa de fœminis referuntur, reponenda foret. Sed &, cùm Galenus *in commentario*, ex quibuſdam Authoribus exponat, ambidexterum hominem intelligi, qui ambabus manibus pro dextris utitur, quemadmodùm fertur Homero fuiſſe Ariſtopœum; ſi idipſum fœminis adſcribere vellemus, planè conſtaret, non undequaque verum eſſe; cùm licèt nonnullæ fuerint, quæ dextræ manûs opera ad ſiniſtram etiā tranſtulerint, non æquè tamen benè, nec cuncta manuum miniſteria, pari dexteritate, vi, atq; vigore, illa-

pera-

peragere potuiſſe, ambigere valdè eſt. Pleraſque equidem novi, quæ acum, forficem, glomum, (atq; adeò ſuere, incidere, glomerare, nere,) ſiniſtrâ manu expeditè nimis, & agiliter tractarent, alia verò munia nequaquam, & nonniſi dextrâ ſolùm, nec è converſo: quamobrem etſi nonnulla manualia exercitia mulieres plurimæ ſiniſtrâ manu agant, non tamen illa eadẽ, nec reliqua omnia, æquabiliter dexterâ peragunt.

Sed nec mares ipſi, qui lævi-dextri referuntur, æquè viriliter, ac pari robore, ſiniſtrâ, ac dextrâ utuntur, cùm plerique ſtrenuè admodùm ſiniſtrâ digladiari viſi ſint, ſclopum verò, aliaque inſtrumenta bellica, nonniſi dextrâ ſolùm, prout unâ, vel alterâ manu ad iſtiuſmodi opera peragenda uſum aſſiduitate contraxerunt. Ruſtici, & Agricolæ ingentia, & ponderoſa nimis inſtrumenta promptiſſimè tractantes, calamũ tamen in ſcribendo vix regere valent. Eſt apud nos Citharædus, qui lævâ mirabiliter fides pulſat, nullatenùs autem dextrâ valet; atq; in his, aliiſq; ſimilibus, alii, alia: Quocircà rari admòdum erunt, qui æquè benè utrâque manu omnia perſolvant, aut æquali dexteritate, vi, ac promptitudine, præſertim, quæ majus robur, firmumq; exigunt. Hinc non irrationabiliter factũ crediderim, quamobrem iſti italicè *Mancini* vocitentur, veluti mancam, ac deficientem alterutram manũ habentes, ut propterea, prout uſus, & frequentior alterutrius manûs exercitatio prævaluerit, aut lævi, aut dextri magis, minùſve præpotentes evadant; unde licèt Plato *3. de legibus*, paucos viros, nullas verò fœminas ambidexteras fieri dixerit, id tamen non ad virtutis imbecillitatem, & caloris inopiam, quæ ſiniſtro lateri ineſſe creditur, ſed ad defectum exercitationis ejuſdem, cauſam retulit, exemplo à pedibus deſumpto, qui pares, & æquipotentes in ſuis operibus obſervantur, quia parem in ſtando, & incedendo uſũ,

V. etiam Ariſt. 2. de hiſtor. animal. c. 1. & 31. ſ. probl. 12.

&

& exercitationem ab ortu ſubiere. Et quidem plurimùm in his valet aſſiduus exercitationis uſus temporis diuturnitate comparatus. Hâc quippe arte Amazonidas, Sauromatas, & Scythicas mulieres in ſaggittis jaculandis, & bellicis inſtrumentis tractandis excelluiſſe refert Hippocrates *lib. de aëre, aquis, & locis*, quoniam à pueritia ea exercere conſueviſſent. Experimur pariter Artifices omnes, quia ab ineunte primâ ætate ſiniſtrâ ſimul, & dextrâ manu, malleum, aſciam, ſerram, terebram, aliaque Artium inſtrumenta æquabiliter tractare conſueverunt, utrâque manu deinceps, pro arbitrio uti ſolere, & ſi fortaſſis ſiniſtrâ potiùs, quàm dexteram exercere conſueſcant, illâ potiùs quàm iſtâ prævaleant. Fuit aliquandò, qui tam benè uſum ſcribendi ſiniſtrâ manu ſibi comparavit, ut non meliùs dexterâ characteres efformaret, non aliâ planè induſtria, quàm aſſuetudine perpetim à prima ætate puerili acquiſitâ. Non multis ab hinc annis per Italiam prodigioſa quædam mulier vagata eſt, quæ pedibus peragebat quidquid à cæteris ſolâ dextrâ manu perfici ſolet: tantum valet contractus ab initio vitæ uſus, ac frequens, & iterata eorundem actuū exercitatio.

Cùm igitur hæc ita ſint, non abſre verendum videtur, ab alio prorsùs, quàm ab Hippocrate ſententiam hanc hoc loco fuiſſe interſertam, ut propterea ſi alius unquam inter adjectos aphoriſmos dicendus eſt, de iſto planè ſuſpicari omninò licebit, ex nuper allatis.

Cæterùm, qui ambidexteras dictas volunt, (ut memorat Galenus in hoc commentario), *quæ parte vteri dextrâ genitæ ſint*; adeòque ambidexteras fœminas, non fieri, quòd in utraque uteri parte minimè generētur: tam longè à veritate declinant, & ob Anatomes inſcitiam falluntur, ut nullius penitùs mereantur

tur

tur aſſenſum, cùm non minùs in dextra, quàm in ſiniſtra uteri parte progigni fœmellæ viſæ ſint. *His adhuc magis à ratione alienum* (ſubdit in eodem commentario Galenus) *alii ajunt de iis, qui hermaphroditi nominantur, Hippocratem eſſe locutum, quaſi dicat mari quidem pudendum accreviſſe muliebre, mulieri verò virile, minimè.* Quandoquidem id remotiſſimum eſt ab Hippocratis mente, nec ullatenùs aptari poteſt huic aphoriſmo, in quo de utriuſque manûs dexteritate ſermo fit; quin & fœminis virile membrum, aut quid ſimile, ex elongata clitoride, ſuccreviſſe, ac foras prodiiſſe, non ſemel obſervatum; maribus verò muliebria pudenda nequaquàm.

APHORISMUS XLIV.

Quicumque ſuppurati uruntur, vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit & album, evadunt: ſi verò ſubcruentum, & faculentum, ac fœtidum, pereunt.

ALibi edocuit Empyicos uſtos, vel ſectos à pure affatim exeunte periclitari, nunc à qualitate puris exeuntis, bonum, vel malum eventum præſagit; aitque ſi pus album, purumque exeat, bonum, ſi verò ſubcruentum, fæculentum, & fœtidum, exitium portendi. Cùm enim pus album, & purum prodit, neque materiam in pectore collectam pravam, & deleteriã, neque ulcus ſordidum, aut malignum deſignatur; quamobrem facile fit, ut ab illius exitu, nullâ in pectoris cavo relictâ noxâ, revaleſcant ægrotantes; quod ſecùs accidit ſi pus inde prodiens fæculentum, & fœtidum comparuerit, unde de ulceris pravitate, & de humo-

Digitized by Google

humoris ibidem collecti, ac ſuppurati malitiâ judicare eſt. Subcruentum autem pus rebellem, contumacemque humorem, non ſatis coctioni ſubſtantem indicat, qui & ſanguinis è *vaſis* pulmonis profuſionem facilem, ac ſubitaneam pertimeſcendam arguit; unde periculoſior eventus. Idipſum habet idem Hippocrates *in Coacis prænotionibus*. Verùm quod in empyicis tempore Hippocratis frequentiſſimè, ſectionis, aut uſtionis operâ peragebatur, nunc penitùs exolevit.

Quoniam verò indiſcriminatim Hippocrates dixit *ſuppuratos*, anſâ indè plerique arripuerunt, ut etiã Galenus meminit, de quibuslibet ſuppurationibus in quavis alia Corporis parte habitis intelligẽdũ. Nihilominùs rectè idem Galenus advertit propriè ſuppuratos ab Hippocrate nominari eos, quibus inter thoracem, & pulmonem acervatum pus eſt, quos urere conſueviſſe Veteres adjicit ex Platone comico: Quin & ſequens Aphoriſmus de ſuppurato Hepate ſcriptus, clarè etiam deſignat ſpeciales hîc memorare voluiſſe ſuppurationes, ut conſideranti patet.

APHORISMUS XLV.

Quorum Hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album: evadunt; in tunica enim his pus continetur: ſi vero qualis amurca fluat, pereunt.

SImul hîc Hippocrates aphoriſmum prognoſticũ ab inuſtione ſuppurati Jecinoris proponit, & rationem boni, vel mali eventûs ſuperaddit: inquit enim ita affectos evadere, ſi purum, & album pus fluxerit; quoniam in his pus continetur in tunica, ſeù membrana exteriori jecinoris; ſecus verò, ſi qualis amurca

prodeat; quoniam è converſo pus internam jecoris ſubſtantiam pervaſit, illiuſque parenchyma colliqueſcit. Idipſum habet *in Coacis prænotionibus*, ubi de variis hepatis affectionibus agens, ſpeciatim de inuſtis inquit: *Quibus ſecundùm jecur inuſtis veluti amurca exit, mortale*. Non etenim fieri poteſt, quin jecoris ſubſtantia intimiùs computruerit, ſi pus exinde prodiens putridum, & concretum inſtar amurcæ, ſeu fæcis olei, appareat, eo quòd pravum ulcus ibidem genitum deſignet: ulcera autem in jecoris parenchymate excitata lethalia omninò ſunt.

APHORISMUS XLVI.

Dolores oculorum poſt meri potionem, & aquæ calidæ balneum, venæ ſectione curato.

HIc aphoriſmus non cohæret ei, qui ſcriptus eſt 31. *ſexti* quæ enim hoc loco unum poſt aliud proponuntur, disjunctim ibi, ad dolores oculorum arcendos, commendantur, & quidem rationabiliùs. Hinc non immeritò Galenus interſertum, atque adjectitium hunc, adeoque expungendum opinatur. Neque prætereà congruenter videtur venæ ſectio, poſt meri potionem, & balneum inſtituenda in quocumque oculorum dolore, qualibet ex cauſa indifferenter proveniente, vt conſideranti patet.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS XLVII.

Aquâ inter cutem laborans, ſi tuſſi corripiatur, deſperatus eſt.

DE hoc pariter dictum ſatis ſupra eſt *in commentario aphoriſmi 35 ſexti libri*, ut proinde opus non ſit illa eadem hic repetere; eum igitur locum adeat, qui hujus expoſitionem deſiderat.

APHORISMUS XLVIII.

Urinæ ſtillicidium, & mingendi difficultatem, vini potio, & venæ ſectio ſolvit, incidere autem interiores.

PLerumque urinæ ſtillicidium fit à craſſis, lentiſque ſuccis meatum urinarium occupantibus, atque urinæ exitum impedientibus, ſive iſti cum ipſamet urina permiſti ſint, ſive janitori muſculo impacti; cùmque præter viſcoſitatem, acorem etiam referant, quoniam facillimè fit, ut qui viſcoſi ſunt, acidi fiant, & è converſo, propterea accidit ut ſimul unà urinæ exitum retardent, ac ſtillicidium inferant, atque etiã muſculum ipſum vellicent; & proritent, unde poſtmodùm ſtranguria, vel dyſuria. Hâc eâdem de cauſa evenit ut in horum ægrotantium urinis ſedimenta obſerventur perpetuò ferè mucoſa, carnoſa, & craſſa. His ergo, ad diluendas ejuſcemodi viſcoſitates, ſummè confert vinum meracum, vel largiùs, & ſemel epotũ, vel parciùs, ſed iteratum: eo enim craſſi ſucci geniti diluuntur, ac extenuantur, & fortè inpoſterum gignendi impediuntur, ne fiant, ſi præſertim in reliquis

Digitized by Google

victûs ratio, & uſus ſex rerum nonnaturalium in idipſum concurrens conſulatur. Deſumptus eſt hic aphoriſmus ex 2. *epidem*; & ſcriptus quoque invenitur 6. *aphor.* 36. quare hîc ab aliis denuò interjectus putandus eſt.

Cæterùm quod ſpectat ad venæ ſectionem, & ad ſelectionem venarum interiorum, non tanti eſt, ut indifferenter prodeſſe poſſit in omni urinæ ſtillicidio, niſi ſolùm indirectè, ad deplendam ſeri copiam, vel ad impediendam veſicæ inflammationem, ſi tamen id commodè fieri poſſit.

APHORISMUS XLIX.

Ab Angina correpto tumor, & rubor in pectore ſuperveniens, bonum: extra enim vertitur morbus.

ET hic pariter aphoriſmus repetitus hoc loco invenitur, (ut & alii) induſtriâ forſitan librariorũ, ut anteà dictum; cùm & 6. & 4. *libro aphoriſmorum* de eo ſcriptum ſit.

APHORISMUS L.

Quibus Cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt.

VErbum iſtud *ſphacelari* cunctis Interpretibus nõ modicæ fuit offenſioni. Attentâ ſiquidem preſsâ illius ſignificatione, *ſphacelari*, idem vertunt, ac ſyderari, & corrumpi. Cùm autem benè noſceret̃

non

non poſſe id aphoriſticæ huic ſententiæ commodè adaptari, quoniam ex cerebro ſphacelato impoſſibile eſt patientem revaleſcere, cùm à corruptione interitus inevitabiliter ſubſequatur; propterea Galenus primùm, mox alii deinceps, ſphaceliſmum hîc, veluti diſpoſitionem tantummodò ad ſphacelum, & corruptionem, ſunt interpretati, ut accidit ex intemperie, aut inflammatione, quæ gangrænam, ac ſphacelum præcedere ſolet. At iſti minimè animadverterũt difficulter admodùm, imò nullatenus internoſci poſſe internam hanc Cerebri corruptionem, ut exinde quiſquis, etiam oculatiſſimus, vaticinari queat de interitu intra triduum, vel de convaleſcentia, atque ſalute, ipſo tranſacto, ſubſequutura, quemadmodùm ex hoc aphoriſmo deducendum conſulit Hippocrates: Nam quis unquam, etſi lynceus, id introſpiciet? Sed nec inſuper facile eſt, cerebrum inflammatione affectum tam ſubitò, tranſacto ſcilicet triduo, conſaneſcerē poſſe, quin potiùs contrà facillimum ſit, ut ſolâ inflammatione, imò etiam ſolâ phlogôſi ſuccumbat, inductâ phrenitide cum acuta febre, uti documento Hippocratis, atteſtante quoque experimento, paſſim obſervatur.

A cauſis prætereà internis inductam iſtiuſmodi ſiderationem, quî fieri poterit, ut quis probabiliter conjiciat, fuiſſe ex innumeris potius inflãmationē, & non alias, quæ cęteroqui plures, & variæ eſſe poſſunt; cùm tamen rariſſimè, vel nunquam cerebrum ſuâ ſubſtantiâ inflammationi ſubjiciatur, & in phrenitide potiùs meninges, quàm cerebrum ipſum, inflammentur? Hinc factum, quamobrem Cardanus illud concuſſum, ideſt à cauſis externis, contuſum, vulneratum, commotum, interpretetur, unde cerebrum interiùs læſum magis patere poteſt ſenſibus, tumore, rubore, vel etiam livore, & corruptione.

Et

Digitized by Google

Et quamvis de cerebro concuſſo alibi verba faciat Hippocrates, nil tamen obſtat, quin utrobique in eundem finem idem conſideraverit, ut in uno cauſam externam, & ſigna, in alio prognoſim advertat: Siquidem ab ictu, vulnere, & concuſſione aphonia primùm, mox, ſi corruptio ſubſequatur, mors ſit intra triduum ſucceſſura. Verùm quæ in Cerebri ſphaceliſmo contingunt latiùs idem Hippocrates memoravit 2. & 3. *de morbis* pluribus in locis. Faciunt ad hoc idem quæ ipſemet *in Coacis prænotionibus*, Celſus *lib.* 8. *cap.* 9. & Galenus 2. *de locis affect. cap.* 7. de Cerebri ſphacelo edocent, quos vide. Cæterùm, ſphacelato Cerebro, interitus imminet ob affectæ partis dignitatem; & quidem infra triduum, cùm diutinum tempus læſa Cerebri ſubſtantia ferre non poſſit: Poſt hoc tempus verò ægri evadunt, non quòd illud gagrænâ liberetur, ſed quòd concuſſio tanta non fuerit, ut gangrænam, & ſphacelum intulerit.

APHORISMVS LI.

Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quòd in capite inani. Aër enim intus contentus extrà erumpit: ſonat autem, quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.

Conſiderat hîc Hippocrates ſternutamentum veluti malè affecti cerebri ſymptoma, per quod, & qualitas ægritudinis ejuſdem internoſci poſſit, & exuperantis humoris locus, & modus excretionis. Cunctis enim notum, non tantùm hâc de cauſa, ſed ex multis aliis, tum internis, tum externis excitari ſternutamentum, ut propter eà quæcumque aut irritando,

Digitized by Google

do, aut gravando, tum Nares, & Olfactûs ſenſoria, tum etiam quæ Cerebri meninges vellicant, & compungunt, valeant ad ſternuendum laceſſere, de qua re latiſſimè Galenus *2. de ſymptomat. cauſis cap. primo*, aliique Doctores paſſim. Quoties ergo Caput, Cerebrũque ſecundùm corticem ſeroſis, lymphiciſque ſuperfluitatibus gravatur, atque ad organa olfactus per ſenſientes meninges illos protrudere potis eſt, ex anguſtis, occluſiſque meatibus in patentiores propellẽs, ſternutamentum inducit, & ſonum edit. Quare ex illo cerebrum indicatur ſuperfluitatibus iſtiuſmodi gravari, atque ad earundem expulſionem impelli, non ſine manifeſto plerumque juvamento. Accidere autem illud dicitur ex calefacto cerebro, aut humectato inani ſpatio, quod partem cerebri anteriorem, & cranium intereſt; ſiquidem niſi humor lymphicus, ac ſeroſus exinde extillans concaleſcat, & acritatem, vellicationemque contrahat, proculdubiò ſternutamentum non fit, quemadmodum experimur in gravedinibus, & coryzis, quæ tunc ſternutamentis ſociantur, cùm materia per nares effluens acris, & mordax eſt: quod etiam palàm fit, cum in imminentibus catarrhis ab humefacto capite, aërem calidiorem inſpiramus, & halitus odoriferos, aut ſolares radios, affatim excipimus. Cæterùm ſonitus in ſternuentibus fit, erumpente cum impetu è naribus, veluti ex anguſtis loculis, in apertum aëre, ſive flatu, aëri analogo, concurrente in idipſum motu thoracis vehementiùs expirantis; in multis enim ſimilitudinem magnam referunt ſternutatio, & tuſſis, ut benè explicat hîc Scholiaſtes Hollerii. Denique ſternutamentum ut ſalutare ſit, & levamen Cerebro, imò etiam pectori afferat, cũ exitu fluitantis humoris, aut craſſioris muci eſſe debet; nam ſi inaniter contingat, & iteratò, ſine ulla humoris eductione, malum omen eſſe conſuevit, ut in pe-

ſtilentiis : tunc enim vel à maligno, irritanteque miaſmate fit, vel ſi quis humor ineſt, ſternutamenti concuſſione, ob aëris exſuctionem internam potiùs Cerebri ſubſtantiam pervadit,& Apoplexiam infert.

APHORISMVS LII.

Quibus Hepar vehementer dolet, iis febris ſuperveniens ſolvit dolorem.

SExto libro *aphoriſmo* 40.dixerat, dolorem in hypochondriis,febre ſuperveniente ſedari; nunc de dextro ſolùm meminit,ubi Jecur jacet. Sed num reverà de dolore jecoris ſubſtantiam occupante,an potius partes eidem adnexas, hoc loco intelligat, dubitari poteſt; Etenim non tam facilè quis ſibi perſuadebit,ſuperveniente febri dolorem in Jecore inductum exſolvi,ſi ipſius parenchyma affectum fuerit, tumore præſertim inflammatorio, qui per febrim potiùs exaſperaretur, vel in ſuppurationem vergeret. Hinc non abſre putavit Mercurialis legendum,*circumdolet*,non *dolet*, ut partes dolentes jecori circumpoſitas potiùs deſignaret,nõ proprias ejuſdem.Verùm ſi dolor jecur afficiens ex obſtructione ſit, quemadmodùm ex ſenſu gravante, vel attollente ſolùm, ut ex tenui materia conjicere licet;proculdubio tunc etiam febris ſuperveniens juvamento eſſe poterit, quippe per febrim impactus ibidem humor craſſus, & hærens diluitur, meatus aperiuntur, & aliò, puta ad inteſtina,vel ad renes,& veſicã ille deducitur;ac ſi fortaſſe ex adverſo tenuis fuerit,facillimè diſſolvitur,& evaneſcit.Febris autẽ debet nõ pręcedere,ſed ſupervenire; ſi enim dolorem præcederet, vel comitaretur, illum veluti ab inflam-

inflammatione, vel phlogoſi dependentem argueret; ita neque eumdem ſolveret, ſed potiùs augeret, & mali morbi indicium foret, adeòque periculo non vacaret.

APHORISMUS LIII.

Quibus à venis ſanguinem mittere confert, iis Vere venam oportet ſecare.

SImilis aphoriſmus ſcriptus eſt *lib.6. textu* 47. propterea ejus expoſitionem omittimus, & ad illum locum lectorem amandamus.

APHORISMUS LIV.

Quibus inter ventriculum, & ſeptum tranſverſum pituita repoſita eſt, & dolorem affert, non habens viam ad alterum ventrem: iis per venas in veſicam pituitâ verſâ, ſolvitur morbus.

QVinam ſit iſtiuſmodi locus inter ventriculum, & ſeptum tranſverſum, qui pituitam collectam continere valeat, illamque deinde ad veſicam deducere, ex Anatome nondum patuit. Sunt tamen ex Hypochondriacis nonnulli, qui paſſim de fluctuante aquâ, veluti in utre concluſâ, per eas partes, conqueruntur, ac perpetim illam undantem, & ſurſum deorſumque vergentem exaudiunt, atque aliis manu commotam, exaudiendam

præbent: ſed num reverà illa aqua ſit, vel aqueus, & flatuoſus liquor, & ubi includatur, perſpectum non eſt. Vivit adhuc Nobilis quidam Vir, qui adeò ſe hoc ſymptomate moleſtari ait, ut nil pejus ſe pati exiſtimet, ac multùm in ejuſmodi fluctuatione verecundetur. Fatetur tamen ad plures hebdomadas illam aliquando quieſcere ſolere, redditâ nimirum per id tempus vrinâ copioſiori.

Hinc ſuſpicari fas eſt, ut quemadmodùm in Hydropicis non rarò ſerum ad vias urinæ deducitur, & quidem ſalubriter: ita quoque in his pituita, ſive lympha craſſa, inter ventriculum & lienem collecta, ac poſtmodùm diſſoluta in veſicam delabi poſſit, & cum profectu patientis, ſiquidem eâ parte, qua ventriculi fundum lienem reſpicit,& colon inteſtinũ, humores in hypochondriacis colligi ſolent, ſibi locũ facientes. Quod autem Hipp. dixit *per venas*, intelligendum vel de arteriis, vel de lymphaticis vaſis, cùm paſſim apud Veteres, canales omnes corporis, venæ appellari conſueverint, ut aliàs quoque dictum. De reliquo cùm dolorem affert collecta illìc pituita, in vias vrinæ efferri poteſt; quoniam tunc per fermentationem, ſuique diſſolutionem, fluidior reddita vaſa illa ſubire poteſt, & foras educi, præſertim ſi lienem ipſum pervadat, indeque per renes egeratur.

APHORISMUS LV.

Quibus Hepar aquâ plenum in Omentum eruperit, iis venter aquâ repletur, & moriuntur.

QVi per Omentum, atque Omenti meatus, in Renes, & Veſicam pituitam in antecedenti apho-

aphoriſmo memoratam deduci poſſe explicant, non incongruenter moventur ex his, quæ in hoc aphoriſmo ab Hippocrate, de aquâ in hepate collecta, atque per vias urinæ excreta referuntur: Nam quâ ratione jecur aquâ repletum poteſt per Omentum exonerari, pariformiter quoque poterit collecta inter ſeptum transverſum, & ventriculum per eoſdem ductus in veſicam deferri. Porrò id experimentis frequenter comprobatur, ſed per quos ductus huc uſque neſcitur. Sagax autem, & perita Natura ſcit mille ſibi parare vias, per quas ſeipſam exoneret.

Repletur hepar aquâ ex vaſis lymphaticis illuc confluentibus, & plerumque hydatides innumeras excitantibus, quæ ubi nimiùm diſtentæ, ampliùs expandi non poſſunt, & aquam ſtagnantem continere, in omentum, quod hepati, & ventriculo ſuperincumbit, illam exonerant: unde Omentum ipſum ſuâ naturâ adipoſum, ab ejuſdem ſalſilagine acri, & erodente dirumpitur, atque vniverſam aquam in ventrem, ideſt in abdominis cavum effundit, & hydropem, Aſcitem dictum, excitat. Exinde autem ſequitur ægrotantis interitus, tum à gravi jecinoris læſione, atque hydatidum eruptione, tum ab omenti eroſione, ubi ulcus inſanabile exoritur, tum denique à mala ejuſdem lymphici humoris qualitate, ſalſa, & erodente, quæ diuturnâ ibidem morâ, reliqua adjacentia viſcera, præſertim verò inteſtina labefacit, & mortificat; cùm potiſſimùm nullo aditu remeare is poſſit, aut per patentes ductus foras educi. Hinc Antiquis in uſu fuit Paracenteſis, quæ cum non minoris periculi fuerit obſervata, quàm morbus ipſe, à Recentioribus nunc tandem omiſſa eſt.

Digitized by Google

APHORISMUS LVI.

Anxietudo, oſcitatio, horror, vinum, æquale æquali potum, ſolvit ægritudinem.

Idem refertur 2. epid. 5. 6.

QVàm in multis conferat vinum, præſertim moderatè ſumptum, non eſt ut diutiùs hîc ſuadeam, cùm cæteroqui cunctis notum ſit ſummum eſſe medicamentum, imò medicamentorum omnium maximum, de quo pluries Hippocrates verba facit, illiuſque utilitates magnoperè commendat. Speciatim autem hoc loco docet medelam eſſe anxietudini, oſcitationi, & horrori, quæ licèt ſæpenumerò ægritudines periculoſæ non ſint, ſolent tamen non rarò eſſe nimiùm moleſtæ, & ſæpeſæpius ſtomachi, atque ventriculi malè affecti ſymptomata, contumacem, hærentemque cauſam, nervos proritantem indicantia, quæ niſi citò detergatur, diſſolvaturque, pejora planè incommoda ſolet afferre. Eſt autem Anxietudo faſtidium illud in imo ventre, quo patientes huc, illucque ſe jactare coguntur, cùm ſitum commodum quieſcendi non inveniant, etiamſi lecto decumbant. Id verò illis accidit ab hærente, glutinoſoque ſucco, plerumque acido, & auſtero, qui ſimul vellicando, & tranſitum reliquis humoribus impediendo, quandoque etiam per flatus diſtendendo, ingentem moleſtiam excitat, ut patientes loco ſtare non ſinat. Non diſſimiliter Oſcitatio fit, cùm in ipſa nervi quoque per ventriculum diſperſi, atque in inteſtina transfuſi, pariformiter laceſſiti, alios, & alios ſibi reſpondentes commovent, & muſculos faucium, oris, & mandibularum, ad ſe retrahendum proritant: quod plerumque accidit cùm inſomnes, diſſolutionem

exa-

Digitized by Google

exactam ciborum minimè peregimus, nec vapores per cerebrum, & nervos diffuſos, convenienti ſomno, diſcuſſimus. Horror denique, ut alias à Nobis dictum, à craſſis, acidiſque ſuccis in fermentationem indebitam adactis, quemadmodùm in Quartanis febribus, provenit. Porrò his omnibus vinum, & quidem meracum ſummoperè conferre poteſt, diſſolutis nimirum, detractiſque ſuccis illis craſſis, & tenacibus, quorum causâ ventriculus, atque inteſtina laceſſuntur. Atquî ſubdit Hippocrates, pari aquæ portione commiſtum potandum eſſe, tum ut acidum illorum ſuccorum retundatur, & tenacitas eorumdem meliùs diluatur; tum denique, ne totum in vapores exolutum, caput petat, & craſſitiem illam ſuccorum minùs efficaciter detergat. Miſtio autem variari poteſt, pro variâ vinorum conditione, ac virtute. Poſtremò inquit ægritudinem ſolvere; ideſt non ſolum ſymptomata iſta delere, verùm etiam cauſam eorumdem abſtergere, concoquere, & ſuperare.

APHORISMVS LVII.

Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt: iis ſuppuratione factâ, & eruptione, ſolvitur dolor.

HIc etiam aphoriſmus alibi ſcriptus eſt 4. *lib. aphoriſm.*, atque ibidem à Nobis expoſitus; quare ad eum locum lectorem remittimus.

APHORISMUS LVIII.

Quibus Cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.

V. etiam 1. de morbis.

HAnc eandem ſententiam, & latiori quidem ſermone exaratam, habet Hippocrates *in Coacis prænotionibus*, ubi, *quibus cerebrum*, inquit *concuſſum fuerit, & doluerit, percuſſis, aut aliàs lapſis, hi ſtatim voce privantur, & neque vident, neque audiunt, & plerumque moriuntur*. Experimentis quoque confirmatam eandem proponit 5. & 7. *epidemiorum*, in fœmina quadam palmâ manûs ab alia percuſsâ, & in eo, qui à Macedone lapide ictus fuit. Quamobrem ab externis cauſis concuſſionem hanc induci oportere manifeſtè liquet, ut antea etiam adnotavimus. Iſtos autem aphônos fieri neceſse ſubdit; quoniam à cerebri concuſſione nedum ſpiritus tumultuariè commoventur, & confunduntur, verùm etiam mole ſuâ cerebrum conturbatur, & quâ parte nervis originem tribuit, vel potiùs in illis elongatur, ingentem patitur perturbationem, ut propterea loquelæ, auditioni, ac viſui impedimento fiat, cùm nervi ad loquelam, auditum, & viſum præſertim pertinentes, proximè à cerebro ipſo dimanent. Contingit tandem hos plerumque mori, ſi non ſtatim, vel intrà triduum, quod ſummum, reſipiſcant; ſiquidem ultrà hoc tempus, neque cerebri læſionem gravem fuiſſe argumento eſt, neque nervorum originem, ſtuporem, vel corruptionem ſubiiſſe, ut de corrupto cerebro anteà dictum.

APHO-

APHORISMVS LIX.

Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit: Fames enim corpora ſiccat.

NOn de qualibet humida Corporum conſtitutione aphoriſmus hic intelligendus, ſed de excedenti, extraneâ, & præternaturali: quippe moderatè humidi, atque innatâ, primigeniâ, & radicali, ut vocant, humiditate præditi, ſicuti in ſiccam conſtitutionem deflectendi non ſunt; ita neque fame diutinâ macerandi: id enim eſſet illos haudquaquàm in ſalubritate tutari, ſed potiùs in ægritudines, & quidem pernicioſiſſimas, transferre. Corpora itaque excedenter humida, & excrementis ſcatentia ſeroſis, ſeu pituitoſis dictis, ut in meliorem conſtitutionem reducantur, exiccatione egent, adeoque fame, ne in morbos humefacientes labantur, præſeruanda ſunt.

Debent pariter iſtiuſmodi corpora, in carnibus, imò in cunctis partibus, humidis ſuperfluitatibus ſcatere; nam ſi in una tantùm, aut in altera parte humida comparerent, haudquaquàm fame, veluti re uniuerſum corpus exiccante, tractanda forent; quamobrem jure optimo ab Hippocrate dictum; *Carnes habentibus humidas*, & quidem non ſolùm muſculares, & externas, ſed & internas quoque, imò etiam parenchymata viſcerum, ut ex illis ſuperfluæ vndequaquè humiditates abſumantur. Quin & ab articulis eaſdē exolvendas eſſe, docuit idem Hippocrates *lib. de Articulis*. Hinc rheumatici, tuſſiculoſi, podagrici, hydropici, aliique, plurimùm ab illa juvari ſolent. Famem autem his dixit adhibendam, non omnem, ſeu à quocumque cibo abſtinentiam, ſed moderatam ſolummodò ciborum ſubtractionem, præſertim eorum, qui hu-

humores adjiciunt; nam qui illos potiùs detrahunt, atque abſumunt, commendari poſſunt. Sub nomine famis, ſitim quoque comprehenſam intelligere licet; etenim proportionaliter, ad ſalutem conſervandam, qui modicè edunt, parcè etiam bibere debent; unde quibus detrahenda indicitur ciborum copia, diminuta quoque cenſetur potulentorum aſſumptio. Atqui propoſuit hîc ad exiccanda humida corpora Hippocrates famem potiùs, quàm cætera alia, ſive alimenta, ſive medicamenta, quippe illa inſenſibiliter, & citrà viſcerum noxam, æqualiter Corpus univerſum in meliorem ſtatum revocare poteſt: reliqua verò omnia, tam ex Prophylaxi, quàm ex Therapeja, deſumpta, ut ſunt exercitia, vigiliæ, diuretica, diaphoretica, & cathartica medicamenta, vel non æquè cunctis partibus opitulantur, vel magis officiunt, quàm proficiant, ut benè etiam advertit Cardanus.

APHORISMUS LX.

Si febre correpto, tumore non exiſtente in faucibus, ſuffocatio repentè ſuperveniat, & non poſſit devorare, niſi vix, lethale.

APHORISMUS LXI.

Si febre correpto collum pervertatur, & devorare non poſſit, tumore non exiſtente in collo, lethale.

APHO-

APHORISMUS LXII.

Ubi in toto corpore fiunt mutationes, & corpus refrigeratur, & rurſus caleſit, aut calorem alium ex alio commutat, longitudo morbi ſignificatur.

INveniuntur quoque ſupradicti tres aphoriſmi deſcripti in 4. *libro*, propterea non eſt ut hoc loco repetantur. Ut moles hujus libri pluralitate aphoriſmorum excreſceret, ab aliis adjectos credere eſt, ut & plurimos alios inferiùs appoſitos.

APHORISMUS LXIII.

Sudor multus calidus, vel frigidus ſemper fluens, repletionem humoris eſſe ſignificat, abducere igitur oportet, robuſto quidem supernè, debili verò infernè.

ET hic etiam ibidem eſt notatus, atque expoſitus; niſi ſolùm quòd hîc adjecta eſt ſudoris iſtius curatio per humoris nimirum ſuperabundantis evacuationem, & quidem in robuſtis corporibus per ſuperiora, ideſt per vomitum, in debilioribus verò per dejectionem, habito ſcilicet reſpectu ad tolerantiam patientis.

APHORISMUS LXIV.

Febres quæcumque non intermittentes, ſi tertiâ die fortiores fiunt, periculoſæ: quocumque autem modo ſe remiſerint, ſignificant, quòd non ſunt periculoſæ.

Digitized by Google

APHORISMUS LXV.

Quibuſcumque febres ſunt longæ: iis vel tubercula, vel ad articulos dolores decumbunt.

APHORISMUS LXVI.

Quibuſcumque tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt: ii cibo pleniore utuntur.

ALibi quoque appoſiti, & explanati ſunt 4. *lib. aphoriſmorum.*

APHORISMUS LXVII.

Si *quis cibum febricitanti dederit: ſano quidem, robur, laboranti verò morbus.*

HAudquaquàm de cibo cuicumque ægrotanti exhibito, ſed dumtaxat febricitantibus, & quidem acutè, ſcriptus eſt hic aphoriſmus; nam in his ſemper gravior noxa pertimeſcenda eſt à cumulatis excrementis, & à Naturæ diſtractione; nec inſuper de quocumque cibo, ſed ſolùm de eo, qui ſanis offerri ſolet, unde proculdubio damnum majus, graviuſque ſequitur, ſi fortaſſe febrientibus offeratur; quippe ſicuti ſanis corporibus is converſus in alimentum robur addit, ita febricitantibus, aut ſimili aliâ ægritudine affectis in malos humores tranſmutatus, morbum fovet. Quod ſanè cunctis notum.

Digitized by Google

Id tamen peculiariter adnotandum, carnium eſum fortiores reddere animantes, ut ſunt Lupi, Urſi, Leones, Accipitres, Aquilæ, aliæque carnivoræ; contrà verò quæ herbis veſcuntur, ut pecudes, debiliores ſunt. Et licet Cameli, Elephantes, Equi, plantis nutriti fortes etiam obſerventur; illæ tamen exarefactæ ſunt, & ſubſtantiæ longè ſolidioris, ac vegetioris, ut cardui ſiccati, ſchœnãthi, ſimileſq; Boves deniq; promiſcui paſtûs, cùm fœnu veſcuntur, aridiſq; herbis, fortiores obſervantur, cùm verò virentibus utuntur, imbecilliores, quamquàm & iſtæ ſolidioris quoque ſubſtantiæ ſint, ut Lupini, Rapa, &c. Quo autem tempore virentibus herbis tum Boves, tum Equi paſcuntur, licet pingueſiant, non tamen æquè benè vigorantur. Hinc commodùm animalibus pro ratâ, & uſu propriæ paſtionis, dentes, mandibulas, muſculos temporales, aliaq; inſtrumenta ad atterendos, & conficiendos cibos magna, & valida, vel minora, & laxiora providit Natura, ut conſideranti palam fieri poteſt.

V. Gal. 11. de uſu part. c. 2.

APHORISMUS LXVIII.

Quæ per veſicam excernuntur inſpicere oportet, ſi talia ſunt, qualia ſanis excernuntur. Quæ igitur minimè ſimilia ſunt his, hæc morboſiora. Quæ verò ſunt ſanis ſimilia, hæc minimè morboſa.

Et hunc pariter aphoriſmum ſuſpicatur Galenus Hippocratis non eſſe, cùm non habeat elocutionem Hippocratico ſtylo convenientem. Sed & neque magnum quid, aut in Arte reconditum, continere videtur, imò potiùs cunctis obvium atque manifeſtum.

Verùmtamen habet quoque quidpiam, quod cautũ reddat Medicum in judicandis excrementis è morboſis corporibus prodeuntibus: Nam ſi ea ipſis congruant, dum benè valebant, non ſolùm morboſa dici non poterunt, ſed non magnum eadem corpora receſſum à naturali ſtatu feciſſe demonſtrant. Sic pleriſque in uſu eſt, cùm benè valent, urinas mingere perpetuò crudas, ac decolores; ſi in ſtatu morboſo tales quoque inſpiciantur, meliores planè erunt, quàm ſi ab illo conſueto ſtatu receſſerint. Sic contrà alii aliis urinarum egeſtionibus ſunt naturâ affecti, ut eo modo benè, contrà verò malè ſe habeant. De ejuſmodi autem ſimilitudine, atque diſſimilitudine excretorum in ſtatu ſano, & morboſo meminit quoque idẽ Hippocrates *lib. de officina Medici*, & *initio prognoſticorum*, & Galenus ex mente Platonis *9. de plac. Hipp. & Plat. cap.* 1. Cõferri huc quoque poſſunt, quæ idem Hippocrates protulit *6. epidem. ſectione* 7. ubi quæ à Medico ſint in ægrotantibus conſideranda, pluribus edocet, ſed præſertim *quæ, & ex qualibus qualia fiant, &c.*

APHORISMUS LXIX.

Et quibus dejectiones, ſi ſtare permiſeris, & non moveris, veluti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca ſint, paucus eſt morbus: quod ſi multa, multus: iis confert alvi purgatio; quòd ſi alvo non purgatâ dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.

SI quis unquam alius aphoriſmus, certè hic non levem ſui ſuſpicionem præbet, fuiſſe ab alio, quàm

quàm ab Hippocrate hic interſertum, cùm præter nimiam prolixitatem, & verborum incompoſitionem, nil quidpiam novi, utilis, aut commendabilis in Arte contineat, ut propterea meritò à Galeno, cæteriſque Commentatoribus adjectitius reputetur. Et quidem, ſi ſtrigmenta, ſeu ramenta in excretis, ſive per urinam, ſive per fæces conſiderat, quæ modica modicum morbum, vel potiùs modicam morbi cauſam, & multa copioſiorem ſignificant, cur eſt ut ſubſtantia, aut ſuperſtantia obſervanda proponat, illaque ſtare, non autem movere præcipiat? fortè quia ſub his conditionibus malitiam minuant, vel adaugeant, & morbum leviorem, vel deteriorem prænuncient? Planè ſi ab illorum præſentia, & copia, morbus gravior portenditur, parùm, vel nihil referet, ſi ſtare, vel moveri permiſeris, atque ea, vel ſuperſtare, vel ſubſiſtere obſerventur; ſed & neque conſonat, quod pro curatione ſubjicitur, conferre his alvi purgationem, ſi præſertim ſtrigmenta, aut ramenta inteſtinorum hîc notata intelligantur, quippe hæc nonniſi in ferinâ, ac protractâ dyſenteriâ comparere ſolent, in qua alvi purgatio tuta non eſt, quæ cæteroqui à multitudine ramentorum valida, & copioſa deſideraretur, ut illa penitùs depellerentur. Denique quòd à ſorbitionibus alvo non purgatâ majus damnum ſit ſubſequuturum, jam dictum generaliori ſermone 2. *aphor. text.* 10. *Impura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes*; unde nil novi videtur hîc adjectum: quamvis & hoc ſuam quoque patiatur limitationem, ut ibidem, & alibi, à Nobis eſt animadverſum. Quin & Galenus in commentario ſcitè admonet, neque omnes ab hujuſmodi ſorbitionibus lædi, neque priùs eos purgare neceſſarium eſſe, atque adhuc minùs, quibus aliquid urinis inſertum

eſt,

eſt, quod ſtrigmenta referat; ſed legatur idem Galenus.

APHORISMUS LXX.

Quibuſcumque cruda infra dejiciuntur, atra bilis ineſt: ſi plura, major: ſi pauciora, minor eſt morbus.

ET hic pariter aphoriſmus adjectitius creditur, quippe qui à pleriſque Cōmentatoribus penitùs omiſſus, ab aliis inexpoſitus referatur. Continet enim ſententiam vel nunquam praxi reſpōdentē, vel falſitatis ream. Si tamen unquàm id expertum, aliam planè cauſam recognoſcit cruditas excrementorum deorſum apparens, quàm Atræ bilis dejectio. De qua Nos alibi latiorem ſermonem inſtituimus.

APHORISMUS LXXI.

Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, ſanguineæ, biliosæ, & fœtidæ, omnes malæ. Cùm verò benè excernuntur, bonum eſt, & per ventrem, & per veſicam: & ubi aliquid ſecedens ſteterit non purgatum, malum.

APHORISMUS LXXII.

Corpora oportet ubi quis purgare voluerit, fluida facere; & ſi ſupra velis fluida facere, ſiſtere alvum; ſi verò infrà, humectare.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMVS LXXIII.

Somnus, vigiliæ, utraque modum excedentia, morbus.

APHORISMVS LXXIV.

In febribus non intermittentibus ſi exteriora frigent, interiora uruntur, & febris habeat, lethale.

APHORISMVS LXXV.

In febre non intermittente, ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium pervertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & jam debilis ſit; quidquid horum fuerit, lethale eſt.

APHORISMVS LXXVI.

A pituita alba, aqua intercutem ſupervenit.

APHORISMVS LXXVII.

Ab alvi profluvio difficultas inteſtinorum.

APHORISMVS LXXVIII.

A difficultate inteſtinorum, lævitas inteſtinorum ſupervenit.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS LXXIX.

A corruptione, abſceſſus oſſis.

APHORISMUS LXXX.

A ſanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio ſupra.

APHORISMUS LXXXI.

Qualia fuerint veſicæ, aut alvi excrementa, & ex carnibus, & ſicubi alibi à Natura Corpus exierit, ſi parum, paucus eſt morbus; ſi multum, multus, ſi valdè multum, lethale eſt.

RElīqui iſti X. Aphoriſmi hîc adjecti alibi ſparſim in aliis ſuperioribus libris deſcripti inveniuntur, ibiq; pariter à Nobis expoſiti, ùt propterea opus non ſit denuò, ac inutiliter illos repetere, ac explicare. Hinc clarum, ac manifeſtum eſt, librariorum, aut quorumvis aliorum operâ, peractum, ut majorem fortaſſis in molem VII. hic liber excreſceret, quòd ex his X. ultimis, ſatis ſuperq; patere poſſit. Quare hîc eſto finis.

Cęterùm plurimas alias Hippocratis ſententias, & quidem ad Rem Medicam utiliſſimas, noſtris temporibus ſelegit accuratiſſimus Vir Iacobus Sponius, atq; in unum volumen redegit, ſuisq; commentationibus adeò illuſtravit, ut alîus non egeant explanatione. Sub tit. Aphoriſ. Novi.

Finis Libri Septimi.

APHO-

Digitized by Google

APHORISMUS

UNICUS, ET SINGULARIS, EX VIII. LIBRO DEPROMPTUS.

Quoſcumq; morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: quos verò ignis non ſanat, hos ſanari non poſſe putato; vel hos incurabiles exiſtimari oportet.

ETſi Aphoriſmus hic in claſſem reliquorum redactus non inveniatur, ſed inter aliquot alios VIII. libri relatus, proindeq; adjectitius, & ſpurius ſimul cũ iiſdem creditus ſit; placuit tamẽ nobis ſingulariter pręcæteris ſeligere, utpote qui ſupra reliquos (ſive Hippocrates, ſive alius quiſpiã ejus Author ſit) quiddã memorabile magis, magiſq; cõmendabile complectatur. Etenim quæ hactenus ad morborũ ferè omnium curationem explanata ſunt, hoc unico, veluti per epitomen, admirabili ſanè peroratione, videntur comprehenſa, ut hinc ſaltem noſcant Medici, per quæ rerum medicinalium genera vagari debeant, ut Therapeiam univerſam expleant, & abſolvant, quæq; fortaſſis uno Remediorum genere mala cedere non obſervaverint, alio, aliove ſubigere adnitantur; quod primum, ac ſupremum eſt totius rei Medicæ opificium.

cium: Quòd ſi neque his morborum contumacia, ac nequitia ſubjiciatur, immedicabiles illi cenſendi ſint, utpote Artis miniſterio non ſubigibiles, & Naturam omnimodè impotentem, abjectamque arguentes. Et quamvis hic partem ſolummodo Medicinæ Chirurgicam amplexari, atq; ad ejus claſſis morbos curandos pertinere videatur, cùm Ferrum, ac Ignis nonniſi in vulneribus, ulceribus, tumoribus, aliiſq; ſimilibus, adhiberi ſoleant; ſi tamen res exactiùs penſitetur, ad univerſam Medicinam faciendam eundem ſpectare non incongruè exiſtimabit, qui perpenderit cum Hippocrate omnem morbum ulcus eſſe, aut ulceris conditionem præſeferre, ſive præſens, aut imminens, & ſive apparens, ac conſpicuum, ſive latens, & inconſpicuum illud ſit. Accedit, quòd gravis ſententia hæc ad plurimos, innumeroſq; ferè morbos valde conducibilis eſt; quin & ſtatuta per ipſum ſeries, ac methodus applicabilium medicamentorum, adhuc ex Ferro, & Igne, ac igneis, & ignitis rebus, veluti extremis ſummiſq; Medicinæ præſidiis, deſumptorum, non poterit non eſſe plurimùm cunctis Medicis fructuoſa.

Et quidem primò ex medicamentis extrinſecùs admotis, puta lituris, inunctionibus, cataplaſmatibus, cerotis, emplaſtris, aliiſq; ſimilibus; mox etiā ab interiùs aſſumptis, catharticis, tum vomitum, tum dejectionem moventibus; itemq; diureticis, diaphoreticis, incidentibus, attenuantibus, aperientibus, diſſolventibus, temperantibus, corrigentibus, roborantibus, cæteriſq; & tum cephalicis, tum cardiacis, tum ſtomachicis, tum thoracicis, tum hyſtericis, idq; genus aliis, plurimi, ac innumerabiles morbi tolluntur, ut ex praxi therapeutica, & pharmaceutica. Itemque Ferro tum ſimplici, tum candenti, diverſimodè incidente, ſecante, terebrante, abradente, ſcalpente: ut in tumoribus, apoſtematibus, abſceſſibus, gangrænis, ſphace-

lis,

lis,fracturis, contuſionibus,&c. Tandem Igne tum actuali,ut vocant, tum potentiali, igneis, ac ignitis rebus,& igneâ vi uſtionem, rubificationem,veſiculas, eſcharam,aliudve ſimile excitantibus; itemque thermis,hypocauſtis,laconicis,tam naturalibus,quàm artificialibus, ex ſulphure, mercurio, ſale ammoniaco, cãphora, gummi quocumque,ac ſpiritu vini, vel ſimplici,vel medicato, aliiſq;,ferè omnes humani corporis affectiones indiſcriminatim abiguntur.

Sed poſthabitis iis,quæ ad Medicamenta,& Ferrum attinent:de iis enim aliàs dictum;& aliunde

. . . . Immedicabile vulnus

Enſe recidendum eſt,ne pars ſyncera trahatur. Ovid. 1. Metamorph.

Profectò Ignis in uſum Medicum adhiberi ſolet, ac poteſt, leni, blandoq; calore, ad rarefaciendam cutim ſolummodò,aut calore vehementiori ad attenuandum,diſſolvendum, & ſudorem promovendum, atq;ad cutis,& partium ſubjectarum rubificationem; poros à propria figura immutando, humores ſubſtratos figendo,& cutim corrugando: itemque ad cruſtã ibidem,& eſcharam inducendam:ad ambuſtionem,& ulcerationem ſive cutaneam ſolùm,ſive etiam muſcularem,ac profundiorem,ut in uſtionibus.

Unde autẽ noſter hic Ignis tantam vim, atque ſupra reliqua omnia agentia naturalia inſignem potentiam, & efficaciam nactus ſit, ut cunctis primum diſſolvens,ſummumq;conſumens eſſe dicatur;& unde ortum ſumpſerit, curioſum eſt quæſitum.

Et ſanè crediderim ab incomparabili igneâ Solis activitate originẽ ſumpſiſſe,ut quemadmodũ ætheréæ naturę Sol eſt,ita quoq;vis,&efficacia noſtri Ignis, qui ejus conditionem participat, longè præcellentior ſtatuenda ſit quacũq;alia ſublunaris cujuſvis Agentis virtute, ut proinde quã vim facultatẽq;apud nos hic exerit,illã planè à Sole,Agente ſupremo,mutuatus eſt;

eo quòd non aliunde Ignem hunc noſtratem apud homines invectum,excitatumq;putare eſt, quàm à mutuatâ per Solis radios igneâ cōmunicatione; unde nō abſre fabulam Promethei ortam ſuſpicari licet, de facula è Solis globo,Minervæ conſilio,ereptâ , ut Mythologi commenti ſunt,& Horat. 1. *Carmin.*cecinit:

Audax Japeti genus

Ignem fraude malâ gentibus intulit.

Etenim Sol ingens, & vaſta ſolidi conglobatiq; Ignis moles eſt,ex tenuiſſimis, puriſſimis,atq;ſummè mobilibus particulis compacta , quæ cùm circa proprium axem aſſiduò revolvatur, ac motu rapidiſſimo cieatur,propterea fit,ut ignea in orbem ſpicula(ætheream ſimul, & aëream regionē ſibi proximè attiguas, veluti per rectas lineas,cōmovendo,& agitando)quæ radios appellamus,quaquaversū videatur ejaculari, cōmunicatâ interea Orbi univerſo,calefaciendi, urēdi,atq;illuminandi virtute.Cūq;Aër nobis circūfluus modò craſſior,&opacior,modò tenuior,ac purior,pro varietate halituum, & vaporum per ipſum interſperſorum,fieri ſoleat; proinde etiam evenit,ut calor in terris urgentior, intenſiorq;quandoque perſentiatur; aliquando verò ab eorundem craſſitie , conſtipationeq;plurimū infringatur, & hebetetur,& prout directè,reflexè , vel refractè radii ipſi in terram incidunt. Atq;hinc etiam fit,cur radii ſolares,quò Sol ipſe vertici noſtro proximiùs accedit , potentiores, efficacioreſq; perſentiantur, quoniam tunc perpendiculariter ferè incidentes,rectâ penè quoq;reflectuntur,atq;pluribus & geminatis irradiationibus aërem alterant,& calefaciūt, attenuatis ſimul unà diſcuſſiſq; magis vaporibus per illū diſperſis.Quāquā & in hoc conſiderabilis plurimùm eſt Terræ habitabilis varia habitudo: nā;campeſtria loca,ad Meridiem,& Auſtrum expoſita, ſulphureis, aut aluminoſis mineris referta,longè calidio-

diora obſervantur ; contrà verò montana , aut ad Boream poſita, etiamſi illa intra Zonam temperatam jaceant . Sic apud Nos, ad oras Amalphis, & Surrenti ſitæ urbes, & oppida inter montes, ingens, & intolerabile frigus ſubeunt , adhuc Æſtate mediâ , cùm aliarũ in plano ſitarum urbium incolæ æſtum exurentiſſimum patiuntur .

Igneum autẽ globum eſſe Solem teſtantur quoq; plurimi Veterũ SS.Patrum, quos recollegit P.Scheinerus , cohæretq; Sacer textus *Eccleſiaſt.cap.43.* ubi dicitur : *Vas admirabile*(quod Sol eſt) *opus Excelſi, in meridiano exurit terram, fornacem cuſtodiens in operibus ardoris*: & in ſacris hymnis canit Orthodoxa , & Catholica Eccleſia . In Roſ. Urſ.

Jam Sol recedit igneus.

Et alibi :

Quarto die, qui flammeam
Dum Solis accendis rotam .

Idipſum oſtendunt apertiſſimè ſpecula uſtoria , per quæ radii Solis , quò plures, & confertiores diffunduntur, eò quoque uſtiones in rebus accidunt citiores vehementioreſque , imò & in longius , remotiuſq; ſpatium pro ratione, & pro figurarum, ſeù ſectionum conicarum, ſi quæ fiant, varietate .

Ab igneo igitur Solaris corporis globo Ignem noſtrum culinarem mutuatum fateri oportet ; nam cùm non aliunde conſtet in uſum hominum Ignem hunc ad nos veniſſe ; proculdubiò inficiari nemo poterit illum à Sole profectum; idq; meâ sẽtentiâ putandum, quod Prometheo fabulosè tributum , Adamo primo hominum parenti adſcribendum eſſe, qui cùm rerum omnium naturalium ſcientiâ à Deo Conditore fuiſſet inſtructus adeoq; omniſcius factus , atq; ex Sacris literis aliunde pateat aduſq; illa priora tempora Sacrificia ſuccenſa, & immolata fuiſſe , ut à Caino, &

Ignis à Sole ex Terra eſt : unde Veſtalis Ignis ; nam Terra Veſta vocatur . Ovid.

Abe-

Abele actum inter Mundi primordia ſatis conſtat; proinde credere decet, tunc etiam Terris in uſum hominum Ignē invectum: & quidē, vel beneficio eorumdem Solarium radiorum, per confrictum ferularum, aliorumve lignorum Sole exarefactorum, ut ex hedera, & lauro vehementer affrictis; itemque ex ſilicibus attritis, potiſſimùm ſulphure, aut bitumine oblitis experimur; vel ſpontaneâ ſemiſiccatarum plantarum, & herbarum præſertim capillarium, ſimul congeſtarum fermentatione; vel ex fimo putri, & excalefacto, potiſſimùm columbino, quo Galenus *3. de Temperam. cap. 2.* ligneam feneſtram nuper reſinâ illitam, mox etiam domum integram ſuccenſam fuiſſe teſtatur; vel Calcis, Nitri, Sulfuris, Bituminis, cæterorumq; foſſilium miſturâ, quæ multoties ſponte ſuâ Ignem concipiunt, ut in Ætna, ac Veſevo monte; aut alio ſimili artificio huc uſq; nobis ignoto: nam quod ope chalybis, & ſilicis paſſim peragitur, non tam vetuſtum inventum eſt à Pyrode Cilicis filio, ex teſtimonio Plinii, & Polydori Virgilii; idque exiſtimaverim caſu potiùs ab attritu vehementi ſilicis, ſive lapidis illius, qui pyrites græcis appellatur, aliuſve ſimilis, cum ferro aliove denſo, fortiq; metallo, quorum ſanè uſus per priora illa Mundi Caini, & Abelis tempora nondum innotuerat.

De Inventor. Rer. lib. 2. c. 19. ex Plin. l. 7. cap. 56. V. etiam Cæl. Rhodig. l. 15, c. 15. & 16.

Si ergò noſter Ignis igneā Solis naturā præſeferre videtur, nil mirū, ſi deinde vires in nobis exſerat, velut ille, validiſſimas, maximèq; ſupra reliqua omnia prępotētes: is quippe & calefacit, & attenuat, & ſcindit, & diſſolvit, conſumitq; quidquid eidem objectatur: cùm ex Platone particulis conſtet valdè tenuibus, mobilibus, ac pyramidum figuram referentibus, quibus veluti tot cuneis moleculas corporum adhuc denſiſſimas diſſecat, incîdit, divellit, disjungit, atq; in minimas partes atterit, & extenuat. Accedit

V. Othon. Tachen. cl. Hipp.

quòd

quòd in Igne vis præpotentiſſima acidi diſſolventis viget, cujus virtute urit ſimul, & urendo conſtipat cruſtamq; inducit, necnon incidendo dilaniat, ac diſcerpit, cùm nimirum proximè, ac immediatè partibus admovetur; in reliquis verò, vires ſuas exerit pro ratione diſtantiæ majoris, vel minoris, & prout aërem circumſtantem magis, minùsve alterat, ſuiſq; particulis afficit, & ſive vapore, ſive halitu diffunditur, aut tenuioribus, craſſioribus, denſioribus, vel rarioribus corporibus commiſcetur, ut ex praxi ipſa clariſſimè patet. Quòd ſi non igne, & igneis particulis, ſed medicamentis, ſive ſimplicibus, ſive compoſitis, igneam conditionem, ac vim participantibus, utamur, ardorem, ruborē, veſiculas, plagas, idq; genus alia partibus inferre ſolemus; quin & vaporibus, ac halitibus, in cōcluſo prſertim aëre exceptis, attenuationes, rarefactiones, ſudores, pro re natâ excitamus.

Atq; hinc Ignis juvamento eſſe ſolet ad abſumendam quamcumq; ex aëre malitiam ut in peſtilentiis, quâ ratione Hippocrates à peſte Græciam præſervaſſe traditur; quin & in morboſis cauſis coagulare valentibus, uſus fuit inuſtionibus, & ignitis auxiliis, præſertim in morbis à materia craſſa, lenta, & frigefaciente, itemq; ad plagas putridas, ſordidas, liventes, ac malignas. Sed & præſentaneum præſidium eſt ad puſtulas, & bubones, abſceſſus, anthraces, furunculos, parotidas; ad tumores omnes ex frigidis terreſtribuſque humoribus progenitos: ad hydropem, & empyema, ad ambuſta, & membra mortificata, ac ſphacelata, ad ſiſtendum cohibendumque ſanguinem, ad membra amputata, & reſciſſa, ad fiſtulas calloſas, ad paralyſim, & iſchiadem, verrucas, condylomata, varices, hæmorrhoides, exoſtoſes, dolores articulorum, luem Veneream, ad ægritudines ſtupore, ac narcoſi afficientes, ad

mor-

Digitized by Google

morſus venenatorum animalium , atq; ad ictus ex venenatis inſtrumentis inflictos , cæteraſq; innumerabiles ægritudines , quarum ſeriem (ut erat in animo) ſigillatim referre non gravarer , niſi ab aliis jam actum foret. Cũ autẽ præcæteris de his latè nimis nuperrimè egerit noſter Marcus Aurelius Severinus *lib. de efficaci medic. p. 3.* & ex pluribus graviſſimis Authoribus, ſingulorum morborũ per ignea præſidia curationes retulerit, ac examinaverit : id quod etiam multo antea inſinuaverat Joannes Coſtæus Primarius Medicinæ Profeſſor apud Bononienſes , peculiari tractatu , cui titulum fecit *de Igneis Medicinæ præſidiis* ; idcircò , ne ab aliis actum agam , ab illis deſcribendis, & enarrandis ſuperſedeo , cùm eos adire poſſit, qui velit, contentus ipſe hæc breviter tantummodò memoraſſe.

Pyrotech. Chirurgic.

A. M. D. G.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

ABortus imminet gravidæ ex purgante exhibito, & quo tempore magis. pag.104.
Abortus ex morbo acuto fieri poteſt. 107.
Abortus ex ſanguinis miſſione accidere poteſt. 107.
Abortus imminet ex alvi fluxu. 115.
Abortus ex mammarum ſubita gracileſcentia. 123. 173.
Abortus alterutrius fœtus ex alterutrius mammæ gracileſcentiâ. 125.
Abortus ex uteri eryſipelate. 142.
Abortus fit ex prægnantis macie præſertim à cauſa externa. 143.
Abortus quandoque ex uteri acetabulis mucore plenis. 147.
& quare. 149.
Abortus ex teneſmo imminet. 476.
Abſceſſus frigidis tractandi non ſunt. 87.
Abſceſſus interni ſuppurati quare quandoque non innoteſcant. 378.
Abſceſſus interni ſuppurati quomodò deprehendantur. 379.
Abſceſſus interni ruptionem quæ ſequātur ſymptomata. 439.
Abſceſſus interni ſæpiſſimè morbos acutos comitantur. 440.
Abſceſſus interni rupti quibus tractandi. 441.
Abſceſſûs circa regionem lumborum futuri ſigna. 494.
Acetabula uteri quæ. 148.
Acidus ructus in lienteria, bonum. 249.&c.
Acidus ructus à pleuritide præſervat. 359.
Acidi præternaturalis generatio, & varii effectus. 360.
Æſtus fortes convulſio, aut tetanus inſequens, malum. 448.
Æthiopes, & torridam zonam incolentes effœminatiores ſunt ex Ariſtotele, & quare. 52.

INDEX

Alvi fluxus tabidis, ſi capilli à capite defluant, lethalis. 39.44.457.
Alvi fluxus abortum parere poteſt. 115.
Alvi fluxu hydrops ſanari poteſt. 287. *& quænam hydropis ſpecies.* 288.
Alvi fluxu longo laboranti vomitus ſpontaneus ſuperveniens, bonum. 291.
Alvi profluvium pleuritide, & peripneumoniâ affecto ſuperveniens, malum. 293.
Alvi profluvium lippienti ſuperveniens, bonum. 296.
Alvi fluxus puris ſputum inſequens, malum. 39.44.457.
Alvi fluxus leucophlegmatiâ affectis ſuperveniens liberat. 478.
Alvi fluxus ſpumoſi pituitam è cerebro delabentem ſignificant ex Hippocrate. 480.
Alvi fluxus crudi an atram bilem ſignificent. 534.
Alvi fluxum dyſenteria inſequitur. 535.
Alvi excrementa corporis ſtatum ſignificant. 536.
Ambidexteri qui dicantur, & an mulier ambidextera fiat. 509. &c.
Ancyloglosſia quid. 357.
Aneuriſma diruptum vomitũ ſanguinis lethalem facit. 500.
Anginâ liberati quomodò dicantur in pulmoniam, & empyema incidere. 33.
Anginâ correptus, tumore in collo facto, non ſemper liberatur. 36.
Anginâ correpto ſi tumor fiat in collo, bonum. 368.516.
Animi defectus fluxui muliebri ſuperveniens, malum. 179.
Anxietudinem tollit vinum, & quid ea ſit. 524.
Aphonia ex cerebri concuſſione. 526.
Aphonia cum ſtertore repentino Capitis dolori ſuperveniens ſeptem diebus interficit, niſi febris accidat. 404. &c.
Aphonia ex ebrietate cõvulſionem & mortẽ ſignificat. 11.14.
Apoplexiæ fiunt maximè à quadrageſimo ad ſexageſimum annum. 418.

Apo-

Digitized by Google

RERUM NOTABILIUM.

Apoplexia ex ætate, ex humorum vitio, & ex mala cerebri conformatione ſit. 419.
Aquæ frigidæ perfuſio tetanum curare poteſt, & quando. 69. *&c. ab Ægineta damnata.* 72.
Aquæ calidæ perfuſio an uſum in Medicina habeat. 73. *&c.*
Aquarum bonitas, vel malitia an ab illarum pondere deduci poſſit. 91.
Aqua quæ citò calet, & citò refrigeratur leviſſima eſt. 91. *quomodò experimentum fieri poſſit.* 93.
Aquarum ſalubrium notæ. 91. 93. 94.
Aquarum pondus quomodò deprehendi poſſit. 94.
Aqua pluvialis an fontana, & reliquis ſit præferenda. pag. 94. 95.
Aqua mulſa quid, ejuſq; in gravidis dignoſcendis uſus. 133.
Aqua mulſa gravidis exhibita cur ventris tormina pariat. 134.
Aquæ frigidæ potum rigor & morbi quandoque inſequuntur. 439.
Aquâ calidâ ſi caput perfundatur, febris non ex bile facta, ſoluitur. 507.
Ardentes febres æſtus fortes appellantur ex Hippocrate. 450.
Ardentes febres convulſio, aut tetanus inſequens, malum. 450.
Aromatum ſuffitus muliebria ducit. 99. *& quænam ſint eligenda.* 100.
Aromatum ſuffitus caput gravat. 99. 102.
Articularium dolorum, & Podagræ diſcrimen. 341.
Articularium dolorum cauſſa. 342.
Aſthmatici ſi gibbi fiant ante pubertatem moriuntur. 389.
Atra bilis an ex crudis dejectionibus inferatur. 534.
Autumno quibus conveniant purgationes, & venæ ſectiones ad præſervandum. 392.

Digitized by Google

INDEX

B

B Albi ab alvi profluvio maximè capiuntur. 356.
Balbutiei ſpecies. 357.
Balbuties an & quomodò tolli poſſit. 359.
Balnea quanam oculorum affectibus conferant. 353. 514.
Bilioſis, & picrocholis dulcia omnia inimica. 218.
Blæſi qui dicantur. 357.

C

C Æcum inteſtinum flatuum receptaculum. 362.
Calefacientia in ſanguinis fluxu locũ non habent. 62.
Calidorum detrimenta, & quid nomine calidi veniat. 49.
Calidorum utilitates, & commoda. 73. &c.
Calorem ingentem convulſio, aut tetanus inſequens, malum. 448. &c.
Caloris, & frigoris in corpore mutationes longitudinem morbi ſignificant. 529.
Calvitiem eunuchi non patiuntur ex Hippocrate, & quare. 339. 343.
Calvitii cauſa. 344. 364.
Calvi varicibus magnis non afficiuntur ex Hippocrate. 362.
Calvi varicibus magnis ſupervenientibus capillati redduntur ex Hippocrate. 362.
Cancros occultos habentes melius eſt non curare. 368. & *quare.* 369.
Cancri occulti qui dicantur. 369.
Cancer quid, ejuſque cauſa. 369.
Cancri remedia an ſint, & qualia. 370.
Cancri labiorum pulſationes, & hæmorrhagias inferre ſolent. 465. 466.
Capillorum defluvium tabidis lethale. 37. 39. v. *Calvitium.*

Ca-

Digitized by Google

Caput dolentes lacte non utantur. 211.215.
Capite ſecundùm partem poſticam dolente, venæ frontis ſectio profuit. 236.
Capitis dolor tollitur ſi pus, aqua, vel ſanguis, effluat per nares, os, aut aures. 274.
Capitis dolor repentè ſanos corripiens cum vocis privatione, & ſtertore, ſeptem diebus interficit, niſi febris ſupervenerit. 404.
Capitis ictum obſtupeſcentia, & deſipientia inſequens, malum. 451.
Capitis ictus, & contuſio nonnunquam gravior ejuſdem vulnere. 452.
è Capite delabens pituita ſpumoſas dejectiones parit ex Hippocrate. 480.
Carcinoma quid, ejuſque cauſa. 369.
Carnoſæ mediocriter fœminæ abortientes uteri acetabula plena mucoris habent. 147.
Cartilagines quomodò nutriantur, & an coaleſcãt. 312.477.
Caſtrati qui propriè dicantur. 340.
Catalepſis quid, & à qua cauſa. 451.
Cathartica convulſiones pariunt. 3.10.474.
Cathartica, an, & quo tempore gravidis exhiberi poſſint. pag. 103.&c.
Cathartica in menſibus decoloribus, & inordinatis adminiſtranda, & quænam. 120.122.
Catharticum, an, & quale in oculorum affectibus conferat. 355.
Cathartica ad præſervationem quibus, & quo anni tempore conveniant. 391.
Catharticorũ exhibitionem quænam præcedere debeant. 534.
Cauteria hydropicis non ſunt inurenda. 271.
Cephalalgia. v. *Capitis dolor.*
Cerebri vulnera non ſemper lethalia. 299.300.
Cerebri vulnus, contuſionem, puncturam febris, & bilis vomitus inſequitur. 400. *& mors.* 403.

Digitized by Google

INDEX

Cerebrum ſphacelatum tribus diebus mortem infert. 516.
Cerebri concuſſio aphoniam parit. 526.
Chiragra cauſa. 342.
Chronicis morbis ſi inappetentia, & dejectiones ſyncera ſuperaccidant, malum. 435.
Ciborum faſtidium in longa dyſenteria, malum. 258.
Ciborum faſtidium in longis morbis malum. 435.
Cibus febricitanti exhibitus ſano quidem robur, laboranti verò morbus. 530.
Ciborum conditio animalia fortiora, vel debiliora reddit. 531.
Cœliaca paſſio abortûs quandoque cauſa. 116.
Cœliaca paſſio quid, eiuſque cauſa. 250.
Coitus, v. *Veneris uſus.*
Colli tumor in angina, bonum. 368.516.*& quando.* 36.
Color faciei, an, & quando ſignum eſſe poſſit conceptionis maris, vèl fœmellæ. 135.&c.
Coloſtrum quid. 172.
Comitialis morbus. v. *Epilepſia.*
Conceptio marium, & fœmellarum. 139. v. *Fœtus.*
Conceptionis ſigna fallacia. 168. 203. v. *Graviditas.*
Conceptio quomodo contingat. 206.
Contuſiones capitis periculoſæ, & quandoque ipſius vulneribus periculoſiores. 451.452.
Convulſio ex helleboro lethalis. 1. *& quare.* 4.
Convulſio ex catharticis. 3.474.
Convulſio ex inanitione, & repletione juxtà Hippocratem. 4.371.
Convulſio ex vulnere lethalis. 5.
Convulſio ex ulcere an quoque lethalis. 6.
Convulſio ex punctura nervi. 6. *remedia.* 7.
Convulſio ab hæmorrhagia, malum. 7.441.
Convulſio ab immodica purgatione, malum. 10.
Convulſio ex mictu ſanguineo à cantharidibus facto. 11.
Convulſio ex ebrietate aphoniã inducente lethalis. 11. &c.

Con-

Digitized by Google

Convulſio fluxui muliebri ſuperveniens, malum. 179.
Convulſio fieri poteſt ex evaneſcente ulceris tumore, & quomodò. 225.227.&c.
Convulſi quartana ſuperveniente liberantur. 242.
Convulſionis cauſa juxtà Recentiores. 243.
Convulſio ab Ileo, malum. 442.
Convulſio ab æſtibus fortibus mala. 448.
Convulſio à vigilia malum. 460.
Cordis vulnera non ſemper lethalia. 299.300.
Cotyledones quid. 148.
Coxendicis diuturno dolore affectis cruris tabes, & claudicatio imminet. 423.
Coxendicis dolor uſtione curatur. 423.424.
Cranii præciſionem deſipientia inſequitur. 472.
Cucurbitulæ ſcarificatæ an gravidis conveniant. 508.
Cucurbitula quammaxima mammis appoſita menſtrua cohibet. 163. *& quomodò.* 166.
Cucurbitularum frequens apud Veteres uſus. 166.
Cutis raritas mediocris eſſe debet ad pilorum eruptionem. 242.
Cutem aridam habentes ſine ſudore, raram verò cum ſudore moriuntur. 245.

D

DElirium ſolvit tremores in febribus ardentibus. 332.
Delirium cum riſu ſecurius, cum ſtudio periculoſius. 412. v. *Deſipientia.*
Delirium cum furore. v. *Furor.*
Dementia. v. *Deſipientia, Delirium.*
Dentes frigidis juventur potiùs an lædantur. 60.
Dejectiones ſynceræ quæ: & ſi chronicis morbis ſuperaccidant, malum. 435.436.470.
Dejectiones ſynceras ſi dyſenteria inſequitur, malum. 470. v. *Alvi fluxus.*

Digitized by Google

52

Deſipientia multam potationem inſequens, malum. 437.
v. Delirium.
Deſipientia largam hæmorrhagiam inſequens, malum. 441.
Deſipientia ab Ileo, malum. 442.
Deſipientia à capitis ictu, malum. 451.
Deſipientia à vigilia, malum. 460.
Deſipientia cranii præciſionem inſequitur. 472.
Diarrhœa potiſſimùm abortum parere poteſt. 116. *v. Alvi fluxus.*
Diarrhœa Stomachica quid. 251.
Diſtillationes frigidis excitantur. 85.
Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies. 500.
Diſtillationum nomine quid hic veniat, & illarum cauſæ juxta Antiquos, & Recentiores. 500.501.
Diſtillationes reprimentes pilulæ. 502.
Dolor frigidis retunditur. 87.&c.
Dolorum variæ ſpecies. 262.&c.
Dolores ventris ſublimes, & non ſublimes qui. 267.& *quare hi prioribus fortiores.* 268.
Dolores ſublimes apud Hippocratem an vagantes intelligantur. 269.
Dolores oculorum quibus remediis tollantur ex Hippocrate. 352.
Dolor hypochondriorum quotuplex. 374.
Dyſenteria abortum efficere poteſt. 116.
Dyſenteriam diuturnam ſi cibi faſtidium comitetur, malum. 258.
Dyſenteria incruenta, & ſine febre. 260.
Dyſenteriâ diuturna ſi corripiantur lienoſi, in hydropem, aut lienteriam tranſeunt, & moriuntur. 382.
Dyſenteria lienoſis ſuperveniens, bonum. 395.
Dyſenteria furori ſuperveniens, bonum. 432.
Dyſenteria à dejectione ſyncera, malum. 470.
Dyſenteria ab alvi profluvio. 535.

Dy-

Digitized by Google

Dyſenteria lienteriam parit. 535.
Dyſuria. v. Urinæ difficultas.

E

EBrius obmuteſcens convulſus moritur, niſi febre corripiatur. 11.
Ebrietas quo tempore ſolvatur. 17.
Ebriis obmuteſcentibus quomodò ſuccurrendum ſit, ne in convulſionem incidant. 17. &c.
Ebrietas quibus præcaveatur. 18. 19.
Ebrii quomodò ab Apoplecticis dignoſcantur. 29.
Ebrietatem rigor, & deſipientia inſequens, malum. 437.
Ecſtaſis quid. 433.
Elleborus albus an niger convulſionem pariat. 1.
Elleborus motus convulſivos an convulſionem efficiat. 2.
Emmotos quid ſignificet apud Hippocratem. 157.
Empyema quomodò ex Angina fieri poſſit. 33. &c.
Empyema fit ex pleuritide non repurgata ſpatio quatuordecim dierum. 27.
Empyema ex pleuritide factum, ſi quadraginta diebus non repurgatur, tranſit in tabem. 45.
Empyematici ſecti, ſi pus univerſim fluxerit, moriuntur. 336. & *quare.* 337.
Empyematici ſecti, ſi pus educatur purum, & album, evadunt, ſi fæculentum, & fœtidum moriuntur. 512.
Epilepſia pubertatis tempore mutationem ſubit; poſt vigeſimum quintum verò annum ferè inſanabilis. 23.
Eryſipelas non ſuppuratum frigidis tractari poteſt, non ſic ſuppuratum. 81. 84. v. & 331.
Eryſipelas in utero gravidæ factum lethale. 141.
Eryſipelas ab intus extra bonum, non contra. 328, & *quando.* 330.
Eryſipelatis cauſa. 328.
Eryſipelas internas quoque partes obſidere ſolet. 329.

Digitized by Google

Eryſipelati quænam applicari poſſint: 332.
Eryſipelas ab oſſis nudatione, malum: 462.
Eryſipelas ad ſuppurationem tendens, malum. 463.
Eryſipelas epidemicum hic Neapoli graſſatũ anno 1700. *&* 1701. 464.
Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt ex Hippocrate, & quare. 339.
Eunuchorum varia genera. 340.
Eunuchi laborant articularibus doloribus. 341.
Excreationes in febribus quænam bonæ. 534.

F

Faciei color, & maculæ an ſignum eſſe poſſint marium, & fæmellarum geſtationis. 135.
Faciei partes diſciſſæ non facilè coaleſcunt. 306. 314.
Fames corpora exiccat. 527.
Febris convulſionem ex ebrietate ſoluere poteſt. 11. 16.
Febricitantes gravidæ, vel abortiunt, vel difficulter pariunt, 177.
Febricitantibus quando lac exhibitum noceat. 211. 217. 218
Febribus ardentibus tremores ſuperuenientes ſolvuntur delirio ex Hippocrate. 322.
Febris hypochondriorum dolorem abſque inflammatione ſolvere poteſt ex Hippocrate. 374.
Febris nonnunquam ſalutaris eſt ex Hippocrate. 376.
Febris remedium eſſe poterit Ileo urinæ ſtillicidio ſuperuenienti. 384.
Febris inſequitur cerebri vulnus, contuſionem, puncturam, &c. 400. &c.
Febris remedio eſſe poterit ei, qui capitis dolore repentè correptus fuerit cum aphonia, & ſtertore. 404. 406.
Febres ardentes æſtus fortes ab Hippocrate dicuntur. 450.
Febres ardentes convulſio, aut tetanus inſequens, malum. 448. 450.

Fe-

Febricitantibus urinæ cum craſſo ſodimento, longam fore ægritudinem ſignificant. 483.
Febris quæ non ex bile fit, ſi calida caput perfunditur, ſolvitur. 507.
Febris hepatis dolorem ſolvit, ſi ſuperveniat. 520.
Febres non intermittentes, quæ tertia die fortiores ſiunt periculoſæ. 529.
Febres intermittentes periculo vacant. 529.
Febres longæ in tubercula, & dolores articulorum deſinunt. 530.
Febricitantibus maderatus cibus eſt exhibendus. 530.
Febres cum partium externarum frigore lethales. 535.
Febrium non intermittentium lethalia ſigna. 535.
Ferrum ſanat quæ medicamenta non ſanant. 537.
Ferri in morbis ſanandis vis. 538.
Flatus in Ictericis non admodùm generantur, & an verum. 246. 247.
Fluxui muliebri convulſio, aut animi defectus ſuperveniens, malum. 179.
Fœcundæ mulieres quomodò dignoſcantur. 188. 192.
Fœcundæ mulieres quibus medicamentis reddantur. 192.
Fœminæ quænam ad concipiendum aptiores. 155.
Fœminæ ſemen non præſtant pro generatione, ſed ovum. pag. 158.
Fœtus maris, vel fœminæ conceptio unde. 139.
Fœtus ultimis menſibus geſtationis per os nutritur. 124.
Fœtûs maris, vel fœmellæ conceptio an in dextra, vel ſiniſtra uteri parte. 126. 157.
Fœtûs maris, vel fœmellæ conceptio an ex gravidæ colore dignoſci poſſit. 135.
Fomenta oculorum affectibus quænam conferre poſſint. 354.
Frigidi in corpore detrimenta. 55. 64. 73. 85.
Frigidum quibus partibus ſpeciatim officiat. 59. 85.
Frigida ulceribus noxia. 64.
Frigida ſuppurationem impediunt. 67.

Digitized by Google

Frigidæ aquæ in tetano uſus. 69.
Frigida quibus morbis proſint: 81. &c.
Frigida ut nix pectori inimica. 85.
Frigida hæmorrhagiam ſiſtunt. 82. *ſed non in pectore.* 85.
Frigida quibus tumoribus conveniant. 87. &c. & *an actu. vel potentia talia.* 88.
Frigus externarum partium in morbis acutis, malum. 425. *præſertim ſi interiora inflammata ſint.* 426.
Frigus extremorum in forti ventris dolore, malum. 475.
Frigoris, & caloris in corpore mutationes longitudinem morbi ſignificant. 529.
Frigus partium externarum cum internarum uſtione in febribus, lethale. 535.
Furor, an, & quando ſignificetur ex ſanguine in mammis collecto. 130.
Furori ſi dyſenteria, hydrops, aut mentis alienatio ſuperveniat, bonum ex Hippocrate. 1432.

G

Genitura. v. *Semen.*
Gibbi ex aſthmate, aut tuſſi facti ante pubertatem moriuntur. 389.
Gravidæ mulieres, an, & quando purgandæ ſint. 103.
Gravidæ quibus purgantibus evacuandæ. 104.
Gravidæ an vomitoria ferre poſſint. 104.
Gravidam acuto morbo corripi lethale eſt. 105.
Graviditas comparatur ægritudini. 106. 136. 143. 203.
Gravidæ ex ſanguinis miſſione abortum quandoque patiuntur. 107.
Gravida alvi fluxu correpta abortui eſt obnoxia. 115.
Gravidæ ex repentina mammarum gracileſcentia abortiunt. 123.
Graviditas an ex potione aquæ mulſæ deprehendi poſſit. 132.

Gra-

Gravida benè colorata marem, malè colorata fœmellam geſtat ex Hippocrate. 135. *an id verum.* 139. &c.
Gravidæ eryſipelas in utero factum, lethale. 541.
Gravidæ ex causâ externa gracileſcentes, abortiunt. 143.
Gravidæ mediocriter carnoſæ abſque causa manifeſta abortientes, uteri acetabula plena mucoris habent. 147.
Gravidis uteri os comprimitur. 168.
Gravidis cur quandoque menſtrua fluant. 169. 198.
Gravidæ febribus prehenſæ, vel abortiunt, vel difficulter pariunt. 177.
Gravidæ ſi menſtruæ purgationes fiant, fœtus non eſt ſanus. 197.
Graviditatis ſignum innoxia menſtruorum ceſſatio. 199.
Graviditatis ſigna fallacia. 168. & *quænam ſint.* 203.
Gravidæ teneſmus ſuperveniens facit abortum. 476.

H

HÆmorrhagiam ſi ſequatur convulſio, vel ſingultus malum. 7. 441.
Hæmorrhagiæ cur frequentiores æſtate. 54.
Hæmorrhagia calidis augetur. 63.
Hæmorrhagiam ſiſtentia medicamenta. 64.
Hemorrhagiam frigida ſiſtunt. 82. *ſed non in pectore.* 85.
Hæmorrhagia narium iis quibus menſtrua defecerunt, bonum. 112.
Hæmorrhagia narium ſecurior, & quare. 113.
Hæmorrhagia affectis lac non exhibeatur. 211. 219.
Hæmorrhagiam largam ſi deſipientia inſequatur, malum. pag. 441.
Hæmorrhagia ſi mediocris ſit ſalutaris eſſe poteſt. 442.
Hæmorrhagia à forti in ulceribus pulſu, malum. 465.
Hæmorhoides Nephriticis, & Melancholicis ſupervenientes, bonum. 277.
Hæmorrhoides à quamplurimis morbis præſervant. 279.

528

Si ſponte ſuperveniant. 280.
Hæmorrhoidum una niſi ſervetur hydrops, vel tabes imminet. 281.
Hæmorrhoides quo conſilio claudi poſſint. 282.
Hæmorrhoides inſanientibus ſupervenientes, bonum. 319.
Hæmorrhoides quomodò à Varicibus differant. 320.
Hepatis inflammatio ſingultum parit ex Hippocrate. 185. 187. & malum eſt. 459.
Hepatis vulnera quando lethalia. 299. 301.
Hepar durum Ictericis malum. 380.
Hepar ſuppuratum ſi aduratur, pus purum fluens, bonum, ſi verò qualis amurca, lethale. 513.
Hepatis dolor febre ſuperveniente ſolvitur. 520.
Hepar aqua plenum ſi in omentum eruperit, lethale. 522.
Herpetes calidis tractandi. 80.
Hirudinum appoſitio an gravidis conveniat. 109.
Hirudinum appoſitio non ſemper tutò adminiſtratur. 280.
Horror à ſudore non bonum. 431. v. Rigor.
Horrorem tollit vinum. 524.
Humores omnes poſſunt ex partibus internis tranſmitti, & contra. 331.
Humida corpora fame tractanda. 527.
Hydropicorum ulcera difficulter ſanantur. 269. & quare. pag. 270.
Hydrops imminet a diuturnis ſanato hæmorhoidibus niſi una ſervetur. 28.
Hydrops alvi fluxu tolli poteſt. 287. & quænam hydropis ſpecies. 288.
Hydropicorum aquæ quomodo poſſint ad ventrem ferri. 288.
Hidropicorũ aquæ per vias urinæ quoq; excerni poſſunt. 290.
Hydropici ſecti, ſi aqua univerſim fluxerit, moriuntur. 336. & quare, 337.
Hydropicis tuſſis ſuperueniens, malum. 364. 515.
Hydrope vel licentiâ corripiuntur lienoſi, ſi dinturnâ dyſenteriâ affecti fuerint. 382.

Hy-

Digitized by Google

Hydrops furori ſuperveniens, an bonum. 432.
Hydrops Hepatis. 523.
Hydrops a pituita alba. 535.
Hypercatharſim ſi convulſio, vel ſingultus inſequatur, malum. 10.507.
Hypochondriorum dolores abſque inflammatione, febre ſuperveniente ſolvuntur. 374.
Hypochondriorum dolor quotuplex. 374.
Hyſtericæ quænam dicendæ ſint, 118.

I

Ctterici non admodùm ventoſi ſiunt ex Hippocrate. 246
Icteri cauſa & ſpecies. ibid.
Ictericis ſi hepar fiat durum, malum. 380.
Ignis ſanat, quæ ferrum non ſanat. 537.
Ignis in morbis tum externis tum internis curandis vis. pag. 539.542.
Ignis origo unde. 539.541.
Ignis ope chalybis, & ſilicis quis primus inventor. 542.
Ileos urinæ ſtillicidio ſuperveniens lethalis, niſi febris prehenderit. 384.
Ileum ſi vomitus, ſingultus, deſipientia, vel convulſio inſequatur, malum. 442.
Inappetentia in longis morbis, malum. 435.
Inflammationes an frigidis tractandæ. 83.
Inflammatio Uteri periculoſiſſima. 142.
Inflammationes catharticis non ſunt tractandæ. 295.
Inflammationes internæ ſi frigore externarum partium copulentur, lethales. 426.
Inſanientibus varices, vel hemorrhoides ſupervenientes bonum. 319.
Inſaniæ nomen quid hoc loco veniat. 319. v. Delirium.
Inteſtinorum, præſertim tenuium ulcera, & vulcera lethalia, & quare. 299.303.328.

Digitized by Google

Inteſtina gracilia diſciſſa non coaleſcunt. 303.328.
Iſchiade diuturnâ affectis cruris tabes, & claudicatio, luxato articulo imminet. 423.
Iſchias uſtione curatur. 423.424.
Iſchnophonia quid. 357.

L

Lac in mammis fœminæ non gravidæ, nec puerperæ ſignum eſt defectus menſtruorum. 127.
Lac quandoque in viris obſervatum. 128.
Lactis materia quænam. 129.212.
Lac multum è mammis effluens fœtum imbecillum ſignificat. 170.
Lactis ægrotantibus exhibendi canon. 201.
Lac ambigui valdè eſt uſus. 201.
Lac ex butyroſa, caſeoſa, & ſeroſa conſtat ſubſtantia. 213.
Lac Antiquis familiariſſimum fuit. 212.213. *& quare innoxium.* 215.
Lac licèt temperatæ naturæ, magna cum præmeditatione exhibendum, & quare. 214.
Lac acidi quid in ſe continet. 216.
Lac caput dolentibus nocet. 211.215.
Lac nocet febricitantibus, & hypochondriacis. 211.217.
Lac nocet ſiticuloſis, & bilioſis dejectionibus affectis, cum febre. 211.218.
Lac nocet cùm ſanguis multus effluxerit. 211.219.
Lac tabidis conducit. 211.119. *& quando.* 221.&c.
Lactis ſpecies, & quænam præferenda. 222.
Lac confert quacumque ex ratione conſumptis. 211.224.
Lactis in ventriculo coagulationem quæ prohibeant. 224.
Lateralis morbus in quonam à pleuritide differat. 29.
Leucophlegmatia detenti forti alvi fluxu ſuperveniente liberantur. 478.
Lienis vulnera lethalia non ſemper ſunt. 302.

Digitized by Google

Lienoſi ſi dyſenteria diuturna corripiantur, in hydropem aut lienteriam incidunt, & moriuntur. 382.
Lienoſis dyſenteria ſuperveniens bonum. 395.
Lienteria abortum parere poteſt. 116.
Lienteriæ diuturnæ ructus acidus ſuperveniens, bonũ. 249.
Lienteria quid, ejuſque cauſa. 250.
Lienteria, vel hydrope corripiuntur lienoſi, ſi diuturna dyſenteria affecti fuerint. 382.
Lienteria à dyſenteria. 535.
Linamentum quid ſignificet apud Hippocratem. 157.
Lingua incontinens quid apud Hippocratem. 503. 504.
Lippientem alvi profluvio corripi, bonum. 296.
Lippitudo quid. 296.
Livor carnis oſſe ægrotante, malum. 427.

M

MAcies gravidarum abortus cauſa, & quando. 143. &c.
Mammarũ repentina gracileſcentia abortum ſignificat. 123. 173.
Mammæ dextræ, vel ſiniſtræ gracileſcentia maris, vel fœmellæ abortum an ſignificet. 125.
In Mammis ſanguis collectus an furorem ſignificet. 130.
Mammis ſi cucurbitula apponatur quammaxima, menſtrua cohibentur. 163.
Mammarum cum utero conſenſus detectus. 167. *per arterias, & nervos.* 173.
Mammarum ſoliditas fœtus ſanitatem ſignificat, & contra. 170.
Mammarum durities à ſoliditate diverſa. 172. 175.
Mania. v. Furor.
Mediocritas in cunctis laudabilis. 180.
Melancholia laborantibus hæmorrhoides ſupervenientes, bonum. 277.
Melancholia quid, & variæ eius ſpecies. 277. 278.

Digitized by Google

Melancholia ſignificatur ex timore ex mœſtitia diuturnis. 323.324.
Melancholici ſunt ſæpenumerò ingenio valentes, & quare. 326.327.
Melancholici morbi quæ mala portendant. 417.
Melancholici quomodò deprehendantur ex Hippocrate. 503.
Melicraton quid. 133.
Menſtruæ purgationes quibus ſuffitibus promoveantur. pag. 100.&c.
Menſtruæ purgationes poſſunt vomitum ſanguineum ſiſtere, & quando. 110.
Menſtruæ purgationes corpus univerſum repurgant. 112.
Menſtruis deficientibus ſanguis ex naribus fluens, bonum. 112. *vel ex alia quoque parte.* 114.
Menſtruorum purgationum vitia, quomodo ſint corrigenda. 120.&c.
Menſtruorum defectus lac quandoque in mammis abundare facit. 127. *& quibus caſibus.* 128.
Menſtrua cohibentur cucurbitula maxima mammis appoſita. 163.
Menſtruorum expurgatio quot modis lædatur. 163. *eorumque cauſa.* 164.&c.
Menſtruorum immodicũ fluxum ſiſtentia medicamẽta. 168.
Menſtrua cur quandoque gravidis fluant. 169.198.204.
Menſtruorum nimius fluxus an nomine fluxus muliebris ſumi poſſit. 179.
Menſtruis largè, & parcè fluentibus morbi fiunt. 180. *& quinam.* 182.
Menſtruorum quænam ab Hippocrate aſſignetur quantitas. 183.
Menſtruæ purgationis tempus univerſale. 184.
Menſtruæ purgationes ad longum quandoque tempus ſuppreſſæ abſque notabili noxa, imò abſque impedimento conceptionis. 183.200.204.
Menſtruæ purgationes ſi gravidæ accidant, fœtus non eſt

ſanus

ſanus, & quomodo verum ſit. 197.
Menſtruus ſanguis unde fluat. 198.
Menſtruorum innoxia ceſſatio, conceptionis ſignum. 199.
Menſtruorum ſuppreſſio quænam mala producere poſſit, & quomodò. 201.
Menſtruus ſanguis ex arteriis uteri fluit. 201.
Menſtruis purgationibus bruta carent, quod & quibuſdam fœminis quoque accidit. 204.
Menſtruorum ſuppreſſio, vel vitium, mulieres podagræ obnoxias reddit, ex Hippocrate. 344. &c.
Meſenterii glandulæ quandoque tuberculis indolentibus afficiuntur, 470.
Mæſtitia diuturna atram bilem ſignificat. 323.
Mogilalia quid. 357.
Morbi omnes ulcus ſunt, vel ulceris conditionem referunt ex Hippocrate, 440.
Morbi medicamentis non ſanati, ferro ſanantur. 537.
Mulier podagra non laborat niſi menſtrua defecerint ex Hippocrate. 344.
Mulieres noſtri temporis non ex intemperantia tantùm Podagræ ſubjiciuntur, ut de ſuo tempore dicebat Seneca. 346.
Mulieres vetulæ cur pilos in mento progignant, & ſupercilia prolixiora. 364.
Mulier an ambidextera non fiat? 509. &c.
Muliebrium nomine quid apud Hippocratem. 101.
Muti fiunt homines ex cerebro concuſſo. 526.

N

NAres natura humidiores minùs integram ſanitatem deſignant. 255.
Nauſea in longis morbis, malum. 435.
Nephritide laborantibus hæmorrhoides ſupervenientes, bonum. 277.

Nephritidis nomine quid hîc intelligatur. 278.
Nervi reſecti minus periculi afferunt quàm puncti. 6.313.
Nervi puncti & caſi an coaleſcant. 313.477.
Nix pectori inimica. 85.
Nutritionis opus à parte ſanguinis glutinoſa perficitur. 309.

O

OBeſæ fœminæ non concipiunt, & quare. 151.
Obeſæ fœminæ quî curandæ, ut fœcundæ evadant. pag. 153.154.
Obeſi citiùs intereunt. 257.
Obſtupeſcentia à capitis ictu malum. 451.
Oculorum dolores aliaque affectiones qui curentur. 352.514
Oculis quæ noceant. 356.
Oculi in ſomno non benè clauſi quid ſignificent. 407. *huiuſq; rei cauſa.* 408.&c.
Oculorum rubor à vomitu malum. 429.
Odoræ res mulieribus obſunt. 100. *ſed non ſemper.* 193.&c.
Odoræ particulæ quomodò poſſint ex utero ad nares pervadere. 191.&c.
Oedematis nomine quid apud Veteres. 226.
Omenti immoderata pinguedo ſterilitatis cauſa eſſe poteſt. pag. 151.152.177.
Omentum extra abdomen eductum putreſcit. 422.
Ophthalmia quid ejuſq; ſpecies. 296.
Oſcitationem tollit vinum, & quomodo illa fiat. 524.
Oſſibus fractis calida conducunt, frigida nocent: 78.
Oſſa fracta an, & quomodò coaleſcant. 306.&c.477.
Oſſa quomodò nutriantur. 310.
Oſſium callus quomodo generetur. 311.
Oſſis vitium ulceris curationem impedire ſolet. 387.
Oſſe ægrotante caro livida, malum, 427.
Oſſis nudationem eryſipelas inſequens, malum. 462.
Oſſis abſceſſus à corruptione. 536.

Pal-

P

Palpebræ dormientibus incommiſſæ quid portendant, 407. *ejuſq; rei cauſa.* 408. &c.
Paracenteſis quid, & quibus morbis adminiſtretur. 336.
Paracenteſis uſtione an ſectione inſtituenda. 337.
Partium corporis diſtinctio in Spermaticas, & Sanguineas vana à recentioribus Anatomicis reputatur. 60.
Partus ſternutatione promovetur. 119.
Partum promoventia medicamenta. 120.
Peripneumonia quomodò ab Angina fiat. 33.
Peripneumonia affecto alvi fluxus ſuperveniens, malum, pag. 293.
Peripneumoniæ, & Pleuritidis ſedes. 293.
Peripneumonia à Pleuritide, malum. 444.
Peripneumoniam ſi Phrenitis inſequatur, malum. 447.
Phalacri qui propriè dicantur. 363.
Phlebotomia v. *Venæ ſectio.*
Phrenitis à Peripneumonia, malum. 447.
Phthiſis quid. 220. v. *Tabes.*
Phthiſicis an, & quando lac conveniat. 221. 223.
Phthiſis purum ſputum inſequitur. 457.
Pilulæ ad diſtillationes reprimendas. 502.
Pituita inter Ventriculum, & Diaphragma contenta, ſi vertatur in veſicam, ſolvitur morbus. 521.
Pleuritis in quatuordecim diebus non repurgata ad ſuppurationem tendit. 27. *& tabem.* 31. 45.
Pleuritidis exquiſitæ proceſſus. 27. 28.
Pleuritis, & morbus Lateralis in quonam differant. 29.
Pleuritidis expurgatio quibus promoveatur. 30.
Pleuritici ſuppurati quandonam in Tabem tranſeunt. 45.
Pleuriticorum apoſtema quibus ſignis deprehendatur ruptũ jam eſſe. 47.
Pleuritico alvi fluxus ſupervenient, malum. 293.

Pleu-

Digitized by Google

Pleuritidis,& Peripneumoniæ ſedes. 293.
Pleuritide non valdè corripiuntur acidum eructantes. 359.
Pleuritis ab acido figente fit. 360.
Pleuritidem ſi inflammatio Pulmonum ſequatur, malum. pag. 444.
Podagra an frigidis tractanda. 87.&c.
Podagra non laborant Eunuchi ex Hippocrate,& quare. 339
Podagra rarus morbus tempore Hippocratis. 340.
Podagræ,& Articularium dolorum diſcrimen. 341.
Podagræ cauſa. 342.
Podagram non patiuntur mulieres, niſi menſtrua defecerint ex Hippocrate. 344.
Podagra olim morbus epidemicus, moris fructum non ferentibus,ex Athenæo. 347.
Podagra non ad ſolam intemperantiam referenda. 347.
Podagra periodis quibuſdam affligit. 341.348.
Podagra pueros non torquet ante uſum Venereorum. 348.
Podagrici podagricos gignunt,& quare. 350.
Podagram non prohibent purgationes præſervativæ dictæ. pag. 394.
Podagra vim medicamentorum eludit ex Luciano. 395.
Podagra ſedata inflammatione quadraginta diebus terminatur. 397.
Podagra Vere,& Autumno plerumq;affligit. 416.
Potationem multam rigor,& deſipientia inſequens malum. pag. 437.
Prægnantes v. *Gravidæ.*
Præputium diſciſſum non facilè coaleſcit. 306.314.
Pſellotis quid. 357.
Pueri Articularibus doloribus,non Podagra afficiuntur. 342.
Pueri Podagra non laborant ante uſum Venereorum. 348.
E Pulmone eductus ſanguis ſpumoſus eſt. 40.
Pulmonis vulnera non ſemper lethalia. 299.300.
Pulmonis inflammatio à morbo laterali malum. 444.
v. *Peripneumonia.*

Pul-

Pulſationes circa vulnera, & vlcera hæmorrhagia ſi inſequatur malum. 465.
Purgantia v. Cathartica.
Pus concoctum bonum in ulceribus ſignum. 75.
Puris generatio, & ſpecies. 316. 317.
Pus in parte aliqua contentum vel ex craſſitie, vel ratione loci non innoteſcit. 377.
Puris ſputum a ſanguis ſputo, malum. 454. 536.
Pus verum ex puro ſanguine fit. 455.
Puris ſputum phthiſis, & fluxus inſequitur. 457.
Puris ſputum in phthiſi ſuppreſſum necat. 457.
Puris empyicorum conditiones variæ. 512.
Puris ex hepate ſupputato prodeuntis conditiones. 513.
Puſtulæ latæ non admodùm pruriunt, 272.
Puſtularum ſpecies, & cauſa. 273.
Puſtulis vermiculi innaſcuntur, unde pruritus. 274.

Q

QVartanâ affecti non admodùm convulſionibus capiuntur. 242.

R

REnum, & Veſicæ vitia in ſenioribus difficulter ſanantur, 264. & quare. 266.
Rheumatiſmus quadraginta diebus terminatur. 398.
Rigores febriles ex partibus poſterioribus incipiunt magis. & quare. 239. 240.
Rigores febriles quomodò per corpus propagentur, & ad caput. 241.
Rigor multam potationem inſequens, malum, 437. v. Horror
Ructus acidus in longis lævitationibus inteſtinorum ſuperveniens, bonum. 249. & quare. 251. 252.
Ructus acidus in lienteria an excitandus. 254.

Digitized by Google

Ructus acidus à pleuritide præſervat. 359.
Ruptiones è dorſo ad cubitum deſcendentes venæ-ſectio ſolvit. 321.

S

Sanguinis fluxus. v. *Hæmorrhagia.*
Sanguis ſpumoſus è pulmonibus educitur. 40.
Sanguis ſputo ejectus è venis an ex arteriis educatur. 42.
Sanguinis miſſio. v. *Venæ-ſectio.*
Sanguinis vomitus menſtruis erumpentibus ſolvitur, & quando. 110.
Sanguis in mammis collectus furorem an ſignificet. 130.
Sanguis non ad conceptionem, ſed ad nutritionem fœtus concucurrit. 145.
Sanguinem fluentem ſiſtentia medicamenta. 168.
Sanguinis motus venæ-ſectione acceleratur. 238.
Sanguinearum partium prima generatio. 308.
Sanguis in ventrem effuſus ſuppuratur. 315.
Sanguinis ſputum puris ſputum inſequens, malum. 454.
Sanguinis ſputi differentiæ. 455.41.
Sanguinis ſputum, in mulieribus præſertim, nonnumquam innoxium. 456.
Sanguinis ſputum in pleuritide cur bonum. 457.
Sanguinis vomitûs prognoſticum & curatio. 495.&c.498.
Sanguinis vomitus ſine febre ſalutaris, non contra ex Hippocrate, & quare. 495.497.
Sanguinis vomitus ex diſrupto Aneuriſmate lethalis. 500.
Sanguinis vomitus tabem, & puris purgationem parit. 536.
Sanguinem ſupra ferri, an ſemper malum ſit. 496.
Sanguis in ventriculo extravaſatus grumeſcens, quibus diſſolvatur. 499.
Secundinarum eductio ſternutatorio promovetur. 159.
Secundinæ quot ſint, & quando educendæ. 160.
Seminis maſculei conditiones, ut fœcundum ſit. 208.&c.

Semen

Digitized by Google

RERUM NOTABILIUM.

Semen utrumq; ex Lucretio mutua actione conſentaneum reddi poteſt. 209.
Semen naturâ humidius minùs integram ſanitatem deſignat. 255.
Senes à morbis renum,& veſicæ difficulter liberantur. 264.
Singultus hæmorrhagiæ ſuperveniens,malum. 7.
Singultus ad ventriculum an ad diaphragma referendus. 9.
Singultus nimiam purgationem inſequens malum. 10.507.
*Singultus ex hepate inflammato.*185.*& quare.*187. *malum eſt.* 459.
Singultûs cauſa,& ſedes. 187.285.429.
Singultum ſternutatio ſuperveniens ſolvit. 284.
Singultus an fiat inanitione,& repletione. 371.373.
Singultus quomodò à vomitu differat. 373.
Singultus à vomitu,malum. 429.
Singultus ab Ileo malum. 442.
Sitientes noctu an bibere debeant. 96.&c.
Sitis naturalis,& morboſæ cauſæ. 96.
Sitis ſedes pulmo ex Platone. 97.
Sitis ſomno quandoq; ſedatur. 98.
Siticuloſis lac nocet. 211.218.
Sol ignis moles eſt. 540.541.
Somno ſitis quandoq; ſedatur. 98.
Somnus modum excedens,malum. 535.
Sopor ab ebrietate convulſionem,& mortem facit. 11.&c.
Sopor à lactis acidi uſu,mephitibus &c. 12.
Spadones qui dicantur. 340.341.
Spermaticarum,ac ſanguinearum partium prima generatio. pag. 307.&c.
Sphacelari quid ſit apud Hippocratem. 516.
Spina ventoſa an frigidis tractanda. 87.
Spumoſæ dejectiones pituitam è capite delabentem ſignificãt. pag. 480.
Spuma quomodò generetur. 481.
Sputi graveolentia tabidis lethalis. 37.

 Spu-

Digitized by Google

Sputum ſanguinis quot modis accidere poſſit, & eorundem ſigna. 41.455. v. Sanguis.
Sterilitas cur quandoq; ab obeſitate. 151. & *quomodò curetur.* 153. &c.
Steriles viri qua induſtria reddantur fœcundi. 154.
Sterilitas mulieris quo pacto explorari poſſit juxtà Hippocratem. 188.192.
Sterilitas quibus remediis tolli poſſit. 192.
Sternutationis in fœminis juvamenta. 117. &c.
Sternutatio partum promovet. 119.
Sternutatio ſecundinas promovet. 159.
Sternutationem quænam excitent. 119.162.
Sternutatio promovetur à natura, ſed non ſine vi cauſæ morboſæ ex Galeno. 161.
Sternutatio iterata in peſtilenti conſtitutione lethalis. 162.
Sternutatio ſuperveniens ſingultum tollit. 284.
Sternutatio quomodò fiat. 284.518.
Stranguria v. Urinæ ſtillicidium.
Strigmenta in urina quid ſignificent. 532.
Sudor morientibus iis accidit, qui cutim laxam habent, non iis qui ſiccam. 245.
Sudorem ſi horror inſequatur, non bonum. 431.
Sudor multus ſemper fluens corporis repletiones ſignificat. pag. 529.
Suffitus aromatum muliebria ducit. 99. &c.
Suppurati quinam dicantur. 336.
Suppuratio non conſpicua fit, vel ex puris, vel ex loci craſſitie. 377.
Suppurationum internarum ſigna. 378.
Suſpiria luctuoſa in morbis acutis cum febre conjunctis mala. 414.
Syncera dejectiones v. Dejectiones, Alvi fluxus
Synovia quid. 342.

Tabes

Digitized by Google

T.

TAbes ſit præcipuè à decimo octavo ad trigeſimum quintum annum. 31.
Tabidis ſputi malus odor, & capillorum defluvium, lethale, pag. 37. 39.
Tabidis alvi profluvium lethale. 39. 44. 457.
Tabidi evadunt ii pleuritici ſuppurati, qui quadraginta diebus non purgantur. 45.
Tabidis lac convenit. 211. & quando 220. 221. 223.
Tabidi quinam dicantur. 219.
Tabes imminet à diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, niſi una ſervetur. 281.
Tabes dorſalis quænam. 351.
Tabes ſanguinis vomitum inſequitur. 536.
Teneſmus abortum parere poteſt. 116. 476.
Tetano correpti in quatuor diebus pereunt. 20.
Tetani natura, & cauſa. 20. 21.
Tetano correptis quæ conferant. 22.
Tetanus frigidæ perfuſione ſanatur, & quando. 69.
Tetanus ab æſtibus fortibus, malum. 448.
Thlaſiæ, & Thladiæ, qui. 340.
Thlibiæ qui dicantur. 340.
Timor diuturnus atram bilem denotat. 323.
Trauloſis, & Trauli quid. 356. 357.
Tremores in febribus ardentibus delirio ſolvuntur. 332.
Tremoris cauſa, & quomodò ardentibus febribus accidere poſſit. 334. v. Horror, Rigor.
Tuberculi interni ruptionẽ quæ inſequãtur. 439. v. Abſceſſus.
Tubercula, & dolores articulorum ex febre, cibum pleniorem ſignificant. 530.
Tumores quinam frigidâ ſunt tractandi. 87.
Tumores in ulceribus apparentes, mox evaneſcentes, quid portendant. 225.

Digitized by Google

Tumores ſubitò evaneſcentes quæ mala inducere poſſint. pag. 228. 230.
Tumores ſi vulneribus, & ulceribus magnis non accidant, malum. 231.
Tumores molles vulneribus ſupervenientes boni, crudi verò mali. 234.
Tumores in partibus internis ſæpè fiunt, præcipuè in morbis acutis. 439. v. *Abſceſſus.*
Tuſſes frigidis excitantur. 85.
Tuſſis hydropicis ſuperveniens, malum. 364. 515.
Tuſſiculoſi ſi gibbi fiant ante pubertatem, moriuntur. 389.

V

VAricеs inſanientibus ſupervenientes, bonum, 319.
Varices quomodò ab hæmorrhoidibus differant. 320.
Varices magnæ calvis non fiunt. 362.
Varices magnæ calvis ſupervenientes calvitium tollunt, ex Hippocrate. 362.
Venarum in miſſione ſanguinis vanus ſelectus. 108.
Venæ-ſectio abortum efficere poteſt. 107. & *quando.* 108.
Venæ frontis ſectio dolente poſtica capitis parte profuit. 236.
Venæ-ſectio revulſoria, & derivatoria poſt detectam ſanguinis circulationem exularunt. 237.
Venæ-ſectione ſanguinis motus acceleratur. 238.
Venæ-ſectio ſolvit ruptiones ex dorſo ad cubitum deſcendentes. 321.
Venæ-ſectio in luxationibus, fracturis, & contuſionibus locũ non habet. 322.
Venæ-ſectio an oculorum affectionibus conferre poſſit. pag. 354. 514.
Venæ-ſectio an urinæ difficultatem tollat. 366.
Venæ-ſectio an locum habeat in morbis urinæ. 367.
Venæ-ſectio quibus, & quo anni tempore ad præſervationem conveniat. 391. 521.

Venæ-

Digitized by Google

Vena-ſectio an ſtranguriam, & dyſuriam ſanet. 515.
Veneris uſus moderatus. 349.
Veneris uſu pueri ad podagram diſponuntur, & quare pag. 349. 350.
Veneris uſu articuli labefactantur, & quare. 350.
Ventris dolor diuturnus in ſuppurationem tendit. 467.
Ventris dolorem ſi partium extremarum frigus comitetur, malum. 475.
Ventriculi vulnus lethalis. 298. 304.
Vere quibus conveniant purgationes, & vena-ſectiones ad præſervandum. 391.
Vermiculi in puſtulis pruritus cauſa. 274.
Veſicæ, & renum vitia in ſenioribus difficulter ſanantur. pag. 264. & quare 266.
Veſica diſciſſa inſanabilis, ex Hippocrate. 298. 303.
Veſicæ morbi quomodò deprehendantur. 503.
Veſicæ excrementa corporis ſtatum ſignificant. 536.
Vigiliam convulſio, vel deſipientia inſequens, malum. 460.
Vigilia modum excedens, malum. 535.
Vini immoderatè epoti præternaturales effectus. 13, &c.
Vini potio an remedium oculis eſſe poſſit. 353. 514.
Vini multam potationem rigor, & deſipientia inſequens, malum. 437.
Vini potio an ſtranguriam, & dyſuriam ſanet. 515.
Vinum anxietudinem, oſcitationem, & horrorem tollit. pag. 524.
Ulcus an convulſionem lethalem inferre poſſit. 6.
Ulcera ex frigidorum admotione malè ſe habent. 64.
Ulceribus ſi tumores fiant, mox diſpareant, quid indicetur: pag. 225.
Ulceribus magnis niſi tumores accidant, malum. 231.
Ulcera circumglabra quænam ſint, & cur mala. 260. *quomodò curanda.* 261.
Ulcera hydropicorum difficulter ſanantur. 269. & *quare.* 270.

Digitized by Google

Ulcera cerebri, cordis, veſicæ, præcordiorum, tenuium inteſtinorum, ventriculi, jecoris, lethalia. 298.
Ulcera annua, & diuturna cum oſſis vitio complicantur. 387.
Ulcus ſunt, vel ulceris conditionem ſapiunt omnes morbi ex Hippocrate, & quare. 440.
Ulcerum fortes pulſationes ſanguinis profluvium inſequens, malum. 465.
Volaticum eryſipelas quid. 448.
Volvulus. v. *Ileos.*
Vomitoria an gravidis exhiberi poſſint. 104.
Vomitus ſanguineus ex menſtruorum eruptione ſiſtitur, & quando. 110.
Vomitus ſuperveniens alvi fluxu longo laboranti, bonum. pag. 291.
Vomitus quomodò differt à ſingultu. 373.
Vomitus bilioſus inſequitur cerebri vulnus, contuſionem, puncturam, &c. 400. *& quare.* 401.402.&c.
Vomitum ſi ſingultus, & oculorum rubor inſequatur, malum. 429.
Vomitus ſi ileum comitetur, malum. 442.
Vomitus ſanguinis prognoſticum, & curatio. 495.498.
Urinæ ſtillicidium ex inflammatione recti inteſtini, uteri, & renibus purulentis. 185. *non tamen perpetuò.* 187.
Urinæ difficultatem an vena-ſectio curet. 366.
Urinæ ſtillicidio Ileos ſuperveniens, lethalis, niſi febris prehendat. 384.
Urinæ cum ſedimento craſſo in febribus longam ægritudinem ſignificant. 483.
Urinæ cum bilioſo & tenui ſedimento, acutum morbum ſignificant. 485.
Urinæ divulſæ turbationem fortem in corpore denotant. 488
Urinarum bullæ morbum renalem, & longum ſignificant. pag. 490.
Urinæ pingues renum dolorem, & morbum acutum denotant.

tant. 491

Urinarum pinguium cauſa. 492.493.

Urinæ ſtillicidium an vini potio, & vena-ſectio ſolvat. 515.

Urinæ difficultas an vini potione, & vena-ſectione curetur. 515.

Urinæ vias petere poteſt pituita inter ventriculum, & ſeptum tranſverſum contenta. 521.

Urinæ ſedimenta quid ſignificent. 531.

Urinæ ſedimenta ſtrigmenta referẽtia quid ſignificant. 532.

Utero-gerentes. v. *Gravidæ.*

Uterinæ affectiones quænam dicuntur. 118.

Uterus ſternutatione expurgari poteſt. 118.

Uteri eryſipelas in gravida, lethale .141. *atque etiam in non gravida.* ibid.

Uteri inflammatio valdè periculoſa. 142.

Uterus graviditatis tempore craſſeſcit. 144.

Uteri acetabula mucoris plena ſunt cauſa abortûs. 147.

Uteri acetabula quæ. 148.

Uterus in coxam vergens, ſi ſuppuretur, neceſſe eſt linamentum fieri, quomodò intelligatur. 155.

Uterus loco-moveri nequit. 156.

Uteri cum mammis conſenſus detectus. 167. *per arterias, & nervos.* 173.

Uteri os gravidis comprimitur. 168.

Uteri cum vicinis partibus conſenſus. 176.

Uteri os durum illius compreſſionem denotat. 176.

Uteri denſitas, vel raritas non confert ad conceptionem. 188

Uterus pluribus arteriis quàm venis eſt refertus, & quare. 201.

Uterus valdè frigidus, humidus, ſiccus, & calidus ineptus eſt ad conceptionem. 205.

Uterus ſpiſſus quinam dicatur. 205. &c.

Uteri fœcundi conditiones, & ſigna. 207.

Vulnera lethales convulſiones parere poſſunt. 5.

Vulneribus tumores ſi accidant, & mox evaneſcant, quid ſigni-

Digitized by Google

ſignificetur. 226.
Vulneribus fortibus niſi tumores accidant, malum. 231.
Vulnera prava quæ dicantur potiſſimùm. 232.
Vulneribus tumores molles ſupervenientes, boni, crudi verò, mali. 234.
Vulnera veſicæ, cerebri, cordis, præcordiorum, tenuium inteſtinorum, ventriculi, jecoris, lethalia. 298.
Vulnera quænam ſint lethalia. 302. 305.
Vulneribus internorum viſcerum rigores ſupervenientes malum ſignificant. 305.
Vulnera convulſio, aut tetanus inſequens an malum eſſe ſcripſerit Hippocrates. 448.
Vulnera capitis quandoque minùs periculoſa, quàm ejuſdem ictus, & contuſio. 452.
Vulnerum fortes pulſationes hæmorrhagia inſequens, malum. 465.

FINIS.

ERRATA. CORRIGE.

Pag.	Verſ.	ERRATA	CORRIGE
7.	2.	operationis	operationes
16.	29.	quariduum	quatriduum
38.	27.	contagine	contagione
40.	9.	*ſuccedunt*	*ſecedunt.*
101.	24.	Commentaribus	Commentatoribus
109.	3.	vituperanda?	vituperanda.
131.	16.	hyſtericis retentis	hyſtericis, retentis
162.	16.	torrefacti	etiam torrefacti -
259.	26.	illam	nauſeam.
291.	2.	*pro-fluvio*	*profluvio.*
375.	7.	fundus	fundum.
386.	22.	Ileum febrim	Ileum, febrim.

Digitized by Google

APPENDIX
AD
COMMENTARIUM
APHORISMI TERTII
LIBRI PRIMI.

Quamvis hactenus recenſita, atque è Medicis fundamentis eruta ſatis eſſe potuiſſent, ut quemlibet præjudiciis exutum facilè perſuadere valerent, ut in hac, & quidem magni momenti, re, cautiùs ſe gererent; quia tamen nec his adhuc plerique Recentiores acquieſcunt, quin imò vetuſtam fortaſſe cupientes in Re Medica mittendi ſanguinis conſuetudinem ſuſtinere, illam è Mechanicis, ſecundùm regulas motuum, ſuffulcire nuperrimè conati ſunt: atque ſtatutâ in primis, juxta Moderniorum Anatomicorum obſervationes, Cordis primi Impellentis putati, muſculari ſtructurâ, deinde verò Arteriarum, mox etiam muſculorum adjacentium, atque motum ſan-

Digitized by Google

573

guinis per ſuos ductus coadjuvantium preſſione, acutè quidem,& ingenioſè nimis, perſuadere ſatagunt, plurimùm in ſanguinis, aliorumque liquorum cum ſanguine commiſcendorum vitiis, & partium ſolidarum ęgritudinibus,venarum,atque arteriarum ſectiones,ad earumdem curationes conferre,& tum(ut Veteres conſueverunt) è directo, tum ex oppoſito partis laborantis latere, atque ex locis tam remotioribus,quàm vicinis,& tum gratiâ motûs ſanguinis promovendi,tum etiam refrigerandi,ipſumque vel quãtitate excedentem,vel qualitate vitioſum diminuendi,depurandi,invertendi,aut alterandi,illas commendant: quamobrem in omnibus ferè ægritudinibus illas prodeſſe poſſe ſe firmiter oſtendere arbitrantur. Sed & (quod majus) ex jiſdem legibus Mechanices, etiam ſinapismos,ac phœnigmos, cauteria, & fonticulos, ſetones, cucurbitulas, ac quodcumque aliud ex Chirurgico fonte petitum auxilium,in idem adjumentum revocant,ac ritè, rectèque revocandum demonſtrare conantur; proinde ſi hæc alia adjiceremus, operę pretium nos facturos eſſe exiſtimavimus.

Et ſanè,ſi liberè licet in hac re fateri,quod præjudiciis exuto probabile magis videtur, etſi quæ à Mechanicis deſumuntur,veriſſima in ſe ipſis ſint, & firmis ſolidiſque demonſtrationibus, ac experimentis ſtabilita,cùm nimirum Mechanica,ut Ars ipſa ſuggerit,purè conſiderantur; ſi tamen illa eadem ad viventia corpora,eorumque phyſicas operationes reducãtur,mirum quàm longè varient, ac deficiant, cùm ab ipſis plurimum alterari,ac permutari poſſint,imò veluti labe quadam erroris inficiantur, ut propterea à præconcepto fine declinent, & multoties penitùs aberrent. Ea ſiquidem eſt Phyſices,& phyſicarum rerum conditio,ſaltem reſpectu noſtri, ut cuiucumque aliæ facultati ſi jungantur, illam coinquinent, ac de-

tur-

Digitized by Google

turpent. Quare licèt multum conferant quæ à Mathematicis, Opticis, Dioptricis, Hydraulicis, Mechanicis, cæteriſque ſumuntur, ad explicanda phænomena Naturæ, quibus ſcilicet meliùs Nos valeamus illa percipere, & noſtris ſenſibus adaptare; nihilominùs, quòd inde poſſimus ſine ullo penitus errore de iiſdē indubiè, & evidenter concludere, non eſt quod ſperare liceat. Ita quidem licèt Aſtronomi, ut mentibus noſtris quaquâ ratione Cœleſtia phænomena, ac ſyderum motus aptarent, ad regulas quaſdam è Matheſi petitas, quò fieri poſſet congruentiùs, redegerunt, finxeruntque motus circulares in Epicyclis, Excentricis, Concentricis, aliiſque deferentibus circulis, & orbibus; & Ingenioſiſſimus Carteſius per vortices, parteſque varias, primi, ſecundi, & tertii, ut ipſe vocat, elementi; unde commodè noſtris obſervationibus congruerent, & intelligenda inſinuarent: ex hypotheſi tamen hæc omnia propoſuere, quia revera nulla ſunt, & mente ſolummodò conficta. Sic etiam multa in phyſicis per Sal, Sulphur, Mercuriū, Phlegma, Terram damnatam, & ſimilia, itemque per Acidum, & Alkali conantur Phyſiologi per experimenta noſtris ſenſibus exhibere; ſed an revera viventium corporibus hæc inſint à prima ſui conſtitutione, penitùs ignoramus, nec certò ſtatuere valemus. *Quemadmodum enim* (ſcitè advertit, licèt ad rem aliam, acutiſſimus Bernardus Connor) *qualibet pars Terræ, Aquæ, aut Aëris, vel alterius, ſive ſimplicis, ſive mixti, & compoſiti Corporis, mutatis figuris, quæ ſalinæ erant, ſulphureæ fieri poſſunt; hoc eſt quæ acuminatis cuſpidibus ſales referebant, rotundatæ, aut pyramidales redditæ, evadunt ſulphureæ, & viciſſim, ut propterea juxta variam earumdem proportionem, ac texturam, tranſeant, & commutentur in Arbores, Plantas, fructus, ſemina, flores, adeoque in vinum, panem, aliaque alibilia; ita viciſ-*

Digitized by Google

ciſſim iſta, eversâ figurâ, & mole, in alias res tranſmutari poſſunt: Sic Carnes, Panis, Fructus, aliaque edulia nobis uſitata, brevi ſpatio intra Ventriculum aſſumpta diſſolvuntur, & in fluxilem ſuccum, nempe chylum, commutantur, quippe alimenta iſta ſalibus acidis, & alkalicis redundant, qui deinde in ſtomacho, ac poſtmodùm in ſanguine, toti convertuntur in Alkali: quod patet, quia, ſi pluries, & pluries ſani Hominis ſanguinem diſtillaveris, ne guttulam quidem ſalis acidi, ſed copioſum ſalem alkalinum inde colliges. Et mox: *Spiritus vini, cornu Cervi, ſalis ammoniaci, aqua fortis, ſpiritus vitrioli, ſulphuris, ſalis communis, aluminis, & reliqui liquores ſalini, ac ſulphurei, repetitis diſtillationibus acrimoniam exuunt, & in aquam inſulſam convertuntur, mutatâ ſcilicet eorumdem ſalium figurâ: Aqua ipſa, teſte Boyle, leniſſimâ diſtillatione, per triennium ſuper ignem in vaſis vitreis ſtrictiſſimè clauſis, in terram elementarem tranſmutatur, ſervato fere eodem pondere.* Sic pariter commiſti liquores extra nos aliud quid omnino peragunt, ac cùm intra ventriculum fuerint aſſumpti, utpote in eodem infracti, inverſi, permutati ab aliis humoribus ibidem ſtagnantibus, aut aliunde transfuſis; unde ab illis ad iſtos non licet congruenter inferre. En igitur quàm facilis, & prompta mutatio in rebus phyſicis, quæ in Mathematicis neutiquam contingit. Hinc Carteſius ipſe, qui primus Animantia, veluti Automata, contemplatus eſt, & per regulas Mechanicas multa in operationibus eorumdem ſcitè admodum dilucidare eſt adniſus, nonniſi hypotheticè ſolùm illa conſideranda propoſuit; quod & alii plures poſt ipſum confirmare non ſunt veriti. Itaque commendabilia planè ſunt, quæ ex Mechanicis ad noſtrum captum deprompta, pro explicandis rerum naturalium proprietatibus, proponuntur; ſed non inde tamen licet certò concludere

illas

illas ita ſe prorſus habere,parique ratione in cunctis aliis re ipsâ proſequi poſſe. In hunc eundem modū ſe habet Boyle, cæterique omnes poſt ipſum, quoniam benè norunt Mechanicæ documenta, ac præcepta in Artificialibus, ſi rectè aptentur, infallibilia evadere;in Naturalibus verò non æquè,nec adamuſſim congruere,licèt ſimilitudine quadam nos doceât idipſum à Natura, vel non multùm diſſimiliter peragi poſſe, ſicut in Artificialibus uſuvenire comperimus:& quidem ratione clariſſimâ, ſiquidem in Artificialibus,quæ aptantur ad opus,& operis exequutionem omni ex parte noſcuntur,& ut expedit, ac opus eſt,ita prorſus diſponuntur, & adaptantur, ut nihil lateat,quod eidem conferre queat; at verò in Naturalibus, pleraque omnia recondita ſunt, & penitùs occulta,quæque potiſſimùm ad opus ipſum adimplēdum præcipua ſunt,& neceſſaria. Sic ad exequendū motum arbitrarium muſculorum,licèt ſciamus inſervire muſculos,& nervos, ac motrices eorumdem fibras diverſimode inflecti oportere, itemque extendi, contrahi,tendi,laxari, atque in diverſas figuras Mathematicas adaptari, latet tamen, quâ ratione,quibus mediis, quâ vi, aut imperio ſuperioris virtutis opus illud peragatur, ut ad ſimplicem Arbitrii nutū multifariam expeditiſſimè diſponatur, perficiaturque. Hinc jure optimo dixerim Mechanicæ Leges, & Inſtrumenta aſſimilari quidem poſſe, ſed non æque, ac adamuſſim comparari operibus Naturæ, quæ cùm nobis ignota ſint, nuſpiam poterunt ad certas leges redigi.

Ut autem,quæ generatim dicta ſunt,ad noſtrum propoſitum,tam in ſtatu ſano,quàm in morboſo Corporis humani,contrahamus,placeat Lectori hæc mecum ſigillatim perpendere, & examinare, ut omni exutus præjudicio de propoſita quæſtione decernere

poſſit,

Digitized by Google

poſſit,num ſcilicet,quæ ex Mechanicis petuntur,exactè conſonent phyſicis Animalium operationibus, & pariformiter quadrent motui cordis,& ſanguinis,cæteriſque muſculorum , & membranarum motionibus .

Dubio procul eſt,Pulſum , ſeu motum Cordis, & ſanguinis,localem eſſe , atque ad ipſum perficiendum requiri in univerſũ movens, mobile, ſpatiũ,terminos motus, motũ ipsũ dirigentia,ac denique eundem coadjuvantia,ut ritè,rectèque peragatur,ac certâ,ſtabilique regulâ , ſtatutoque ordine rhythmo,ac uſu convenienti moderatus,perennis fiat.Hęc ſanè in manufactis,ſecundùm regulas Mechanicæ,ritè, rectèque diſpoſita cùm fuerint, fieri nequit , quin motus inde exigitus, omni ex parte abſolutus , ac directus, minimèque interruptus conſequatur: quamobrem, ubi quis hæc omnia benè, exactèque diſpoſita noverit ſecundùm Mechanicæ regulas , ita ut nil quidpiã deficiat,aut excedat,nilque intermiſſum , interjectũque ſit,quod poſſit pervertere,impedire,celerare, aut retardare mobilis loco-motionem, profectò concludenter, & ſcitè poterit de motu ipſo , & motûs operationibus determinare. At verò,ſi fortè fortunâ aliquid accedat,quod unum ex iis,quæ ad motum ipsũ perficiendum concurrunt, perturbet , aut dimoveat, planè motus ipſe devius fiet,aut deſinet.Quoniam ergo in Naturalibus, & præſertim in Viuentibus ſenſitivis , hæc omnia tam alterabilia, ac mutabilia ſunt, ut planè dixerim,nunquam in ſe ipſis æquabiliter cõſtare,propterea quî fieri poterit , ut exinde certæ leges , aut inconcuſſæ regulæ colligi queant . Sed &, quod gravius, non dum plenè de illis hucuſque conſtat,quo pacto in Animalibus peragantur, cùm univerſæ operationes Naturæ hactenus Nobis incompertæ ſint , nec quiſpiam poſſit per mille ſęcula glo-

ria-

Digitized by Google

riari, ad certam notitiam illas redegiſſe. Etſi enim plurimùm in his ſit allaboratum, multaque per accuratiſſimas obſervationes Anatomicorum, & alia per Phyſicorum ingenioſiſſima excogitata, ac experimenta, inventa ſint; illa tamen non niſi probabiles conjecturas ad ſummum attingunt, captui noſtro magis aptabiles, haudquaquam verò certas, de quibus jurare poſſimus.

Et quidem, poſt tot, tantaque in Rem Medicam promovendam ſolertiſſimè introducta, neſcimus adhuc quâ vi, quibus modis, aut inſtrumentis, motus iſte Cordis, & ſanguinis abſolvatur, & num reverà Cor primum, ac præcipuum ſit hujus motûs Movens, & Impellens, an potiùs ex adverſo ſanguis ſit cauſa proxima, & immediata ejuſdem motûs, & impulsûs? Etenim in primo illo puncto ſaliente Embryonis, cũ vix tenuis bullula ſenſibus noſtris conſpicua ſit, ejuſcemodi motus percipitur, eodem prorſus ordine, ac rhythmo, quo in adultis obſervatur, ſibique tunc ſanguis viam facere videtur per exiguos arteriarum, & venarum tubulos, quouſque vas Ovale, ſiniſtrumque Cordis ventriculum ſubeat: neque id abſre dictum, quoniam à ſanguine partes cunctas corporis vigere, ac nutriri, & vitales operationes ſuſtinere, pleriſque non irrationabiliter putatur. Sed etſi Cor ſit primum movens, primumque impellens, in controverſiam adhuc eſt poſitum, num ab interna facultate, eâque ſive naturali, ſive vitali, ſive etiam animali, motum hunc tam regularem peragat, & num etiam electivâ, ac cognoſcitivâ, imò cum advertentia, ad inſtar cæterorum muſculorum; an vero ab uſu, & conſuetudine contractâ per iteratos actus ab initio vitæ. V. Alph. Borell.
Sic pariter dubitare licet, num tam accurata, & exacta Cordis ſtructura, conſtructa ſit propter ipſum motum, an potiùs ad robur ſolùm, & fortitudinem ejuſdem.

Digitized by Google

dem, ut huic perenni motui reſiſtat, cùm in pleriſque animalibus talis, ac tanta illa non ſit, imò etiam diſſimiliter diſpoſita. Ingreſſus prætereà, & egreſſus ſanguinis à Corde, nec in cunctis animantibus uniuſmodi eſt; quin & in ipſo homine tam adulto, quàm nuper nato, intrà, & extrà uterum varius. Dubio etiam vertitur, num motus ejuſdem compoſitus ex diaſtole, & ſyſtole, ſit uterque ab interno principio, an alteruter ſolùm; & alter quidem à mera gravitate, ſive introrſum, ſive extrorſum concidente. Quæ inſuper, qualis, & quanta ſit univerſim, tam in ſtatu ſano, quàm in morboſo vis, & facultas ſolidi impellentis in fluidum impulſum, & num ſemper, ac perpetuò æquabilis in utriſque ſit illa in impellendo, hæc in obſequendo, debitâ convenientique proportione, quis unquam poterit certâ methodo determinare? Planè iſta captum noſtrum penitùs effugiunt. A muſculis etiam per univerſum corpus diſperſis vis quoque plurima poteſt ſanguini circumeunti impertiri, quippe qui, ex doctrina Helmontii, peculiari quadam vi motrice ſunt præditi, ut aliàs innuimus. At verò, poſito quòd partes Corporis univerſæ ſimul unà in generatione præjactæ ſint, ut alias à Nobis eſt oſtenſum, nec una ante aliam ſit formata, etiam ex documento Hippocratis, proculdubio una alteram in ſuis operationibus juvabit, nec una dici poterit reipsâ ab alia pendere, ſed potiùs ſimul omnes conſentire ad corporis molem, vitaliter ſuſtinendam, & conſervandam: Reciproca enim, & æque potens eſſe debet vis, & influxus unius in alteram, atque adeò poteſtas, & impetus ſolidi in ſolidum, & ſolidi in fluidum viciſſim proportionaliter æqualis; cùm ſolidum à fluido vigeat, ſuſtineatur, & conſervetur; ac fluidum ex adverſo à ſolido reparetur, repurgetur, ac nutrefcat; ut propterea alterutrâ ex parte vis iſta ſi deficiat, aut vacillet, Motus, Mo-

vens,

Digitized by Google

vens,Mobile,à conſueto, & naturali ſtatu ſano plurimum deficient. Et ſi deinde quidpiam mali ab illis emergat, haudquaquam ſciri poterit cujus vitio,aut defectu, id accidat,cùm conjecturæ utrinque deſumi, & utrimque deſumptæ,fallaces eſſe poſſint.

Neque præthereà ſolidum ſemper in fluidum actionem exerit in motu promovendo;cùm ex adverſo ſæpeſæpiùs experiamur fluidum in ſolidum potiùs eamdem excitare;etenim in febribus quibuſcumque, prima actio videtur eſſe à liquidis in motum fermentationis indebitum adactis, unde poſtmodùm partes ſolidæ in ſuis operationibus depravantur.Sic pariter fibræ nerveæ,membranæ,muſculi, nullatenùs in Epilepſia, cæteriſque affectibus ſpaſmodicis contorquerentur,niſi à proritante aliquo liquore in motum illum forent laceſſitæ. Idemque dicendum in Tuſſi, Empyemate,Stranguria,Dyſuria,Dyſenteria, & ſimilibus.

Vitia inſuper,quæ ſolidis primò tribui videntur, nonniſi à fluidis multo antea vitiatis, promanant: nam cùm à ſe ipſis lædi nequeant,profectò ab aliis,& quidem liquidis,afficientur, ſive cauſæ externæ,ſive internæ ad idipſum accuſentur;ſiquidem ſolida quęcumque,ſive laxa,ſive contracta, ſive tenſa,&,dura,ſive mollia,aut aliter affecta dicantur,nonniſi per actionem liquidorum talia fiunt,cùm membranæ,muſculi, nervi,fibræ,glandulæ,aut ſi mavis alia ſolida, in corporibus viventium conſiderata,ſuâ naturâ non arida, exucca,rigida,inflexilia omninò ſunt, ſed convenienter mollia,illita,irrorata,humefacta;quamobrem cùm pręternaturam contrahuntur,tenduntur,obrigeſcunt, vel plus juſto molleſcunt, & laxantur,ab aliquo humore proculdubio corrugante, irritante, vel contrà diſtendente,& emolliente, aut aliter præternaturam afficiente,lædentur:& cùm in ſtatu ſano in Athleticis

Digitized by Google

firmantur, roborantur, conſolidantur, non niſi per alimentum ejuſdem generis, & conditionis, ob exercitia affluentiùs ſuggeſtum, & meliùs elaboratum, ita afficiuntur; ut propterea quæ partes magis exercentur, majus quoque, abundantius, ſolidiuſque nutrimentum ſuſcipiunt: quâ ratione experimur in cunctis, etiam naturâ languidioribus, dextrum brachium majoris molis, & robuſtioris virtutis evadere, quàm ſiniſtrum; quia per aſſiduas exercitationes, pori illius magis dilatati, majus quoque alimentum recipiunt, magiſque compactum, ac ſolidum in poſterum ſortiũtur. Itaque innumerabilia propemodùm ſunt, quæ dubiam, atq; incertam hanc de primo Movente poſitionem reddunt.

At verò Cor ipſum (dato quòd ſit primum movens) multifariam præ cęteris turbari, adeoque impulſum varium excitare poteſt, tum cauſâ ſui diverſimodè affecti, tum cauſâ aliorum ad ejuſdem impulſum concurrentium, ut ſunt nervi, ac ſpiritus animales dicti, in Cor ipſum influentes, nec non Phantaſia ex diverſis objectis, & phantaſmatibus commota, per innumerabiles animi paſſiones. Quare, cùm nunquã Cor in eodem ſtatu permaneat, ſed diverſas aſſiduò ſubeat, etiam in ſtatu ſalubri, perturbationes, profectò non ſemper eodem modo æquabiliter movetur, & impellit; eoque magis quia in ſanguinis, & chyli per venam cavam aſcendentem receptione, modò in diaſtole, modò in ſyſtole, modò in utriſque, diverſimodè ſe habet; unde poſtmodùm pulſationes variæ; ſicut etiam variæ quoque in motu, ac in quiete corporis, in ſomno, ac in vigilia, vacuo, aut repleto ventriculo, cæteriſque mutationibus, præter ea, quæ caſu, aut inopino eventu, Corporibus accidunt.

Secundò Mobile, ideſt ſanguis à Corde impulſus, perpetim quoque variat, tum ratione ſui, interiùs

in

Digitized by Google

in ſuis particulis commoti, & à recrementis repurgandi; tum ratione aliorum humorum cum ipſo permiſtorum, aut permiſcendorum, qui varii, ac multigeni eſſe ſolent, ſive in ſtatu naturali, ſive præter naturam, ex innumeris ferè ægritudinibus contingentes; unde multoties, qui exinde ſecerni, ac repurgari debebant, non ſecernuntur, nec repurgantur; aut mali, ac vitioſi cum ipſo commiſcentur. Spiritus item, ſeu potiùs pars ejuſdem ſanguinis vivida, ſemper in eodem variat, aut immodicâ exſolutione, aut non convenienti refectione; idque potiſſimum in ægris. Pars etiam glutinoſa nec ſemper uniformis eſt, neque chylus, qui eidem ſuggeritur, ut & lympha undequaque variabilis, tam in quantitate, quàm in qualitate, cæteriſque. Aër pariter inſpiratus per pulmones, aut circumambiens per poros corporis, mirum quantam etiam varietatem in corporibus faciat: itẽque vapores, aut halitus perſpiratione diſſolvendi, tam in ſanis, quàm in morboſis: motus item pulmonis, ac diaphragmatis, & muſculorum intercoſtalium, ſimulque cum his alia plura, quæ nos latent, à quibus mobile iſtud diverſas ſubire poteſt mutationes, ut propterea non æquè ſemper moveatur, nec ejuſdem virtutis, energiæ, aut elateris, neque certâ lege, aut periodo comprehenſibilis.

Idemmet quoque ſanguis, ſivè in ſtatu ſecundũ naturam, ſive in ſtatu præter naturam, aliquandò plus juſto rareſcit, aliquandò denſatur; interdum parte floridâ abundat, aut deficit, interdum fibroſâ; alius eſt jejuno ſtomacho, & alius à paſtu; alius in quiete, alius in motu; unde & aliquandò latius ſpatium, aliquando anguſtius, nonnunquam concitatior in ſuo circuitu fit, quandoque tardior, crebrior, aut rarior; idque paſſim ſingulo quoque die, & in individuis, adeò inter ſe differentibus. Sive inſuper ſanguis à ſe ipſo

moveatur, ac veluti undatim ſuum gyrum abſolvat per arterias,& venas;ſive à corde impellente, ut in motu projectorum, vel à comprimenribus arteriis, per eamdem fortaſſe vim utriſque inſitam;vel ob texturam fibrarum oſcillantium, aliudve ſimile,ſemper in ſuo motu inæqualem ſubibit varietatem: in motu ſiquidem projectorum quo magis à propellente projectum diſtat,eo debilius, ac debilius evadit, ut tandem in quietem deſinat. Si verò à ſanguine ipſo motus hic habeatur, quia in ipſo itinere ſemper conſumitur,& tenuiore ſui parte fatiſcit, aut etiam in robur, & nutrimentum partium tranſit,tractu temporis remotiores partes pertingens, in arteriolis hebeſcit;mox etiam in venas transfuſus,magis, magiſque lenteſcit, adhuc ex valvulis earumdem impedientibus; unde non rarò fit, ut in eiſdem pariter concreſcat,veluti in varicibus,deſinente ſimul unà impulſu, & preſſione arteriarum, & craſſeſcente pariter ſanguine,vi ejuſdem non leviter imminutâ; quamobrem certâ lege hæc omnia ad normam invariabilem redigere,impoſſibile videtur.

Per venæ ſectionem præterea, ſanguis exiliens nonniſi ab arteria, quæ in venam ſectam influit,egreditur,adeoque,lege circulationis, ſanguis arterioſus aliquantulum dumtaxat mutatus inanitur: eo autem diminuto, minuitur deinceps quoque impulſus in venas adjacentes, & ſucceſſivè in reliquas ſuperiores,atque in ramum venæ cavæ aſcendentis,quæ ſanguinem in Cor reducit: Hinc impetus in idem Cor, & vigor à ſanguine promanans, pariformiter imminuitur. Celeratur autem per aliquod tempus motus in pulſu,& in arteriis, quia ob earumdem depletionē coguntur in ſupplementum inaniti ſanguinis, à ſuperioribus arteriis,& à Corde,novum, & novum alium excipere, atque in detracti ſanguinis, arteriarumq; ina-

Digitized by Google

inanitarum auxilium, frequentiori niſu, reliquum ſanguinem propellere, qui tandem iteratis circuitionibus ſenſim deficit, poſtquàm ſcilicet ab adſtricta vena ſecta paulatim ſubſtiterit.

Tertiò Spatia, ſeu Cavitates, per quas mobile, ideſt ſanguis aſſiduò movetur, & circuit, quales ſunt Ventriculi cordis, Arteriæ, & Venæ, varias ſubire poſſunt mutationes: & quidem hæ cum ſuis fibris ſint intertextæ, quæ nunc molliores, nunc duriores, modò laxæ, modò rigidæ; proinde fit, ut aliquando latiores, aliquando anguſtiores illę evadant, præſertim in morbis, atque in diverſis eorumdem temporibus, tum univerſalibus, tum particularibus; unde aliter ſe habent inter initia acceſſionum, aliter in augmento, & aliter in ſtatu, ac declinatione; idque potiſſimùm ex varietate humorum illas afficientium, acrium, acidorum, aliorumque, nec non ex diverſa eorumdem motione, ut & à cauſis externis, ambiente aëre, cibo, potu, medicamentis aſſumptis, cæteriſque; itemque cùm per viſcera malè affecta recurrunt, quæ in ægris quoque multum variant, & magis, magiſque in glandulis, & apicibus arteriarum, quæ ex obſervatione pluriū Anatomicorum, non pulſant: quâ etiam de causâ diverſimodè pariter per poros partium percolantur, & ab oſcillis venarum excipiuntur, indeque in vaſa majora, ac in jecur, cæteraqne viſcera. Simul cum his variant etiam ſpiritus è ſanguine eliciti, qui vel diſſipantur plus juſto, & evaneſcunt, vel concreſcunt, aceſcunt, & in alios omninò degeneres permutantur; quemadmodùm, & halitus, ſive evaporationes, quæ diutiùs retentæ ſanguinem inficiunt, & in ſuo motu plurimùm perturbant. Quòd ſi tubercula, abſceſſus, aliique tumores in glandulis, cæteriſque partibus, ingenerentur, ut non rarò fieri ſolet, quàm graviora, & pejora cōtingant, nemo planè addubitabit. Quamobrem

Digitized by Google

rem neque ex hoc certæ leges hauriri poterunt.

Quartò Interſtitia, ſeu intermedia arteriarum, & venarum, quàm etiam ignota ſint, quiſque novit. Si enim per intermedios poros partium, proculdubiò in his moram aliquam contrahens ſanguis, ſive ut partes ipſas nutriat, ſive ut eaſdem vivificet, & roboret, multùm à priori, per arterias impulſo deficit, tam ratione ſui, parte aliquâ depauperati, quàm ratione impellentis, nequeuntis pari impetu, ſicut in arteriis, eumdem promovere; cùm ſanguis in arteriis incluſus, è latiori ſemper loco in anguſtiorem deferatur; & contrà in venis ex anguſtiori traducatur in ampliorem. Si verò per Anaſtomôſim, quam plerique habere ajunt arterias cum venis; planè conſtat exiles arteriolas in apicibus non pulſare, adeoq; nec æquabili ratione propellere ſuſceptum ſanguinem. Neque prętereà planè liquet, num indiſcriminatim plures venulæ ab una arteriola; an plures arteriolæ in unam venulam impulſum ſanguinem transfundant, & quo pacto per venas perpetuò majores, ac majores, ſuis etiã valvulis interſeptas, motum eundem continuent, cum in latiori ſpatio motus, ac impulſus lenteſcat. In Arteriis inſuper contentus ſanguis lymphâ, & ſero ſcatet, quibus reſumptis à vaſis lymphaticis, per interjacentes glandulas, magnâ ex parte deſtituitur, cùm in venas trajicitur; unde non eamdem omninò tenuitatem, fluxilitatemque in iiſdem retinet: quamobrẽ diverſus à cunctis ponitur ſanguis, qui in venis eſt, ab illo, qui per arterias excurrit. Quòd ſi in glandulis, intermediiſque ejuſcemodi ſpatiis, ſeu interſtitiis, aut etiam in apicibus arteriarum, vel venarum impedimentum aliquod, fortaſſis præter naturam, acciderit, quàm varia adhuc, interrupta, & vitioſa fiet ſanguinis trajectio? ut non raró contingit in febribus acutis. Quid ſi inſuper vitium ſit in lympha, & vaſis lymphi-

cis,

Digitized by Google

cis,itemque in nervis per eas partes perreptantibus, aut etiam in adjunctis, & circumjacentibus partibus,quæ preſſæ,conſtipatæ, obſtructæ, tumefactæ,aliterve affectæ, plurimùm poſſunt circumgyrantem ſanguinem,& lympham incommodare? præter innumera alia accidentia, quæ vix mente concipere valemus,ſed tamen anatomicis cadaverum diſſectionibus non ſemel inventa,& obſervata ſunt.

Quintò Adjuvantia, aut dirigentia motum, ut præſertim ſunt Muſculi, eorumdem fibræ motrices, ac Viſcera,diverſimodè quoque circumpellunt, cùm proritata, gravata, conſtipata, impedita non uniformiter moveant, & moveantur, tum multoties vitio ſui, tum non raró vitio nervorum, & ſpirituum animalium in eos influentium; unde ſæpenumerò laxitates,contractiones,tenſiones, durities, compunctiones,dolores,imbecillitates,torpores,aliaque innumera accidentia illis contingunt: quâ de re nec æquabilis ſemper in eiſdem compulſio, aut in motibus ſanguinis adjumentum fit, cùm omnia ferè in ægrotis permutari ſoleant; (præter ea quæ ſanis quoque frequenter accidunt,) nam bonum, & ſanum ex integrâ causâ,malum, & morboſum ex ſingulis defectibus evenit.

Quantùm præterea iſta varient in cunctis individuis,non eſt quòd multis perſuadeam; etenim conſtat ex corporum conſtitutionibus, ætatibus, habitibus,regionibus,victûs ratione,exercitiis,temporibus, & tempeſtatibus Anni, cæteriſque, hæc omnia itá diverſificari,ut quo pacto uni accidunt,alii aliter contingant. Hinc pulſus quibuſdam ſunt perpetuò magni,quibuſdam parvi, nonnullis celeres, & frequentes,aliis rari, & tardi, imò etiam puſilli, & debiles: Sed & aliquibus non raró intermittentes, exiles,obſcuri, vix perceptibiles. Quapropter quis unquam

cer-

Digitized by Google

certis legibus, aut invariabili, conſtantique rationi illos reſtringere valebit? En igitur, quî fieri poterit, ut poſſint Mechanicis regulis, certiſque demonſtrationibus, phyſicæ in Hominibus habitæ operationes congruenter aptari, aut ex illis iſtæ certò ſanciri?

Sed & ulteriùs quis unquàm pro certo definiet, num impulſus Cordis in ſanguinem æquè fiat in Ramum Aortæ deſcendentis, ac in Ramum Aortæ aſcendentis, cùm in Ramo aſcendente conſideranda ſit major reſiſtentia ex parte ſanguinis impulſi, quòd ſurſum ſit aſcenſurus; quàm in deſcendente, qua propriâ gravitate, fluxilitateque, faciliùs movetur, & profluit. Et quamvis à proportione majoris capacitatis in Aſcendente, per quam major ſanguinis impulſi quantitas traducitur, comparatione habitâ ad ramũ deſcendentem anguſtiorem, minoris quantitatis ſuſceptiuum, quaquâ ratione evinci poſſit, æqualem in utriſque fieri propulſionem, quemadmodùm in Hydraulicis per varios ductus, latiores, anguſtioreſque, aquam fundentibus, experimur; non tamen idipſum omninò contingit in Aorta aſcendente, ac deſcendente; nam una ſurſum, altera deorſum vergit; nec deinde per æquales tubulos, aut conformes ſemitas, ſed omninò varias, diverſaſque, adeò ut licèt impulſus in deſcendentem Aortam, ob anguſtiorem, ac perimetro minorem locum, major evadat; ſanguis tamẽ, veluti in anguſtiori loco receptus, paucior eſt, qui deinde per plures, & plures ramulos tortuosè admodùm diffuſus, & quantitate minutus, ac impetu deinceps relenteſcente, non leviter retardatus, comparari haudquaquàm proportionaliter poterit ſanguini abundantiori, per ampliorem Aortam aſcendentem ſurſum excurrenti. Quin & Sanguis per Aortam aſcẽdentem majori quantitate aſſurgens, quàm per deſcedentem, remoram ſibi faceret ob ſui ipſius pondus,

quod

Digitized by Google

quod pondere ſanguinis deſcendentis majus eſſet.

Idipſum cõſiderare eſt in ramis,& canalibus Arterioſis, per quos in aliquibus partibus rectâ, in aliis vero tortuosè admodùm,& in quibuſdã aliis partibus ſpatio ampliori,in aliis arctiori,& vix conſpicuo, ſanguis diffunditur; unde qui, qualiſve impulſus in his accidat,quis unquam divinabit? In iis præterea, qui Aneuriſmate laborant, ubi veluti in altero Corde, impulſus ſanguinis vehementiſſimus percipitur, quâ methodo iſta peragantur, ſaltem in partibus infra partem affectam ſitis,vereri quoque ſubit. In Arteria ſimiliter Cœliaca hypochondriâ affectorum, pulſus obſervantur elatiores,& crebriores, licèt in aliis arteriis exiliores ſint: contrà verò in varicoſis, hæmorrhoidibus affectis, aliiſque, quibus ſanguis inter valvulas venarum hæret. Quæ igitur uniformitas motûs in cunctis concipi poterit, ut exinde certæ regulæ deduci poſſint,quales in Mechanicis?Si enim corpus humanum ſuâ naturâ perpetuò mutabile eſt, & mille propemodùm alterationibus obnoxium, quî fiet,ut in ipſo unquam ſtabiles, & immutabiles leges ſtabiliri queant,cùm ex quacumque, etiam levi cauſa mutetur, & licèt noſtris ſenſibus id conſpicuum aliquandò non ſit, re ipsâ tamen tale eſt; atque de momento in momentum variabile, potiſſimùm verò in ſtatu morboſo, cùm ſcilicet cauſæ morborum occultæ ſunt,& partes affectæ nullatenùs determinabiles, ſed ſolùm dubiis conjecturis Nobis ſuſpectæ.

Sed quid quæſo,unquàm ponderis addit,vel detrahit ictus Scorpii,vel Viperæ,alîusve venenoſi animalis? cujus causâ ſanguis momento temporis veneno infectus ſtatim à ſua craſi naturali declinat, & à ſuo motu deſciſcit, adeout paulo poſt demorſus vitâ defungatur. Quid etiam ponderis exquirendum in peſte, cæteriſque contagioſis affectibus, ex infecto

Digitized by Google

aëre;atque in animi defectionibus,ex pravo halitu, ut & in præfocatione uterina,aliiſque ſimilibus? Quid in his,quæ extrinſecùs admota corpori, ut emplaſtra, olea, cauſtica, præſertim carpis pedum,& tarſis manuum, momento fere temporis ſanguinem inficiunt, ejuſque motum perturbant, & in magnam virium jacturam patientem conjiciunt? Similiter fumus mercurii,ſulphuris,& ſalis ammoniaci, nec non pleraque alia ſive benè,ſive malè olentia, à quibus non leviter ſanguis, & corpus univerſum alteratur,& vel benè, vel malè afficitur, quid ponderis adjiciunt, vel adimunt? Animi quoque pathemata inducta ex ſolo aſpectu,vel nuncio,obiecti triſtis,aut voluptuoſi, adhuc in ſanis,quantum ſanguinem perturbent, & immutent,nemo eſt qui non ſciat,cùm tamen nihilum illi adjiciatur,vel detrahatur.

Sed etſi certò ſciretur, ſanguinis detractionem alicui ægrotanti profuturam, adhuc tamen de quantitate evacuanda dubium maneret, quouſque ſcilicet demenda foret,& quo tempore; quidque in detracti ſanguinis ſupplementum eſſet adjiciendum,ut meliorem,in relicto ſanguine craſim, introduceret. Cùm naturæ,ætates, & cujuſque ægrotantis corporis conſtitutiones (præter regiones,& anni tempeſtates) variæ,diverſæque ſemper ſint, atque in poſterum futuræ; cùm tamen ex regulis Mechanices iſta eſſent indiſcriminatim peragenda. Quamobrem prudenti Medico non tam facilè licebit, in remedio tantoperè ancipiti, certam jacturam facere per balſami vitalis detractionem,ac vitalium ſpirituum diſpendium, in humanæ ſalutis,& vitæ manifeſtiſſimum periculum. Accedit quòd pleriq; ad ſimplicem ſanguinis aſpectũ repentè animo linquuntur,alii evomunt,aut alvo turbantur,& alii alias ſubeunt,ſive animi,ſive corporis, afflictiones.

Præ-

Prætereà, à miſſo ſanguine, & multoties meliori, puriorique, tuendæ vitæ magis neceſſario, ſpiritus, ſeu partes tenuiores, & volatiles aliquatenus diminuuntur; unde ſicut in ipſo defectus aliquis emergit, ita & in corde motus, ac impulſus aliquantulum pariter, ut elangueat, neceſſe eſt: languente autem motu cordis, ſanguis quoque minùs impellitur; diminuto impulſu, facilè ſanguis lenteſcit, craſſeſcit, hæret, adeoque momenta virtutis impulsûs, & gravitatis, penitùs mutantur, præter alia mala, & non raró etiam graviora: Nec ſatis eſt dicere, refici illicò utrumque poſſe ex novo cibo aſſumpto, aut pretioſis medicamẽtis: Nam hæc, eâdem ratione, quâ ſanguis deficit, etiam ſi convenienter aſſumantur, nunquam reſtaurare poterunt; ſiquidem non æque benè in ventriculo, cæteriſque viſceribus, in chylum, & ſanguinem commutabuntur, ad eam exactè refectionem, quæ neceſſaria eſt; nam à languente ſanguine deficiunt quoque ſucci digeſtivi, & reliqua fermenta viſcerum, imò quidquid ad ciborum & ſanguinis elaborationem, repurgationemque requiritur.

Neque inſuper perpetuò verum eſt, à ſanguinis miſſione motum ejuſdem citatiorem fieri, atque adeò ſucceſſivè lenteſcentem, & craſſum ſanguinem attenuari, & exolvi. Quoniam non raró contrarium potiùs evenit, ſiquidem eductâ per venæ ſectionem parte ſanguinis tenuiori, floridiorique, qui remanet, magis, magiſque craſſeſcit, atque ſpiritibus magnâ ex parte depauperatus, fibras, & cavum Cordis minùs expandit, ac ſollicitat, minùſque pars ejuſdem ſanguinis vivifica in glutinoſam, fibroſamque impetit, aut attritione rarefacit; unde pulſus tardior, rarior, & imbecillior fit. Atqui præterea cavitates Arteriarum, & Venarum inanitæ, minùs etiam per compreſſionem reſiduum ſanguinem propellunt; itemq; fibræ motri-

Digitized by Google

236

ces, tum cordis, tum earundem, laxiores redditæ, minùs aptæ evadunt coarctationi, preſſionique, quæ major ſolùm accidit à ſanguine uberiori, & vividiori illuc appellẽte, ac opplente, & veluti per iteratos cuneos amplificante. Conſtat autem hæc omnia potiùs deficere, quàm augeri à ſanguine miſſo, quamobrem non eſt quòd citatior pulſus exinde perpetuò haberi poſſit.

Majus certè periculum ulteriùs accidit à ſanguine miſſo in febrientibus, quæ ſæpenumerò à particulari fermento alicubi hærente contingunt, quemadmodùm in panaritiis, in ſpina digito infixa, vulnere, ulcere, abſceſſibus, tumoribus, carbunculis, anthracibus, cæteriſque; unde ſanguis ſubinde in motum præternaturalem adactus, etiamſi totus educeretur, febrem non ſolveret, neutiquam ſcilicet eductâ materiâ illâ febrem excitante. Et quidem pleræque febres omnes hujus generis eſſe ſolent, ut ex diſſectis cadaveribus innotuit. Quæ igitur, aut qualis unquam futura erit utilitas à ſanguinis miſſione, quocumque tempore, aut modo peragatur in febrientibus? Hinc propterea ſatius, tutiuſque viſum accuratioribus, prudentioribusque Medicis, in morbis, & præſertim cum febribus conjunctis, ab hoc ancipiti præſidio, imò tot, tantiſque periculis implexo, abſtinere, quod vitæ, & vitali fomiti directè nimis inſidietur, per virium, & vitalis roboris detractionem, cui ſemel infracto, aut languenti, non tam facilè deinde ſuccurritur, etiamſi pretioſa adhibeantur.

Quòd ſi dicatur per miſſionẽ adaugeri in ſanguine motũ fermẽtativũ ob indebitã fermẽtationem febrilẽ inductũ, quâ ſcilicet partes tenues coguntur ſeipſas à craſſioribus, & heterogeneis extricare, adeoq; ex fermentatione ipsâ fieri expanſionem majorem in ſanguine, qui in anguſtis cavitatibus arteriarum, & ve-

narum

Digitized by Google

narum veluti incapacibus , coactionem quandam, patitur, ideoq; exigere ſui diminutionem, ut poſſit meliùs deinceps amplificari, ſubigi, & extricari, imò etiã in ſuo motu celerari, obicibus per miſſionem ablatis, vel ſaltem imminutis. Contrà eſt quià ſi fermentatio illa in ſanguine major, proficua eſt, eo quòd per eam nititur Natura partes impuras à ſanguine ſegregare, haudquaquam eſt impedienda. Per ſanguinis miſſionem præterea, vel fermentatio diminuitur, vel augetur: ſi minuitur, impeditur proculdubio beneficium ſequeſtrationis, quæ ſubinde ſperatur: ſi augetur, inutilis planè fiet miſſio, quæ ad ſedandam febrilem fermentationem ab ipſis creditur conducibilis. Sed & in canalibus anguſtioribus, vel niſus liquidorum eſt major, quàm ſit in canalibus amplioribus, vel eſt minor: ſi major, benè poterit vi ſuâ in ſpatium latius adigi, atq; adeò ſine miſſione ampliorem locum exquirere; ſi minor, longe debilior, & minor fiet, factâ ex venis detractione, quia per ipsã multũ diminuetur niſus in ſanguine inibi contento. Sed nec quis ſibi fingat per miſſionem augeri fermentationem, ac ſubinde mox mox eſſe ſedandam, factâ nimirum ſequeſtratione: Nam cùm ſequeſtratio motus Naturæ ſit, iſque tempus plurium dierum exigat, planè fieri non poteſt, ut tã brevi tempore illa per miſſionem futura ſit, quæ potiùs confundit, & turbat ſanguinem, excretâ ſcilicet parte tenuiori fluidioriq; tanquam faciliùs excurrente, & reliquâ cõmotâ remanente cum craſſa. Quin & contrarium ſæpeſæpiùs experimur factis prælertim inter initia febrium, ſectionibus, in quibus impoſſibile eſt coctionem, ſecretionemq; in humoribus haberi, quæ nonnili ad ſtatum earumdem comparere ſolet. Quæ præterea vis ex miſſione iſta ſanguini inferri poteſt, quæ valeat bonum à malo ſanguine ſecernere? cùm contra in motu liquido-

rum

538

rum confuſio potiùs inducatur, & inæqualis permiſtio, à commotione, & preſſione variâ, quam ſubeunt partes illorum tenuiores, & craſſiores: & ſi unquam cœnoſæ ſubſident in ductibus, liquentes ſolū, & fluidæ egredientur; quod nocuum.

Iiſdem omninò ambiguitatibus ſubjiciuntur reliqua omnia, quæ pro ſanguinis miſſione à ſuis Fautoribus proponuntur:; & quidem quod primò dicitur de majori velocitate ſanguinis auctâ in venis, à quibus ſanguis mittitur, non eſt univerſaliter verum, quin plerumque infractis momentis contractionum, & preſſionum, in fibris cordis, arteriarum, & muſculorum adjacentium, contrarium evenit. Quippe univerſus ſanguis, & totus quantus eſt, in ſuis ductibus ſuſcipit impulſum à corde, & partibus circumambientibus, & coadjuvantibus ejuſdem motum, ſive modicus ille ſit, ſive multus. Finge per ſyncopen Cor ſtetiſſe; ſtat quoque & ſanguis; cùm verò Cor in ſuo motu redit, totus etiam ſanguis pariformiter ſucceſſivè commovetur. Sed & contra, ſit ſanguis ſua quantitate minutus, quia præcedentem niſum Cor amittit, ut nequeat tam validè continuum in venas commeandum impellere, ex reſiſtentia majori contractâ in iiſdem, proculdubiò velocitas illa prior ſenſim hebetatur, & languet. Unde ſanguis in Animalibus tantum impellitur, quantum impellit, promovetque cor ad motum, & pulſum ſui; ut obſervare eſt in pulſu myuro, & deficiente. Pulſus quoq; formicantes dicti, velociſſimi, & creberrimi ſunt, cùm tamen puſilla, & multum infracta vis, ſeu vigor, & calor in corde, & ſanguine eſt. Quamobrem non eſt conſiderandus ſanguis in arteriis, & venis, velut purus, & ſimplex liquor fluens per vaſa, ſed velut humor heterogeneus compoſitus ex multis partibus, & ſpiritibus quoq; plurimis abundans, qui cùm per emiſſio-

ſio-

Digitized by Google

ſionem reſolvuntur,ac diſſipantur, reliquum in venis ineptum, effœtumque relinquunt, ut nequeat deinceps Cor,& reliquas partes corporis vivificare,atque ad motũ ſolicitare; unde poſtmodùm univerſalis languor, atque in pulſu,& motu ejuſdem ingens varietas. At verò,ſi verum ſimpliciter eſſet,quòd ex miſſione ſanguinis, motus ejuſdem velocior fieret,proculdubiò datâ proportione, x majori detractione, longè major velocitas oriretur,quod contrarium evenit,langueſcente potiùs pulſu. Accedit quòd ex miſſione ſanguinis, venæ inanitæ admittunt majus ſpatium ſanguini circumfluenti, ut propterea non multum turgeant; indeque etiam arteriæ nec multum etiam amplificentur, unde pulſus qui primùm fortè erat elatus,& magnus,fiat humilis,& parvus; & velocitas,quæ exurgit ex miſſione,fiet ſolum causâ majoris, & citioris ſpirituum diſſolutionis, ex illo motu magis concitato. Hinc tandem fit,ut licèt per modicum illud tempus, quo ſanguis educitur, velocior motus in eodem habeatur; paulo tamen poſt,idem ſubſiſtit, & æqualiter per arterias, & venas mole,& virtute diminutus,hebeſcit,& languet;quoniam univerſus ſanguis intra horam ſuum circuitum per totum corpus abſolvit: & licèt niſus ſanguinis in arteriis major ſanè fiat,quia in ipſis, vegetior, tenuior,& ſpirituoſior eſt; attamen, quia per acceſſum illius ad varias partes corporis multum de ſua vi amittit, fit ut qui ſupereſt, per venas remeandus, lenteſcat nimium in motu,utpote craſſior,& parte ſui puriore diminutus; ubi verò vitium aliquod contraxit magis magiſq,in arteriis, profectò longè minor vis, ac niſus habebitur in venis.

Quod inſuper ſubditur, ſanguinem in vaſis,poſt miſſionem relictum,minùs coactum remanere,& vaſa ipſa minùs etiam infarcta;verum eſſe poterit in ſanis,

in

in quibus ſanguis nullo vitio infectus eſſe ſolet; ſecus verò in corporibus morboſis,in quibus plerũque ſanguis coagulationi ſubjicitur, & per detractionem magis,magiſque concreſcere,& coarctari ſolet. Arteriæ pariter magis contrahuntur ex defectu ſanguinis miſſi;quia quanto minùs attolluntur,tanto magis cõtrahuntur. Neque momentum contractionis in Corde poteſt eſſe idem ante,& poſt miſſionem; quoniam ſanguis appellens in Cor non idem eſt neque mole, neque virtute,ob præcedentem evacuationem. Solet præterea ſanguis in ſtatu morboſo ejus eſſe conditionis,ut licèt ratione quantitatis reſiſtere magis,vel minùs poſſit impulſui, non tamen idipſum valeat proportionaliter efficere præ ſui pravitate;etenim in ſtatu morboſo omnia planè permutantur,etiam in partibus ſolidis, ſecundùm texturam, poroſitatem, fermentorum energiam, &c. Sed & contrà fieri poteſt, ut reſiſtentia hæc minor fiat mole, ſed major evadat impetu, atque virtute, inductâ nimirum in ſanguine majori commotione, ac fermentatione. Hinc etiam nec momentum Cordis impellentis fingi poteſt idem ante,& poſt detractionem, nec minùs canales eamdẽ ſervabunt rationem,ut priùs.

Nec inſuper ex ſectione venæ ampliori, aut anguſtiori motus,ac impulſus ſanguinis habitus à preſſione circumambientium partium quidquam conferre poteſt,ut minor, vel major reſiſtentia habeatur in ſanguine mittẽdo,adeoq;majus,vel minus incõmodũ corpori patienti inferatur,ſiquidem non in omnibus, credibile eſt, ut ſanguis ſit uniformis, cùm in aliquibus tenuior, in aliis craſſior inveniatur; ſed & textura,compoſitio,magnitudo,robur partium, & ipſarum præſertim venarum,variat in individuis; unde difficile admodùm eſt divinare ubinam ſectio amplior, aut anguſtior ſit profutura: Non enim quæ mente à Nobis

bis utiliter ſucceſſura concipiuntur, in actum practicũ deducta juxta propoſitum finem ſolent evenire, quinimò ſpeculationes metaphyſicæ plerumque non congruunt phyſicis experimentis. Sic in libra prægrandi e. g. exactè ad æquilibrium poſitâ, quiſque proculdubio crederet quodcumque corpus adhuc minimum ad alterutram lancem adjectum, ad eandẽ partem pondus addere, atque deorſum ducere, quod ſanè mens, ac ratio concludenter, infallibiliterque futurum ſuadere videtur, cùm tamen ex adverſo duas, tres, quatuorque muſcas, & fortè etiam plures, ad alterutram partem ſuperincumbentes, haudquaquam phyſicè pondus majus adjicere experiamur, licèt proportio unius lancis ad alteram ex illarum adjectione, major fiat. Ita prorſus quod ex præmiſſis quibuſdam futurum quid putatur tutum, utileque; ex adverſo nocuum, vel infructuoſum eveniet, ut millies expertum in praxi.

Quoniam inſuper niſus ſanguinis per venas cõtinuus eſt niſui ſanguinis per arterias, fit ut per ſanguinis emiſſionem ex venis, dimotio ejuſdem ſanguinis per arterias ſuccedat minor, quia minor niſus ſequitur poſt miſſionem: id quod in ſtatu morboſo graviùs contingit, quoniam ſanguis cùm mittitur, non ſolùm quantitate diminuitur, ſed etiam viribus infirmatur ob diſpendium partium tenuium, & mobilium, ſeu ſpirituoſarum; hinc fieri nequit quin officiat, licèt ſenſibus externis minimè percipiatur. Quòd ſi dicatur nullam ſenſibilem mutationem exinde ſuccedere, adeoque eamdem majorem ſanguinis velocitatem haberi in arteriis, quàm in venis; proculdubiò nec juvamentum ex ipſa miſſione ſequuturum dicendum erit, cùm in tantum juvamen ex miſſione ſperetur, in quantum mutatio aliqua in ſanguine exinde ſucceſſura ſperanda ſit. Nequit autem intelligi, quo pacto per

miſſionem ſanguinis, velocitate motûs ejuſdem per arterias majori effectâ, calor diminuatur pro ratione emiſſi ſanguinis, cùm calor in ſanguine à motu ejuſdem haberi dicatur, ob attritionem partium calorem comprehendentium,& per ejuſdem emiſſionem, motus ejuſdem velocior ſubſequatur. Si enim calor per miſſionem minuitur, proculdubiò motus in ſanguine tardior erit: vel è contra, ſi motus poſt miſſionem velocior ſuccedit, calor exinde reſultans adaugeri ſimul unà dicendus erit. Quæ verò de cohæſione, & contactu partium interſeſe proponuntur, quis unquam adamuſſim ariolabitur? Sed nec omninò verum quòd per attritionem partium in motu calor habeatur,cùm pleraque ſtagnantia calorem ingentem contrahant,quem in motu poſita non proferrent,imò mota potius refrigeſcunt, ut in fimo, fœnu, aqua ſtagnante,& ſimilibus: Sanguis ipſe alicubi hærens inflammationem parit, & ardorem vehementiſſimum. Hinc concludendum miſſionem ſanguinis nō ſemper calorem imminuere,ſed aliquando etiam augere; niſi cùm vires infirmat,& in exitium ducit: Tutum igitur non eſt quibus in corporibus, qua in ætate,loco,victu,aut ægritudinibus, id uniformiter poſſit accidere.

In obſtructionibus prætereà habitis in orificiis arteriolarum, ubi plerumque contingunt, niſus iſte ſanguinis ex arteriis in venas longè admodum variabit,quippe ex ejuſmodi impedimento ab obſtructione habito,niſus hic debilior,& tardior fiet, adeoque motus ſanguinis per venas lentè admodum peragetur;qui deinde per ſanguinis detractionem ab iiſdem, multo adhuc tardior, & debilior ſubſequetur,ac ſucceſſiuè etiam in arteriis,in quas niſus ex venis in Cor aſſiduò fit; quamobrem ubi ante miſſionem niſus, indeque velocitas,obſtructionem in apicibus arteria-

rum

Digitized by Google

rum inductam minimè poterat dimovere, longè minùs poterit poſt emiſſionem: idque magis cùm obſtructiones accidunt in intimioribus partibus corporis, in glandulis, & in capillaribus arteriolis, in quibus nullus pulſus, nulluſque niſus, vel ſaltem debiliſſimus, & tardiſſimus, omninò improportionatus hærenti humori, plerumque etiam tenaci, acido, rebelli, maligno, qui non ſolùm obſiſtit ſanguini circumfluenti, ſed quod gravius, eundem inficit, & circumjacentes partes hebetat, & inquinat. Accedit, quòd etiam ſi per miſſionem, ſanguis, qui in arteriolis hæſit, per dimotionem loco moveatur, ille in venas ipſis continuas intrudetur, & vitium in ſe ipſo contractum reliquo ſanguini communicabit; unde noxa major; quoniam ſemper faciliùs vitiabitur exinde bonus, qui ſupereſt ſanguis, à malo, qui hæſit, licèt modico, quàm malus à bono, in ſeipſum intruſus, in meliorem ſtatum reducetur; à privatione enim ad habitum non datur regreſſus. Si prætereà id quod hæſit, præſertim in magnis vaſis, indebitam fermentationem in univerſo ſanguine, adeoque febrim excitet, proculdubiò nequibit miſſione auferri, niſi totus ſanguis infectus educatur, exemplo vini aceſcentis. Sed poterit, inquies: ergo non certè, igitur dubitas: Ergo ſicuti in bonum, ita, & multo magis, in malum cedere poterit; in dubiis autem non licet tam facile de vita periclitari, præſertim per ſanguinis, ideſt vitalis theſauri detractionem, ne præſertim illud Plinii nobis objiciatur, *Negotiantur animas noſtras, & experimẽta per mortes agunt*. Ambiguitatem auxilii quoque probat, quod à nonnullis ſubditur, ſi morbus exigat miſſionem ſanguinis, ſed non ejuſdem mutationem, prævideri oportere num illa officiat morbo, an ſecus; & ſi morbus diſtributus ſit per omnia vaſa, an alicui ſolùm parti hæreat; idque genus alia. Etenim ad hæc prævidenda

Digitized by Google

da exquiruntur Vates, qui ariolentur de ſtatu ſanguinis, de morbo, de cauſis, cæteriſque morbum comitātibus, ex quibus ſanè in Re Medica difficultates oriuntur innumerabiles.

Quare licèt quæ de motu ex Mechanicis deducuntur, veriſimilitudinem pariant; in praxim nihilominùs medicam trāslata, nonniſi magnâ cum difficultate, & gravi periculo duci poterunt. Atquî ſi ſanguis in omni morbo ſalubriter mitti poteſt, ob innumera quæ affert beneficia, cur eſt quòd prævidentiis iſtiuſmodi indigeamus? proculdubio ſi minùs uno, ſaltem altero modo, certò proficiet. At id non ita evenit, nec ſemper ex voto reſpondet: ergo dubium. Si dicatur non in omnibus eaſdem circumſtantias debitas inveniri. En denuò ambiguitas, & periculum. Sed & in dijudicandis circumſtantiis, & opportunitatibus mittendi, quis ignorat quàm anxiæ occurrant difficultates, quoniam conjecturæ, quibus nitimur, fallaces ſunt, & innumeris dubietatibus implicitæ. Et licèt medicamenta ad correctionem perturbati ſanguinis exhibeantur, quæ fortaſſe neceſſaria fuerint præcognita; quis ſubinde tutus fiet, num illa pro opportunitate in ventriculo mutentur, an potiùs in malos ſuccos degenerent, & num alios ductus pervadāt, quàm quò neceſſe eſt. Neque verò liquida ſtatim, & tutò in alias partes corporis perpetuò fluitant, cùm non rarò accidat, ob pravitatem humorum, & ventriculi indiſpoſitionem ibidem inverti, & depravari, quandoque etiam concreſcere, & inhærere, aut paulò poſt per vias urinæ deduci, aut cùm fæcibus inteſtinalibus commiſceri.

Quod ulteriùs aſſeritur de ſelectu venarum cōſentientium cum parte affecta, aut inflammata, vel eidem oppoſitarum, neutiquam deduci poterit in praxim, quando inflammatio eſt interna: tunc enim

tiun-

Digitized by Google

trunci venarum conſentientes, utpote interni, ſeligi non poſſunt, multoties etiam ignorantur quales ſint, neque tam patens, ac perſpicuum eſſe poterit ubinã propriè inflammatio contracta ſit, ut inde conjicere liceat, quænam poſſit eſſe vena conſentiens cum parte affecta. Sed & non raro fit, ut nihil prorſus ex inflammata parte detrahi poſſit, quin potiùs contra in eandem magis confluat ex venæ ſectione commotus ſanguis cùm ibi in ſuo motu præpediatur ob impedimentum inflammationis, & venarum, atque arteriarum anguſtiam; niſi etiam propter languorem partis inflammatæ faciliùs ibidem deponatur, & hæreat; & ſi fortaſſe aliqua portio ejuſdem ulteriùs promoveatur, & effluat, ſanè tenuior, ſeroſior, acrior, ac plurimùm infecta in alias partes promanabit, non ſine totius corporis incommodo. Et dato quòd ſanguis exinde influat in partem laborantem minori quantitate, quàm per oppoſitam, quo tempore ſanguis mittitur, quia tamen ſubinde velocior redditur motus ejuſdem ob uſum circulationis, cujus causâ, quo ſanguis minor quantitate fit, eo celeriùs commovetur, ad ſupplendam motûs cordis, & vitæ indigentiam; ſequitur proinde, ut paulo poſt impetuoſiùs ille irruat in partem inflammatam, utpote debiliorem, unde compreſſio major in eâdem. Sed neque tollitur exinde vitium in ſanguine introductum, cujus causâ hæſit, puta inducti acoris, aut lentoris; quin emiſſo ſanguine tenuiori, reliquus craſſior, & hærentior remanebit, unde tam inflammatio, quàm febris illam concomitans adaugebitur. Difficile inſuper admodũ eſt tempus internoſcere, quando ex venis oppoſiti lateris, & quando lateris ejuſdem, miſſio facienda ſit, cùm conjecturæ dubiæ ſemper utrinque ſint, unde ignorabitur num preſſio, & contractio potiùs, quàm expreſſio, & propulſio ſit ſucceſſura. Accedit quòd

per ſanguinis detractionem maturatio apoſtematis, quæ tamdiu deſideratur, plurimum impeditur, proindeque recrudeſcente illo, majus, & periculoſius damnum inſequetur. Atqui licet rami aliqui venarum conſentiant magis cum parte affecta, quia tamen ſanguis breviſſimo temporis ſpatio totus circuit, per miſſionem æqualiter etiam ex toto corpore diminuitur, & quod vitium in ipſo eſt, aut ex parte inflammata contractum, toti pariter corpori communicabit, atque ex reditu per eamdē partem inflammatam, veluti debiliorem redditam, & fermentāti humori magis ſubditam graviùs inficiet, hebetatis interea per miſſionem viribus. Inflammationes præterea fiunt à ſanguine hærente in poris partium, vel etiam in glandulis, aut in intertextura earūdem nō ſine vi coagulante illum in apicibus arteriolarum, quæ non pulſant; quamobrem ſanguis qui mittitur à venis ſive conſentientibus, ſive non, nullimodè poterit hærentem dimovere, nam niſus qui forte fit, vel concipi poteſt à ſanguine per miſſionem velociori reddito, fiet primū in ramis venarum cum vena ſecta conſentientium, qui quouſque pertingat ad Cor, & arterias, indeque ad illas, quæ inflammatæ parti ſubjiciuntur, vix ſenſibilis erit, propter virium deperditionem, unde major ſemper erit reſiſtentia hærentis ſanguinis in parte inflammata, quàm niſus ejuſdem ex velocitate habita per miſſionem, & licèt inaniatur aliquantulùm vena inflammatæ parti attigua, arteriolæ tamen illæ, & pori partium oppleti, nullâ ratione deplebuntur: idque etiamſi venæ per circuitum inflammationis ſitæ aperiantur, ut promptiùs, ac proximiùs inflammata pars inaniatur, quoniam non ſemper ac minuitur quantitas, pari ratione minuitur preſſio, & creſcit velocitas motûs ſanguinis, cùm poſſit id totum impediri à conditione partis inflammatæ, & à vitio ſangui-

gui-

Digitized by Google

guinis magis, magiſque concreſcentis,ut in malignis tumoribus, anthracibus, furunculis, carbunculis, aliiſque ſimilibus, in quibus ubi ſemel niſui ſanguinis, & cordis impellentis, necnon preſſioni partium circumambientium,quod alicubi hæſit, obſtitit, nuſpiam tractu temporis poterit loco dimoveri, & aliò propelli, ſed ſolâ maturatione ſubigi, & evinci;quæ tamen per miſſionem potiùs retardatur,& impeditur. Sed & per circuitum partis inflammatæ quis unquam auſit ſanguinem educere ob periculum mali gravioris, & gangrænæ? Verumtamen ſi unquam ſanguinis miſſio ſperanda foret profutura in inflammationibus, planè magis per arterias in partem inflammatam influentes,quàm per refluentes venas eſſet facienda, ut minus ſanguinis in eamdem conflueret,ne ſcilicet inflammatio mole augeretur: at per eam deſinente impulſu in venas neceſſario,facilè qui in venis adjacentibus eſt intromiſſus ſubſiſteret,nec in ſuperiores venas adigeretur,adeoque facile poſſet per moram ibidem concreſcere, & corrumpi, non ſine graviori partis inflammatæ periculo, quæ per concretionem ejuſdem ſanguinis gangrænæ ſubjiceretur; id quod non ita pridem in nobili quodam Viro viſum. Verùm Arteriotomia jamdiù è Praxi Medica exulavit ob innumera alia,ac ſubitanea vitæ pericula.

Quod tandem dicitur ſanguinis miſſionem in omni morbo eſſe conferentem, ſive ad diminuendam ſanguinis quantitatem,ſive ad velocitatem ſanguinis adaugendam,ſive ad refrigerandum, & humectandũ, ſive ad dimovendum id, quod ſanguini circumeunti remoram præbet, ſive ad quæcumque ſanguinis vitia præter naturam inducta removenda, vel corrigenda; planè,ſi verum,inde fiet ut in omni morbo,& quocũque tempore indifferenter adminiſtrata, ſit perpetuo profutura, adeoque remedium univerſale,& indubi-

dubitabile,quo ſcilicet juxta corporis laborantis indigentiam,ſi non uno, ſaltem alio, atque alio modo certò proficiat. At verò id experimentis non cohæret,cum ſæpeſæpiùs officiat, etiamſi omnis diligentia in ipſa adhibeatur. Si dicas id evenire,quia non ſemper inveniuntur illæ circumſtantiæ ad miſſionem rectè peragendam requiſitæ, vel ex parte niſûs ſanguinis,& cordis, vel ex parte adjacentium membrorum coadjuvantium,& comprimentium, vel ex parte reſiſtentiarum,aliorumque; Id planè decernit dubiam illam eſſe,atque variis difficultatibus implicitam, & non niſi ambiguis conjecturis innixam, adeoque ſub dubio nimis eventu ducendam in uſum, quod hîc probare propoſitum erat.

Sed & conſideratione quoque dignum,arbitror non eſſe prætereundum, quàm facilè nunc ſit factum, ut Mechanicam corporis conſtructionem unuſquiſque ſibi talem fingat, qualem ex arbitrio præconceperat, ut proinde ſuper una eademque re tot tantæque,interſe plurimùm differentes, audiantur meditationes,immò in ipſiſmet partium, & viſcerum ſectionibus, diſcordes nimiùm opinationes, & ſententiarum varietates, adeout quæ unus affirmat: alter neget, & quos meatus,poros, fibras, glandulas hic ſtatuit,imò pluries obſervaſſe teſtatur, alter ex adverſo implexus alios,penitùſque diverſos,& contrarios referens enixè cōtēdit; quin & pro certo ſtabilire conātur alii: Itaque ſtructuras partiū omninò differentes, & nō rarò etiā è diametro oppoſitas cōſtituunt;unde poſtmodum origines,nexus,communiones,tendentię, influxus,refluxus, & uſus earumdem omninò varii, & viciſſim contradicentes decernuntur. Hinc ſuſpicari fas eſt non procul abeſſe,ut quæ hactenus tam improbo labore,ac ſolerti induſtriâ,etiam in rebus minutiſſimis perveſtigandis, à Recentioribus Anatomicis in pu-

Digitized by Google

publicum ſunt pro certis prodita, ſint breviſſimè penitùs ruitura, vel in contrarios uſus extorquenda. Atquî, ſi unquam debeant in minutiſſimis hiſce rebus firmiora corporis humani fundamenta ſtabiliri, pro Mechanicis ejuſdem operationibus enucleandis, quis planè ex adverſo inficiari verebitur, quòd alia quamplurima, & innumerabilia ferè minutiora corpuſcula, incõſpicuique ductus, exiliſſimæque glandulæ corporibus inſint, quæ aduſque latuere, attamẽ Mechanicã hanc corporis Oeconomiam regũt, & conſervãt, ſintq; forte fortunâ in poſterum patefacienda? cùm jam ſatis ſuperque fuerimus edocti, non omnia ſimul Naturæ Authorem Deum voluiſſe humanis ingeniis patefacere, ac præmonſtrare, & qui *mundum tradidit diſputationi hominum, ut in ſuis operibus occuparentur, ſed nunquam inveniant*, ſucceſſoribus noſtris ad aliud tempus eſſe oſtenſurum. Eccleſiaſt. c. 3. & 8.

Quare quæ, & qualis revera ſit completa humani corporis fabrica, & œconomica compages, ſemper, ſemperque in poſterum ambigere erit, ut nec poſt mille ſæcula ſciatur exactè. Quæ prætereà detectæ de his obſervationes, ac ope microſcopiorum, peractæ, referuntur, quæque videntur plurimum ponderis excogitatis iſtiuſmodi ſuperaddere, ſuſpectæ nimium ſunt, etenim ab his non leves fallaciæ exoriuntur, pro lẽtiũ eorũdẽ variâ figurâ (ſi quæ fieri poſſint) maiori, vel minori convexitate, aut concavitate; ſiquidem ad harum diverſitatem variant admodùm interſeſe repræſentationes, apparitioneſque rerum, tum in magnitudine, tum in figura, tum in ſitu, tum in coloribus, cæteriſque, ut propterea ipſis non omninò fidendum ſit, cùm facillimè decipiant, & ſenſibus noſtris imponant: nam vel moles, & magnitudo illa taliter figurata, & circumſcripta, reverà talis, ac tanta eſt, qualis, ac quanta microſcopiis ſpectatur, & ita nos

in

Digitized by Google

in cunctis rebus dijudicandis per naturales ſenſus hallucinari dicemur,cùm tales, ac tantæ noſtris ſenſibus non appareant ; adeoque fatendum eſſet Naturam ipſam nimiũ defeciſſe in animalium, & præſertim hominis creatione , qui artis beneficio, per conſpicilia,& microſcopia, egeat, ut adamuſſim de reliquis corporibus dijudicet, tum in magnitudine, tum in figura;Vel contrà moles, & amplitudo illa rerum per microſcopia apparens,& fictitia eſt , & jam exinde affirmabimus ejuſmodi apparentiis non eſſe fidendum:& quidem ita putandum;ſiquidem apparens illa quantitas ope microſcopiorum adaucta , ſi reipſa talis fieret,ampliorem ſpatium pariter exigeret,quod ſanè nullum per ejuſmodi apparentias progigni poteſt,cùm & ex altero capite omne ſpatium ſit jam occupatum. Sed & magnitudo ipſa apparens fallax etiã eſt;ſiquidem uno microſcopio minor videtur , altero major pro varietate,& multiplicatione lentium,& eò magis ſi in ipſis figuræ haberentur ellipticæ,parabolicæ,aut hyperbolicæ,perimetri latioris , aut anguſtioris,quibus etiã colores multi,& varii,inſtar Iridis apparerẽt.Quòd ſi dicatur nil per ipſa reverà adaugeri, aut in figura mutari,ſed tantummodò apparenter talia fieri,ac videri,planè concludendum ſenſus noſtros in iis decipi,& plurimùm hallucinari;ut propterea ſicut major illa quantitas re ipsâ nulla eſt,ita vacuitates,meatus,pori,& reliqua per microſcopium viſa,apparentia ſolùm eſſe, ſed revera nulla ibidem inexiſtere.

Non diſſimiliter de ſinapiſmis, phœnigmis, cauteriis,cæteriſque ſtimulis, motum in liquidis corporum , & ſuccorum expreſſionem , evacuationemque promoventibus, putandum , quòd ſcilicet illa iiſdem ambiguitatibus ſint implexa, cùm nec dum benè pateat , num illa re ipſa detrahant,an aliquid potiùs in

cor-

Digitized by Google

corpus immittant,adeòque alterent, perturbent,depravent, ac ſcindant quidquid glandulis, & cute ſubeſt,aut quòd vaſa lymphica,nervea, & ſanguifera permeat: num etiam ſtimulatas partes contrahant, & corrugent,vel potiùs delaxent, inficiant, & corrũpant;ſiquidem ab aliquibus denſatio, & eſchara,ab aliis pororũ obſtructio; ex aliis diſtractio,& laxitas;à nonnullis cutis elatio,tumefactio,rubificatio;ab aliis ſtupefactio,frigefactio,mortificatio, idque genus alia exoriuntur. Sed & non rarò tantum abeſt, ut à ſtimulis iſtiuſmodi citatior motus fiat in humoribus,ut potiùs illi in parte ſtimulata concreſcant,& hæreant, veluti in tumoribus,gangrænis,& membrorũ inuſtionibus. Per id ipſum quoque quòd varia, & multiplicia beneficia hæc corporibus malè affectis afferre dicuntur,dubia & ſuſpecta fiunt; cùm fortaſſe id applicita peragant,quod minimè deſideratur, & utile non eſt: Illud namque remedium tutum,& ſalutare ſolũmodò putandum, quod id dumtaxat agit,quod prodeſt;& agere naturà aptum eſt: cùm autem varium eſt,& in operando multiplex creditum, ex illâ eâdem varietate periculoſum,& nocuum plerumque fit;quãobrem à peritioribus tutiora ſemper ſunt habita,quę ſpecifica nuncupantur, atque ad unum ſolummodò opus addicta. Cæterùm de veſicantibus, cauteriis, uſtionibus alibi à Nobis fuſiùs actum eſt.

Innumeræ propemodùm aliæ in hanc rem afferri poſſent difficultates,ſed ſatis ſit has breviter præmonſtraſſe,ut incertitudinem, nimiamque dubietatẽ iſtius magni,& ingentis Auxilii in Medicina facienda, putati, cognitam faciant; cautoſque reddant Medicos,ne tam fidenter à concredito Mechanices ſuſtentaculo,illi in curandis ægrotantibus incumbant:Etenim ab his tam dubiis, & opinabilibus ſolùm, quid unquam certi poterit univerſaliter concludi, quemadmo-

612 LV ...

admodùm ex Mechanicis proponitur ſperandum, imò evictum, ſtabilitum, ac determinatum? Hæc planè omnia dubia ſunt, ut & quæcumque alia in Re Phyſico-Medica. Sed quid in his diutius immoror? Res Medica, ut & Philoſophica, atque Anatomica quæcumque, eò nunc devenit, ut poſt tot, tantaque magnorum Virorum excogitata, adinventa, & communi omnium plauſu probata, ac recepta, magis adhuc jam claudicet, tā ſunt iſta à nuperrimis Profeſſoribus excuſſa, quaſſa, inverſa, & pręſertim, quę hactenùs ſummâ induſtriâ, ingentique labore à Bartholino, Williſio, Malpighio, Bellini, cæteriſque in opem Medicam invecta erant.

Pro coronide adjicere juvat, quod in Philoſophia Burgūdica *tom.* 3. *Phyſicæ Generalis tract.* 2. *diſp.* 1. *qu.* 1. *concluſ.* 1. dicitur: *Corporis Mathematici notione, tanquam phyſici, plerique abutuntur. Id enim feſellit Carteſium Geometriæ aſſuetum, quod res phyſicas, more mathematicorum, conſideraverit; cùm corpus phyſicum ſit actuoſum, & principium motus, non item Mathematicum.* Et in Theſibus, ex Univerſa Philoſophia, in Regia Burgundia propugnatis, Quarta hæc ex Phyſicis fuit appoſita: *Principia rerum Mechanica, ut minimè ſunt contemnenda, ſic nec prima dici poſſunt, nec viventiū conformationi, & functionibus explicandis ſola ſufficiunt.* Quāobrē jure optimo Simplicius vetuſtiſſimus Ariſtotelis Interpres, in 3. *de Anima*, Geometriam, ut & cæteras Mathematicas, abdicandas à Philoſophia cenſuit. Poſtremò concludamus cum Eccleſiaſte *Cap.* 8. *Intellexi quod omnium operum Dei nullā poſſit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt ſub ſole; & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minùs inveniet, etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.*

Digitized by Google

005644857

Digitized by Google

